

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Kemény János

**Baja thj. város
1944–1949. évi története
a polgármesteri
jelentések tükrében**

(1. kötet)

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK
XIII.

A kiadvány megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

**BAJA THJ. VÁROS 1944–1949. ÉVI
TÖRTÉNETE A POLGÁRMESTERI
JELENTÉSEK TÜKRÉBEN**

(Forrásközlés)

1. kötet

Összeállította, jegyzetekkel ellátta,
a bevezető tanulmányt írta, a kötetet szerkesztette:
Kemény János

Kecskemét, 2015

Lektor:
Dr. Lakos János

Az angol és német nyelvű összefoglalókat fordította:
Dr. ifj. Kemény János

Tipográfia:
Mudri Andor

ISSN 1219-8412
ISBN 978-963-7236-74-7ö
ISBN 978-963-7236-75-4

Kiadja:
MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára

Felelős kiadó:
dr. Gyenesei József
levéltár-igazgató

BEVEZETŐ

A polgármesterekre vonatkozó törvényi szabályozás

A városokat kezdetben a bíró/főbíró irányította, aki az elnevezését adó bíraskodás mellett feje volt a közigazgatásnak és a városi pénzügyeknek is. Az idők folyamán az ügyek sokasodása és egyre bonyolultabbá válása miatt szükség lett a feladatok megosztására. Ennek során a pénz- és gazdasági ügyek vezetését a szabad királyi városok (civitas) többségében a 18. század elejétől a polgármester (magister civium, Bürgermeister) kapta meg. A város gazdasági ügyeiért felelős tisztségviselőjének korábbi leggyakoribb elnevezése a helyettes bíró, főgazda, városgazda, második bíró és másodbíró volt, ami a királyi kiváltsággal nem rendelkező ún. mezővárosokban (oppidum) általában a kiegyezésig nem változott meg.

A 19. század második felétől törvények szabályozzák a települések szervezeti felépítését és a tisztségviselők feladat- és hatáskörét. Ennek megfelelően a mezővárosok jogutódait, a rendezett tanácsú városokat, és a szabad királyi városok jogutódait, a törvényhatósági jogú városokat is polgármesterek irányítják, differenciált szaktisztviselői gárda közreműködésével.

Baja 1873-tól 1950-ig törvényhatósági jogú (a továbbiakban: thj.) város volt, ezért az alábbiakban csak a rájuk vonatkozó előírásokat ismertetjük. Az 1870. évi XLII. tc. szerint a thj. város első tisztviselője a polgármester. A polgármester elnöklete alatt működik a városi tanács, amely a közigazgatási és a kisebb gaz-

dasági ügyeket intézi.¹ A polgármester intézkedni tartozik mindazon ügyekben, amelyeket a törvények vagy szabályrendeletek a hatáskörébe utaltak. Feladata a városhoz intézett kormányrendeletek, levelek, jelentések, folyamodványok átvétele, a kormányrendeletek végrehajtása, a kiállított okmányok, levelek, felterjesztések város nevében történő aláírása, a város pecsétjének őrzése. Intézkedéseiről és a város állapotáról jelentést tesz a közgyűlésnek, részletes jelentést a főispánnak. A polgármester határozatait a közgyűléshez, onnan a belügyminiszterhez lehet fellebbezni.²

A thj. város fő szerve a fele részben választott tagokból, fele részben a legtöbb adót fizetőkből álló törvényhatósági (a továbbiakban: th.) bizottság. Választott tagjainak választása előtt a polgármester köteles közzétenni a választásra jogosultak névsorát, egyúttal tartozik a választás napját kellő időben kihirdetni.³ A választás szabályos lebonyolításáért felelős igazoló választmány határozatait a törvényhatósági bizottság által 3 évre választott öttagú bíráló bizottmányhoz lehet fellebbezni, amelynek elnöke a főispán, akadályoztatása esetén a polgármester.⁴ A törvény szerint a th. bizottsági közgyűlés elnöke a főispán, akit akadályoztatása esetén a polgármester helyettesít. Amennyiben a polgármester a főispán helyetteseként jár el, annyiszor hívhat össze rendkívüli közgyűlést, ahányszor szükségesnek látja. A közgyűlés napját és a felveendő tárgyak sorozatát a gyűlés előtt legalább 24 órával tartozik kihirdetni.⁵ A thj. városok polgármesterei a th. bizottsági közgyűlésen szavazati joggal bírnak.⁶ A polgármestert a th. bizottság tagjai általános szótöbbséggel választják.⁷ A polgármesternek joga van vizsgálatot elrendelni a városi segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen. A vizsgálat elrendelésével egyidejűleg az érintettet fel is függesztheti állásából.⁸

1 Magyar Történelmi Fogalomtár, Bp., 1989. II. köt. 112.

2 Az 1869-dik évi Országos Törvénytár, Pest, 1870. 208. (63. §)

3 Uo. 202. (30. §)

4 Uo. 203. (38. §)

5 Uo. 203. (41. és 42. §)

6 Uo. 204. (47. §)

7 Uo. 209. (70. §)

8 Uo. (78. §)

A th. joggal felruházott város polgármestere a vármegyei alispánnal egyenlő rangú. A polgármester hatáskörét az 1886. évi XXI. tc. 73. §-a részletesen szabályozza.⁹

Az 1929. évi XXX. tc. 44. §-a megszüntette a thj. városokban a városi tanácsokat, ügykörüket a polgármesteri hivatal vette át. A polgármester a hatáskörébe utalt egyes ügyek vagy ügycsoportok intézését – személyes felelősségének érintetlenül hagyása mellett – a főjegyzőre vagy egyes városi tanácsnokokra bízhatta.¹⁰ Az 1929. évi XXX. tc. 34. §. 2. bek. B) pontja kimondta, hogy thj. városban a polgármester és a helyettes polgármester a kisgyűlés – várost két közgyűlés között irányító testület – tagja.¹¹ A thj. város első tisztviselőjét, a polgármestert a th. bizottság közgyűlése 10 évre választja.¹² A polgármester és a helyettes polgármester ellen fegyelmi eljárást a közigazgatási bizottság, a kisgyűlés, a th. bizottság közgyűlése, a belügyminiszter és az illetékes szakminiszter rendelhetett el. A polgármester fegyelmi eljárást rendelhet el a városi tisztviselők ellen, kivéve a polgármester-helyettest, a főjegyzőt, a tanácsnokokat, az árvaszéki elnököt, a tiszti főügyészt és a tiszti főorvost.¹³ A kezelőtisztviselők fegyelmi ügyeiben a polgármester első fokon jár el.¹⁴

A felszabadulás után az 1030/1945. ME számú rendelet (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) szerint a thj. városokban a polgármesteri állást új választással kell betölteni. A polgármester ügyköre a városi tanács visszaállításával csökkent. A polgármester a városi tanács elnöke, hivatali helyettese a polgármester-helyettes. A polgármester feladatkörébe ekkor a következők tartoztak: eljárás a törvényben vagy szabályrendeletben hozzá utalt ügyekben; a kormány rendeleteinek végrehajtása; a főispán utasításainak foganatosítása-

9 Az 1886-dik évi Országos Törvénytár, Budapest, 1886. 168–169. Révai Nagy Lexikona az ismeretek enciklopédiája, Bp., 1922. XV. köt. 550.

10 Magyar Történelmi Fogalomtár, Bp., 1989. II. köt. 112.; Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 370.

11 Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 365.

12 Uo. 382–383. (68. §.)

13 Magyar Törvénytár 1929. évi törvénycikkek. Bp., 1930. 392. (78. §.)

14 Uo. 397. (85. §.)

sa; a város tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszeméllyel való rendelkezés; rendszeres jelentéstétel a törvényhatóság állapotáról a törvényhatósági bizottságnak és a főispánnak; a közgyűlésen tárgyalandó ügyek előkészítéséről intézkedés. A 3420/1946. ME számú, a közellátásügyi igazgatás szabályozása tárgyában kiadott rendelet (MK 1946. III. 29. 72. sz.) szerint a polgármester feladata a mezőgazdasági termények, termékek, élő és vágott állatok beszolgáltatását megállapító, valamint a fogyasztók ellátását szabályozó jogszabályok végrehajtása. Minden törvényhatóságban közellátási bizottságot kellett alakítani, amelynek elnökhelyettese és hivatalból tagja a polgármester.¹⁵

Az alsófokú földművelésügyi igazgatás kiépítése céljából gazdajegyzői állások létesítése tárgyában kiadott 580/1948. Kormányrendelet (MK 1948. I. 20. 15. sz.) 7. §. 3. bekezdése szerint a gazdajegyző a polgármesternek mezőgazdasági ügyekben a szaktanácsadója, és annak felhívására mezőgazdasági szakkérdésekben véleményt adni és javaslatot tenni köteles. A 7. §. 4. bekezdés értelmében a polgármester köteles a gazdajegyzőt a fontosabb mezőgazdasági ügyek tárgyalására meghívni. A 7. §. 5–6. bekezdése alapján a polgármester a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos egyes feladatok ellátását, a gazdasági felügyelőség hozzájárulásával, a gazdajegyzőre bízhatja. A gazdajegyző a feladatkörébe utalt teendők és kérdések tekintetében a polgármesternek önálló előterjesztést vagy javaslatot tehet, amelyet meg kell tárgyalni.¹⁶

A 6960/1948. számú Kormányrendelet (MK 1948. VII. 21. 163. sz.) 1. § 1. bekezdés alapján az utalványozási jog thj. városban a polgármestert illeti meg. A 11 060/1948. számú Kormányrendelet (MK 1948. X. 30. 242. sz.) szerint a thj. város polgármesterének eddigi közellátási jogköre változatlan marad. Így a thj. város területén az egyébként illetékes közellátási felügyelő hatáskörébe tartozó teendőket a polgármester látja el. A 4202/1949. számú Kormányrendelet (MK 1949. VIII. 14. 169. sz.) az építésügyi főigazgató hatáskörébe tartozó ügyeket a thj. városokban a polgár-

15 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1985. N–Z 569.

16 Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. I. negyedév 105–108.

mester hatáskörébe utalta, neki kell intézkednie a romlakások, a lakások műszaki megosztása, a lakóházak helyreállítása, a központi fűtő- és melegvíz-szolgáltató berendezések üzemeltetési stb. ügyében. Az építésügyi igazgató irányítása is polgármesteri feladat.¹⁷

A 3240/1949. számú Kormányrendelet a törvényhatóság első tisztviselőjét megillető kiadmányozási és utalványozási jogkör átengedését szabályozta. E rendelet 1. §-a kimondta, hogy a törvényhatóság első tisztviselője kiadmányozási és utalványozási jogkörének általa meghatározott részét – személyes felelősségének fenntartása mellett – előadója, továbbá a törvényhatóságnál működő állami szerv (ennek vezetője, illetőleg a vezetőhelyettese) részére is átengedheti.¹⁸

A földművelésügyi miniszter 104 870/1948. KH számú (MK 1948. X. 9. 227. sz.), a kenyér- és lisztgazdálkodás újabb szabályozása tárgyában kiadott rendelete 1. § 2. bekezdése szerint a törvényhatóság havi lisztszükségletét a törvényhatóság első tisztviselője az Országos Közellátási Hivataltól (OKH) igényli, és ezt a MOSZK vármegyei kirendeltségei útján az OKH utalja ki. Ugyanezen rendelet 2. § 2. bekezdése értelmében a th. első tisztviselője a hónap 20. napjáig az elszámolt kenyér- és lisztszelvényeknek megfelelő mennyiségű, valamint a jegyen kívüli ellátmányra szolgáló liszt kiutalását kéri az OKH-tól.¹⁹

A földművelésügyi miniszter 107 360/1948. KH számú (MK 1948. XII. 30. 287. sz.), az élelmiszerjegy-rendszer újabb szabályozása tárgyában kiadott rendelete 5. § 1. bekezdése kimondta, hogy az élelmiszerjegyeknek a kenyér- és lisztszelvényeken kívül beváltható szelvényeit, az azok ellenében vásárolható élelmiszereket és fejadagokat, továbbá a szelvények beváltásának az idejét az OKH utasításai szerint a thj. városokban a polgármester állapítja meg és teszi közhírré.²⁰

17 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1985. N–Z 569.; Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2312–2313.

18 Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye II. Minisztertanácsi és miniszteri rendeletek 1949. 1. kötet Bp., 1950. 294.

19 Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2220.

20 Uo. 2669–2672.

A népjóléti miniszter 260 730/1948. NM számú rendelete (MK 1948. XI. 7. 247. sz.) a városi orvosi, a községi orvosi és kör-orvosi szolgálatról szóló 777/1942. BM számú rendeletet akként módosította, hogy az új rendelet 1. §-a kimondta: a törvényhatóság első tisztviselője a helyettesítéssel magánorvost is megbízhat.²¹

A pénzügyminiszter 327 000/1948. VII. PM számú (MK 1948. XII. 31. 288. sz., a városi adóhivatali pénzügyi közigazgatás államosítása és átszervezése tárgyában kiadott) rendelete 4. § 1. bekezdése szerint a vidéki városokban szabályrendelet alapján járó helyhatósági szolgáltatások, továbbá a 2700/1948. PM számú rendelettel szabályozott bor- és húsfogyasztási adók, sör- és szeszfogyasztási adópótlékok kivetése, valamint a szabályrendelet alapján járó, de az együttes kezelésbe be nem vont helyhatósági szolgáltatások és a hivatkozott rendelettel szabályozott adók (adópotlékok) könyvelése, kezelése, nyilvántartása és beszedése további rendelkezésig a polgármester hatáskörében marad. A pénzügyi közigazgatással kapcsolatos kézbesítéseket továbbra is a polgármester köteles ellátni.²²

A Közlekedésügyi Minisztérium 61 000/1948. számú rendelete (MK 1948. IX. 30. 219. sz.), amelyet az egyes közutak államosításáról szóló 6900/1948. számú Kormányrendelet végrehajtási utasításaként adtak ki, kimondta, hogy a törvényhatóság első tisztviselője köteles rendelkezni aziránt, hogy az 1949. január 1-jével állami kezelésbe vett útszakaszokat az útalap terhére fenntartott utak úthálózati kimutatásából töröljék, és ezeket külön kimutatásban tartsák nyilván.²³

A polgármesteri tisztséget az 1950. évi I. törvény (az ún. első tanács törvény) szüntette meg.²⁴

21 Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2386.

22 Uo. negyedév 2685–2686.

23 Uo. III. negyedév 2187–2188.

24 Révai Új Lexikona, Szekszárd, 2005. 814.

A polgármester jelentéstételi kötelezettsége 1945 után

A dokumentumok után mellékletként közölt belügyminiszteri rendeletek a polgármester tevékenységére vonatkozóan az alábbi követelményeket tartalmazzák:

A 155 557/1946. BM III/8–9. rendelet kéthetenkénti jelentéstételi kötelezettséget írt elő a thj. város polgármestere számára, amely jelentést a belügyminiszterhez tartozott felterjeszteni. A jelentésnek ki kellett térnie a thj. város politikai, társadalmi, gazdasági és igazgatási helyzetére, a kormányprogramnak a város területén történt végrehajtására, az adókiivetésekre és adóbehajtásokra stb. A belügyminiszteri rendelet havonkénti törvényhatósági értekezletek tartását is előírta. Ezeken a polgármester a pénzügyigazgató, az adóhivatali főnök, a közellátási hivatal vezetője és más állami hivatalok vezetőinek bevonásával állapította meg a havi teendők munkatervét és menetrendjét, megfelelő határidőkkel.²⁵

A közigazgatás fokozottabb ellenőrzését volt hivatott szolgálni a 187 010/1946. BM III-3. számú rendelet, amely tartalmi vonatkozásaiban az előző BM rendeletben megfogalmazott részterületekről várt kéthetenkénti jelentést, de konkrétabb elvárásokkal. A belügyminiszter felhívta a thj. város polgármesterének figyelmét jelentése bizalmas természetére. Ez azt jelentette, hogy a jelentést csak felügyeleti szervek kaphatták meg.²⁶

A 188 520/1946. BM III-3. számú rendelet 1947. január 1-jétől kezdve havi egy jelentés felterjesztését írta elő. A 183 600/1946. BM III-3. számú rendelet a városi háztartás alakulásáról is havi jelentés küldését tette kötelezővé. A belügyminiszter a 188 520/1946. BM III-3. számú rendeletében úgy szabályozta a

25 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 24/3. Kig. 1946. szám

26 Uo. 6101/1946. – alapszám: ad 14/22. Kig. 1947.

két jelentés felterjesztésének idejét és módját, hogy a háztartás alakulását tartalmazó kimutatást csatolni kell a közállapotokról szóló polgármesteri jelentéshez, és ezeknek a következő hónap 5. napjáig kell hozzá beérkezniük. A belügyminiszter nemcsak a fennálló nehézségekről várt jelentést, hanem az azok kiküszöbölésére tett polgármesteri intézkedésekről is, sőt még arról is, hogy milyen intézkedéseket tartana szükségesnek a nehézségek elhárítására. Elvárta egyúttal az ehhez szükséges munkaterv összeállítását is. A felterjesztendő jelentésnek röviden minden lényeges momentumra ki kellett térnie.²⁷

A 201 510/1948. BM III/3. számú rendelet megállapította, hogy a thj. városoktól beérkezett helyzetjelentések még mindig nem nyújtanak áttekintő képet az adott város helyzetéről, közigazgatásának működéséről, a demokratikus fejlődés mikéntjéről. Ezért a belügyminiszter a politikai, társadalmi, gazdasági, igazgatási, háztartási helyzetről, a hároméves tervről és egyéb fontos tényekről pontokba szedve, a rendeletben meghatározott módon kérte a jelentés elkészítését és felterjesztését.²⁸

A polgármester és a közigazgatási bizottság viszonya

A thj. városok közigazgatásában fontos szerepet játszott a közigazgatási bizottság. A polgármester, mint törvényhatósági tisztviselő, havi jelentésekben számolt be a testületnek. A thj. városi közigazgatási bizottságot az 1876. évi VI. tc. hozta létre azzal a céllal, hogy biztosítsa az összhangot az önkormányzati és a kiépülő, egyre jobban differenciálódó állami közigazgatási szervek között. A közigazgatási bizottság feladatkörét az 1929. évi XXX. tc. 58. §-a jelentősen szűkítette, amennyiben az elsőfokú hatósági jogkörét és a fellebbviteli hatáskörét megvonta. Egyes fontos al- és szakbizottságainak hatásköre azonban megmaradt.

27 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/6. Kig. 1947.

28 Uo. 14/7. Kig. 1948.

A felszabadulás után a 14/1945. ME számú rendelet (MK 1945. I. 4. 1. sz.) kimondta, hogy az újonnan megalakított ideiglenes önkormányzati testületeknek kell gondoskodniuk a közigazgatási bizottság megalakításáról, mégpedig a nemzeti bizottságok és a kinevezendő főispán közbenjöttével. A rendelet kiegészítéséről intézkedő 1030/1945. ME számú rendelet (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) előírta, hogy a Törvényhatósági Kisgyűlés a közigazgatási bizottságba 8 rendes és 8 póttagot köteles választani. Ennek megtörténte után a főispán megalakította a közigazgatási bizottságot, amelyben a korábbi tagok mellett helyet kapott a Magyar Államrendőrség thj. városi főkapitánya is. Ugyanezen rendelet szerint thj. városban a városi tanács határozatai ellen a közigazgatási bizottsághoz kell fellebbezni. A 4700/1945. NM számú rendelet (MK 1945. XI. 11. 173. sz.) értelmében a szociális felügyelő tanácskozási joggal, míg a 3420/1946. ME számú rendelet (MK 1946. III. 29. 72. sz.) szerint a Közellátási Felügyelőség vezetője hivatalból tagja a bizottságnak.

A közigazgatási bizottságnak számos albizottsága volt. Ilyen volt az Adóügyi Bizottsága, amely a 710/1946. ME számú rendelet (MK 1946. I. 25. 21. sz.) értelmében fellebbezés esetén első fokon járt el. A közigazgatási bizottság Hadigondozó Albizottságát a 8980/1946. ME számú rendelet (MK 1946. VIII. 3. 175. sz.) hadigondozási ügyekben másodfokon eljáró hatóságnak nyilvánította. Feladatai közé sorolták még a hadigondozási igény és az ehhez fűződő egyéb jogviszony elbírálását is. A 9090/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. IX. 3. 199. sz.), valamint az ennek a végrehajtási utasítását képező 325 200/1948. NM számú rendelet (MK 1948. XII. 24. 283. sz.) intézkedett a hadigondozás átszervezéséről, ez mondta ki a közigazgatási bizottság Hadigondozó Albizottságának 1948. december 31-jei megszüntetését.²⁹ A bizottság Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottsága a korábbi Gazdasági Albizottság hatáskörét és szervezetét vette át a 12 510/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. XII. 17. 276–277. sz.) alapján. Ez a rendelet hozta létre a bizottság új Gazdasági Albizottságát is. A belügyminisz-

29 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1983. A–M 377.; Magyar Közlöny Rendeletek Tára Bp., 1948. IV. negyedév 2613–2614.

ter a 122 600/1949. BM számú rendelettel léptette életbe a közigazgatási bizottság Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottságára vonatkozó intézkedéseket. A közigazgatási bizottságnak a fentiekén kívül volt még Fegyelmi Választmánya, Népoktatási, Útügyi, Közegészségügyi és Kisajátítási Albizottsága, valamint Gyámügyi Fellebbviteli Küldöttsége is. A thj. városokban az 1937. évi VI. tc. rendelkezése értelmében a fentiekén kívül még Építésügyi Albizottság is működött.³⁰ Az 5200-2/1950. BM számú rendelet (MK 1950. II. 23. 33. sz.) arról intézkedett, hogy a közigazgatási bizottság Népoktatásügyi, Útügyi, Közegészségügyi, Kisajátítási Albizottságának és Gyámügyi Fellebbviteli Küldöttségének hatáskörébe tartozó tennivalókat a jövőben az alispán látja el. A Mező- és Erdőgazdálkodási Albizottság feladatait a Mezőgazdasági Igazgatóság, az Adóügyi Albizottságét a Pénzügyigazgatóság veszi át. A Fegyelmi Választmány, valamint a Gazdasági Albizottság megüresedő tagsági helyeit a Magyar Függetlenségi Népfőnt helyi szerve tölti be. A közigazgatási bizottság a polgármesteri tisztséghez hasonlóan 1950 augusztusában, a tanácsrendszer életbeléptetésével szűnt meg.³¹

A polgármesteri hatáskör szabályozása a Baja városi szabályrendeletekben

A törvények és rendeletek mellett a thj. városokban alacsonyabb szintű jogszabályok, az ún. *városi szabályrendeletek* részletezték a polgármester feladatait. Az alábbi, időrendi sorrendben következő és egymásra épülő, a korábbi rendelkezéseket módosító szabályrendeletek közlését azért tartjuk indokoltnak – mégha azok a közzétett dokumentumoknál jóval korábbiak is –, mert az olvasók így történeti fejlődésében kapnak áttekintést a polgármesteri tisztséggel járó szerteágazó teendőkről és a velük járó felelősségről. A sorban az utolsó, 1930. évi szabályrendeletben foglaltak az 1945. évi törvényi szabályozásig voltak érvényben.

30 A magyar állam szervei 1944–1950, Bp., 1983. A–M 378.

31 Uo. A–M 379.

Baja thj. város első, **1874. évi szervezési szabályrendelete** a polgármester hivatalos hatásköréről és tiszti kötelességeiről a következőket tartalmazza:

A polgármester első tisztviselője a városnak, és a következő hatáskörrel bír az 1870. évi XLII. törvény 63. §-a alapján:

- a) elnöke a tanácsnak;
- b) intézkedni tartozik azokban az ügyekben, amelyeket a törvény vagy a szabályrendeletek a polgármester hatáskörébe utalnak;
- c) kötelessége átvenni a városhoz intézett kormányrendeleteket, leveleket, jelentéseket, folyamodványokat;
- d) végrehajtja a kormány rendeleteit; ha azonban valamelyik rendeletet törvénybe ütközőnek, vagy a helyi viszonyok között károsnak vagy éppen kivihetetlennek tartja, 24 óra leforgása alatt jelentést tesz a főispánnak, annak távolléte esetén feliratot intéz az illetékes miniszterhez. Ha a miniszter a felirat ellenére fenntartaná rendeletét, és a polgármester a miniszteri leirat után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek, azonnal jelentést tesz a főispánnak, és annak rendeletére, ha pedig távol van, akkor a nevében rendkívüli közgyűlést hív össze, és a rendeletet a közgyűlés elé terjeszti, amely azt rögtön köteles tárgyalni;
- e) végrehajtja a kormány azon rendeleteit, amelyek az 1870. évi XLII. törvény 16. §-a szerint azonnal és feltétlenül végrehajtandók, és eljárásáról a legközelebbi közgyűlésnek jelentést tartozik tenni;
- f) rendelkezik a törvényhatóság tisztviselőivel, a segéd- és kezelőszeméllyel, és ha valaki közülük hivatalos kötelessége teljesítésében, vagy valamely hivatalos megbízásban nem jár el pontosan, akkor a feladat teljesítésével más rendes vagy tiszteletbeli tisztviselőt bíz meg, akinek napidíját a hanyag tisztviselő járandóságából kell fizetni;
- g) a város nevében aláírja a kiállított okmányokat, leveleket, felterjesztéseket;
- h) őre a város pecsétjének;
- i) tüzetes jelentést tesz intézkedéseiről és a város állapotá-

ról a főispánnak és a közgyűlésnek;

k) felfogadja a városi szolgákat, mégpedig különös tekintettel a kiszolgált honvédekre és katonákra, akik, ha maradtalanul teljesítik kötelességüket, élethosszig nyerne alkalmazást.

A törvényben meghatározott jogokon kívül még az alábbi jogok és kötelességek illetik meg:

l) külön letéti naplót tartozik vezetni azokról a pénzekről, amelyek nem közvetlenül a pénztárba folynak be, és azokat a pénztáros további intézkedésig az általános letétbe köteles elhelyezni;

m) a tisztviselőknek 8 nap szabadságot engedélyezhet;

n) vizsgálatot rendel el a segéd- és kezelőszemélyzet ellen, ha valamelyikük megsérti vagy hanyagul teljesíti a törvény vagy szabályrendelet által előírt kötelességét;

o) a polgármester elnöke az árvaszékek is, ezzel kapcsolatos jogait és kötelességeit az árvaszéki szabályrendelet írja elő;

p) hitelesíteni tartozik a törvényhatóság által kiadott közigazgatási okmányok másolatait;

r) sürgős, halasztást nem tűrő, közérdekű esetekben (árvíz, tűzvész, járvány stb.) saját felelősségére és a városi tanácsnak történő azonnali jelentéstétel kötelessége mellett, a közveszélyt jelentő baj megelőzésére vagy elfojtására szükséges költséget kiutalványozhatja a közpénztárból.³²

A polgármester sérelmes határozatait a magánszemélyek a közgyűléshez, innen pedig 15 napon belül a Belügyminisztériumhoz fellebbezhették.³³

A város **1885. évi szervezési szabályrendelete** a polgármester – a városi törvényhatóság első tisztviselője, aki minden magánjogi és közigazgatási ügyben képviseli a várost – hatáskörét és tiszti kötelességeit a következőkkel egészítette ki:

32 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye 2. d.; Baja sz. kir. város szervezkedési szabályrendelete. Baja, 1874. 18–20. (Ld. a 30. §-t!)

33 Uo. Baja, 1874. 20. (Ld. a 31. §-t!)

a)-hoz: 4) Elnöke a központi választmánynak (1874. évi XXXIII. tc.); 5) a statisztikai bizottságnak (1874. évi XXV. tc.); 6) a járványbizottságnak (1876. évi XIV. tc.); 7) a marhavészbizottságnak (1874. évi XX. tc.). 8) A főispán akadályoztatása esetén elnöke a törvényhatósági közgyűlésnek, a közigazgatási bizottságnak és a bíráló választmánynak. 9) Közigazgatási ügyekben előadója a közigazgatási bizottságnak (1876. évi VI. tc.). 10) Részt vehet bármely állandó vagy különbizottság tanácskozásán és eljárásában.

b)-hez: 27) Felügyel arra, hogy a törvényhatóság területén az alárendelt tisztviselők a közegészségügyi törvényt és szabályokat pontosan végrehajtsák. E célból időszakonként és esetről esetre jelentéstételt, sőt a körülményekhez képest vizsgálatot is elrendelhet.

b)-hez: 29) Olyan intézkedéseket tesz, amelyek megakadályozzák, hogy a törvényhatóság területén számosan szűk lakásokban összezsúfolva lakjanak.

b)-hez: 30) Járvány esetén megállapítja annak fennállását, majd annak megszüntét. Intézkedik a betegségek megelőzéséről és továbbterjedésének lehetőség szerinti megakadályozásáról.

b)-hez: 31) Egészségügyi tekintetben megvizsgálja a tanintézeteket, gyógyszertárakat.

b)-hez: 34) Engedélyezi a más törvényhatóságok területére történő hullaszállítást.

c)-hez: 11) Tartozik átvenni a közgyűlés elé tartozó minden tárgyat és ügydarabot. A beérkezett ügydarabokat aszerint, hogy elnöki, tanácsi vagy más előadói eljárást igényelnek, beiktattatja, és az illetékes szakelőadónak leendő kiosztás végett kiadja. Az egyes előadók javaslatait bírálat tárgyává teszi, a felterjesztések, levelek, okiratok és egyéb kiadmányok fogalmazványait áttekintheti, esetleg kijavítja, és kiadmányozhatás végett ellenjegyzti, letisztázás után pedig aláírja.

c)-hez: 12) Naponként láttamozza az iktatókönyveket.

c)-hez: 14) Intézkedik a közgyűlés elé tartozó ügyek szabályszerű előkészítéséről.

c)-hez: 22) Saját belátása szerint engedélyt adhat a levéltárban őrzött fontosabb okmányokba való betekintésre és azok lemásolására.

d)-hez: 13) Ha a polgármester valamely rendeletet törvénybe ütközőnek, a helyi viszonyok közt károsnak, vagy éppen kivihetetlennek vél, és ez ügyben feliratot intéz az illetékes miniszterhez, és az ily módon megkeresett miniszter a felirat ellenére továbbra is fenntartaná rendeletét, a polgármester pedig a miniszteri leirat leérkezése után sem érezné magát a rendelet végrehajtására kötelezettnek, azonnal jelentést tesz a főispánnak, és annak rendeletére, távolléte esetén a nevében a rendkívüli közgyűlést a korábbi 10 nap helyett legfeljebb 8 napra haladéktalanul összehívja, és a rendeletet az irat előzményeivel, valamint saját jelentésével együtt a közgyűlés elé terjeszti. Öröködni tartozik afelett, hogy a megfogalmazott közgyűlési felirat legkésőbb 3 napon belül felterjesztésre kerüljön.

e)-hez: 13) Végrehajtja a kormányrendeleteket (1870. évi XLII. tc. 58. §). Mielőtt azonban valamely fontosabb politikai ügyre, vagy a törvényhatóság jogaira és önkormányzatára vonatkozó kormányrendeletet végrehajtaná, sőt annak sürgős végrehajtása után is, a közgyűlésnek az 1870. évi XLII. tc. 16. §-a értelmében jelentést tesz.

f)-hez: 19) Vezeteti a beérkezett ügyek scontróját. Ezen scontró alapján megsürgettetni a késedelmes tisztviselőt, és ha az a sürgetés ellenére sem jár el pontosan megbízatásában, meginti vagy más tisztviselőt bíz meg, és azt a házipénztárból a hanyag tisztviselő fizetése terhére utalványozott napidíjjal látja el, vagy ellene fegyelmi vizsgálatot kér, vagy rendel el. Az egyes tisztviselők mulasztásáért a polgármester felelős, amennyiben a mulasztás a tudomására jutott, és a felelősségre vonásról nem intézkedett.

f)-hez: 20) A polgármester a kormányrendeletek végrehajtása, az ügyek felosztása és a közigazgatás gyors menetének biztosítása végett feltétlenül rendelkezni jogosult minden tisztviselővel és a segéd- és kezelőszeméllyel.

f)-hez: 45) A tisztviselők és a segéd- és kezelőszemélyzet részére megállapítja a hivatalos órákat.

f)-hez: 47) Intézi a tisztikar, a segéd- és kezelőszemélyzet, az ideiglenesen alkalmazottak és szolgák személyi és illetmény-ügyeit.

i)-hez: 17) Intézkedéseiről, a városi hatóság állapotáról és működéséről a közgyűlésnek és a főispánnak negyedévenként jelentést tesz.

k)-hoz: 23) Felfogadja, kinevezi és elbocsátja a kezeléssel megbízott és ideiglenesen alkalmazott hivatalnokot, napidíjasokat, szolgaszemélyzetet, rendőröket, városi tűzoltókat, hajdúkat, kézbesítőket stb.

l)-hez: 15) A városi háztartás főfelügyelőjeként ellenőrzi a gazdálkodást.

l)-hez: 18) Évenként legalább egy alkalommal váratlanul vizsgálatot tart a pénztárak, a közigazgatás minden ága és a gazdálkodás felett.

m)-hez: 46) A polgármester osztja be a tisztviselőket, a segéd- és kezelőszemélyzet szabályrendelettel engedélyezett szabadságidejét. Ugyanő engedélyezi az ideiglenesen alkalmazottaknak és a szolgaszemélyzetnek is a hosszabb szabadságidőt.

r)-hez: 16) Sürgős esetekben, amelyekben a mulasztás veszéllyel vagy károsodással járhatna, jogosult a szükséges kiadások fedezésére saját felelősségére intézkedni. A legközelebbi tanácsülésen azonban köteles az utalványozásról jelentést tenni.

A szabályrendelet a polgármesteri hatáskörök és feladatok részletezése után számba veszi azokat a feladatokat, amelyeket törvények rónak a polgármesterre:

24) Az 1868. évi XIV. és az 1876. évi IV. tc. értelmében eljár a saját használatra történő dohánytermelések ügyében.

25) Az 1883. évi XXIII. tc. előírása szerint a vadászati jegyekről beérkezett jelentéseket az erre a célra nyitott rovatos jegyzékbe bevezeteti, és ha a fél a vadászat gyakorlására jogosult, láttamozza.

26) Ellenőrzi az adóösszeírási munkálatok menetét és teljesíti mindazokat a teendőket, amelyeket az adókezelésről szóló az 1868. évi XIV., az 1876. évi IV. tc., az 1880. évi XXVII., az 1883. évi X., az 1883. évi XXIII., 1883. évi XLIV. tc. a polgármesterre ruház.

28) Az 1883. évi XVII. tc. alapján első fokon dönt a filoxéra terjedésének megakadályozásáról és az elrendelt intézkedések ellen elkövetett kihágásokról.

32) Az 1876. évi XIV. tc. értelmében felügyel a törvényhatóság területén lévő egészségügyi és jótékony köz- és magánintézetekre.

33) Amennyiben ezt a helyzet szükségessé teszi, az 1876. évi XIV. tc. 33. és 34. §-ainak előírásai szerint elrendeli a tanintézetek bezáratását.

35) Az 1876. évi XIV. tc. 135. §-a alapján kézi gyógyszer-tár használatát engedélyezi az orvosoknak, míg a gyógyszerterek számára az 1876. évi XIV. tc. 125. §-a szerint kezelőt rendel.

36) Felekezeti különbség nélkül megrendeli a tanköteles gyermekek összeírását, és végzi a népoktatás körül mindazokat a teendőket, amelyeket az 1868. évi XXXVIII. tc. ráruház.

37) Megvizsgálja az 1879. évi L. tc. alapján a magyar állampolgársági ügyekben beadott kérvényeket, felszerelteti és véleménye kíséretében felterjeszti a Belügyminisztériumhoz.

38) Az 1882. évi XI. tc. értelmében mozgósítás esetén megvizsgálja a hátramaradt családnak adandó segélyigénnyel bírók összeírását, és felterjeszti azt a belügyminiszternek.

39) Az 1881. évi XLI. tc. alapján engedélyt ad a kisajátítási előmunkálatokra.

40) Műemlékek felfedezése esetén az 1881. évi XXXIX. tc. 2. §-a szerint haladéktalanul jelentést tesz a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak.

41) Az ország címerének magánszemélyek által történő használatára kért engedélyek ügyében az 1883. évi XVII. tc. értelmében javaslatot tesz a belügyminiszternek.

42) Az 1882. évi XII. tc. 3. §-a alapján igénybe veszi a m. kir. csendőrséget.

43) Újoncozási ügyekben az 1868. évi XL., az 1882. évi XXXIX.³⁴ törvénycikkek, valamint az azok végrehajtására kiadott miniszteri utasítások értelmében jár el.

44) Az 1876. évi VII. tc. előírásainak figyelembevételével fegyelmi hatóságot gyakorol a tisztviselők, a kezelő- és segédszemélyzet felett. A vizsgálatot ezek, valamint a tanítók és a tanítónők ellen a polgármester folytatja le, jöllehet az eljárást nem a polgármester rendelte el (1876. évi VII. tc. 3. § és 1876. évi XXVIII. tc. 7. §).

48) Végül az 1870. évi XLII. tc. 5. §-a értelmében eljár mindazokban az ügyekben, amelyeket egyik vagy másik törvény, kormányrendelet vagy közgyűlési határozat egyenesen a polgármesterre bíz.³⁵

Magánfelek a polgármester határozatai ellen a közgyűléshez, a közigazgatási bizottsághoz vagy a tárgyban illetékes miniszterhez fellebbezhetnek.³⁶

A polgármestert távolléte, betegsége vagy másféle akadályoztatása esetén a rangban utána következő tisztviselő (főjegyző, tiszti főügyész, főkapitány) helyettesíti.³⁷

Az egyre terebélyesedő polgármesteri hatáskört és teendőket az **1889. évi szervezési szabályrendelet** a következőképpen módosította:

a)-hoz: 5) A polgármester elnöke a jogügyi szakosztálynak is. 9) A tisztújító székek alkalmával és egyáltalán a tisztviselők, segéd- és kezelőszemélyzet választásánál, valamint a kijelölő választmány és számonkérőszék elnökségében a polgármester a főispánt nem helyettesítheti.

c)-hez: 12) A közigazgatási bizottsághoz intézett ügydara-
bokat a polgármester nem veheti át.

34 Az 1885. évi szabályrendelet III. fejezet 111. §. 43. pontja tévesen 1883. évi XXXIX. tc-
ket említ!

35 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Baja város szervezkedési szabályrendelete 1885. év III. fejezet 111. §.

36 Uo. 112. §.

37 Uo. 113. §.

f)-hez: 19) A főjegyző, a tisztiügyész, a rendőrkapitány, a főorvos és a tanácsnokok kivételével a tisztviselőkkel, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjaival szemben szolgálati engedetlenség és kisebb fokú hanyagság esetén az illetők meghallgatásával, de a fellebbezés kizárásával rendbüntetést alkalmazhat, annyiszor, ahányszor ezt szükségesnek látja. A büntetés tisztviselőknél 10 forintig, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjainál 5 forintig terjed, összege a törvényhatósági nyugdíjalapra fordítandó. Emellett a fegyelmi törvények súlya alá eső vétségekre nézve fennmarad a későbbi felelősségre vonás joga.

l)-hez: 13) Vezetni tartozik a letétpénzek naplóját.

m)-hez: 45) A polgármester a tisztviselőknek és a segéd- és kezelőszemélyzetnek 8 napi szabadságot ad, és azok 8 napon túl terjedő, közgyűlés által engedélyezett szabadságidejét beosztja.³⁸

A város **1914. évi szervezési szabályrendelete** az alábbi változásokat hozta a polgármesteri teendőkben:

a)-hoz: 6) a pénzügyi és a 7) kórházi bizottságok elnökeként is működik. Ez a szabályrendelet a statisztikai bizottságról nem tesz említést. 21) A város területén alakítandó adókiivető bizottságba 2 rendes és 2 póttagot nevez ki.

c)-hez: 28) A városi tanács és a közgyűlés véghatározatai ellen benyújtott, vagy szóval bejelentett fellebbezéseket átveszi, hasonlóképpen a főispán távollétében a közigazgatási bizottság, továbbá a közigazgatási bizottság főispán elnöke alatt álló albizottságainak első fokú véghatározatai ellen irányuló fellebbezéseket és felülvizsgálati kérelmeket is. A főispán távollétében átveszi a közigazgatási bizottság véghatározata ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz intézett írásbeli panaszt, a szóbeli panaszt írásba foglaltatja, és úgy az írásban beadott, mint a szóbelileg bejelentett panasz felszereléséről és felterjesztéséről gondoskodik.

38 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Törvényhatósági joggal felruházott Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye. Baja, 1889. I. köt. 20–24. III. fejezet 110. §.

e)-hez: 15) Köteles végrehajtani a főispán által az 1886. évi XXI. tc. alapján hozzá intézett rendeleteket, és amennyiben ezek végrehajtásával kapcsolatban aggályai merülnének fel, a főispán útján 24 órán belül felterjesztéssel élhet a Belügyminisztériumhoz.

f)-hez: 20) Vizsgálatot rendelhet el a törvényhatóság mindazon tisztviselői ellen, akik nem tagjai a közigazgatási bizottságnak, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai ellen. Az érintetteket a vizsgálat elrendelésével egyidejűleg, az 1886. évi XXIII. tc. 2. és 4. §-ai alapján, hivatalukból is felfüggesztheti. Ugyanezen törvény 6. §-a értelmében első fokon határoz, ha a vizsgálat eredménye 100 koronáig terjedő pénzbüntetés vagy dorgálás lesz.

f)-hez: 57) Meghatározza a tanácsnokok munkakörét, akik közül egy a gazdaságügyi, egy a katonai, egy az adóügyi osztályt vezeti. (Ezt a rendelkezést a 177/1906. közgyűlési és 19225/1906. kig. szám alatt a bajai városvezetés módosította a 103166/1907. BM számú rendelet jóváhagyásával.)

i)-hez: 19) Intézkedéseiről, a városi hatóság állapotáról és működéséről már nem negyedévenként, hanem a rendes közgyűlések alkalmával tartozott jelentést tenni a közgyűlésnek és a főispánnak.

l)-hez: 22) Az éves pénztárvizsgálatot a városi pénztáraknál már nem egyedül a polgármester végzi, hanem az a főszámvevő közbenjöttével történik.

A polgármesteri feladatköröket időközben még a következő törvények szélesítették:

23) Az 1885. évi XXIII. tc. 157. és 177. §-ai szerint a hozzá utalt vízjogi ügyeket részint első-, részint másodfokú hatóságként intézi.

24) Végrehajtja a sajtótörvénynek az időszaki lapokra, kő- és könyvnyomdákra vonatkozó rendelkezéseit.

25) A halászati törvény (1888. XIX. tc. 48. §.) értelmében az első fokú teendőket teljesíti.

26) Kötelessége teljesíteni a házassági jogról és a gyermekek vallásáról szóló 1894. évi XXXI. és XXXII. törvénycikkekben részére előírt teendőket, gyakorolja az állami anyakönyvi hivatal feletti felügyeletet, a házasságkötést megelőző kihirdetés alól felmentést ad, az 1894. évi XXXIII. tc. alapján elintézi az anyakönyvi kiigazítási és egyéb ügyeket.

51) Eljár mindazon ügyekben, amelyeket a véderőről szóló 1889. évi VI. törvény és az 1886. évi XX. tc., a népfelkelési törvény, továbbá az ezek végrehajtása tárgyában kiadott utasítás a törvényhatóság első tisztviselőjére ruház.

53) Ugyancsak eljárni köteles azokban az ügyekben, amelyeket a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tc. a polgármesterre bíz.³⁹

Magánfelek a polgármester határozatai ellen a kézbesítéstől számított 15 napon belül folyamodhattak fel a közgyűléshez, a közigazgatási bizottsághoz vagy az illetékes szakminiszterhez.⁴⁰

A polgármester és a főjegyző egyidejű akadályoztatása esetén a rangidős tanácsnokot kell megbízni a polgármester helyettesítésével.⁴¹

Az 1930. évi szervezési szabályrendelet 24.§-a egyéni hatóságként említi a polgármestert, akinek jogállása az 1929. évi XXX. tc. értelmében teljesen megváltozott.

Az új szabályrendelet rögzíti, hogy a polgármester a város törvényes képviselője.

A polgármester hatásköre általában a közigazgatási szervek működésének irányítására, ellenőrzésére és egyesek konkrét ügyeinek elintézésére terjed ki.

A törvényhatóság első tisztviselője felügyeleti jogkörénél fogva a tisztviselőknek nemcsak a hivatali működését, de társadalmi és egyéni életét is figyelemmel kíséri, sőt ebben az irányban vizsgálatot is rendelhet el.

39 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye; Törvényhatósági joggal felruházott Baja város összes szabályrendeleteinek gyűjteménye. Baja, 1914. VII. köt. 19–24. III. fejezet 105. §.

40 Uo. Baja, 1914. VII. köt. 24–25. III. fejezet 106. §.

41 Uo. Baja, 1914. VII. köt. 25. III. fejezet 107. §.

Az önkormányzat működését irányító hatáskörénél fogva a közigazgatás rendes és gyors menetének biztosítása végett a főjegyző, főügyész, főorvos, műszaki tanácsos, főszámvevő, kihágási és községi hivatal, valamint a szaktisztviselők kivételével az összes közszolgálati alkalmazottat állásának megfelelő, más és más szolgálatba oszthatja be.

A törvényhatóság első tisztviselője, mint egyéni hatóság:

1) Intézkedik és határoz azokban az ügyekben, amelyeket eddig törvény vagy rendelet a városi tanács hatáskörébe utalt. Így különösen feladata a közvagyon és jövedelem nyilvántartásának, hasznosításának és fenntartásának, a városi pénztárnak és a törvényhatóság felügyelete alatt álló alapok helyes kezelésének, az ezekre vonatkozó számadások elkészítésének ellenőrzése és megvizsgálása. (T. 44.§)

2) Eljár az 1929. évi XXX. tc. 58. §-a alapján azokban az ügyekben, amelyekben valamely jogszabály elsőfokú hatóságként a közigazgatási bizottságot jelölte meg (a kisajátításról szóló 1881. évi XLI. tc. 73. §.; a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tc. 19.§. stb. paragrafusai; az 1879. évi XXXI. tc. az erdőtörvény; a vadászati jogról szóló 1883. évi XX. tc. 13., 19. és 25. §-ai; a vízjogi törvény 1885. évi XXVIII. tc. 110. §-a; a telepítésről szóló 1894. évi V. tc. 9. § -a stb.)

3) Eljár és intézkedik mindazokban a kérdésekben, amelyek az 1886. évi XXI. tc. 73. §-ának b), d), e), f), g), h), i), k), n) és p) pontjai szerint a törvényhatóság első tisztviselőjének jogkörébe tartoznak.

4) Határoz azokban a kérdésekben, amelyeket törvény vagy kormányhatósági rendelet közgyűlés, kisgyűlés vagy más hatóság hatáskörébe nem utal.

5) Kinevezi és elbocsátja a fizetési osztályba nem sorozott közszolgálati alkalmazottakat, a közkórházi gondnokot, ellenőrt, a közkórház kezelőszemélyzetét, az altiszteket és a szolgaszemélyzetet, kivéve a közkórházi ápoló- és szolgaszemélyzet tagjait, akiket az igazgató-főorvos fogad föl és bocsát el.

6) Elrendeli a fegyelmi eljárást a polgármester-helyettes, főjegyző, tanácsnokok, árvaszéki elnök, tisztí főügyész és tisztí főorvos kivételével a város többi tisztviselője ellen, akiket a fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg, vagy a fegyelmi eljárás során bármikor, felfüggeszthet állásaikból. (T. 78. és 80. §);

7) Kirendeli a fegyelmi eljárás esetén a vizsgálóbiztost, a köztisztviselőt és szükség esetén az ügygondnokot. (T. 81., 82., 83. §);

8) Elbírálja a fegyelmi eljárás folyamán az összes tisztviselő lemondását vagy szabályszerű elbánás alá vonására irányuló kérelmét. (T. 79. §);

9) Előlépteti a városi tisztviselőket és egyéb alkalmazottakat a magasabb fizetési osztály megfelelő fokozatába. (T. 69. §)

10) A szabályrendelet vagy kormányhatósági rendelet korlátai között fizetési előleget és a rendes szabadságidőt meghaladó rendkívüli szabadságot engedélyez, egy évet meg nem haladó időtartamig.

11) A költségvetés keretei között rendkívüli segélyeket, jutalmakat állapít meg és utalványoz.

12) A tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra, a segédszemélyzet kivételével, rendbüntetést róhat ki. (T. 75. §)

13) Az 1930. évi XVI. tc. 4. és 5. §-ainak korlátai között a gépjármű bérműszállalatnak az iparendelést ő adja ki, és engedélyezi a város belterületére korlátozott közhasználatú gépjárművek forgalomba állítását;

14) A közigazgatás feladatainak teljesítéséről, az ügymenetről, a város életét érintő fontosabb eseményekről és a kapott utasítások mikénti teljesítéséről negyedévenként, az év első közgyűlésén a megelőző év közigazgatási eredményéről összefoglaló jelentést készít.

15) Másodfokon intézkedik egyeseknek azokban a magánügyekben, amelyekben elsőfokú hatóságként a törvényhatóság első tisztviselőjénél alacsonyabb szintű önkormányzati hatóság járt el, így különösen a rendőri és rendészeti természetű ügyekben. (T. 57. §)

Másodfokú hatóságként jár el:

- a) iparügyekben (1884. évi XVII. tc. 166. §)
- b) közegészségügyi ügyekben (1876. évi XIV. tc. 4. és 157. §, 140 000/1907. BM 49. §)
- c) állategészségügyi szolgálati ügyekben (1888. VII. tc. 125. és 135. §)
- d) közrendészeti és tűzrendészeti ügyekben (LXI. számú szabályrendelet)
- e) rendőri büntetőügyekben (1929. évi XXX. tc. 59. §)⁴²

Baja polgármesterei

Baja város első polgármesterét a neoabszolútizmus korában nevezték ki. Nikolits Isidor kerületi főbiztos a városi tanács 1851. március 12-én tartott ülésén tette közzé a Bácsi Felső Kerületi Cs. Kir. Kormánybiztosi Hivatal 1500/1851. számú rendeletét, amelynek értelmében a tartományi kormány Szevics Döme eddigi városi főjegyzőt nevezte ki Baja polgármesterének. A polgármester tartozott a hivatalát azonnal elfoglalni, és átvenni a közügyek intézését. A tanács tagjai kötelesek voltak a polgármestert hivatalos eljárásai során támogatni, rendeleteit teljesíteni.⁴³ Szevics Döme az 1854. június 3-ai tanácsközségülésen lemondott a tisztségről, mert más hivatali alkalmazást nyert. Ugyanez a tanácsközségülés Gyurkovits János városi kapitányt bízta meg a város vezetésével, de nem polgármesterként, hanem polgármester-helyettesként.⁴⁴

Polgármestere csak 1855-ben lett újra a városnak. Mandits Teodor cs. kir. hatósági főnök az 1855. június 12-ei tanácsközségülésen jelentette be, hogy felsőbb cs. kir. rendelet értelmében a

42 MNL BKML IV. 1432. Baja város szabályrendeleteinek gyűjteménye. Az 1930. évi szabályrendelet (pontos dátum és hitelesítés nélküli példány!) IV. rész. I. fejezet. 27–30. 3. d.

43 MNL BKML IV. 1105. b Baja Város Tanácsának iratai; Közigazgatási iratok (a továbbiakban: Kig. ir.) 164/1851. számú tanácsülési jegyzőkönyvi bejegyzés

44 MNL BKML IV. 1103. Baja Város Községtanácsának iratai (a továbbiakban: Közs.tan. ir.) 446/1854. számú közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzés

volt megyei törvényszéki ülnököt, Karácsony Lipótot nevezte ki polgármesterré, aki a tiszti esküjét azonnal le is tette. A polgármester rövid beszédében kifejtette, hogy az uralkodóház, az állam és a város javára kíván tevékenykedni.⁴⁵ Karácsony Lipót az 1856. szeptember 30-ai városi tanácsülésen elnökölt utoljára.⁴⁶ Jóllehet hivatalosan nem mondott le, és le sem váltották, az 1856. október 12-ei tanácsüléstől kezdve ismét Gyurkovits János városi kapitány, polgármester-helyettes elnöklete alatt folytak a tanács- és tanácsközségülések.⁴⁷

Az 1858. május 12-ei tanácsközségülésen felolvasták a Helytartóság 1339/1858. számú, május 6-án kibocsátott intézvényét, amely szerint Baja a függőben lévő körülmények miatt nem töltheti be a polgármesteri állást.⁴⁸ A következő, 1858. május 19-én tartott tanácsközségülésen Gyurkovits János lemondott a polgármester-helyettesi tisztségről. Ettől kezdve a bajai tanácsközségülések Rónay Amadé megyei kerületi biztos és tanácsfőnök elnöklete alatt folytak.⁴⁹

A kiegyezést követően Baja rendezett tanácsú várost az 1873. évi XI. tc. – az 1870. évi XLII. tc. értelmében – a törvényhatósági joggal felruházott városok sorába emelte.⁵⁰ Ettől kezdve a város élén ismét polgármester állt, egészen 1950-ig, a tanácsrendszer indulásáig. A következő személyek töltötték be ezt a tisztséget: Dr. Hauser Mór 1874–1882, Drescher Ede 1882–1892, Dr. Hegedűs Aladár 1892–1914, Dr. Borbíró (Vojnics) Ferenc 1915–1918, a szerb megszállás alatt (1918–1921) Dolinka Vazul, Dr. Mátics Márton, Dr. Karagics Lajos és Gyorgyevics Milos; Dr. Borbíró Ferenc 1921–1937, Dr. Bernhart Sándor 1937–1944, Dr. Takáts

45 MNL BKML IV. 1103. Közs.tan. ir. 297/1855. számú közgyűlési jegyzőkönyvi bejegyzés

46 MNL BKML IV. 1105. b Baja Város Tanácsának iratai; Tanácsülési jegyzőkönyvek (a továbbiakban: Tan. jkvek) 1856. 111.

47 Uo. 1856. 116.

48 MNL BKML IV. 1103. Baja Város Közs.tan. ir. 186/1858. Tanácsközségülési jegyzőkönyvi bejegyzés (a továbbiakban: Tan.közs. jkvi bejegyzés)

49 Uo. 187/1858. Tan.közs. jkvi bejegyzés

50 Az 1872-ik évi Országos Törvénytar. Buda, 1873. 51.

Endre 1944–1945, Dr. Surányi István 1945, Babics József 1945–1949, Dr. Lovász Györgyné 1949, Wehring Péter 1949–1950. Az első világháború kezdete előtti időszak (1874–1914), valamint a szerb megszállás (1918–1921) alatt működött bajai polgármesterekről nagyon keveset tudunk, amit mégis, az a személynévmutatóban olvasható.

Baja város törvényhatósági bizottsága 1915. október 9-én Szabadka város főjegyzőjét, dr. Borbíró (Vojnics) Ferencet választotta meg polgármesternek.⁵¹ A szerb csapatok 1918. november 13-án megszállták Baját, és december 17-én felszólították a polgármestert, hogy tegye le a hűségesküt a Narodna Upravára, amit ő megtagadott. Ennek következtében 1919. január 1-jén az új polgármester, Dolinka Vazul kinevezésével egyidejűleg felmentették az állásából. A szerbek 1921. augusztus 20-i kivonulását követően, 1921 augusztusa és 1937. június 18-a között újra Borbíró Ferenc lett Baja polgármestere.⁵²

Borbíró Ferenc az 1937. június 18-i rendkívüli közgyűlésen jelentette be a nyugalomba vonulását, és megköszönte a törvényhatósági bizottság mindenkori készséges támogatását. Ezt követően vázolta a város háború előtti és jelenlegi helyzetét. Úgy ítélte meg, hogy bár a világháború, a forradalom, a szerb megszállás és a devalváció miatt az eltelt 22 évnek csak kb. a fele volt alkalmas az építő munkára, Baja az eltelt idő alatt sokat fejlődött. A város vagyona nagyobb, mint 1914-ben volt, adóssága – a Speyerkölcsön kivételével – ki van fizetve. A fejlődés már a város külsején is érzékelhető.⁵³

Az 1937. október 8-ai rendes közgyűlésén a törvényhatósági bizottság a város addigi tiszti főügyészét, dr. Bernhart Sándort választotta polgármesterré a következő 10 évre.⁵⁴ 1944 végén,

51 Rapsányi Jakab, Bp., 1934. 390.

52 Merk Zsuzsa–Rapsányi László, Baja, 2007. 19.; MNL BKML IV. 1401. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 28/1937. közgy. jkvi bejegyzés

53 MNL BKML IV. 1401. Th. biz. ir. 28/1937. kgy. jkvi szám (Ld. még 5991/1937. Kig. ir.)

54 Uo. 63/1937. kgy. jkvi szám (Ld. még 9501/1937. Kig. ir.)

amikor a szovjet csapatok Baja közelébe értek és a magyar hatóságok elrendelték a város kiürítését, a polgármester is elmenekült a városból. Távolléte alatt két polgármestere is volt Bajának, dr. Takács Endre városi főlevéltárnok (1944. október 22. – 1945. január 27.) és dr. Surányi István ügyvéd (1945. február 5. – 1945. május 12.) személyében. Az 1945. május 12-ére összehívott rendes közgyűlésen az elnöklő polgármester azt hozta a jelenlévők tudomására, hogy a polgármesteri állás vagy dr. Bernhart Sándor visszafogadásával, vagy új választás útján tölthető be. A visszafogadásról titkos szavazással döntött a törvényhatósági bizottság. A visszafogadásra 5-en, az új választásra 47-en szavaztak. Ennek alapján polgármester-választást kellett tartani, amire ugyanezen az ülésen került sor. A választást Babics József ipartestületi elnök, a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének elnöke nyerte meg, aki azonnal letette a hivatali esküt a közgyűlés előtt. Valamennyi párt és a Nemzeti Bizottság is üdvözölte az új polgármestert, arra kérve, hogy a demokratikus Magyarországért végezze a munkáját.

Babics József a székfoglalóját azzal a felszólítással kezdte, hogy egy percet szenteljenek azoknak, akik a demokráciáért folytatott harcban estek el. Ezután köszönetet mondott a bizalomért, amely az állásra méltónak találta. Kijelentette, hogy mint a nép gyermeke, eddig is, ezután is a népért fog küzdeni, a város érdekeinek szem előtt tartásával. A városi tisztviselői kart testvéri együttműködésre kérte.⁵⁵

Az 1946. augusztus 30-ai közgyűlés jóváhagyta dr. Takács Endre főlevéltárnok, volt bajai polgármester elbocsátását. A közgyűlési határozat megállapította, hogy az 5000/1946. ME számú rendelet 4. §. 2. bekezdése alapján alakult 243. számú létszámcsökkenő bizottság a főlevéltárnok közszolgálatból történő elbocsátását és végelbánás alá vonását mondta ki. Ennek alapján

55 MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai; Baja város th. bizottsági jegyzőkönyvek 1945 (144. ksz.) 3/1945. közgy. jkvi szám (Ld. még 3836/1945. Kig. számot is!)

dr. Takáts Endrét, aki 1943. december 11-én lépett a város szolgálatába, Baja város törvényhatósági bizottsága 1946. július 31-ével a közszolgálatból elbocsátotta.⁵⁶

Ugyanez a közgyűlés tárgyalta dr. Bernhart Sándor polgármester nyugdíjügyét is. A közgyűlés arra utasította Babics József polgármestert, hogy a pártok és a szakszervezet bevonásával tegyen előterjesztést a belügyminiszternek, amelyben kérje, hogy a létszámcsökkenő bizottság határozatának megváltoztatásával a volt polgármester részére nyugdíjat ne állapítson meg, mivel a létszámcsökkenő bizottság az ügyben nem járt el kellő gondossággal.⁵⁷

Babics József polgármesteri működésével a törvényhatósági bizottság 1948 őszéig meg volt elégedve, a szeptemberi közgyűlési jegyzőkönyv szerint az eltelt idő alatt a demokratikus gondolkodással párosult rátermettségével kimagasló eredményeket ért el a város újjáépítése és fejlesztése terén.⁵⁸ A következő évben azonban változás állt be a megítélésében, olyannyira, hogy az 1949. június 24-ei rendkívüli közgyűlés fegyelmi eljárás lefolytatását rendelte el ellene amiatt, hogy magatartásával állásának tekintélyét csorbította, illetve a tiszteletre és bizalomra méltatlanná vált. A fegyelmi eljárás elrendelésével egyidejűleg felfüggesztették állásából a polgármestert. A döntés indoka az volt, hogy a Magyar Dolgozók Pártja Bács-Bodrog Megyei Bizottsága az 1949. június 21-ei ülésén kizárta a pártból.

A kizárás indokolásából egyértelműen kiderül, hogy a polgármester a szociáldemokraták elleni MDP-s támadás áldozata lett. A párthatározat szerint *„Babics József már a felszabadulás előtt részt vett a munkásmozgalomban, az ipartestület elnöke lett, ahová mint az SZDP vezetője került. (...) Szociáldemokrata ve-*

56 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 71/1946. kgy. jkvi szám (Ld. még 4975/1946. Kig. ir.)

57 Uo. 80/1945. kgy. jkvi szám (Ld. még 4683/1./1946. Kig. ir.)

58 MNL BKML XXI. 501. Th. biz ir. Közgy. jkv. 1948. 158–159. (Ld. még 345/1948. Kig. ir.)

zetőként a reakciós törvényhatósági bizottságnak is tagja volt, s mint ilyen személyt a munkásosztály forradalmi megmozdulásainak a letörésére használták fel, lásd a bajai földmunkások egyik sztrájkjának leszerelését.

Mindezek ellenére a MDP támogatta őt, mert nem ismerte fel ezeket az üzelmeit. 1945-től, polgármesteri funkciójának betöltésétől kezdve végig a négy esztendő alatt következetesen ki-domborult megvetése és mélységes gyűlölete a munkásosztállyal szemben. Az MDP-t és a tömegszervezeteket nem támogatta. (...) Munkásokat következetesen nem akart bevenni a városházára, mondván, hogy neki jó szakemberekre van szüksége, ugyanakkor számos régi fasiszta tisztviselőhöz görcsösen ragaszkodott, sőt ezek védelmében egészen odáig ment, hogy egy esetben le akart mondani a polgármesteri tisztségéről.

A Nemzeti Szálló megvételénél súlyosan megsértette a város érdekeit, mert ahelyett, hogy igénybe vette volna a város részére az elhagyott romingatlant, a Takács-család iránti tiszteletből 200 000 forintot dobott ki a város dolgozóinak pénzéből. (...)

A városi munkák kiadásánál a becsületes dolgozó kisiparosokkal és a kisipari szövetkezettel szemben előtérbe helyezte a jobboldali iparosokat. Amikor a piaci árak helytelenségére hívták fel a kommunisták a figyelmét, azt válaszolta, hogy a munkások, ha nincs pénzük a magas árat megadni, várják meg a piac végét, és akkor vásároljanak. (...)

A megyei bizottság Babics üzelmeit leleplezve megállapította, hogy az MDP-hez semmi köze, mellveregető, öntelt, hiú ember, akinek többet ért az osztályellenség dicsérete, mint a munkásosztály bizalma és szeretete. Babics elszakadt az MDP-től, és aki elszakad a párttól, az következetesen elszakad az osztálytól is, azt elárulva az ellenség embere, a dolgozók ellensége.

Mindezekre a szempontokra való tekintettel a megyei bizottság nem tartja méltónak arra, hogy a párt soraiban maradjon.”⁵⁹

Babics József polgármestert – aki 1949. május 30-ig láthatta el a polgármesteri feladatokat – az 1949. július 11-ei rendes közgyűlésen a th. bizottság végelbánás alá vonta.⁶⁰ Május 31-től dr. Lovász Györgyné szül. Katits Anna helyettes főjegyző vitte az ügyeket polgármester-helyettesként,⁶¹ majd 1949. június 22-e és augusztus 19-e között polgármesterként. Őt 1949. augusztus 19-től Wehring Péter követte a polgármesteri székben 1950. augusztus 15-ig, a városi tanács megalakulásáig.⁶²

A kötet felépítése és a közlés módja

A kötet bevezetője tartalmazza a mindenkori polgármesterre vonatkozó általános törvényi szabályozást, a városi szabályrendeletek által előírt köteleességeket, majd röviden ismerteti Baja város polgármestereinek működését.

A közzétett *tanulmány* 14 fejezetben foglalja össze a közölt dokumentumok tartalmát, megkönnyítve ezáltal az egyes témákban kutatók munkáját.

A kötet a *polgármesteri jelentéseket (dokumentumokat)* címzetten szerint, ezen belül keletkezésük időrendjében közli. A polgármester a jelentéseit a belügyminiszternek, a pénzügyminiszternek, Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város főispánjának, a városi törvényhatósági bizottságnak és közigazgatási bizottságnak küldte meg. A jelentések száma és megoszlása a címzetten között esetleges, mivel a levéltári anyag nem teljes, illetve a közigazgatási bizottsághoz küldött jelentések közül terjedelmi okokból

59 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. Közgy. jkv. 1949. 75–78. (Ld. még 1896/1./1949. Kig. ir.)

60 Uo. 88–89. (Ld. még 1896/3./1949. Kig. ir.)

61 Uo. 67. (Ld. még 720/5./1949. Kig. ir.)

62 Nagy András emlékezete. Egy kisváros, Baja főépítésének munkássága. Szerk.: Merk Zsuzsa. Baja, 2001. 94.

csak néhány kerülhetett közlésre. A dokumentumkötetben csak a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára őrizetében lévő, Baja város levéltári iratanyagában fellelhető jelentések vannak, az anyaggyűjtés ugyanis nem terjedt ki a minisztériumok és egyéb felsőbb hatóságok iratanyagára. Mindegyik dokumentum sorszámmot kapott, ezt követően feltüntettük a keletkezésének helyét és idejét, majd az eredeti címezést. A jelentésekben tárgyalt témákat szerkesztett címben azért nem adjuk meg, mert a témák rendkívül szerteágazóak. A dokumentumokat nem betűhív, hanem szöveghű formában közöljük, a korábban megjelent intézményi kötetekben alkalmazott gyakorlathoz hasonlóan. A szövegek eredeti tagolását megtartottuk, ugyanakkor kiküszöböltük a betű-, ékezet- és vesszőhiányokat, valamint az egyéb elírásokat. A hibásan írt szavakat, földrajzi neveket a mai szabályok szerint írtuk át, ezáltal a szöveg olvashatóbbá vált. Egyes szövegrészeket a polgármesteri jelentések készítői zárójelek – / / vagy () – közé tettek, ezek az adott szöveg szerves részét képezik. Kapcsos zárójelbe – [] – vannak téve a szerzői kiegészítések, kiigazítások, amelyek sok esetben neveket tesznek teljessé, kuszán fogalmazott mondatokat érthetővé. A rendeletszámok esetében a számcsoportokat tagoló pontokat elhagytuk, és a ma elfogadott helykihagyó tagolást alkalmaztuk. Kiigazítottuk a politikai pártok, szervezetek, intézmények, vállalatok névírásában tapasztalható pontatlanságokat. A dokumentum szövege után dőlt betűvel jelezzük, hogy a közölt irat tisztázat vagy fogalmazvány, ha jegyzőkönyvi bejegyzés, akkor milyen jegyzőkönyvből való, írógéppel vagy kézzel írták, hitelesítették vagy nem. Utána megadjuk az irat jelzetét. Ha valamelyik dokumentumot már más munkában publikálták, annak szerzőjét vagy szerzőit, címét, kiadási helyét és idejét, valamint a kötetben belüli pontos helyét is feltüntettük.

A polgármesteri jelentések között vannak olyanok, amelyek két fondban (XXI. 501 és XV. 33) is fellelhetőek. Ez azért van, mert Baja thj. város tagja volt a Magyar Városok Országos Szövetségének (MVOSZ), amely megkapta a tevékenységi körét

érintő jelentések egy példányát. Ezek közül néhánynak a másodlata a XV. 33 Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjtemény) anyagában is megtalálható a „*Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949.*” cím alatt. A 175 042/1947.– III/3. BM számú rendelet azonban megtiltotta, hogy a havonta felterjesztendő, egyébként bizalmas természetű jelentések másolati példányát a MVOSZ is megkapja. A szövetség a rendelet kiadásának napjától, 1947. március 5-től csak a belügyminiszter tudtával és beleegyezésével érintkezhetett a tagvárosokkal.

A dokumentumok után – mellékletként – a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésére vonatkozó, fentebb már említett *öt belügyminiszteri rendelet* szövegét közöljük. Közlésüket az indokolta, hogy ezek a rendeletek írták elő a polgármesterek jelentéstételi kötelezettségét. A mindenkori bajai polgármester a rendeletekben előírt pontokban megkövetelt tárgy szerint tagolta a jelentéseit, mindig az adott kérdésre válaszolt, vagyis pontosan az előírás szerint járt el.

A melléklet után következik a kötetben előforduló *rövidítések és mozaikszavak* feloldása, az *idegen szavak*, a *régi kifejezések, fogalmak, elnevezések, hivatalok* országos és helyi vonatkozásokat is tartalmazó magyarázata.

A kötetben közzétett 50 polgármesteri jelentésen belül a tájékozódást *személynév-, tárgy- és helynévmutató* segíti. A személynevek esetében a teljesek, vagyis a vezeték- és keresztnév is tartalmazók mellett azokat is figyelembe vettük, amelyeknél csak a vezetéknev szerepelt. Ez utóbbiak egy részét sikerült kiegészíteni, így ezeknek a személyeknek a teljes nevét tüntettük fel a mutatóban, de maradtak olyanok, akiknél ez nem volt lehetséges. A személynévmutatóban rövid életrajzot közlünk, kiegészítve a dokumentumokban található adatokkal. A tárgymutatóban az alapszónál feltüntettük az adott szónak azokat a változatait is, amelyek a szövegben előfordulnak. A helynévmutatóban zárójelben megadtuk az adott hely (megye, település, utca, árok, sétány) esetleges névváltozatait, továbbá azt, hogy melyik városban, me-

gyében vagy országban található. Azoknál a településneveknél, ahol az egykori vármegye és a mai megye neve azonos volt, csak a mai megye nevét tüntettük fel. A más államhoz tartozó településneveknél megadtuk a település magyar és mai idegen nyelvű változatát, és az országnév rövidítését.

A kötetben való eligazodást *magyar, angol, német nyelvű összefoglaló* és *bibliográfia* is segíti.

A szerző ezúton mond köszönetet mindazoknak, akik munkájukkal, tanácsaikkal segítették a kötet elkészítését és megjelenését.

Kecskemét, 2010. december 31.

Kemény János

TANULMÁNY

Politikai élet

A Vörös Hadsereg csapatai 1944. október 20-án a Bácsbokodi út irányából a kora esti órákban érték el Baját, és még az október 21-ére virradó éjszakán el is foglalták. A városba bevonuló csapatok parancsnoka meghagyta a magyar közigazgatást, egyúttal felhívást intézett a polgári lakossághoz a normális élet helyreállítására és a rend fenntartására. A városi közigazgatás csak a hadműveleti napon szünetelt, október 22-től újból folytatta működését. Mivel Baja közvetlenül a tűzvonalba került, a városi közigazgatás súlyos nehézségekkel küszködött. Veszélyeztetett helyzete csak több mint egy hónap múlva, november 26-án szűnt meg. Ekkor a szovjet csapatok átkeltek a Dunán és a harci cselekmények színhelyét messze nyugatra tolták előre.

Az ellenőrzés nélkül maradt közigazgatás támogatására még 1944. november 11-én, népi kezdeményezésből megalakult a városi tanács, az önkormányzati testületi szervek ideiglenes pótlására. November 26-án megkezdte működését a Kommunista Párt, az esztendő vége felé alakult meg a Polgári Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazda Párt, és szervezkedett a Nemzeti Parasztpárt is. A pártok megalakulásával egy időben kezdődött meg a felszabadított munkásság szakszervezeti tömörülésének szerveződése is, úgy, hogy 1945. január 27-én, a Bajai Nemzeti Bizottság működésének kezdetén, már országos viszonylatban is jelentősnek mondható színvonalat ért el a politikai és társadalmi szervezkedés.

A Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormányval 1945. január elején sikerült a bajai városvezetésnek kapcsolatot teremtenie.⁶³

Az első kapcsolatfelvétel az Ideiglenes Nemzeti Kormányval 1945. január 14-én történt, amikor is dr. Takáts Endre polgármester jelentést küldött a belügyminiszterhez. A jelentés szerint a városban heteken át front volt, a lakosság teljesen elszigetelten élt, a külvilággal semmilyen kapcsolata sem volt, így a polgármester, életveszélynek kitéve, saját erejére hagyatkozva igyekezett megtartani Bács-Bodrog vármegye északi csücskét.

A jugoszláv részről megnyilvánuló bekebelezési törekvések miatt ekkor még tisztázatlan volt ennek a területnek a hovatartozása. 1944. november 5-én ugyanis egy Karagity nevű garai bunyevác fiatalember vezetésével egy partizán hadosztály szállta meg Baját, és két napra eltávolították a polgármestert hivatalából, annak ellenére, hogy a szovjet katonai parancsnokság kiutasította őket. Karagity emberei csonka Bács-Bodrog vármegye 26 községének több mint a felét tartották kezükben, 8–10 fegyveres partizán révén.

A katonai városparancsnok-változást kihasználva 1944. december 15-én másodszor is megjelent Baján Karagity, a szabadkai partizán városparancsnokkal, fegyveres partizánokkal, és át akarta venni a hatalmat. Dr. Takáts Endre polgármester erélyes fellépésére a szovjet városparancsnok azonnal elrendelte Karagityék letartóztatását. Mire azonban a szovjet katonák a városházára értek, Karagity a kíséretével együtt eltűnt. A polgármester élete Karagity első megjelenése óta nem volt biztonságban, mert elhurcolására vonatkozólag naponta érkeztek fenyegetések. Ezért a szovjet parancsnokság egy automata puskával felszerelt őrt, 1945. január 11-e óta pedig egy gárdakapitányt is a polgármester mellé rendelt.

Karagity belátta, hogy ezen az úton célt nem ér, ezért a bunyevác és a német lakosság körében aláírásokat gyűjtött és küldöttséget vezetett Belgrádba a terület önkéntes csatlakozásáért.

63 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

Ebben a kérdésben a bajai polgármester arra kérte az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, hogy közölje az álláspontját, és folytassa-e a terület érdekében további harcát.

Dr. Takáts Endrének sikerült csonka Bács-Bodrog vármegye minden községében megszervezni a közigazgatást, sok helyen azonban a partizánok nem engedték működni azokat.

Baján és a vármegye minden községében sikerült a polgári rendőrséget felállítani. A város polgármestere igyekezett fenntartani a közrendet és kielégíteni a szovjet katonaság részéről felmerülő elszállásolási és munkásigényeket.

A helyi államrendőrség megszervezése azonban lehetetlennek bizonyult, ugyanis a városból minden rendőrtisztviselő elmene-kült. Dr. Takáts Endre tudomással bírt arról, hogy Újdombováron és Pécsen sok rendőrtiszt torlódott össze, ezért onnan néhánynak a Bajára vezénylését kérte.

Végül a polgármester köszönetet mondott az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak és a belügyminiszternek azért, amiért fu-tár küldésével igyekeztek kapcsolatot teremteni ezzel az elhagyatott területtel.⁶⁴

A magyar kormány 1945. február 5-én már főispánnal képviseltette magát a városi önkormányzatnál.⁶⁵

A polgármester 1946. január 28-i jelentése a magyar béke-szerződés megkötése tárgyában történt nemzetközi megállapodást nevezte a legfontosabb eseménynek. Kiemelte, hogy az elkövet-kezendő béketárgyalásokon Magyarország nem szervező ténye-ző, hanem csak az európai kultúra egyik szervező rendszereként jelenhet meg.

Az elmúlt napokban a kormány benyújtotta a nemzetgyűlés-hez Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényja-vaslatát. Az eseménnyel kapcsolatban Baja város polgármestere az alábbi szövegű táviratot küldte Tildy Zoltán miniszterelnök-nek: *„Örömmel sietek Baja város törvényhatósági bizottságának hódoló üdvözetét tolmácsolni, Miniszterelnök Úr előtt, abból az*

64 MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok (a továbbiakban: eln. ir.) 67/1945.

65 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945.

alkalomból, hogy Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatot előterjeszteni méltóztatott. Hitünk szerint közjogi épületünknek ez a belső átképzése ugyancsak messze nyúló történelmi hagyományokon épül fel, mégpedig olyanokon, amelyek évszázadokon át idegen érdekű elnyomatás alatt szunnyadtak és csak ritkán kerültek a magyarság igazi lelkeletéért napvilágra. Kívánjuk őszinte szívből, hogy az új államforma külsőleg megbecsülést, befelé pedig boldogságot hozzon nemzetünknek.”⁶⁶

A város dolgozói hatalmas méretű felvonulással ünnepelték meg 1946. május 1-jét.⁶⁷

Baján 1946. december 12-én tüntetés volt az árdragítók ellen. A tüntetés kilengésektől mentesen zajlott le. A tüntetők a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kérték az árdragítók ellen. A fizetések és az árak között ekkorra már olyan nagy volt az eltolódás, hogy a helyzet már egészen kétségbeejtőnek tűnt, mert a dolgozók fizetése a szerény és szűkös élelmezésre is csak úgy ahogy volt elegendő. Ruhákra és egyéb fontos közszükségleti cikkek beszerzésére vagy beruházások pótlására gondolni sem lehetett.

Az árelenőrzés hatékonyabb teljesítésére a BM kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelynek végrehajtására a főispán, mint közellátási kormánybiztos Baján ún. árfelügyeleti értekezletet tartott. Ezen a város polgármestere részletes útbaigazítást kapott arra vonatkozóan, miképpen kapcsolódjon bele az árelenőrzésbe.

A polgármester az árfelügyeleti értekezleten kapott útbaigazításoknak és irányelveknek megfelelően végezte a hatáskörébe utalt árelenőrzési teendőket, és arra valamennyi városi alkalmazott figyelmét is felhívta.⁶⁸

A város közgyűlési termében összegyűlt városi alkalmazottak előtt 1947. február 1-jén a polgármester méltatta az ország köztársasággá alakulásának egy éves évfordulóját.

66 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

67 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 24/3/1946.

68 Uo. 6008/41/1946.

Néhány szóval beszámolt a „*Siess, adj, segíts!*” mozgalomról is. Városszerte szép eredménnyel folyt erre a mozgalomra az adakozás. A városi tisztviselők havi fizetésük fél százalékát ajánlották fel önként erre az akcióra, amíg a mozgalom tart.

Említést tett a polgármester arról is, hogy megalakult Baján az ún. Bajai Parlament, amely 1947 januárjában tartotta első összejövetelét a város vezetőségének, valamennyi pártnak, és a város közönségének részvételével. Az összejövetelen a pártok tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, amelyekre a válaszokat és felvilágosításokat a polgármester adta meg.⁶⁹

A 1947. július 26-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy az ország hároméves tervének megvalósítása 1947. augusztus 1-jén kezdődik. Baja város a hároméves tervből a reá eső feladatokat becsületesen el fogja végezni.⁷⁰

Sajnálkozásának volt kénytelen hangot adni a város polgármestere az 1947. november 15-i jelentésében, mert a közelmúltban ismeretlen személyek szovjet katonai sírokat gyaláztak meg a városban. Emiatt egy bizottságot hívott össze, amely kivonult a sírokhoz, és elégtételként sajátkezűleg hozta rendbe azokat. Összehívta a törvényhatósági bizottságot is, amely kegyeleti gesztusként megkoszorúzta a hősi sírokat.⁷¹

A 1948. június 30-i polgármesteri jelentés említi, hogy a Független Kisgazdapárt szerkesztésében megjelenő *Délvidéki Újság* című időszakos lap engedélyét a Miniszterelnökség Sajtóosztálya 64 410/1948. MÉV szám alatt bevonta, a Mária-ünnepeket követő és azokat felmagasztaló cikkéért.

A Mária-napok ünnepe 1948. június 12–13-án zajlott le Baján. A BM és a rendőrhatalóság a rend biztosítására minden intézkedést megtett. Ennek, továbbá a bajai közönség fegyelmezettségének köszönhetően a Mária-napok rendben, zavaró incidens nélkül folytak le.

69 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/. Kig. ir. 14/14/1947.

70 Uo. sz. n./Kig. 1947.

71 Uo. 8/4. Kig. 1947.

Június 29-én a Bajai Nemzeti Bizottság a város sporttelepén aratóünnepélyt rendezett, amely szintén a legnagyobb rendben zajlott le. Az ünnepélyen Harustyák József a Szakszervezeti Tanács elnöke mondott beszédet.⁷²

A város vezetői az 1948. július 30-i polgármesteri jelentés szerint a kormány intencióinak megfelelően fokozottabban serkentették a termelőket a beszolgáltatásra. Főispáni utasításra a beszolgáltatással kapcsolatban még az egyházak támogatását is kérték. Július 24-i átiratában valamennyi egyházközséget arra kérte a polgármester, hogy a másnapi istentiszteleteken prédikációjukban térjenek ki arra, miszerint az idén a Bácskában jobb volt a termés, ezért a gazdák felebaráti szeretettől áthatva lássák be azt, hogy ebből az áldásból minden bajainak egyaránt részesülnie kell. A beszolgáltatást ne kényszernek tekintsék, hanem az egész magyar nép kenyerét biztosító gondoskodásnak. Az egyházak eleget tettek a felszólításnak és a szószékről mindenütt többször is felolvasták az előírt szöveget.

A felszólítás hatására a beszolgáltatás Baján lendületesen megindult.⁷³

Meleg szavakkal emlékezett meg 1948. szeptember 4-i jelentésében a polgármester Magyarország új köztársasági elnökéről, Szakasits Árpádról. Munkáját mindenkor hűségesen segíteni ígérte.

Üdvözölte a kormány újonnan kinevezett tagjait is, így Rajk László külügyminisztert, Kádár János belügyminisztert és Kossa István iparügyi minisztert.

Kijelentette, hogy a kormány mindent megtesz azokért, akik az ország újjáépítésén és a hároméves terv minél eredményesebb megvalósításán fáradoznak. A dolgozók életszínvonalának emelése, munkájuk honorálásaképpen a kormány augusztus 1-jétől újból rendezte az alkalmazottak illetményét.⁷⁴

72 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

73 Uo.

74 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye). Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. (a továbbiakban: V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949.) 7073. ksz.

Ünnepség keretében alakult meg Baján a Magyar Szabadságharcos Szövetség, amely alakuló gyűlését 1948. szeptember 11–12-én tartotta. Az ünnepi nagygyűlésre szeptember 12-én a városháza előtti Szent István téren került sor, és amelyen kb. 1000 ember vett részt.⁷⁵

Az 1948. október 28-i polgármesteri jelentés kitér rá, hogy a Függetlenségi Frontba tömörült pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatták a mezőgazdasági munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen szándékoztak ebben a tárgyban népgyűlést tartani a város területén.⁷⁶

A Bajai Nemzeti Bizottság rendezésében nagyszabású ünnepség keretében ünnepelték meg a pártok, a hivatalok, intézmények képviselői és az iskolák ifjúsága október 6-át, az aradi vértanúk ünnepét. A megemlékezést összekapcsolták a Kossuth Lajosról szóló megemlékezéssel. A műsor végén a város polgármestere megkoszorúzta a háború hőseinek emlékművét.⁷⁷

Az 1948. december 2-i polgármesteri jelentés azt állapította meg, hogy a városi közigazgatásnak kifogástalan együttműködést sikerült kialakítania a koalíciós pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében – a PDP kivételével – valamennyi párthelyiségben ismertették, ami az együttműködést nagymértékben javította. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a pártok a közelmúltban a törvényhatósági tagok 75%-át leváltották, ennek ellenére az új törvényhatósági tagokkal is sikerült megfelelő munkakapcsolatot kialakítani.

A polgármester a költségvetési tervezet egy példányát eljuttatta a PDP elnökéhez dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is. A számvevőségi főnök azt személyesen megbeszélte vele, ezért a közgyűlésen a PDP is támogatta.

Az ellenzéki politikai pártok közül kizárólag csak a PDP működött Baján. A városban semmiféle Barankovits megmozdulás nem volt. A kereken 10 000 Pfeiffer-párti szavazó nem állt nyíl-

75 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

76 Uo. 14/71/1948. és 14/81/1948.

77 Uo. 14/76/1948.

tan Barankovitsék oldalára. A PDP Baján ekkor még csak kb. 50 aktív taggal rendelkezett. A törvényhatósági bizottságba küldött PDP tagok kimondottan támogatták a közigazgatási munkát, sőt a legutóbbi közgyűlésen dr. Bánhidy Ferenc PDP törvényhatósági bizottsági tag Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes legutóbbi beszédéből két alkalommal is idézett, sőt azonosult a beszéd takarékosági vonatkozású kitételeivel.

Az apácák vezetése alatt álló zárjai iskolában az 1948. november 14-i szülői értekezleten egyes szülők fegyelmetlenül viselkedtek, tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amikor a nőknek a közéletbe való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről esett szó. Kifogásolták azt is, hogy még nincs itthon minden hadifogoly. Miután Kricskovics Istvánné erélyesen rendet teremtett az elégedetlenkedők között, 6–8 szülő eltávozott. Demokráciaellenes jelenségnek volt tekinthető az is, hogy novemberben egy-két úttörőt megverték a diáktársai. Ennek hatására az ellenpropaganda azonnal megkezdődött. Nyomozás indult meg annak a kiderítésére, hogy a gyerekeket kik oktatták ki az úttörőmozgalommal szemben, ám a nyomozás eredménytelenül végződött.

A kulákok 1948 novemberében megpróbálták a mezőőrök egy részét befolyásolni, de azok néhány tanyán elmondták a halottakat. A rémhír pedig az volt, hogy a kormány az utolsó literig zárolni fogja a magyar bortermést és mindenki köteles lesz azt literenként 1 forintos áron beszolgáltatni. A polgármesteri hivatal még az első nap délutánján tudomást szerzett erről a dologról és leállította a további hírverést.

A kulákság megfékezésére jó hatással voltak az erélyes kormány és főispáni intézkedések is. Sikereseknek bizonyultak a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. Novemberben a kihágási büntetőbíróság 96 tárgyalást tartott a kukorica-szárvágást elmulasztó kulákok ellen benyújtott feljelentésekre. A feljelentettek 95%-a az idézés átvételétől a tárgyalásig eltelt néhány nap alatt levágta a lábon álló szárazakat.

A november 27-i római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonosuló püspöki kari körlevelet. Ezzel szemben nem olvasták fel a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet arra hivatkozva, hogy erre csak a kalocsai érsek adhat engedélyt.⁷⁸

A polgármester 1948. december 14-én azt jelentette a főispánnak, hogy az együttműködés a koalíciós pártokkal változatlanul kifogástalan. A város vezetői azonban nemcsak a koalíciós pártokkal működtek együtt, hanem a bácsalmásikkal is. A december 10-én kiadott főispáni utasítás értelmében 12-én 27 tagú bajai küldöttség utazott Bácsalmásra, ahol az UFOSZ és a FÉKOSZ fűzióját előkészítő nagygyűlésen vett részt. A polgármester megítélése szerint a bajai küldöttség részvétele az eseményen igen jó hatást gyakorolt a bácsalmási népi szervekre. Ezek ugyanis úgy érezték, hogy a városi dolgozók végre felfigyelnek a falusi, illetve a mezőgazdasági dolgozók létérdekeire is.

A polgármesteri jelentés szólt a Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyó tagfelülvizsgálatokról is, amelyek a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket voltak hivatottak kiküszöbölni. Kívánatosnak nevezte, hogy ugyanezt a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt is megtegye. A felülvizsgálat egyben azt is jelentené, hogy aki nem hajlandó alávetni magát ennek, az kimarad a koalíciós pártból, amelynek csak színlag a tagja, és amelyet csak búvóhelynek használt eddig.

A polgármester megemlékezett a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség világkongresszusa alkalmából december 8-án Baján rendezett tömegmegmozdulásról is, amelynek átképző jelentősége volt.

A város vezetése az elmúlt két hét során kiértékelte Rákosi Mátyás miniszterelnöknek az MDP központi vezetőségének ülésén tartott politikai megnyilatkozását. Ez a következő hónapok kormányprogramját hozta a város vezetőinek tudomására.

78 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

A Garai Béla belvárosi plébánossal folytatott telefonbeszélgetés alapján úgy ítélte meg a polgármester, hogy az ún. főispáni mezőgazdasági anyag szószékről történő közhírré tétele tárgyában enyhülés állt be.⁷⁹

A polgármester 1948. december 14-i és 18-i jelentésében a közérdekű hírszolgálat működéséről számolt be a város főispánjának és a törvényhatósági bizottságnak. E szerint a közérdekű hírszolgálat Baján az elmúlt két hét során kibővült, mert a Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalat vállalta, hogy a jövőben az eddigi szövegen felül vasárnap délben az ún. főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát is beolvassa. A polgármester ezen felül a szombaton délben rádión kapott közérdekű híreket is beolvastatta, sőt a fentieket még Bajaszentistván városrészben dobszó útján is közhírré tétette. Elrendelte továbbá azok vasárnap délelőtti ismertetését is, amikor a templomból kijövő közönség nagy tömegben együtt van. Az elmúlt vasárnap az esős idő miatt a nagyközönség a híreket nem nagy számban hallgatta. Bajaszentistvánon a mise után számosan hallgatták a híreket, azonban itt is a hírközlés végére már csak 30 fő maradt vissza.

A piaci irányárakat, továbbá minden közérdekű hírt naponta többször is hangszóró útján tették közhírré. A közérdekű hírek közzététele az árak leszorítása szempontjából bírt nagy jelentőséggel.⁸⁰

A polgármester 1948. december 28-i jelentése a következőket tartalmazta: A Polgári Demokrata Párt egy szobából álló párthelyiségét az EPOSZ lezárta és a kulcsot elvitte, mert erre a helyiségre a népi ifjúsági szervezeteknek van szükségük. Az MDP megyei bizottsága ígéretet tett a PDP vezetőségének, hogy egy magánlakás egyik szobáját a lakáshivatal útján párthelyiség céljára kiutaltatja. Ezzel remélhetőleg ez a kényes kérdés barátságos megoldást nyer.

A Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyt a tagfelülvizsgálat, a két párt vezetősége ettől remélte a demokráciaellenes jelenségek megszűnését.

79 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/79/1948.

80 Uo.; XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

Mindszenty letartóztatása eddig demokráciaellenes megnyilvánulást nem váltott ki.

A kulákság a legutóbbi serteshúsár és zsírár leszállítása óta kisebb számban adja el hizlalt állatait, inkább saját célra vágják le azokat. Ennek a jelenségnek a polgármesteri hivatal jobban utána kívánt nézni, nehogy ez a helyzet feketézésre adjon lehetőséget.

Az egyházi személyek részéről a városban demokráciaellenes megnyilvánulás 1948. december második felében történt. A Bácsalmási Nemzeti Bizottság felkérésére a Bajai Nemzeti Bizottság is egyhangúlag követelte Bagó István hittanár azonnali eltávolítását az állami kereskedelmi leány-középiskolából. Bagó István ugyanis néhány hónappal korábban Bácsalmáson demokráciaellenes kijelentéseket tett és a demokrácia ellen izgatott.

A római katolikus miséken 1948. december 26-án a szószék-ről felolvasták a mezőgazdasági munka érdekében közhírré tenni kért ún. főispáni szöveget, és példaképpül a legutóbb kitüntetett mezőgazdasági dolgozókat állították a többiek elé.⁸¹

A polgármester 1949. március 25-i jelentésében emlékezett meg Szakasits Árpád köztársasági elnök bajai látogatásáról. A köztársasági elnök 1949. február 12-én látogatott Bajára. Megtekintette a Rudnay-kiállítást, a festő-szabadakadémiát és a művésztelepet. Ezenkívül részt vett még a községi főjegyzők államosításával kapcsolatban, a vármegyeháza közgyűlési termében rendezett fogadalomtételi ünnepélyen is. Megelégedését fejezte ki a város élénk munkatempójáról és kilátásba helyezte egy állami üzem Bajára helyezését.

A törvényhatósági bizottság, a pártok és az ifjúság közös ünnepélyen emlékezett meg Magyarország köztársasággá alakulásának hároméves évfordulójáról a városháza közgyűlési termében.

A szovjet hadsereg fennállásának 31. évfordulója alkalmából a város 1949. február 27-én tartott ünnepélyen emlékezett meg.

A március 15-i városi ünnepély is hatalmas tömegeket mozgató meg.

81 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

Rákosi Mátyásnak az elmúlt hetekben a Népfront kongresszusán tartott beszédében elhangzott elveket a város vezetése a közigazgatás fejlesztésében iránymutatónak tekintette. Az ország vezetői az ötéves terv során 35 milliárd forintot kívántak befektetni az ország további fejlesztésébe.

A polgármester megemlékezett a Népfront megalakulásáról is, amelynek elnökévé Rákosi Mátyást választották meg.

Méltóképpen emlékezett meg Sztrikinácz János törvényhatósági bizottsági tagról, a Nemzeti Parasztpárt tagjáról is, aki vadászszerencsétlenség áldozata lett. Sztrikinácz János részt vett az Igazolóbizottság, a Nemzeti Bizottság és a Nemzeti Parasztpárt munkájában. A törvényhatósági bizottság felállva, egy perces néma megemlékezéssel adózott elhunyt tagtársa emlékének.

A Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt Rajkay József törvényhatósági bizottsági tagot hívta be országgyűlési képviselőnek, és akinek a polgármester ez alkalommal a törvényhatósági bizottság nevében is jókívánságait tolmácsolta.⁸²

Babics József polgármester 1949. május 30-i jelentésében számolt be arról, hogy a választást megelőzően április 30-án a városháza közgyűlési termében dr. Lovász Györgyné dr. Katits Anna főjegyző az MNDSZ rendezésében felvilágosító előadást tartott a dolgozó nők számára. Május 3-án a városháza dolgozóit hívta össze a polgármester, akik előtt lelkesítő szavakat mondott az ötéves tervről, a béke megvédéséről és a választásról.

Rákosi Mátyás angyalföldi és celldömölki beszédét a városi tisztviselők rádión keresztül hallgatták.

A jelentés szólt az országgyűlési képviselőválasztásokról is, amelyek országosan a Népfront győzelmével végződtek.

Baján 18 195 fő szavazott, azaz a névjegyzékben szereplők 95,7%-a. A Népfront ellen 49 fő szavazott, míg az érvénytelen szavazatok száma 47, vagyis Baján a Népfontra leadott szavazatok száma 18 099 fő volt. A választás eredményeképpen Baja város képviselőjévé Pankovics Józsefnét és dr. Fábián Lászlót választották meg.

82 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

A polgármester napirend előtti felszólalásában a közigazgatási bizottság 1949. május 23-i ülésén is üdvözölte a két új képviselőt a bizottság nevében.⁸³

Közigazgatás

A város vezető tisztviselői a front közeledtével – öt kivételével – elhagyták Baját. A város 1944. október 20-án került a szovjet csapatok kezére. Biks kapitány, szovjet városparancsnok összehívta az itt maradt tisztviselőket, akik egyhangúlag dr. Takáts Endre városi főlevéltárnokot bízták meg a polgármesteri teendők ellátásával. A városparancsnok megerősítette ezt a választást, sőt második utódja, Paskovszky gárdaőrnagy egész csonka Bács-Bodrog vármegye kormányzásával is megbízta a bajai polgármestert, mint gubernátort.⁸⁴

Dr. Takáts Endre polgármesterré történt választására 1944. október 22-én került sor. November 11-én megalakult a város vezető testülete a városi tanács, amelynek tagjai voltak a polgármester, a Kommunista Párt 11 tagja, valamint még további 10 tag. A város vezetését a polgármester a városi tanáccsal együtt 1945. január 27-ig látta el. Ekkor megalakult a Nemzeti Bizottság és megszűnt a városi tanács.

Lemondott polgármesteri megbízatásáról dr. Takáts Endre. A lemondás miatt megürült polgármesteri székbe a főispán 1945. február 5-én dr. Surányi István bajai ügyvédet nevezte ki. Az új polgármester kinevezésénél azonban a főispán sem a Nemzeti Bizottság, sem az öt politikai párt véleményét nem kérte ki.

Az új polgármester az 1945. május 12-i jelentésében jelezte, hogy a polgármesteri állást csak átmenetileg vállalta, megbízatása kifejezetten csak a törvényhatósági bizottság megalakulásának

83 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.; XXI. 510. Kib. ir. 102/1949.

84 MNL BKML XXI. 502. a Eln. ir. 67/1945.

időpontjáig szól. Ezt írja elő az 1030/1945. ME számú rendelet is, amely kimondja, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének összeültével a polgármesteri állást ismét be kell tölteni.⁸⁵

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az előírásnak megfelelően még 1945. május 12-én új polgármestert választott, Babics József személyében.⁸⁶ Az új polgármester ezen az ülésen elismeréssel szólt két hivatali elődje, dr. Takáts Endre és dr. Surányi István volt polgármestereknek a rendkívül válságos időben teljesített munkájáról. Önzetlen és áldozatos szolgálatuk elismeréseképpen indítványozta, hogy a törvényhatósági bizottság fejezze ki köszönetét.⁸⁷

Baján, a német áttelepítéssel kapcsolatos összeírásokról az 1946. június 4-i polgármesteri jelentés számolt be. Az összeírások során rendezavarás vagy visszaélés nem történt. Kedvezőtlen benyomást keltett azonban a lakosságban az, hogy a város környékén folyó kitelepítéseknél a visszamaradt vagyontárgyak kezelése körül állítólag szabálytalanságok történtek, és az erről szóló híresztelés elterjedt.⁸⁸

A városban 1946. december 12-én tüntetés volt az árdragítók ellen.

Az árellenőrzés hatékonyabbá tétele céljából a Belügyminisztérium kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelyet a főispán, mint közellátási kormánybiztos úgy hajtott végre, hogy ún. árfelügyeleti értekezletet tartott. Az értekezleten a város polgármestere részletes útbaigazítást kapott arra vonatkozóan, miképpen kapcsolódjon bele az árellenőrzés végzésébe.

Az értekezlet a polgármester hatáskörébe árellenőrzési feladatokat utalt, és erre valamennyi városi alkalmazott figyelmét felhívta.⁸⁹

85 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ MIKES Katalin–SZABÓ Sándor: Így kezdődött. Dokumentumok Bács-Kiskun megye történetéből 1944–1945. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

86 Uo. sz. n./ Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ-SZABÓ: i. m. Kecskemét, é. n. 318–319. o.

87 Uo. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

88 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 6008/12/ 1946.

89 Uo. 6008/41/1946.

A polgármester 1947. február 10-i jelentésében jelezte a belügyminiszternek, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés miatt a városi közigazgatásban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A helyzeten csak némileg javított a közigazgatási bizottságnak az intézkedése, amely dr. Béla Gyula és dr. Dobó Gusztáv tanácsnokokat, valamint dr. Bakonyi Pétert újra visszahelyezte az állásába. Fontosnak tartotta a szakképzett egyéb, és alacsonyabb beosztású tisztviselők további visszavételét is.

Szolgálatban elkövetett fegyelmi vétség miatt Jenővári Márk tűzoltót állásától fel kellett függeszteni. Ellene a fegyelmi eljárás ekkor már folyt.⁹⁰

A polgármester 1947. február 15-i jelentésében újólaj jelezte a törvényhatósági bizottságnak, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés miatt a városi közigazgatásban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. Az erősen lecsökkentett tisztviselői létszámban további javulást eredményezett a Miniszterközi Bizottságnak az intézkedése, amely két tanácsnokot és 8 egyéb beosztott tisztviselőt újra visszahelyezett az állásába.⁹¹

Súlyosan érintette a város közigazgatását az ún. „*B-lista*” rendelet végrehajtása. Erről a polgármester 1947. május 12-i jelentése tesz említést. A rendelet miatt a városi alkalmazottaknak kb. 50%-át kellett elbocsátani. Számszerűen többet, mint amennyit az erre vonatkozó kormányrendeletek előírtak. A nagyarányú létszámcsökkentés a városi közigazgatásban újabb nagy összevonásokat és átrendezéseket tett szükségessé.

Az állásukban megmaradt tisztviselők erejük megfeszítésével, kellő szorgalommal és készséggel álltak a nagyközönség rendelkezésére. A polgármester még azon reményének is hangot adott, hogy a városi közönség meglegedésére végzik a munkájukat.

A létszámcsökkentéssel kapcsolatban a város státuszrendezési tervet dolgozott ki. A kormányhatóság részéről erre vonatkozóan irányelveket kapott, ám a tárgyalások a Belügyminisztérium

90 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/14/1947.

91 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

illetékes osztályán ekkor még folytak, ezért az ezzel kapcsolatos javaslatot a polgármester nem terjeszthette a törvényhatósági bizottság elé.⁹²

Erre a lecsökkentett tisztviselői karra hárult még az 1947. július 26-i polgármesteri jelentés szerint a megnövekedett napi munka mellett a választás lebonyolítása is.⁹³

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy a Miniszterközi Bizottság újabb két városi tisztviselőt helyezett vissza állásába, valamelyest enyhítve ezzel a tisztviselői létszámhiányon.⁹⁴

Baja város polgármestere az 1948. január 13-i jelentésében arra mutatott rá, hogy a B-listázás következtében a városi tisztviselői kar létszáma erősen lecsökkent, ezért kívánatos lenne a Miniszterközi Bizottság által megállapított státuslétszám betöltésének sürgős engedélyezése, mert e nélkül a város a hároméves tervben kijelölt feladatait maradéktalanul teljesíteni nem tudja.⁹⁵

A város polgármestere 1948. február 18-án jelentette a belügyminiszternek, hogy a főjegyzői ügyosztály a 12 200/1947. számú Kormányrendeletben előírtak szerint végzi a kitelepítés alá kerülő német lakosság összeírását.⁹⁶ A március 30-i jelentés már arról számolt be, hogy a városi tisztviselők elvégezték a német lakosság összeírását és az anyagot március első napjaiban fel is terjesztették a belügyminisztériumba.⁹⁷ A fenti számú kormányrendelet végrehajtásával kapcsolatban a város 1948 áprilisában kapta meg a BM-től a kitelepítendőket, és a 3., valamint a 14. §. hatálya alá esők betűsoros névjegyzékét, kifüggesztés végett.⁹⁸ A polgármester 1948. szeptember 30-i jelentése szerint a BM I/4. osztálya megküldte a polgármesteri hivatalnak a 84 350/1947. Korm.

92 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

93 Uo. sz. n./Kig. 1947.

94 Uo. 8/4. Kig. 1947.

95 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/2/1948.

96 Uo. 14/9/1948. és 14/18/1948.

97 Uo. 14/23/1948.

98 Uo. 14/29/1948.

rendelet alapján a német áttelepítéssel kapcsolatban készült I–VI. számú névjegyzékeket. Ekkorra már nagyrészt elkészült a német vagyonok leltározása is.⁹⁹

Babics József polgármesternek a belügyminiszterhez intézett 1948. február 28-i jelentése szerint Baján a közigazgatás csaknem valamennyi ágazatában lényeges munkaerőhiány mutatkozik. A fogalmazási szakon 5, az adóhivatali szaknál 8, a javadalmi hivatalnál 4, a kezelési szaknál 9, a tűzoltóságnál 8, a hivatali altisztek számában 5 fő hiányzik. Az így jelentkező hiányokat a város vezetése részben kiegészítő munkaerővel pótolta. Ez azonban nem felelt meg a kívánalmaknak, jóllehet a városi közigazgatás két év óta néha összeroppanással fenyegető nehézségekkel küzd.

A levéltár anyagának háromnegyed része „*ömlesztve*” nyert elhelyezést. A háborús behatás eredményeként összedőlt anyag szakszerű és előírt kielejtése így a legnagyobb akadályokba ütközik. A levéltár és az irattár személyzete is hiányos. A főlevéltárnok egy női beosztottjával, altiszti segéderő nélkül, képtelen a régi anyag szakszerű kezelésére és rendezésére. Ezért a polgármester feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a státuszrendezés során egy férfi munkaerőt és egy altisztet kapjon a levéltár, mert enélkül az állandóan használt irattári anyag is veszendőbe fog menni.

A törvényhatósági bizottság 1948. februári közgyűlésén Baja thj. város közönsége a tiszai árvíz okozta épületkárok helyreállításával kapcsolatban magára vállalta egy lakóház felépítési költségeit, amely ekkor 10 000 forintra rúgott.¹⁰⁰

Az erősen lecsökkent városi tisztviselői létszámban újabb nehézséget okozott az 1948. március 30-i polgármesteri jelentés szerint az, hogy a város főjegyzőjét pártja visszahívta. Ennek következtében a főjegyző működése megszűnt.¹⁰¹

99 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

100 Uo. 14/18/1948.

101 Uo. 14/23/1948.

A belügyminiszter előzetes szóbeli engedélye alapján 1948 júniusában a városi adó-, javadalmi, lakás- és mérnöki hivatalnál összesen 10 ideiglenes kiegészítő munkaerőt alkalmazott a polgármester, három havi próbaidőre.¹⁰²

Az 1948. július 30-i polgármesteri jelentésből az derül ki, hogy július hó folyamán kisebb hivatali sikkasztás miatt egy fő azonnali elbocsátására került sor, emellett egy fegyelmi ügy is folyt. A fegyelmi eljárás alá vont tisztviselőt 1948. július 1-jei hatállyal állásától felfüggesztették.¹⁰³

A város polgármestere 1948. október 29-i jelentésében arról tájékoztatta a belügyminisztert, hogy októberben a közigazgatási bizottság egyszer ülésezett, amelyen Baja városára nézve sérelmes menetrendi kérdést tárgyalt. Az ügyben a polgármester felterjesztéssel élt a kereskedelmi és közlekedésügyi miniszterhez.¹⁰⁴

December 2-i jelentésében a polgármester a felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeinek teljesítéséről számolt be dr. Fábián Lászlónak, Baja thj. város és Bács-Bodrog vármegye főispánjának. E szerint a polgármester minden reggel 8 óra 5 perckor aláírja a reggeli jelentkezési íveket és ellenőrzi az ún. kilépési bárca-rendszerrel a munkaidő alatt történt eltávozásokat. Figyelemmel kíséri azt is, vajon elhagyja-e valaki idő előtt a munkahelyét. A polgármester minden hónap első napján láttamozza valamennyi előadói munkakönyvvel rendelkező tisztviselő munkakönyvét, az előadói lezárási adatok figyelembevételével. A tanácsüléseken a polgármester elnököl, így a városi közigazgatás minden problémájával tisztában van. Alkalmoszerűen ellenőrzi az egyes osztályok működését is.

Baja város főispánja 1948. november 19-én számonkérőszéket hívott össze, amelynek eredményét még az aznapi közgyűlésen ismertette. A közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette és a munkaversenyben való részvételre buzdította őket.

102 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

103 Uo. 14/48/1948.

104 Uo. 14/76/1948.

A polgármester ezzel kapcsolatban megemlítette, hogy a munkaversennyel kapcsolatban még viták vannak, mert Baja városa nemcsak mezőgazdasági, hanem egyéb vonalon is Mohács megyei jogú várossal szeretett volna munkaversenyre kelni. Téves felfogásnak vélte azt a nézetet, amely szerint törvényhatósági jogú város megyei várossal nem folytathat munkaversenyt. A vita tisztázása ekkor még javában folyt.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében 1948. november 22-én a város főispánja értekezletre hívta meg Baja polgármesterét, amelyen a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésének valamennyi problémáját megvitatták.

Az önkormányzati alkalmazottak létszámában annyiban történt változás, hogy 1948. november 1-jétől ideiglenes fogalmazói minőségben szolgálatba lépett dr. Lovász Györgyné született Katits Anna. Rajta kívül alkalmazást nyert még november 15-től Horváth János ideiglenes múzeumi altiszt is. A város polgármestere mindkettőjük alkalmazását az előírásoknak megfelelően jelentette a belügyminiszternek.

Babics József polgármester 1948. november 30-án Budapesten polgármesteri értekezleten vett részt.¹⁰⁵

A közigazgatási tisztviselők egy részére jelentős munkatöbbletet rótt a népszámlálás munkáinak megfelelő előkészítése. A népszámlálásra Baján igen nagy súlyt helyeztek, mivel ez képezte az ötéves terv elméleti alapjait.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében Baján tulajdonképpen a városi tanács ülései voltak olyannak tekinthetők, amelyek megfelelték pl. egy vármegyei tiszti értekezletnek. A város polgármestere ezen felül Rostás Sándor MDP közigazgatási felelőssel is megbeszél minden jelentősebb közigazgatási eseményt. Így a dolgozókkal való kapcsolata is tökéletesnek mondható. A tárcaközi bizottság az 1948. december 13-át megelőző öt napban tárgyalta le a város 1949. évi költségvetési tervezetét.

Babics József polgármester 1948. december 4–6-a között Debrecenben az országos gázgyári kongresszuson vett részt.¹⁰⁶

105 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

106 Uo. 14/79/1948.

A városi közigazgatás általános helyzetét az 1948. december 28-i jelentésében kielégítőnek nevezte a polgármester. A népszámlálás előkészítése továbbra is munkatöbbletet ró az egyes közigazgatási tisztviselőkre. A munkálatok kifogástalan és lelkiismeretes elvégzésére a kormány elgondolásainak megfelelően igen nagy súlyt helyezett a város polgármestere.

December 18-án számonkérőszéki vizsgálatra került sor. A vizsgálat megállapította, hogy a munkahátralékok csökkentek.

Ugyanezen a napon kisgyűlést és közgyűlést is tartottak. A közgyűlés legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amelyhez a törvényhatósági bizottsági tagok igen nagy számban szóltak hozzá. A jelentés az elmúlt félév eseményeit és eredményeit foglalta össze. A törvényhatósági bizottsági tagok elismerésüket fejezték ki a polgármesteri jelentésben foglaltakkal, kifogást csak az áramszolgáltatással és a házhelykiosztással kapcsolatban fogalmaztak meg.¹⁰⁷

A közigazgatási bizottságnak 1949. január 18-án küldött polgármesteri jelentésből megtudhatjuk, hogy az 1948. december 18-i főispáni számonkérőszék eredménye kedvezőbb volt mint a novemberi hivatali vizsgálat eredménye, mivel ezúttal a hátralék már lényegesen kisebb volt.

A kormányzat 1949. január 1-jével államosította a bajai adóhivatalt. Az új állami adóhivatal vezetője Szélig Gyula lett. A polgármesteri jelentés idején az államosítással kapcsolatos teendők még zökkenőmentesen folytak.

A közigazgatási tisztviselőkre jelentős munkatöbbletet rótt még az ekkor is folyó népszámlálás, amelynek a zárómunkálatait végezték. A népszámlálást a város vezetősége nagy alaposággal igyekezett végrehajtatni. Az összeírókat, felülvizsgálókat előadások és fejtágítók révén alaposan kiképezték, hogy munkájukat minél tökéletesebben tudják ellátni. A munka jelentőségével a város vezetői tökéletesen tisztában voltak. A kormányzat elgondolása szerint ez a munka képezi az elkövetkező öt éves terv elméleti alapját.¹⁰⁸

107 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

108 MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának (a továbbiakban: Kib. ir.) iratai 8/1949.

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés a városi közigazgatás helyzetét jónak ítélte, jóllehet erre a megállapításra dr. Kovács Tibor belügyminisztériumi miniszteri tanácsos jutott a legutóbbi havi polgármesteri értekezleten. A belügyi kormányzat a bajai szeretetház működését országos viszonylatban mintaszerűnek tekintette.

A városi adóhivatal államosítása miatt a bajai tisztviselői kar létszáma, beleértve a polgármestert is, 46 főre csökkent. Ilyen alacsony tisztviselői létszám mellett óriási munkát jelentett az 1948. november közepétől 1949. január végéig tartó népszámlálás. A népszámlálási adatok szerint Baja városának 28 214 lakosa van ekkor, több mint négyezer fővel kevesebb, mint az 1941. évi népszámláláskor.

A fasiszta gázkamráknak 900 bajai zsidó esett áldozatul. Tőlük, a polgármester javaslatára, egy perces néma megemlékezéssel vett búcsút a törvényhatósági bizottság.

A további hiányzó, kereken háromezer személy nagyobb része a bajai laktanyákban az 1941-ben népszámlálás során számba vett honvédekből, a Baján telelő külföldi hajósokból, és a nyugatra menekült, illetve kiköltöztetett németekből tevődött össze. A város keresztény lakosainak második világháborús vesztesége ekkor még nem volt egészen pontosan megállapítható. Ezek számát a polgármester 300 főre tette. Kérte a törvényhatósági bizottságot, hogy a keresztény bajai honfitársak elvesztése feletti gyászát egy perces néma csenddel fejezze ki.

A városi tisztviselői kar a felettes hatóságok megállapítása szerint kifogástalanul oldotta meg a népszámlálás nehéz feladatát.

A polgármester 1949. február 23-án utasítást adott az országgyűlési választói névjegyzék helyesbítésével kapcsolatos munkák elvégzésére. Emiatt az egyes városi hivatalokban a hivatali munka egy részét le kellett állítani. A tisztviselői kar feléből 22 főnyi választási brigádot szerveztetett a polgármester, amely a Belügyminisztérium eddigi ellenőrzései szerint mintaszerűen lát-

ta el feladatát. A rendkívüli munka miatt egy-két ügyosztálynál kisebb munkahátralék fog keletkezni, amit csak áprilisban, közigazgatási munkabrigádok beállításával lehet majd felszámolni.¹⁰⁹

A közigazgatási bizottsághoz intézett 1949. április 21-i polgármesteri jelentés ismételten kitér arra, miként a városi tisztviselőkre jelentős munkatöbbletet rótt az országgyűlési képviselőválasztói névjegyzék helyesbítése, továbbá a névjegyzék leírása, amely munkákat a városi tisztviselői kar rohammunkával végzett el.

A belügyminiszter 1949. április 11-én dr. Lovász Györgyné született dr. Katits Anna eddigi fogalmazót nevezte ki Baja város főjegyzőjévé.¹¹⁰

Az új főjegyző kinevezéséről 1949. május 30-i polgármesteri jelentés számolt be a törvényhatósági bizottságnak. A polgármester még aznap kérte a törvényhatósági bizottság hozzájárulását ahhoz, hogy dr. Lovász Györgyné főjegyző helyettesítse. A helyettesítés időtartamára kérte engedélyezni a polgármesteri cím használatát és a vele járó illetmények élvezetét.

A jelentés szólt dr. Béla Gyula volt városi tanácsnok ügyéről is. Nevezett városi tanácsnok ellen 97/1949. Kib. szám alatt fegyelmi eljárás indult, amelynek eredményeként dr. Béla Gyulát felfüggesztették állásától, mert 1949. április 30-án éjjel a május 1-jei munka ünnepére kifüggesztett plakátokat letépte. Május 10-én a polgármester dr. Béla Gyula tanácsnokot szolgálattételre hívta fel. A posta azonban jelezte, hogy a felhívást nem tudta kézbesíteni a nevezettnek, mert az ismeretlen helyre távozott. Ebben a helyzetben a polgármester a tanácsnokot állásáról lemondottnak tekintette és beszüntették a vele szemben folyó fegyelmi eljárást.¹¹¹

109 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

110 MNL BKML XXI. 510. Kib. ir. 83/1949.

111 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

Az 1949. június 20-i polgármesteri jelentés kitér arra, hogy a belügyminiszter engedélyezte Breinik Antal és Gellei Albert fogalmazói behelyettesítését. A fogalmazói kar ekkor Baján 11 főből állt. Közülük 6 fő népi, 2 fő értelmiségi származású, míg 3 fogalmazói állás betöltetlen volt.¹¹²

Dr. Lovász Györgyné polgármester-helyettes-főjegyző terjesztette be az 1949. július 20-i jelentést a közigazgatási bizottságnak. Erre azért kerülhetett sor, mert Babics József polgármester 1949. június 21-én részben betegsége, részben a pártból történt kizárása miatt a városi közigazgatásból kivált. A törvényhatósági bizottság július 11-i közgyűlése Babics József polgármestert végelbánás alá vonta. Mindezek alapján a polgármesteri teendőket 1949. június 22-e óta dr. Lovász Györgyné látja el.¹¹³

A polgármesteri állás végleges betöltésére már az 1949. augusztus 19-i közgyűlésen sor került, ahol is a belügyminiszter leirata értelmében Wehring Pétert ünnepélyesen beiktatták a polgármesteri tisztségbe.¹¹⁴

Az 1949. szeptember 26-i polgármesteri jelentés szól a lakásínség enyhítésére fogantatosított intézkedésekről. Eszerint a polgármester és a polgármester-helyettes vezetésével a városi alkalmazottakból több brigádot alakítottak, amelyek példás szorgalommal, a hivatalos időn túl végzik az ún. lakáskataszteri munkálatokat. Végigjárják a város valamennyi lakását, azokról vázrajzot készítenek, és egyúttal összeírják a bentlakókat is. Ezek segítségével igazságosan és megfelelő módon lehet majd mindenkit lakáshoz juttatni.¹¹⁵

A földművelésügyi miniszter közérdekből Baján is elrendelte a birtokrendezést. A Birtokrendező Bizottság 1949. szeptember 27. – október 15. között működött a városban.¹¹⁶

112 MNL BKML XXI. 510. Kib. ir. 119/1949.

113 Uo. 139/1949.

114 Uo. 156/1949.

115 Uo. 170/1949.

116 Uo. 193/1949.

Háborús károk, újjáépítés

A **háborús károk** összeírásával 1946 januárjában a városi általános igazgatás három rendszerben foglalkozott. A *magánháztartásokat* ért károkat házról-házra történő adatgyűjtéssel ekkor kezdték összeírni, sőt ez a munka már a befejezéséhez közeledik. A *közületeket* ért károk megállapítása a közeljövő feladata lesz. Az *épületkárok* bejelentése ekkorra már befejeződött. Összesen 315 háborús épületkár-bejelentést tettek a város lakói. A bejelentett károk 1938-as értékben számítva a következők: lakóházaknál 1 288 271 pengő, üzemi épületeknél 1 326 800 pengő, középületeknél 1 207 605 pengő, vagyis a három épületcsoportnál együttesen 3 822 676 pengőt tesz ki. Ebből az összegből a közvetlenül harci cselekmények következtében keletkezett károk 1 063 655 pengőre rúgtak. Az említett számok csak az épületek szerkezeti részeire vonatkoztak, az épületben lévő egyéb értékek pusztulását nem tartalmazták.¹¹⁷

Az **újjáépítés** munkálatai már 1944 novemberében megindultak azt követően, hogy a hadműveletek a Dunántúlra tevődtek át. Megkezdődtek a hídépítési, vasúti pályajavítási, különböző szállítási és átrakási munkálatok, amelyekhez a szükséges emberek összegyűjtését és elosztását előbb a rendőrség, utóbb a közmunkahivatal végezte.¹¹⁸

A romokban heverő bajai Duna-híd hiánya a város gazdasági helyzetét súlyos válsággal fenyegette. Ezért a város polgármestere törvényhatósági bizottsághoz küldött 1945. december 15-i jelentésében hangsúlyozta, hogy be kell vinni az országos köztudatba a híd felépítésének fontosságát. Az egész magyar Duna-szakaszon Budapest kivételével nincs még egy olyan fontos pont, mint a bajai híd, ahol a gazdasági erővonalak annyira összpontosulnának. A nagy vasúti csomópontokkal, Dombóvárral, Szekszárddal, Békéscsabával majdnem egy síkban fekszik, fontos közutak futnak

117 MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai (a továbbiakban: th. biz. ir.) 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

118 Uo. 1945. 2. kgy. jkvi szám

itt össze, jelentősége egész Dél-Magyarország gazdasági életét döntően befolyásolja. A híd újjáépítése tehát nemzetgazdasági fontosságú.¹¹⁹

A belügyminiszterhez küldött 1946. május 16-i polgármestéri jelentés már arról tesz említést, hogy a városhoz tartozó szántóföldeken, közterületeken, közutakon lévő lövészárkokat, tankcsapdákat betemették, a Duna-menti árvédelmi töltésen készített ágyú és lövészállásokat feltöltötték. Helyreállították a városi középületek bombaárkait és tetőrongálásait, a romokat mindenütt eltakarították.

Az orosz kórházak céljaira igénybe vett középületeket a város kiürítés után helyreállította.

Rendbe hozták a parkokat és a tereket, a város utcáira 3000 darab facsemetét ültettek ki.

Sikerült rendbe hozni a harci cselekmények következtében tönkrement villamos távvezetékét és a városi elosztóhálózatot. Kiegészítésképpen először a posztógyár áramfejlesztőjét kapcsolták be. A frontnak a Dunától való eltávolodása után azonnal megkezdte a város a Baja–Bátaszék vonalon teljesen megsemmisült 14 km-es távvezeték szakasz újjáépítését. Ennek befejeződése után, 1945. április 29-én sikerült komlói árammal ellátni az egész áramszolgáltatási területet.

A távvezeték újjáépítésével kapcsolatban az egyik legnehezebb feladatnak a Dunán történő átvezetés bizonyult, mert a Duna-híd, amelyen a vezeték nyugodott, romokban hevert. A szakemberek először többféle ideiglenes megoldást alkalmaztak a híd megmaradt pilléreire és uszályokra támasztva. Mivel ezeket a megoldásokat a téli jégzajlás tönkre tette volna, a szakemberek tartósabb és állandóbb jellegű átfeszítési módot kerestek. A városi közművek vezetősége a távvezeték a Duna két partján felépítendő megfelelő nagyságú fagúlára szándékozott szereltetni. 1945 karácsonyára készült el a két fagúla és a város a távvezeték a Duna egyszeri átfeszítésével 510 méteres távon ezeken hozatta át.

119 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

1946 első negyedében az erősen megrongált közvilágítási hálózatot is kénytelen volt kijavíttatni a város vezetősége. Ez a munka még most is folyik.¹²⁰

A szorosabb értelemben vett újjáépítési feladatokról szólt az törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. május 28-i polgármesteri jelentés is. Eszerint helyre kellett állítani az utcákat, általában a város külső képét, meg kellett nyitni minden irányban a közlekedést, biztosítani kellett a város lakosságának élet-, egészség- és kárvédelmét, fel kellett venni a harcot a fenyegető nyomorral szemben, lehetővé tenni az iskolai oktatást, és végül gondoskodni kellett a város üzemanyag-ellátásáról. Ezeknek a feladatoknak a megoldásához elő kellett teremteni a szükséges anyagi eszközöket is.

A város sokáig volt hadműveleti terület, majd pedig a fő után-pótlási vonalra esett. Mindez mély nyomot hagyott a város külső arculatán. Sok rom, elhanyagoltság és piszok fogadta a város vezetőit mindenfelé. Mindebből 1946 májusára már alig volt látható valami. A helyreállítási munkák során sikerült a lövészárkokat, tankcsapdákat betemetetni, az utcák burkolatait és a gyalogjárdákat helyrehozni. A javítási és karbantartási munkálatok csak a legszükségesebbekre szorítkozhattak, mert nagyobb mennyiségű útburkoló anyag nem állt a város rendelkezésére. Ez csak a legutóbbi időben érkezett. A 30 tonna zúzalékot a Monostori út külső szakaszának kijavítására használták fel.

A dunai árvédelmi töltésen Szentjánostól egészen a Koppánypusztáig terjedő szakaszon sikerült a lóállásokat betemetetni. Ez a munka még nem teljes, mert a belső oldalon és a töltéskoronán még sok javítani való van hátra.

A megoldandó műszaki feladatok közé sorolható a város közlekedési vonalainak újjászervezése is. A Duna-híd lerombolása elvágta Baját a Dunántúltól, az aknaveszély, a híd- és hajóroncsok, valamint a hajóhiány miatt is szünetelő dunai hajózás pótolha-

120 MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai (a továbbiakban: Kig. ir.) 24/3. Kig. 1946.

tatlan kiesést jelentett. Az akadályok végleges kiküszöböléséig igyekezett a város a Dunántúllal való összeköttetés fenntartására ideiglenes megoldásokat találni. Ilyen, egészen rövid ideig tartó kiegészítő megoldás volt az orosz parancsnokságtól kapott uszályhíd, amelyet a nyitási helynél 60 méter szélesre bővítettek, és 1945. május végén adtak át a forgalomnak. A város az uszályhidat csak két hónapig használhatta, utána le kellett bontani. Az orosz katonai pontonhídra sem lehetett számítani, mert azt többször is szétszedték. Ilyen körülmények között a város vezetése a legcélszerűbb megoldásnak a forgalom komppal történő lebonyolítását találta. A komp létesítését és fenntartását a Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet vállalta el. A szövetkezet 1946. március 10-e óta naponta több rendszeres átkelési járatot tart fenn. A megoldás csak helyi jelentőségű, nem pótolja a Duna-hidat, amely egész országrészek forgalmát bonyolította le. A híd helyreállítása érdekében a város vezetői felterjesztést intéztek a kormányhatóságokhoz.¹²¹

A felterjesztés nem maradt visszhang nélkül, mert a polgármester 1946. decemberi jelentése szerint Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter a déli összekötő vasúti híd felavatása alkalmával elmondott beszédében ígéretet tett arra, hogy 3 év múlva sor kerül a bajai Duna-híd felépítésére. Jóllehet ez igen távoli időpont, jegyezte meg a polgármester, mégis a városnak örülnie kell, mert a híd kormányprogramponntá vált.¹²²

A közlekedésügyi miniszter leiratát, amely a bajai Duna-híd építését határozottan megígérte a hároméves terv keretében, 1947 júniusának végén kapta meg a város vezetése. A bajai híd vasúti és közúti híd is lesz egyben. Előmunkálatai ekkor már folytak.¹²³

Babics Józsefnek a belügyminiszterhez küldött 1948. január 13-i jelentése szerint a szorosabb értelemben vett újjáépítés a városban a hároméves terv keretében a következő feladatokat jelenti: Egy és kétszobás sorházak építését, a városi közkórház további

121 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kg. jkvi szám

122 Uo. 20/2. Kig. 1946.

123 Uo. sz. n./Kig. 1947.

bővítését, közfürdő létesítését, az iskolák és szociális intézmények helyreállítását, továbbfejlesztését, végül vásárcsarnok létesítését.

Mindezeket a város szűkös pénzügyi lehetőségei miatt csak állami támogatással képes megvalósítani.¹²⁴

Pénz- és adóügy

A közigazgatási nehézségek mellett a város másik nagy gondja a pénzügyi helyzet rendezetlensége volt. Jóllehet az elmenekült tisztviselők javadalmazásának kiesése, az előírányzott különféle beruházások elmaradása révén elvileg kimerítetlen hitelek álltak rendelkezésre, a valóságban azonban a városi pénztár készpénzzel egyáltalán nem rendelkezett, mert az anyagi kiürítés miatt teljesen üresen állt. Emellett a betétesek is erősen igénybe vették a helyi pénzügyintézeteket. Az így kialakult helyzet következtében a város egészen elesett egyes jövedelmeitől, ugyanakkor új rendkívüli fizetési kötelezettségei keletkeztek. A lakosság elismerésre méltó megértéssel, az adók pontos befizetésével sietett a város segítségére, ám amikor már a mindenkori pénztárkészlet fedezni kezdte volna a mindenkori szükségleteket, az ezer pengős bankjegyek forgalomba hozatala és ezeknek a városi pénztárban is bekövetkezett felszaporodása úgyszólván teljes pénzügyi ellehetetlenülést eredményezett. Ez a helyzet 1945. február végéig annyira fokozódott, hogy ekkor már közel 600 db ezer pengős bankjegy halmozódott fel a városi pénztárban, amivel nem lehetett mit kezdeni. Ez tehát azt jelentette, mintha ez az összeg nem is állt volna rendelkezésre. A város évi 4 milliós költségvetése már önmagában sem tette lehetővé azt hitelezői minőségben, hogy ez a város részére befizetett összeg felhasználhatatlanul álljon. Adósi minőségben pedig ez azt jelentette, hogy a város a maga részéről senkinek sem tudott fizetni, hiszen sem visszaadni, sem a pénzt felváltani nem állt módjában, illetve erre senki sem mutatott hajlandóságot. Csak február végén jutott az egyik helyi pénzügyintézet abba a helyzetbe, hogy a városi pénztárban felhalmozódott va-

124 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/2/1948.

lamennyi ezer pengős bankjegyet fokozatosan fel tudta váltani. Ettől kezdve a város is mobil tőkévé tudta változtatni a már korábban befolyt összeget. Tehette ezt annál is inkább, mert a magyar kormány intervenciójára a szovjet hadsereg később már inkább kisebb bankjegyeket hozott forgalomba.

A készpénzhiány enyhítését szolgálta az az intézkedés is, amely a városi tanács által kizárólag a tanács egyes tagjainak utalványozási joga alatt álló ún. *szociális és közbiztonsági alapot* a városi pénztár kezelése alá helyezte. Ez a pénztári készlet rövid idő alatt 309 357 pengő bevételt jelentett. A város ezen felül 4%-os kamatozású búzavalutára szóló kölcsönt is felvett 136 000 pengő értékben, pénztári elismervény ellenében, ami szintén hozzájárult a pillanatnyi pénzhiány enyhítéséhez.

A pénzügyi nehézségek egy része főként az első időkben úgyszólván teljes egészében a készpénz hiányából származott. A város az orosz katonai parancsnokság megértő hozzájárulásával megszakítás nélkül fizette az állam helyett az összes hadisegélyt. A hadisegélyek összege 1944. október 23. és 1945. május 1-je között 432 286 pengőre rúgott.

A város a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak járadékaira 79 748,63 pengőt, a rendőrségnek illetmény címén 117 158 pengőt, a gyermekmenhelyből kihelyezettek gondozási díjaira 19 247,30 pengőt, míg az állami tisztviselők és nyugdíjasok illetményeire 349 370,82 pengőt fizetett ki. Az új magyar honvédség számára 110 000 pengőt előlegezett meg, amelyből 60 000 pengőt a honvédség vissza is fizetett, az összeg további részével azonban adós maradt. A Folyammérnöki Hivatalnak és a MFTR-nek 61 000 pengőt utalt ki.

A befolyó adónak az államkincstárt illető részét a város által az államnak megelőlegezett követelések részbeni csökkentésére fordították.

Az állampénztárt 1945 áprilisában Baján is felállították, és ettől kezdve, a hadisegélyek kivételével, a város mentesült az állami terhek fizetése alól.

A pénzügyi problémáknak csak a kisebbik részét jelentette a készpénzhiány kérdése, a sokkal nagyobb, és csak a későbbiekben jelentkező még fenyegetőbb nehézség a pénzügyi fedezet hiányában mutatkozott. A városi kiadások növekedtek, a tisztviselői fizetések, a munkabérek emelkedtek, míg a növekvő dologi kiadásokkal szemben a város jövedelmi forrásai lassanként csökkentek. A borfogyasztási adó például az előző évek költségvetéseiben a város adójövedelmének majdnem a felét tette ki. A mostani szüret után összeírt 16 785 hl borból 8 000 hl-re érkezett be törlési kérvény, mégpedig azon a címen, hogy az orosz katonaság azt ellenérték nélkül elvitte. A város tekintettel a súlyos gazdasági helyzetére, a borárak rendkívül gyors emelkedésére, a termelők által hiányként bejelentett bormennyiségnek az 50%-át, az italmérési engedéllyel rendelkezőknél pedig csak 25%-át tudta a javadalmi hivatal útján figyelembe venni. A sörfogyasztási adótól és a szeszadótól a város úgyszólván teljesen elesett, a vigalmi adó csak filléres bevételi forrást jelentett, a húsfogyasztási adó és a vagonátruházási illeték pedig a minimálisra csökkent.

Az adójövedelmeken kívül a bér- és a haszonbér-jövedelmek is egészen lepadtak. A régi vármegyeháza ekkor még hadikórház céljaira szolgált, a régi postaépület is nagyrészt üresen állt, a városi bérházban mindössze két lakó lakott, a mátéházi földek haszonbérbe adott része pedig a földbirtokreform során került igénybevételre.

Azonban nemcsak ezek a jövedelmi források apadtak el, hanem általában is valamennyi adónem tekintetében igen erős csökkenésre lehetett számítani, tekintettel a gazdasági élet egyre lanyguló ütemére. A kereskedők és az iparosok egy tekintélyes része szüneteltette az iparát, helyiség-, áru-, illetve nyersanyaghiány miatt. Az adózók száma és anyagi ereje megcsappant, az adóalapok lecsökkentek, az adózás szempontjából megfogható jövedelmek is megfogyatkoztak, csak az adózás alá nehezen vonható jövedelmek szaporodtak.¹²⁵

125 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám; BÁLINTNÉ–SZABÓ: i. m. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

A polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i jelentéséből tudjuk, hogy a városi pénztár erősen várta a történelmi fordulatot, mert az igencsak lassan meginduló és mérsékelt eredményt felmutató adózás nem bizonyult elegendőnek a mindinkább növekvő szükségletek fedezésére. Igen komoly segítséget jelentettek a városnak az *önkéntes adományok*, amelyek a szociális és közbiztonsági alapba folytak be. Összegük 350 000 pengőre rúgott. Hasonlót lehet elmondani a város lakosságának kölcsöntámogatásáról is. A közönség megértő támogatásáért a polgármester őszinte köszönetet mondott.

A város pénzügyi helyzetét a fent felsorolt nehézségek az új törvényhatósági bizottság és a polgármester által választott tisztikar működésbe lépéséig jellemezték. Ettől kezdve ugyanis komolyabb pénzügyi alapokról kellett gondoskodni. Átmeneti megoldást jelentett az új törvényhatósági bizottság által megszavazott 1 millió pengős hitelkeret, amelyet csak 570 000 pengő erejéig vettek igénybe, mert a város vezetői a lehetőségekhez képest igyekeztek kímélni a közönség teherviselő-képességét. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a város pénzügyi helyzetét csak kormánytámogatással lehet stabilizálni. Ezzel a céllal indult 1945. június közepén első budapesti útjára a város pénzügyi tanácsnoka. Az első utat azután szabályos időközönként újabb budapesti tárgyalások követték, és ezek mindannyiszor a legteljesebb anyagi sikerrel jártak.

A siker illusztrálására a polgármester két esetről tett említést a juttatott államsegélyek és kamatmentes kölcsönök közül. Az első esetben 1945. július 6-án 280 000 pengőt sikerült a városi pénztár számára szerezni. Ennek az összegnek a megszerzése azért volt kimagasló pénzügyi teljesítmény, mert a város a befagyasztott 280 000 pengős bankbetétjének állami átvállalása útján jutott hozzá. A másik kiemelkedő eset a legutóbb leszállított állami segélyösszeg volt. A pénzügyi tanácsnok ugyanis a város háztartási deficitjének a fedezésére 45 millió pengőt kapott, az ugyanilyen összegű előterjesztésére. Ez azért volt nagyon értékes támogatás a város részére, mert a többi város és vármegye a kimutatott szük-

ségleteiknek csak kis hányadát kapta meg segélyként a pénzügyi kormányzattól. Említésre méltónak nevezte azt az esetet is, amikor a kormány elfogadta a város vezetésének a Városi Közművek azonnali megsegítését célzó előterjesztését, és ezen a címen 17 millió pengőt bocsátott a város rendelkezésére. Ennek a nagyobb mértékű segélynek a kiutalását jelentősen elősegítette a *Népszava* cikksorozata is, amely „*Baja-Bácska élni akar*” címmel hívta fel a figyelmet Bajára, jó alapot teremtve ezáltal a kormány jóindulatának megnyerésére.

A polgármester annak a reményének adott hangot, hogy a város a jövőben is élvezni fogja a kormány hathatós segítségét, mert amíg életbe nem lépnek a mai állapotnak megfelelő adóintézkedések, addig saját erejéből nem lesz képes fenntartani a városi közigazgatást.

A város fellendülést csak az általános kereseti adóelőlegekből befolyó jelentősebb összegekből remélhet. Kiemelte a javadalmi hivatal munkáját és bevételét, amely tisztán városi bevétel és jóformán egyedül szolgál a városi közigazgatás anyagi alapjaként.

A pénzügyi tanácsnok a számvevőségi főnökkel ez ideig 87,3 millió pengő államsegélyt, illetve kamatmentes kölcsönt szerzett Budapestről. A kereskedelmi és közlekedésügyi tárca 400 000 pengőt utalt ki a közúti alap költségvetési hiányainak fedezésére. Vámkártalanítás címén 460 000 pengőt kapott a város, és ennek az összegnek a kétharmad része a városi háztartást illette.¹²⁶

A pénzügyi helyzetet elemezve a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. január 28-i jelentésében a polgármester az alábbi megállapításokra jutott. A háború nagy anyagelhasználásával a termelés lépést tartani nem tud, annál kevésbé, mivel a hadműveletek a munkaerő nagy tömegét is vagy teljesen kivonják a gazdasági életből, vagy pedig egyoldalú célokra használják fel. Az emiatt fellépő áruhiány már a háború folyamán drágulást eredményezett. A háború befejeződése után a gazdasági kapcsolatok nagymértékű meglazulása további pénzromláshoz vezetett. Ehhez járult még az is, hogy Magyarországon az átmeneti

126 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

gazdálkodást még a közlekedési nehézségek, a jótételi terhek, stb. is befolyásolták. Mindezek ismeretében a polgármester azt a következtetést vonta le, hogy a kormányzatot a pénzügyi válsá-
gért felelősség nem terheli, sőt minden elismerést megérdemelnek azok az erőfeszítései, amelyek az infláció megfékezését célozzák. Ezen az úton az első lépés a fölös vásárlóerő kivonása és az államháztartás bevételeinek fokozása kell hogy legyen. Ezt a ket-
tős célt szolgálta a pénz lebélyegzése is. Ennek az egyik erős, de pozitív mellékhatása az illegális kereskedelem visszaszorítása volt. A kormányzat a felszívott pénzmennyiség egy részét a már szinte teljesen vásárlóképtelen állami, illetve közalkalmazottak támogatására fordította. A közönség idegállapota miatt ezek a rendelkezések csak részben értek célra. A fekete piac hiénái a pánik után feleszmélve rohamot indítottak a közönség idegei ellen, és ahányszor a közalkalmazottak valamint a bérmunkások fizetés-
emelését kaptak, suttogó híreszteléssel újabb és újabb rémhíreket terjesztettek a pénzről. A közönség jó része fel is ült ezeknek az alattomos híreszteléseknek, amelyeknek eredményeképpen mindenki egyik napról a másikra igyekezett szabadulni a pénztől, és ez természetesen ismét indokolatlan drágulást eredményezett. A gazdasági élet normalizálásához pedig elsősorban bizalomra lenne szükség. Minden óra, amely tartósítja a bizalmi válságot, hozzájárul a fokozódó elszegényedéshez. Ezért a legfőbb ideje lenne a rémhírekkel szemben akár erőszakosabb eszközökkel is a leghatározottabban fellépni.

A város pénzügyi igazgatását két fontos rendelet bővítette, amelyek közül az egyik a *jelzőszám alkalmazása* volt. Az *adópen-
gő bevezetése* ösztönözte a nagyobb befizetési készséget, amelynek eredményeképpen a tömegesen jelentkező befizetők érdekében még egy pénztárat kellett felállítani. A számféjtéseknél és a kezelésnél kezdetben a jelzőszámok késedelmes közlése okozott nehézséget, később ez a probléma megszűnt. Késedelmesen, 1946. január 24-én érkezett meg a lakásadó végrehajtási utasítás is. Az érvényes rendeletek a lakásadó befizetését január 25-ig engedték meg a január 1-jei jelzőszámmal befizetni. Ennek következtében

az adófizetők tömegesen jelentek meg, hogy a fenti kedvezmény mellett róhassák le lakásadójukat. A végrehajtási utasítás január 30-ig tolta ki a kedvezményes befizetés határidejét. A befizetéshez szükséges nyomtatványok a január 25-i áramszünet miatt csak 26-án készültek el, így a lakásadó számfejtését a legkorábban ezen a napon lehetett megkezdeni. A város a lakásadóból 20%-os részesedést kap. Tekintve, hogy a lakásadó-bevétel éves szinten 700–750 millió pengőre tehető, így a város kb. 140–150 millió pengő részesedéshez jutna.

Az önálló közmunkahivatal 1945. december 27-én kezdte meg működését. Közmunkaváltság címén 1946. január 25-ig mintegy 32,5 millió pengő folyt be. Ebből az összegből azonban csak 10% volt visszatartható, adminisztrációs költségek céljára. A hivatalnál jelentkezett háztulajdonosok száma megközelítette a 60%-ot. Emiatt jelentős az elmaradás, jóllehet az indokolatlanul mulasztókkal szemben a rendeletek bírság alkalmazását írták elő. Kívánatosnak nevezte a polgármester, hogy ennek a köteleességének mindenki pontosan tegyen eleget.

A bankjegy-dézsma alkalmazása 291 570 000 pengő veszteséget okozott a városnak. A pénzügyi tanácsnok előterjesztésére ezt a veszteséget az államkincstár hiánytalanul megtérítette. A pénzügyi kormányzat a fenti összeg betudásával, az időközi beszerzési segélyekre és az ételmezési váltságra mintegy 260 millió pengő kamatmentes kölcsönt bocsátott a város rendelkezésére.¹²⁷

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. december 17-i polgármesteri jelentés az elmúlt időszakról szólva országos viszonylatban a pénzügyi helyzet stabilizációját tekintette a legjelentősebb eseménynek. Rendkívül nehéz feltételek mellett született meg az új pénz, amelynek a megteremtéséhez szükséges fedezetet csak hosszú, szívos munkával sikerült összegyűjteni. Emellett sikerült olyan árukészleteket tartalékolni, amelyek az új pénzzel együtt kerültek forgalomba, és ez is erősítette a közönségben a pénz vásárlóerejébe vetett bizalmat.

127 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

Az új pénz, a forint, négy és fél hónapos mérlegét megvonva a polgármester megállapította, hogy annak határozottan sikere van, az ismét kedvet öntött az ipari és a kereskedelmi vállalkozásokba, jótékony hatást gyakorolva ezáltal az egész gazdasági életre. Dicséretesnek nevezte a bajai közönség hozzáállását is, amely bízik az új pénzben. Ismételten szolt a rémhírterjesztésről és az árdragítók tevékenységéről, akik minduntalan akadályokat igyekeznek gördíteni a pénzügyi és gazdasági stabilizáció útjába. Ez a magatartás nemcsak az új pénzre, de a magánszféra megélhetésére, sőt a társadalom békéjére is súlyos veszélyt jelent. Emiatt tört ki a városban tüntetés az árdragítók ellen. A városi közönség fegyelmezettségének köszönhetően a tüntetés mindenféle kilengéstől mentesen zajlott le. A tüntetők a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kívánták az árdragítók ellen.

A forint stabilizációja új problémák elé állította a város pénzügyi politikáját. A Miniszterközi Bizottság 1946 októberében járt Baján, felülvizsgálni a költségvetést, és több napos tárgyalás után a város 1946–1947. évi költségvetését 645 322 forint hiánnyal állapította meg. A polgármester tudomására jutott félhivatalos értesülés szerint városi költségvetés végső hiányát 945 000 forintban fogják megállapítani. A fenti összeget a kormányzat a közületek támogatási alapjából segélyként fogja pótolni. Ebből az összegből 300 000 forintnak meghatározott rendeltetése van, azt a városnak a közkórház fenntartási költségeire kell fordítania. A deficités költségvetés miatt a város pénzügyi politikája csak igen szerény keretek között mozoghat, és emellett a legszigorúbb takarékossági elvnek is érvényesülnie kell.

A forint bevezetését követően egymás után jelent meg az új házadó, az egyesített kereseti- és jövedelemadó, és az illetménytöbblet-adó rendelet. Emiatt, valamint az adóhivatal személyi létszáma miatt a munka összetorlódott. Az adóhivatalban főleg a szakemberek száma alacsony, ezért nem sok reménye van a városnak arra, hogy a munkákat az előírt határidőig eltudja végeztetni. Az eredményes adókiivetési munkálatokhoz feltétlenül szükség lenne a létszám emelésére, főként adóügyekben jártas

szakemberek kellenének. A létszámihiány miatt reálisan alig van remény a behajtás során a bevételi előirányzat beszedésére. A városi adóhivatalnak mindössze egy végrehajtója van, ezért hogy a behajtás elvégezhető legyen, a pénzügyigazgatóságnak az állami tisztviselők közül kellett kirendelnie a megfelelő végrehajtó személyzetet.¹²⁸

A 1947. február 15-i polgármesteri jelentés kitér rá, hogy a városi adóügysztyály 1947 januárjában előkészítette a földadóki-
vetési lajstromokat, kivetette a házadót, sőt ennek a lajstromozása már folyamatban van, és pár napon belül a fizetési meghagyások is kibocsáthatók lesznek. Megtörténtek a kereseti adóki-
vetések is, a fizetési meghagyásokat most kézbesítik.¹²⁹

A B-listázás tovább csökkentette a városi adóhivatal amúgy is alacsony létszámát, veszélyeztetve ezáltal a hivatal zavartalan ügyvitelét, annál is inkább, mert a meglévő beosztottak egy része kezdő és szakképzettséggel nem rendelkező tisztviselő volt. Mindezt a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. május 12-i polgármesteri jelentés állapította meg.

Az elmúlt héten három fontos adórendelet jelent meg, ezek kimunkálására azonban a napi 9 órás munkaidő is kevés. A város vezetői többször is feltárták ezeket a nehézségeket az illetékes kormányhatóságoknak, segítséget azonban sehonnan sem kaptak. Így a státuszrendezés befejezéséig, sőt valószínűleg azon túl is ilyen nehézségekkel kell a városnak küzdenie egy olyan helyzetben, amikor a városi költségvetés egyensúlyát csak az adó időbeni befizetése biztosíthatja.

A pénzügyi osztály a deficités és államsegélyes költségvetés miatt nem foglalkozhat mással, mint a költségvetési egyensúly biztosításával. Ezt az adók és a helyhatósági szolgáltatások kimunkálásával, behajtásával és fokozott ellenőrzéssel éri el. Ily módon válik lehetővé, hogy komolyabb és erélyesebb behajtási eljárás nélkül is befolyik a városi pénztárba az előirányzott adórészesedés.¹³⁰

128 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

129 Uo. 8/1. Kig. 1947.

130 Uo. 8/2. Kig. 1947.

A városi adóhivatal az elmúlt időszakban fejezte be az 1946. évi főkönyvek lezárását és az 1947. évi földadó és házadó előírását. A jelenlegi létszám és túlórázás mellett csak úgy tudta ezt az óriási munkát elvégezni, hogy két hónapon át 6 kisegítő munkatérőt foglalkoztatott.

A városi pénzügyi osztály részt vett a háztartási és közúti költségvetés elkészítésénél, sőt elkészítette a jóvátételi és az állattenyésztési alapok munkálatait is. Mindez a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i jelentéséből derül ki.¹³¹

Az általános behajtási eljárás 1947 szeptemberében kezdődött meg Baján, és ebben az állami adóhivatal kirendelt végrehajtói is részt vettek, állapítja meg a polgármester 1947. november 15-i jelentése.¹³²

Babics József polgármester 1948. február 28-án jelentette a belügyminiszternek, hogy a városi háztartási alap helyzete kielégítő. Baja az államsegélyt 610 000 forintos összegben megkapta, így a háztartás ügyvitelét semmilyen körülmény sem gátolja. Bár az előírányzott adóbevétel 100%-ban befolyt, a város azonban a februári búzaföldadó részesedését nem kapta meg.¹³³

A városi adóigazgatás teljesítménye a több mint 50%-os létszámcsökkentés ellenére is kielégítő a polgármester 1948. május 12–13-i jelentése szerint. A búzaföldadó lerovásától függ a városi dolgozók kenyérellátása. Ezért a birtoknyilvántartó hivatal határidőre elkészítette és felülvizsgálatra beterjesztette az 1948. évi földadókivetést. Az adóközetek megkezdték a földadó személynkénti előírását, hogy aratásra a fizetési meghagyást minden adózó megkapja, és így az esedékességkor mindenki pontosan teljesíteni tudja a reá kirótt gabonamennyiség beszállítást. Aszálykár és elemi kár címén a földadó törlése megtörtént. Jelenleg a gazdálkodók a fagykárokat jelentik be, noha kormányintézkedés a törlésre vonatkozóan még nem történt. Folyik az újgazdák földterületeinek osztályba sorolása is.

131 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

132 Uo. 8/4. Kig. 1947.

133 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/18/1948.

Az 1948. évi házadókiivetés határidőre elkészült. Az évi kivetés összege 2 057 183 forint. Az egyénenkénti előírás és a fizetési meghagyások kiírása ekkor még folyamatban volt. A házi munkaverseny keretében, de még annak a kiírása előtt, az 1946–1947. évi házadó fellebbezési ügyek elintézésére került sor. Március és április hónapokban ezer ügyirattal sikerült csökkenteni a hátralékokot. A munkaverseny keretében a még meglévő kérelmeket is elfogják intézni.

Az együttes kereseti és jövedelemadó, a társulati és tantiemadó munkálatai még nem kezdődtek meg, mert az ezekre vonatkozó kormányrendeletek még nem jelentek meg.

Az illetményadó és az illetménytöbblet-adó előírása és behajtása jó eredménnyel folyt.

A vagyondézsma és a vagyonszaporulati dézsma előírása megtörtént, a telekkönyvi biztosítás és behajtás is folyamatban volt.

A városi behajtási osztály a létszámhiány miatt sok nehézséggel küzd, ám a jó adómorál következtében a munkája kielégítőnek mondható. A helyhatósági szolgáltatások lerovása az elmúlt időszakban erőteljesen emelkedett. A fogyasztási jellegű városi adóbevételek 100%-ban befolytak.¹³⁴

Az adóhivatal lezárta az 1947. évi búzaföldadó- és egyenesadófőkönyveket, kiadta a házadófizetési meghagyásokat is. Ezt a belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i polgármesteri jelentés tartalmazza. Ekkor már folyt a búzaföldadó-fizetési meghagyás kiírása. A város adóbevételei az előírányzatnak megfelelően befolytak.

Június 25-én elkészült a háztartási költségvetés 1948. évi öthavi tervezete, amit a városi tanács meg is tárgyalt.¹³⁵

A pénzügyi igazgatásban fennakadás nincs, Baja város az esedékes államsegélyt teljes egészében megkapta, így a tervezett munkálatok elvégzésének nincs semmi akadálya, állapítja meg a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i polgármesteri jelentés.

134 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

135 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/40/1948.

Az adóhivatal július első napjaiban bocsátotta ki a földadó- és házadófizetési meghagyásokat. Ennek révén a cséplés megkezdésekor valamennyi gazdálkodó tisztában volt a rá kirótt búzaföldadó nagyságával. Megtörtént az 1947. évi főkönyvek lerovási részének lezárása is. Befejeződtek az 1948. évi földadó-előírások is. Az adómorált változatlanul jónak nevezte a polgármester, tekintettel arra, hogy az éves előírás 40,28%-a már befolyt. Reményét fejezte ki, hogy a termés betakarítása után a város befizetési eredménye tovább fog javulni.¹³⁶

A városi adóhivatal a földadó, házadó, a vízszabályozási járulékok, sőt a mezőgazdasági fejlesztési hozzájárulás kivetését is befejezte, állapítja meg a belügyminiszterhez küldött 1948. augusztus 31-i polgármesteri jelentés.

Eredményesen folyt a földadó lerovása, búzaföldadóban augusztus folyamán 265 000 kg-ot teljesítettek a gazdák.¹³⁷

A polgármester 1948. szeptember 4-i jelentése szerint a városi Adó- és Pénzügyi Osztály kibocsátotta a házadó- és földadófizetési meghagyásokat, előírta a vízszabályozási járulékokat és a mezőgazdasági hozzájárulást. A kereseti és jövedelemadó kivetése ekkor még folyt, előírására még szeptemberben sor fog kerülni. Az egyenes adó lerovási eredményét kielégítőnek, az adómorált jónak nevezte a polgármester. A búzaföldadó lerovását a korábbiakhoz viszonyítva igen jónak ítélte, tekintettel arra, hogy a cséplés még csak nemrég fejeződött be. Jóllehet a kamatmentes befizetés lehetősége szeptember végéig biztosítva van, mégis az adófizetők öt hét alatt a tavalyi egész évi lerovás 50%-át már befizették.

A városi költségvetés fő támaszainak számító fogyasztási adóbevételek folyamatosan befolyznak. A városnak azonban sajnálatos módon a borfogyasztási adóbevétel 50%-át kell ezután befizetnie az államkincstárba, úgy, hogy eközben a város részesedése az illetményadóból 20%-ról 16%-ra csökkent. A kormányzat ezért a legbiztosabb bevételekből részesedést biztosít a kincstárnak. Ezek a rendelkezések érzékenyen érintik a városi költségve-

136 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/48/1948.

137 Uo. 14/62/1948.

tést, emiatt csak a legnagyobb körültekintéssel és esetleg erélyes behajtással lehet majd az előirányzott munkálatok elvégzéséhez a szükséges fedezetet biztosítani.

Az 1947–1948. évi pótköltségvetés, továbbá az 1948. évi öthónapos kiegészítő költségvetés tárgyalására július 19–20-án, míg jóváhagyására augusztus 11-én került sor.¹³⁸

A városi adóhivatal már előírta az 1948. évi együttes kereseti és jövedelemadót, a vagyoadót, a jövedelemtöbblet-adót, derül ki a belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentéséből. Az adóelőírások után a hivatal megkezdte az adókönyvek előírási részének lezárását. Búzafieldadóban a lerovás szeptemberben már meghaladta az 520 000 kilogrammot, míg a város egyenes adó bevétele a 3 millió forintot. A kivetési és az előírási munkák mellett sikerült elvégezni a könyvelési hátralékot is. Most a beadott kérelmek elintézésén fáradozik a hivatal.

Megtörtént az 1947/48. évi pótköltségvetés és az 1948. évi kiegészítő költségvetés kormányhatósági jóváhagyása, amit a törvényhatóság szeptember 4-i közgyűlése tudomásul is vett.¹³⁹

A városi adóhivatal 1948. október végére befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását és megkezdte az előírási rész hitelesítését. Ugyanekkor a fogyasztási adóhivatal már a szüreti eredmények felvételével foglalatoskodott a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. október 29-i jelentése szerint.

A háztartási bevételek és a város közadó részesedése a fogyasztási adók vonalán biztosítva volt, és folyt a háztartási költségvetés elkészítése is, amely jóváhagyásra november első napjában kerül a törvényhatósági bizottság elé.¹⁴⁰

Az egyes adóközetek közötti munkaverseny is folyt, a nagyobb adóbevételi eredmény elérését célozva meg. A munkaversenyre történő főispáni felhívás még a novemberi számonkérőszéken hangzott el. Mindezt a főispánhoz küldött 1948. december 2-i polgármesteri jelentés tartalmazza.

138 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

139 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/69/1948.

140 Uo. 14/76/1948.

A városi háztartás pénzügyi egyensúlya ekkor biztosított volt. A város vezetői igyekeztek a lehető legjobban megtervezni. A megállapított államsegélyből a kormány augusztus 1-jétől a jelentés beküldésének időpontjáig 300 000 forintot utalt ki, ez az összeg biztosította a város fizetőképességének zavartalanságát.¹⁴¹

Az 1948. december 14-i polgármesteri jelentés a törvényhatóság háztartásának általános helyzetét jónak ítélte, a város pénzügyi egyensúlyát rendben lévőnek mondta. Megemlítette, hogy küszöbön áll a városi adóhivatal és a közmunkahivatal tisztviselőinek az államosítása. Tudomása szerint erre már 1949. január 1-jén sor is fog kerülni.¹⁴²

A városi adóhivatal elvégezte az 1948. évi közadó és községi adók előírását, tudjuk meg a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. december 18-i jelentéséből. A házadó és bírság 2 057 223 forintot, az együttes kereseti és jövedelemadó 1 243 519 forintot, a vagyonadó 236 569 forintot, a jövedelemtöbblet-adó 769 565 forintot, míg a város első fokú kivetése a vízszabályozási járulékokkal együtt 4 385 747 Ft 31 fillért tett ki. December 10-ig a lerovási eredmény elérte a 4 306 454 Ft 66 fillért, ami azt jelentette, hogy az első fokú kivetésből még 79 000 Ft hátralék állt fent. A polgármester az adómorált ismétellen jónak minősítette. A hároméves terv pénzügyi fedezetét biztosító adóösszegek több mint 80%-a folyt be, sőt a város illetményadó bevételei állandó lassú emelkedést mutattak. Hasonlóképpen emelkedtek a fogyasztási adóbevételek is. A szüreti eredmények felvétele is megtörtént. 1948-ban 16 000 hektoliter regisztrálására került sor az előző évi 12 000 hektoliterrel szemben.

A városi háztartás helyzetét kielégítőnek ítélte a polgármester, hiszen az előírányzott bevételek befolytak, pénzhiány miatt a város nem kényszerült kitűzött feladatai elhalasztására. Államsegélyét is rendben megkapta.

141 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/86/1948.

142 Uo. 14/79/1948.

Az 1949. évi költségvetés helyszíni tárgyalására 1948. december 9–13. között került sor, és azt a Miniszterközi Bizottság 706 843 Ft hiánnyal el is fogadta. Az így kapott jóváhagyás alapján a város 1949-ben kb. 1 200 000 Ft beruházást fog elvégeztetni, ami a hasonló nagyságú vidéki városok erre a célra szolgáló hiteleit jóval meghaladta.¹⁴³

A városi adóhivatal államosítására főispánhoz küldött az 1948. december 30-i polgármesteri jelentés tért ki. Mint írja, a Pénzügyminisztérium kiküldöttei december 10-én tárgyaltak a helyi pénzügyigazgatóval. A tárgyalás eredményeképpen a város vezetése 1949. január 1-jére várta az államosítást, bár erre vonatkozóan semmiféle intézkedést sem kapott a felsőbb hatóságoktól.

A polgármester célszerűnek tartotta volna, hogy ha a főispán személyesen járna el Budapesten dr. Szentiványi Lajos elnöknél, az Országos Vízgazdálkodási Hivatal elnökénél. El kellett volna ugyanis érni nála, hogy 1949. január és február hónapokra a kézi erővel végzendő földmunkákra 80 000 forintot utaljon ki az Országos Tervhivatal által. Ebből az összegből tovább lehetne folytatni a bajai téli kikötő építkezését 120–120 fővel. Ily módon enyhülne a helyi munkanélküliség is.¹⁴⁴

A fenti jelentéshez 1949. január 3-án pótajelentést küldött a bajai polgármester dr. Fábián László főispánnak. Ebben arról számolt be, hogy a pénzügyminiszter 258 507/1948. Eln. számú körrendelete a pénzügyi közigazgatás államosításával kapcsolatban Baján adóhivatal szervezését rendelte el. Az adóhivatal személyzetének biztosítása céljából a belügyminiszter 620 335/1948. III. 3. számú átiratában, figyelemmel a 7760/1946. ME számú rendeletben foglaltakra, hozzájárult, hogy az egyidejűleg leküldött kimutatás szerint a városi adóhivataltól 24 fő, a városi közmunkahivataltól két tisztviselő és egyéb alkalmazott átkerüljön a pénzügyi tárca létszámába.

A polgármester a pénzügyminiszter rendeletére a kimutatásban szereplő alkalmazottakat 1949. január 1-jei hatállyal felmentette, és az újonnan szervezett adóhivatal rendelkezésére bocsátotta.

143 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948. és XXI. 502. c/ 14/94/1948.

144 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

Magánúton szerzett értesülés szerint a polgármester úgy tudta, hogy az új adóhivatal vezetője Szélig Gyula állami adóhivatali főtanácsos lesz.¹⁴⁵

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy a városi adóhivatal 1949. január 1-jével megszűnt, állami adóhivatallá alakult át. Az új hivatal márciusban el is költözött a városházáról és a vármegyeházán nyert elhelyezést.

A városi háztartás helyzetét jónak ítélte a polgármester, mert az előirányzott bevételek megfelelő hányada befolyt, így az eltervezett munkák és beszerzések elvégezhetők. Jóllehet a város bevételei egyes adónemek megszűnése miatt csökkenni fognak, de az így keletkező kiesést a kormányzat államsegéllyel pótolni fogja. Baja város ez ideig 60 000 Ft államsegélyt kapott, és az esedékes további részleteket a szükséglet felmerülésekor fogja megkapni.¹⁴⁶

A városi háztartás helyzete májusban kissé nehezebbé vált, mert a fokozott ütemben meginduló beruházási munkálatok költségei eddigi tartalékait felemésztették, derül ki a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1949. május 30-i polgármesteri jelentésből. Ez arra készítette a város vezetőit, hogy államsegély folyósítását kérjék. A kérelem sikerrel járt, mert Baja május hónapra 125 000 Ft államsegélyt kapott. Ezzel elhárult az akadály a beruházások folytatása elől.

Elkészültek az 1947–1948. évi zárszámadások és megkezdődtek az 1950. évi költségvetés munkálatai is.¹⁴⁷

Kulturális élet

Baja thj. város törvényhatósága 1945. augusztus 25-én határozta el a Rudnay-művésztelep létesítését, azzal a céllal, hogy a világhírű festőművész tanítványaival együtt a bajai táj szépségeinek,

145 MNL BKML XXI. 502. c Kig. ir. 14/94/1948.

146 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

147 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

és a Délvidék képzőművészeti kultúrájának ápolója és fejlesztője legyen. A művésztelep 1946. november 1-jén nyitotta meg a kapuit. Azóta társadalmi akció teremtette elő a város által vállalt költségek fedezetét, mivel a költségvetésben a telep céljaira semmilyen összeg sem volt előirányozva. A kb. 200 műpártoló bajai polgár egy ideiglenes előkészítő bizottságba tömörülve elvállalta, hogy hat hónapon át gondoskodik a művésztelep anyagi alapjairól. A névtelenül maradt adakozóknak és művészpártolóknak a város polgármestere a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i jelentésében mondott köszönetet.¹⁴⁸

A város társadalmi életének kiemelkedő eseményeként említette meg a polgármester, hogy több hónapi tárgyalás után sikerült a Rudnay-művésztelep ügyét rendezni. Rudnay mester munkatársai már meg is érkeztek, és a művésztelep a közelmúltban a Grünhut-házban meg is kezdte a működését. Rudnay Gyula festőművész csak 1947 tavaszán fog leköltözni Bajára, amikor ő is bekapcsolódik majd a munkába. A polgármester annak a reményének adott hangot, hogy a lakosság megértő támogatásával ez az új intézmény hivatását be tudja majd tölteni. Mindez a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. december 17-i jelentéséből derül ki.¹⁴⁹

Több fontos kulturális eseményről számolt be az 1947. május 12-i polgármesteri jelentés. Így 1947 februárjában kezdte meg működését a Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia is, amely 20 tehetséges, jórészt paraszt és munkás származású növendékkel, elismerésre méltó és szép reményekre jogosító munkát végez. A kultuskormányzat ennek a munkának az elismeréseképpen 1947. április 22-én havi 1200 forintot utalványozott a telep művészeinek személyi kiadásaira.

148 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

149 Uo. 20/2. Kig. 1946. és 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/ 14/14. Kig. 1947.; A Rudnay-művésztelep 1946. november 1-jén kezdte meg működését. – Ld. KEMÉNY János: A bajai Rudnay-művésztelep története 1945–1953 In: Bács-Kiskun megye múltjából XIV. k. Kecskemét, 1998. 341. o.

A VKM jóváhagyásával 1947. február 28-án kezdte meg működését a Jelky András Iparosképző Szabadakadémia is. A szabadakadémia célja az, hogy a tanonciskolát követő segédévek alatt a mestervizsgáig közismereti és szaktárgyak tanításával rendszeresen képezze az iparosok közül azokat, akik tovább szándékoznak képezni magukat a szakmájukban.

Beszámolt továbbá azokról az ekkor még folyó nagyszabású kulturális tárgyalásokról is, amelyek a „*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza*” létesítésére irányultak. Az ekkor százéves Bajai Takarékpénztár előzékenysége reményt nyújtott arra, hogy épületében a sokat hányatott múzeumi gyűjteményt, a közkönyvtárat olvasótermekkel, a képtárat és a kb. 200 személy befogadására alkalmas, a művelődés szempontjából elengedhetetlenül fontos előadótermet a város elhelyezhesse. Reményét fejezte ki, hogy a napirenden egyébként is szereplő új intézmény felállítását a törvényhatósági bizottság megszavazza.¹⁵⁰

Az 1947. július 26-i polgármesteri jelentés arról számolt be, hogy e hónap közepén Rudnay Gyula leköltözött Bajára és átvette a róla elnevezett művésztelep irányítását.

A „*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza*” létesítése ügyében a tárgyalások még ekkor is folytak.¹⁵¹

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés említést tesz arról, hogy a Rudnay-művésztelep 1947 nyarán a szabadban való festésre tartott tanfolyamot, amelynek eredményét a szabadegyetem és a Rudnay Szabadakadémia megnyitása alkalmával képkiállítás keretében mutatja be.

A Rudnay Szabadakadémia növendékei 1946-ban bajai növendékek közül kerültek ki. Az 1947/48. tanévre azonban országos pályázat alapján, és felvételi vizsga után, az ország minden

150 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.; A Rudnay Szabadakadémia megalakulásáról az 1947. február 15-i, a törvényhatósági bizottsághoz küldött polgármesteri jelentés is említést tesz. – Ld. MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/ 14/14. Kig. 1947.; KEMÉNY János: A bajai Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (1947–1953) Művészettörténeti Értesítő Bp., 1995. XLIV. évf. 3–4. sz. 253. o.

151 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

részből jelentkezettek tanulók. Az eddigi 13 jelentkezőből az akadémia kilenc fiatalot vett fel, akiknek az internátusi elhelyezéséről is gondoskodott a volt Polgári Kaszinó helyiségeiben. Ezzel a Rudnay Szabadakadémia országos jelentőségűvé vált. A tanulók felvétele egész évben folyik.

A Rudnay-művésztelep nyári tanfolyamának és munkálkodásának eredményeit, továbbá a szabadakadémia bajai növendékeinek a tanulmányi munkában történő előrehaladását kiállítás keretében mutatta be a Munkás Kulturszövetség nagytermében. A művésztelep vezetője a kiállításon való részvételre felkérte, illetve meghívta a Baján élő festőművészeket is, hogy a megnyitás alkalmával az egész bajai képzőművészeti élet keresztmetszetét mutathassa be. A kiállítás megnyitására 1947. november 9-én került sor. Rudnay Gyula üdvözlő beszéde után dr. Kovács Máté államtitkár nyitotta meg a kiállítást, és meglepéssel szolt az eddig elért eredményről. Leszögezte, a bajai példa jelenti azt az utat, amely a vidéki és népi talajból kinőtt képzőművészeti kultúrát képviseli, és ez kell, hogy a magyar művészet jövője is legyen.

A szabadakadémia növendékeit a volt Tóth Kálmán Kaszinó helyiségeiben újonnan létesített „*Tóth Kálmán Népi Kollégium*”-ban helyezték el. Ugyanitt nyertek elhelyezést a dolgozók iskolájának a növendékei is. A kollégiumot a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége létesítette és tartja fenn.

Örömmel számolt be a törvényhatósági bizottságnak a polgármester arról, hogy a Bajai Szabadművelődési Felügyelőség az 1947/48. évben szabadegyetemi előadásokat tart. A tanulni vágyó közönség érdeklődéssel várja az előadásokat. A szabadegyetem ünnepélyes megnyitására 1947. november 3-án került sor. A városszerte kifüggesztett plakátok értékes programot hirdetnek. A szabadegyetem keretében filozófiai, társadalomtudományi, természet- és orvostudományi, néprajzi, irodalmi, képzőművészeti és zenei előadások lesznek. A szabadegyetem a kiváló bajai tudósok és illusztris előadók mellett országos hírű vendégelőadókat is meghív.¹⁵²

152 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

A polgármester 1948. február 12-i jelentéséből tudjuk, hogy Baja város kulturális ügyosztálya készítette elő az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc centenáriumi ünnepeit. A város március 15-e méltó megünneplését is szem előtt tartotta. Erre az alkalomra kívánták ünnepélyesen megnyitni a bajai múzeumban azt a kiállítást, amely a szabadságharc bajai vonatkozású emlékeit ismerteti a közönséggel. Március 15-én tervezték kiosztani azt az 1000 példányban kinyomtatott Petőfi emlékkönyvecskét, amelyet Budapest székesfőváros kulturális ügyosztálya adományozott Baja városnak.

A város a közelmúltban vásárolta meg a múzeum számára a Mészáros Lázár hagyatékában lévő iratokat és egyéb tárgyakat. Tervezte Mészáros Lázár törökországi naplójának és leveleinek kiadását is. Az anyagot sok utánajárással dr. Takáts Endre városi főlevéltárnok kutatta fel és kívánta megírni.

A város a szabadságharc két bajai hősének Mészáros Lázárnak és Türr Istvánnak a szülőházát emléktáblával kívánta ellátni.

1948 januárjában Baja város és a vármegye ifjúsága vármegyei kultúrnapokat tartott.

Rudnay Gyula festőművészt 70. születésnapja alkalmából a köztársasági elnök „*pro arte*” renddel tüntette ki.¹⁵³

A városi múzeum könyvtára az olvasótermekkel 1948. március 15-én nyílik meg. Az átalakítási munkálatok a földszinten már a befejezéshez közelednek, a kiállítási terem céljára szolgáló nagyterem ugyancsak március 15-én nyílik meg a múzeum által rendezett 48-as kiállítással. A városi közönség maga is hozzájárul az ünnepélyes megnyitás sikeréhez, mert szinte naponta érkeznek érdekes családi vonatkozású emlékek a kiállításra. Főként a kispénzű és kisfizetésű réteg áldozatkészsége segíti a múzeum munkálatainak befejezését, amikor fillérjeit havonta ajánlja fel erre a kultúrcélra. A tehetősebb polgárok részéről eddig még megtörhetetlen közöny mutatkozik a kultúrcélok támogatásában, az 1948. február 28-i belügyminiszterhez küldött polgármesteri jelentés szerint.¹⁵⁴

153 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám; XXI. 502. c/ 14/9. Kig. 1948.

154 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

Az egy hónappal később, 1948. március 30-án ugyancsak a belügyminiszterhez küldött polgármesteri jelentés már arról számolt be, hogy a város társadalmát teljesen átjárta a 48-as szabadságharc gondolata. A főtéren megrendezett nagyszabású ünnepségen kívül ifjúsági rendezvény és a Szabadművelődési Felügyelőség „*Magyar Estje*” keretében rőtta le háláját Baja szabadságszerető népe a szabadságharc nagyjainak alakja előtt. A március 15-én megnyílt 48-as kiállítást a városi közönség hétköznapokon is, de főként vasár- és ünnepnapokon látogatta tömegesen.¹⁵⁵

Baja város közönsége lelkesen ünnepelte meg a harmadik szabad május elsejét. A város ünnepi díszolt. A május 1-jei ünnepségek központi rendezvénye a Baja város Nemzeti Bizottsága által a Vonatkertben rendezett ünnepség volt. Az ünnepségen a város dolgozói csaknem teljes számban vettek részt. A város főispánja és polgármestere méltatta május elseje jelentőségét a közönség előtt.

Május 30-án Mészáros Lázár emléknapot rendezett a város, gazdag programmal. Az ünnepséget abból az alkalomból rendezték, hogy a bajai születésű Mészáros Lázár átvette az első független magyar minisztérium hadügyi tárcáját. Az évforduló tiszteletére a város törvényhatósági bizottsága ünnepi közgyűlést tartott, majd márványtáblával jelölte meg Mészáros Lázár bajai szülőházát. Délután Baja város múzeuma, amely a fenti esemény tiszteletére vette fel a „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet, rendezett magas színvonalú Mészáros-émlékünnepélyt. Este a Baján tartózkodó színtársulat a szabadságharc idejéből merített tárgyú előadással tisztelgett Mészáros Lázár emléke előtt. Az ünnepi esten beszédet mondott a város főispánja is, amely információkat polgármester 1948. május 31-i belügyminiszterhez intézett jelentéséből tudhatjuk meg.¹⁵⁶

A Bács-Bodrog vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség 1948 augusztusában Baján kultúrnapokat kívánt rendezni. A kultúrnapoknak a társadalmi jelentőségén felül nagy a gazdasági jelentősége is, mert nagyszabású gyümölcsészeti, szőlészeti, borászati, méhészeti, stb. kiállítás lesz a keretében.

155 MNL BKML XXI. 502. c 14/23. Kig. 1948.

156 Uo. 14/34. Kig. 1948.

A fenti rendezvényen kívül a Szabadművelődési Felügyelőség minden szombaton este kerti előadásokon, hanglemezen, klasszikus hangversenyeket kívánt rendezni, a város közönségének nagy érdeklődése mellett, tudjuk meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i jelentéséből.¹⁵⁷

Az 1948. augusztus 31-i és szeptember 4-i polgármesteri jelentések számos jelentős kulturális eseményről számoltak be a város törvényhatósági bizottságnak. Ezek szerint a városvezetés május 30-án Mészáros Lázár emléknapot tartott annak emlékére, hogy száz éve vette át Mészáros Lázár az első felelős magyar minisztérium hadügyi tárcáját. A centenárium alkalmából márványtáblával jelölték meg a szülőházát. A város vezetése díszközgyűlést tartott és a városi múzeum az esemény emlékére ettől kezdve a „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet viseli.

Másik nagy szülőttéről Türr Istvánról is megemlékezett Baja város, akit az „*örök béke apostola*” jelzővel illettek. Türr Istvánról 1948. augusztus 15-én emlékeztek meg. Aznap délben szülőházának emléktábláját műsor keretében leplezték le. A város vezetése ebből az alkalomból is díszközgyűlést tartott. Este ünnepség keretében avatták fel a háborús események következtében megsérült és helyreállított Duna-parti Türr-emlékművet. Az ünnepély után lampionos csónakfelvonulással egybekötött tűzijáték szórakoztatta a sok ezer főnyi közönséget a Kamarás-Duna-partján. Ily módon emlékezett meg a város a csatornaépítő Türr Istvánról.

Az augusztus 20–23-án rendezett bajai napok megmozgatták a várost, sőt a megye társadalmát is. Ezen a rendezvényen Baja és Bácska ipara, kereskedelme és mezőgazdasága mutatta be életrealitását, és magas színvonalát. Ez a kiállítással egybekötött seregszemle az elmúlt nehéz esztendőik erőfeszítéseiről tanúskodott.

A „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett magas színvonalú kiállítást Baján Nagy István festőművész hagyatékából. Ugyanekkor nyílt meg az a kiállítás is a múzeumban, amelyet Telcs Ede, bajai születésű szobrász- és éremművész szülővárosára hagyományozott gyűjteményéből állítottak össze. Bajára 51 darab szobor és 200 plakett került.

157 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

A Bajai Nemzeti Bizottság a város lakosságának bevonásával jól sikerült aratőnnepélyt rendezett 1948. június 29-én.

A Vonatkertben augusztus 20-án új kenyér ünnepet tartott a város. Az ünnepség nagy tömeg előtt zajlott, amelyen a Függetlenségi Front központi kiküldöttei, valamint a város polgármestere ecsetelte a nap jelentőségét. Ennek az ünnepségnek a keretében került sor a bajai traktorállomás átadására is.

A „*Bajai napok*” szervezésével kapcsolatban elismerését fejezte ki a Bajai Szabadművelődési Felügyelőség is. Az augusztus 20–22-én rendezett kultúrnapokat a felügyelőség minden erejével támogatta. Ebből az alkalomból műkedvelő előadások tartására és a MÁV szimfonikusok hangversenyére is sor került, ezenkívül sportversenyek is szórakoztatták a helyi és vidéki közönséget. Maga a kiállítás mezőgazdasági, egészségvédelmi, ipari, stb. részből állt. A kereskedők kirakatversennyel vettek részt a „*Bajai napok*” rendezvényein.

A Szabadművelődési Felügyelőség szombaton esténként az Ertl-kertben hanglemezek felhasználásával művészi hangversenyeket rendez, továbbá a bajai rendőrnapiokon két, a szakszervezetben szintén két előadást tartott.¹⁵⁸

A belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentés szerint a nemrégén megnyílt múzeumi kölcsönkönyvtár mind szélesebb körben válik ismertté. Taglétszáma folyamatosan gyarapszik, köztük sok a munkás és a diák. Az állandóan látogatható Telcs-féle gyűjteményes kiállítást több ezren látogatták meg.

A Nemzeti Szalonban 1948. szeptember 19-én megnyílt Nagy István hagyatéki kiállításon a bajai múzeum anyagának kölcsönadott jelesebb darabjait is bemutatták.

Szeptember 26-án került sor az Uránia moziban a centenáris programba iktatva a Tóth Kálmán-émlékünnepélyre. Bajai írók és művészek verssel, prózával, zenével tisztelegtek Tóth Kálmán költő emléke előtt.¹⁵⁹

158 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

159 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

Az 1948. december 18-i polgármesteri jelentés is szól arról, hogy szeptember 26-án Tóth Kálmán költőről méltóképpen emlékezett meg szülővárosa.

Nemcsak a városi múzeumot, de a közkönyvtárat is Mészáros Lázárról nevezték el Baján. Szaporodnak a könyvtár kölcsönző tagjai, akik főleg az ifjúság és a munkásosztály tagjai közül kerülnek ki. A 3 forintban megállapított havi kölcsönzési díjból összegyűlt pénzt a város a könyvtár gyarapítására fordította. Főleg tudományos és szépirodalmi művek beszerzésére került sor. Sajnálattal állapította meg a polgármester, hogy a város könyv- és lapkiadókhöz küldött levele, amelyben a napilapok és könyvek mérsékelt áron való beszerzésének lehetőségét kérte, nem járt eredménnyel. Megfelelő anyagi erő hiányában a város csak lassú mértékben, fokozatosan tudja a városi könyvtár állományát gyarapítani.

Örvendetes eseményként említette, hogy a veszélyeztetett magánjavak miniszteri biztosa a muzeális értékű Ladik–Barkóczy könyvtár 5871 kötetét letétképpen a bajai múzeumnak juttatta. Ezzel a francia forradalom, a magyar reformkor és a szabadságharc csaknem teljes irodalma megtalálható, és hozzáférhető lett a bajai közönség számára.

A polgármester szólt arról is, hogy Rudnay Gyula 70. születésnapja alkalmából a város egy emlékérem elkészíttetésével emlékezett meg erről az országos viszonylatban is jelentős eseményről, és az érem egy-egy példányát juttatta el tisztelete jeléül a politikai és művészeti élet kiválóságainak. Ezzel nemcsak a bajai művésztelepre, hanem a város kulturális törekvéseire is fel kívánta hívni az ország figyelmét.¹⁶⁰

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1949. március 25-i polgármesteri jelentés fontos eseményként említi mind a múzeum, mind pedig a város életében, hogy február 6-án megnyílt a városi múzeumban Rudnay Gyula Kossuth-díjas festőművésznak és a róla elnevezett művésztelep tagjainak gyűjteményes kiállítása. Ezen a napon ünnepélyes keretek között került sor a városi

160 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

emlékérem átadására. Az ünnepségen a Magyar Köztársaság valamennyi számottevő politikai és közéleti vezetője részt vett. Az ünnepség országos jelleget öltött azáltal, hogy a Petőfi Társaság főtitkára Peterdi Andor író és felesége Várnai Zseni, továbbá a Magyar Művészeti Tanács képviselőjeként megjelent és felszólalt dr. Borbíró Virgil államtitkár is. A fenti eseményt az tette igazán országossá, hogy február 12-én Szakasits Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke személyes látogatásával tüntette ki a kiállítást, a szabadakadémiát és a művésztelepet. A köztársasági elnök kíséretében volt Kállai Gyula miniszter és dr. Pogány Ö. Gábor, a Fővárosi Képtár igazgatója. A köztársasági elnök megtekintette a múzeumot és elismeréssel szólt az ott látottakról.

A Rudnay-ünnepségek alkalmából a város polgármestere és dr. Pogány Ö. Gábor miniszteri osztálytanácsos között, aki a kultuszminiszter képviselőjeként jelent meg, beszélgetésre került sor. A megbeszélés alapján terjesztette a polgármester március 25-én a törvényhatósági bizottság elé javaslatát a Rudnay-művésztelep végleges megalapítására vonatkozóan. A terv az volt, hogy a Kultuszminisztériummal egyetértésben a művésztelep, a szabadakadémia és a létesítendő művészkollégium végleges elhelyezést nyerjen. A művésztelepnek megfelel a jelenlegi helye az Arany János utca 1. szám alatt. A szabadakadémia ekkor a szakszervezeti székházban nyert elhelyezést, de a helyiségre a szakszervezetnek is szüksége volt, ezért azt belátható időn belül a városnak ki kell ürítenie. A polgármester elképzelése szerint a hamarosan megürülő iparostanonc-iskola épülete felelne meg a legjobban a szabadakadémia céljainak, amelynek a kívánt célra történő átalakítását a város a jövő költségvetési évre tervezte. A szabadakadémia vidéki növendékei részére a városnak feltétlenül egy kollégiumot kell teremtenie. Erre a célra a Táncsics Mihály utcai régi múzeumi helyiséget gondolta kijelölni a polgármester. Így megoldható lenne a Kultuszminisztériumnak az a terve is, amely szerint a nyári időszakban 20–25 művésznövendéket helyezne el Baján a város által biztosítandó helyiségben, a minisztérium megfelelő anyagi támogatásával. Ezek a művésznövendékek a Képzőművészeti és az Iparművészeti Főiskola negyedéves növendékei

közül kerülnének ki, és itt „*munkaközösség*” formájában élnének három-négy hónapig. Ha ezeket a terveket sikerülne a törvényhatósági bizottság megértő támogatásával megvalósítani, akkor Baja már meg is tette kötelességét a haladó szellemű magyar képzőművészet megteremtésére.

Említésre méltó eseményként szolt az 1949. március 13-án a Magyar-Szovjet Művelődési Társulat rendezésében Baján megtartott kultúrnapról. A városi múzeum kiállítási termében megrendezett képzőművészeti kiállítás tömegek érdeklődését keltette fel. Ugyanaznap délután érdekes előadás hangzott el a Micsurin-Liszenko-féle biológiai kutatások vívmányairól. Este részben fővárosi, részben pedig a helyi művészek előadásában gyönyörködhetett a bajai közönség a szovjet tánc-, ének- és zenekultúra alkotásaiban.

Megkezdődött a múzeum emeleti helyiségeinek berendezése. A képtári rész, a 48-as szoba, és a Telcs-gyűjtemény a tervek szerint március végére készül el.¹⁶¹

Közoktatás

Először az 1946. december 17-i polgármesteri jelentés tért ki rá, hogy a városi közigazgatás az iskolák helyreállításán dolgozik. Sikerült a visszakapott polgári fiúiskolát használható állapotba hozni. Az asztalos- és üvegesmunkák elvégzetésével helyrehozták a szállásvárosi, a józsefvárosi és a szentistváni iskolákat. Jelenleg a szentjánosi iskola működőképes állapotba hozásán dolgoznak. Elkészült a padlózás, az üvegezés, a villanyvilágítás és az óvodát is körülövező téglakerítés is. Bajaszentistvánon a délszláv népiskola részére sikerült egy tantermet helyreállítani. Ezután a vöröskereszttéri iskola, majd a város többi iskolája kerül sorra. Állami támogatást a város sem az épületek helyreállítására, sem bújtorjavításra nem kapott, minden eddigi javítást a saját anyagi erejéből végeztetett el.¹⁶²

161 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

162 Uo. 20/2. Kig. 1946.

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. május 12-i polgármesteri jelentés a fentiekhez képest már némi változást jelez az állami részvételben. Az elmúlt két nehéz év legfőbb munkái a város iskoláinak olyan mértékű helyreállítása volt, hogy ott a tanítás ismét megkezdhető legyen. A vöröskereszttéri iskola kivételével minden iskola saját épületében működhet. Az állami kereskedelmi fiúiskola befejező munkáira a minisztérium 300 000 forintot biztosított, azokat az állam hamarosan megindítja.

Történelmi visszatekintésében a polgármester kitért rá, hogy a második világháború alatt Baja város iskoláit igen nagymértékben vették igénybe katonai célokra. A háborús események következtében nemcsak az iskolák épületei, hanem a bútorzata és a felszerelése is súlyos károkat szenvedtek. A felszabadulás után az egyes iskolák nevelői a szülők segítségével és a város támogatásával, a maguk erejéből és munkájával igyekeztek használható állapotba hozni a tantermeket. A nevelők az iskolák épületeinek lefoglalása alatt magánlakásokban igyekeztek a tanítás folytonosságát biztosítani. A bajai tanítói és tanári karnak ezekben a súlyos időkben végzett áldozatos és odaadó munkája minden elismerést megérdemel.

A város az elmúlt két év rendkívüli körülményei és súlyos gazdasági viszonyai mellett, szűk lehetőségek között is, mindent elkövetett az iskolák tatarozása, bebútorozása és felszerelése érdekében. Ennek köszönhetően 1945 szeptembere óta minden népiskola a saját épületében működik, és már csak csekély számban vannak olyan tantermek, amelyek a rongálódás miatt még nem használhatóak.

Az általános iskola reformját Baján az illetékes hatóságok végrehajtották.

1945 tavaszán megoldást nyert a mátéháza-pusztai szegény sorsú tankötelesek beiskolázásának egy évtized óta húzódó kérdése is.

A kultuskormányzat nemzetiségi politikájának eredményeképpen a délszláv nemzetiségűek igényeinek kielégítésére a szentistváni városrészben délszláv tannyelvű állami iskola szervezésére került sor. Ez az iskola 1946 szeptembere óta működik.

A háború okozta rendkívüli körülmények, a súlyos gazdasági viszonyok, a mezőgazdasági munkaerőhiány, az egyes szülők és a tankötelesek egy részének felelőtlensége, hanyagsága, fegyelmetlensége okozták, hogy a felszabadulás után a tankötelesek beiskolázása és iskolalátogatása nem volt kielégítő. Ennek következtében az 1945/46-os tanévben kevesebb volt a beírt tanulók száma, mint az előző tanévben. A tanügyi hatóságok és a város vezetősége mindent elkövetett ennek a káros állapotnak a megszüntetésére. A nevelői karok a folyó tanév elején a város területén házról-házra járva összeírták a tanköteleseket, és ellenőrizték a beiskolázást. Munkájuk eredményeképpen máris javulás mutatkozik.¹⁶³

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentésből tudjuk, hogy B. Rác Lili zongoratanárnő kivált a városi zeneiskolából, mert a Kultuszminisztérium a szegedi városi zeneiskolához nevezte ki zenetanárnak. Helyét még nem töltötték be.¹⁶⁴

A Magyar Köztársaság kormányának 6500/1948. számú rendelete a nem állami kiseddóvók és iskolák épületének, és felszerelésének zár alá vételét rendelte el. Ebben az ügyben a polgármester a főispánnal és az államrendőrség bajai kapitányságával együttműködve, a felsőbb hatóságok utasításai szerint járt el. Baján ekkor még négy nem állami iskola működött. Ezek a ciszterci rend gimnáziuma, a Miasszonyunkról elnevezett zárda iskolái, valamint a bajaszentistváni városrészben egy felekezeti iskola voltak. Ez utóbbi kettőben a város leltározást végeztetett. A pécsi tanterületi főigazgató, Zrínyi Aladár állami tanítóképző intézeti tanárt bízta meg a ciszterci rendi róm. kat. gimnáziuma igazgatói teendőinek ellátásával. A bajai általános fiúiskola (a volt ciszterci rendi róm. kat. általános fiúiskola) vezetésével Bács-Bodrog vm. és Baja thj. város tanfelügyelője, Kóbor István állami tanítót bízta meg. Mindkét újonnan megbízott igazgatónak, sőt a Miasszonyunkról elnevezett zárda vezetőjének is el kellett végeztetnie intézményében a leltározást. A fenti adatok a polgármesternek belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i jelentéséből derülnek ki.¹⁶⁵

163 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

164 Uo. 8/4. Kig. 1947.

165 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

A polgármesteri jelentés szólt az iskolák államosításáról is, amelyről az 1948. évi XXXIII. tc. rendelkezett.

A most meginduló tanév az adott körülményekhez képest rendbe hozott és felszerelt iskolákkal, megfelelő számú és tartalmú tankönyvekkel várja a dolgozók tanköteles gyermekeit.

A belügyminiszter külön leiratban hívta fel a hatóságok figyelmét arra, hogy a beíratások biztosítására mindent tegyenek meg. Augusztus 31-én valamennyi helyi iskolában szülői értekezlet tartására került sor. Összesen kb. 2200 gyermeket írtak be a szüleik a bajai iskolákba.¹⁶⁶

A polgármester belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i jelentésében említi, hogy Baján az egyházi iskolák államosításáig aránylag nagyszámú egyházi iskola működött.

Az általános iskolákban a szülők eleget tettek a beíratási kötelezettségüknek. A távolmaradó gyermekeket az iskolák igazgatói több esetben is személyesen keresték fel, és szüleiket rábírták a beíratásra. Ez a munka a „*Dolgozók az iskoláért*” bizottság közreműködése nélkül jóval lassúbb lett volna, állapította meg a polgármester.¹⁶⁷

Közellátás

A közellátás problémáival először a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. május 12-i jelentése foglalkozott. A jelentés megemlíti, hogy a szállítási nehézségek következtében a környékbeli falvakban rekedt sertések február végéig a zsír- és húsellátást is könnyen biztosították, mert a lakosság érdekében a városi közellátási hivatal erősen hangsúlyozta a magánvágások fontosságát. Azóta azonban húsrá egyáltalán nem lehet számítani. Aknaszlatináról a múlt héten érkezett 180 mázsa só, innen 3–4 hét múlva további sószállítmányok várhatók. Az új

166 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.; XXI. 502. c/ 14/62. 1948.

167 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

gyártási idényig cukor aligha fog a városba érkezni. A tejkérdésben a nagyobb nehézségek akkor kezdődtek, amikor a hadikórházak maguknak foglalták le a környékbeli falvak egész tejtermelését. Azóta tejet csak Bajáról lehet beszerezni, ami közel sem fedezi a szükségletet.

A közellátás egyik legnehezebb feladata a téli tüzelőanyag-szükséglet rendelkezésre bocsátása volt. Ez a probléma csak részleges megoldást nyert az elmenekült lakosság itt maradt tüzelőanyag-készletének lefoglalásával, ezenkívül a város vezetői kénytelenek voltak a kalocsai érsekség pandúr-szigeti erdejében és a Bokodi út melletti magánkézben lévő akácok tulajdonosaival megállapodni, és fakitermelést végeztetni. Erre annál is inkább szükség volt, mert a Kékhegyen kitermelt akácfamennyiséget az orosz katonaság teljes egészében igénybe vette.

Elismeréssel szólt a polgármester a városi tanács egyik megbízottjának, valamint a közellátási felügyelőség vezetőjének és személyzetének odaadó munkájáról. Az ő munkájuk tette lehetővé, hogy a nehézségek ellenére a lakosság ellátása a körülményekhez képest a legnagyobb mértékben biztosítható.¹⁶⁸

A szénhiány pótlására a városi erdők mintegy egyharmadát termelték ki. A városi intézmények faellátását, sőt a pékek, malmok, valamint a lakosság ellátását is ebből a mennyiségből fedették, tudjuk meg a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i jelentéséből.

A város közellátási ügköre a szabad kereskedelem felélédesével lényegesen csökkent, és már csak a liszt, kenyér és tej elosztására szorítkozik. A felmerült szükségleteket azonban a város vezetése minden igyekezete ellenére sem volt képes teljes körűen kielégíteni. A helyi gabonakészletek úgyszólván teljesen kifogytak, pótlásuk csak vidékről lehetséges, ez azonban a fuvarhiány miatt nehezen, sok utánajárással kivitelezhető. Emellett a vidéki malmok a kiutalt lisztmennyiséget csak azonnali készpénzfizetés ellenében hajlandók kiszolgáltatni, a szükséges készpénzmennyiség viszont nem áll a városi vezetők rendelkezésére. Finomlisztből

168 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

havonta csak két heti mennyiséget adhat ki a város. A kielégítő kenyérellátáshoz a működő 31 pékműhelynek műhelyenként naponta 100 kg lisztből kellene kenyeret sütnie, a valóságban a fuvar- és pénzhiány miatt ennek csak 60–70%-ára képesek.

Gyengének mondható a tejellátás is. Amíg a nyár folyamán naponta még kb. 1200 liter tejet szállítottak be a gazdálkodók, addig most ez napi 300–400 literre csökkent. Amíg nyáron 12 éves korukig napi fél liter tejet kaphattak a gyermekek, addig a város most már csak 6 éves korig képes a gyermekek tejellátását biztosítani.

A legsúlyosabb a helyzet a zsírellátás terén. A város zsírkészlettel nem rendelkezik, mivel a hatósági vágások még az elmúlt tél folyamán megszűntek. Ennek ellenére nagy erőfeszítések árán sikerült a városnak novemberben az ellátatlanok részére fejenként 5 dkg, a nagy családok részére pedig 10 dkg egyszeri ellátmányt biztosítani.

A katasztrófális sóhiányon is sikerült két ízben fejenként 15 dkg só kiosztásával valamelyest enyhíteni.

A város vezetése a jövőben is mindent el kívánt követni azért, hogy a lakosság nehéz élelmezési helyzetén enyhítsen, bár az országosan is általánosan jelentkező készlethiányok miatt csak szerény eredményekben reménykedhet.¹⁶⁹

A városi közellátási ügyosztály tevékenységéről 1946. január 28-án a következőket jelentette a polgármester a törvényhatósági bizottságnak: A helyi és vidéki malmokból gép- és fogatos kocsikkal eddig 711 mázsa kenyérgabona, 108 mázsa finomlisztkészlet futott be, és került kiosztásra. Jóllehet ez a lisztkészlet nem fedezi a városi szükségleteket, többet beszerezni mégsem lehetett. A vidéki malmoknál vannak ugyan még a városnak készletei, azonban az ott lévő kenyérgabona őrlése akadályokba ütközik, mivel a malmok üzemanyag-ellátásában is súlyos akadályok merültek fel. A város a gabona- és lisztszállításokat állandóan szorgalmazza, a fuvarozás részben a városi gépkocsival, részben pedig közmunka címén igénybe vett fogatokkal történik. Kocsival történő szállítás

169 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

esetén a hosszadalmas szállítási idő, míg a gépkocsival történő szállításoknál a gyakran előforduló motorhibák, vagy az üzemanyag hiánya okoz zavart a közellátásban.

Nem javult a tejellátás sem, mert a beszállított tej mennyisége állandóan csökken. Ennek következtében a város már csak a 3 éven aluli gyermekek számára tud fél liter tejet biztosítani, de még ez a mennyiség is valószínűleg tovább fog csökkeni. Emiatt a tehéntartó gazdák ellenőrzése folyamatban van, akik a szállítások elmaradását a takarmányhiánnyal és az állatok vemhességével magyarázzák.

Január folyamán 100 mázsa só érkezett a városba, amit 25 dkg-os fejadaggal ki is osztottak. A zsírellátás ekkor sehogyan sem volt biztosítva. A polgármester úgy vélte, hogy ha a tervezett olajcseretelepek felállítására sor kerül, ez a probléma is enyhülni fog. A város cukorellátási igényét már elküldte az illetékes minisztériumnak, ahonnan azt az ígéretet kapta, hogy a városra eső részt az országos készletből meg fogja kapni.

A polgármester megrendült lélekkel szólt a fűtetlen szobákban, silány ruházatban és gyenge táplálkozás mellett sínylődő embertársairól.¹⁷⁰

A belügyminiszterhez küldött 1946. május 16-i polgármestéri jelentés szerint a város a liszt- és a kenyérellátás biztosítására behozatott 190 q búzát, 110 q rozsot, 120 q kukoricát, 23 q kukoricalisztet és 23 q Eb. lisztet. A közellátási miniszter engedélyével áprilisban a Bajára szállított cukormennyiségből a 12 éven aluli gyermekek, a terhes és szoptató anyák részére 15 dkg-os fejadaggal még folyt a cukor kiosztása az igénylőknek.

A tejbeszolgáltatás állandó csökkenése miatt már csak a 3 éven aluli gyermekeket tudta napi fél liter tejjel ellátni a város.

Baja a május havi petróleum-ellátmányát még nem kapta meg.

Sóellátás egyáltalán nincs, ennek következtében a sóínség egyre fokozódik.

Súlyos helyzetben van a lakosság zsírellátása is. A május 11-én kapott 800 kg olaj is csak alig számba jöhető mennyiség.

170 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

A város közellátási helyzetét a készletek teljes kimerülése és az új termés előtti hetekben az élelmezést komoly válság jellemzi.¹⁷¹

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. május 28-i polgármesteri jelentés szerint a város az ellátatlanok részére a közellátás útján 169 283 kg finomlisztet osztott ki, míg a kenyérellátás biztosítására 854 776 kg Eb. lisztet, 79 350 kg kukoricalisztet, és 12 390 kg árpalisztet használt fel. Ez a mennyiség ha szűkösen is, de biztosította az ellátatlanok kenyérszükségletét.

A tejbeszolgáltatási rendeletek eredményeként 216 662 liter tejet osztott ki a város a terhes és szoptató anyák, valamint a gyermekek részére.

Márciusban megkezdődött a gyermekek után megállapított 15 dkg cukorfejadag utalványozása, ami azóta is minden hónapban rendszeresen megtörténik.

A legnagyobb nehézség a sóellátás körül merült fel. Babics József polgármester megállapítása szerint egész hivatali működése alatt központi kiutalás alapján mindössze 33 000 kg sót kapott Baja, és így egész évben csak alig valamivel több mint egy kilogramm sót tudtak a városban fejenként kiosztani.

Ugyanilyen kedvezőtlen a helyzet a zsírellátás terén is. 1945 májusa óta kizárólag az ellátatlanok részére sikerült 50 dkg zsírt és 10 dkg olajat fejenként kiosztani.

A város élelmezésének biztosításában nagy segítséget jelentett a városi tűzoltóság tehergépkocsija, amellyel közel 360 000 kg élelmiszert szállítottak be Bajára. Ezt a mennyiséget a tűzoltóság gépkocsija 95 közérdekű út alatt teljesítette.¹⁷²

A polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1946. június 4-i jelentése szerint a város finomlisztellátásra 5232 kg, kenyérellátásra 26 033 kg Eb. lisztet és 14 250 kg tengerilisztet használt fel.

A város petróleumellátására kiutalt 1600 kg petróleum szétosztása ekkor még javában folyt.

Május 31-én 15 dkg fejadaggal megkezdődött az étés kiadása.

171 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

172 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

Baja május 21-én 800 kg étolajat kapott, amelyet az ellátatlanok között 10 dkg-os fejadaggal osztottak ki.¹⁷³

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1946. december 17-i polgármesteri jelentés a közellátási helyzetről a következőket tartalmazta: A Közellátási Minisztérium intézkedése nyomán a város lakossága részére a kenyérellátás 40% búza, 40% rozs és 20% tengeri vagy árpa hozzákeverésével előreláthatólag biztosítva van. Hasonlóképpen a burgonyaellátás is.

Az ellátatlanok fejadagonként 1946 decemberében 10 dkg zsírt, október, november és december hónapokra 30 dkg étolajat kaptak a várostól.

A november és december havi cukorfejadagot mindenki megkapta. A minisztérium a karácsonyi ünnepekre való tekintettel külön fejadagot juttatott. A miniszteri leirat szerint a cukorellátás ilyen mennyiségben minden hónapban biztosítva van. A sóellátásban ugyan az utóbbi napokban zavar állt be, de a december havi kiutalást így is megkapta a város. Közellátási szelvényre 200 mázsát, szabad sóként 100 mázsát. A sertésvágási igazolványt kérőknek a város 3 kg sót juttatott. A sütőiparosoknak és a közületeknek járó mennyiséget szintén kiutalta a közellátási hivatal.

A tüzelőanyag juttatása körül ez ideig nem merültek fel nehézségek, bár az időnként akadozó szénszállítások miatt a kereskedők nem tudták kiadni a szükséges mennyiséget. Hamarosan érkezik azonban szén, és ez az ellátást biztosítani fogja. A város petróleumellátása biztosított.¹⁷⁴

A fentiekhez még azt is hozzátette a polgármester belügyminiszternek küldött 1946. december 18-i jelentése, hogy a közellátási helyzet csak kis mértékű javulást mutat. A zsír- és lisztellátás területén állandóak a nehézségek. November és december hónapban a város fejenként 60 dkg nullás lisztet, míg a lisztfejadag többi részét kenyér- és kukoricalisztben tudta a közönség részére kiszolgáltatni.¹⁷⁵

173 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

174 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

175 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. február 15-i polgármesteri jelentés szerint a város zsír-, cukor-, só-, petróleum- és tüzelőanyag-szükséglete nagyjából biztosított. Ekkor a legnagyobb gondot a kenyérellátás okozta. Lisztet 12 000 ellátatlan részére utalt ki a város. Februárban a korábbi időszakhoz hasonlóan 40% búza, 40% rozs, és 20% tengeri vagy árpakeverékkel készített kenyér került a bajaiak asztalára, csökkentett mennyiségben. Ennek ellenére a polgármester a kenyérellátást ha szűkösen is, de biztosítva látta.¹⁷⁶

A város közellátása a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i polgármesteri jelentés szerint ismét válságos helyzetbe került. A Közellátási Minisztérium kiküldöttei, akik az elmúlt hetekben jártak Baján, a város vezetőinek tudomására hozták, hogy az ország kenyérellátása a gazdasági év utolsó hónapjaiban olyan nehéz helyzetbe jutott, hogy a közellátási kormányzat a rendelkezésre álló készletekből azt tovább biztosítani nem tudja. A közellátási miniszter csökkentett mennyiségben ugyan, de a vármegye és Baja város májusi kenyérellátásához szükséges kenyérgabonát még kivételesen kiutalta. Egyúttal közölte, hogy a vármegye és a város júniusi szükségletét központi kiutalásból fedezni nem tudja, így a vármegyének és a városnak önmagát kell ellátnia júniusban. Ez tehát azt jelentette, hogy a vármegyei és a városi közönségnek kell 36 vagon kenyérgabonát előteremtenie, amely az ellátatlanjai szükségletét fedezi. Az államtitkár azt is hozzátette, hogy csak azt a kenyérgabonát lehet felhasználni a helyi ellátás céljaira, amelyet a termelők a beszolgáltatási kötelezettségeiken felül teljesítenek. A 36 vagon kenyérgabonából Baja városának kereken 4 vagon jut. A kenyérgabona ellátáson kívül a lakosság egyéb közszükségleti cikkekkel való ellátását nagyjából kielégítőnek mondta a polgármester. Megállapította, hogy ezen a téren különösen a forint bevezetése óta javulás észlelhető.¹⁷⁷

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i polgármesteri jelentés már arról számolt be, hogy a gazdák által beszolgáltatott gabonamennyiségnek köszönhetően a kenyérellátás-

176 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

177 Uo. 8/2. Kig. 1947.

ban zavar nincs, mert elegendő kenyérgabona áll rendelkezésre. Örvedetesnek nevezte azt a jelenséget is, hogy a múlt tapasztalatai alapján mindenki igyekszik önellátóvá válni, ily módon a jövő közellátási évben jelentősen csökkenni fog az ellátatlanok száma.¹⁷⁸

A föld az idén bőségesebb terméssel jutalmazta a dolgozók fáradozását, derül ki a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentésből. A város vezetői a kormány elgondolásának megfelelően állandóan és fokozottan serkentették a termelőket a beszolgáltatásra. Főispáni utasításra júliusban a beszolgáltatással kapcsolatban még az egyház támogatását is kérték. A polgármester átiratban fordult valamennyi helyi egyházközséghez, hogy július 25-én az istentiszteleteken elhangzó prédikációkban az alábbiakra térjenek ki: *„A Mindenható jóvoltából ez évben a Bácskában is jobb termésben részesültünk. A felebaráti szeretettől áthatva lássuk be azt, hogy ezen áldásból mindannyiunknak részesülnünk kell. Ezért a beszolgáltatást ne tekintsük kényszernek, hanem az egész dolgozó magyar nép kenyérért biztosító igazságos és szociális gondoskodásnak.”* Az egyházak eleget tettek a fenti felkérésnek és a szószerűről mindenütt felolvasták az előírt szöveget.

Az egyházak bevonásának meg lett is eredménye, mert a beszolgáltatás ettől kezdve igen szép ütemben folyt, olyannyira, hogy a megye országos viszonylatban a harmadik helyre került a beszolgáltatás terén.

Mindezeknek köszönhetően a város közellátása is lényeges javulást mutatott.

Baja ellátatlanjainak a száma 18 255 fő. Ez a létszám a ki- és bejelentkezések, valamint az önellátottság miatt állandóan változik.

Augusztus 15-től a kenyér személyenkénti alapfejadagja napi 25 dkg azoknak a részére, akik a kenyérellátásukat lisztben váltják ki. Egyébként a fejadag havi 5 kg, nehéz testi pótjegyre 4 kg, testi pótjegyre 2 kg. Augusztus 1-jétől a város a sütőiparosoknál megszüntette a lisztcserét, vagyis, aki a fejadagját lisztben kívánja kiváltani, annak otthon el kell készíteni és steer sütésként

178 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

viheti el a pékhez a kenyerét. Ezenkívül arra is van lehetőség, hogy vásárlási engedély alapján a gabonafejadagját mindenki megvásárolhassa. Természetesen csak olyan gazdálkodóktól lehet vásárolni, akiknek feleslegük van, és száz százalékig eleget tettek a beszolgáltatási kötelezettségüknek. A vásárlási engedélyek osztását 1948. szeptember 1-jén kezdte el a város.

A cukorfejadag szeptember 1-jétől a kétszeresére emelkedett. A fejadag személyenként havi 1,5 kg. A leszállított árú kristálycukor kilogrammja 6 forint, a kockacukoré 6,80.

Lényegesen javult az előző évekhez képest a zsír- és szappanellátás is.

A város azoknak a lakosoknak, akiknek nincs villanyuk, minden hónapban petróleumjegy alapján biztosítja az ellátásukat. Augusztus 1-jétől lehetőség nyílik arra is, hogy akiknek villanyuk van, augusztus hónapra háztartásonként 2 liter, a hús- és a sütőiparosok 5 liter, a kocsitulajdonosok kocsivilágítás céljára 2 liter petróleumot igényelhessenek.

A tejjeggyel ellátottak száma a városban 3000 fő. Lényeges javulás következett be a tejellátás terén. A tejjegyre mindenki megkapja az előírt mennyiséget. Az OMTK-fiók létesítése folytán 1,35 forintos áron pasztörizált tej is kerül forgalomba augusztus 1-jétől, vagyis akinek a tejjegyre kiváltott tejmennyiség nem fedezi a szükségletét, annak lehetősége van pasztörizált tej vásárlására. A város vezetése állandóan szorgalmazza a tejbeszolgáltatást, sőt odáig ment, hogy a tehéntartó gazdák ellen, amennyiben tejbeszolgáltatási kötelezettségüknek nem tesznek eleget, feljelentést tesz az ügyészségen.

A Baja városra előírt 16 000 mázsa kenyérgabonából eddig csupán 6000 mázsát szolgáltattak be a gazdálkodók. A jövő héten megkezdődik a gazdálkodók elszámoltatása is. A város vezetői állandóan szorgalmazzák a beszolgáltatást.

Megjegyezte még a polgármester, hogy az árkiegészítési díj fizetésére kötelezettek II. ellátási csoportjába sorolt 10 forintos jeggyel ellátottak száma 1462 főt tesz ki.¹⁷⁹

179 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

A kenyér-, liszt-, cukor-, szappan- és petróleumellátást ki-elégítőnek mondta a polgármester a belügyminiszternek küldött 1948. október 29-i jelentésében.

Az okokat boncolgatva megállapította, hogy a városban nagyon érezhető az 1948. augusztus és szeptember havi zsírellátás teljes hiánya. Ez alatt az idő alatt a lakosság elhasználta a még meglévő zsiradékkészletét, mivel a hatósági zsírmennyiség egy-egy személy teljes szükségletét fedezni nem tudja, és éppen ebben az időben keletkeztek zavarok a szabad zsír forgalmában is.

A másik ok az, hogy a szabad zsír ára a sertésvágások számának növekedésével nemhogy esik, hanem ellenkezőleg, fokozatosan emelkedik, és így nincs arányban sem a munkabérekkel, sem pedig a többi cikkek árával.

Harmadik okként a szabad zsír begyűjtésében mutatkozó zavarokat említette a polgármester. Ebben a pénz, illetve a csekkellátmány teljes hiánya játszik döntő szerepet. Ugyanez a hiba eddig minden évben előfordult, és éppen azokban a hónapokban, amikor az ellátmány folyamatos, zavartalan kiadására a legnagyobb szükség lenne. Ezért azt javasolta, hogy a csekkellátmány kezelését vonják el a zsírtermelő üzemektől, és vagy a polgármesteri hivatalok, községi elöljáróságok, vagy a közellátási felügyelőségek hatáskörébe utalják át.¹⁸⁰

A főispánhoz küldött 1948. december 2-i jelentés szerint a közellátás piaci vonalon kifogástalan, ugyanis a kínálat meghaladja a keresletet. Többletkínálat van burgonyából, zöldségfélékből, káposztából és gyümölcsből. A dolgozók legnagyobb kifogása az, hogy a zsír kilogrammonkénti ára 18 forintba kerül akkor, amikor a sertés élősúlybani ára kilogrammonként 8 forint. A közellátási bizottság igyekszik ebben a kérdésben is néhány napon belül rendet teremteni, és a zsír árát a kilónkénti 14 forint alá szorítani.

A kenyér- és lisztellátást, sőt a petróleumellátást is megfelelőnek ítélte a polgármester.¹⁸¹

180 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

181 Uo. 14/86. Kig. 1948.

A közellátási bizottság – a főispánhoz küldött 1948. december 14-i polgármesteri jelentés szerint – az elmúlt napokban a magas zsírárat 18 forintról 15 forintra, a sertéshús árát 15 forintról 12 forintra csökkentette. Sertést ugyanis élősúlyban már kilogrammonként 7–8 forintért lehet vásárolni, ezért indokolatlan volt a hentesek magas árkalkulációja. Piaci vonalon az ellátottságot kifogástalannak nevezte.¹⁸²

A föld az idén bőségebb termést adott, állapítja meg a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1948. december 18-i polgármesteri jelentés. A város vezetői a kormány elgondolásainak megfelelően állandóan és fokozottan serkentették a beszolgáltatásra a termelőket. Ennek eredményeképpen a beszolgáltatás jó ütemben folyik, és javulást mutat a közellátás is.

A város liszt-, kenyér- és zsírellátása biztosítva van.

A kenyérkérdéssel kapcsolatban jelentette a polgármester, hogy december 13-tól kezdve kormányintézkedés alapján a helyi pékek kizárólag egy kilogrammos kenyeret süthetnek. Ez tehát azt jelenti, hogy sem szabad kenyeret, sem közellátási kenyeret nem szabad ennél nagyobb súlyban sütni. Ezzel az intézkedéssel a kormány a fogyasztók védelmét kívánta szolgálni. A nagyközönség érdekeit szolgálta a közellátási bizottságnak az az intézkedése is, amely a zsír és a hús árát lejjebb szállította. A zsír árát 15 forintban, a sertéshús árát 12 forintban állapította meg. Fontosnak ítélte a polgármester, hogy a hentesek ezért az árért ki is szolgáltatassák a háztartásokban szükséges minimális zsírmennyiséget a fogyasztóknak. A nagyközönség érdeke, hogy segítségére legyen a bizottságnak a fent említett határozat maradéktalan végrehajtásában.

A sertésvágási engedélyek kiadása folyik. A polgármester arra is felhívta a közönség figyelmét, hogy a sertésvágási engedélyeket minden esetben kérni kell az illetékes hivataltól, és a zsírdézmát az illetékesek adják le.

A város tüzelőanyag-ellátása szintén biztosított.

182 MNL BKML XXI. 502. c 14/79. Kig. 1948.; XXI. 502. c/. 14/94. Kig. 1948. – A polgármester a fentiekhez még azt is hozzátette, hogy a leszállított árak mellett lényegesen kevesebb volt a sertéshús és a zsír, mint volt a magas árak mellett.

Egyedül a petróleumellátás okoz gondot a közellátási vonalon. A kiutalt mennyiség kevésnek bizonyult, jöllehet 50% szabad petróleum is ki van utalva, ami ha szűkösen is, de fedezi a közön-ség igényeit.¹⁸³

A törvényhatósági bizottsághoz küldött 1949. május 30-i polgármesteri jelentés említi, hogy Baján a lisztből és kenyérből az ellátatlanok száma 17 611 fő, ugyanebből az ellátottaké 11 489 fő. Sertézsírból az ellátatlanok száma 17 362, az ellátottaké 11 738.

A polgármester a fenti óriási szám ellenére az ellátatlan lakosság liszttel, kenyérrrel és zsírral történő ellátását kedvezőnek ítélte, míg az összlakosság húsellátását jónak mondta. A piaci árak felhozatala és a lakosság ellátása az árak igen kedvező mennyiségben történő felhozatala miatt biztosított.¹⁸⁴

Közegészségügy

Baja város közegészségügyi helyzetéről először a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1945. december 15-i polgármesteri jelentés tesz említést. A jelentés szerint a város közegészségügyi helyzete a háborús viszonyok miatt az előző évekhez képest visszaesést mutat. Az 1944. október 20-tól 1945. december 1-jéig elhaltak közül 205 fő szív- és érbetegségben halt meg. Ez a feltűnően magas szám részben az elmúlt időszak rendkívüli viszonyaival, részben pedig azzal magyarázható, hogy Baján az idősebb korcsoportok száma magasabb. A tuberkulózisban meghaltak száma elérte az összhalálozások 7%-át, míg a csecsemőhalálozási arány a 9%-ot. A bejelentett fertőző betegségek száma 462 eset volt. Ezek közül 59 tífuszos, és 139 egyéb fertőző betegségben szenvedő beteg részesült kórházi elkülönítésben és ápolásban. Diftéria ellen 994, himlő ellen 323 gyermek, míg hastífusz ellen 8 005 személyt részesítettek védőoltásban. A város a fertőző betegségek elleni küzdelemben erősen nélkülözte a korábbi Mobil fertőtlenítőgé-

183 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

184 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

pét, amely a háborús események következtében veszett el. Emiatt a fertőtlenítőintézet felszerelésére sem kerülhetett sor, így abban sem fürdetési, sem pedig fertőtlenítési lehetőség nincs. Ezeknek a hiányoknak a pótlását a polgármester sürgős feladatnak nevezte.

A város egészségügyi intézményei közül a közkórház súlyos elhelyezési nehézségekkel küzdött. A felszerelt ágyak száma 1945 decemberében 300 volt, ebből a csecsemők részére 15, a fertőző betegek részére 12 ágyat tartottak fenn. A kórház átlagos napi létszáma 300 főt tett ki. 1944. október 20-tól itt 6001 személy részesült ápolásban.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézetben 1538 régi és 974 új betegnél végeztek vizsgálatot. A légmellkezelések száma 1434, a röntgenvizsgálatoké 2357 volt.

A Nemibeteg-gondozó Intézetben 5355 fő jelentkezett kezelésre. Közülük 3172 fő vérbajosnak, 760 fő pedig egyéb fertőző nemi betegnek bizonyult. Az intézet 994 vérvizsgálatot végzett.

Az OKI bajai állomására 6761 különféle anyagot küldtek be vizsgálatra. Az állomás torokvádék-, széklet-, vizelet-, vér-, köpet- és vízvizsgálatokat végzett.

A házasságkötés előtti kötelező orvosi vizsgálatra 295 férfi és 283 nő jelentkezett. A bizonyítvány kiadását egy esetben fel kellett függeszteni, míg két személyt elutasítottak.

Az iskolafogászat nem működött, mert a berendezése elveszett.

A városi mentőszolgálat 934 esetben szállt ki a helyszínre. A kivonulást 194 esetben baleset, 495 esetben betegszállítás tette szükségessé.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet négy védőnővel és egy tanácsadóval működött. Összesen 6088 személyt részesített orvosi tanácsadásban. A védőnők 7207 esetben végeztek családlátogatást, és eközben 9193 szaklátogatást teljesítettek. A szolgálat 1514 iskolás gyermek szűrővizsgálatát is elvégezte.

Az egészségügyi kormányzat dr. Karossa-Pfeiffer József tiszti főorvost közegészségügyi felügyelővé nevezte ki, míg Baja város és Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosi teendőinek ellátásával dr. Barka Imre tiszti főorvost bízta meg.¹⁸⁵

185 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

1945 decemberében és 1946 januárjában fertőző betegségek csak szórványosan léptek fel a városban. Járványszerű elterjedést egyik betegségcsoportban sem észleltek. A polgármester azonban felhívta a figyelmet arra, hogy a bajai járás egyes községeiben, így Bácsbokodon, Bácsborsódon, Garán kiütéses tifusz megbetegedések fordultak elő. Ezt a betegséget a ruhatetű terjeszti. A háborús tömegmozgások eme veszedelmes kísérője ellen fokozott óvatosságra intett. Kívánatosnak nevezte, hogy a közkórház területén elhelyezett fertőtlenítőintézet felszerelését és üzembe helyezését mielőbb sikerüljön megoldani. Addig is, amíg ez a probléma kielégítő megoldást nem nyer, a preventív munkában a lakosságnak fokozottabb figyelemmel kell részt vennie, derül ki a polgármester törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. január 28-i jelentéséből.

A jelentés idején a városi közkórház kitelepített osztályai még mindig nem tudtak régi helyükre visszaköltözni. A közkórház épületeinek és felszereléseinek használatba helyezését ugyanis a város rossz anyagi helyzete miatt csak kölcsön vagy államsegély útján lehetett volna megvalósítani. A helyzet megoldását célzó tárgyalások ekkor már folytak. A polgármester égető kérdésnek nevezte ezeknek a problémáknak a mielőbbi megoldását, mert a közkórház tüdő-, bőr- és nemibeteg-osztálya ekkor még elhelyezési nehézségek miatt nem működhetett.¹⁸⁶

Babics József polgármester 1946. május 16-án jelentette a belügyminiszternek, hogy megtörtént az orosz kórházak részére igénybe vett városi középületek kiürítés utáni helyreállítása.

Baja közkórháza hosszú időn át kényszerült az épületéből kiköltözve más célt szolgáló épületekben működni. Ez alatt az idő alatt a kórház üzemi szempontból jóformán teljesen hasznavehetetlen állapotba került. Különösen igaz ez a megállapítás a központi fűtőberendezésre, a vízszolgáltatásra és az áramellátásra. Nagymértékben károsodott az ágy- és fehérneműkészlet is.

Az újjáépítés során sor került a kórház épületének kitakarítására, kitatarozására, a központi fűtőberendezés teljes, míg a vízvezeték és az áramszolgáltatási berendezések mintegy 50%-os rendbehozatalára. Üzemképes állapotba hozta a város a főző és

186 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

mosókonyhai berendezéseket, és felszereléseket is. A közkórház mindezeknek köszönhetően az elmúlt hetekben visszaköltözött a régi helyére. A korábbi 635 ágyból jelenleg csak 350 használható. A polgármester azon reményének adott hangot, hogy a betegágyak számát rövid időn belül sikerül 10–15%-kal növelni. Az ágyneműhiányt azonban kormánytámogatás nélkül megoldhatatlannak tartotta.

A közkórházba 185 beteget vettek fel, a bejáró betegek száma 106, míg a műtétek száma 102 volt.

A fertőző betegségek közül 1946. május első felében 48 maláriaeset került regisztrálásra. Járvány nem volt.

A preventív intézkedések közül említést érdemel a 100 diftériaoltás és a 76 hastífusz elleni védőoltás.¹⁸⁷

1946 áprilisától kezdve – a gyermekosztály és a szemészet kivételével – a többi kórházi osztály elfoglalhatta a régi helyét. Hamarosan a tüdőosztály is megkezdheti a működését a régi helyén. A helyreállítási munkában a város lakosai közül sokan önként, ellenszolgáltatás nélkül vettek részt.

A város egészségügyi mentőszolgálatát 1945-ben és 1946-ban is egy lófogató kocsival látták el. Az új, különböző roncsokból házilag készített mentőkocsit a város mielőbb üzembe kívánta állítani. Tervezték még egy mentőkocsi házilag történő megépítését is, szintén a rendelkezésre álló roncsokból. A két mentőgépkocsi a város közönségének és a környező községeknek az egészségügyi ellátását lesz majd hivatott szolgálni akkor, amikor Baja a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületétől semmilyen segítséget sem kapott, és gépjárműves mentőszolgálat az országban csak alig-alig található. A mentőszolgálat újjáépítését és anyagi megalapozását a városvezetés kiemelkedő eredménynek tartotta, a polgármester törvényhatósági bizottsághoz intézett 1946. május 28-i jelentése szerint.¹⁸⁸

187 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

188 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám – A jelentés az 1945. évi egészségügyi eseményeket összefoglalva az alábbiakat írja: A város egészségügyi szervezetében és intézményeiben súlyos megrázkódtatást jelentettek a háborús események. 1945 tavaszán a város közegészségügye nehéz helyzetbe került. A járványos betegsé-

A fertőző betegségek közül a belügyminiszterhez küldött 1946. június 4-i polgármesteri jelentés szerint csak a malária jelentkezett nagyobb számban, 13 ilyen esetet regisztrált a közegészségügyi hatóság. Ezen kívül még 1 gyermekágyi lázas, két gümőkóros, és 3 szamarhurutos megbetegedést jelentettek be.

gek közül a kiütéses tífusz és a hastífusz fenyegetett. Hirtelen felszökött a tuberkulózisos megbetegedések száma, állandó emelkedést mutatott a csecsemőhalandóság, megsokszorozódott a maláriás betegek száma. A városi közkórház megfogyatkozott létszámmal, a régi helyéről kitelepítve, élelmezési nehézségek, felszerelés, kötszer- és gyógyszerhiány közepette folytatta működését. A városi tisztiorvosi szolgálat is csökkent létszámú orvosi személyzettel kezdte meg az újjáépítés munkáját.

Az újjáépítő és szervezőmunka megindulását erősen hátráltatta az a körülmény, hogy a város egyetlen egészségügyi intézménye sem tudta épületét megtartani, de ideiglenes elhelyezése során is igyekezett a körülményekhez képest megfelelő munkát végezni.

A fenyegető tífuszjárvány megelőzésére a bajai kórház laboratóriuma a város támogatásával 27 000 személy beoltására elegendő oltóanyagot termelt 1945 májusának második felében. Ez a készlet tette lehetővé, hogy a hatósági orvosok a szükségessé vált védőoltásokat el tudták végezni. A helyi oltóanyag-termelést azért kellett megteremteni, mert ekkor Budapestről oltóanyagot egyáltalán nem lehetett beszerezni.

Sikerült viszont az egészségvédelmi szolgálat teljes felszerelését megmenteni. Ennek köszönhetően a csecsemőhalálozás 1945-ben csak csekély mértékű emelkedést mutatott, holott más városokban mindenütt ijesztő mértékben emelkedett.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet ideiglenes elhelyezése után azonnal munkához látott. Erőteljes tevékenységének köszönhetően Baján a tüdőbajban elhaltak száma csökkent.

A város állandóan figyelemmel kísérte a szegény sorsú betegek ellátását. Bár igen nagy nehézségek és erőfeszítések árán, de eleget tett a közgyógyoszerellátás súlyos anyagi kötelezettségének. A városi orvosok 3987 kezeléssel és 1726 lakáson történt látogatással 720 szegény beteget láttak el. A városi szegénybeteg-rendelés azzal is igyekezett a kórház nehéz helyzetén segíteni, hogy a sebészeti műtéten átesett szegény betegek utókezelését lelkiismeretesen és kellő szakértelemmel végezte el.

A közkórházat az orosz katonai hatóság 1945. október 3-án adta vissza rendeltetésének. Kitelepítése alatt 80%-os ágyszám csökkenéssel működött. Az átadás után a város azonnal megindította a helyreállítási munkálatokat, ám részben anyagi nehézségek, részben pedig a téli időjárás miatt be kellett azokat szüntetni. Ezen okok miatt a tél folyamán csak a kórházi gymbosoda és a vízmű tudta működését megkezdeni.

A 350 ágyas városi közkórház 252 beteget vett fel, közülük 86 fő volt a bejáró betegek száma. Az intézmény 120 műtétet végzett el. Tovább folytak a kórház helyreállítási munkái is.¹⁸⁹

A közkórház anyagi helyzete a forint 1946. augusztus 1-jei bevezetésekor válságos volt, mert mindössze 3 Ft 60 fillér pénztári maradvány felett rendelkezett. A kormányhatóság által kilátásba helyezett havi 8000 forint átalány a személyzeti fizetéseket sem fedezte. A bélyegakció a közönség részvétlensége miatt alig hozott némi bevételt, érezhető segítséget csupán a bajai kereskedők és a bácsalmási járási főjegyzői hivatal nyújtott.

A kormányhatósággal megindult tárgyalások eredményeként a havi átalány összege 34 000 forintra emelkedett és a költségvetésben mutatkozó 750 000 forint hiány fedezésére a Miniszterközi Bizottság államsegély kiutalását helyezte kilátásba. A fenti tárgyalásban a kórház gondnoka 1946. december 10-én személyesen tárgyalt a Népjóléti Minisztériumban, és a tárgyalás eredményeként az államsegélyből esedékessé vált 300 000 forintból 150 000 forintot ki is utaltak. A többi csak a költségvetés jóváhagyása után kaphatta meg a közkórház.

Az anyagi helyzet javulása lehetővé tette a fűtés folyamatosá tételét, az ételmezés lényeges javítását, sőt a tüdőbetegosztály beindítását is, 20 ágygal. Ezzel a lépéssel a közkórház valamenyny osztálya működőképpé vált.

A polgármester kifejezte azon reményét, hogy ha szerényebb keretek között is, de a közkórház a régi, elismert színvonalat el fogja érni.

Dr. Zöld Lászlónak a bőr- és nemibeteg-osztály főorvosává történt kinevezésével, dr. Fodor Lászlónak a belosztály, dr. Szász Imrének a gyermekosztály vezetésével történt megbízása folytán újból 11 kórházi főorvos állt a betegek rendelkezésére.¹⁹⁰

1946 decemberének első felében a bejelentett fertőző betegségek közül a diftéria, a vörheny, a kanyaró, a bárányhimlő és a malária fordult elő. Ennek ellenére a belügyminiszterhez küldött

189 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

190 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

1946. december 18-i polgármesteri jelentés a város közegészségügyi helyzetét jónak ítélte. Ez a jelentés is említést tesz a 20 ágyas tüdőbetegosztály beindításáról. Hozzáteszi azonban, hogy a felszerelési tárgyak, főként a matracok, lepedők és takarók hiánya miatt a város több ágyat nem tudott felszereltetni. A kilátásba helyezett UNRRA adomány (150 matrac és 200 takaró) megérkezése után a város a tüdőbetegosztályt 60 ágyra kívánja kibővíteni.

A Miniszterközi Bizottság megtárgyalta a közkórház költségvetését és ígéretet tett a városnak a hiányként jelentkező 750 000 forint pótlására. A megígért államsegély anyagi gondjai nagy részétől megszabadítaná a várost.¹⁹¹

A város közegészségügyi helyzetét a fertőző megbetegedéseket illetően általában kedvezőnek mondta a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. február 15-i polgármesteri jelentés.

Megemlítette azt is, hogy a tisztiorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a vármegyeházán nyert elhelyezést. A tisztiorvosi hivatal és a városi orvosi rendelő, a bútorzat és a legszükségesebb vizsgálóeszközök hiányában a feladatait nem tudja a kívánalmaknak megfelelően ellátni. Jóllehet a város által kiutalt 1500 Ft lehetővé teszi ugyan a nélkülözhetetlen műszerek beszerzését, de a tisztiorvosi hivatal számára szükséges kézi vizsgálóeszközökét már nem. Sürgős feladat lenne a bútorzat kérdésének megoldása is.

Súlyos hiányt pótolna a fertőző megbetegedések, elsősorban a kiütéses tífusz és az annak következtében fellépő eltetvesedés megakadályozására a fertőtlenítőintézet működésének újbóli beindítása, illetve a fürdés lehetőségének biztosítása.

A közegészséget veszélyeztető, megoldatlan probléma a tejpiac kérdése is.

1947 januárjában a betegfelvétel 50%-os emelkedést mutatott 1946 decemberéhez képest. A textíliák (matracok, lepedők, takarók, stb.) hiánya azonban erősen gátolta a további fejlődést.

191 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

Dr. Újsághy Pál gyermekgyógyász-főorvost a Miniszterközi Bizottság újra visszahelyezte állásába, így a közkórház gyermekgyógyászati osztályának zökkenőmentes munkája is biztosítottá vált.¹⁹²

Kórházi helyreállításokra a város 50 000 Ft államsegélyt kapott, sőt már a munkák kiírása is megkezdődött a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. május 12-i jelentése szerint.

A tiszti főorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a Nemzeti Bank épületében nyert elhelyezést, míg a tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek magánlakásban működtek. Ezek az intézmények a nehézségek ellenére egy pillanatra sem szüneteltették a munkájukat. A tiszti főorvosi hivatal 1946. november 15-én költözött végleges helyére a vármegyeházára. A berendezés költségeihez a város 3000 forinttal járult hozzá, míg az ugyancsak a megyeházán elhelyezett városi orvosi rendelő műszerpótlására 2000 forintot fordított.

A vármegyeházán kapott ideiglenes elhelyezést a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat is, ahol az egészségvédelmi munka már zavartalanul folyik. Megtörténtek az intézkedések az iskolafogászat beindítására is. A város a folyó tanévben 6000 forintot irányzott elő műszerek és fogászati anyagok pótlására.

A központi iskolafürdő rendbehozatala 12 000 forintba került.

A korábban fenyegetően jelentkező hastífuszjárvány megelőzésére a bajai kórház laboratóriuma városi támogatással 22 000 személy beoltását végezte el. A kiütéses tífuszjárvány megelőzésére a város a városi fertőtlenítőintézetben egy egyszerű, de a követelményeknek megfelelő, nagyteljesítményű hőlégkamrát építtetett, amelynek a segítségével a tetvetlenítés megkezdődhetett. A tetvesség és a kiütéses tífusz elleni védekezés még hatásosabbá vált a DDT-por bevezetésével, amellyel jelenleg az ilyen irányú munka folyik. A városi fertőtlenítőintézet ún. „*kisebb forgalmú*”

192 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; XXI. 502. c/ 14/14. Kig. 1947.

részének helyreállítására a munkálatok vállalkozásba adása megtörtént, és azok már folyamatban is vannak. A Nemibeteg-gondozó Intézetben megindult a penicillinnel történő gyógykezelés.

A városi közkórházban, amely a kitelepítése alatt 60%-os ágyredukciónal működött, a város azonnal megindította a szükséges helyreállítási munkákat, fokozatosan lehetővé téve ezáltal azt, hogy az összes kórházi osztály elfoglalhassa a régi helyét. A helyreállítási munkák eredményeként a kórház felszerelt ágyainak a száma 464-re emelkedett.

A mentőszolgálatról szólva a polgármester megemlítette, hogy az igen egyszerű körülmények között, lófogató kocsival működött, később egy Citroen autó helyreállításával sikerült a mentőállomás teljesítőképességét fokozni, míg a közelmúltban a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete által átvett mentőállomáson a fent említett autó mellett már egy teljesen modern, nagy teljesítőképességű mentőautó is működik. Ennek köszönhetően a vidéki mentőszolgálat és betegszállítás is megindulhatott.

A szociális és egészségügyi szempontból fontos óvodák működését csaknem kivétel nélkül sikerült beindítani. A városi szociális konyha bekapcsolódásával két óvodában sikerült biztosítani a gyermekek étkeztetését. A nagy nehézségek árán helyreállított nagyszámú iskolában a városi orvosok és védőnők iskolaorvosi vizsgálatokat tartottak. A Tüdőbeteg-gondozó Intézet bevonásával főként a tbc-szűrést végezték el a tanulóknál.

Külön problémát jelentett a városban a maláriakérdés. Az elmúlt évek során 240 maláriaesetet jelentettek be, a valóságban azonban sokkal nagyobb az ilyen megbetegedések száma, mert sok esetet be sem jelentettek az orvosoknak, vagy az ilyen betegek orvost nem is vettek igénybe. Baja üdülőváros jellege azonban ennek a problémának a mielőbbi megoldását különösen fontossá teszi. 1947 márciusában az OKI kiküldöttjének bevonásával történt meg a malária elleni küzdelem terveinek kidolgozása. A terv szerint a város elvégezteti a szúnyogok tenyészhelyeinek felszámolását és az ezzel kapcsolatos földmunkákat. Gondoskodik a szúnyogok vízi tenyészhelyeinek porirtószerral

történő rendszeres kezeléséről, a szúnyogok nappali búvóhelyeinek permetezéséről. Ezzel egyidejűleg megindul a maláriás betegek rendszeres gyógykezelése a városi orvosi rendelőben az OKI által ingyen rendelkezésre bocsátott gyógyszerek igénybevételével. Megkezdődött a tanulóifjúság szűrése és a betegek találtak gyógykezelése is.¹⁹³

A fertőző betegségek közül a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1947. július 26-i polgármesteri jelentés szerint júniusban a kanyaró és a diftéria lépett fel a gyermekek körében. A legtöbb megbetegedést mégis a malária okozza. A múlt évhez képest azonban lényegesen csökkent a malária megbetegedések száma.

A malária elleni védekező munkát az OKI még 1947 májusában megindította a város területén, azóta ez a munka zavartalanul folyik. Az OKI nagy mennyiségű maláriaellenes gyógyszert juttatott Bajának, amely lehetővé teszi valamennyi maláriás beteg ingyenes gyógykezelésben való részesítését. A város által alkalmazott munkásokkal megindult a maláriát terjesztő szúnyogok nappali pihenőhelyeinek permetezése, valamint a szúnyogtenyésztő vízfelületek vegyszeres kezelése.

A gyógyszer- és a betegellátás zavartalan, bár a közgyógy-szerellátásra szoruló betegek száma meglehetősen magas.

A városi közkórház gyermekosztálya ismét elfoglalta régi helyét a Róna-féle szanatóriumban. A kórház felszerelt ágyainak a száma 464, az ápolási napoké havi 13 000 körül mozog.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a városi rendelővel közös helyiségben a vármegyeházán nyert elhelyezést. A helyiségek szűkek, és a nagy forgalmat figyelembe véve, szükség lenne a két intézmény szétválasztására és megfelelő elhelyezésére.

A szakgondozást végző tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek változatlanul intenzív munkát fejtenek ki. A Nemibeteg-gondozó Intézet elhelyezésére szolgáló új épület befejezési munkálatait a város vállalkozásba adta. Megkezdődtek a háborús események következtében súlyosan károsodott erdei üdülőiskola és gyermekszanatórium helyreállítási munkálatai is.

193 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947

Ezek anyagi fedezetét a város a rendelkezésére álló hitel felhasználásával, továbbá a Sas-akció által nyújtott anyagi támogatással biztosította.

A felszereléshez külföldi segélyakciók nyújtottak támogatást.

Az iskolafogászat 1947 májusában kezdte meg működését, amely azóta is eredményesen dolgozik.

A város a közkutak rendbehozatalára állandó figyelmet fordít.¹⁹⁴

A fertőző betegségek közül 3 diftéria, 1 vörheny, 1 kanyaró, 2 bárányhimlő, 2 szamárköhögés és 3 tuberkulózis megbetegedést jelentettek be, derül ki a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. január 13-i jelentéséből.

Megtörténtek a kiütéses tífusz elleni védekezés során a rendszeres tetvetlenítések és a fertőtlenítőintézetben minden héten fürdési napot tartottak az arra rászorulóknak részére.

A tiszti főorvosi hivatal és a vele kapcsolatos egészségügyi intézmények 1947 decemberében Baja város közműveinek székházában jobb, a követelményeknek megfelelőbb és korszerűbb elhelyezést nyertek.¹⁹⁵

Baja közegészségügyi helyzetét kielégítőnek mondta a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. február 12-i polgármesteri jelentés. Januárban a szamárhurutos megbetegedések száma ugyan emelkedett, de az óvintézkedések következtében nem alakult ki járvány. A tuberkulózis megbetegedések száma 1947 november–decemberéhez képest emelkedett, ez azonban a téli hónapokban megszokott dolog.

A gyógyszer- és betegellátásban zavar nem mutatkozott. A városi fenntartású központi orvosi rendelőt 1948 januárjában a vármegyei székházból a közüzemi székházba helyezték át. Ide került a zöldkeresztes tanácsadó is. Az áthelyezés következtében az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások már a kedvezőbb elhelyezésű, központi fekvésű helyiségekben folynak. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó forgalma változatlanul magas, havonta mintegy 600 fő kap itt orvosi tanácsot.

194 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

195 MNL BKML XXI. 502. c 14/2. Kig. 1948.

Hasonlóképpen magas a szakgondozást végző intézetek közül a városi Tüdőbeteg-gondozó Intézet forgalma is. Itt a gondozottak száma meghaladja az 1000 főt. Jelentékeny a forgalmat bonyolítja le a Nemibeteg-gondozó Intézet is.

A bajai közkórház befogadó képessége nőtt, a felszerelt ágyak száma januárban elérte a hatszázat. A növekedés főleg az elmesztályon történt. A közkórház betegforgalma meghaladta az évi 6800 esetet.¹⁹⁶

A mártonszállási iskolában rubeóla jelentkezett, a betegség igen enyhe lefolyású. Mégis az iskolát 1948. február közepéig be kellett zárítani.

Az előző hónapokhoz képest nőtt a tuberkulózis megbetegedések száma, ez azonban a téli hónapok megszokott jelensége, állapítja meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. február 18-i jelentése.¹⁹⁷

A városi közegészségügyi szolgálat működéséről 1948. február 28-án újabb jelentést küldött a polgármester a belügyminiszternek. A jelentés szerint a városi közkórház február 18-án vette fel az ezredik beteget. Ez a szám azt mutatja, hogy az éves betegfelvétel messze túl fogja lépni a 7000 esetet.

A város a közkórházi konyhatoldalék építésénél vette igénybe a hároméves terv keretén belül rendelkezésére álló 70 000 + 50 000 forintot. Az erre a célra kiutalt első részletet, 50 000 forintot már elköltötte, sőt azt a polgármester a miniszter felé már el is számolta.

A fertőző betegségek közül nagyobb számban szamárköhögési, míg a külterületi mártonszállási iskolában rubeóla esetek fordultak elő, emiatt az iskolát 10 napra be is kellett zárni. Az OKI helyi fiókállomásának közreműködésével februárban nagyobb számú bacilusgazda-vizsgálatra került sor.

196 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

197 MNL BKML XXI. 502. c 14/9. Kig. 1948. – A központi orvosi rendelőnek a közüzemi székházba történt áthelyezéséről, az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó, valamint a tüdőbeteg-gondozó ügyforgalmáról ez a jelentés is beszámol.

Befejeződött a MNDSZ bajai csoportjával együtt szervezett népegészségőri tanfolyam, a népegészségőrök rövidesen megkezdik működésüket.¹⁹⁸

A szamárköhögés és a kanyaró 1948 márciusában is a szokottnál nagyobb számban fordult elő.

A hónap folyamán megtörtént az intézeti, kórházi, internátusi konyhákon foglalkoztatottak ty. bacilusgazda vizsgálata. Rendszeresen folytak a tetvességi vizsgálatok és tetvetlenítések is.

A városban 29 népegészségőr kezdte meg a működését a népegészségügyi tanfolyam befejezése után, értesülünk a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. március 30-i jelentéséből.¹⁹⁹

Áprilisban megtörtént a gyermekmenhelyi gyermekek nevelőszüleinek és azok családtagjainak tbc-szűrővizsgálata. Az 1947-ben hastífuszon átesettek bacilusgazda-kutató vizsgálata és a tuberkulózissal kapcsolatos szűrővizsgálatok is kiterjedt mértékben folytak. Az ivóvízellátás terén nehézségek merültek fel, mert a város belterületén több kút használhatatlanná vált. A kutak rendbe hozatali munkálatai megindultak.

Kiírták a tüdőbeteg-pavilon helyreállítási munkáit is.

A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. április 30-i jelentése tartalmazza.²⁰⁰

A közegészségügyi helyzet alakulásáról szólva a polgármester 1948. május 12–13-i jelentésében arról számolt be a törvényhatósági bizottságnak, hogy a fertőző betegségek terén a helyzet megnyugtató. A vérhas és a hastífusz megbetegedések száma alatta maradt az előző évek hasonló időszakának. A hastífusz megbetegedések közül több a Baján átutazó hajósok közül került ki. A megbetegedettek környezetében széles körben végrehajtott védőoltásokkal sikerült a behurcolt betegség további elterjedését megakadályozni. A vörheny és a roncsló torokgyulladás csak szórványosan fordult elő. A súlyosabb fertőző megbetegedések

198 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

199 Uo. 14/23. Kig. 1948.

200 Uo. 14/29. Kig. 1948.

közül 7 gyermekbénulásos eset fordult elő, de a kanyaró és a szarvarkórhágés is jelentkezett, bár ezek a betegségek ezúttal halálózással nem jártak. Javult a maláriahelyzet is. Az 1947. évi 100 új maláriás megbetegedés száma lényegesen alatta maradt az 1946. évi 240 esetnek. A malária elleni védekezést szolgálta az iskolas gyermekek szűrése is. Az OKI által rendelkezésre bocsátott gyógyszer felhasználásával történt a betegek rendszeres és díjtalan gyógykezelése. Ezzel párhuzamosan folyt a maláriát terjesztő szúnyogok nappali tenyészhelyéül szolgáló istállók, ólak rovarirtó szerrel történő rendszeres kezelése is.

A törvények és a rendeletek által előirt védőoltásokat a városban szabályosan végezték, és rendszeresen megtörténtek a fertőző betegségeknel szükséges fertőtlenítések is. Haladást jelentett a fertőtlenítés terén az, hogy elkészült a városi fertőtlenítőintézet „*kisebb része*”, amely lehetővé tette a rendszeres fertőtlenítést. A városi fertőtlenítőintézet az új szolgáltatást csütörtökönként díjtalanul bocsátotta a legszegényebbek rendelkezésére nemcsak a fertőtlenítés, hanem tisztasági fürdő céljaira is. A város a fenti építkezést, valamint a Deák Ferenc utcai iskolafürdő helyreállítását a hároméves terv keretében hajtotta végre. Ez utóbbi nagy haladást jelentett a tanulóifjúság tisztálkodási lehetőségeinek terén.

A szegénybetegek ellátásában fontos szerepet játszó városi orvosi rendelőt a megyeházáról a városi közüzemek Deák Ferenc utcai székházába helyezték át. Az áthelyezéssel a városi orvosi rendelő korszerű elhelyezést nyert. A rendelő hiányzó bútorainak, orvosi műszereinek és berendezéseinek pótlása szintén a hároméves terv keretében történt meg.

A szülésznői ellátás javítását célozta a város szülésznői ke-
rületekre való beosztása. A város ezáltal látta biztosítottnak a külterületekben lakó szegényebb néposztályoknak a belvárosival azonos szintű szülésznői ellátottságát.

Fokozatosan haladtak a városi közkórház helyreállítási munkái is. Ennek következtében az 1947 júliusának végén rendelkezésre álló 464 ágy helyett jelenleg már 600 ágy állt a közkórházban a gyógyítás szolgálatára. A hároméves terv keretében

nyújtott állami hozzájárulás segítségével sikerült a közkórház konyhaépületének kibővítési munkálatait megkezdeni. Az egyik szárnyépület építkezése meg is indult. Az építkezés befejezése után az ágyszám kisebb mértékben, de emelkedni fog, emellett a modern főző, mosodai, gyógyszerertári, stb. berendezések lehetővé fogják tenni a közkórház gazdaságosabb üzemvitelét.

A mentőszolgálat a VOME által szolgálatba állított mentőautó segítségével folyamatosan növekvő forgalmat bonyolít le. A növekvő forgalom miatt a rendelkezésre álló két mentőautó a szolgálat zökkenőmentes ellátására alig elegendő. A VOME államosítása minden bizonnyal lehetővé fogja tenni egy újabb mentőautónak a közeljövőben történő szolgálatba állítását.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat tanácsadó-helyiségei végleges elhelyezést nyertek a közüzemi székházban. A szolgálat az új helyiségekben is állandóan igen nagy forgalmat bonyolít le. A tanácsadásokon havonta átlagosan 7–800 fő részesül ellátásban, és kb. ennyi a védőnők által havonta végzett családlátogatások száma is. A zöldkeresztes tanácsadó-helyiségei központi fekvésük miatt a közönség kényelmét szolgálják. A külterületi Mártonszálláson is rövidesen megindulhat az egészségvédelmi munka az ott már működő városi orvosi rendelőben. Az egészségvédelmi szolgálattal kapcsolatos iskolafogászat helyiségei a közkórházi gyermekosztály alagsorában elkészültek. Széles keretek közt folytatta működését a Tüdőbeteg-gondozó Intézet. Rendszeresen végezte az iskolás gyermekek különböző korcsoportjainak kötelező vizsgálatát, továbbá azoknak a foglalkozási csoportoknak a szűrővizsgálatát, amelyeknek a végzését a törvény kötelezően előírja. A tuberkulózis leküzdésében nagy jelentőségű lenne az erdei üdülőiskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium megnyitása. A város vezetői ezeket az épületeket kitataroztatták, azok helyreállításával – az internátusi rész vízvezetékének kivételével – teljesen el is készültek. Az intézet belső berendezésére már jelentős készletek, ágyak, lepedők, takarók, stb. állnak rendelkezésre.

A Nemibeteg-gondozó Intézet új épületének munkálatai szintén a hároméves terv keretében kapott 50 000 forint állami támogatás felhasználásával nagyrészt befejeződtek. Az épületben elhelyezett, de csak később létesítendő bőr- és nemi osztály céljait szolgáló helyiségek még nem készültek el.

A gyárvizsgálatok alkalmával megállapítást nyert, hogy a posztógyári, újonnan létesült orvosi rendelő, fürdő, étkező és üzemi konyha a követelményeknek mindenben megfelelő. A dolgozók egészségének megvédését a gyárorvos és gyárgondozónő munkája teszi lehetővé. A kisebb üzemek is igyekeznek rendbe hozni a munkások egészségét megvédeni hivatott berendezéseiket. A hatósági orvosok a nagyobb üzemekben, az adott hely különleges szempontjainak figyelembevételével iparegészségügyi előadásokat tartottak. Fokozott mértékben teljesítik az üzlet- és üzemvizsgálatokat, amelynek következtében az üzletek tisztasága javult. Az ételkészítéssel kapcsolatban arra a megállapításra jutott a polgármester, hogy a tejtermékek minősége általában nem éri el a törvényben előírt követelményeket. Sok a hamisított és lefőlözött tej és tejtermék. A Kalocsai Vegykísérleti Állomás mintavételi edényeket bocsátott a város rendelkezésére. A mintavételek rendszeresen folynak, hamisítások esetén az elkobzáson kívül a kihágási eljárást is megindítják az elkövetők ellen. A város a piacok és a tejárusítók fokozott ellenőrzésével, súlyosabb esetekben elkobzással igyekszik rendet teremteni ezen a téren.

Vízvezeték hiánya miatt a város ivóvízellátása sok tekintetben kifogásolható. Ezen a téren előrehaladást jelentett a hároméves terv keretében a városháza udvarán létesített bővizű artézi kút, a Mészáros Lázár utcai, a Damjanich utcai kutak helyreállítása, és sok más közkút kijavítása. A közkutak egy része az elhomokosodás miatt kimerülőben van, ezért ezen a téren további erőfeszítések szükségesek. Rendezetlen a város csatornázási és szennyvízelvezetési kérdése, megoldatlan a háztartási szemét eltávolításának kérdése is, bár ez utóbbi kérdés megoldására a város már szabályrendeletet alkotott. A szemétkérdést utcai beton szemétládák építésével igyekszik a város megoldani.

Baján is sor került a népegészségőri szolgálat bevezetésére. A MNDSZ-szel közösen tartott tanfolyamon 29 népegészségőr nyert kiképzést, és újabbak kiképzése is folyamatban van. A kiképzett népegészségőrök munkába állítása megtörtént. Ezek jelentős segítséget nyújtanak a hatósági orvosi szolgálat és az egészségvédelem ellátásában.

A Népjóléti Minisztérium, Baja város, Bács-Bodrog vármegye hatósági orvosi kara és szociális szakszolgálat 1948. március 12-én munkaértekezletet tartott, amelyen a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége is képviseltette magát.²⁰¹

A Kinizsi és a Damjanich utcai óvodák óvodásai közül többen elkapták kanyarót 1948 májusában. A betegség enyhe lefolyású volt. Szórványosan jelentkezett a malária is. A himlő és a diftéria elleni védőoltások az előre eltervezett módon folytak. A piacon árult tejtermékek minőségével kapcsolatban több kifogás merült fel. A hamisított tejtermékek árusítását gyakoribb ellenőrzéssel, mintavételezéssel, kirívó esetekben elkobzással igyekezett a városi hatóság megakadályozni.

Május elsején valamennyi hatósági orvos és egészségügyi intézmény bevonásával egészségügyi munkaverseny kezdődött, értesülünk a polgármesternek a belügyminiszterhez intézett 1948. május 31-i jelentéséből.²⁰²

A kanyaró, a szamárköhögés és a malária csak szórványosan fordult elő Baján 1948 júniusában. A maláriaesetek száma alatta maradt az 1947. év hasonló időszakának. A maláriahelyzet szükségessé tette a szünyogok tenyészhelyeinek és nappali bűvőhelyének rendszeres permetezését. A város ezt a munkát jelenleg is végezteti, bár nem kis anyagi nehézségek árán. Megtette a szükséges intézkedéseket a tbc elleni küzdelem hatásosabbá tételé ügyében is, amennyiben elrendelte a hatósági orvosok, egészségvédelmi szolgálatok és gondozóintézetek közötti szorosabb

201 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. Kig. 1948.

202 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

együttműködés megteremtését. Júniusban megkezdte működését az iskolafürdő és a tanítás befejezéséig folyamatosan működött is. Újból sikerült biztosítani az iskolafogászat működését.

A városi közkórház betegforgalma 1948-ban 3900 körül mozgott. Emelkedett az ápolási napok száma, már meghaladta a 17 000-ret. Júniusban az átlagos beteglétszám 541 fő volt. A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. június 30-i jelentése tartalmazza.²⁰³

A malária elleni védekezési munkálatok valószínűleg csak 1948 augusztusában lesznek folytathatók, amikor az OKI a város rendelkezésére bocsátja a szúnyogok pusztításához szükséges vegyszereket. Az ingyenes maláriaellenes gyógyszerek változatlanul a közönség rendelkezésére állnak.

A fertőző betegségek közül nagyobb számban a vörheny és a kanyaró fordult elő. A betegségek azonban enyhe lefolyásúak voltak. A városi orvosok 634 esetben szolgáltattak ki vényt a szegénybetegek részére.

A közkórház 1948. július végéig 4400 beteget ápol. Ez azt jelenti, hogy a betegforgalom 1948-ban megközelíti a 8000-ret. A betegforgalom emelkedésével párhuzamosan erősen emelkedni fog az ápolási napok száma is, az meg fogja haladni az előírányzott 180 000-ret. A nagy betegforgalom miatt, illetve azért, mert az ágyszám még nem éri el a békebeli számot, az orvosok kénytelenek a betegeket félig gyógyultan elküldeni, hogy helyet tudjanak biztosítani a még súlyosabb, vagy sürgősebb eseteknek.

A városnak 1948 júliusában sikerült bevonni az egészségvédelmi munkába a mártonszállási kerületet is. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások átlagos havi forgalma 8–900 fő. Itt két szakorvos és három védőnő teljesít szolgálatot.

A Nemibeteg-gondozó Intézet új helyiségben végzi munkáját.

Az állami gyermekmenhely által kihelyezett 145 gyermek egészségi állapota kielégítő, felügyeletük és egészségügyi ellenőrzésük során komolyabb kifogás nem merült fel. A város terüle-

203 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

tén működött rk. szerzetes óvoda óvónője az állami alkalmazást nem fogadta el, ezért helyére két világi okleveles óvónőt állítottak szolgálatba az államosított intézménynél.

A város a területén lévő 78 kutat közkezelésbe vette. Ezek rendbehozatala folyik. A mélyfúrású kutak helyreállítási munkálatai már befejeződtek.

A júliusi 8 megbetegedéssel együtt 1948-ban eddig 41 maláriás megbetegedést jelentettek be, tudjuk meg a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. július 30-i jelentéséből.²⁰⁴

A közkórház napi betegforgalma 1948 augusztusában már meghaladta az 5200 esetet, ami azt jelenti, hogy egy hónap alatt több mint 800 beteget vett ápolásba. Ez rekordteljesítménynek számít!

Befejeződött a szemészeti osztály bővítése. Ez az osztály nemcsak műtővel, hanem sötétkamrával is bővült. Az ágyak számát is sikerült 4–5-tel növelni. Az elmeosztályon folyó átalakítási munkák pénzhány miatt megtorpantak, mert az ígért 500 000 forintot nem kapta meg a város. Ígéretet kapott azonban 180–200 000 Ft kiutalására. Ebből az összegből próbálták meg az elmeosztályon szükséges központi fűtőberendezés kijavítását megoldani.

Pénzhány miatt torpant meg a közkórház konyhaépület-toldalékának további építése is. Az építkezés szintén a fent kilátásba helyezett összeg beérkezése után fog folytatódni.

Malária megbetegedések az 1947. évinél lényegesen kisebb számban jelentkeztek. Július utolsó napjaiban sikerült megindítani a szúnyogok elleni permetezést. Ezek a munkák azóta is folynak.

Az egyik városi orvos malária továbbképző tanfolyamon vett részt. A népjóléti miniszter az egyik zöldkeresztes védőnőt a bajai egészségvédelmi szolgálathoz osztotta be. Ezzel a szolgálatnál a védőnők száma négyre emelkedett.

A tiszti főorvosi hivatal a bajai kultúrnapok keretében egészségügyi kiállítást rendezett, amelyet a városi közönség nagy érdeklődéssel látogatott. Mindezt a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. augusztus 31-i jelentésében tudhatjuk meg.²⁰⁵

204 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

205 Uo. 14/62. Kig. 1948.

A fertőző betegségek tekintetében az 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentés a fentiekhez hasonló kedvező képről számolt be a törvényhatósági bizottságnak. Járványszerűen egyik fertőző betegség sem lépett fel. A súlyosabb fertőző betegségek közül a hastífusz és a gyermekbénulás jelentkezett egy-egy esettel. A polgármester különösen örvendetesnek nevezte a hastífusz ilyen ritka jelentkezését, mert ez a betegség a nyári hónapokban mindig nagy számban lép fel, és ez a kedvező arányszám annak tulajdonítható, hogy még a tífuszszezon beállta előtt megtörtént a hastífusz-bacilusgazdák ellenőrzése, környékének védőoltása, az 1947-ben hastífuszon átesettek környezetének védőoltása. A könnyebb lefolyású fertőző betegségek közül nagyobb számban jelentkezett a kanyaró. Halálozás a folyó évben a bejelentett 71 eset közül mindössze 1 esetben történt, amikor is szövődményképpen agyvelőgyulladás lépett fel.

Az 1947-ben megkezdett malária elleni küzdelem 1948-ban is folytatódott. A betegek rendszeres gyógykezelést kaptak, de a szúnyogok elleni védekezés csak július 20-án kezdődhetett meg, mert a permetezéshez szükséges anyag a külföldi szállítási nehézségek miatt csak ekkor érkezett meg. A Duna magas vízállása miatt a szúnyogok óriási számban jelentkeztek és a permetezési munkálatok is aránylag későn indulhattak meg, ennek ellenére a maláriás megbetegedések száma lényegesen alatta maradt a múlt évinek. Az 1948-ban jelentkezett 46 malária esetből kb. egyharmad rész az elmúlt évekből származó krónikus megbetegedés, a friss esetek száma kb. egyharmada az 1947. évinek, és kb. húsz-szor-harmincszor kevesebb az 1945. és 1946. évek hasonló időszakához viszonyítva.

A szegénybetegek ellátása a városi orvosi rendelőn keresztül zavartalanul folyt. Három hónap alatt 980 betegnél 1940 vizsgálatot, illetve kezelést végeztek. Dr. Antóny János városi orvos részt vett a Kaposváron tartott malária tanfolyamon. Egy bábától jogerős bírósági ítélet miatt a működési engedélyt vissza kellett vonni. A közkórház a vele szemben támasztott igényeket ki tudta elégíteni. Szükségesnek ítélték a mentőautók számának szaporítását is.

Az egészségügyi szolgálat zavartalan működését szolgálta a védőnői létszámnak háromról négy főre történt emelése. Ez lehetővé tette az egészségvédelmi szolgálat külterületre való kiterjesztését. Mártonszálláson már meg is indultak a zöldkeresztes tanácsadások és a védőnői látogatások a többi külterületre is kiterjedtek. Folytatta működését a Tüdőbeteg- és a Nemibeteg-gondozó Intézet. Az iskolafogászat csak júniusban működött. Az iskolai szünet miatt tevékenységét július–augusztus hónapokban szüneteltette. A napközi otthonokban az étkeztetés minőségileg kielégítő, az átlagos kalóriatartalom azonban igen alacsony. A napközi otthonos étkeztetés minőségi javítása terén az Egyesült Nemzetek Gyermekmentő Alapja által nyújtott tejakció nagy segítséget jelentett.

A tisztiorvosok és a városi orvosok az üzemekben megállapították a védőételeket, ahol erre a törvények módot nyújtottak. Pályaudvari egészségügyi vizsgálatokra is sor került. Dr. Karossapfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő júliusban ellenőrző szemlét tartott, amelynek során ellenőrizte a tisztii főorvosi, a tisztiorvosi szolgálat, és a városi orvosok hivatalos működését, továbbá megsejmlélte a város egészségügyi intézményeit.

Az egészségügyi ismeretek terjesztését szolgálták azok az iparegészségügyi előadások, amelyeket a hatósági orvosok tartottak szakmánként, az ipartestület bevonásával. Ezeken az érdekelt iparosok nagy számban vettek részt. A népegészségügyi szolgálat a nyári idény miatt csökkent intenzitással működött. A népegészségőrök egymás közötti, valamint köztük és a hatósági orvosok közötti érintkezés mindvégig zavartalanul fennáll. A születések száma meghaladta a halálozásokét és a csecsemőhalálozások arányszáma is az országos átlag alatt maradt.

A városi közkórház betegforgalma meghaladta az 5200 főt, egy hónap alatt több mint 800 beteget vett ápolás alá. Emelkedik a betegápolási napok száma is, 1948-ban a közkórház eléri a 200 000 ápolási napot. Ilyen nagy betegforgalom mellett a kórház kénytelen a betegeket idő előtt elbocsátani, hogy helyet tudjon adni a sürgős, vagy a még súlyosabb eseteknek. Ebből követke-

zik, hogy a közkórházban egy-egy beteg ápolása havonta átlag 13 napot vesz igénybe, míg az ágykihasználás elérte a 96%-os szintet. Egy év alatt az ágykihasználás 88% volt.

A hároméves terv keretében folyó munkák a kiutalt pénz arányában a befejezéshez közelednek. Bár a kórházi konyhatoldalék építéséhez a városnak még szüksége lenne kb. 300 000 forintra, de ennek az összegnek a kiutalása jelenleg nagy nehézségekbe ütközik. Szükség lenne a hűtő és a lift üzembe helyezésére, de a kórház konyhája ezek nélkül is meg fog tudni felelni a vele szemben támasztott követelményeknek. Ezek mielőbbi üzembe állítását kívánatosnak nevezte a polgármester.

Befejeződött a szemészeti osztály bővítése. Ez az osztály nemcsak műtővel, kezelővel, hanem sötétkamrával is bővült. Sikertült az ágyak számát is 4–5 ágygal megnövelni. A szemészeti osztály bővítését a város saját anyagi erejéből végeztette el.²⁰⁶

A fertőző betegségek közül 1948 szeptemberében kisebb számban kanyaró fordult elő a városban. Hasihagymáz megbetegedés a kora tavasz óta bevezetett óvintézkedések és a védőoltásoknak köszönhetően egyáltalán nem fordult elő.

A városi orvosok nagyrészt elvégezték az élelmiszer-kereskedők, kocsmárosok és vendéglősök, tífusz és gümőkór elleni szűrővizsgálatát. A malária megbetegedések száma 1947-hez viszonyítva nagymértékben csökkent. Köszönhető ez a rendszeres szűnyogirtásnak, és annak, hogy a város nagy súlyt helyez a betegek felkutatására és gyógyítására.

Baja város képviselőjében hivatalos kiküldöttként részt vett az egyik városi orvos Budapesten a Centenárius Orvosi Nagyhét higiénikus szakcsoportja előadásain. Ezen a fertőző betegségek és a csecsemőhalandóság elleni küzdelemről, továbbá a népélelmezés helyes voltáról szerzett értékes tapasztalatokat. A fenti adatokat a polgármesternek a belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i jelentése tartalmazza.²⁰⁷

206 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

207 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

Fertőző betegség Baján 1948 októberében csak vörheny fordult elő elszórta, de a betegség enyhe lefolyású volt. A malária elleni eredményes védekezésnek köszönhetően a friss maláriás betegek száma az előző évihez képest a negyedére csökkent. Az OKI által ingyen a város rendelkezésére bocsátott malária elleni gyógyszert vagyoni cenzus nélkül minden maláriás beteg megkapta. A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvost dr. Antóny János városi orvos helyettesítette úgy, hogy a helyettesítés idejére felmentést kapott a városi központi orvosi rendelőben való működés alól. A külső munkákat azonban változatlanul tartozott elvégezni az egészségügyi kerületében. A városi központi orvosi rendelőben dr. Horváth Géza és dr. Péterfia János rendelt. Megtörtént a szegénybeteg-kataszter revíziója, amelytől a város a várost terhelő gyógyszerészámra csökkenését várta. Október 14-én a tiszti főorvos rendezésében a Népjóléti Minisztérium képviselői, dr. Vadas Sára és dr. Karossa-Pfeiffer József statisztikai adatokkal alátámasztott előadást tartott a magas csecsemőhalandóságról, a hatósági orvosi kar, a védőnők, és meghívott hatósági személyek előtt. Dr. Vadas Sára a Népjóléti Minisztérium Felügyeleti Osztályának vezetője, miniszteri tanácsos kétnapos felügyeleti útján megtekintette és ellenőrizte a közkórház valamennyi osztályát, az épülő erdei iskolát, a tiszti főorvosi hivatalt, a városi orvosi rendelőt és az egészségvédelmi szövetség helyiségeit. Felülvizsgálata során különösebb kifogást nem emelt. Október 13-án a vaskúti laktanya környékén megkezdődött az ott elhalt hadifoglyok exhumálása és méltó helyre történő elhelyezése. A munkálatokat dr. Antóny János h. tisztiorvos és Mataiz István egészségőr ellenőrizte.

A városi közkórházban 1948 szeptemberében 600 ágyon 1182 beteget ápoltak. A napi átlagos beteglétszám 548 fő volt, az átlagos ápolási idő 13 nap, az ágykihasználás pedig 91%-os.²⁰⁸

A város közegészségügyi helyzetét általában kielégítőnek nevezte a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz küldött 1948. december 18-i jelentése. A fertőző betegségek közül szét-

208 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

szórtan vörheny és szamárköhögés megbetegedések fordultak elő a tavalyi év hasonló időszakához viszonyítva nagyobb számban. A vörhenyesetek főként Bajaszentistván városrészben fordultak elő. A betegség enyhe lefolyású, sokszor egy-két napi lázas állapot után tünetet sem hagy, és csak a hámlási szakaszban tűnik fel, hogy vörhenybeteg az illető. A betegség gyakori előfordulása miatt a tisztí főorvos elrendelte Bajaszentistván iskoláinak, óvodájának, napközi otthonának fokozottabb ellenőrzését. A szamárköhögés kisebb számban és főként a Damjanich utcai óvodában, és annak környékén fordult elő. Itt sor került a szükséges óvintézkedések megtételére és az óvodások fokozottabb ellenőrzésének elrendelésére. Az óvodák és iskolák ellenőrzése során szórványosan ruha- és fejtetűvel fertőzött gyermekeket találtak. A fertőzött gyermekeket DDT-porral fertőtlenítették és felkutatták a kiindulást képező családokat is, ahol a lakások fertőtlenítésére került sor. A városi orvosok novemberben a diftéria elleni I. és III. oltást, himlő ellen pedig az újraoltást végezték el a rendeletben előírt korcsoportoknál.

A szegénybeteg-ellátást a már jól felszerelt városi orvosi rendelőben 3 városi orvos végzi, egymás közötti elkülönített időbeosztással. A városi orvosi rendelőben a jelentés vonatkozó időszaka alatt 1466 vizsgálat és kezelés elvégzésére került sor. A közkórház 600 felszerelt ágygal rendelkezik, a betegforgalom átlag 85%.

A mentők 619 esetben szálltak ki a helyszínre, ebből a baleseti kiszállások száma 79 volt. Az általános egészségvédelmi szolgálat 112 tanácsadást tartott, ebből 24 a terhes anyák megelőző vizsgálatát szolgálta. A gyermektanácsadás forgalma 2498, az anyavédelmi tanácsadásé 365 eset volt.

Szeptemberben teljesen felszerelt rendelőben, szakorvos vezetésével, újra megindult az iskolafogászati kezelés. A kezelés zavartalanul folyik, az arra rászoruló iskolás gyermekek fogkezelése díjtalanul történik. Működik az iskolafürdő is, azt hetente egy alkalommal már felnőttek is növekvő létszámban igénybe vehetik.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet 102 tanácsadásán 2924 fő jelentkezett vizsgálatra, közülük 59 fő volt tüdőbeteg.

A Nemibeteg-gondozó Intézet 77 tanácsadási napján vizsgálatra jelentkezett 828 fő közül 98 szenvedett nemi betegségben.

Folyt a kisipari üzemek fokozott egészségügyi ellenőrzése is. Az észlelt hiányokra a vizsgálatot végző városi orvosok oktató módon hívják fel a figyelmet és szorgalmazzák azok megszüntetését.

A város a külterületen élő lakosság eredményesebb orvosi ellátása és csecsemőgondozása érdekében Mártonszállás tanya-központban egy bérelt helyiségben orvosi rendelőt szerelt fel. Itt hetente keddenként egy hatósági orvos látja el a betegek orvosi kezelését, míg egy zöldkeresztes védőnő az anya- és csecsemővédelmi tanácsadást.

A családlátogatást egy védőnő végzi péntekenként.

Baján 1948. október 14-én egész napos értekezlet tartására került sor. Az értekezlet céljának a csecsemőhalandóság leküzdését és az eredményesebb hatósági orvosi szolgálat végzését tűzte ki, a hatósági orvosok, védőnők és a társadalmi szervek képviselőinek bevonásával. Az értekezleten a Népjóléti Minisztérium képviselőjében megjelent dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő és a minisztérium felügyeleti osztályának vezetője, Vass Zoltánné dr. Vadas Sára. A csecsemőhalálozás csökkentése mellett az értekezlet foglalkozott még a fiatalok egészségvédelmével, a város higiénikus kívánalmainak emelésével, a BCG-oltás megszervezésével.

Az előadók statisztikai adatokkal mutattak rá ezeknek a kérdéseknek a fontosságára és ismertették a megoldásra vonatkozó javaslataikat. Az év utolsó negyedében a MNDSZ székházában a MNDSZ és a népi szervek részvételével népegészségügyi tanfolyam indult, 44 hallgatóval. A tanfolyamon a hallgatók egészségügyi ismereteinek bővítését célzó előadások hangzottak el, de szociális problémákról is kaptak tájékoztatást.

A városi közkórház betegforgalma az elmúlt negyedévben is állandóan emelkedett. Novemberben 1144 beteget ápoltak a közkórházban 16 304 ápolási nappal.

A közkórházban folyó munkálatok nagyjából befejeződtek. A konyhatoldalék-építkezés, a központi fűtés, a szellőztető és gőzelvonó munkálatainak elvégzésével a város a Körting cég Nemzeti Vállalatot bízta meg, 180 000 forint költségkerettel. A megjelölt pénzüsszezből azonban csak 150 000 forint áll a város rendelkezésére, a hiányzó összeget az államtól a második tervévben reméli megkapni.

A konyhatoldalék-építkezéshez még kb. 250 000 forint tervhitekre lenne szükség, amely lehetővé tenné a még hiányzó hűtőberendezés, csempézés és lift elkészíttetését.²⁰⁹

A vörhenyesetek számának növekedésével rosszabbodás állt elő a város közegészségügyi viszonyaiban 1948 novemberében az előző hónaphoz, és 1947 hasonló időszakához képest is. Bár a betegség többnyire enyhe lefolyásúnak mutatkozik, a járvány kitörésének megakadályozására a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb figyelemre hívták fel a város vezetői. Bajaszentistvánon a városi orvos erre a betegségre nézve megvizsgálta az iskolás gyermekeket és megállapította, hogy több gyermek már a hámlási szakaszban volt. Betegségük azonban kb. 3 héttel korábban kezdődött. A városi orvos felhívta az iskola igazgatójának és tanítóinak figyelmét a hámló gyermekek fertőzőképességére. Az ilyen gyermekeket orvosnak azonnal be kell jelenteni és eltávolítani az iskolából.

A mártonszállási városi orvosi rendelő az anya- és csecsemővédelmi tanácsadást hetente végzi.

A városi orvosok a rendeletekben előírt kötelező védőoltásokat az iskolákban még decemberben be fogják fejteni.

A népjóléti miniszter rendeletére 1948. november 5-én az MNDSZ rendezésében új népegészségőr-tanfolyam nyílik, amelynek 44 hallgatója van. A tanfolyam előadói a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A városi közkórház 1948 októberében 1119 beteget ápol. A napi átlagos beteglétszám 499 fő volt. Az ápolás átlagos ideje 14 nap, míg az ágykihasználás 83%-os volt.

209 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

A közkórházi konyhatoldalék építkezése hamarosan folytatódik a központi fűtés, a szellőztető és a gőzelvonó berendezés felszerelésével, amely munkákra a város versenytárgyalást ír ki.

A fenti adatokat a polgármesternek a főispánhoz küldött 1948. december 8-i jelentése tartalmazza.²¹⁰

December első felében a vörheny és a szamárköhögés megbetegedések száma nőtt az előző hónapoz képest. Vörheny 6, szamárköhögés 7 esetben fordult elő. Amíg a vörheny főként Bajaszentistvánon jelentkezett, addig a szamárköhögés a Damjanich utcai óvodához volt köthető.

A szegénybeteg-kataszter felülvizsgálata jelentősen csökkentette a város gyógyszereszlámláját. A népegészségőri tanfolyam zavartalanul folyik az MNDSZ Kossuth Lajos utcai helyiségében és befejezés előtt áll.

A piacvizsgálatok során végzett fokozott ellenőrzések és a rendőri büntetőbíró által kiszabott nagy összegű pénzbüntetések hatására javult a tej és a tejföl minősége.

Az ipari üzemek ellenőrzésénél a nagymalomban lévő kukoricaszárító üzembn talált egészségügyi hiányosságokra, illetve azok műszaki megoldására hívták fel a város vezetői a kerületi iparfelügyelő figyelmét, értesülünk a polgármesternek a főispánhoz küldött 1948. december 14-i jelentéséből.²¹¹

A népegészségőri tanfolyam 1948 decemberében befejeződött. A vizsgát 18 fő tette le.

A városi közkórház novemberben 1144 beteget ápolat. A napi átlagos beteglétszám 544 fő, az ápolási idő 14 nap, az ágykihasználás 91%-os volt.²¹²

A polgármester a város közegészségügyi helyzetéről szóló 1949. március 25-i jelentésében arról számolt be a törvényhatósági bizottságnak, hogy a fertőző betegségek közül a vörheny fordult elő nagyobb számban a városban, 24 ilyen eset bejelentésére került sor. A betegség könnyű lefolyásúnak bizonyult és főként Bajaszentistván városrészben fordult elő. Továbbterjedését

210 MNL BKML XXI. 502. c 14/90. Kig. 1948.

211 Uo. 14/79. Kig. 1948.

212 Uo. 14/94. Kig. 1948.

megakadályozandó, az óvodákat és az iskolákat a városi orvosok gyakrabban ellenőrizték. A vörheny mellett még 9 diftériás és 4 szövődménnyel járó influenza megbetegedést is regisztráltak. A könnyű lefolyású influenzás esetek nagy számban léptek fel, mivel azonban az ilyen esetek nem tartoznak bejelentési kötelezettség alá, pontos adatok erről a betegségről nem ismeretesek. Hasonlóképpen nem lehet tudni az okát a járványos fültőmirigygyulladásnak sem, amely ugyancsak nagyobb számban fordult elő a városban, ám ez a betegség sem esik a bejelentésre kötelezett betegségek közé. Az iskolákban és az óvodákban gyakran végeztek tetvességi vizsgálatokat. Tetveseket csak elvétve, serkéseket is csak keveset találtak, fertőtlenítésükre intézkedés történt. A betegséget megelőzendő, a tetvesek környezetét gyakrabban ellenőrizték és rovarirtó porral rendszeresen végezték a cigánytelep lakóinak kezelését. 1949-ben megkezdődtek a diftéria és a himlő elleni védőoltások előkészítő munkálatai, és folynak a BCG-oltással kapcsolatos munkálatok is, amelyeket a város a Vörös kereszt és a MNDSZ bevonásával végez. Az oltásokra előreláthatólag májusban kerül majd sor.

A város vezetése a magas közgyógyszerellátási számlák miatt arra utasította a városi orvosokat, hogy a gyógyszerrendelés alkalmával fokozott takarékoságra törekedjenek, ám ezt a betegek érdekeinek sérelme nélkül tegyék. A szülő nők ellátása részben a bábák, részben a közkórház szülészeti osztályán történt. A mentőszolgálat zavartalan működését gyakran hátráltatja az a tény, hogy a meglévő mentőautó az egyre növekvő igénybevételt alig tudja ellátni, emiatt a mentők gyakran kénytelenek kiegészítésként bérautót igénybe venni. A helyi mentőszolgálat vezetője ezért ismételtén kérte az Országos Mentőszolgálat Központját egy újabb mentőautó szolgálatba állítására.

Az általános egészségvédelmi szolgálat állandóan nagy forgalmat bonyolít le. Megkezdődtek a terhes tanácsadással kapcsolatos rákszűrő vizsgálatok, és folyik az iskolások és az óvodások szűrővizsgálata is. Zavartalanul működik az iskolafogászat. Az iskolafürdő forgalma azonban a hideg miatt csökkent. Fennakadás

nélkül működnek a tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek is. Napközi otthonos étkeztetésben átlag 90–120 gyermek részesül. A napi kalóriaérték 1400–1700 kalória közt váltakozik, ami kielégítőnek mondható. Rendszeresen folynak a közegészségüggyel kapcsolatos rendészeti ellenőrzések is. A tejtermékek ellenőrzésénél gondot okoz a Kalocsai Vegyvizsgáló Állomás túlterheltsége, emiatt a város mintavételi edényeket csak kis számban kap.

Dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő 1949 februárjában a város valamennyi egészségügyi intézményét meglátogatta. Vizsgálatának eredményét az érdekelt orvosokkal hatósági orvosi értekezleten közölte.

A már kiképzett népegészségőrök kéthetente munkaértekezletet tartottak. Bajszentistvánon a népegészségőri tanfolyam most is folyik.

A város megkezdte a közutak vegyi és bakteriológiai vizsgálatát. A begyűjtött minták vizsgálata az OKI-ban rendszeresen folyik.

A közkórház betegforgalma az elmúlt negyedévben egyre fokozódott, ágykihasználtsága elérte a 96,98%-ot. Az állandó zsúfoltság és helyhiány miatt sok – egyébként kórházi ápolásra szoruló beteget – nem tudott felvenni. Anyagi erő hiányában a város a kórházi ágyak számát nem tudja szaporítani. A belgyógyászati pavilon két szobáját a Népjóléti Minisztérium rendeletére a város a jelenleg is folyó, községi orvosok továbbképzését szolgáló gyakorlati tanfolyam résztvevői számára tartja fenn.

Az egészségügyi dolgozók szakmai továbbképzését szolgáló ápolónői tanfolyam 1949. március végén fejeződik be.

Befejeződtek a közkórháznál folyó építési és műszaki munkálatok, amelyeknek során elkészült a konyhai toldaléképület, a gazdasági épület kazánháza, melegvíz-szolgáltató berendezése, és más műszaki berendezések.²¹³

A fertőző betegségek szempontjából a helyzetet kielégítőnek mondta a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz intézett 1949. május 30-i jelentése. Lényegesen csökkentek a malá-

213 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

riaesetek. Mindössze 1 eset került bejelentésre az 1948. évi ki-
lencsel szemben. Ez az eredmény az évek óta folyó védekezési
munkálatoknak is köszönhető, amelyeket a város jelenleg is foly-
tat. Április 12-én újból megkezdődött a szúnyogok és legyek szá-
mának csökkentését célzó permetezési munka. Külföldi támoga-
tással remény van arra, hogy ez a munka még nagyobb arányúvá
válhat mint az elmúlt években, és kiterjedhet a bajai járás egész
területére is. A hatósági orvosok munkáját nagymértékben vette
igénybe a gümőkór elleni BCG védőoltások előkészítése és vég-
rehajtása. Az oltásokra április 12–30. között került sor, és a 20 év
alattiakat oltották be. Az oltásokon az arra kötelezettek 64,6%-a
jelent meg. Az oltásra alkalmatlanok kiszűrése után 1305 fő ka-
pott BCG-oltást.

Az egészségvédelmi szolgálat havi tanácsadásain több mint
1000 fő jelent meg. A szolgálat az angolkór megelőzése érdekében
az iskolákban csukamájolaj-akciót indított. A tapasztalat szerint a
gyermekek ezt a kellemetlen ízű gyógyszert otthon vonakodtak
bevenni, ám az iskolákban egymás példáján felbuzdulva szívesen
bevették.

Az iskolafürdőt, amely tanulók és felnőttek számára egya-
ránt rendelkezésre áll, a felnőttek egyre nagyobb számban veszik
igénybe.

A város közkútjainak rendszeres vegyi és bakteriológiai vizs-
gálatának eredménye szerint kielégítő helyzet csak a mélyfúrású
kutaknál van.

Az iskolafogászat elvégezte az iskolás gyermekek egyszeri
átvizsgálását és kezelését, hamarosan sor kerülhet a másodikra is.
A jövőben az OTI tagok gyermekeit is az iskolafogászat keretében
fogják kezelni.

Változatlanul nagy a tüdő- és a nemibeteg-gondozó intézetek
betegforgalma.

Továbbra is megoldatlan maradt a helyi mentőszolgálat prob-
lémája. A rendelkezésre álló egy mentőgépkocsi egyre kevésbé
bírná a fokozódó igénybevételt, kiegészítésként állandóan bérautó
beállítására van szükség, ezért további mentőautók szolgálatba ál-

lítása lenne indokolt. A kérdéssel a város közigazgatási bizottsága is foglalkozott és arra az elhatározásra jutott, hogy az ügyben a népjóléti miniszterhez fordul.

A kórház átlagos napi beteglétszáma 620 főre rúg.²¹⁴

Földbirtokreform

A 600/1945. ME számú rendelet értelmében a földbirtokreform végrehajtását a városi közigazgatástól függetlenül felállított bizottságok végzik. Baján a földbirtokreform végrehajtásánál a máttéhazi földek haszonbérbe adott részét vették igénybe.

A város területén erre a célra igénybe vehető ingatlanok területe 5239 kat. hold és 1582 négyszöglet tett ki.

A földosztás során 483 igénylő között 1864 kat. hold és 235 négyszögöl területű ingatlant osztottak ki. További 208 igénylő nem tudta vállalni a várostól távol eső részek művelését. Az igénybe vehető terület legnagyobb része a kalocsai érsekség és Baja város ingatlanaiból tevődött össze. Ezek a területek azonban a város keleti határában csaknem teljesen egy tagban, a várostól távol feküdtek.

A nagy távolság miatt a város területéhez tartozó ingatlanokból Felsőszentiván község lakossága 1056 kat. holdat, Borota községé 770 kat. holdat kapott. 1945 májusában már 3690 kat. hold 235 négyszögöl területet osztottak ki az arra rászorulóknak. Kiosztatlan maradt 1549 kat. hold 1347 négyszögöl ingatlan. Ez utóbbiak között szerepelt a város 1. és 2. máttéhazi majorjához tartozó gazdasága is.²¹⁵

A törvényhatósági bizottsághoz intézett 1945. december 15-i polgármesteri jelentés szerint a földreform során nemcsak jelentős vagyontömeg veszett el, de jövedelmi szempontból is súlyos károsodás érte a várost, mert a bevételek több mint 50%-a a város földjeiből származott. A földreform csak 100 kat. hold földterületet hagyott a város kezén.

214 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz.

215 Uo. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

A földbirtokreform érdekes tükröződése volt a városi közigazgatásban az, hogy a korábbi tömeges jelentkezéssel szemben 1945-ben mindössze 5–5 mezőgazdasági munkakönyvet és gazdasági cselédkönyvet váltottak ki.²¹⁶

Bár a város a földbirtokreform sikere érdekében szívesen mondott le a nagy jövedelmet biztosító ingatlanai jelentős részéről, de nem maradt közömbös az olyan területek elvesztése felett, amelyek a város fejlődése szempontjából életbe vágóan fontosak. Ilyenek a Nagy-Pandúr-sziget, a Kis-Pandúr-sziget, valamint a Duna túlsó oldali partszegélye. Ezek sokkal fontosabb szerepet játszanak a város jövőbeli fejlődése szempontjából, semhogy azok magánkézbe juttatása közérdeket szolgálna. Ezért a város megtette a szükséges lépéseket, hogy a fent említett területeket mentesítsék a földigénylő eljárás alól.

Igényt jelentett be a város a mezőgazdasági szeszgyárra is, amely már teljesen üzemképes, csak a szénhiány miatt nem indulhatott meg benne a termelés. A város vezetői szerint jobban szolgálná a közösség javát, ha a gyár a város birtokában maradna, fogalmazta meg a polgármester a törvényhatósági bizottságnak küldött 1946. május 28-i jelentésében.²¹⁷

Mátéháza-pusztán a földreform következtében visszahagyott 100 kat. hold földön kívül 1947-ben még további kb. 100 hold földet szántatott fel a város az államkincstár részére, a még juttatottaknak ki nem osztott földből. Ezenkívül folyt a Nagy-Pandúr-szigetben lévő különböző üzemek, valamint a Szabad Szakszervezet munkásainak haszonbérbe kiadni szánt kb. 50 kat. hold felszántása is.

A földbirtokreform-eljárás során a Megyei Földrendező Tanács határozatai ellen Baja város nevében beadott fellebbezések eredményeképpen a város 1947 májusában visszakapta a csátaljai és a gólyahegyi erdőt, valamint a Kis-Pandúr-szigetet. Ezeket a területeket a város ebben az évben is kiskertakció céljaira engedte át az arra rászorulóknak. A nagy-pandúr-szigeti és a Duna-jobbparti erdők visszaadása kérdésében a földművelésügyi miniszter azt az

216 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

217 Uo. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

álláspontot képviselte, hogy ezeket a területeket csak akkor hajlandó városi kezelésbe visszaadni, ha a város a dunai rakpart létesítésének előfeltételeit már biztosította.

A fennálló rendelkezések értelmében a városnak reménye sem volt ekkor arra, hogy elvett szeszgyárát tulajdonjogilag visszakapja. Lehetősége csak arra volt, hogy az államnak történő juttatás esetén az államtól örök haszonbérbe veheti.²¹⁸

Amint azt fentebb már láttuk, Baja város az ingatlanait elkobzó megyei tanácsi határozatot megfellebbezte. Az Országos Földhivatal akként változtatta meg a Megyei Tanácsnak a város összes mezőgazdasági ingatlanát – 100 hold kivételével – elkobzó határozatát, hogy a Nagy-Pandúr-szigetnek a területéből a Duna mellett elterülő mintegy 153 kat. hold területet, hozzászámítva még a csatorna és az iparvasút létesítéséhez, továbbá iparfejlesztési célok (gyártelepek, téli kikötő létesítése) megvalósításához szükséges területet, a magyar állam tulajdonába adta azzal, hogy a területet a fenti célok megvalósításáig ideiglenesen engedje át városi hasznosításra.

A határozat kilátásba helyezte azt is, hogy a fölművelésügyi miniszter a Duna-jobbpartján tervezett rakpartépítési munkálatokhoz szükséges erdőterületeket területpótlás nélkül átengedi Baja város részére akkor, ha az ottani munkálatok végrehajtásának előfeltételei már biztosítva lesznek, értesülünk törvényhatósági bizottsághoz küldött 1947. július 26-i polgármesteri jelentésből.²¹⁹

Az újbirtokosok és földhözjuttatottak birtokainak telekkönyvezése 1948. februárjában fejeződött be. A földhözjuttatottak földjeinek művelését igaerőhiány nem akadályozta.²²⁰

A belügyminiszterhez küldött 1948. szeptember 30-i polgármesteri jelentés szerint a városi földbérlő bizottság a határidőre bejelentett haszonbérleti jogügyleteket letárgyalta, és szeptember 20-ig az igénybe vett 960 hold földet a FÉKOSZ által javasolt igénylőknek birtokba is adta. Eddig az igénylők száma 255 fő. A

218 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

219 Uo. sz. n./Kig. 1947.

220 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

földbérlő bizottság és a FÉKOSZ által földerített, és igénybe vett haszonbérleti terület újabb 300 holdat tesz ki. Ezeknek a birtokbaadása már folyik.²²¹

Mezőgazdaság

1945 májusában a város létfontosságú problémájának a mezőgazdasági munkák teljes és eredményes elvégzése bizonyult. Az őszi betakarítási, szántási és vetési munkák egy részének elmaradása, az igaerő tizedére történt csökkenése, a vetőmag- és üzemanyaghiány miatt olyan nehézségek álltak elő, amelyekkel még a 30 300/1945. FM számú rendelettel megalakított Termelési Bizottság és a földművesek is csak nagy erőfeszítések árán tudtak megbirkózni. Azóta, hogy az orosz hadsereg üzemanyagot juttatott a magyar kormánynak, az pedig a városnak, a gondok jelentősen enyhültek. A földművelési kormányzat a szőlőtermés biztosítására katasztrális holdanként 2 kg rézgálicot utalt ki. A város a lakosság konyhakerti igényeinek kielégítésére a Kis-Pandúr-szigeten és Bajaszentistván határában összesen 270, egyenként 200–600 négyszögöles konyhakertet osztott ki.²²²

A város állatállománya a háború következtében majdnem teljesen megsemmisült. Több száz marha és 155 juh veszett el. A 44 darabból álló lóállományból mindössze 2 maradt meg. A korábbi években zavart okozott a város fogathiánya, de az orosz városparancsnokságtól kapott 8 ló segítségével 1945 decemberére ez a probléma is megoldódott. A város ezek révén zavartalanul tudta biztosítani a mentés mindennapos munkáját és a mátéházi földje megmunkálását. A háborús cselekmények következtében jelentős kár érte a várost még azáltal is, hogy 30 vagon búza-, zab-, borsó- és kukoricakészlete veszett oda. Ezzel szemben a mátéházi szeszgyárban csak jelentéktelen károk keletkeztek, ezért a szeszgyár néhány heti munkával és néhány alkatrész beszerzésével rövidesen üzemképes állapotba lesz hozható.

221 MNL BKML XXI. 502. c 14/69. Kig. 1948.

222 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

Jóllehet az állattenyésztési alap tulajdonát képező tenyész-
bikák megmaradtak, de kiselejtezésük elodázhatatlanná vált. A
városnak reménye van rá, hogy egy hónapon belül új apaállatokat
tud kedvezményesen beszerezni.

A városi kertészet, amelyben inkább a konyhakertészet volt
jelentős, végrehajtotta a város utcáin a fakitermelést, új csemeték-
kel pótolva a régi fákat.

A város Termelési Bizottságot hozott létre és megújította az
ellenőrző lószemlét. A novemberi lóvizsgálat adatai alapján kar-
totékkrendszerű nyilvántartást fektettetett fel a lótulajdonosokról,
és külön a földtulajdonosokról. Ennek célja a fogatos közmunka
biztonságos végeztetése mellett a mezőgazdasági termelés bizto-
sítása volt. A tél folyamán a városnak meg kell szerveznie, lehető-
leg önkéntes alapon, szükség esetén kirendelés alapján is, az ösz-
szes szántóterület megművelését, mert jövő év tavaszától csak így
folyhat céltudatos termelőmunka az egész határban, tudjuk meg a
fenti adatokat a polgármesternek a törvényhatósági bizottsághoz
intézett 1945. december 15-i jelentéséből.²²³

A hadműveletek következtében megsemmisült állatállomány
pótlására 1946 májusában 5 lovat, két tenyészbikát és két tenyész-
kant szerzett be a város.

A Mátéháza-pusztán lévő városi gazdaságban 170 kat. hold
föld földmunkáinak elvégzésére és bevetésére került sor.²²⁴

A város gazdaságának állatállományát, 44 lovat és 170 szar-
vasmarhát, az orosz hadsereg elvitte, 3500 hold földnek az összes
terményével együtt.

Ezek pótlására szerezte be a város a fentebb már említett ál-
latokat.

A város utcáira 3000 facsemetét ültettek ki.

223 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

224 Uo. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám; – Az 1946.május 16-i, belü-
gyminiszterhez intézett polgármesteri jelentés Mátéháza-pusztán 270
kat. hold föld megmunkálásáról és bevetéséről tesz említést. Ld. MNL
BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

Mezőgazdasági művelés 1946 májusában mintegy 14 000 kat. holdon folyt a város határában, ezen felül ilyen célra még kb. 3000 kat. hold föld használható, de ennek megművelésére ekkor még nem került sor.²²⁵

A rézgálic magas ára miatt azok a gazdák, akik már csere-tárgyakkal nem rendelkeznek, pénzért most sem tudják azt megvenni, ezért őszi fizetésre szeretnék rézgálicot kapni, hogy a jó szőlőtermést biztosíthassák.

A mezőgazdaságban továbbra is munkáshiány tapasztalható, bár megélhetése biztosítása végett sok iparos és tisztviselő is bekapcsolódott szabad idejében a mezőgazdasági munkákba.

Az állatállomány erőállapota 1946 májusában javult, mert már zöldtakarmány-készlet áll a gazdák rendelkezésére. A baromfi- és a sertésállomány száma jelentős növekedést, míg a szarvasmarha- és a lóállomány szaporulata csak igen lassú emelkedést mutatott.²²⁶

A város gazdasági hivatala 1946 decemberében a költségvetés keretein belül igyekezett pótolni a háború okozta felszerelési hiányokat. A hivatalos kiszállások céljára roncsokból helyreállított egy fogatot, újjáépített egy hullaszállító kocsit, kijavította a városi traktort, és egy pár igáslovat vásárolt. A közeljövőben a városi traktort gumikerekekkel szándékozott felszereltetni és hozzá egy pótkocsit kívánt vásárolni. Ezáltal azt remélte, hogy a fuvarkiadások terén jelentős megtakarítást tud elérni, mivel a motoros vontatású termény- és üzemanyag-szállítás a városból a városi gazdaságba és vissza, olcsóbbnak bizonyult az állati erővel történő szállításnál.

A gazdasági hivatal a Termelési Bizottsággal karöltve állandóan figyelemmel kísérte az általános mezőgazdasági helyzet alakulását. A mezőrendőrség útján ellenőriztette a kötelező őszi mezőgazdasági munkák elvégzését, segítette a gazdák igaerő-szükségletének kielégítését. Az ellenőrző munka eredményének tulajdonítható az, hogy a bajai határban a hivatalos előírásnak megfelelően kb. 4500 kat. holdat vetettek be és mintegy 1200 kat. holdat készítettek elő tavaszi vetés alá.

225 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

226 Uo. 6008/12. Kig. 1946.

A városi kertészet lombhullás után folytatta az abbahagyott utcafásítást.²²⁷

A polgármester 1947 májusi jelentéséből szerezhetünk tudomást arról, hogy a város még 1946-ban a belső gazdasága részére egy cséplőgépet, egy aratógépet, egy villamos körfűrész, amit fel is szereltetett, továbbá darálót, szecskavágót és morzsolót szerzett be. A szántásra és cséplésre használt traktort gumikerekekkel és pótkocsival szereltette fel, és engedélyt kért a közúti forgalomban történő fuvarozásra.

Miután az orosz katonai alakulatok elköltöztek Mátéháza-pusztáról, a városi szeszgyár az elhagyatottság következtében kb. 500 000 Ft kárt szenvedett, amit ismeretlen tettesek követtek el.²²⁸

A város tulajdonában maradt 100 kat. hold mátéháza-pusztai földön a már elvégzett cséplés adatai szerint 1947 júliusában holdanként átlag 7 q búza és 9 q rozs termett. Ez a terméseredmény messze felülmúlta a Mátéháza-pusztai környéki gazdák által elért eredményt.²²⁹

A mezőgazdasági munkák menetét 1948 februárjában az árpában, zabban és különösen a burgonyában mutatkozó igen nagy vetőmaghiány akadályozta.²³⁰

Márciusban ehhez járult még a traktorüzemanyag-hiány, amelyet a gazdasági felügyelőség igyekezett elhárítani, de erőfeszítése nem járt eredménnyel.

Nem történt meg a gazdajegyzők kinevezése sem.²³¹

1948 áprilisában a kedvező időjárás lehetővé tette a kalászosok, a burgonya, a cukor- és takarmányrépa elvetését. Ezek elvetését sikerült befejezni, de a kukoricáét még nem. Csak a takarmányoknak szánt területek maradtak szántatlanul.

Megkezdődött a szőlők metszése és a gyümölcsfák megtisztítása a rovaroktól. Április 27-én éjjel fagy volt, amely a szőlőkben 20–30%-os kárt okozott.

227 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

228 Uo. 8/2. Kig. 1947.

229 Uo. sz. n./Kig. 1947.

230 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

231 Uo. 14/23. Kig. 1948.

Megkezdtek működésüket a mezőgazdasági termelési verseny helyi versenybizottságai.

Bács-Bodrog vármegye, és benne Baja város is, mezőgazdasági munkaversenyre hívta ki Csongrád vármegyét.²³²

Májusban a szárazság olyan nagymérvűvé vált, hogy a gazdák kénytelenek voltak kiszántani a fűszerpaprikát. A korai gyümölcsfajták még áprilisban, a szőlő pedig az alacsony fekvésű helyeken elfagyott. A cukor- és takarmányrépában számottevő rovarkár keletkezett, amelyet a vetőmaghiány miatt csak részben sikerült pótolni.

A földművelésügyi miniszter kinevezte a gazdajegyzőket. Baja város egy gazdajegyzőt kapott, aki működését meg is kezdte. A legfontosabb feladata ekkor az volt, hogy a mezőgazdasági versenybizottságokkal karöltve végezze a versennyel kapcsolatos teendőket és minden eszközzel biztosítsa a verseny eredményességét.

A mezőgazdasági versenybizottság a versennyel kapcsolatosan most végzi a határbejárást.²³³

A város vezetése a mezőgazdasági termelés reformját is célul tűzte ki 1948 májusában. A termelés fokozása érdekében, a helyi adottságok figyelembevételével, Baja fokozatosan áttért a belterjes gazdálkodásra. A városban megszervezték és propagálták az ipari növények fokozatos termelését, főként a magtermelést. Bajai kezdeményezésre a Magtermesztő Magyar Gazdák Szövetkezete útján a vármegyében kb. 800 hold földre kötöttek 1948-ban érvényes magtermelési szerződést. A város, akárcsak 1947-ben, úgy 1948-ban is, 20–25 holdra kötött termelési szerződést velőborsó és különféle takarmányvetőmagvak termesztésére. A városi lakosság igényeinek kielégítésére konyhakerti művelés megszervezését tervezték. A városvezetésnek ezt az elképzelését úgy kívánták végrehajtani, hogy 1949-ben a Kis-Pandúr-szigeten bolgárkertészetet szándékoztak létesíteni.

232 MNL BKML XXI. 502. c 14/29. Kig. 1948.

233 Uo. 14/34. Kig. 1948.

A minőségileg leromlott burgonyatermesztés feljavítására és szaporítás céljára a város külföldi burgonyavetőmagvak beszerzését szorgalmazta.

A hiányzó állati trágya pótlására a gyepmesteri telepen és a Kis-Pandúr-szigeten fekália-trágyatelep létesítésére került sor. Ez elsősorban a városi konyhakertészet céljait volt hivatott szolgálni.

Takarmánypótlásra és az állatállomány átteleltetésének megkönnyítésére megszervezték a silózást.

A helyi mezőgazdasági lakosság szakképzettségének emelésére a város téli gazdasági tanfolyamot rendezett.

A városi állatállomány minőségi és mennyiségi feljavítását új tenyészállatok beszerzésével kívánták elérni.

Mezőgazdasági termelési verseny megszervezésével is fokozni akarták a mezőgazdasági termelést. A versenyben kitűnt gazdákat pénzjutalomban szándékoztak részesíteni.

A város szorgalmazta a házhelyek kiosztását és telekkönyvezését is. Folytatni kívánta a városi erdők javítását és az erdősítést, valamint az utcák fásítását.

A földművelési kormányzat támogatásának igénybevételével önálló vegykísérleti állomás felállítását tervezték Baján, még az 1948-as év során. Ez a mezőgazdasági termékek ellenőrzését volt hivatott szolgálni.²³⁴

A júniusi esőzések következtében a kalászosok és a kapásnövények terméskilátásai sokat javultak. Ugyanakkor az esős időjárás miatt a szőlőgazdaságokban a nap-nap utáni permetezés tetemes költségeket okozott.²³⁵

A kalászos termények betakarítása már augusztus elején megtörtént. Hamisnak bizonyult az a hír, hogy a gazdák a beszolgáltatás szabotálása miatt nem akarják a gabonájukat behordani és kicsépelni. A polgármester erről határszemléje során maga győződött meg. A gabona összehordását és cséplését csupán az esőzés késleltette.²³⁶

234 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. Kig. 1948.

235 MNL BKML XXI. 502. c 14/40. Kig. 1948.

236 Uo. 14/48. Kig. 1948.

Augusztusban már folyt a mezőgazdasági termelési verseny eredményeinek elbírálása. A mintagazda kitüntetésre minden versenybizottság egy-két arra érdemes kisgazdát, többnyire újjgazdát javasolt.²³⁷

Szeptemberben befejeződött a burgonya betakarítása. A jó termés biztosítja a lakosság burgonyaellátását.

Folyik a kukorica, a napraforgó, a cukor- és takarmányrépa betakarítása is. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák csak a terményárak alacsony voltára panaszkodnak, mert az nem áll arányban az ipari és közszükségleti cikkek rendkívül magas árával.

Az őszi talajmunkák elvégzéséhez az állami traktorállomás gépfelszerelése, a földműves-szövetkezet traktorai és a magántulajdonban lévő traktorok állnak rendelkezésre. Bár az üzemanyag csak korlátozott mennyiségben elégíti ki a szükségleteket, fennakadás az üzemanyag-ellátásban nem fordult elő. A gazdák a mérsékelt szántási díjak ellenére sem veszik igénybe a traktorszántást, ami munkát csak lehetséges, fogattal végeznek el.

A hónap folyamán megtörtént a rendes őszi apaállat-vizsgálat is. A bizottság megállapította, hogy az apaállatok gondozása, takarmányozása és használata kifogástalan. Köztenyésztés céljaira azonban további beszerzést tartott szükségesnek.²³⁸

Az 1947–1948-as gazdasági év jó közepes termést hozott, 30 hold területen 328 q búza termett, állapítja meg az 1948. szeptemberi polgármesteri jelentés. A város a terveiben megfogalmazottak értelmében, a hároméves terv során, fokozatosan szándékozott áttérni a szerződéses vetőmagtermesztésre. Ezt bizonyítja az is, hogy már az elmúlt gazdasági évben 25 holdon termesztett vetőmagot. A terv előnyösnek bizonyult, mivel az ezen a területen termett borsó, stb. pénzbeli értéke kétszerese volt az egyéb, hasonló nagyságú területen termett terményekének. A város gaz-

237 MNL BKML XXI. 502. c 14/62. Kig. 1948.

238 Uo. 14/69. Kig. 1948.

dasági helyzetének javítását szolgálta a megvásárolt két svájci import bika is. Az állatok Bajára szállítását a város vezetése még szeptember folyamán le kívánta bonyolítani.²³⁹

A város 1948 nyarán a Nagy-Pandúr-szigeten a MÁLLERD-től 153 hold földet vett át mezőgazdasági művelésre. A munkálatok már meg is indultak. Hasonlóképpen házi kezelésbe vette a Kis-Pandúr-szigetet is. A Tárcaközi Miniszteri Bizottság a város 1949. évi költségvetésének felülvizsgálata alkalmával engedélyezte a mátéháza-pusztai szeszgyár üzembe helyezésére előirányzott hitelösszeg felhasználását. Így a városnak egy újabb, saját kezelésbe került üzeméről kellett gondoskodnia. A Láng gépgyárral folytatott tárgyalások alapján a szeszgyár műszaki munkálatai a közeljövőben megkezdődnek. A polgármester 1948. decemberi jelentése említést tett arról is, hogy Baja város mezőgazdasági munkaversenyben áll Péccsel.

A mezőgazdasági ütemterv szerint 3000 kat. holdon búzát, 1500 holdon rozst, 200 holdon árpat vetettek. A munka teljesítése teljes egészében befejeződött.

A pártok, a népi és a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, körrendeletekkel, előadásokkal, a helyi hírlapokban megjelenő újságcikkkel hívták fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkák lelkiismeretes és időben történő elvégzésére.²⁴⁰

A polgármester októberi jelentése a termést az őszi kapásokból általában kielégítőnek nevezte. A gazdák azonban az alacsony terményárakra panaszkodnak. A szigorú adóbehajtás miatt kénytelenek terményeiket most piacra vinni, ráadásul nagy mennyiséget, sőt sokszor az egész terményfeleslegük eladására kényszerülnek azért, hogy adófizetési kötelezettségüknek eleget tudjanak tenni.

Befejeződött az őszi kalászosok vetése, de a szüret elhúzódott.

A Függetlenségi Front pártjainak helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatták az őszi mezőgazdasági munkálatok eredményes végzését. Október 31-én a városban 6 helyen kívántak ilyen tárgyú népgyűlést tartani.

239 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

240 Uo. 4026/5. Kig. 1948.

A népi és a közigazgatási szervek dobszó útján hívták fel a lakosság figyelmét a tengeri betakarítására és a tengeriszár levágására, az így felszabaduló területek felszántására és bevetésére. Emellett szántási hitel nyújtását és vetőmagakciót is szerveztek.

A gazdák jelentkezése a munkaversenyre még ekkor is tartott. A versenybizottság még nem tudta eldönteni, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el.

Az újgazdáknál és az újonnan kishaszonbérlethez juttatotaknál vetőmaghiány mutatkozott. A kiutalt 60 q inséges vetőmag csak kis százalékban pótolta a hiányt.²⁴¹

A földbérlő bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérelőknél az előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált lefoglalta, és az új bérlőknek vásárlási engedély ellenében kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal el nem rendelte volna az ilyen vetőmagfelesleg beszolgáltatását. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, de a fenti rendelet megakasztotta az új haszonbérlők vetőmaggal való ellátását. Ezért a polgármester a rendelet visszavonását javasolta a főispánnak.²⁴²

A városi mezőőrök 1948 novemberében kb. 200 esetben tettek feljelentést a tengeriszár levágásának elmulasztása miatt.

Pécs város 100 holdas, hasonló viszonyok közt termelő gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát. Az őszi munkák elvégzése során 6 gazda ért el kimagasló eredményt.

A tengeriszár le nem vágása miatt 8 gazdát büntetett meg a városi büntetőbíróság.²⁴³

Baja város előírt őszi szántási kötelezettségét 8500 kat. holdban szabták meg az 1948. decemberi polgármesteri jelentés szerint. A város ezt a területet fogattal tartozott felszántatni. Az előírt területből 6300 kat. hold szántását már elvégezték. A traktorral szántandó terület nagyságát 3160 kat. holdban állapították meg. Ebből 1760 kat. hold szántását fejezték be. A szántás előírt határidejét december 18-ában szabták meg.

241 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

242 Uo. 14/71. és 14/76. Kig. 1948.

243 Uo. 14/81. Kig. 1948.

A tengeritörés a hónap folyamán befejeződött, de a szárvágás még 100 hold területen nem történt meg. Emiatt 96 gazdát jelentettek fel. Közülük ketten kerültek a szegedi munkásbíróság elé. A többieket részben felmentették, kisebb részük 30 forinttól 3000 forintig terjedő pénzbüntetést kapott.

Az őszi szántást a város a meghosszabbított határidőn belül teljesíteni fogja.

A haszonállatok jó kondíciójának köszönhetően a tejtermelés emelkedő tendenciát mutat.

A városban két földműves-szövetkezet működik. Közülük az egyik kereskedelmi tevékenységet folytat, gabonaátvétellel, lúgkóárusítással, stb. foglalkozik. 1948-ban a beszolgáltatott gabonamennyiség felét ez a szövetkezet vette át. A másik földműves-szövetkezet mezőgazdasági termelést folytat. Ebben a szövetkezetben a szervezkedés még nem fejeződött be. A polgármester úgy értesült, hogy a szövetkezet 173 kat. hold földön fog táblás gazdálkodást folytatni.

A vetőmagakció során 77 q nemesített búzavetőmagot és 60 q őséges vetőmagot osztottak ki.

A város területéhez tartozó Sumár-pusztán 12 traktorral működik egy gépállomás. A traktorok közül 11 van üzemképes állapotban. Ezeket használják is a szükséges munkák elvégzésére.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére, vetőmaghiány sem akadályozza az őszi munkák teljesítését.²⁴⁴

A fentieket még azzal egészítette ki a polgármester 1948. december 14-i jelentése, hogy meg kellene nyugtatni a szőlősgazdákat, mivel a bor literenkénti ára 1,20–2,20 Ft között ingadozik, ez pedig több esetben az önköltséget sem éri el, ezért félő, hogy jövőre a gazdák nem fordítanak majd kellő gondot a szőlőművelésre.

A közelmúltban a Bajai Földműves-szövetkezet fuzionált a „Bácska” szövetkezettel és tevékenységét kereskedelmi tevékenységgel is bővítette.²⁴⁵

244 MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948.

245 Uo. 14/79. Kig. 1948.

December végére a beállt erős fagy miatt a gazdák már nem folytathatták a szántást, helyenként csak a kukoricaszár behordásával foglalatostkodtak.

A város 17 625 kat. holdra rúgó összes szántóterületéből december végéig 4800 kat. holdat vetettek be búzával, rozssal, szöszbükkönnyel, őszi árpával és lucernával. Élő és takarmánynövényeket, mint lucernát, vörös herét, bíbor herét, őszi takarmánykeveréket összesen 261 kat. holdon vetettek.

Traktorszántást 2020, míg fogatszántást 7150 kat. holdon végeztek. Így tehát az összes megművelt terület 9170 kat. holdat tett ki.

Tekintve, hogy Baja város területén kereken 3000 kat. hold futóhomok van, ennek az őszi megmunkálása alól mentesítést kapott a város. Ily módon a városi lakosság csak 5455 kat. hold földet nem szántott fel.

A Bajai Földműves-szövetkezet gabonafelvásárlással, lőtt állatok értékesítésével, mezőgazdasági kisművelő-, vetőmag- és műtrágyaakcióval, továbbá a bajai liszt elosztásával foglalkozik. 1949. január 1-jétől nyersbőr begyűjtéssel is bővíti tevékenységi körét.

A Földműves-szövetkezet keretein belül 150 hold területen földbérli szövetkezet is működik, 12 taggal. A fenti területből 70 holdon búzát vetettek, a többin táblás gazdálkodást folytatnak.²⁴⁶

A fenti jelentéshez készített pótjelentés arra is kitér, hogy a beszolgáltatást túlteljesítő gazdákat Bács-Bodrog vármegye vezetése is jutalomban kívánta részesíteni. Ezért dr. Fábrián László főispán 1948. december 23-ára a városháza közgyűlési termébe 161 megyei és 9 bajai élgazdát kéretett be, akiket fejenként 250, 200 és 150 forint összegű pénzjutalomban, továbbá oklevélben részesített. Az első díjjal kitüntetett gazdák emellett még Hévízen és Galyatetőn üdülhettek két hetet.²⁴⁷

A város csak 1949 márciusára jutott olyan helyzetbe, hogy a hiányos gazdasági felszerelését a megművelendő területhez igazítva kiegészíthette. Ezért a költségvetésben engedélyezett hitelből 6 lovat, két igáskocsit és egy új hintót vásárolt.

246 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948.

247 Uo 14/94. Kig. 1948. – Pótjelentés.

A kedvezőtlen időjárás ellenére is megindult a munka a má-téháza-pusztai, valamint a pandúr-szigeti gazdaságban. 25 hold föld felszántására került sor, de folyik a többi terület felszántása is. Eddig 8 hold mák, 24 hold zab, 10 hold lucerna, 16 hold zabosbükköny vetése fejeződött be. Február közepén megindultak a má-téháza-pusztai szeszgyár üzembe helyezési munkálatai. A szeszgyár előreláthatólag 1949 májusában lesz üzemképes.

A város a termelési ütemtervet csak február 15-én kapta meg, ezért az egyes gazdákra váró teendők meghatározása, illetve az egyéni vetésterület megállapítása csak március 1-je óta folyik. Március 25-ig tavaszi árpából 239 kat. holdra (az előírt 250 holddal szemben), napraforgóból 797 kat. holdra történt előjegyzés. A további kivetés nehézségekbe ütközik. A kivetés megtörtént már az 5 holdon felüli gazdák nagyobb része számára. A még hátralevő 5 holdon aluli gazdák nem fogják tudni biztosítani a még hiányzó 453 holdat.

Megkezdődött és folyik a termelési szerződések kötése a város területén.²⁴⁸

A tavaszi vetési munkák 1949. április 30-án fejeződtek be. Mátéházán 70 kat. holdon zabot, burgonyát, napraforgót, kukoricát vetettek. Ehhez még 111 kat. hold őszi vetést (őszi búzát és árpát) kell hozzászámítani. Itt a 30 kat. hold őszi búzára a tavasz folyamán holdanként 50 kg pétisót hintettek. A 27 kat. holdnyi napraforgóban a répbogár csak jelentéktelen kárt okozott.

A Kis-Pandúr-szigeten 43,5 kat. holdon mákot, zaboslucernát és zabosbükkönyt, kukoricát vetettek. A konyhakertészet számára 3,6 hold földet biztosítottak. A konyhakertészetben a korai káposztafélék, tök, uborka, paradicsom ültetése és a bab vetése befejeződött.

A Nagy-Pandúr-sziget 153 kat. holdján borsót, kukoricát, lucernát vetettek. Emellett 80 hold terület került erdősítés alá.

A városgazdaság számára 4 ekekapát vásároltak a felszaporodott munkák elvégzésére.

248 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

A városi kertészetben a virágpalántálás, a metszések, oltások, vetések befejeződtek. A kertészet 1 darab lovának ellátását biztosító 1500 négyszögöl kukorica és 300 négyszögöl takarmányrépa vetése szintén befejeződött.

A gyümölcsfák és a kertészetben szükséges permetezések elvégzéséhez a város egy magasnyomású permetezőgépet vásárolt. Beszereztetett egy igáskocsit is, amellyel a kertészetben a lajttal történő locsolást kívánta biztosítani.

A Déry-kertben a palánták kiültetése után már az élő sövény nyírását végzik. Hamarosan megkezdődik a nyári virágok kiültetése is.²⁴⁹

Ipar és kereskedelem

A város ipari és kereskedelmi életének alakulásáról először az 1946. május 28-i polgármesteri jelentés tesz említést. Eszerint a helyi ipar és kereskedelem a súlyos gazdasági viszonyok közepette is jelentős tevékenységet fejt ki. Bár nyomasztólag hat a nyersanyag- és készáruhiány, mégis számos jel arra mutat, hogy a város már túl van a mélyponton. Amíg egy évvel korábban az üzletek lehúzott redőnyök mögött üresen tátongtak, addig most már a boltok legalább délelőtt nyitva vannak és némi áru is akad már a pultokon. Az ipar egy részében azonban továbbra is válságos a helyzet, különösen igaz ez az építő, az építést előkészítő, és a kiegészítő iparokra. Ezeknél a legnagyobb nehézség egyrészt abban mutatkozik, hogy a szükséges anyagokat előállító üzemek még alig termelnek, másrészt a vasúti kocsik és a hajótér hiánya miatt jóformán teljes egészében szünetel az építőanyagok behozatala.

A helyi gyáripár, ha még nem is a régi kapacitással, de már elég erőteljes ütemben működik. Megkezdte a termelést a posztógyár, a szeszgyár, a bőrgyár és a Pollák-féle bútorgyár is. Ez tehát azt jelzi, hogy a város nagyobb gyárai már üzemelnek.

249 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Baján ekkor 1246 iparos és 689 kereskedő volt. A város gazdasági jellegében változás nem következett be, hasonlóképpen a foglalkozási ágak egyensúlyában sem mutatkozott eltolódás.²⁵⁰

Az ipari munkanélküliek száma azonban igen magas volt a városban a polgármester 1948. december 2-i jelentése szerint. A munkanélkülieket 200 mezőgazdasági, 600 ipari munkás, 20 kubikus és 200 napszámos alkotta. Rajtuk kívül tovább növelte a munkanélküliek számát az az 500 asszony is, akik nem rendelkeztek eltartóval. A munkanélküliséget leginkább az enyhítené, ha kormányterv alapján 1500–2000 dolgozót foglalkoztató ruhakonfekcionáló üzem létesülne a városban. Az erre vonatkozó tárgyalások már folynak, a célra a város a Vaskúti úti laktanyát engedi át. Mintegy 100 fővel csökkentené a munkanélküliséget az is, ha a konzervgyár ismét üzemelne. Ezek azonban csak tervek. A gyakorlati megoldás az, hogy napokon belül a város a Duna-jobbpartján megkezdi az ún. Marica-foki feltöltési munkálatokat. Itt kb. 100 munkanélküli fog napi 25 forintot keresni.²⁵¹

A helyi ipar helyzete újra csak az 1948. december 14-i polgármesteri jelentésben került szóba. Ekkorra már a posztógyár, a szeszgyár, a bőrgyár, a kelmefestő, a hajógyár, a ládagyár is foglalkoztatta a munkásait. A posztógyárban nagyobb újjáépítés és gépi felújítás folyt. Megfelelőnek mondta a polgármester az anyagellátást.

A városban 1012 fő a munkanélküliek száma. Közülük az ipari munkanélküliek száma 275 fő volt. A munkanélküliek számát még mintegy 500, foglalkozás nélküli özvegy, vagy idősebb asszony is növelte.²⁵²

250 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

251 MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948.

252 Uo. 14/79. Kig. 1948. – A város vezetése a munkanélküliség enyhítésére a dunántúli Duna-parton partrendezési földmunkákat kezdett, ahol 1948. december 13-a óta 120 ember dolgozik. Néhány napon belül megkezdődnek a pandúr-szigeti öntözéses kertművelés földmunkái is, ahol további 50–60 férfi foglalkoztatására kerül sor. A munkanélküliség akkor lenne igazán nagy mértékben csökkenthető, ha a bajai téli kikötőben a száraz (kotrás nélküli) kubikmunkákat meg lehetne kezdeni. Itt újabb 200–300 férfi tehetne szert megfelelő jövedelemre. Ez azonban a kormány feladata. Célszerű lenne a munkálatok megkezdé-

Az iparban nem elegendő az üzemanyag-kiutalás és körülményes a nyersanyag beszerzése is az anyaghivatal útján, derül ki a polgármester 1948. december 28-i jelentéséből.

A munkaközvetítőnél jelentkezett ipari munkanélküliek száma 546. Az építőipar, valamint a Duna-jobbparti földmunkáknak a Duna zajlása miatti leállása tovább növelte a munkanélküliek számát.²⁵³

A Bacsó Béla utcában megindított kútfúrásnál kb. 20–25 méter mélységben vékony tőzegrétegben földgáz jelentkezett. A fúrást egyelőre megállították, hogy egy-két hétig kipróbálják a gázfeltörés erejét. Ez a jelenség Baján a kutak fúrásánál elég gyakori, a tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a gázok hamar kimerülnek. A városi tanács egy-két heti próbaömlés után fog határozni arról, hogy értékesíti-e a gázt, vagy pedig a víz után fúrat tovább. A tervhivatal geológusa a napokban érkezik Bajára. Mindezt a polgármester 1949. január 3-i jelentése tartalmazza.²⁵⁴

Közüzemek

Baja város közművei a háború pusztításai következtében súlyos károkat szenvedtek. Teljesen eltűnt a komló–bajai 35 000 voltos távvezeték alsónyék–bajai szakasza. Tönkrementek a gázgyár kemencéi, jóformán teljesen elpusztult a gázközvilágítás.

sét a folyammérnöki hivatal útján megsürgetni. A fásítás és az erdősítés is enyhíthetné a munkanélküliséget. Ezt a MALLERD útján kellene megindíttatni.

253 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948. – A város a munkanélküliség csökkentésére a Pandúr-szigeten öntöző gazdálkodási (bolgárkertészet) árokhálózat építésére szándékozott földmunkát beindítani kb. 100 fő beállításával. Ha sikerülne a bajai téli kikötő száraz kubikmunkálatait is megkezdeni, ezzel lényegesen csökkenthető lenne a bajai munkanélküliség. A téli kikötő ügyében a kormány lenne illetékes intézkedni, és a polgármester ezúton is kérte ebben az ügyben a főispán hathatós közbenjárását. Újfént azon véleményének adott hangot, hogy a fásítás és az erdősítés is enyhítené a munkanélküliségen.

254 MNL BKML XXI. 502. c 14/94. Kig. 1948.

A város első és legfontosabb feladata az áramellátás biztosítása volt. A közművek alkalmazottai még 1944 novemberében, a Vörös Hadsereg bevonulása után 10 nappal, hozzáfogtak a bajai hálózat rendbe hozásához. Mivel a Duna-parton fekvő posztógyár áramfejlesztő berendezését üzembe lehetett állítani, ezzel biztosítani lehetett a város áramellátását. A várost 1944. december 25-én déli 12 órakor kapcsolták rá a posztógyári hálózatra. Két hónapos sötétség után ekkor gyulladtak ki Baja házaiban a villanylámpák.

Az alsónyék–bajai távvezetékszakasz 16 kilométeres szakaszának újjáépítéséhez a közművek 1945 januárjában fogott hozzá. A 35 000 voltos távvezeték a Dunán 1945. május 1-jén kapcsolták rá a komlói bánya erőművének távvezetékére, pontosan akkor, amikor a posztógyár szene teljesen elfogyott. 1945 májusának végére bekapcsolták Bácskát és Kalocsát, sőt pünkösdre az utolsó községet is. Ezzel az egész békebeli területen megindult a rendszeres áramszolgáltatás.

Az orosz uszályhíd szétbontásakor, 1945. július végén, újból megszűnt az áramszolgáltatás. Ekkor a közművek dereglyékből összeállított és megfelelően lehorgonyzott hídrészre szerelt fel egy 20 méter magas oszlopot. A Duna másik oldalán egy 100 méter hosszú pilótázott szükséghid végén pedig egy 29 méter magas oszlopot. Ezek segítségével sikerült a közbeeső 200 méter hosszú hajózási nyílást átfeszíteni. Ezt az igen nehéz munkát a közművek dolgozói rohammunkával végezték el. Munkájuknak köszönhetően július 31-én újból megindult az áramszolgáltatás.

A fenti dunai vezeték azonban nem volt alkalmas a téli viszonyokra és a Dunát a 35 000 voltos vezetékkel teljes egészében át kellett feszíteni. Erre a célra viszont vasanyag nem állt rendelkezésre, ezért a Duna két partján két darab 42 méter magas fagulat épített a közművek, és acélköteleken 560 méter hosszúságban átfeszítették a Dunát a 35 000 voltos távvezetékekkel. A gúlak 1945 végére készültek el. Az átfeszítés még decemberben megtörtént, így 1945. december 24-én az új átfeszítésre kapcsolta rá a közművek a komlói központot. Ily módon sikerült télre is biztosítani az áramszolgáltatást.

A közművek rendbe hozta a megsérült transzformátorokat és hozzálátott az elpusztult közvilágítás helyreállításához is. Az egész közvilágítást központi kapcsolással oldotta meg.²⁵⁵

A városi gázgyár megszakítás nélkül működött 1945. március 19-ig, amikor is elfogyott a karvini szén. A gázgyár további működtetéséhez csak – az orosz városparancsnokság részére villanygyártás céljából a posztógyárhoz elszállított – 36 vagon szénen felüli mennyiséget lehetett felhasználni. Az arcvonalnak a Duna vonalától történt eltávolodása után lehetett csak hozzáfogni a posztógyári áram bekapcsolási munkáihoz. Az erőfeszítések december 25-én eredményre vezettek. Két hónapi áramszünet után ez nagy meglepetést váltott ki a város lakosságában. Az áramszolgáltatás biztosítása azonban további erőfeszítéseket követelt. A téli árvízben végzett fáradtságos munkák, az elvitt oszlopok helyébe újak beszerzése sok utánajárást igényelt. A város közönsége 1946. április 29-től a komlói bányából kapta az áramot. Ezzel lehetővé vált az eddig árammal el nem látott városrészek, a Bács megyei községek, később pedig a Dél-Pest megyei községek árammal történő ellátása. Május 1-jén Bácsbokodot, május 2-án Bácska teljes keleti részét, május 6-án pedig Kalocsát és Dél-Pest megyét is sikerült az áramszolgáltatásba bekapcsolni.²⁵⁶

Az 1946. május 28-i polgármesteri jelentés szól az utcai világitásról is. Eszerint a város utcái a lehetőségekhez képest ki vannak világítva. Ehhez újjá kellett építeni a villamos távvezeték jelentős részét, rendbe kellett hozni a közvilágítási berendezéseket. A keskenyebb utcák világítását az úttest közepére helyezett átfeszített lámpákkal látták el, növelve ezáltal a fényhatást. A villamos közvilágítási hálózatot azokban az utcákban is kiépítette a város vezetése, ahol régebben kizárólag gázlámpák szolgáltatták a világitást. Mivel a gázgyár kapacitását az állandóan növekvő magánfogyasztás teljesen igénybe veszi, ezért a városvezetés úgy

255 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.; MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

256 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

tervezte, hogy a jövőben az utcák világítását kizárólag villanyval oldja meg. Az ily módon megtakarított gázmennyiség pedig a magánháztartások céljait fogja szolgálni.

A városnak még 1945-ben szét kellett bontania a dunai uszályhidat és le kellett szereltetnie az azon elhelyezett távvezeték is. A város vezetői mivel más megoldást nem találtak, tárgyalásokat kezdtek a helyi Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, amelynek közbenjárására sikerült az orosz katonai hatóságoktól ideiglenesen 5 uszályt szerezni. A villamos távvezeték dunai szakaszát azokra helyeztette el a város. Ez a megoldás a téli időszakra nem volt megfelelő, mert az esetleges jégzajlás elsodorta volna a vezetékét. A hídpillér roncsain való áthelyezés sem volt járható út, mert ha azokra a MÁV-nak szüksége lett volna, a távvezeték el kellett volna onnan távolítani. Mivel a két parton felállítandó vasoszlopokhoz a város vasanyagot nem tudott beszerezni, fagúlák építését határozta el. A felállítandó két darab 40 méteres fagúlához rengeteg faanyagra és összekötő vasroncsra volt szükség. Ezért a város vezetése a Bába község villamosításához évekkel ezelőtt kiszállított impregnált vezetéktartó-oszlopokat, valamint a pécsváradi és vérédi távvezeték tartalékoszlopait Bajára szállította. Innen, illetve a pilótázott hídrészből sikerült biztosítani a faanyagot. Az átfeszítéshez szükséges acélkábelek gyártását a budapesti Felten kábelgyár vállalta.

A fagúlák terveit a városi mérnöki hivatal vezetője, míg a gúlákat bajai ácsok készítették el. A vascsavarokat, szerelvényeket a város részben a gázgyárral, részben bajai iparosokkal készítette el. Az elektromos szerelési munkákat a városi közművek személyzete végezte el. Így a Dunának ezt az egyedülálló átfeszítését kizárólag bajai munkások végezték. A munkákat a napszámoshiány és a rossz időjárás is hátráltatta. Az átfeszítést 1945. december 24-ének délutánjára sikerült befejezni.

A gázgyár 1945. március 19-én szénhiány miatt kénytelen volt leállni. A leállás után a város kijavíttatta a régi kemencéket és más készülékeket is. Így a gázszolgáltatásnak műszaki akadálya a továbbiakban nem volt. A gázgyártáshoz szükséges külföldi

szén beszerzése azonban jelenleg komoly akadályokba ütközik. A hazai szenek csak friss állapotban alkalmasak többé-kevésbé erre a célra. Mivel a gázkemencéket állandóan felfűtött állapotban kell tartani, a gázgyártás csak akkor indulhat meg, ha a város elegendő, legalább 3 havi széntartalékkal rendelkezik. Ehhez pedig meg kell várni a cseh-sziléziai szénszállítások megindulását. Szükséges azonban az is, hogy a kormány kompenzációs szerződést tudjon kötni a bányákkal. Ha erre sor kerül, a polgármester megígérte, mindent el fog követni azért, hogy a bajai gázgyár az első ilyen szénszállítmányból megfelelő mennyiséghez jusson. Megvizsgálják a lehetőségét annak is, hogy a külföldi szénhez bizonyos mennyiségű magyar szenet keverve, az így gyártott gázhoz lipcei földgázt keverve, nőni fog-e a gáz fűtőértéke.²⁵⁷

A város áramellátása folyamatos, derül ki a polgármester 1946. június 4-i jelentéséből. Csupán néhány órás megszakítást jelentett az, hogy ismeretlen tettesek puskalövéssel elszakították a távvezeték egyes részeit.

Június második felében a fenntartási és javítási munkák során folyt a villámhárítók felszerelése, a vezetéktartó-oszlopok megvizsgálása, továbbá az árammérők felülvizsgálata.²⁵⁸

Az 1946. december 17-i polgármesteri jelentés szerint a fennálló anyagihiány miatt sem a villamosmű, sem a gázmű nincs olyan állapotban, hogy csak a normális fenntartási munkákkal tudjon törődni. Szeptemberben a komló–bajai távvezeték üzemi telefonberendezését kellett kicserélni, októberben a Duna-parti gúla jégvédelmét kellett biztosítani. Munkaerő híján azonban nem sikerült ezeket a munkákat elvégezni. A fennálló anyagihiány lassította a városi közvilágítási munkák menetét.

A polgármester szólt az áramszolgáltatásban fellépett súlyos zavarokról és a még jövőben is szükséges korlátozásokról. A komlói bánya új gőzkazánja és 10 000 lóerős gőz-turbógenerátora a háborús események miatt csak 1944 szeptemberében készült el, ám gőzturbináját a felszabadulás után jóvátételre el kellett szállítania. Emiatt régi kazánjait volt kénytelen továbbra is üzemben

257 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám

258 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

tartani, amelyek sorban üzemképtelenekké váltak. Az állandó naponkénti hosszabb-rövidebb üzemszüneteket követően október 17-én a komlói áramfejlesztő telep teljesen leállt. A szeptember 18-tól 27-ig tartó üzemzavar során a Bajai Posztó- és Takarógyár látta el elektromos energiával a várost. A város viszonzásként 10 vagon pécsi szenet engedett át az üzem részére. Az áramszolgáltatás biztosítására a közművek igazgatójának és az összes érdekeltnek a részvételével az Iparügyi Minisztérium Komlón értekezletet tartott. Az értekezlet eredményeképpen Bajának a posztógyárat kellett volna hosszabb ideig igénybe vennie, míg a többi község és Kalocsa város áram nélkül maradt volna. Ennek a helyzetnek az elkerülése végett a közművek igazgatója Pécsre utazott, és az ottani MESZHART-tal kiegészítő áramszolgáltatás biztosításában állapodott meg. A komlói bánya leállása után október 17-én a városi távvezetékét átkapcsolták a MESZHART pécsi energiatelepére. November elejéig a pécsi erőműtelep látta el kiegészítő energiával az egész távvezetékrendszert. A kiegészítő áram drágább volt a komlói bánya által termelt áramnál, de az így jelentkező többletköltséget – a nagyfogyasztók kivételével – a közművek nem hárította át a városi közönségre. November 6-án a város újból visszakapcsolódott a komlói bányatelepre. Az üzemzavarok azóta is állandóak, mert a bánya elérte a békebeli terhelést, de a régi kazánok a csúcsidei terhelést már nem bírják. Ezért a csúcsidő alatti szükséges lekapcsolások sorrendjét a bajaiak által javasolt módon rendelte el az Iparügyi Minisztérium.

December 1-jén az elektromos energia árát az Iparügyi Minisztérium az eddigi 18%-ról 5%-ra mérsékelte. Ez a mérséklés a bajai közművek részére 300 000 forint bevételkiesést jelentett. Jóllehet a villanyáram árának csökkentésére a forint stabilizációja és a nagyközönség kereseti viszonyai miatt szükség volt, mégis az ebből eredő bevételkiesés a közműveket igen súlyosan érintette. Mivel a fenntartási anyagok változatlanul négy-hétszeres áron szerezhetők be a békebeli árakhoz képest, ezért alig van lehetőség a költségvetésben előirányzott munkák maradéktalan elvégzésére és a háztartási alaphoz előirányzott hozzájárulás megfizetésére.

A városparancsnokság visszadta a közműveknek az orosz katonaság által használt gázgyári munkáslakóházat. A lakóház rendbe hozatala után négy alkalmazott nyert abban megfelelő elhelyezést.

A gázgyár 1944. március 19-e óta szénhiány miatt nem üzemelt. A város 1946 szeptemberében hozzáfogott a gázgyár üzembe helyezési munkálataihoz, mert reményt látott arra, hogy biztosítani tudja a termeléshez szükséges szenet. A gázgyár teljes berendezését ki kellett javítani, és a berozsdásodott, kátránnyal eltömődött mozgatható részeket ismét használható állapotba kellett hozni. Ezek a munkák november elejére készültek el. A kemence befűtésére már október végén sor került, az első töltésekre azonban csak november 14-én. A város november 15-én indította meg a gázszolgáltatást. Azóta a fogyasztók száma lassan, de állandóan emelkedik. A fogyasztók csatlakozása azért halad lassan, mert a fogyasztók berendezései majdnem mindenütt elrozsdásodtak, a gázmérő felszerelése után azokat rendbe kell hozni. Bár a gázfogyasztás még csekély, de napról napra növekszik. Rendkívüli nehézségeket okozott a gázgyár beindításához szükséges szén beszerzése, és sok utánajárást, utazást igényelt a megfelelő szénmenyiség biztosítása is. A magyar szeneket a Gázgyárak Országos Szövetsége, a külföldi szenet pedig a Budapest Székesfőváros Gázművei útján sikerült beszerezni. Ennek köszönhetően a gázgyár megfelelő szénkészlettel rendelkezik. Az, hogy ez a helyzet a jövőben is fenntartható lesz-e, kizárólag azon múlik, hogy tudják-e a bányák teljesíteni a szénkiutalásokat. A termelt koks minősége gyengébb ugyan a háború előtti koksznál, azonban így is nagy segítséget jelent a város közönségének, mert az Anyag- és Árhivatalnál sikerült elérni, hogy a városi gázgyár termelésének egy részét a nagyközönség számára felszabadítsa.

A város vezetése tervezte a közvilágítás rendbe hozásának folytatását, a már nagyon rossz állapotban lévő vezeték tartó-oszlopok cseréjét is. Ehhez azonban csak csekély készlettel rendelkezett, az új oszlopok beszerzése pedig egyelőre kétséges, ezért a közüzemek átmenetileg kénytelen volt a rossz oszlopok gyámfázásával beérni. A pénzügyi viszonyok javulásával tervezték

Bátya és Fajszt községek villamosítását is. Erre annál is inkább szükség volt, mert a város vezetését az Iparügyi Minisztérium felszólította ennek a kivitelezésére. A két község villamosításával akkor is foglalkozni kell, ha a tőkét a város ehhez csak hitel útján tudja fedezni.²⁵⁹

Az 1947. február 15-i polgármesteri jelentés szól a közművek alkalmazottai körében tapasztalható nagy nyugtalanságról és elkeseredésről. Ezt a csekély keresetek és az állandóan romló megélhetési viszonyok váltották ki. Az alacsony keresetek súlyos akadályát képezik a téli élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzésnek, a ruházati cikkek aránytalanul magas ára is állandó panasz tárgya, ami előbb-utóbb a felelős vezetők elleni nyílt fellépéshez fog vezetni. A munkások ugyanis nem értik, hogy miért nem lehet a kollektív szerződésekben előírt bérnél többet fizetni. Állandóan azt hangoztatják, hogy a más vállalatnál dolgozó munkások mellett, hogy lényegesen többet keresnek, még természetbeni juttatásokat is kapnak, míg a bajai közművek a 182 400/1946. BM rendelet alapján megszüntetett minden külön juttatást. A város vezetői a szakszervezet támogatásával úgy igyekeztek megakadályozni a nyílt elégedetlenség kirobbanását, hogy a szakmunkások nagy részét a magasan kvalifikált bércsoportokba osztották be. Ez a megoldás viszont a havidíjas szakmunkások körében fog nyugtalanságot kiváltani, így ezeknek is béremelést kell nyújtani. Az alkalmazottakat az egységes közüzemi illetményrendszer ügyében fennálló teljes bizonytalanság nyugtalanítja, és az a veszély, hogy közigazgatási fizetési osztályokba sorolás esetén a mai keresetek 50%-kal, sőt ennél is magasabb mértékben csökkenni fognak.

A közüzemek a kemény hideg miatt csak a legszükségesebb szabadbani munkákat tudja elvégezni, ezért jobbra csak a közvilágítás rendbe hozásához szükséges lámpatestek műhelybeni összeállításával foglalkozik. Tervei között szerepelt a közvilágítás teljes átalakítása, az ONCSA-telep villamosítása, a távvezetési és a városi korhadt vezetéktartó-oszlopok cseréje, vagy gyámolítása. Távlati terve a Dél-Pest megyei Bátya és Fajszt községek vil-

259 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

lamosítása volt. A gázhálózat átvizsgálására és az üzemem kívül helyezett gázközvilágítási lámpatestek leszerelésére csak tavasszal kerülhet sor.

Az áramszolgáltatásban azért nem állt be zavar 1947 januárjában, mert a komlói erőműtelep kooperált a MESZHART pécsi telepével. A városi gázgyár teljesítménye a fogyasztók csatlakozása révén állandóan növekszik. A kalocsai fogyasztók erős hírlapi támadást intéztek az erélyes behajtás ellen, mert a bajai közüzemek a nem fizető fogyasztókat kikapcsolta. Áramszámláit a bajai és a kalocsai kórház sem tudja már hónapok óta fizetni.

A gázgyári munkáslakóházat, – amelyet 1944. november 30-tól 1946 novemberéig az orosz katonaság foglalt el – a város helyreállította, és négy munkást helyezett el a két-két szoba-konyhás, fürdőszobás lakásban.²⁶⁰

Az ONCSA-telep külső villamos vezetékének elkészítése után a Duna-parti teljesen elpusztult városi hálózatot hozta rendbe a közművek, derül ki a polgármester 1947. július 26-i jelentéséből. Ennek a munkának a befejezése után a bajaszentistváni hálózatnak és közvilágításnak a bővítési munkáihoz szándékozott hozzáfogni, amennyiben azt a személyzethiány és a közbejött sürgős fenntartási munkák engedik. A közművek a Goldschmidt-malom villamosítására a malom előtt egy új transzformátorállomást létesített és biztosította egyúttal a malom működéséhez szükséges villamos energiát is.

A komlói bánya a porszéntüzelésű új gőzkazánját már üzembe helyezte, amely lehetővé tette a lekapcsolások és áramszünetek csökkenését.

A közművek személyzete a minisztérium által ismételtelen bejelentett létszámlhiány miatt csak állandó és rendkívül nagymértékű túlmunkával tudta az üzemek forintmérlegeit, a hároméves tervet, a Dél-Pest megyei 7 község villamosítási terveit, és a költségvetéseket elkészíteni.²⁶¹

260 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.; MNL BKML XXI. 502. c 14/14. Kig. 1947.

261 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A komlói erőműben üzembe helyezték az új nagy porszen-tüzelésű kazánt, számol be az eseményről a polgármester 1947. november 15-i jelentése. Mivel a turbinák még a régi teljesítményű gépek, így Komló a terhelést sok esetben nem bírja, ennek következményeként pedig Bácska egyes részei és a vérédi körzet, gyakran áram nélkül marad. A komlói bánya vezetősége szerint az új nagy teljesítményű, 10 000 lóerős gőzturbina üzembe helyezésére csak 1948 áprilisában kerülhet sor. A városban tovább folyik a közvilágítás kiépítése. A munkával a Szentistván, a Szentjános városrészben, és a Duna-parton készültek el eddig. A gyenge minőségű izzólámpák gyakran egy-két nap alatt kiégnek, pótlásuk azonban csak a város közvilágításának hetenkénti átvizsgálásakor lehetséges. Jó lenne, ha a városi közönség figyelmettené a közműveket a kiégett lámpákra.

A gázgyár hálózata a háború alatti és az azutáni évek karbantartási munkáinak elmaradása miatt elhanyagolt, a gázvezetékek mentén gyakran lépnek fel gázömlések. Most a csőtörések felkutatása és megjavítása folyik. A propánbután palackos gáz szolgáltatására csak 1948 tavaszán kerülhet sor, mert a tervhivatal az acélpalackok beszerzésére kért beruházási engedélyt még nem adta meg.²⁶²

Baja város Közműveinek tisztikara az 1948. február 18-i polgármesteri jelentés szerint januárban az Országos Tervhivatal által előírt hároméves részlettervek kidolgozásával foglalkozott, és állandó túlórázásokkal is csak alig tudta azokat az igen rövid határidőn belül elkészíteni.

A kedvező időjárás lehetővé tette a villamos közvilágítás további kiépítését, a gázelosztó-hálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánajárással sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

Az alkalmazottak és a fizikai munkások körében igen nagy az elégedetlenség, sőt a zúgolódás amiatt, hogy késik az egységes üzemi illetményszabályzat kiadása, amely miatt az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbította a helyzetet,

262 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

hogy a Magyar Állami Szénbányák komlói villamos üzeménél már az új béreket fizették, amelyek lényegesen magasabbak voltak a bajai közműveknél fizetett béreknél. Emiatt a munkakedv csökkent. A polgármester a hároméves terv érdekében javasolta az üzemi illetmény szabályzat mielőbbi jóváhagyását.²⁶³

Az elmúlt negyedév során a villamos üzem fokozatosan kiépítette Szentistván városrész közvilágítását, villamosította a városi kertészetet, Baján és Kalocsán hálózatbővítéseket végzett, tudjuk meg a polgármester 1948. február 22-i jelentéséből.

A gázgyár erőteljes ütemben vizsgálja át a 60 év óta karban nem tartott hálózatát. Már eddig is sok csőtörést, hálózatdugulást és gázömlést szüntetett meg. Gazdaságosabbá tette a gázgyártást, lényegesen javította a gáz minőségét. Ezekkel az intézkedésekkel sikerült a gázgyár rentabilitását olyan mértékben javítani, hogy az eddigi 188 000 forintra rúgó hiány 22 000 forintra mérséklődött. A gázgyár fennmaradásának elsődleges feltétele a fogyasztók számának növekedése.

A közművek a már letárgyalt költségvetése alapján a városi háztartási alaphoz az 1947/48-as évben 396 000 forinttal fog hozzájárulni, ami igen hathatós segítség a városnak. A város elsőrendű érdeke az, hogy a közművek megfelelő vezetéssel továbbfejlődjen, ezért hároméves tervük is ennek a jegyében készült.

A villamos üzem a hároméves terv során összesen 6 510 000 forintot kívánt fejlesztésre fordítani. Ebből az összegből kívánta megvalósítani az első tervév beruházásai között Bátya és Fajsz községek villamosítását, a bajai hálózat bővítését és teljesítményeinek növelését, a Dél-Pest megyei és kalocsai hálózatok bővítését, és más beruházásokat. Szociális kiadásokra 30 000 forintot, a Roósz-féle ház felépítésére ugyancsak 30 000 forintot szánt. Az első tervév beruházásaiból 972 000 forintot a közműveknek saját tőkéjéből, míg 667 000 forintot Bátya és Fajsz községek hozzájárulásaként, tervhitelből kívánt finanszírozni.

A gázgyár első évi 211 000 forintos beruházása, a hálózat rendbe hozását és kemenceépítést irányzott elő, amelyet teljes egészében saját tőkéjéből kívánt fedezni.

263 MNL BKML XXI. 502. c 14/9. Kig. 1948.

A villamos üzem és a gázgyár a hároméves terv keretében összesen 6 555 000 forintos beruházási tervet szándékozott realizálni, amellyel Baja város és a vármegyék élén haladt.

A város közvilágítása 1948-ban az 1938. évinek 218%-ára, a háztartási áram eladása 158%-ára, az ipari célra szolgáltatott áram 326%-ára emelkedett. Mindezt az eredményt a bajai közművek úgy érte el, hogy az országban még nagyon kevés ipari üzem érte el a háború előtti kapacitása száz százalékát.²⁶⁴

Az 1948. február 28-i polgármesteri jelentés szól arról is, hogy a gázgyár az újabb szénáremelés, valamint a gázcső anyagának nagymérvű drágulása következtében ismét nehéz helyzetbe került. Mivel a közműveknél valószínűleg a szénáremelést nem a gázra, hanem csak a koksza fogják áthárítani, emiatt ennek az értékesítése még nehezebbé fog válni, mert már a mostani egységár is olyan magas, hogy amellet kokszt értékesíteni alig lehetséges.²⁶⁵

Márciusban a városi közművek a Szentistván és a Posványosi úti hálózatbővítéseket végezte, növelte a közvilágítási lámpák számát, elkészítette a díszvilágítást a városháza főfalán a centenáris ünnepekre, továbbá a Kamarás-Duna sétány díszvilágítását is. Engedélyt kért a minisztériumtól Bática és Fajs községek villamosítására vonatkozó versenytárgyalás lebonyolítására és a tervrajzok elkészítésére.

A februárban megjelent 113 027/1948. számú iparügyi miniszteri rendelet a komlói bánya által nyújtott engedményt 12%-ról 3%-ra mérsékelte, és csökkentette a bajai közművek által nyújtott engedményeket is, 18%-ról 14%-ra. Ennek következtében a közművek várható bevételei is csökkenni fognak.²⁶⁶

A bajai közművek a hároméves tervében a 8 éve karban nem tartott villamos hálózatok felújítását, hálózat-megerősítéseket és hálózatbővítéseket vett számításba, az 1948. május 12–13-i polgármesteri jelentés szerint. Az üzem a 35 000 voltos komlói–bajai távvezetéken az elmúlt 9 hónap alatt több oszlop- és szigetelőcse-

264 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

265 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948.

266 Uo. 14/23. Kig. 1948.

rét végzett, tüzetesen átvizsgálta a 60 km hosszú vezeték valamennyi oszlopát, szigetelőjét, betonlábait, a vezetékeket, és saját telefonvonalát. A baranyai 15 000 voltos távvezetéken és községi elosztóhálózatokon szintén oszlopcsereket végzett, sok oszlopot gyámoszloppal látott el, nagyfeszültségű szigetelők cseréjét hajtott végre, és végigvizsgált minden egyes vezeték tartó-oszlopot. Ugyanezeket a munkákat elvégezte a 22 000 voltos baja–kalocsai távvezetéken és a Dél-Pest megyei elosztóhálózatokon is. Ezenkívül rendbe hozta a kalocsai hálózat egyik transzformátorállomását és újra bekapcsolta a közvilágítás ellátásába. Az első tervévre előirányzott felújításokat sikerült a kalocsai, pécsváradi és véméndi körzetekben 100 százalékosan, a sükösdői és hidasi körzetekben pedig 85 százalékosan elvégezni. A bajai 5000 voltos körvezeték és a bajai elosztóhálózat felújítási munkái teljes erővel folynak. Megtörténtek az oszlopcserek, sikerült kiküszöbölni a megrongálódott légvezeték hibáit, kicserélni az elrozsdásodott légbiztosítókat, még 1947 őszén sikerült rendbe hozni az elpusztult szentjánosi és szentistváni hálózatokat. A bajai feszültségváltó-állomás átlótt 3000 kVA-es transzformátorát sikerült újra üzembe helyezni. Folyik a bajai elosztóhálózat transzformátorainak átcsoportosítása és teljesítményének növelése is. A transzformátorállomáson eddig 4 nagyobb teljesítményű feszültségváltót építettek be. Ezek közül kettő új, 75 kVA teljesítményű, míg a másik kettő az előbbiekből kiépített transzformátor, melyeket a közművek újratisztított olajjal látott el. A bajai transzformátorállomáson felállított Laval rendszerű olajcentrifugával sikerült valamennyi transzformátor régóta esedékes olajának tisztítását elvégezni. Befejeződött Baján az árammérők leolmozása, de vidéken ezen a téren még sok a tennivaló. Az üzemi székházban újra üzemképes állapotba sikerült hozni a mérőhitelesítő-állomást. Ez az állomás végzi a hálózatról és a fogyasztóktól visszakerülő árammérők újbóli szabályozását, illetve javítását.

A közüzemek 1948. március 15-én megnyitotta alkalmazottai számára az üzemi székházban létesített kultúrhelyiséget.

Bátya és Fajsz községek villamosításának előmunkálatai jelenleg is folynak, az iparügyi miniszter május 20-ára versenytárgyalást hirdetett. Ez ügyben a tervhivatalban a községek bevonásával május 10-én tárgyalás folyt. A munkálatokhoz szükséges oszlopokat, szigetelőket, vezetékeket és vastartókat a közüzemek jórészt már beszerezte.

Baja város elosztóhálózatát új utcák bekapcsolásával a közüzemek 1700 méterrel bővítette. Októberben Szentjánoson és a Duna-parton, novemberben a hídroncskiemelőknél, decemberben a városi kertészetnél, januárban a Koppány utcában, februárban a Posványosi úton, márciusban a Gyüdi utcában, a Mártonszállási úton, a Csaba utcában és az Akácós úton, áprilisban a Szenes utcában építette ki a hálózatot. Hajóheggesztés céljára ideiglenes vezetéket és transzformátorállomást állított fel. Elvégezte a hálózat megerősítését a Sziebert börgyár és a NOSTRA részére, új 75 kVA-es transzformátorállomás felállításával bekapcsolta a hálózatba az eddig saját erőteleppel rendelkező Goldschmidt-hengermalmot is. Állandóan bővíti a közvilágítási lámpák számát. Augusztus 1-je óta 86 új közvilágítási lámpát szerelt fel, rendbe hozta a Déry-kertben a fényszórók vezetékeit is. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc centenáris ünnepsége alkalmából a városháza főhomlokzatára díszvilágítást szerelt fel.

A bajai közművek Kalocsán a Szent Imre és az Iskola utcákban 665 folyóméter új hálózatot épített, míg hálózatmegerősítést végzett a Katona István és a Híd utcákban. Érsekcsanádon, Pécsváradon kisebb mértékű hálózatbővítésre, Véménden pedig a Vihar utca villamosítására került sor. A bajai elosztóhálózat részére 5 új 75 kVA-es transzformátort rendelt meg.

A hároméves terv első évének 9 hónapja alatt a villanyfogyasztók száma 700 fővel nőtt, és a közművek 35 új erőátviteli fogyasztót kapcsolt be. A polgármester azon reményének adott hangot a jelentésében, hogy a komlói erőművek most üzembe helyezett új nagy gőzturbinája révén Komló most már maradéktalanul ki fogja tudni elégíteni az igényeket és az állandóan emelkedő terhelést is bírni fogja.

A hároméves terv kezdetén a bajai gázgyár gyári berendezése és hálózata is olyan elhanyagolt állapotban volt, hogy a hálózati veszteségek óriásira nőttek, aminek következtében a törvényhatósági bizottság annak végleges leállítását határozta el. A gázfejlesztő kemencék csaknem hasznavehetetlen állapotban voltak, a hálózat pedig számos helyen olyan mértékben rongálódott és használódott el, hogy a termelt gáznak több mint a fele kárba veszett. A tönkrement üzemből a hároméves terv iránymutatása mellett indult meg az újjáépítés. A gázgyár vezetősége még 1947 októberében a Magyar Gázgyárak Országos Szövetségétől kapott szakértőkkel együtt tüzetesen átvizsgálta a gyár helyzetét, megbeszélte a tennivalókat, és még ebben a hónapban megindult az újjáépítés. Megszüntették a gázfejlesztő kemencék eddigi gázalátüzelését és a gazdaságosabb üzemmódot jelentő kokszalátüzelésre tértek át. A város egész gázhálózatát 1947. október 20-tól 1948 márciusáig tüzetesen átvizsgálták és megszüntették a hálózati fővezetéseken, valamint a csatlakozó vezetéseken talált gázömléseket. Méréseket végeztek a hálózaton, amelyen több helyen is fűcsődugulást találtak. A dugulásokat vezeték-kiemeléssel, illetve új vízgyűjtő beépítésével szüntették meg. Műszerekkel megvizsgálták a fogyasztóknál felszerelt gázmérőket, amelyek közt sok olyan akadt, amely 10–50%-os késéssel működött, vagy fogyasztást egyáltalán nem mért. Ezeket az újonnan megjavított és hitelesített gázmérőkkel cserélték ki. A polgármester kifejezte azon reményét, hogy a közüzemek termelési tervében előirányzott és 1947-hez képest 25%-kal megemelt gázértékesítést sikerül elérni, míg a saját gázfogyasztást csökkenteni. 1947 őszén sikerült rendbe hozni a Szentjános uti gázközvilágítását. Ezt azonban a közönség fegyelmeztelensége miatt alig lehetett használni, mert az oda felszerelt 16 új gázlámpa üvegburkából rövid időn belül 14 darabot ismeretlenek összetörték. Így nem sikerült megoldani a posztógyárba tartó munkások útjának megvilágítását. 1948 márciusában ezért itt a közvilágítást megszüntették, kiásták a vezetéseket és helyette a március 15-i ünnepélyre elkészítették a Kamarás-Duna sétányának dísz gázközvilágítását. A sétányon 15 darab, három-négy gombaégős gázlámpát szereltek fel. További 3

darabot a halpiac feletti részen kívántak elhelyezni. A Szentjánosi utat a villamosmű még 1948 folyamán felépítendő új, 5000 voltos vonal alatt átfeszített lámpákkal szándékozott kiépíteni. A gázgyár jelenleg csak egy gázfejlesztő kemencével rendelkezik, az is az utolsó üzemnapjait éli. Folyamatban van egy új gázfejlesztő kemence felépítése, amelynek anyagai már a város birtokában vannak, és az előzetes költségvetés benyújtására 3 vállalkozó céget már fel is hívtak. Erre a célra a hároméves terv első évében 100 000 forintot irányoztak elő.

A közművek vezetősége az új gázfogyasztók szerzése érdekében hatékony propagandát fejtett ki. Eszerint az 1948 április 1-je után belépő új fogyasztóknak 1 évig díjtalanul, további 1 évig pedig 50%-os kedvezménnyel nyújtja a gázmérő után fizetendő kölcsöndíját. Az új gázfogyasztók toborzása az ígért kedvezmények miatt olyan sikeres volt, hogy az új gázmérők felszerelését és a csatlakozók készítését a közművek szerelőgárdája alig győzte.

Sikerült javítani a közönség által 1947-ben jogosan kifogásolt gáz minőségét is. A gázgyár azóta már kb. 4000 kalória fűtőértékű gázt tud szolgáltatni, és ezzel együtt a fogyasztók panaszai is megszűntek.

A polgármester kifejezte még azon reményét is, hogy a mai nyersanyagárak és termelvények diszparitása mellett is sikerül a gázgyárat gazdaságossá tenni, és a következő tervévben teljesen megszüntetni a veszteségeket.²⁶⁷

1948 májusának végén a villamos üzem a város egyik utcájában hálózatbővítést, valamint a bajai és távvezeteki oszlopok cseréjét végezte. Irodai személyzete a Bátya és Fajszt községek villamosítására kiírt versenytárgyalásra megadott városi ajánlatral és a hálózatok részletterveinek az elkészítésével foglalkozott.

A gázgyár a Szent János úti csővezetékét szedte fel. Emellett elvégezte a Szent Antal utcában és a környező utcákban a hálózatjavítási és gázcsőtisztítási munkákat. Számba vette az új kemence építéséhez szükséges anyagokat. A könyvelőség az üzemi

267 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz 4026/2. 1948.

alkalmazottak sátusba sorolásának előmunkálatait végezte el. A közüzemek pénzügyi helyzetét a polgármester kifogástalannak minősítette.²⁶⁸

A villamos üzem befejezte a Határ utcai hálózatbővítést és elvégezte az 1948. évre előirányzott oszlopcseréket és gyámfázásokat a bajai elosztóhálózaton. Mindezt a polgármester 1948. június 30-i jelentéséből tudhatjuk meg. Június 5-e után megkezdte a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését és elkészítette a Türr István emlékműhöz vezető útig a vonalmunkákat, ahol már csak az átfeszített közvilágítási lámpák felszerelése van hátra. Az üzem a Kamarás-Duna betonhídján két közvilágítási lámpát szerelt fel és elvégezte a magánfogyasztók bekapcsolásához szükséges szerelési munkákat is. Júniusban Baján 8 fogyasztót sikerült bekapcsolni a hálózatba. Kalocsán új transzformátorállomás létesítésére kötött megállapodást a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetével. Ennek a transzformátorállomásnak a bekapcsolása a napokban várható. Erről a transzformátorról lehetőség nyílik a kalocsai ONCSA-telep villamosítására is.

A gázgyár befejezte a Bajcsy-Zsilinszky úti lámpák leszerelését és a csőkiemeléseket, majd felszerelte azokat a korzón, még további 3 darab gázlámpát a halpiac és a Szent István tér közötti részen. Megkezdte a hónap folyamán a régi kemence lebontását is, amely munka hamarosan befejeződik.

Az üzemek irodai személyzete elkészítette a hároméves terv 1948. évének utolsó 5 hónapjára vonatkozó részletterveit, valamint a gáz- és villamos üzem költségelőirányzatát.²⁶⁹

A villamos üzemek elvégezte a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését egészen a posztógyár sarkáig, tudjuk meg a polgármester 1948. július 30-i jelentéséből. Innen azonban a vezeték a transzformátorállomásig a posztógyári 5000 voltos vonal miatt csak az áramszolgáltatás kikapcsolásával lehet továbbvinni. Ezért az itteni munkák csak a posztógyári üzemszünet alatt hajthatók végre. Megkezdte a nagytám–nemesnádudvari távvezeték-szakasz újjáépítését is, ám ezek a munkák még mindig folynak.

268 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

269 Uo. 14/40. Kig. 1948.

A gázüzemben folytatódott a kiselejtezett gázfejlesztő kemence lebontása, a bontásból kikerülő és még használható samott-téglák kiválogatása, és megtisztítása.

Július elején a vonatkozó BM rendelet alapján megtörtént a közüzemi alkalmazottak fizetési fokozatokba sorolása. A besorolásokat a költségvetések helyszíni tárgyalásakor szóbelileg is jóváhagyták.

Az Országos Tervhivatal – a Nemzeti Szálló megvételét kivéve – elfogadta a közüzemek 5 hónapos részlettervét. A Nemzeti Szállóra előírányzott 330 000 forintot azonban Bátya és Fajszt községek villamosítására rendelte fordítani.²⁷⁰

A villamos üzemek a vasútállomás előtti villamos vezetékét útépités miatt az út Vonatkert felé eső oldalára helyezte át és átrendezte az ottani vezetékhálózatot is, tudjuk meg a polgármester 1948. augusztus 31-i jelentéséből. A Kamarás-Duna betonhídján a megrongálódott és zárlatos közvilágítási kábelvezeték az üzem kijavította, és bekapcsolta az ottani lámpákat. A Lökert-sori transzformátor közelében a fogyasztói csatlakozások helytelen megoszlása miatt előforduló állandó üzemzavarokat a csatlakozások átrendezésével szüntette meg. Kiásták a posztógyár felé haladó Bajcsy-Zsilinszky úti új 5000 voltos vonal megépítése után maradt régi oszlopokat és azokat a gázgyárba szállították. Érsekcsanádon a villamos üzemek a Közművelődési Felügyelőség rendezésében történt szabadtéri előadásra 350 méter hosszú ideiglenes vezetékét épített, az Ertl-kertben pedig a bajai kultúrnapok céljaira háromfázisú vezetékét létesített. Az új kereskedelmi iskolában berendezte a közművek kiállítási termét és részt vett a megnyílt ipari kiállításon. Bátya és Fajszt község villamosítására új költségvetést állított össze azzal a céllal, hogy azt az Országos Tervhivatalnak bemutathassa, és a villamosítások ügyét újból megtárgyalhassa. Augusztusban 23 új áramfogyasztót sikerült a hálózatba bekapcsolni.

A gázgyárnál folytatódott a kemencebontás anyagának megtisztítása. A szegedi Mértékügyi Intézet kiküldötteinek jelenlétében sor került a gázmérők időszakos hitelesítésére és kitisztítot-

270 MNL BKML XXI. 502. c 14/48. Kig. 1948.

ták a gázgyártási kátránypincét is. Augusztusban újból megkezdte a gázgyár a még gyanús hálózatrészek megvizsgálását. Ezzel a hálózati veszteségek további csökkentését kívánta elérni. A Gerté-féle ház lebontásából származó anyagokat a gyár megvette és saját telephelyére szállította. Ezeket az anyagokat a hároméves terv 5 hónapos tervében előirányzott gázgyári raktár, munkásétkező és fürdő épületénél szándékozott felhasználni. Július 20. és augusztus 20. között 18 új fogyasztót sikerült a gázhálózatba bekapcsolni.

Az üzemi bizottsággal egyetértésben összeállították és jóváhagyásra felterjesztették az Országos Munkabérmegállapító Bizottsághoz az alkalmazottak közigazgatási és kollektív alapon történő javadalmazásának összesítőjét. Ez az összesítő a 8260/1948. Korm. rendelet alapján készült. A közüzemek pénzügyi helyzete kielégítő, de a pénzügyintézetek fúziója miatt az üzemek az eddig 5 pénzügyintézetnél elhelyezett betéti állományát már csak a Bajai Takarékpénztárnál és az Önsegélyező Hitelszövetkezetnél tudja elhelyezni.²⁷¹

A városi közművek villamos üzeme folytatta a hároméves terv első éve programjának végrehajtását, értesülünk a polgármester 1948. szeptember 4-i jelentéséből. A bajai szekunderhálózat különböző részein oszlopcsereket, oszlopgyámolításokat végzett. Több helyen bővítette a bajai villamos hálózatot. Az 5000 voltos primer városi hálózat Szent László és Madách Imre utcai szakaszán oszlopcsereket hajtott végre. Bővítette a közvilágítási vezetéket a hajóállomásnál a vízállomásjelző kivilágításához, helyreállította a közvilágítási lámpákat a Kamarás-Duna betonhidján, a Vöröshídon lévő lámpát pedig földalatti kábelcsatlakozással villanylámpává alakította át. Ezen a módon sikerült jobb világítást adni a hídon átmenő útszakasznak. A villamos üzem postai megrendelésre telefonvédő-szereléseket végzett a város több utcájában, így a Madách, az Alkotmány és az Attila utcákban. Átalakította a közvilágítás központi kapcsolását automatikus kapcsolásra oly módon, hogy új kapcsolóórákat szerelt fel. Ezáltal lehetővé vált a Bajcsy-Zsilinszky úti közvilágítás szétbontása

271 MNL BKML XXI. 502. c 14/62. Kig. 1948.

egész és félélszakás lámpákra. A város más helyein a félélszakás kapcsolószál kiépítésére csak az ősz folyamán fog sor kerülni. Így a most még az egész városban teljes számban égő lámpák közül éjfél után a kevésbé szükségeseket le lehet majd kapcsolni, ami árammegtakarítást fog eredményezni. A Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos bejövő távvezetékét úgy építette át a villamos üzem, hogy egyúttal felszerelte a primer és a szekunder hálózatot, a primer alá az üzemi telefonvezetékét is, továbbá a közvilágítási vezetékeket is. A város kívánságára a vasútállomás előtti hálózatot az üzem áthelyezte a Vonatkert felőli oldalra. Így sikerült megszüntetni a forgalmas járda és úttest közötti oszlopsorokat. Folytatta újjáépítési tervét Dél-Pest megyében is, ahol a komló–bajai távvezeték nagytám–nemesnádudvari 5 km hosszú, 2200 voltos távvezetékének nem szabványos módon felállított ideiglenes szakaszát 35 milliméteres alumíniumvezetékekkel építette újjá. A baja–komlói 22 000 voltos távvezetéken oszlopcseréket és oszlopgyámolítást végzett. Érsekcsanádon a szabadtéri előadásokra 350 méter hosszú ideiglenes hálózatot, Kalocsán pedig a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetének áramellátására új transzformátorállomást létesített. A bajai letranszformáló áram 6000 kVA-es nagy transzformátorának átvizsgálása és olajtisztítása érdekében üzemképes állapotba helyezte a már évek óta használaton kívül volt két 3000 kVA-es, valamint a 35 000 voltos transzformátorát, továbbá az ezekhez kapcsolódó kapcsoló- és mérőberendezéseket. Püspöknádasdon áthelyezte a telepes házakhoz veszélyes közelségben lévő 15 000 voltos vonalát.

A közüzemek részt vett a Szent István napján megnyílt ipari kiállításon, amelyen bemutatta az üzemek fejlődését, a gázgyártás menetét, az elektromos áramnak és a gáznak a legkülönbözőbb célokra történő előnyös felhasználását. Baján a két közgyűlés közötti időben a világítási fogyasztók száma 33, vidéken 15, a motorikus fogyasztóké Baján és vidéken egyaránt 15 fővel növekedett.

A gázgyár az elmúlt negyedévben főleg a gázgyártási berendezéseit vizsgálta át, hálózatkutatásokat csak kis mértékben végzett, több utcában hálózati gázömléseket szüntetett meg.

Májusban megszüntette a Bajcsy-Zsilinszky úti gázközvilágítást és felszedte az ott 650 méter hosszan lefektetett, jó állapotban lévő Mannesmann csőhálózatot. Ebből további 3 gázlámpát szerelt fel a kamarás-dunai sétány halpiac felőli részén. Egyes városi lakosok még mindig fegyelmezetlenek, mert a Kamarás-Dunapartján felszerelt gázlámpák üvegburáit állandóan összetörik, tetemes kárt okozva ezáltal a város közönségének. Az itteni világítás megszüntetése azonban veszélyeztetné a közbiztonságot. A gyár a gázfejlesztő kemence ősszel meginduló felépítésére megtett minden előkészületet. Lebontotta a régi, kiselejtezett kemencét, kiválogatta a még használható samottanyagokat, rendbe hozta az új kemencéhez szükséges retortafejeket, kátrányelötéteket.

A gázgyár termelése lényegesen meghaladta az előirányzatot. Mérőhitelesítést végzett 136 esetben, gázmérőt szerelt fel új fogyasztóknál 64 esetben.

A jelenlegi egységárak alapján a gázgyár elkészítette a Bátya és Fajszt községek elosztóhálózatainak költségvetését. Ezzel kapcsolatban a polgármester annak a reményének adott hangot, hogy ezen hálózatok költségeinek leszorításával sikerül végre ennek a két községnek is a hálózatát kiépíteni. Hangsúlyozta, hogy a két község villamosítása Baja város közönsége számára kizárólag csak erkölcsi kötelesség, mert a beruházási anyagárak és az áramegységárak közötti nagy diszparitás a faluvillamosítást ráfizetésessé teszi. Kifejezte továbbá azon reményét is, hogy a két község méltányolja Baja város közönségének törekvését, és a közművek által nyújtandó 300 000 forintos hozzájáruláson felül magára fogja vállalni a villamosításhoz szükséges tervhitelet terheit.²⁷²

A villamos üzemek vidéki osztálya szakértőkkel elvégeztette a bajai Duna-átvezetés gúláinak felülvizsgálatát, a baranyai körzetben pedig a 15 000 voltos távvezeték oszlopainak átvizsgálását, derül ki a polgármester 1948. október 29-i jelentéséből. Dél-Pest megyében 400 fm szekunder hálózatbővítést, a sükösi paprikamalom részére pedig új transzformátorállomást épített. Kalocsán most folyik az ottani ONCSA-telep hálózatbővítése.

272 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Megkezdődtek a Bátya és Fajsz községek villamosításával kapcsolatos tárgyalások, sőt az oszlopokat és az anyagokat részben Kalocsáról tengelyen, részben Bajáról uszályon és az üzemi tehérgépkocsival ki is szállították a helyszínre. Bátyán már meg is kezdődött az oszlopok felállítása. A hálózatépítési munkák elvégzésére a Bajai Villanszerelő Szövetkezet és a Kalocsai Villamos Munkaközösség kapott megbízást.

A villamos üzem vezetősége elvégeztette az üzem Prohászka utcai bérházának villamos belső berendezésének szerelési munkáit, sőt a transzformátorháztól az irodáig új telefovonalat szereltetett fel. Emellett teljes erővel folytatta a féléjszakás közvilágítási szál kiépítését a Szentistván városrészben és a városházi körzetben.

A gázgyár elvégezte a Batthyány utcai gázfővezeték cseréjét, gőzkazánjavítást a kemencén, folytatta a hálózati gázömlések felkutatását, és a Gaál Péter utcában fekvő Nagy B. bérháza belső berendezésének szerelési munkáit is. A gázgyári lakatosműhely vasszerkezeteket készített Bátya és Fajsz község villamosításához és egyéb villamos bővítési munkákhoz.

Októberben a villanyfogyasztók száma Baján 11, az üzemek vidéki körzetében 28 fővel, a motorikus fogyasztóké öttel, vidéken eggyel nőtt. Baján mindössze 1 új gázfogyasztót sikerült a hálózatra kapcsolni.²⁷³

Az új gázfejlesztő kemence építés alatt áll, és az év végére fel is épül, tudjuk meg a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. A gázgyár távolabbi terve egy függőleges kiskamrás kemence felépítése, amely lehetővé teszi a tisztán hazai szenek elgázosítását, és ami a gázgyár üzemét végleg rentábilissá tenné. Napokon belül üzembe helyezik a gázgyár koksztörő berendezését is, amely a városi közönséget osztályozott, elsőrendű koksszal fogja ellátni. A gázgyár területén új irodát, raktárat, műhelyt, mérőhitelesítőt, munkásétkezőt és munkásfürdőt is magában foglaló épületet szándékoztak felépíteni. Erre a célra a pénzügyi fedezet biztosítva volt, megtörtént a versenytárgyalás is, a terv megvalósítására azonban mégsem került sor, mert a munkák kiadására az építésügyi igazgatóság döntése még nem érkezett meg.

273 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

A villamos üzem 1948 végére befejezte az új Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vezetékszakasz, az ONCSA-telep, a Szentistván és más városrész több utcája villamos hálózatának kiépítését. Ám nemcsak a bajai feladatokat oldotta meg a villamosművek, hanem Kalocsán az ottani ONCSA-telepet és több utcát is villamosított, bővítette a Dél-Pest megyei községek villamos elosztóhálózatát, sőt októberben megkezdte Bátya és Fajsz községek villamos hálózatának kiépítését is. Ezek a hálózatok karácsonyra fognak elkészülni és ekkor ebben a két községben is fel fognak gyulladni a villanylámpák. A Dunán inneni területek jobb áramellátása érdekében a pécsváradai 2500 kilowattos feszültség szabályozót Bajára szállították, amelyet még 1948 folyamán a bajai transzformátorállomáson üzembe is kívántak helyezni. A város a takarékoság érdekében a közvilágítást egész és féléjszaka égő lámpákra bontotta, mert a lámpák számát sikerült annyira növelni, hogy nincs értelme a lámpák egész éjszakai égetésének, ezért éjjel 11 óra után csak csökkentett közvilágítás van. A jelentős beruházások ellenére a villamos üzem tekintélyes támogatást nyújt a városi háztartásnak. Az 1947. augusztus 1-jétől 1948. december 31-ig terjedő időre előirányzott 561 000 forintos hozzájárulását nemcsak megfizette, hanem előreláthatólag ezenfelül még további 300 000 forintot tud majd nyereségként a városi pénztárba befizetni. Ezzel a majdnem 1 millió forintot elérő összeggel a bajai villamos üzem az ország legjobban vezetett és legjobban jövedelmező közüzemévé vált.

A bajai villamos üzem jövőbeni feladata lesz a bajai letranszformáló-állomás teljesítményének növelése, tekintettel a városi közönség, a posztógyár és a NOSTRA állandóan növekvő energiaigényére. Megoldásra vár a dunai átfeszítés ügye és további Dél-Pest megyei községek villamosítása is.

A gázgyár fogyasztóinak száma 1948. január 1-je óta 18%-kal, míg a gázfogyasztás 32%-kal emelkedett. A villamos üzem világítási fogyasztóinak száma Baján 212, vidéken 287 fővel, míg a motorikus fogyasztók száma Baján hússzal, vidéken hárommal növekedett ugyanezen idő alatt. Jelentősen, 252 kVA-rel nőtt a

bajai szekunder elosztó transzformátor teljesítménye is. Ez pedig azt jelenti, hogy a bajai villamosművek igyekezett a fogyasztók energiátöbblet-igényét új, vagy nagyobb teljesítményű transzformátorok beállításával teljes egészében kielégíteni. A komló–bajai 35 000 voltos távvezeték csúcsterhelése 1947 és 1948 decembere között, a komló erőműben mérve, 60%-os többletnek felelt meg. Ez világosan mutatja, hogy a bajai letranszformáló-állomás milyen nagymértékű transzformátor teljesítménytöbblettel birkózott meg. Ha ehhez még hozzávesszük a posztógyár és más fogyasztók újabban bejelentett áramigényét is, akkor a bajai letranszformáló-állomás teljesítményének erőteljes növelését célzó beruházások indokoltak.²⁷⁴

Jóllehet a bajai villamos üzem még 1948. október végén megkezdte Bátya és Fajsz községek villamosítását, de az érdekelt községek által ígért napszámosok ki nem rendelése miatt több napos munkakiesés volt, derül ki a polgármester 1949. március 25-i jelentéséből. Ennek ellenére a két községet még a karácsonyi ünnepek előtt sikerült bekapcsolni a baja–kalocsai nagyfeszültségű távvezetékbe. A városi villamos üzem a bajai és a vidéki hálózatait, távvezetéseit üzembiztos állapotba hozta, a transzformátor-teljesítmények fokozásával pedig igyekezett a fogyasztóközönség megnövekedett energiaigényét kielégíteni. Amint az az 1948. évi zárszámadásból megállapítható, a villamosmű a legutóbbi 17 hónapos üzemi évét 1 600 000 forintos nyereséggel zárta. Az 1948. évi XXV. tc. és a minisztertanács határozata a bajai villamos üzemet 1949. január 1-jével államosította. Ennek következtében a villamos üzem kivált Baja Város Közművei kötelékéből.

A városi gázgyár az 1948 őszén megkezdett új gázfejlesztő kemencéjének az építését 1949. január 15-én fejezte be. Jelenleg a kemence gépi berendezéseinek szerelése folyik. Ezeket a munkákat egyrészt takarékosági, másrészt a gázgyári munkások téli foglalkoztatása miatt házilag végzik. A gázszívó 1949 februárjában megrongálódott, emiatt az üzemet le kellett állítani. A gépet szétszedése után, erős túlórázással, még aznap ideiglenesen helyreállították. A készletben volt gázzal sikerült a városi igényeket

274 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

kielégíteni, így nem volt zavar a gázszolgáltatásban. A székesfehérvári gázgyárnál sikerült találni egy üzemén kívüli, de a bajai gázgyárnak megfelelő gázszívót. Ennek helyrehozatala után fog sor kerülni a gép cseréjére, csere után pedig annak kijavítására. Ezáltal a gázgyár teljes értékű tartalékkal fog rendelkezni.

Az éveken át üzemképtelen koksztrögépet 1948 őszén sikerült megjavítani, hiányzó alkatrészeit, koksztrörökéseit kicserélni, és december végén üzembe helyezni. Ezzel lehetővé vált a gázgyár által termelt nagy, darabos koksz törése és osztályozása, és a városi közönség ily módon pormentes diókokszhoz juthat. A kokszüzlet helyzete kedvezőtlen, mert az enyhe tél miatt a kereslet gyenge, és a magas kokszár is a kereslet visszaesését eredményezte. Emellett a kereslet visszaesésének még az is oka lehet, hogy a lakosság nem akar otthon bajlódni a koksz törésével és a szakszerűtlen törés által keletkezett kokszport sem tudta eltüntetni. Ezért a polgármester azon reményének adott hangot, hogy a gázgyár által termelt pormentes diókokszot a közönség újból keresni fogja és nem lesznek értékesítési nehézségek.

A gázelosztó-hálózaton csak a szokásos karbantartási munkák elvégzésére került sor, a további hibakereséseket a nyár folyamán fogják elvégezni.

Most a legfontosabb feladat a lejárt hitelesítésű gázmérők javítása, beszabályozása és újbóli hitelesítése. Havonta mintegy 100 darab gázmérőt sikerül hitelesítésre előkészíteni, ami azt jelenti, hogy még 1949 folyamán valamennyi gázmérőt hitelesíteni lehet.

A gázgyár 1949. január 1-jétől a fenti döntés értelmében különvált a villamos üzemtől. A különválás önálló ügykezelést, könyvelést, vagyon- és anyagkezelést kíván. Tekintve, hogy a gázgyár vezetője 1949 január–februárban még a villamos üzemnél teljesített szolgálatot, a gázgyárhoz átvett személyzet pedig nem rendelkezik a kereskedelmi és üzemi könyvelés területén gyakorlattal, ezért a gázgyár könyvelésében és ügykezelésében nagy hátralék áll fenn. A gázgyár vezetőjének a feladata lesz a külön ügy- és könyvvitel bevezetése, és a fennálló hátralék feldolgoztatása.

A gázgyár bejegyzett céggé vált továbbra is Baja Város Közművei néven folytatja működését, mert a gázgyárral rövidesen fuzionálni fog a városi szeszgyár is, később más városi üzemek is, amelyek megfelelő fejlődésük esetén hivatva lesznek a városi közönség szükségleteit kielégíteni, és a várost jövedelemhez juttatni.²⁷⁵

1949 áprilisában sikerült elvégezni a Székesfehérvári Lég-szeszgyár által kiselejteztet és ócskavasárban megvásárolt gázszívó javítását, mutat rá az 1949. május 30-i polgármesteri jelentés. Ez lehetővé teszi a gázgyárban felszerelt, meghibásodott és csak ideiglenesen rendbe hozott gázszívó kicserélését, megjavítása után pedig tartalékszívókénti tárolását. Enélkül ugyanis a gázgyár nem tartható fenn. Áprilisban újból megkezdődött a hálózati gázömlések felkutatása és elhárítása. Májusban a magyar szenek nagy kéntartalma miatt kilyukadt gőzkazán leszerelésére került sor. Helyettesítésére a tartalék gőzkazán üzembe helyezése megtörtént, míg a kilyukadt gőzkazán javítása most folyik. Megkezdődött a székesfehérvári gázszívó beépítése is.²⁷⁶

Műszaki igazgatás

A város első műszaki igazgatásra vonatkozó jelentéseiből többnyire csak az útjavítási, karbantartási, tatarozási és egyéb munkákra fordított kiadásokról értesülhetünk.

A közutak általános karbantartására, a munkabérekre és fuvardíjakra 3577,24 mil. pengőt, anyagbeszerzésre 7500 mill. pengőt, köztisztasági munkákra 3119,41 mil. pengőt, egyéb közérdekű javításra, tatarozásra, karbantartásra 12 354 mil. pengőt fizetett ki a város, tudjuk meg a polgármester 1946. május 16-i jelentéséből.²⁷⁷

275 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

276 Uo. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

277 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

A város 1946 júniusában útburkolási, padkarendezési, árokrendezési munkálatokat, valamint a komplejáratok földmunkáit végeztette el. A munkálatokra 34 760 mil. pengő munkabért fizetett ki. Anyagrendelésre 15 000 mil. pengőt, míg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyi megbízottjának átköltözésekor tatarozási munkákra 84 519 mil. pengőt költött. Az egyéb javító és karbantartó munkák 47 691 mil. pengőt emésztettek fel.²⁷⁸

Az 1946. augusztus 1-jétől december 1-jéig terjedő időszakról szóló polgármesteri jelentés megemlíti, hogy a városban folyó útépítési és fenntartási munkákat 4 útör, 7 útörnap számos és kövezőmunkás, 2 járdajavító kőműves és ugyanennyi járdajavító nap számos végezte.

A Dunavölgyi Leccsapoló védtöltésének helyreállításán 1 vezetőmunkás és 10 nap számos dolgozott.

Elkészült az M = 1 : 25 000 léptékű városfejlesztési alaptérkép.

A köztisztasági munkákat két vezető irányítása mellett 14, illetve 19 utcapró végezte.

Sikerült a Kenderes-árok hálózatát és a Munkácsy utcai csatornákat kitisztítani, a komplejáró karbantartását elvégeztetni.

A csökkentett létszám és az ellenőrzés hiánya miatt a munkák nem haladhattak a kellő ütemben. Útmester ugyanis nem volt, a városi mérnöki hivatal középfokú műszaki személyzetét pedig teljes egészében elbocsátották.

Folytak az iskolák, óvodák és egyéb középületek javítási, a közutak karbantartási munkái. A szentjánosi iskolához folyosó, toldalék és melléképület is készült. A fertőtlenítőintézetben vízvezeték bevezetésére került sor. Elbontották a volt révkapitánysági és konzervgyári épületeket.

A jelentés kitért még a mérnöki hivatal személyzetére is. Eszerint a hivatal 1 műszaki tanácsosból, 1 főmérnökből és 1 adminisztratív tisztviselőből áll, akik a középfokú műszaki személyzet teljes B-listázása miatt minden apró-cseprő dologgal kénytelenek foglalkozni. Emiatt a mérnöki munka teljesen szü-

278 MNL BKML XXI. 502. c 6008/12. Kig. 1946.

netelt. A mérnöki hivatal munkáját délutáni túlórákkal, vagy éjjeli munkával elvégezni nem lehet. A kinti munkák csak nappal végezhetőek el, az iparosok csak ekkor állnak rendelkezésre, az így kialakult helyzet pedig arra kényszeríti a hivatalt, hogy egyidejűleg többfelé működjön. Amennyiben a mérnöki hivatal nem kap megfelelő műszaki személyzetet, annak a város közönsége fogja kárát látni.²⁷⁹

Az utak karbantartására dunai kavicsot és zúzalékot hozatott a város, és azt a Monostori és Budapesti út külső szakaszain terítette el. Megkezdődött az utak padkáinak rendezése, homokolása és a lyukak befoltozása. Ehhez hasonlóan folyamatosan végezték a járdák legszükségesebb foltozását is, tudjuk meg a polgármester 1946. december 17-i jelentéséből.

Sikerült rendbe hozatni a Kölcsey utca közcsatornáin eldugult aknákat is.

A Flórián utcai kispiac területét a kövezetlen járdájú utcákhoz hasonlóan salakkal terítettette le.

A dunai árvédelmi töltésen a háború által okozott sérüléseket földmunkásokkal hozatta rendbe, míg a töltést további kezelésre átadta az Ármentesítő Társulatnak.

A dunai komp lejáróit a vízálláshoz igazította, miközben már folytak a tulsó oldali feljáró kikövezését megelőző földmunkák.

A közutak karbantartása is állandóan folyik.

Magasépítési tevékenység 1946 júniusa óta alig történt a városban. Ezen a téren az új pénz a forint bevezetése sem hozott lényegi változást, mert a pénz- és hitelhiány hátráltatja az ilyen irányú építkezéseket.²⁸⁰

A városi mérnöki hivatal 1947. januári tevékenységéből azt emelte ki a polgármester, hogy az nagyrészt hóeltakarításból, a törvényhatósági utakon hóekézésből, a Vaskúti és Csanádi utak melletti fák nyeséséből állt.

A mérnöki hivatal folytatta a városrendezési alaptérképek rajzolását is.

279 MNL BKML XXI. 502. c 6008/41. Kig. 1946.

280 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

A dunai kompátkelés teljesítőképességének fokozását célozta a Baján járt Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság is, amelynek a felhívására a város a komplejárók megjavítására 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba, úgy, hogy az erre a célra szükséges további költségeket az állam fogja a város rendelkezésére bocsátani.

A földmunkákat a város máris elkezdte, azok kb. 5000 Ft értékben már el készültek, de a Duna zajlása és eljegesedése félbeszakította a munkát. A jég levonultával a város folytatni kívánta a kényszerűségből félbeszakított munkát. Az ügy előbbre vitele érdekében a mérnöki hivatal elkészítette az egész komplejáró és a hozzávezető utak költségvetését. Ennek összege a kövezési és egyéb mellékmunkákkal együtt 259 895 forintra rúgott.

A komplejárót bérlő Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet már el is készített egy új, $14 \times 5,25$ méter méretű, 30 tonna teherbírású kompot. Ez a komp képes lesz egyszerre 4 db 2,5–3 tonnás teherautót szállítani. Emellett forgalomképes állapotba hoztak egy 12×5 méter méretű, 10 tonna teherbírású kompot is, amellyel a kocsiforgalmat kívánták lebonyolítani. A jég levonulása után fog majd megindulni ezeken a kompokon a dunai átkelő forgalom.

Magasépítési munkák a nagy hideg miatt nem történtek. Egyes közintézményekben belső falazási, meszelési, javítási, karbantartási munkák folytak. A szentjánosi óvoda részére anyagbeszerzés történt, míg a belvárosi általános iskola részére 15 újabb iskolapadot vásároltak.

A fentiek mellett még egyéb alkalmi munkák, pl. laktanya átalakítási vázlattervek, előzetes felmérések, és költségvetés készítésével foglalatzkodott a városi mérnöki hivatal.²⁸¹

A kompátkelés teljesítőképességének fokozása céljából Baján járt Közlekedésügyi Bizottság felhívására a város 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba a komplejárók megjavítására, úgy, hogy az erre a célra szükséges többi költséget az állam bocsátja rendelkezésre. Mindez a polgármester 1947. február 10-i jelentésében olvasható.

281 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

A földmunkák már meg is kezdődtek, sőt kb. 5000 Ft értékben el is készültek, de a munkákat a Duna zajlása és eljegesedése félbeszakította. A jég elvonultával a város az általa megígért hozzájárulás keretében fogja a további munkákat elvégeztetni. A mérnöki hivatal elkészítette az egész komplejáró és a hozzávezető utak költségvetését, amely a kövezési és egyéb mellékmunkálatokkal együtt 259 896 Ft-ot tesz ki.²⁸²

A városi közutakat a korábbi hadi helyzet erősen megrongálta, tudjuk meg a polgármester 1947. május 12-i jelentéséből. Azóta a közutak már elfogadható állapotban vannak, bár a leromlás minden jelét mutatják. Az utakon javítással és foltozással már nem lehet elodázni az újratérítés és hengerezés szükségét. A város a belterületi kövezetjavítási munkákhoz bazaltkockakövet és kiskockakövet vásárolt. A legszükségesebb belterületi kövezetjavítási munkák folynak. Újra kellett kövezni a Kamarás-Duna-parton lévő Árpád-téri igen rossz útszakaszt, a MABI-háztól a Kazinczy utcáig. A belső kövezet a város igen sok utcájában elhasznált és kopott, helyreállításukra még igen sok pénzt kell fordítani.

A kövezetlen Róka és Hunyady utcában az ottani pocsolya vizének levezetésére a város komolyabb földmunkákat végeztetett. Több utcában a kövezetlen járdákra salakot terítettek.

A dunai kompot átadták a forgalomnak és a kompfeljárókat is rendbe hozatta a város. A kompátkelés 1946 márciusában indult meg, akkor, amikor az orosz katonai parancsnokság elbontatta a vasúti pontonhidat, amely csak szükségmegoldás volt.

Az árvízvédelem terén a város az utóbbi két évben a dunai védtöltés helyreállítására fordította minden erejét.

A csatornázási munkák területén két váratlan feladatot kellett megoldani. Az egyik, az összedőlt Parti utcai esővízlevezető víz felőli oldalon lévő partépítménye volt, amit azonnal meg kellett szüntetni. Ezáltal sikerült megakadályozni a Parti utca alsó szakaszának további leszakadását. A másik, a Deák Ferenc utcai főcsatornába torkolló szennyvízcsatorna volt, amely a belvárosi

282 MNL BKML XXI. 502. c 14/14. Kig. 1947.

elemi iskola épülete alatt hozta át a Mészáros Lázár utca esővizeit és az iskolák szennyvizeit, ez is tönkrement. Ezt a csatornát meg kellett szüntetni. Helyette új, falazott csatornát építtetett a város.

A közkutak karbantartása állandóan folyik. Most azonban a főtéri és a városházi vízellátás megoldására a város egy új artézi kút fúrását kezdte meg.

A város minden pénzügyi nehézség ellenére törekedett a házak rendbehozatalára. Az építőanyag-hiány különösen fenyőfában nagy, de a szegénység és a terhes adózási feltételek is fékezik az építőipar kibontakozását. A helyreállítási és újjáépítési valós szükséglet olyan nagy, hogy azt az építőipar két év alatt sem lenne képes teljesíteni.

A középületek helyreállítási munkái az építőipar hitelfedezeti hiánya miatt szorultak háttérbe. Ennek ellenére a város több iskolát és a közvágóhidat is helyreállíttatta, hasonlóképpen a régi városi bérházban két lakást is, amelyeket sikerült bérbe adni. A közellátási hivatalt a város a régi bérház emeletére költöztette át. A kórházban most folynak a fertőtlenítőintézet befejező munkálatai.²⁸³

A Monostori és a Csanádi utakon a beszerzett zúzalék elterítése folyt 1947 júliusában. Emellett a külső utakon folytatódott a padkarendezés és a homokszórás is.

Jelentős javítási munkák elvégzésére került sor a belső útszakaszokon is. Így befejeződött a Külső Dózsa György út rézsüburkolatának építése, az Árpád tér egy szakaszának kikövezése, a vasútállomás előtti tér kifoltozása, amely így alkalmassá vált személygépkocsik közlekedésére is. A teherforgalmat a MÁV a Bezerédy utcára kényszerült korlátozni, mert az itteni kifoltozás a komoly teherforgalmat nem bírná el, jóllehet a város az 1947–1948. költségvetési évben ezt az utcát véglegesen kiskockaburkolattal kívánta ellátni.

Sikerült a nagy-pandúr-szigeti védtöltést kijavítani és helyreállítani, hasonlóképpen a kis-pandúr-szigeti zsilipet, valamint a töltéshiányokat is. A Duna-jobbparton ideiglenes kövezéssel szélesebb komplejárót létesített a város.

283 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

Sor került a Kenderes-árok beszíntezésére, sőt arról részletes felvételi terv is készült, hogy a lecsapolási munkák bármikor megkezdhetők legyenek, amint a város pénzhez jut. Megkezdték és két héten belül be is fejezik a Kenderes-árok nyílt szakaszainak és mellékárkainak kitisztítását is, különös tekintettel a Várady Érsek út felőli, és a hizlaldánál elvonuló útszakaszra. A Sporttelep fürdővizét is a Kenderes-árokba vezettette a város.

Az Építésügyi Minisztérium Városrendezési Osztályával sikerült a város közúti útvonalhálózatát megállapítani, amelyet jóváhagyásra a törvényhatósági bizottság elé terjesztett a mérnöki hivatal.

Folytatódott a részletes városrendezési tervhez szükséges térkép megrajzolása.

Július 14-én a főtéri artézi kút pótlására és a városháza jobb vízellátásának biztosítására a székház udvarán 250 méter mélyre tervezett artézi kút fúrása kezdődött meg.

Megindult a városban a magasépítkezés is. A közönség kezdi a házakat tataroztatni, a homlokzatokat kijavíttatni, a lakásokat rendbe hozatni. Ezeknek a munkáknak azonban gyenge az üteme, mert igen drágák az építési munkák.

A város saját lehetőségei keretén belül folytatta a középületek helyreállítását. A közbúvághidat sikerült annyira rendbe hozni, hogy ott megindulhatott a marhák vágása. Befejezödték a lökerti üdülöiskola és a fertötlenítöintézet helyreállításí munkái. Megkezdödték viszont a Nemibeteg-gondozó Intézet befejező munkálatai, folytatödták a szentjánosi óvoda, a vöröskeresztteri iskola helyreállításí munkálatai. Ezeknek a munkáknak az elvégzése után a város a polgári iskola emeleti tantermeit és a kiscsávolyi iskola még hiányzó két tantermét kívánta rendbe hozatni.²⁸⁴

A polgármester 1947. november 15-i jelentése szerint az 51-es csanád-monostori útszakaszt a város október 1-jén állami kezelésbe adta vissza. Az átadott útvonal a város összes közútjai közül a legrosszabb állapotú, ezért azt az állam újra fogja teríttetni és hengereltetni. Az egyéb városi közutak közepes állapotban vannak.

284 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A komplejárót részben a közmunkaügyi miniszter államsegélyből, részben pedig a város saját anyagi erejéből sikerült olyan állapotba hozni, hogy az a nehezebb járműforgalom igényeit is kielégíti. A Duna rendkívül alacsony vízállása rendkívüli helyzet elé állította a várost. A forgalom biztosítása érdekében soha szárazra nem került mederrészeket kellett kikövezni. A komplejárók hosszúra nyúltak, a rajtuk való közlekedés mind nehezebbé válik.

Júniustól kezdődően 70 000 Ft segély keretén belül földmunkákat végeztetett a város, amelyeknek eredményeként sikerült rendbe hozni a kis-pandúr-szigeti partot és a Parti utca alatti Kamarás-Duna-part egy szakaszát. A most kapott 60 000 forintnyi államsegélyt a város a munkanélküliség leküzdésére, valamint a kereskedelmi és téli kikötő földmunkáira szándékozott fordítani.

A városfejlesztési terv alapjaként a Miniszterközi Bizottság véglegesen megállapította a város közlekedési hálózatának főbb alapvonalait mind a víziutak, vasutak, közutak, mind pedig a légi forgalom terén egyaránt.

A három légoltalmi vízmedence közül egyet teljesen megszüntettetett, kettőt pedig betöltetett a város. Ez utóbbiakat a gyermekek részére játszótérnek hagyták meg. Két helyen hinták felállítására is sor került, de ezeket sajnálatos módon a felnőttek állandóan megrongálták. Tavasszal a Déry-kertben, a Barán, Bajasantistvánon, a vöröskereszttéren, és esetleg Szentjánoson is játszótéreket fog létesíteni a város.

Erősen leromlott a városi járdák burkolata. A főbb útvonalak annyira elkoptak, hogy a téglák darabokra törtek, vagy kiporlódtak. Az így keletkezett lyukak sok kellemetlenséget okoznak a közlekedőknek.

A járdák töredezéséhez erősen hozzájárult a városszerte elterjedt tragacsforgalom is, amely csaknem kizárólag a járdákon bonyolódik le. A javításhoz szükséges hatsarkos égetett téglaviszont nem kapható Baján. Ezért a város vezetése úgy rendelkezett, hogy a tél folyamán betonlapokat kell készíteni, amelyekkel a megrongálódott járdákat ki lehet javítani.

A városi közkutak állapota a szinte sosem tapasztalt alacsony dunai vízállás miatt rendkívül komolyra fordult. Szentjánoson, Bajaszentistvánon és a diluviális parttörés mentén lévő ásott kutakból nagyrészt eltűnt a víz. Ezért a város vezetése arra törekedett, hogy a nehéz helyzetben lévő városrészek ivóvízellátását a fúrt kutakból és a posztógyárból biztosítani tudja.

Elkészült a városházi artézi kút fúrása és csövezése. A kút vize azonban nem jön föl a talajszint fölé, annál 70 cm-rel mélyebben van. Ez azt jelenti, hogy vízkiemelés innen csak szivattyúzás segítségével történhet. A város a kútra 18 m³ úrtartalmú tárolóaknát készíttetett vasbetonból. A kút vize ebben gyűlik össze és innen nyugodt vízfelvétellel nyomják fel a vizet a padlás-tartályba. Ebből látják el vízzel a városi székházat, a Deák Ferenc utcán létesülő ejektoros kutat, a közművek székházát, a Munkás Kultúrszövetség házát, sőt a jövő évben innen kívánták ellátni a régi bérházat is. A főtéri kutat a város továbbra is fenn kívánta tartani a piacozók részére. A város vezetése azért döntött a Deák Ferenc utcai kút létesítése mellett, mert így nem kell hóban és vízben a főtér közepére menni ivóvízért, azt a száraz járdákon is el lehet érni.

A városrendezést célzó főtérképek elkészültek, vagy befejezés előtt állnak.

A vágóhíd helyreállítása teljesen befejeződött, ott meg is indult a munka. Sikerült helyreállítani a vöröskereszttéri iskolát, az óvodákban és napközi otthonokban a legszükségesebb kiegészítő munkákat elvégezni, a városi kertészet épületeit helyrehozni. A régi városi bérház emeletén három lakást alakított ki a város vezetősége a volt hivatalokból. Ezzel is a mutatkozó lakásszükséggen kívánt enyhíteni. Elkészült a közkórházban lévő Nemibeteg-gondozó Intézet is. A közkórházi konyhaépület építkezése még tart, az üveghiány hátráltatja a befejezést. Az üveghiány egyébként a villamos üzemek székházának helyreállítási munkáiban is fennakadást okoz. Az állami építkezések közül a kereskedelmi fiúiskola épületének egyik, egyemeletes szárnyának a befejezési munkálatai folynak.

A város a hároméves tervvel kapcsolatban arra kérte az Építésügyi Minisztériumot, hogy elsősorban kislakásépítés céljára folyósítson sürgősen államsegélyt.

Az Állami Tanítóképző Intézettel közösen sikerült a városnak helyreállítani az intézet artézi vízellátását, úgy, hogy már a nagyközönség is innen kapja az artézi vizet.

Megkezdődtek a Vaskúti úti laktanya leltári átvételi munkái és a kitararítása is.

A Déry-kertben időközben sikerült helyreállítani az orosz hősi temetőt. Ehhez a munkához az anyagi fedezetet a kecskeméti orosz városparancsnokság biztosította.

Folytak a Munkáskultúrszövetség székházának, a Rudnay-művésztelep lakóházának, valamint a kiscsávolyi iskolának a javítási, helyreállítási munkái is.²⁸⁵

Az 51-es út állami kezelésbe történő átadását kimondó közgyűlési határozatot jóváhagyta a közlekedésügyi miniszter, tudjuk meg a polgármester 1948. február 12-i jelentéséből. A város külső közúti szakaszainak állapota nem javult. Most a saját kezelésben lévő utak padka és felületi rendezése folyik. A város a közúti költségvetésében biztosított hitelekből fenntartási közüzalékot szerzett be, hogy azt a legrosszabb útszakaszokon elterítse. A Jánoshalmi út külső szakaszán az állami közmunka keretében elvégeztette azt a földmunkát, amelyet az út kővel való burkolásához szükségesnek tartott.

A komplejárók Duna-jobbparti részét a folyó 1947. decemberi és 1948. januári magas vízállása erősen megrongálta. Ezért a város átmeneti megoldást keresett, egy új, ideiglenes kikötőhely létesítésével.

Még az áradás előtt a város állami közmunkával földkiemléseket végeztetett a Kamarás-Dunán. A Kis-Pandúr-szigeten a városrendezési tervnek megfelelő, új belső útvonal mentén, iszapfogó gátat emeltetett, hogy a tavasszal meginduló mederkotrásból származó iszapot jó feltöltőanyagként hasznosíthassa.

285 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

Megkezdődött a járdák helyreállítása is. A Dózsa György út elején új betonlapokból készítettett a város járdaszakaszt, míg az innen kikerülő téglákból elvégeztette a legszükségesebb javításokat. Jelenleg az Erzsébet királyné utca rossz szakaszának újrakövezési munkáinak előkészítése folyik.

A városháza artézi vizét a Deák Ferenc utcai ejektoros kútból 1947 decembere óta használhatja a város közönsége. A közkutakra golyóscsapágyas, erős öntésű kútfelszerkezeteket szereltetett fel a város.

Megkezdődött a kiscsávolyi elemi iskola és a múzeum könyvtári részének, továbbá a Türr-emplékműnek és az iskolafürdőnek a helyreállítása is. A közművek székházában két lakás készült el. Ide költözött be a városi orvosi hivatal és a zöldkeresztes rendelő, de elfoglalta itt a helyét a közüzemek órahitelesítő laboratóriuma és munkás kultúrintézménye is. Az emeleti irodahelyiségek és lakások javítási munkái ekkor még folytak.

A közkórházi konyhaépület bővítésére 130 000 Ft államsegélyt kapott a város. Az új áraknak megfelelően a város átdolgozta a hároméves tervét és felterjesztette azt jóváhagyásra. Az Országos Tervhivatal a módosításra közölte, hogy 1948-ban kórházi építkezésekre 340 000 forintot, közmunkára 45 000 forintot, míg egyéb kulturális célra 20 000 forint állami támogatást tud Bajának nyújtani.

A hároméves terv keretén belül a város elvégeztette a Vaskúti úti laktanya felmérési és helyszíni felvételi munkáit, az átalakítási vázlatterveket, és az ehhez szükséges költségvetést. Ugyanezt megtette a tervezett vásárteleppel kapcsolatban is.

A Rudnay-művésztelep helyiségeiben a jobb műterembeosztás céljából átalakításokra került sor.²⁸⁶

Az 51-es közút hengerléséhez 63 704 Ft értékben szerzett be kavicsot Baja város az 1948. május 12–13-i polgármesteri jelentés szerint. Megkezdődött az út csanádi szakaszának újra hengerlése. Ennek a munkának az elvégzésére az államépítészeti hivatal 10 000 Ft közmunkapénzt kapott a kormánytól. A város kövezett utcái helyreállításához 6200 Ft értékű fejkövet vásárolt. Beszerez-

286 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám

te az Erzsébet királyné utca rossz kövezetű szakaszának kikövezéséhez szükséges cementet, kavicsot, bazalt kiskockaköveket és fejköveket. Ezek szállítására a Sió-zsilip megnyitásakor fog sor kerülni. A Jánoshalmi úton 2,5 km hosszon, 61 355 Ft közmunkapénz felhasználásával sikerült a földmunkákat úgy elvégeztetni, hogy azon a kőpálya építése megkezdődhet. A Dunántúllal való összeköttetés biztosítása érdekében a város az árvizek után sok földmunkával és kőakatokkal helyrehozatta a komplejárókat. Ezt a munkát 5031 Ft közmunkapénzből és 19 000 Ft városi hozzájárulásból sikerült megvalósítani.

A Kenderes-árok alapos végigtisztításán kívül a város megkezdte a Koppány utcai vízmosás levezetését is. A munkát vállalkozásba adta, de az annak elvégzéséhez szükséges cementet, terméskövet maga szerezte be. A város a Koppány utcai vízlevezetést végleg meg kívánta oldani.

A Dózsa György úton, a járásbírószágtól a Kölcsey utcáig terjedő 300 m² területen a város lerakatta azt a 4300 db 30 × 30 cm méretű betonlapot, amelyeket még a tél folyamán készítettett. Ez a munka az anyagköltségen felül 12 000 forintba került. A kikerült járdatöglákkal további javítási munkákat kívánt a város elvégeztetni. Elsősorban a Dózsa György út járdáit szándékozott kijavíttatni, mert ezek mentek a legjobban tönkre.

Sikerült helyrehozni a nagy- és a kis-pandúr-szigeti töltéseket, valamint a Parti utcai alsó partot. Az előbbi 31 000, az utóbbi 11 000 forintba került. A város a téli kikötővel kapcsolatban is végeztetett földmunkákat, mégpedig feltöltést és iszapfogó gát emelését. Ezek a munkák 73 650 forintba kerültek.

A betöltött, és játszótérre átalakított 3 légtalmi medence munkálatai 103 000 forintot emésztettek fel.

A városvezetés 10 db új beton szeméttartó ládát is készítettett 12 500 Ft értékben, amelyeket a város különböző részein helyeztek el. A polgármester azonban a jelentésében arra is felhívta a nagyközönség figyelmét, hogy a házi szemetét senki se rakja ki az utcára, mert annak elszállíttatását nem lehet áthárítani a városra. A kihágást elkövetőkkel szemben a város vezetői szigorúan fognak fellépni.

Szentjánoson, a Déry-kertben, Bajaszentistvánon új játszótereket, új padokat készítettett a város vezetése.

Az állandó karbantartáson kívül 8 közkutat új, erős, könnyen kezelhető felszerkezettel láttak el. A városházi artézi kút elkészült, az 98 600 forintba került. Új kút létesítésére Szentjánoson került sor, ahol már a víztartály szerelése folyik. Rövidesen megindul a vízszolgáltatás is. A Zombor utcai bérházban is új kútat kellett fúrni. Ezáltal sikerült függetlenedni a MÁV vízszolgáltatásától ebben a bérházban és a Vasúti kertben is, amely korábban nagy összegeket emésztett fel. A fenti kutak mindegyike 15 000 forintba került. Elkészült ugyan a Mészáros Lázár utcai közkút újrafúrása, de a csövek kilyukadása miatt a betört iszap hasznavehetetlenné tette a kútat. Új felszerkezet felszerelésével itt is hamarosan megindul a vízszolgáltatás. Hasonlóképpen segítettek a Damjanich utcai óvodában lévő kúton is, amely a szűrő elvízkövesedése miatt már nem adott vizet. Az alsóvárosi ivóvízellátás biztosítása után a város a bajaszentistváni iskola kútját és vízellátását kívánta helyreállítani. Itt 1948 őszén egy új artézi kút fúrását is tervezték. A közterületeken lévő kutak köztulajdonba vételéről az 1948. májusi törvényhatósági bizottsági ülés szándékozott dönteni.

Sikerült elkészíteni a város új, $M = 1 : 25\,000$ léptékű térképét, miután az $M = 1 : 5000$ léptékű belterületi térkép újra elkészült. Sor került a fő közlekedési útvonalhálózat megállapítására is. Folyamatban van a bajaszentistváni állathajtó út megoldása is. A Kis-Pandúr-sziget ismét a város birtokába került vissza, amelyen már minden munkát az új rendezési tervek szerint végeztetett el a város vezetése. Folytak a szintezési munkák, amelyeknek az a célja, hogy a sziget jövőbeni fejlesztése érdekében itt öntözéses kertgazdálkodást lehessen megvalósítani, öntözőcsatorna-rendszerrel. A közkutakról részletes összeírás és térkép is készült, hogy a városvezetés tiszta képet kapjon a jelenlegi állapotokról. A város a Szegedi Földmérési Felügyelőségtől megrendelte a már felmért és térképezett külterületi térképszelvényeket is.

A város helyreállította a vöröskereszttéri és a kiscsávolyi elemi iskolákat, a szentjánosi óvodát, a Kinizsi utcai napközi otthont. Ezekben a nagyobb helyreállítási munkákon kívül még 1947-ben 154 000 Ft összköltséggel sikerült a többi iskola belső javítását, meszelését, ajtóinak, ablakainak javításait, valamint villany- és vízszolgáltatását elvégeztetni. A polgári iskola emeleti termeinek helyreállítása most is folyik. A város legközelebbi feladata a Fehérló utcai napközi otthon, a Lökert üdülőiskolájának helyreállítása lesz. Az elemi oktatás céljára szolgáló valamennyi tanterem ekkor már használható állapotban volt. Bebútorozásukra a város 120 padra versenytárgyalást írt ki. Ettől remélte, hogy egy hónapon belül újabb 4 tantermet lehet padokkal ellátni. Az iskolák többi bútorszükségletét is hasonlóképpen szerezte be. Még 1948 folyamán iskolatáblákat, asztalokat, székeket, továbbá a polgári iskola felső tagozata tantestületi bútorszükségletét kívánta ilyen módon beszerezni. Sikerült a tanonciskola bútorszükségletét is jelentős mértékben kielégíteni. Mindez eddig 37 600 forintjába került a városnak.

A közegészségügy céljait szolgáló iskolafürdőt 12 000 Ft költséggel sikerült a közönség szolgálatába állítani. A fertőtlenítőintézet javítási és felújítási munkái 14 000 forintba kerültek. A nemibeteg-gondozó új épületét a város 50 000 forintba rúgó államsegéllyel tudta befejezni és használatra átadni. A közkórházban ugyancsak állami segéllyel folytatták a még befejezetlen konyhaépület munkáit.

A vágóhíd helyreállítására, illetve befejezésére 14 000 forintot fordított Baja városa. A városi bérházakban lévő hivatali helyiségeket lakásokká alakította át, ezzel próbálva meg enyhíteni a lakásínségen. A Várady úti kislakásokban, a Rudnay-művésztelepen, a Tóth Kálmán Kollégiumban lévő festőakadémián javításokat, belső átalakításokat, helyreállításokat végeztetett a város vezetése. Sor került a zeneiskola és a plébániaépület homlokzatának tatarozására is. Ez utóbbi épületnek a tetőzetét is kijavították. Ezek a munkák 68 000 forintba kerültek. A városi múzeumra és a Türr-emlékműre 30–30 000 forintot költött a város.

Nagyobb összeget felemésztő helyreállítási munkák elvégzésére került sor a Dózsa György u. 4. számú házban.

A fent felsorolt munkák nagymértékben elősegítették a munkanélküliség leküzdését.

A városi építkezések mellett folytak a városban még állami és egyéb közületi építkezések is. Így a MABI a 14 lakásos bérházát 160 000 forint felhasználásával hozta helyre. Az OTI-székház helyreállítására 140 000 forintot költöttek. A méntelep tatarozása 80 000, a kertészeti tanintézet 60 000, a mezőgazdasági szakiskola helyreállítása 50 000 forintba került. Az egyik legnagyobb építkezés a kereskedelmi fiúiskola építkezése volt, amelynek az egyemeletes szárnya már elkészült, munka már csak a második ütemet jelentő kétemeletes részén folyik. Az iskolára az állam 600 000 forintot költött.

A magánépítkezések tekintetében a kormány Bajára is kiterjesztette a háborús kárt szenvedett lakóépületekre maximálisan engedélyezhető 7500 Ft helyreállítási kölcsönszolgáltatást. Az ügyleteket a Bajai Takarékpénztár fogja lebonyolítani. A városban új házépítés kevés van. A helyi polgárok igyekeznek házukat, lakásukat saját erőből rendbe hozni, tatarozni.²⁸⁷

A városi mérnöki hivatal az 1948. szeptember 4-i polgármesteri jelentés szerint „*Baja város újjáépít és továbbépít*” jeligét írta fel az augusztus 20-i kultúrnapok kiállítási anyaga fölé. Ebben a szellemben végzi a hároméves terv keretében rá háruló munkát.

Az Erzsébet királyné utca régi burkolatát a város 280 fm hosszúságban, 2100 m² területen kiskockaburkolattal cseréltette ki. A burkolat cseréje 203 000 forintba került. A munka folytatására a város már megrendelte a kőanyagot és az utca végig új burkolatot fog kapni. Elkészült a vasútállomáshoz vezető út új kiskockaburkolata is 140 fm hosszúságban, 80 000 Ft költséggel. A Tüskösi dűlőutat földmunkával és salakozással rendeztette a város. Befejeződtek a Jánoshalmi út földmunkái is.

287 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz 4026/2. 1948.

A főbb útvonalakon sor került a járdák kijavítására is. A város minden intézkedést megtett a hiányzó hatsarkos téglák pótlására, hogy a javítás folytatódhasson. A már fásított utakat kerékvetőkkel igyekezett megvédeni. Ezzel a céllal készítettett vasbeton kerékvetőket az Erzsébet királyné utcához.

Befejeződtek a Koppány utcai vízlevezetés gyűjtőcsatornájának munkálatai és a fölötte lévő útkövezésé is. Mindez kb. 42 000 forintjába került Bajának. Folyamatban vannak a Vöröshíd helyreállítási munkái is.

Betonkeretes homokozókat, betonlábás padokat készítettett a város vezetése a nagyközönség számára.

A bajaszentistváni iskola előtt új ejektoros kút készült a lakosság részére. Befejeződött a Madách utcai kútúrás is. Hamarosan a felső városrész is jó ivóvizű, ejektoros kútfejvel ellátott kúthoz fog jutni. Elvégeztette a város a közterületeken lévő, városi kezelésbe átvett magánkutak legszükségesebb javítási és tisztítási munkáit is.

A földhivatal, a minisztériumok és az illetékes népi szervek bevonásával megtörtént a házhelykiosztásokra alkalmas városi területek kijelölése, hasonlóképpen elkészültek az ezekhez a területekhez szükséges részletes kiosztási, beépítési és utcavezetési tervek is. Ezeket a terveket az Építésügyi Minisztérium – városrendezési szempontból – előzetesen jóvá is hagyta.

Folyik a Kamarás-Duna kotrása, anyagával a város vezetése a Parti utca alatti részt töltette fel.

A helyi iparosok ingyen vállalták a józsefvárosi iskola tartozási és helyreállítási munkáit. A város csak a munkákhoz szükséges anyagok biztosításáról gondoskodik. Ily módon 1949 végére sikerül a városi iskolák eredeti állapotát helyreállítani. Az iskolák hiányzó felszerelését 180 új iskolapaddal, 4 tantermi asztallal, táblákkal gyarapította a város. Emellett még további 90 új iskolapadra és 4 asztalra kért árajánlatot a helyi vállalkozóktól. A legnagyobb hiány az iskolapadokban mutatkozik, bár fontosak lennének a szekrények, a fogasok és a székek is. A városi múzeumban a lépcsőház és az emeleti helyiségek rendbe hozására került sor, hogy a múzeum még az ősszel ide beköltözhessen és a

nagyközönség rendelkezésére állhasson. A város rendbe hozatta és felavatta a Türr István emlékművet, rendeztette annak környékét is. A Kamarás-Duna partján a húsárosok részére 5 új árusító fülkét és a MDTR hajójárat részére jegykiadó fülkét építtetett. Ezek a munkák nemsokára befejeződnek. A városi dolgozók részére a Kamarás-Duna partján fürdőtelepet letesített a város vezetése. Rendbe hozatta az iskolafogászat helyiségeit is.

A városi közművek a Prohászka utcai bérháza befejezési munkáit végeztette el. Remélhetőleg novemberre itt is 8 lakás és 4 üzlet enyhíti majd a keresletet.

A gázgyárban munkásfürdő, étkező, műhely és raktár, iroda-épület építésére fog sor kerülni. A kereskedelmi fiúiskola épületén is folynak az átalakítási munkák. Elég szépen haladnak a magánházak tatarozási és belső javítási munkái. Egyre kevesebb háborús kárt szenvedett épület található a városban. Az épület-helyreállítási kölcsönök lebonyolítását a Bajai Takarékpénztár végzi.

A város az augusztus 20-i kultúrnapokon egy kiállítási termet vett igénybe, ahol a földhivatallal és a folyammérnöki hivatallal közösen mutatta be az első tervévben végzett munkákat, és a további terveit. A kiállítás mondanivalóját rajzok, térképek, kimutatások színesítették.²⁸⁸

A város foltozással és terítéssel igyekezett a közutakat jó állapotban tartani, derül ki a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. Az 51. számú budapest–újvidéki főközlekedési út átkelési szakaszán az Erzsébet királyné utcában júliusban sikerült a régi, rossz állapotú útburkolatot 280 fm hosszúságban, 203 000 Ft összköltséggel korszerű betonlapos kiskockaburkolatra kicserélni. Augusztusban a vasútállomáshoz vezető út betonlapos kiskockaburkolata készült el 140 fm hosszúságban, 80 000 Ft költséggel.

Az Erzsébet királyné utcai útépítés folytatásához megrendelt kiskockakövet, fejkövet csak ismételt sürgetés és utánajárás után novemberben kapta meg a város. Ez azért történt így, mert a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége előbb a fontosabb állami építkezésekhez szállított követ. A munkát a város azonnal

288 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

kiadta vállalkozásba, amely olyan intenzíven folyt, hogy a 326 fm hosszúságú kiskockaburkolat december első napjaira el is készült. Az útépítési költségek a csatlakozó utcarészekben végzett javítási munkákkal és a kerékvetők elhelyezésével együtt 237 000 forintba kerültek. A Duna-jobbparti ideiglenes komplejáró novemberben az elégtelen partbiztosítás miatt megrongálódott. E helyett a város 16 000 Ft költséggel megjavította a régi, végleges helyen fekvő komplejárót. A régi komplejárónál való kikötés azért vált lehetségessé, mert a nyáron eltávolították a komplejáró elől a hídroncokat.

Baja a törvényhatósági úthálózatából az 51. és az 55. számú úton 10 928 méter utat adott át az államnak 1949. január 1-jei dátummal. Ezáltal a városi úthálózat 17,4%-kal csökkent.

Befejeződtek a Koppány utcai vízlevezetési munkálatok, amelyeknek a költségei a kövezetjavítással együtt kb. 42 000 forintra rúgtak.

A Deák Ferenc utcában növelte a város a nyelőaknák számát. Ezeket a jövő évi útépítési terveknek megfelelően olyan helyekre helyeztette, hogy az útépítés során a keresztezéseknél meg lehessen szüntetni a felszíni vízfolyásokat. A munka 12 800 forintba került.

A Vöröshíd összedőléssel fenyegető szárnyfalait a város lebontatta, majd úgy falaztatta fel újra, hogy a két-két szemben fekvő falat a föld alatt vasbeton merevítővel köttette össze. Kijavította a híd többi, megrongálódott részét is, sőt a híd új járdaburkolatot, míg a híd környéke javított útburkolatot kapott. Ezek a munkák 27 500 forintba kerültek.

A város a főbb útvonalak járdáit is kijavította, sőt járdalapok készítésére is berendezkedett.

A városrendezési célokat szolgáló térképek elkészültek és megtörtént a sokszorosításuk is. Elkészültek a népszámláláshoz szükséges körzeti térképek is. A földhivatal, a minisztériumok és az illetékes népi szervek bevonásával megtörtént a házhelyosztásra alkalmas területek kijelölése. Elkészültek az előírt határidőn belül a házhelyosztással kapcsolatos városrendezési tervek.

A Nagy-Pandúr-szigeten ipartelepek létesítésének céljára 153 kat. hold területet kapott vissza a város az államtól.

Baja visszakapta a dunántúli rakpart rendezésére szolgáló területet is. A terület átadása után a város azonnal elkezdte itt a földmunkákat. A rakpartot a terv szerint a Marica-fok medrének bővítéséből nyert anyaggal kívánta feltölteni. Emellett alkalmas-sá szerették volna tenni a Marica-fok medrét dunai hajók kikötésére is.

Szentjánoson és az új városi bérházban két új Northon kutat létesített a város. Két régi, mélyfúrású kutat pedig újra fúratott. Kijavíttatta a bajaszentistváni iskola kútját is. Mártonszálláson és Bajaszentistvánon egy-egy új ásott kutat készíttetett. A már meglévő kutakra 10 db új, erős, kézi felszerkezetet szereltetett. Folytatni kívánta az átvett magánkutak tisztíttatását.

A törvényhatósági bizottság határozatának megfelelően 5 új fúrt kút fog közel 100 000 Ft hitel keretein belül elkészülni a Jobbágy, a Mária, a Róka utcákban, az ONCSA-telepen és a Temető utcában. Az új kutak fúrása mellett a város törekedett a külső városrészek vízellátásának javítására is. Gépi felszerelést fog kapni a szállásvárosi és a józsefvárosi iskola belső kútja is, ami lehetővé fogja tenni, hogy a közönség ezekből is kaphasson az utcán vizet. A MÁV osztálymérnöksége kilátásba helyezte, hogy az Árva utcai lakótelep kútját gépesíti, amely esetben a város ott is létesít egy utcai vízvételi helyet.

Az iskolák, óvodák, napközi otthonok tatarozási és helyreállítási munkái nagyrészt elkészültek. Minden iskolaterem és minden óvodaépület használható a városban.

Az iskolák bútorzatában azonban még sok a hiány.

Sikerült a városi vámházakat is jórészt rendbe hozatni. Elkészült a múzeum emeleti helyiségeinek helyreállítása és lépcsőháza is. Ezek a munkák 60 000, míg a tatarozások és helyreállítások 200 000 forintba kerültek.

Elkészült a kamarás-dunai halcsarnok kibővítése 27 000 Ft költséggel.

Bontási anyagokból, sok önkéntes munkával, 12 000 Ft felhasználásával létesült a városi alkalmazottak fürdő- és csónaktelepe.

A városi kertészet új növényházat, a városi gazdasági telep új raktárat és új műhelyépületet létesített. A városi székházban levéltárbővítésre, a kézbesítőknek egy udvari helyiségbe történt áthelyezésére, valamint kerékpármegőrző helyiség felállítására került sor.

Újjáalakított helyiségeiben folytatta működését az iskolafo-gászat.

Elkészült a városi fekáli trágyatelep vasbetonmedencéje is, aho-vá tavasszal a város kezelőépületet és fészert kívánt építtetni, hogy az üzem megkezdhető legyen. A józsefvárosi iskolát társadalmi összefogással sikerült helyreállítani. Ehhez a város adta a szük-séges anyagokat. Az iskolában kb. 15 000 Ft értékű társadalmi munkát végeztek el a helyi iparosok. Elkészült a városi közművek bérháza, a lakók már el is foglalták a lakásaikat. Ez 340 000 Ft ér-tékű munkát jelentett a városnak. A gázgyári üzem épületére 1948. október 11-én érkeztek be az ajánlatok, ám a Szegedi Közmun-kaügyi Főigazgatóság Baja város sürgetése ellenére sem intézte el a vállalkozásba adás ügyét. Az ügy állítólag a VÁB-nál van. Pedig ez a 250 000 forintos közmunka már igen sürgős lenne.

Sikerült a Gaál Péter utcai bérházat lakhatóvá tenni, amely némileg enyhít a lakáskérdésen.

Az új kereskedelmi iskola vízvezetékének kiépítése és köz-ponti munkái lassú ütemben haladnak ugyan, de remény van arra, hogy már 1949 januárjában átköltözhet ide a fiúiskola. Az így fel-szabaduló épületbe a tanonciskola fog költözni.²⁸⁹

A munkanélküliség csökkentése érdekében 1949. január 10-től február 2-ig a Duna-jobbparti rakodó céljaira földmunkákat végeztetett a városi mérnöki hivatal, kb. 53 000 Ft értékben, tud-juk meg a polgármester 1949. március 25-i jelentéséből.

A Vaskúti út két kilométeres szakaszát a mérnöki hivatal újra hengereltette. Útjavításokhoz, útépítéshez nagy mennyiségű ka-vicsot, kiskockakövet, bazalt- és andezitfejkövet, járdalapok ké-

289 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

szítéséhez bazaltzúzalékot rendelt. A megrendelt kőanyagokat a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége csak április 30. és május 31-e közötti időben tudja szállítani, ezért az útfenntartási és utépítési munkák zöme a nyárra tolódott el. Járdáépítéshez a tél folyamán 10 000 db 30×30 cm-es betonjárdaalap készült el. Ezek felhasználásával 900 m² új járda elkészítésére írt ki versenytárgyalást a hivatal. Elkészültek a tervek a Dózsa György út 12–46. számú házak közötti útszakasz kivitelezésére.

Megkezdődött a belterületi kövezet foltozása. A mérnöki hivatal a rendelkezésre álló kőanyag mennyiségéhez mérten 7000 Ft értékű munkát adott ki vállalkozásba. A munkák megindulását eddig a fagy késleltette.

A város kövezetlen utcáit 4700 fm hosszúságban salakterítéssel látták el.

Baja legkülsőbb részein 5 új fűrt kút készült. A Bacsó Béla utcai kút fűrésánál gázfeltörés is történt. A gáz felhasználására azonban nem sikerült megfelelő megoldást találni, mert a gáz híg iszapban van, és ez a gáz nyomására behatol a szűrőbe, a csövet pedig eltömi. Emiatt a gázfeltörés meg is szűnt. A mérnöki hivatal bejelentette az eseményt a bányakapitányságnak, de onnan még nem érkezett válasz a probléma megoldására.

Helyszíni vegyvizsgálat során megállapították, hogy a városközi kút vize sok szén-savat tartalmaz. A szén-sav a kút acélcsővét oldja, ezért a víz vastartalma magas, következménye, hogy a víz az edényekben hamar megsárgul és kicsapódik belőle a vas. Ez ellen csak vastalanító berendezéssel lehet védekezni. Az egyébként jó minőségű víz csak így kapcsolható a vízvezeték-hálózatra. A városi mérnöki hivatal az 1949. évi kútfúrési tervét a vastalanító tervvel együtt jóváhagyásra felküldte az Országos Vízgazdálkodási Hivatalnak.

Elkészítette és ugyanoda felküldte jóváhagyásra a Marx téri csapadékvíz-levezetőcsatorna tervét is.

A városrendezési tervek elkészítése az Építésügyi és Közmunkaügyi Minisztérium utasításai szerint állandó munkáját képezi a mérnöki hivatalnak. Elkészültek a város településtörténeti

és laksűrűségi vizsgálatának térképei. Munka alatt van a Táltos, a Téglás, a Nádasdy, a Remete és a Hun utcák szabályozási terve.

Az építésügyi kormányzat lényeges módosításokkal küldte vissza és hagyta jóvá a város házhelyosztási tervét.

A Nemzeti Szálló tetőzetének helyreállítási munkáit a hivatal vállalkozásba adta. A többi helyreállítási és átalakítási munkát a Magasépítés-tudományi Intézet fogja tervezni, kiírni a pályázatot és végrehajtani a kivitelezést. Ezek a munkák meghaladják a 300 000 forintot. A hivatal vállalkozásba adta az 1948 őszén exhumált hadifoglyok síremlékművét.

Folynak a mezőgazdasági szeszgyár, a városi székház és a városi bérházak helyreállítási, és kisebb átalakítási munkái.

Az óvodabútorok elkészítése és helyreállítása az 1949. évi hitelkeret mértékét nem haladta meg. Megrendelte a hivatal a főispáni hivatal bútor-kiegészítését is.

Megtörtént a Nemzeti Szálló jelenlegi állapotának felmérése és rajzbeli rögzítése.

Az állami építkezések közül a NOSTRA-tárház befejezési munkái megindultak. Sor került a Türr István laktanya, a téli gazdasági iskola helyreállítására, sőt az utóbbi esetében a felszerelés beszerzésére, a középfokú kertészeti intézet tatarozására, felszerelésének kiegészítésére. Folyik az új kereskedelmi fiúiskola központi fűtés és csővezetékének teljes elkészítése, valamint a belső munkák. Ezek miatt az iskola beköltözése még mindig halasztást szenved.²⁹⁰

A városi makadám utak karbantartásához szükséges zúzott kő és zúzalékanyag megérkezett, sőt ennek legnagyobb részét már fel is használták a közutakon, derül ki az 1949. május 30-i polgármesteri jelentésből.

A vaskúti vámháztól kezdődően 977 fm hosszúságban elkészült május 5–22. között a Vaskúti út hengerlése. A munkához az államépítészeti hivatal adta kölcsön az úthengert.

290 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

A tervbe vett további 1200 m útszakasz azonban előreláthatóan csak a nyár végére fog elkészülni, mert az ehhez szükséges kőanyag előbb nem várható.

A város többi közútján a szokásos karbantartási munkák folynak. A korábban megrendelt andezit- és bazaltfejkő ugyan megérkezett, de a még januárban megrendelt kiskockakő nem, ezért a belterületi útszakasz átépítését vállalkozásba csak annak megérkezése után tudja adni a mérnöki hivatal.

Az építés- és közmunkaügyi miniszter által szervezett közmunka 1949. május 3-án kezdődött meg Baján és azóta is folyik. Ennek keretében került sor a Liszt Ferenc utca kikövezésére, a Duna-balparti komplejáró és a vasút közötti burkolat, a Kálmán király utcai terméskőburkolat szélesítésére, a Bajcsy-Zsilinszky úti kiskockaburkolat kijavítására. Emellett sor került még az állatvásártéri útépítés előkészítésére, a Damjanich és a Petőfi utca sarkának átburkolására, továbbá több helyen kisebb útrendezési munka elvégzésére.

A Dózsa György út 12–48. számú házak előtt, a télen készített 30×30 cm-es betonlapok felhasználásával 885 m^2 járdaburkolat fektetésére került sor. A vállalkozásba kiadott járdafektetés 19 971 forintba került.

A Dózsa György útról kikerült régi járdatéglákat a Kölcsey Ferenc, Madách Imre, Táncsics Mihály, Engels Frigyes, Petőfi Sándor, Batthyány Lajos utcákban használták fel járdajavításra.

A Déry-kertet és a Szent István téri sétányt murvával terítették le a mérnöki hivatal.

A kövezetlen járdájú utcák egy részén folytatódott a salakterítés. Sikerült a Kenderes torkolatát és a pandúr-szigeti zsilipet, a halpiac előtti járdát és vízlefolyót kijavítani. A Marx téri csatornázást és a vonatkereti járdafektetés munkáit vállalkozásba adta a mérnöki hivatal. Mindkét munka folyik.

A volt Nemzeti Szálló épületén a város csak a legszükségebb állagmegóvó munkákat végeztette el. Az épület egyharmad része feletti tulajdonjog megszerzése után a nagy helyreállítási munkák megtervezésével nyomban megbízta a MATI szegedi ki-

rendeltségét. A tervet és a költségvetéseket, valamint a MATI-val kötendő szerződést a város megkapta. Ezeket az Országos Tervhivatal május 19-én jóváhagyta. A kivitelező a Nemzeti Vállalat lett.

A mátéházi városi szeszgyár helyreállítása már a befejezés előtt áll. A majorbeli iskola helyiségeinek helyreállítását még április 13-ára sikerült befejezni.

Beköltözhető állapotba hozta a mérnöki hivatal a Bokodi út melletti erdőben lévő erdészlakot.

A város közutak fűrására 80 000 forintot fizetett be az OVH-nak. Az OVH a munkákkal Medve István fűró mestert bízta meg. A munkák hamarosan megindulnak. Először a kiscsávolyi óvoda tönkrement kútjait kívánták újra fúratni. Emellett még 4 új kutat készítettek a külső városrészekben.

Befejezés előtt áll a hadifogoly-emlékmű.

Az állami munkák közül folytatódtak a NOSTRA-tárház befejezési munkálatai, a laktanyák, a gazdasági iskola és a Duna-híd helyreállítási munkái. Elkészült a kereskedelmi fiúiskola épülete, ahová az iskola már be is költözött.

Az orosz katonai temető sírjait a város lefényképezte és a fényképeket felterjesztette a Belügyminisztériumnak.²⁹¹

Szociális igazgatás

Baja város a felszabadulás után sem szüntette meg a szegénygondozást, értesülünk a polgármester 1945. május 12-i jelentéséből. A városi szeretetház átköltözött a járásbíróóság egyik épület-részébe, ahol jelenleg is fennakadás nélkül működik.

A város szociális ügyosztálya még 1944. december 5-én az akkori polgármester és az ellenőrzésére kirendelt tanács tag közreműködésével egy új intézményt, szociális konyhát állított fel. A szociális konyhán dolgozó hölgyek a helyi társadalom minden rétegét képviselték. December 8-tól már nemcsak meleg ételt készítettek, hanem esőben, sárban, hóban és fagyban, sokszor a

291 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

Duna jegén is átvitték az ételt a különböző munkahelyeken dolgozó közmunkásoknak és hadifoglyoknak. Az ételek elkészítéséhez szükséges anyagokat részben a város, részben a vidéki lakosság adományaiból gyűjtötték össze. Az élelemhez juttatott közmunkások túlnyomó része vidéki volt, mert a bajaiak hazulról is tudták magukat élelmezni. A konyha egyedülálló munkájával őszinte elismerést vívott ki magának. Hatalmas mennyiségű meleg ebédet és vacsorát, hideg ételt, ruhaneműket, evőeszközöket és mást osztott ki az arra rászorulóknak.²⁹²

A városi szociális ügyosztály az 1945. december 15-i polgármesteri jelentés szerint már 271 pénzellátásban részesülő hadirokkantat, 267 hadiözvegyet, 71 hadiárvát és 7 hadigondozott családtagot tartott nyilván. Ezek az emberek az együttesen kezelt közadóbevételből és az állami ellátmányból folyamatosan kapták a járadékukat. A járadékok folyósításában azonban késedelmet okozott az, hogy a kormányzat a járadékok összegének emelését visszamenőlegesen állapítja meg, ami a számfejtésnél dupla munkát és késedelmet okoz.

A fenti személyeken kívül az ügyosztály még 524 hadbavonult után folyósította a hadisegélyt. Mivel a hazatérő katonák száma napról napra növekszik, ezért remény van arra, hogy a hadisegélyek folyósítását néhány hónapon belül be lehet szüntetni. A haza nem tért katonák hozzátartozóit az ügyosztály ideiglenes hadigondozottakká nyilvánította.

A hadigondozó bizottság a polgármester elnökletével 1945. július 15-én újjáalakult. Ennek tagjai a hadigondozási előadón kívül egy régi és egy új háborús hadirokkant, egy orvos szakértő és a szociális előadó voltak. A bizottság a szükséghez mérten ülészik és határoz a hatáskörébe eső ügyekben. Az előadó gondos munkájának eredményeképpen a segélyezés folyamata gyorsul, és már alig van olyan kérelmező, aki ne kapná meg jogos járadékát.

Folyik a háborús személyi veszteségek összeírása is, amelynek alapján az eddig még be nem jelentett igényeket is tárgyalás alá lehet venni.

292 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1945. 2. kgy. jkvi szám

A népjóléti bizottság megkezdte a hadifogságból még haza nem tért katonai és polgári személyek összeírását is. Az összeírást orosz és magyar nyelven végzik. A kérdőíveket a Külügyminisztérium juttatja el a hadifoglyok hazabocsátását intéző szovjet hatóságokhoz.

A városi szeretetház még 1944 decemberében kiköltözni kényszerült saját helyiségeiből, mert azokra a közkórháznak volt szüksége. Előbb a pénzügyőri laktanyában nyert ideiglenes elhelyezést, majd 1945 februárjában a járásbíróság épületébe költözött. Az itt rendelkezésre álló szűkebb férőhely miatt a gondozottak felét részben hozzátartozóiknál helyezték el, részben külső gondozásba adták őket. Ezt a munkát a szegénygondozó nővérek távollétében Molnár Ferenc és Tuzson János végezte, akiknek az áldozatos emberbaráti munkájáért a polgármester köszönetét fejezte ki.

Azokat a szegényházi tagokat, akiknek a részére nem sikerült helyet biztosítani, ápolóik a szeretetház szomszédságában lévő házakban gondozták. A polgármester azon reményének adott hangot, hogy a szeretetház tavasszal visszaköltözhet eredeti helyiségeibe és akkor a gondozásba vehető személyek száma meg fog kétszereződni.

Jóllehet a közsegélyezésről szóló rendelet eltért az illetőségi alapon történő szegénygondozástól, a helyi szeretetház mégis fokozatosan a bajai, hozzátartozó nélküli elaggottakat vette gondozásba. A népjóléti ügyosztály közsegély-szabályrendeletet készít elő, amellyel gyökeresen rendezni kívánja a szegénygondozást.

A szociális konyha hadifoglyok, menekültek, robotmunkások, házimunkások, utalványosok, sőt a honvédség részére is többszázezer ebédet, vacsorát és reggelit osztott ki. A szociális konyha látta el 1945 decemberétől kezdve a népétkeztetést is. Az ehhez szükséges élelem a város rendelkezésre áll. A város vezetése igyekezett önköltségi áron, méltánylást érdemlő esetekben kedvezményesen, esetleg ingyenesen is mindenkit egy tál meleg ételhez és kenyérhez juttatni, aki arra rászorult.

A város négy napközi otthont és egy napközi otthonos óvodát tart fenn a népjóléti miniszter támogatásával. Bár a bajszentistváni gyermekotthont átmenetileg a Demokratikus Női Szövetség vezette, október 1-jén azonban ez az otthon is központi irányítás alá került. A közvetlen egészségügyi felügyeletet a tiszti főorvos, az igazgatásit a népjóléti előadó látja el. A gyermekek felügyeletét és foglalkoztatását az egyes otthonokban a felügyelőnők, illetve óvónők végzik. A négy napköziben átlag 180 gyermek részesül napi négyszeri étkeztetésben, felügyeletben és nevelésben.

A kiscsávolyi napközi otthon mellett bölcsőde is működik, amelynek látogatottsága még gyenge, de a gondozásba adott gyermekek száma növekszik. Az otthonok ellátását a központi konyha végzi, amelynek élén élelmezési technikus áll.

A népjóléti osztály látja el a menekültek, kiutasítottak és deportáltak szociális gondozását is. Ezek egy részét már sikerült elhelyezni a telepítési osztály és a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács segítségével a környező falvakban, sőt a városi szociális ügyosztálytól egyszeri rendkívüli segílyt is kaptak. Megtörtént a jelentkezettek kárfelvétele is. A nyilvántartottak száma 1151 fő. Jelenleg ruhaakció van előkészületben. Október 9-én a népjóléti miniszter kiküldötte ellenőrizte a menekültek és kiutasítottak ügyeinek intézését, és jegyzőkönyvi köszönetet mondott a végzett munkáért az ügyosztály vezetőjének.

A kormányzat 6300/1945. ME számú rendelete törvényhatósági szociálpolitikai tanács felállítását írta elő. Ebben a szakszervezet, a Nemzeti Segély, a földbirtokrendező tanács egy-egy kiküldöttje, a törvényhatósági bizottság két tagja, hivatalból a polgármester, a tiszti főorvos és a népjóléti ügyek törvényhatósági előadója foglalt helyet. Elnöke dr. Bucs-Szabó László lett, aki szolgálati helyét 1945. december 11-én el is foglalta.²⁹³

Az 1946. január 28-i polgármesteri jelentés említi, hogy a város 7 óvodájában, amelyek közül 2 napközi otthonos, a foglalkoztatás 1945. december közepétől 1946. január közepéig tüze-
lőanyag-ellátási nehézségek miatt szünetelt. A város csak január

293 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám

közepére tudott annyi tüzelőanyagot beszerezni, hogy a napközi otthonok, óvodák ismét megkezdhatték működésüket. Kivételt ez alól csak az a 3 óvoda jelentett, amelyekben részben épületron-gálás, részben felszerelési hiányok miatt nem kezdődhetett meg a munka.²⁹⁴

A város polgármestere az élet- és egészségvédelem mellett mindenkor elsőrendű feladatának tekintette a dolgozók szociális helyzetének javítását, derül ki az 1946. május 28-i jelentésből. Ezért gondoskodott arról, hogy a szociális támogatásra legjobban rászoruló néprétegek helyzetének javítását szolgáló szempontok akadálytalanul érvényesülhessenek a városi közigazgatás minden területén.

A város 4 napközi otthont és 1 napközi otthonos óvodát tartott fenn ekkor, ahol munkásgyermekek étkeztetését és gondozását biztosították. A tömegellátásra legjobban rászoruló gyermekek ingyen kaptak reggelit, ebédet és uzsonnát. Jóllehet az élel-miszer-beszerezés nehézségei miatt az ételmezés olykor egyolda-lú, a legfontosabb mégis az, hogy a város adni tudott, állapította meg a polgármester. Az új természetmények megjelenésével azon-ban változatosabb lett az étrend. Kedvező termés esetén ismét a régi színvonalú étkeztetést tudja majd a város biztosítani.

Baja szegényügyi igazgatásának rendszere elismerten a leg-jobbak közé tartozott ekkor. A zárt gondozásban részesülő sze-gényeket a szeretetházban helyezték el, míg a nyílt gondozásban részesülőket vagy külső gondozottakat, a város a szegénygondozó hivatal közbejöttével rendszeres havi pénzjuttatásban, lakbérse-gélyben és lakásadó-térítésben részesítette. A külső gondozottak-nak juttatott pénzbeli támogatás egy részét a város társadalma biztosította rendszeres havi adományaival. A mostoha viszonyok miatt azonban erősen megcsappant az adakozókészség. A város-nak minden támogatásra szüksége van, ezért a polgármester arra kérte a lakosságot, hogy ne utasítsa el a lakásokon, munkahelye-ken megjelenő gyűjtőhölgyeket, mert a város maga is csak így tud többet adni az arra rászorulóknak.

294 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám

A városi népjóléti intézmények közül igen nagy jelentőségre tett szert a szociális konyha, amelynek a fenntartásához szükséges élelmiszereket jórészt a város teremtette elő. A konyha fenntartását a helyi és a környező falvakból származó adományok is segítették. A konyhai munkát, így a beszerzést, a főzést és az ételek szétosztását munkaközösségbe tömörült önkéntes női munkaszolgálatosok végezték.

Még a múlt évben, az 1945. augusztus 20-án megindult hadifogoly-elbocsátásokkal egy időben, a honvédelmi miniszter rendelete értelmében hadifogoly-szolgálatot kellett volna ország-szerte alakítani, így Baján is. A szociális konyha már a rendelet megjelenése előtt is élelmezte a munkába járó hadifoglyokat, a rendelet megjelenése óta pedig nemcsak az elbocsátott, átutazó, hanem a kórházi ápolásra szoruló hadifoglyok élelmezését is ellátja. A helyi vöröskereszt egészségügyi szolgálata mellé vasúti ügyeletes szolgálatot is felállított. A vöröskereszt helyi szervezete segítette a szociális konyhát a piaci gyűjtésben.

1946 januárjában azután hivatalosan is megalakult a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálata 4 katonai és 4 fizetett női alkalmazottal. Ettől kezdve a hadifogoly-szolgálat ellátta ugyan a vasúti ügyeletes és irányító szolgálatot, de a szociális konyhának tovább már semmilyen segítséget sem nyújtott. A város élelmi-szer-kiutalást sem a Honvédelmi Minisztériumtól, sem a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálatától nem kapott, ezért továbbra is saját készleteiből kényszerült ellátni a hazatérő hadifoglyokat.

1946 januárjától sikerült továbbfejleszteni a szociális konyha tevékenységét. Ettől kezdve a konyha már nemcsak ingyenebédet, hanem az önhibájukon kívül saját háztartással nem rendelkezők számára mérsékelt áron is osztott ebédet, a szociális ügyosztály által kiadott ebédutalványokra.²⁹⁵

A városi szeretetház 43 főt belső, míg 134 főt külső gondozásban részesít, tudósít a polgármester 1946. május 16-i jelentése. A népkonyhán 78 rászoruló étkezik naponta. Közülük 32 fő térítés ellenében, a többiek ingyenesen.

295 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1946. 46. kgv. jkvi szám

Az öt napközi otthonban a gyermekek átlagos létszáma 150–170 között mozog.

A város hadirokkant-, hadiözvegy- és hadiárva-járadék címén 30 000 mill. pengőt, hadisegélyezés címén a 460 bevonult után 17 500 mill. pengőt utalt ki. A kifizetések ekkor még folytak.

A tejkonyha szervezésének munkálatai, a Nemzeti Segély támogatásával, társadalmi alapon, még csak előkészületi stádiumban voltak.²⁹⁶

A polgármester 1946. december 17-i jelentése kielégítőnek ítélte a város népjóléti igazgatását, mert sikerült rendbe hozni a városi szeretetházat, feljavítani az ottani élelmezést és biztosítani a mintegy 50 főre tehető elaggott jólétét. Rajtuk kívül még további kb. 130 fő részesül közsegélyben. A külső gondozottak pénzsegélyének egy részét továbbra is társadalmi adományokból fedezte a város. A polgármester felkérte a város kereskedő és iparos osztályát, hogy fokozottabb mértékben áldozzon a szegények eltartására, az üzleteikben jelentkező kéregetőket utasítsák a népjóléti osztályhoz, amely gondoskodni fog a kéregetők ellátásáról. Ily módon egyrészt eltüntethetők a város utcáiról a koldusok, másrészt az egy helyre befolyó adományokat célszerűen lehet felhasználni, és a kéregetőknek módja sincs arra, hogy a kapott adományt étel helyett italra költsek.

Változatlanul működik a város 4 napközi otthonja és 1 napközi otthonos óvodája. Ezekben a napi gyermeklétszám 100 főre tehető. A forint bevezetése lehetővé tette, hogy a város az elkövetkezendő hónapok élelmiszer-szükségletét kellő időben beszerezhesse. Így a gyermekotthonok központi konyhája teljesen felkészülten néz a téli hónapok elé. Nagy segítségére volt a városnak az UNRRA többmázsás konzervadománya, amely lehetővé tette a gyermekek húshoz való juttatását az őszi hónapokban. Jelenleg a gyermekek napi háromszori étkeztetésben részesülnek, de amint a tejfelhozatal és a városi költségvetés engedi, a reggeli tejellátást is biztosítani fogja a város.

296 MNL BKML XXI. 502. c 24/3. Kig. 1946.

A szociális konyha most már önálló üzemként működik, mert a hadifogoly-szolgálat vezetése állami kezelésbe került és önállósult.

A városi költségvetést felülvizsgáló miniszteri bizottság meglátogatta Baja népjóléti intézményeit és megdicsérte az ott folyó munkát. A városi szeretetház és annak vezetését példaképpül állította a többi város elé. A népjóléti intézményeknél szerzett kedvező benyomás eredményeként a miniszteri bizottság a költségvetésbe felvett kiadásokat változtatás nélkül hagyta jóvá.

Október elején érkezett meg az UNRRA ruha- és cipőadományai. A miniszterelnökség utasítására a helyi társadalmi egyesületekből és az egyházak vezetőiből a fenti adományok szétosztására bizottságot kellett alakítani. Ez a bizottság több ezer kérelmet bírált el, munkáját befejezte, és az adományok kiosztása most folyik. A polgármester köszönetet mondott a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége és a többi társadalmi egyesület tagjainak, akik elvállalták az osztályozás és kiosztás nagy munkáját.

Baján 1946 decemberében 290 hadbavonult hozzátartozója részesült hadisegélyben, 370 hadirokkant és hadiözvegy pedig hadigondozási pénzellátásban. A 8980/1946. ME számú rendelet alapján 85 hadirokkant és hadiözvegy járadékának folyósítását szüntette be a város, mert részben ipari, vagy kereskedelmi jogosítvánnyal rendelkeztek, illetve a földbirtokuk jövedelme biztosította a megélhetésüket. A hazatért hadifoglyok segélyezésére a népjóléti miniszter 500 forint segélyt utalt ki, aminek a kiosztása most folyik.²⁹⁷

A szociális igazgatásról szólva a polgármester 1947. február 15-i jelentése megállapítja, hogy a hadigondozottak létszáma állandóan emelkedik. Az 546 hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva, valamint a 294 hadbavonult hozzátartozója rendszeres pénzellátásban részesül. A hadigondozottak közül 1946 decemberében és 1947 januárjában többen UNRRA segélyt is kaptak.

Fokozatosan sikerül pótolni a szeretetház felszerelési hiányait. Jelenleg 60 fő belső, 113 fő külső gondozásban részesül.

297 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 20/2. Kig. 1946.

Működik a város 4 napközi otthona és 1 napközi otthonos óvodája. Cipőhiány miatt ezeket az intézményeket a korábnál kevesebb gyermek látogatja. A napközök átlagos létszáma 70–80 fő körül mozog.

Sikerült a napközi otthonok központi konyháját egyesíteni a Berényi utcai szociális konyhával. Ezáltal a városnak egy telefon-állomással kevesebbet kell üzemeltetnie, és villanyt, tüzelőanyagot is sikerül így megtakarítani. A konyha havonta 1000 ebédet oszt ki az arra rászorulóknak.²⁹⁸

A polgármester az 1945. és 1946. esztendőben igyekezett a város szociális igazgatását a háború előtti színvonalra emelni, tudjuk meg az 1947. május 12-i jelentéséből. A háború sok kárt okozott a város szociális intézményeiben. A szeretetház saját épülete elhagyására kényszerült, míg a napközi otthonok egy része, az erdei üdülőiskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium katonai célokat szolgált.

A kényszerítő körülmények hatására a szeretetházi ápoltak létszámát 20 főre kellett csökkenteni. Ez a létszám 1946 nyarára, a régi épületbe való visszatérés után, átlag havi 50 főre emelkedett. 1947 májusában a szeretetházi gondozásban részesülő elaggottak létszáma elérte a 65 főt. A szeretetház önellátásra rendezkedett be. Konyhakerti természetvényei, saját hizlalású sertései nagymértékben megkönnyítették az ápoltak ellátását. A szeretetházi ápoltakon kívül további 130–140 fő külső gondozásban részesül. Ezeknek az idős embereknek a város 15 forint közsegélyt, lakbérsegélyt és egyéb természetbeni segélyeket nyújt.

Öt napközi működik a városban. A korábban katonai célokra igénybe vett épületekből kiszorult gyermekeket a város a szomszédos óvodákban helyezte el. Mostanra már mindegyik napközi a saját épületében működik. A Kinizsi és a Fehérló utcai gyermekotthonokat a város csak 1947 nyarára vagy őszére tudja majd olyan állapotba hozni, hogy azok megfelelheszenek hivatásuknak. Addigra a város igyekszik pótolni ezeknek az otthonoknak a felszerelési hiányait is.

298 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/1. Kig. 1947.

A gyermekotthonokban a napi gondozási díj 60 fillér. A rossz kereseti viszonyok miatt sokan még ezt az összeget sem képesek megfizetni. Az ilyen szülők részére a város engedményeket ad.

Az átmenetileg szüneteltetett városi bölcsődét 1947. május 2-án sikerült megnyitni. A bölcsőde megnyitását az tette lehetővé, hogy a város a Nemzeti Segély támogatásával pótolni tudta a felszerelést, ami a zavartalan működéshez feltétlenül szükséges volt.

A városi napközik fenntartását nagymértékben segítette az UNRRA, a svéd, a dán és a svájci vöröskereszt adománya. A polgármester őszinte köszönetét fejezte ki azért a sokezer kilogramm élelemért és tápszerért, amelyet Baja város részére juttattak. Az Országos Gyermekvédő Liga felosztatásával megtorpant a Lőkertben lévő erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium helyreállítása. A belügyminiszter 1947 áprilisában újra engedélyezte a Liga működését. A város azonnal megkezdte vele a tárgyalásokat a lőkerti iskolakomplekszum mielőbbi működőképessé tételéről. A város a „*Siess, adj, segíts*” mozgalom támogatásával máris több mint 200 fát ültetett a Lőkertbe, és elvégeztetett egy csomó javítási és szerelési munkát.

Az erdei iskola melletti gyümölcsöst a gyermekotthonok ellátásába kívánta a város vezetése bevonni. A gyümölcsfák gondozását a kertészképző növendékei, a kb. 1 hold területű konyhakert fordítási munkáit szabadidejük feláldozásával a gimnáziumi tanulók vállalták.

A szociális konyhát és a gyermekotthonok központi konyháját a város 1947 januárjában egyesítette. Ennek az intézménynek a korszerűsítése most folyik. A polgármester köszönetet mondott a konyhát működtető hölgyek áldozatos munkájáért.

Ingyenes gyógyszert és orvosi kezelést 1945–1946-ban évente kb. 1000–1200 fő kapott.

A 293 hadbavonult hozzátartozójának 65 000 forint hadisegélyt folyósított a város. A 420 hadirokkant és hadiözvegy eddig 122 000 forint járadékot kapott.²⁹⁹

299 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/2. Kig. 1947.

A város gazdasági és kezelési szempontból egyesítette a kiscsávolyi napközi otthonos óvodát az ottani napközi otthont, így most négy napközi otthon működik Baján, 150–180 fős napi átlagos létszámmal. Mindezt a polgármester 1947. július 26-i jelentése tartalmazza.

Szeremle község júniusban 120 napközi otthonos gyermeket látott vendégül. A szíves fogadtatásért köszönetét fejezte ki a polgármester. Megemlítette, hogy további vidéki kirándulások szervezése van folyamatban.

A városi szociális konyha a napközi otthonok mellett még további kb. 80–100 fő ételmezését is ellátta naponta.

A szeretetház 64 elaggott, munkaképtelen idős embert gondozott.

Sikerült az erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-otthon tartarozási munkáit elvégeztetni. A város csekély anyagi lehetőségei miatt a felszerelés beszerzése csak lassan halad, de a Gyermekvédő Ligával folytatott megbeszélés alapján remény van rá, hogy a szükséges berendezési tárgyak nagy részét meg fogja kapni.

A hadisegélyezettek számának csökkenésével szemben a hadigondozottak száma állandóan emelkedik.

A város elkészítette szociális költségvetését, amelyben újjításként megfelelő összeget állított be tankönyvek beszerzésére, továbbá a sokgyermekes családból származó házasulandók kölcsönrel történő támogatására.³⁰⁰

Az 1947. november 15-i polgármesteri jelentés megerősíti, hogy a város négy napközi otthona és bölcsődéje folyamatosan működik. A gondozási díjakat 1947 októberében 60, 50, és 40 fillérben állapította meg a város vezetése, de sok szülő még ezt a csekély összeget sem törekszik megfizetni. Az ételmezés kielégítőnek mondható, ám a burgonya hiánya kisebb nehézséget okoz az étrend összeállításánál. Amennyiben a hiányzó burgonyamennyiséget sikerül beszerezni, a napközi otthonok ételmezésében nem fog zavar mutatkozni.

300 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1947.

A szociális konyha sok ezer reggelit, tízórait, ebédet és vacsorát adott ki az elmúlt 3 hónap során a napközi otthonok, és az ínséges felnőttek számára. A konyha üzemmenete biztosított.

A szeretetházi ápoltak átlagos létszáma 62, a külső szegénygondozottaké 115 fő. A külső gondozottak részére havonta átlag 1000 forint pénzadomány gyűlik össze.

A JOINT 3000 forint készpénzt, a svéd RÄDDA BARNEN 40 db lepedőt, a Baja és Vidéke Ipartestület 636 forintot, egyik műkedvelői előadása tiszta jövedelmét ajánlotta fel az erdei üdülőiskola felszerelésére. Az adományokért köszönetét fejezte ki a polgármester.

A hadigondozottak létszáma 1947. október végére elérte a 800 főt. Közülük 292 hadirokkant, 295 hadiözvegy, 111 hadiárva, 6 hadigondozott családtag, 28 polgári gondozott volt. Az ellátásukra szolgáló pénzt minden hónap első napjaiban pontosan megkapják. Rajtuk kívül még 183 hadbavonult hozzátartozója részesült hadisegélyben.

A Népjóléti Minisztérium által a város rendelkezésére bocsátott ellátmányból 124 hazatért hadifogoly kapott 5260 forint gyorssegélyt.³⁰¹

A Nemzeti Segély Baján is megkezdte gyermekmentő munkáját. A bajaszentistváni napközi otthont fogja átvenni és az ottani gyermekek zömének ingyenes ellátását biztosítani, tudjuk meg a polgármester 1948. február 12-i jelentéséből.

A népjóléti miniszter étkezési célokra 4600 forint segélyt folyósított.

A szeretetházi külső gondozottak száma ekkorra 125 főre emelkedett. A belső gondozottaké változatlanul 62 fő maradt.

Az amerikai vöröskereszt 30 db nagytakarót és 14 db térdtakarót adományozott az erdei üdülőiskolának.

A hadigondozottak létszáma 820 főre emelkedett, a hadisegélyben részesülőké 174 főre csökkent.

A város 70 pár cipőt és 30 db ruhát juttatott a szegény iskolás gyermekeknek, de további juttatások is folyamatban vannak.

301 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 8/4. Kig. 1947.

Baján 7 óvoda működik, amelyekbe 642 óvodást írtak be. Az óvodák látogatottsága a téli hónapokban ennél a számnál alacsonyabb.

Az óvodai felügyelőbizottság 1947. november 25-i és december 22-i ülésén a megüresedett városi óvónői állásokat választás útján töltötte be. A választást még minisztertanácsi jóváhagyásnak is meg kell erősítenie.

Az állami gyermekmenhely kötelékébe tartozó gyermekek közül kihelyezéssel 150 főt helyeztek el családoknál a város területén. Ellátásuk megoldott, ezzel kapcsolatban panasz nem merült fel.

Az árvaszék 1947-ben 4957 ügyet dolgozott fel. Az árvaszéki tisztviselők vezették a leltározási munkát és a haláleset-felvételi jegyzőkönyveket.

Nagyrészt még 1947-ben befejeződtek a deportálásban meghalt bajai lakosok holtányilvánítási ügyei. Ezek a munkák mintegy 30%-kal növelték a leltározást végző tisztviselők munkáját.

A gyermektartási díjat 1947-ben 188 esetben barátságos meg egyezéssel, 11 esetben pedig hivatalos úton állapították meg.

A különváltan élő házastársak összebékítése, illetve a házassági életközösség ismételt felvétele rábeszélésre 89 esetben sikerült.

A házasságon kívül született gyermekek társadalmi helyzetének rendezése 70 esetben kezdődött meg, ebből a számból 41 esetben az apától teljes hatályú elismerő nyilatkozatot sikerült beszerezni.

A városi árvaszéknél azonban betöltetlen volt a közgyámi állás. A létszámhiány miatt még nem történt meg a nyugatra hurcolt és megsemmisült nyilvántartások pótlása. Ezért a városi árvaszék külön hároméves tervet készített magának és 1948-ban többletmunkával kívánta pótolni a hiányzó nyilvántartásokat.³⁰²

A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett működik, derül ki a polgármester 1948. február 28-i jelentéséből.³⁰³

302 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026 Kig. 1948. Ld. kgy. jkvi szám

303 MNL BKML XXI. 502. c 14/18. Kig. 1948. – Ez a jelentés, szemben az 1948. február 12-i polgármesteri jelentéssel, már 70 pár cipő és 40 ruha kiosztásáról tesz említést.

A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárva törzs- és mutatólapjainak elkészítése a Központi Illetményhivatal részére most folyik, adja tudomásul a polgármester 1948. március 30-i jelentése.

A város márciusban 15 szegény iskolás gyermeknek juttatott ruhát és cipőt, valamint 60 db ingyenes tankönyvet.³⁰⁴

Áprilisban a Központi Illetményhivatal kiküldötteti Baján átvették a hadigondozottak törzslapjait. A kiküldötteknek 788 db törzslapot adtak át.

A város négy napközi otthonában és bölcsődéjében már átlagosan 204 gyermek kapott napi háromszori étkezést. A szeretetházi belső gondozásban részesülők száma 61, a külső gondozottaké 135, a népkonyhán étkezőké 98 fő volt.

A város a szegény iskolás tankötelesek között 60 db ingyenes tankönyvet, 10 pár cipőt és 5 ruhát osztott ki. Mindezt a polgármester 1948. április 30-i jelentéséből tudjuk meg.³⁰⁵

A Magyar Norma szerinti szegénygondozás keretében Baja város 1947 augusztusa és 1948 áprilisa között 13 063 forintot gyűjtött össze, értesülünk a polgármester 1948. május 12-13-i jelentéséből. Rendszeres segélyezésben 124 fő részesült. Közöttük 5212 Ft lakbérsegélyt és 20 441 Ft készpénzsegélyt osztottak ki. Ezenkívül a karácsonyi ünnepekre való tekintettel 270 q tűzifát és mintegy 3000 Ft értékű élelmiszert is kaptak az arra rászorulóknak. A szeretetház átlag 65 főt ápol, akiknek az ételmezése kielégitő. A város az elhaltak részére 22 koporsót utalt ki ingyen. Gyógyszerellátásban 1042 személy részesült, 40 000 Ft értékben. A szociális konyha épületét a belügyminiszter Baja város tulajdonába adta. A telekkönyvi átírás már meg is történt, így nincs akadálya a konyha gépekkel való felszerelésének és átépítésének. Erre azért van rendkívül nagy szüksége a városnak, mert a konyha teljesítőképessége már az első tervében száz százalékkal növekedett. Sikerült teljesen helyreállítani az erdei üdülőiskola épületeit, berendezési tárgyainak beszerzése folyamatban van. A második tervév kezdetére az iskola meg fog nyílni. A hadifoglyok

304 MNL BKML XXI. 502. c 14/23. Kig. 1948.

305 Uo. 14/29. Kig. 1948.

hazatérése miatt a hadisegélyezetttek száma állandóan csökken. 1948 májusában még 163 hadifogoly hozzátartozója részesült segélyben.

A Központi Illetményhivatal áprilisban átvette a várostól a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák járadékainak kifizetését. A felülvizsgálat mindent rendben talált és elismerésben részesítette a szociális ügyosztályt.³⁰⁶

1948 májusában 14 hazatérő hadifogoly kapott gyorssegélyt. A hónap első napjaiban a város UNICEF-tejaktiót indított.

A szociális konyhán étkezők száma 104 főre emelkedett.³⁰⁷

A város a szociális konyhán étkezők létszámát 1948. június 1-jétől 35 főre csökkentette, a nyári hónapokban végzendő tisztítási munkák miatt. Megkezdődött a tartósítható élelmiszerek bevásárlása is.

Az erdei üdülőiskolában a bádogosmunkák elvégzésére került sor.

A vöröskereszt 40 gyermekinget és 60 gyermekruhadarabot küldött a bajai intézményeknek.

A hadisegélyezetttek száma 167 fő.³⁰⁸

1948 júliusában a város újabb UNICEF-adományban részesült. Így a gyermekek tejjelátása továbbra is biztosított.

Befejeződtek az erdei üdülőiskola csatornázási munkálatai, míg a vízvezeték szerelése most folyik. Ha ez a munka befejeződik, akkor már csak a belső berendezés van hátra.³⁰⁹

A népjóléti igazgatás a városi napközi otthonok és a bölcsőde részére, amelyekbe átlag 180 gyermek járt, folyamatosan biztosította az ételmezést a polgármester 1948. szeptember 4-i jelentése szerint. A szociális konyha a téli élelmiszer szükségletének beszerzésével és annak tartósításával foglalatoskodik. Baja város augusztusban újabb tejporkiutalásban részesült. Így, ha konzervált formában is, de a tejjelátás biztosított. A napi kalóriamennyiség növelése érdekében a város hetente kétszer húst is adott.

306 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/2. Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. 1948.

307 MNL BKML XXI. 502. c 14/34. Kig. 1948.

308 Uo. 14/40. Kig. 1948.

309 Uo. 14/48. Kig. 1948.

A szeretetházban belső gondozásban 62, külső segélyezésben 134 fő részesül. Itt is folyik az élelemiszerek tartósítása.

Amíg a hadisegélyezettek száma csökken, addig a hadigondozottaké növekszik. A hazatért hadifoglyok részére a város 7800 Ft gyorssegélyt fizetett ki.³¹⁰

Az iskolások részére tízóraik akcióját szervezését kezdte meg a város 1948 októberében. Ennek gyakorlati kivitelezését novemberre tervezte.

A hadisegélyezettek létszáma 132 főre csökkent, akik segélyeiket a hónap első napjaiban kapták meg.³¹¹

A városi szeretetházban a gondozottak létszámában a korábbihoz képest változás nem történt, csak a külső szegénygondozottak száma csökkent 131 főre, derül ki a polgármester 1948. december 18-i jelentéséből. A rendes pénzellátáson felül a külső gondozottak decemberben még tüzelőfa- és lisztsegélyt is kaptak.

Közgyógyoszerellátásban 945 fő részesült. A napközi otthonokban és a bölcsődében az étkeztetés zavartalan, az átlagos gyermeklétszám 180–200 között ingadozik.

Decemberben a város megindította az iskolások tízóraik akcióját, mintegy 400–500 résztvevővel. Az arra rászoruló gyermekek naponta kávé, kenyér és gyümölcsiből álló uzsonnát kaptak. Erre a célra a minisztérium eddig 7050 Ft segélyt utalt ki. Az akciót a város tavaszig folytatni kívánta.

A szociális konyha a napközi otthonok ellátásán felül átlagosan még további 100 személyt lát el ebéddel. Ezeknek az embereknek egy része csekély térítés ellenében jut ebédhez. Az ingyen ebédben részesülők száma 50 fő körül mozog. A kiadott ebédek kalóriaértéke a napközi otthonos óvodáknál 1260, a mérsékelt térítés ellenében kiszolgált ebédekénél 1060 kalória.

Baján 145 menhelyi gyermeket helyeztek ki családokhoz. Ezeknek a gyermekeknek az egészségügyi ellátását a menhely által szerződöttség orvos, felügyelőket pedig egy felügyelő látja el.

310 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. sz. n./Kig. 1948.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

311 MNL BKML XXI. 502. c 14/76. Kig. 1948.

A város az iskolás gyermekek részére cipő- és ruhasegélyek kiosztását kezdte meg, és azt a szükséghez mérten mindaddig folytatni kívánta, amíg rászoruló gyermek jelentkezik.³¹²

Az 1949. március 25-i polgármesteri jelentés szerint a városi szeretetházban 58 munkaképtelen aggot ápoltak. A létszámot úgy kívánták emelni a tavaszi hónapokban, hogy a külső gondozottakból az állandó ápolásra szorulókat is itt szándékoztak elhelyezni. A külső gondozottak száma ekkor 122 fő volt. A város rendszeres havi pénz- és lakbérsegélyt folyósított a számukra. Ezenfelül még két alkalommal tűzifával, egy alkalommal pedig 20 kg burgonyával segítette őket.

A szegény iskolás gyermekeknek 78 pár cipőt és 15 ruhát juttatott a város. A Népjóléti Minisztérium támogatásával tízórai akciót is szervezett az iskolásoknak. Február végéig mintegy 800 gyermek részesült a tízórai akcióban.

A napközi otthonok látogatottsága a téli hónapokban némileg csökkent. A város a napközi otthonokat és az óvodákat mentőládkkal látta el, és folyamatosan pótolta a mutatkozó hiányokat.

Folytatódott a tejakció. A tejporszükséglet fél évre biztosított. Változatlanul üzemel a szociális konyha. A központi és a szociális konyha 1948-ban több mint 201 000 adag ételt készített.

Az új hadigondozási nyilvántartások elkészítése folyik. A hadisegélyben részesülők száma 80 főre csökkent.

A szegénybetegek gyógyszerellátását a városi költségvetési hitelkeret felhasználásával kielégítően sikerült megoldani.

A városi népjóléti bizottság 1949 januárjában alakult meg, és azonnal meg is kezdte a működését. A Népjóléti Minisztérium kiküldötte februárban megvizsgálta a hadigondozási ügyintézését.³¹³

A polgármester 1949. május 30-i jelentésében a szociális igazgatás köréből a következőket jelentette: A városi szeretetház 62 munkaképtelen idős embert gondozott. Rajtuk kívül még 126 fő részesült rendszeres pénzbeli és élelmiszer-támogatásban. 1949-

312 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 4026/5. Kig. 1948.

313 Uo. 1068/1. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903–1949. 7073. ksz

ben ingyenes orvosi kezelést és gyógyszert 632 személy kapott. A város több esetben engedélyezte szemüveg, sőt két esetben inzulin felíratását a közgyógyoszerellátás terhére.

A napközi otthonokban állandóan emelkedik a gondozottak száma, amely ekkor 213 fő volt. Megkezdte a város Mártonszálláson egy nyári napközi otthon szervezését, amelynek a fenntartásához államsegélyt is kapott.

A központi konyha zavartalanul látja el a napközi otthonokban gondozott gyermekeket. Ezenfelül még 92 rászoruló is étkeztet.

A hadigondozottak létszáma ekkor 624 fő, közülük 304 fő hadirokkant, 311 fő hadiözvegy és 9 fő hadigondozott családtag. Az Országos Hadigondozó Hivatal 1949. május 23-án elrendelte a hadigondozottak országos felülvizsgálatát. A munka elkezdődött, remélhetőleg a megadott határidőre be is fog fejeződni.³¹⁴

314 MNL BKML XXI. 501. Th. biz. ir. 1068/2. Kig. 1949.; XV. 33. V. Sz. Polgm. jelentések 1903-1949. 7073. ksz

DOKUMENTUMOK

A BELÜGYMINISZTERHEZ
INTÉZETT
POLGÁRMESTERI JELENTÉSEK

1.

Baja, 1945. január 14.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

67/1945. polgm. szám

Belügyminiszter Úr!

Tisztelettel jelentkezem, mint Baja város polgármestere és csonka Bács-Bodrog vármegye kerületi kormányzója.

Miután a vezető tisztviselők – ötünk kivételével – a várost elhagyták, városunk 1944. október hó 20-án került a szovjet csapatok kezére. Biks kapitány városparancsnok összehívta az itt maradt tisztviselőket, akik egyhangúlag engem – akkori főlevéltárnokot – bízta meg a polgármesteri teendők ellátásával. Ezt a választást a városparancsnok megerősítette, sőt második utódja, Paskovszky gárdaőrnagy egész csonka Bács-Bodrog vármegye kormányzásával bízott meg, mint gubernátort.

Engedje meg Miniszter Úr, hogy néhány sorban ismertessem az azóta eltelt idő alatt történeteket, s jelenlegi helyzetünket.

Városunk[ban] heteken át front lévén, teljesen elszigetelten éltünk, s a külvilággal semmiféle kapcsolatban sem voltunk. Így a magunk erejére hagyatkozva igyekeztem megtartani a magyarságnak Bács-Bodrog vármegye északi csücskét, kimondhatatlan életveszedelmek között.

A jugoszláv részről megnyilvánuló bekebelezési törekvések miatt még a mai napig tisztázatlan hovatartozandóságunk kérdése. 1944. november hó 5-én egy Karagity nevű garai bunyevác

fiatalember vezetése mellett egy partizán hadosztály szállta meg városunkat, és két napra eltávolítottak a polgármesteri székből. Jóllehet a szovjet katonai parancsnokság kiutasította őket, a csonka megye 26 községének több mint a felét kezükben tartják, 8–10 fegyveres partizán révén.

1944. december hó 15-én a katonai városparancsnok-váltást kihasználva, másodízben megjelent Karagity, a szabadkai partizán városparancsnokkal, fegyveres partizánokkal, és át akarta venni a hatalmat. Erélyes fellépésemre a városparancsnok azonnal elrendelte letartóztatásukat, mire azonban a szovjet katonák a városházára értek, Karagity kíséretével együtt eltűnt. Már első megjelenése óta nincs biztonságban az életem, mert naponta érkeznek fenyegetések elhurcolásomra vonatkozólag, úgyhogy a szovjet parancsnokság egy automata puskával felszerelt őrt, illetve három nap óta egy gárdakapitányt rendelt mellém.

Mikor Karagity látta, hogy ezen az úton nem ér célt velem, mert én minden törekvésének ellenszegültem, a bunyevácok és a német lakosság körében aláírásokat gyűjtött, és a közelmúltban küldöttséget vezetett Belgrádba a terület önkéntes csatlakozásáért.

Ebben a kérdésben tisztelettel kérem közölni a Nemzeti Kormány álláspontját, hogy a terület érdekében folytassam-e tovább harcomat.

Csonka Bács-Bodrog vármegye minden községében megszerveztem a helyi közigazgatást, sajnos sok helyen a helybeli partizánok nem engedik őket működni.

Baja városban és a megye minden községében a polgári rendőrség felállt, és ez igyekszik fenntartani a közrendet, és kielégíteni a szovjet katonaság részéről felmerülő elszállásolási és munkásigényeket.

Minden rendőrtisztviselő elmenekült, s így a helybeli államrendőrség megszervezése lehetetlen. Tudomásom szerint Újdombóváron és Pécssett sok rendőrtiszt torlódott össze, úgyhogy onnét lehetne néhányat hozzánk vezényelni.

Hálás szívvel megköszönöm az Ideiglenes Nemzeti Kormányának és Miniszter Úrnak, hogy futár küldésével reánk gondoltak, s bennünket elhagyatottságunkból kiszakítottak.

Mint Miniszter Úr régi iskolatársa készségesen felajánlom további szolgálataimat és maradok

mély tisztelettel:

Baja, 1945. évi január hó 14-én

[Dr. Takáts Endre]
Bács-Bodrog vm. ker. kormányzója,
Baja város polgármestere

[Felzet:]

Futárral elküldve Debrecenbe.

Irattárba.

1945. I. 14. Varga R.

Baja, 1945. I. 14.
[Dr. Takáts Endre] polgm.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, felzete kézírással készült. MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok 67/1945. szám

2.

Baja, 1946. május 16.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

Budapest

A 155 557/1946. III. 8–9./1946. BM számú rendeletre újjáépítési és időszaki jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

A/. Újjáépítés

A város helyreállította a hadműveletek következtében elpusztult Mátéháza-pusztai gazdaságát annyiban, hogy 270 kat. hold földet

megmunkált és bevetett. A többi földet a földigénylőknek osztotta ki a Megyei Földrendező Tanács. A város állatállományát, illetve a város gazdaságának állatállományát, úgymint 44 db lovat, 170 db szarvasmarhát az orosz hadsereg elvitte, a 3500 hold földnek összes terményével együtt. Pótlásul eddig beszereztünk 5 darab lovat, 2 darab tenyészbikát és 2 darab tenyészkant.

A szántóföldeken, közterületeken, közutakon lévő lövészárkokat, tankcsapdákat betemettük. A Duna-menti árvédelmi töltésben készített ágyú- és lövészállásokat feltöltöttük. A városi középületek bombaárkait és tetőrongálásait helyreállítottuk, a romokat mindenütt eltakarítottuk.

Orosz kórházak részére igénybe vett középületeinket kiürítés után helyreállítottuk.

A parkokat és tereket rendbe hoztuk, egyúttal a város utcáira kiültettünk 3000 darab facsometét.

Az orosz hadsereg 1944. évi október 20-án történt bevonulása után a harci cselekmények folytán tönkrement villamos távvezeték és a városi elosztóhálózatot rendbe hoztuk. Mivel a front több mint egy hónapig a Duna vonalánál állott, kénytelenek voltunk legelőször a városi elosztóhálózatot rendbe hozni, és kiegészítésképp először a posztógyár áramfejlesztőjét kapcsoltuk be. A frontnak a Dunától való eltávolodása után nyomban megkezdtük a Baja–Bátaszék vonalon teljesen megsemmisült 14 km-es távvezetékszakasz újjáépítését, és csak ennek befejeztével, 1945. április 29-én, egész áramszolgáltatási területünket komlói árammal láthattuk már el.

A távvezeték újjáépítésével kapcsolatban egyik legnehezebb feladatnak a Dunán való átvezetés volt, mivel a Duna-híd, amelyen a vezeték nyugodott, romokban hevert. Először többféle ideiglenes megoldást alkalmaztunk a híd megmaradt pilléreire és uszályokra támasztva. Mivel azonban mindezeket a megoldásokat a téli jégzajlás tönkretette volna, tartósabb és állandóbb jellegű átfeszítési módot kellett keresnünk. A számításba vehető összes lehetőségek átvizsgálása után a közművek vezetősége a távvezetéknek a Duna két partján felépítendő megfelelő nagyságú fagúlára való átvezetése mellett döntött. A rendkívüli pénzügyi és anyagbeszerzési

nehézségek ellenére a két fagulat 1945 karácsonyára elkészítettük, és távvezetékünket a Duna egyszeri átfeszítésével 510 méteres távon a két gúlán áthoztuk.

[A] fentiekén kívül az év első negyedében kénytelenek voltunk [az] erősen megrongált közvilágítási hálózatunkat átjavítani. E munka még jelenleg is folyamatban van.

Baja város közkórháza hosszú időn át kénytelen volt otthonából kiköltöztetve más célt szolgáló épületekben tevékenykedni. Ez idő alatt a kórház üzemi szempontból jóformán teljesen hasznavetetlen állapotba került. Áll ez különösen a központi fűtőberendezésre, a vízszolgáltatásra és [az] áramellátásra. Az ágy- és fehérneműkészlet ugyancsak nagymértékű károsodást szenvedett.

Az újjáépítés során a kórház épületeit kitakarítottuk, kitaroztuk, a központi fűtőberendezést teljes egészében, míg a vízvezetékét és az áramszolgáltatási berendezéseket mintegy 50%-ig rendbe hoztuk. A főző- és mosókonyha berendezéseit és felszereléseit üzemképes állapotba helyeztük.

A kórház egyébként az elmúlt hetekben visszaköltözött otthonába, és a volt 635 ágyból jelenleg 350 használható ágygal működik. Remény van arra, hogy a betegágyak számát rövid időn belül sikerül 10–15%-[k]al emelni. Az ágyneműhiány azonban kormányhatósági támogatás nélkül megoldhatatlan.

Időszaki jelentés

1946. május 1. – május 15.

1. Politikai élet.

Szervezési vonalon nyugodt. A közhangulat kielégítő. A béke-előkészítő értekezletről³¹⁵ kiszivárgott területi híreket a lakosság elkedvetlenedéssel fogadta.

2. Társadalmi élet.

Május elsejét a város dolgozóinak hatalmas tábora az eddig tapasztalt legnagyobb méretű felvonulással ünnepelte meg. Az

315 Utalás a Külügyminiszterek Tanácsának 1946. április 25. – július 12. között tartott párizsi ülészakára. Ez volt hivatott a legyőzött országokkal kötendő békeszerződések előkészítésére. Május 7-én a négy nagyhatalom külügyminisztereinek párizsi értekezlete az ún. bécsi döntések hatálytalanításával visszaállította Magyarország 1938-as határait.

egész nap derült, nyugodt hang[ulat]ú, szenvedélytől mentes ünnepekkel telt el. Az ünnepség a lakosság körében észrevehetően kedvező benyomást tett.

3. Közállapotok.

Zavargás vagy incidens nem fordult elő.

4. Gazdasági helyzet.

[A] működő kereskedők száma 689, az iparosoké pedig 1246. Fogyasztási és feldolgozásra váró javak hiányában mindkét foglalkozási ág igen súlyos gazdasági helyzetben van.

A mezőgazdaság mintegy 14 000 k[at]. hold földön üzemben van, és kb. 3000 k[at]. hold a használható, de meg nem művelt terület.

Számottevő elemi kár nem volt.

5. Közellátási helyzet.

Liszt- és kenyérellátásra behoztunk 190 q búzát, 110 q rozsot, 120 q kukoricát, 23 q kukoricalisztet és 23 q EB lisztet. A közellátásügyi miniszter úr engedélyével a múlt hónap folyamán Bajára szállított cukormennyiségből a 12 éven aluli gyermekek, terhes és szoptatós anyák részére 15 dkg-os fejadaggal még osztjuk a cukrot az igénylőknek.

A tejbeszolgáltatás állandó csökkenése miatt már csak a három éven aluli gyermekeket tudjuk napi fél liter tejjel ellátni.

Petróleumellátás. E hónapi kiutalásunkat még nem kaptuk meg.

Sóellátás egyáltalán nincs. A sóínség egyre fokozódó mértékű.

A lakosság zsírellátása ugyancsak súlyos helyzetben van. Az e hó 11-én kapott 800 kg olaj is csak alig számba jöhető segítséget jelent.

Általában a közellátási helyzetet a készletek teljes kimerülése jellemzi, és az új termés előtti hetekben az élelmezés komoly válságával kell számolnunk.

6. Szociális tevékenység.

Szeretetházunkban 43 személy részesült gondozásban, míg a külső gondozottak száma 134 [fő]. Népkonyhánkon naponként 78 fő étkezik. Ezek közül 32 személy térítés ellenében, míg a többi ingyenesen.

Öt napközi otthonunkban az átlagos létszám 150–170 [fő] között van.

Hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva-járadék címén 30 000 milpengőt, míg hadisegély címén 460 bevonult után ez ideig 17 500 milpengőt utaltunk ki. A kifizetések még folynak.

Előkészületben van a tejkonyha megszervezése a Nemzeti Segély támogatásával, társadalmi alapon.

Egészségügyi igazgatás.

Május 1–15. között 15 születést, 24 halálesetet és 8 házasságot jegyeztünk anyakönyveinkbe.

A fertőző betegségek közül csak a malária jelentkezett nagyobb számban. E hó első felében 48 eset került hatósági észlelés alá. Járvány nem volt.

A közkórházban betegfelvétel volt 185, [a] bejáró betegek száma 106 [fő], [a] műtétek száma 102.

[A] preventív intézkedések közül említést érdemel 100 diftériaoltás és 76 hastífusz elleni védőoltás.

Műszaki igazgatás.

[A] közutak általános karbantartásához 3577,24 milp[engő]t fordítottunk munkabérekre és fuvardíjakra, míg anyagbeszerzésre 7500 milp[engő]t adtunk ki. Közkutak karbantartására 480 milp[engő]t fordítottunk.

Köztisztasági munkálatokra 3119,41 milp[engő]t fizettünk ki.

Egyéb közérdekű javításra, tatarozásra, karbantartásra kifizettünk 12 354 milp[engő]t.

Helyszíni szemle 6 esetben [volt].

Energiaellátás.

A május hó 5-i vihar alkalmával az elektromos hálózatot több helyen villám érte, elégett 1 db 20 kVA és 22 kV transzformátor. Az elégett trafót tartaléktrafóval cseréltük ki. Az áramszolgáltatás az érintett részen zavartalan. A közvilágítási hálózat átalakítása és rendbe hozása folyik.

A közműveknél erős a munkáshiány. A meglévő munkások lábbeli ellátása katasztrofális, amennyiben sürgős segítség nem érkezik a több száz kilométer hosszú hálózatok bejárását rövidesen már nem tudják ellátni. Sem bakancs, sem pedig talpbőr-

igénylésünk ez ideig eredménnyel nem járt. A jóvátételre is dolgozó üzem zavartalan működése érdekében itt sürgős intézkedésre volna szükség.

Adóbefizetések.

Együttesen kezelt közadó.

kézpénzben	39 446 591 000	P
csékken	36 934 537 000	„
Illetményadó kézpénzben	32 755 144 862	„
csékken	4 375 238 000	„
Szeszesital-forg[almi] illetékben	7 782 900 000	„
Ebadóban	309 100 000	„
Kamatban	3 270 000	„

Bevételi eredmény a város

javadalmi hivatalánál: ./.

Borfogyasztási adó	62 297 071 120	P
szeszfogy[asztási] pótlék	453 320 000	„
sörfogy[asztási] pótlék	381 600 000	„
húsfogy[asztási] adó	476 250 000	„
Vágási díj	508 000 000	„
Húsvizsgálati díj	254 000 000	„
Szemlepótdíj	318 600 000	„
Kamat	2 004 880	„
Vigalmi adó	7 003 633 000	„
Helypénz	27 546 944 500	„
Szikvízfogy[asztási] adó	4 776 000 000	„
Háziszárnyas fogy[asztási] adó	1 732 996 200	„
Sporttelep-használati díj	845 370 000	„
Hat[ósági] fogy[asztási] adó	6 012 000	„
Szegényügyi alap	1 561 588 000	„

A városi közmunkahivatalnál

újjáépítési közmunkára befolyt 35 553 665 000 P,

mely összegből 10%-ot tartott vissza részesedés címén a város. Természetbeni munkára 185 kézi napszámot és 107 egyént kocsival hívott be a város.

Községi közmunka címén
igásállatok után 29 988 740 000 P folyt
be a törvényhatósági útalap javára.
Búzafieldadóban 11 860 kg és 46 dkg búzaegység folyt be.
Egyéb jelentenivalóm nincsen, kérem jelentésem tudomásul-
vételét.
Baja, 1946. május hó 16-án

Babics [József] polgármester

K! Leírandó két példányban. Egy példány felterjesztendő, míg a
másolati példány a főispánhoz átírással menjen. Sürgős.
M. 1946. V. 17. Olvashatatlan szignó

*Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, helyenként tintával és író-
géppel javított, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város
Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai
24/3. Kig. 1946. szám*

3.

Baja, 1946. június 4.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak
Városi Osztály!

Budapest

A 155 557/1946. III. 8–9/1946. BM számú rendeletre május hó 15.
– május hó 31-ig terjedő időre időszakai jelentésünket az alábbiak-
ban terjesztjük elő.

1. Politikai élet.

Nyugodt hangulatú párttevékenység.

2. Társadalmi élet.

Különösebb esemény nem történt.

3. Közállapotok.

A német áttelepítéssel kapcsolatos összeírások megkezdődtek. Eddig semmiféle rendzavarás vagy visszaélés nem tapasztalható. Kedvezőtlen benyomást keltett, hogy a város környékén folyó kitelepítések során a visszamaradt vagyontárgyak kezelése körül állítólagos szabálytalanságokról szóló híresztelés terjedt el.

4. Gazdasági jelentés.

Az őszi vetések a májusi kiadós esőzések után igen szép fejlődésnek indultak. Szár- és kalászminőség alakulása alapján jó közepes termést ígérnek. A rozsok szép fejképződéssel kissé sárgulóban vannak. A búza nagyobb részt elvirágzott, kisebb része virágzásban van. Szár- és kalászképződése kielégítő.

A tavaszi kapások szép fejlődésnek indultak. A burgonyát általában már kétszer kapálták, sőt már töltögetik, jó termést ígér. A tengeri első kapálása és egyezése folyamatban [van], fejlődése a hűvösebb időjárás miatt kissé lassú. A szőlő első kapálása és első permetezése befejeződött, kötözése folyamatban [van], általában [a szőlők] jól fejlődnek, és közepes termést mutatnak. A [szőlő] virágzása megkezdődött. A rézgálic magas ára miatt a gazdák, akik cseretárgyakkal már nem rendelkeznek, pénzért most nem tudják azt megvenni, és ezért őszi fizetésre szeretnének rézgálicot kapni, hogy a jó termést biztosíthassák.

A rétek és legelők jól fejlődnek, első kaszálásuk befejeződött.

A mezőgazdaságban továbbra is munkáshiány tapasztalható, noha nagyszámú nem hivatásos, így iparos és tisztviselő munkáskéz is bekapcsolódott megélhetése biztosítása végett szabad idejében a mezőgazdasági munkálatokba.

Az állatállomány erőállapota javult, minthogy már főleg a zöldtakarmány-készlet a gazdák rendelkezésére áll. Baromfiállományunk jelentős mértékben szaporodik. Sertésállományunk emelkedőben van, szarvasmarha- és lóállományunk szaporulata azonban igen lassú, és egyáltalán nem kielégítő. Az állatok legeltetése a legelőbiztonsági állapotok javulása folytán megkezdődött.

Közellátási helyzet.

Finomlisztellátásra 5232 kg-[o]t, kenyérellátásra pedig 26 033 kg EB lisztet és 14 250 kg tengerilisztet használtunk fel.

Petróleumellátásra 1600 kg kiutalt mennyiség szétosztása folyamatban [van].

Étsó kiadása 15 dkg fejadaggal május 31-én megkezdődött.

Május 21-én 800 kg étolajat kaptunk, amelyet az ellátatlanok között 10 dkg-os fejadaggal kiosztottunk.

Szociális tevékenység.

Szeretetházunkban 50 személy részesült gondozásban; a külső gondozottak száma változatlanul 134 [fő]. Népkonyhánkon naponként átlagosan 72 fő étkezik, ezek közül 30 személy térítés ellenében, a többi ingyenesen.

Öt napközi otthonunkban az átlagos létszám 150–160 [fő] között mozgott.

Egészségügyi igazgatás.

[A] fertőző betegségek közül csak a malária jelentkezett nagyobb számban. 13 ilyen megbetegedés került hatósági észlelés alá. Bejelentettek még egy gyermekági lázas, 2 gümőkóros és 3 szamárhurutos megbetegedést.

A kórházban betegfelvétel 252 volt, bejáró beteg 86 [fő], [a] műtétek száma 120, [az] ágyak száma 350. A kórházhelyreállítási munkák tovább folynak.

Műszaki igazgatás.

12 km útburkolás, 4 km padkarendezés, 3 km árokrendezés. Komplexjáratok földmunkája. Kifizetett munkabérek 34 760 milp[engő]. Anyagrendelésre kiadtunk 15 000 milp[engő]t. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyi meghatalmazottjának átköltözésével kapcsolatban tatarozó munkára kiadtunk 84 519 milp[engő]t.

Egyéb javító és karbantartó munkát végeztetve kiadtunk 47 691 milp[engő]t

Energiaellátás.

A város áramellátása folyamatos volt. Pár órás megszakítást jelentett az, hogy puskalövéssel a távvezeték egyes részeit ismeretlen tettesek elszakították.

A fenntartási és javítási munkálatok során villámhárítók felszerelése, vezetéktartó-oszlopok megvizsgálása, valamint árammérők felülvizsgálata folyt a hó második felében.

Pénzügyi jelentés.

Adóbefizetések:

Együttesen kezelt közadó	938 360	milp[engő]
Illetményadó	356 100	„
Szeszesital-forg[almi] ill[eték]	62 853	„
Ebadó	4371	„
Borfogyaszt[ási] adó	714 401	„
Húsfogy[asztási] adó	5950	„
Vágási díj	13 600	„
Húsvizsg[álati] díj	6800	„
Vigalmi adó	68 657	„
Helypénz	648 861	„
Szikvízfogy[asztási] adó	53 400	„
Háziszárnyas fogy[asztási] adó	34 759	„
Sporttelep-haszn[álati] díj	7726	„
Halfogy[asztási] adó	9280	„
Szegényalap	16 051	„
Búza földadóban	7429	kg búzaérték.
Hadisegélyre	3320	milp[engő]
Hadigondozottak ellát[ásá]ra fizettünk ki.	4298	„

Az állami adóhivatalnak 18[-án], 24[-én] és 31[-én] összesen 1 004 394 milp[engő]t szállítottunk [be].

A városi közmunkahivatalnál befolyt újjáépítési közmunkára 324 194 milp[engő]. A várost megillető 10%-os részesedés levonása után az újjáépítési alapra 291 775 milp[engő]t szállítottunk be. Községi közmunkára /igásállatok és gépjárművek után/ 58 415 milp[engő] folyt be.

Természetbeni közmunkára 47 gyalogos személyt és 102 igásmunkást vettünk igénybe.

Egyéb jelentenivalónk nincsen, kérjük jelentésünk tudomásulvételét.

Baja, 1946. évi június hó 4-én

[Babics József] polgármester Mezei [Mihály] főispán

K! Felt[terjesztendő] a BM-hez.

M. [1946.] VI. 6. Olvashatatlan szignó.

Eredeti tiszázat másodlata, írógéppel írt irat, ceruzával és tintával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/12. Kig. 1946. szám

4.

Baja, 1946. december 18.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

Budapest

A 155 557/1946. BM számú rendeletre időszaki jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

1. Politikai élet terén a hangulat általában kielégítőnek mondható.

2. Közállapotok. Erre vonatkozóan jelentem, hogy zavargás vagy incidens nem fordult elő. Egy ízben, 1946. dec. 12-én, tüntetés volt a városban az árdrágítók ellen. E tüntetés minden kilentéstől mentesen zajlott le, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy itt széles néprétegeknek olyan megnyilvánulásáról van szó, amely az árdrágítók ellen a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kéri. A fizetések és [az] árak között olyan nagy az eltolódás, hogy a helyzet már egészen kétségbeejtő, hiszen a

dolgozók fizetése szerényen és szűkösen csak az élelmezésre úgyahogy elég, lerongyolódott ruhák és egyéb fontos szükségleti cikkek vagy beruházások pótlására gondolni sem lehet.

Kétségtelen, hogy a kormányhatóság az árellenőrzés hatékonyabb teljesítése végett mindent megtesz. A Belügyminisztérium kiadta a 187 512/1946. III/3. számú rendeletét, amelynek a végrehajtásaként Baján a főispán, mint közellátási kormánybiztos ún. árfelügyeleti értekezletet tartott, amelyen részletes útbaigazítást kaptam, mint a város polgármestere arra vonatkozóan, hogy miképp kapcsolódjam bele az árellenőrzés végzésébe.

Az értekezleten kapott útbaigazításoknak és irányelveknek megfelelően eljárók, a hatáskörömbe utalt árellenőrzési teendőket ellátom, és arra az összes városi alkalmazottak figyelmét is felhívtam.

3. Gazdasági helyzet.

Az elmúlt hónap csapadékos időjárása a mezőgazdasági munkák végzését nagymértékben késleltette. A vetés csak lassan haladt előre, mégis, ha kissé megkésve is, a tervbe vett vetések mintegy 90%-ban a földbe kerültek. A korábbi vetések jól keltek, a későbbiek most vannak csírában.

A szőlőkben a betakarítás általában befejezést nyert.

[A] most folyamatban lévő munkák, amennyiben az időjárás megengedi, kukoricaszár-betakarítás, és [a] tavaszi vetések alá őszi szántás.

4. Közellátási helyzet.

A közellátási helyzet nagyjából kis javulást mutat. A zsír- és a lisztellátás terén azonban állandó nehézségekkel küzdünk. Zsírt e hónapban először, és csak 10 dkg-[o]t tudtunk fejenként kiadni. November és december hónapokban lisztben csak 60 dkg [null]ás lisztet, a többit vegyes /kenyér- és kukoricaliszt/ lisztben tudtuk a közönségnek kiadni.

5. Egészségügyi helyzet.

1946. december hó első felében bejelentett fertőző megbetegedések: diftéria, vörheny, kanyaró, bányahimlő, malária. A város közegészségügyi helyzete egyébként jónak mondható.

Kórházunk üzembe helyezte tüdőbetegosztályunkat, egyelőre csak 20 ágygal. A felszerelési tárgyak, főként matracok, lepedők és takarók hiánya miatt több ágyat nem tudunk felszerelni. A kilátásba helyezett 150 matrac és 200 takaró UNRRA-adomány megérkezése után a tüdőosztályt 60 ágyra emeljük.

A kórház költségvetését a Miniszterközi Bizottság letárgyalta, és a jelentkező 750 000 forint hiány pótlására ígéretet kaptunk. Ha a beígért államsegélyt megkapjuk, anyagi gondjaink nagy részétől megszabadulunk.

Írja a mérnöki hivatal jelentését!

Időszaki jelentés a mérnöki hivatal működéséről:

1946. évi augusztus hó 1-jétől december hó 1-jéig.

I. Általános mérnöki rész.

1. Útépítés és fenntartás: – útmester, 4 útőr, 7 útőrnapszamos, – külön felvett munkás /napsz[ámos]/, – kövezőmunkás, 2 járdajavító kőműves, 2 járdajav[ító] napszamos, 34 fuvarnapszám.

Végzett munkák: 67 tonna fenntartási anyag (kő és zúzalék) beszerzése és a közutakra való szállítása, elteretése, lyukak foltozása. 8,75 km padkarendezés, 4,3 km ároktisztogatás. Fanyesés 2,5 km-en a Vaskúti országúton. Járdák javítása.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	4680,70 Ft,
	Fuvarosoknak:	1620,00 Ft.

Anyagbeszerzés 67 tonna kőanyag vasúti fuvarral együtt, anyagbeszerzés költségei kifizetve: 4040 Ft.

2. Árvízvédelem:

Végzett munkák: [A] Dunavölgyi Lecsapoló védtöltésének helyreállítása. 1 vezetőmunkás, 10 napszamos, – újjáépítési munkaerő.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	1540 Ft,
	Fuvar:	545 Ft.
	Anyagbeszerzés:	–
	Anyagbeszerzés költségei:	–

3. Városrendezés:

Végzett munka: Városfejlesztési [M =] 1 : 25 000 léptékű alap-térkép készítése. A téli tervezési munkákhoz rajzeszköz és [rajz]-szerek beszerzése. Dolgozó munkaerő: 1 főmérnök, kifizetett munkabér: – [Ft].

4. Köztisztaság:

2 utcaseprő vezető, 14 ill. 19 utcaseprő, 108 fuvarnapszám. Végzett munkák: utcák seprése, közterületekről személtelfuvarozás, oroszoknak szemétkihordás, kórházi fertőtlenítő pincéjének kitakarítása.

Kifizetett munkabérek:	Munkásoknak:	11 700 Ft,
	Fuvarosoknak:	3600 Ft.

5. Csatornázás, műtárgyak, vízépítés:

Végzett munkák: Kenderes-árok hálózatának tisztítása, Munkácsy u[tcái] csatornák nyelőinek kitisztítása, komplejáró karbantartása.

Alkalmazott munkaerő: 5.	Kifizetett munkabérek:	1160 Ft,
	Fuvarok:	– [Ft].

6. Egyéb munkák:

Téli szóróhomok fuvarozása és deponálása. (A csökkentett létszám miatt a munkák nem haladhattak kellő mértékben, az ellenőrzés hiánya volt [az oka], mert középfokú műszaki személyzetünket mind elbocsátották. Útmester nem volt.)

Alkalmazott munkások: 4.	Kifizetett munkabérek:	200 Ft,
	Fuvarok:	2000 Ft.

II. Magasépítési rész:

1. Középületek karbantartása: Végzett munkák: Iskolák, óvodák és egyéb középületek helyreállítása (Sz[en]t István, Sz[en]t János, Sz[en]t Antal utcai polgári fiúiskolák, óvodák, napközi otthonok, szeretetház, vámházak) javításai. Közkutak karbantartása.

Alkalmazott munkaerő: 5 kőműves, 2 ács, 5 lakatos, 2 asztalos, 4 napszámos, 1 egyéb, 108 fuvaros napszám.

Kifizetett munkabérek:	12 300 Ft,
Fuvarok:	3700 Ft.

2. Új építmények létesítése: [A] sz[en]tjánosi iskolához folyosótoldalék és melléképület építése, [az] iskola és óvoda körül új kerítésfal építése. [A] fertőtlenítőintézetbe vízvezeték bevezetése.

Alkalmazott munkaerő: 5 kőműves, 1 ács, 2 asztalos, – lakatos, 4 napszámos, 1 egyéb, 30 fuvarnapszám.

Kifizetett munkabérek: 11 100 Ft, fuvardíjak 1200 Ft.

3. Egyéb építési munkák: [A] volt révkapitányság[i] és konzervgyári épületek elbontása, bontási anyag részesedésért.

Alkalmazott munkaerő: 4 szakmunkás, 6 napszámos, – fuvarnapszám.

Kifizetett munkabér: – [Ft], fuvar: – [Ft].

III. Irodai és belső adminisztrációs rész:

Kiadott építési engedélyek, rövid úton: 16 db, kig. engedélyek 6 db, használati engedélyek 5 db, közterület-haszn[álati] eng[edély] 2 db, – telekmegosztási eng[edély] – db. Helyszíni szemlék: 22. Számlák elintézve: 98, egyéb ügydarabok: 218.

Állandó tevékenység: heti bérjegyzékek készítése és elszámolása, munkások kifizetése és bérelszámolása. OTI és családi pénztár befizetés, és ki-be jelentés. Újjáépítési közmunkások behívása és beosztása, közmunkahivatalnak visszajelentése. Beteglapok és egyéb igazolványok kiadása. Adó és ingatlan birtokváltozási becslések készítése. Bérleti szerződések műszaki részének elbírálása. Kis- és közgyűlési darabok készítése. Szomszéd panaszok és viták kivizsgálása. Anyagbeszerzés. Közigazgatás bútór- és eszközbeszerzés, és karbantartás. Közvilágítás irányítása és elszámolása.

Egyéb alkalmi munkák: Orosz elszállásolás és a városparancsnoksági munkások fizetése, [az] oroszoknak végzett átalakítási, tatarozási munkák, javítások, beszerzések. Kifizetett munkabérek: állandóak: 9000 Ft. Javításokra: 2450 Ft. Tűzbiztosítások és egyéb biztosítások feladása, illetve újra rendezése.

Baja, 1946. évi december 6-[á]n.

A hivatal vezetője: Nagy Lukács műszaki tanácsos P. H.

Jelentem, hogy a mérnöki hivatal jelenlegi személyzete: 1 műszaki tanácsos, 1 főmérnök, 1 adminisztratív tisztviselő, a középfokú műszaki kar teljes B-listázása következtében minden idejét az apró, házmesteri fokon álló tevékenységnek és az ügyfelek aprólékos kiszolgálásának kénytelen szentelni. Így a mérnöki munka, az ellenőrző munka teljesen szünetel. A mérnöki hivatal munkája jellegzetesen olyan, hogy az délutáni túlórakkal v[agy] éjjeli munkákkal el nem végezhető. A munkákon odakint csak nappal dolgoznak az emberek, az iparosok csak nappal állnak rendelkezésre, tehát nekünk nappal, egyidejűleg többfelé való működésre kell ember. Ha nem kapunk, a város közönsége látja kárát.

Baja, 1946. XII. 7.

P. H. Nagy Lukács műsz[aki] tanácsos

Kérem 1946. december 15-ig terjedő időszakos jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1946. december 18.

[Mezei Mihály] főispán [A] polgármester nevében:
Dr. Jobbágy [Jenő] főjegyző

Felterjesztés címnek!
1 másolata [a] főispán úrnak!
Sc. 1947. I. 2. Azonnal! Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával és tintával írt javításokkal, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/41. Kig. 1946. szám; A mérnöki hivatal jelentése: Eredeti tisztázat, írógéppel írt formanyomtatvány, kézírással kitöltve, tintával írt aláírással és pecséttel ellátva. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6008/38. Kig. 1946. szám

5.

Baja, 1947. február 10.

**Baja, thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Magyar Belügyminiszter Úrnak!

A 155 557/1946. BM számú, illetve [a] 188 520/1946. III/3. számú rendeletre, a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos polgármesteri jelentésemet 1947. január hónapra tisztelettel az alábbiakban terjesztem fel:

1. Politikai élet terén a hangulat kielégítőnek mondható.

2. Közállapotok. Erre vonatkozóan jelentem, hogy az elmúlt hónapban Baján semmiféle zavargás nem fordult elő.

E helyütt említem meg, hogy Baján megalakult az ún. Bajai Parlament, mely január hónapban tartotta első összejövetelét, a város vezetőségének, valamennyi pártnak és a város közönségének részvételével. Az összejövetelen a pártok jelenlévő tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, melyekre a polgármester megadta a feleleteket és felvilágosításokat.

Városunk kulturális életéből, mint kiemelkedő eseményt kell megemlítenünk a Rudnay Szabadakadémia megalakulását. Rudnay mester munkatársai már meg is kezdték Baján művészi munkájukat, Rudnay Gyula festőművész viszont a tavaszra ugyancsak leköltözik Bajára, és ő maga veszi kezébe a művésztelep irányítását. Ezzel az új intézménnyel városunk művészi élete jelentékenyen gazdagodik, és bízunk abban, hogy lakosságunk megértő támogatásával hivatását be is tudja majd tölteni.

Általános közigazgatásunkra vonatkozóan mindenekelőtt jelentem, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés folytán közigazgatásunkban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A nagyon lecsökkentett létszámunkban valamelyes szaporodást jelentett a Miniszterközi Bizottság azon intézkedése, amellyel dr. Béla Gyula, dr. Dobó Gusztáv tanácsnokokat, és dr. Bakonyi Pétert [iszti] főügyészt, valamint dr. Takáts Endre főle-

véltárost állásukra újra visszahelyezte. De természetesen fontos és számottevő a szakképzett egyéb, és kisebb tisztviselők további visszavétele is.

A személyi kérdéseket illetően jelentenem kell még, hogy egyik tűzoltónkat, Jenővári Márkot szolgálat közben elkövetett fegyelmi vétség miatt állásától fel kellett függesztenünk, aki ellen a fegyelmi eljárás folyamatban van.

A város egészségügyi helyzetéről a következőket jelentem: Baja thj. város közegészségügyi helyzete a fertőző megbetegedéseket illetően általában kedvezőnek mondható.

Jelentem továbbá, hogy a tisztiorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő, és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a vármegeyházán nyert elhelyezést. A tisztiorvosi hivatal és [a] városi orvosi rendelő bútorzat, és a legszükségesebb vizsgálóeszközök hiányában feladatát a kívánalmaknak megfelelően ellátni nem tudja. A város által kiutalt 1500 Ft a nélkülözhetetlen műszer beszerzését lehetővé teszi ugyan, azonban a tisztiorvosi hivatal számára szükséges kézi vizsgálóeszközök, főképpen pedig a bútorzat is sürgős megoldásra váró feladat.

Súlyos hiányt pótolna a fertőző megbetegedések, elsősorban a kiütéses tífusz, és [az] azt terjesztő elterjedés meggátlása céljából a fertőtlenítőintézet működésének lehetővé tétele, illetőleg ott a fürdési lehetőség biztosítása.

E helyütt említtem, hogy január hó folyamán közkórházunkban lényegesebb esemény nem történt. A január havi betegforgalom, illetve betegfelvétel 50%-os emelkedést jelent az elmúlt hónap forgalmával szemben. Sajnos, a textíliák /matracok, lepedők, takarók, stb./ hiánya a további fejlődést erősen gátolja.

A személyi kérdéseket illetően meg kell említenem, hogy dr. Újsághy Pál gyermekgyógyász-főorvosunkat a belügyminiszter úr állásába újra visszahelyezte, így ennek az osztálynak a munkája is zökkenőmentesen tovább folyik.

A városi mérnöki hivatal működéséről jelentem: Az elmúlt hónapban a nagy hidegek miatt külső munkák nemigen voltak. Főként belső mérnöki munkák: tervek és [az] ezekkel kapcsolatos költségvetések készítése vannak folyamatban.

Baja város mérnöki hivatalának³¹⁶ 1947. évre szóló munkatervét csatoltan felterjesztem.

Egyik legfontosabbként itt mégis megemlítjük a dunai komp kérdését. A kompátkelés teljesítőképesebbé tétele céljából lent járt Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság felhívására a város a komplejárók megjavítására 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba olyképpen, hogy a még szükséges többi költséget az állam bocsátja erre a célra rendelkezésre.

A földmunkát máris megkezdtük, kb. 5000 Ft értékben, azonban a Duna zajlása és eljegesedése a munkát félbeszakította. Ha a jég levonul, a város által megígért mértékű hozzájárulás keretében a munkát tovább fogjuk folytatni. A mérnöki hivatal az ügy előbbre vitele érdekében elkészítette az egész komplejáró és [a] hozzávezető utak költségvetését, amelynek [az] összege kövezési és egyéb mellékmunkálatokkal együtt: 259 896 Ft.

Baja város mezőgazdaságát illetően 1947. január havában említésre méltó dolog nem történt. A fagy és a havazások miatt a mezei külső munka teljesen szünetel.

A tűzoltóság és a mentőszolgálat működésére vonatkozóan jelentem, hogy az általános létszámcsökkentés következtében 12 főre lecsökkent tűzoltóság a tűzoltói-mentői szolgálatot megnyugtató módon ellátni nem képes.

A legénység képzése, alsó- és középfokú tanfolyamokra való küldése állandóan folyamatban van.

Baja Város Közműveinek jelentése:

A közművek alkalmazottai körében nagy a nyugtalanság és [az] elkeseredés a csekély keresetek, és [az] állandóan rosszabbodó megélhetési viszonyok miatt. A csekély keresetek miatti elégtelen téli élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzés, a ruházati cikkek aránytalanul magas ára állandó panasz tárgya, és előbb-utóbb elsősorban a felelős vezetők elleni nyílt [elégedetlenség] kirobbanás[á]hoz fog vezetni. A munkások ugyanis nem értik meg, hogy a kollektív szerződésekben előírt bérnél többet fizetni

316 A jelentéshez 14/11. Kig. 1947. szám alatt csatolva van a mérnöki hivatal 1947. január 16-tól január 31-ig szóló időszaki jelentése, de az 1947. évi munkaterve hiányzik!

nem szabad, mert állandóan hangoztatják, hogy más vállalatnál a munkások lényegesen többet keresnek, és azonfelül természetbeni juttatásokat is kapnak, míg vállalatunk a 182 400/1946. BM rendelet alapján megszüntetett minden külön juttatást. A már-már kirobbant nyílt elégedetlenséget akképp igyekeztü[n]k megakadályozni, hogy a szakszervezet közbenjöttével szakmunkásaink nagy részét kvalifikált bércsoportokba osztottuk be.

Ezzel azonban a havidíjas szakmunkások körében fog nőni a nyugtalanság, úgy, hogy ezeknek is javítást kell nyújtanunk. Nyugtalanítja az alkalmazottakat az egységes közüzemi illetményrendszer ügyében fennálló teljes bizonytalanság, és az a veszély, hogy közigazgatási fizetési osztályokba sorozás esetén a mai keresetek 50%[-kal], sőt esetleg ennél több százalékkal csökkenteni fognak.

A kemény hideg miatt csak a legszükségesebb szabadbani munkák végezhetőek el, s így egyelőre a közvilágítás további rendbe hozásához szükséges lámpatesteknek a műhelyben való összeállításával foglalkozunk. A közvilágítás teljes átalakítása, az ONCSA-telep villamosítása, a távvezetéki és [a] városi korhadt vezetéktartó-oszlopok kicserélése, vagy gyámolítása a legközelebbi tervünkben szerepelnek. Későbbi terv a Dél-Pest megyei Bácsa és Fajsz községek villamosítása lenne. A gázhálózatnak átvizsgálására, és az üzemben kívül helyezett gázközvilágítási lámpatesteknek leszerelésére csak a tavaszi jobb idők beálltával kerülhet sor.

[Az] áramszolgáltatásban zavar január hóban nem volt. Gázgyárunk leadása a fogyasztók csatlakozása révén állandóan növekedik.

A közellátásunkról jelentem, hogy zsír-, cukor-, petróleum- és tüzelőanyag-szükségletünk nagyjából biztosított, nagy gondot okoz azonban a kenyérellátás biztosítása.

Az egyes városi közszolgáltatásokról³¹⁷ szóló kimutatásomat 1947. január hónapra vonatkozóan csatoltan tisztelettel felterjesztem.

317 A jelentéshez Baja thj. Város Közellátási Hivatala jelentése 176/Közell. 1947. szám alatt ugyan csatolva van, de ennek az adatai többnyire csak 1947. február első felére vonatkoznak. Az 1947. januári jelentés másolata nincs az irat mellett!

Végül elnézést kérünk jelentésünk késedelmes felterjesztéséért, de pénzügyi osztályunk, illetve a számvevőségünk a hónap végi zárások miatt az anyagot a leiratban jelzett 5-^[é]ig feldolgozni képtelen, /bizonyosra vesszük, hogy ugyanez a helyzet a többi városnál is/, és ezért kérjük Belügyminiszter Urat, hogy időszaki jelentésünk felterjesztésének határidejét a hónap 8-áig szíveskedjék meghosszabbítani.

Egyéb jelentenivalóm január hónapra vonatkozóan nincs.

Kérem e jelentésemnek szíves tudomásulvételét.

Baja, 1947. február 10.

Mezei [Mihály] főispán Babics [József] polgármester

Felterjesztés címnek ./ alatti mellékletekkel.

Jelentés egy példánya [a] főispán úrnak!

Sc. 1947. III. 1.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával írt javításokkal, tintával írt aláírásokkal. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/14. Kig. 1947. szám

6.

Baja, 1948. január 13.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve [a] 188 520/1946. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1947. évi december hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel.

Az elmúlt év végével közigazgatási életünkben is ismét lezárult egy esztendő.

Az új esztendő küszöbén újra a hároméves terv lebeg szemünk előtt. A jobb jövőbe vetett hittel, újult erővel és becsületes jó szándékkal szerény lehetőségeink között is a terv megvalósításán fáradozunk. És bízunk abban, hogy a hároméves terv kibontakozása valóban hazánk szebb és boldogabb jövőjét fogja jelenteni.

Az újév kezdetén legelső feladataim közé tartozott, hogy tisztviselőinket éppen a hároméves tervnek a szolgálatában még nagyobb ügybuzgalomra és munkateljesítményre hívjam fel.

A hároméves terv és a szorosabb értelemben vett újjáépítés városunkban nagyjából a következő feladatokat jelentené:

Lakásépítés terén: 1 és 2 szobás sorházak építése.

Egészségügyi építkezések terén városi közkórházunk további bővítése, továbbá közfürdő létesítése.

Iskoláink helyreállítása, szociális intézményeink helyreállítása és továbbfejlesztése, végül vásárcsarnok létesítése.

Szűkre szabott pénzügyi kereteink miatt e terveket csakis állami támogatással tudjuk megvalósítani.

Ezzel kapcsolatban ismételten rá kell mutatnom arra is, hogy a B-listázás következtében a tisztviselői létszámunk erősen lecsökkent, éppen ezért kívánatos volna a Miniszterközi Bizottság által megállapított státuslétszám betöltésének sürgős engedélyezése, mert így a hároméves [terv] keretében felmerülő feladatokat maradéktalanul teljesíteni nem tudjuk.

A szorosabb értelemben vett december havi időszakai jelentésem a következő:

A politikai élet terén és a közállapotok tekintetében is általában nyugalom volt.

Városunk egészségügyi helyzete az elmúlt hónapban is általánosságban jónak mondható.

[A] fertőző betegségek közül 3 diftéria, 1 vörheny, 1 kanyaró, 2 bányahimlő, 2 szamárköhögés, 3 tbc-s megbetegedést jelentettek be.

A kiütéses tifusz elleni védekezés során a rendszeres tetvetlenítések megtörténtek, és a fertőtlenítőintézetben minden héten fürdési napot tartunk az arra rászorulóknak részére.

E helyen fontosnak tartom megemlíteni azt, hogy az elmúlt hónapban a t[iszti] főorvosi hivatal és a vele kapcsolatos egészségügyi intézmények Baja Város Közműveinek székházában jobb, a követelményeknek megfelelőbb és korszerűbb elhelyezést nyertek.

Szociális igazgatásunk menete kielégíthetőnek mondható.

Szeretetházunkban 62 személy van gondozásban. Külső gondozottaink száma most is 114 [fő] volt. Napközi otthonainkban a létszám kb. 200 fő, a szociális konyhán átlagosan 80-an étkeznek.

A hadisegélyesek és hadigondozottak ellátása zökkenőmentesen folyik.

A város mezőgazdasági helyzetéről a téli időszakra való tekintettel különösebb jelentenivalónk ez alkalommal nincs.

Baja város mérnöki hivatalának³¹⁸ 1947. évi december havi részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi január hó 13.

[dr. Fábíán László] főispán [Babics József] polgármester

Felterjesztés-másolatot átvettem 1 db melléklettel

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.

Felterjesztés másolata ./ alatti melléklettel Főispán úrnak.

M. 1948. évi január hó 14.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. II. 4.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és géppel írt javításokkal, ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/2. Kig. 1948. szám

318 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

7.

Baja, 1948. február 17.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi január hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

A politikai élet terén általában nyugalom volt.

Úgyszintén a közállapotok tekintetében is általában nyugalom volt.

Általános igazgatásunkról különösebb jelentenivalóm ez alkalommal nincs. Főjegyzői ügyosztályunk most végzi a 12 200/1947. Korm. sz. rendelet alapján a kitelepítés alá kerülő német lakosság összeírását.

Baja város kulturális életéből jelentem:

Baja város kulturális ügyosztálya nagy ügybuzgalommal készíti elő a szabadságharc centenáriumának ünnepségeit. Mindezekelőtt március 15-ének méltó megünneplésére készül. Ez alkalommal ünnepélyes keretek [között] megnyílik a bajai múzeumban az a kiállítás, amely a szabadságharc bajai vonatkozású emlékeit fogja a közönséggel megismertetni. Ugyanekkor kiosztásra [kerül a] Budapest székesfőváros kulturális ügyosztálya által Baja városnak 1000 példányban adományozott Petőfi emlékkönyvecske.

Baja város a közelmúltban megvásárolta a bajai születésű Mészáros Lázárnak [a] hagyatékában levő iratokat és egyéb tárgyakat a múzeum számára.

Ugyancsak a szabadságharc centenáriuma alkalmával tervbe vette Mészáros Lázár törökországi naplójának és leveleinek kiadását.

A város emléktáblával látja el a szabadságharc két bajai hősé-
nek: Mészáros Lázárnak és Türr Istvánnak [a] szülőházát.

Az elmúlt hónapban Baja város és Bács-Bodrog vármegye
ifjúsága vármegyei kultúrnapot tartott. Könyvtárunkat is meg-
nyitjuk.

Szociális igazgatásunk köréből jelentem: Négy napközi ott-
honunk és bölcsődénk üzemben van. Az élelmezés kielégítő.

A városi szociális konyha üzemben tartása biztosítva van.

Szeretetházunkban az átlagos havi létszám 62 fő. Az élelme-
zésben zavar nincs. A külső gondozottak száma 125-re emelkedett.

Hadigondozottaink létszáma 820-ra emelkedett, a hadise-
gélyben részesülők száma 174-re csökkent.

Erdei üdülőiskolánk részére az amerikai vöröskereszt 30 da-
rab nagytakarót és 14 darab térdtakarót adományozott.

A szegény iskolás gyermekek részére ez ideig 70 pár cipőt és 30
darab ruhát juttattunk, a további juttatások folyamatban vannak.

A város közegészségügyi helyzete nagyjából jónak mondha-
tó. Nagyobb számú megbetegedést járványszerű fellépéssel egyik
fertőző megbetegedés sem okozott. A mártonszállási iskolában
rubeóla jelentkezett. A betegség igen enyhe lefolyású. Mégis az
iskolának február közepéig való lezárását kellett elrendelnünk.
Január havában a szamárhurutos megbetegedések száma ugyan
emelkedett, azonban járvánnyá a megtett óvóintézkedések ered-
ményeképpen nem fajult el.

Az előző hónapokhoz viszonyítva emelkedést mutatott a tu-
berkulózis megbetegedések száma, amely azonban a téli hónapok
megszokott jelensége.

A város által fenntartott központi orvosi rendelőt a várme-
gyei székházból január hó folyamán a város közüzemi székházá-
ba helyeztük át. Ugyanide helyeztük át a zöldkeresztes tanácsadót
is, és az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások most már [a]
kedvezőbb elhelyezésű, központibb fekvésű helyiségekben bo-
nyolódnak le. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó forgalma
változatlanul igen nagy, havonta mintegy 600 személy részesül itt
orvosi tanácsban.

A szakgondozást végző intézetek közül a városi Tüdőbeteg-gondozó Intézet forgalma igen jelentékeny, a gondozottak száma meghaladja az 1000 főt. Ugyancsak jelentékeny forgalmat bonyolít le a Nemibeteg-gondozó Intézet is.

Baja város műszaki hivatalának³¹⁹ 1948. évi január havi részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

Baja Város Közműveinek munkásságáról jelentem:

Január havában az Országos Tervhivatal által előírt 3 éves részlettervek kidolgozásával volt az üzemek tisztviselői kara elfoglalva, és a terveket így is csak állandó túlórázásokkal tudtuk az adott igen rövid határidőn belül elkészíteni.

A villamos közvilágítás további kiépítésén kívül a gázelosztó-hálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását, a kedvező időjárás folytán teljes erővel folytathattuk. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánjárásra sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

Az alkalmazottak, különösen a fizikai munkások körében nagy az elégedetlenség és a zúgolódás, hogy az egységes üzemi illetményszabályzat kiadása még mindig késik, és hogy az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a Magyar Állami Szénbányák állami vállalat komlói villamos üzeménél már az új kollektív béreket fizetik, melyek lényegesen nagyobbak a nálunk jelenleg érvényben lévő béreknél. Mivel a bérek szabálytalansága miatt a munkakedv csökkenően van, helyes volna a 3 éves tervünk érdekében az üzemi illetmény-szabályzat mielőbbi jóváhagyása.

Az elmúlt hónapra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi február hó 17.

[dr. Fábíán László] főispán [Babics József] polgármester

319 Baja thj. Város Mérnöki Hivatalának 1948. január havi jelentése 14/4. Kig. 1948. szám alatt van az irathoz csatolva!

Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat ./ alatti melléklettel³²⁰ főispán úrnak.
M. 1948. évi február hó 18.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. II. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/9. Kig. 1948. szám

8.

Baja, 1948. február 28.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a most kiadott 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi február hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy a német kitelepítéssel kapcsolatos összeírás most van folyamatban.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó. A sajtó közleményeiben a legmelegebb érdeklődéssel foglalkozik a város kulturális kezdeményezéseivel. Különösen a 48-as szabadságharc százéves [év]fordulója alkalmából esik ez igen súlyosan a latba, mert a közönség körében mutatkozó közönyt és nemtörődömséget leszereli, és a szabadság gondolat körébe vonja az eddig félreállókát is.

320 Egyik említett melléklet sincs az irathoz csatolva!

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő nagyobb jelentőségű kérdések az elmúlt időszakban nem merültek fel.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Hadigondozottaink létszáma 82 fő, hadisegélyben 173 hadbavonult hozzátartozója részesül. Járadékaikat a hó első három napján rendszeresen megkapják. A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett működik.

Napközi otthonaink és egy bölcsődénk naponta átlagosan 120 gyermeknek nyújt gondozást. A tavaszi hónapokban e létszám erősen emelkedni fog.

Szeretetházunkban 62 szegény részesül ellátásban, a külső gondozottak száma 130 [fő].

A szociális konyhán étkezők létszáma átlagosan napi 70 fő.

Szegény iskolás gyermekek részére 70 pár cipőt és 40 ruhát adtunk ki a hó folyamán.

4. [A] közegészségügyi szolgálat működése.

Kórházunk betegforgalma folyó hó 18-án elérte az 1000 betegfelvételt, ami a folyó évben 7000 betegfelvételen messze túl fog jutni.

A hároméves terv keretén belül a rendelkezésünkre álló 70 000 + 50 000 forint elköltése a konyhatoldalék-készítésnél folyamatban van. A kórház részére első részletként kiutalt 50 000 forintot már teljes egészében elköltöttük, és azt a miniszter felé elszámoltuk.

A város közegészségügyi helyzete egyébként nagyjából jónak mondható. Fertőző betegségek szórványosan jelentkeztek, azonban nagyobb számban jelentkeztek a samárköhögési esetek. Ugyancsak nagyobb számban jelentkezett Mártonszállás külterületi lakott helyen a rubeóla úgy, hogy emiatt a mártonszállási iskolát 10 napra be kellett zárni. Az esetek könnyű lefolyásúak voltak és simán gyógyultak. Az Országos Közegészségügyi Intézet helyi fiókállomásának közreműködésével február hónap folyamán bacilusgazda-vizsgálatok nagyobb számban végeztek.

A szülésznők működése ellen kifogás nem merült fel.

A MNDSZ bajai csoportjával együtt szervezett népegészség-
őri tanfolyam befejezést nyert, és rövidesen a népegészségőrök
megkezdik működésüket.

5. A városi múzeum könyvtára az olvasótermekkel márci-
us 15-én nyílik meg. Az átalakítási munkálatok a földszinten
már befejezés előtt állnak, s a nagyteremben /kiállítási terem/
ugyancsak március 15-én nyílik meg a múzeum 48-as kiállítása.
Kétségtelen, hogy közönségünk máris hozzájárul a maga részéről
ennek az ünnepélyes megnyitás[a] sikeréhez, mert szinte napon-
ként érkeznek érdekes családi vonatkozású emlékek a kiállításra.
A város közönsége, főleg a kispénzű és kifizetésű réteg dicséret-
re méltó áldozatkészséggel sietett a múzeum munkálatainak elő-
segítésére, amikor fillérjeit havonta felajánlja erre a kultúrcélra.
Sajnos, a tehetősebb polgárok részéről eddig még megtörhetetlen
közöny mutatkozik ilyen irányban.

III. Gazdasági helyzet.

1. Mezőgazdasági helyzetünkről jelentem, az enyhe tél kö-
vetkeztében az őszi vetések kedvezően fejlődtek és azokban eddig
semmiféle kár nem tapasztalható. Ugyancsak a fagymentes idő-
nek tulajdonítható az, hogy a gazdák az elmúlt évi aszály követ-
keztében elmaradt őszi szántásokat pótolhatták. A mezőgazdasá-
gi munkák menetében felmerülő, és egyben igen nagy fontosságú
akadály az árpában, zabban és különösen burgonyában való igen
nagy vetőmaghiány.

Az újbirtokosok és [a] földhözjuttatottak érdekében tett in-
tézkedéseknél fel kell említeni azt, hogy a telekkönyvezés teljes
befejezést nyert. A földhözjuttatottak földjeinek megművelésével
kapcsolatban megállapítható, hogy igaerőhiány nincs.

5. A közellátás menete a jogszabály által előírt korlátok kö-
zött mozog.

6. Az ipar helyzete a nyersanyagellátás miatt nem kielégítő.
Egyre több és több önálló iparos bocsátja el alkalmazottját nyers-
anyaghiány miatt, és így napról-napra növekszik a munkanélkü-
liség.

IV. Igazgatás.

1. A tisztviselői létszámmal kapcsolatban jelentem, az igazgatásnak csaknem valamennyi ágazatában a szervezésekkel szemben lényeges hiány mutatkozik, éspedig:

a fogalmazási szakon	5 fő,
az adóhivatali szaknál	8 fő,
a javadalmi hivatalnál	4 fő,
a kezelési szaknál	9 fő,
a tűzoltóságnál	8 fő,
a hivatali altiszteknél	5 fő.

Ezeket a hiányokat részben kiegészítő munkaerővel pótoltuk, ami azonban a kívánalmaknak nem felel meg, és a közigazgatás két év óta néha összeroppanással fenyegető nehézségekkel küzd.

2. A levéltár anyaga háromnegyed részben „ömlesztve” van elhelyezve. A háborús behatásra összedült anyag szakszerű, és előírt kiselejtezése így a legnagyobb akadályokba ütközik. A levél- és irattár személyzete hiányos. A főlevéltárnok egy női beosztottjával altiszti segéderő nélkül képtelen a régi anyag szakszerű kezelésére és rendezésére. Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a státuszrendezés során egy férfi munkaerőt, s egy altisztet kapjon a levéltár, mert így a folyton használt irattári anyag is veszendőbe indul.

7. Önkormányzati testületek működése. Törvényhatósági bizottságunk február hó folyamán egy közgyűlést tartott. A letárgyalt legfontosabb ügyként meg kell említenem, hogy Baja thj. város közönsége ezen a közgyűlésen a tiszai árvíz okozta épületkárok helyreállításával kapcsolatban egy lakóház felépítési költségeit /10 000 Ft/ magára vállalta.

Törvényhatósági kisgyűlésünk ugyancsak egy ülést tartott a közgyűlést megelőzően.

A városi tanács február hónapban összesen 3 ülést tartott.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A városi háztartási alap helyzete kielégítő. Az állami segélyt 610 000 forintos összegben megkaptuk, s így a háztartás vitelét akadályozó körülmény jelenleg nem áll fenn. Az előirányzott adóbevétel 100%-ban befolyt. Búzafeldadó részesedésünket február hónapban nem kaptuk meg.

Az egyes adónemekből befolyt összegeket jelenleg közölni nem tudom, mivel havi zárlatunk csak a hó utolsó napján áll rendelkezésünkre.

5. A városi üzemek helyzetéről és működéséről jelentem:

Az üzemfenntartási munkák csak a belterületre korlátozódtak, a villamos közvilágítás további kiépítésén kívül a gázelosztóhálózat hibáinak felkutatását és rendbe hozását a kedvező időjárás folytán teljes erővel folytathattuk. A pécsi szénmosó leállása miatt csak személyes utánjárásra sikerült a gázgyár szénszükségletét biztosítani.

A gázgyár az újabb szénár emelése és a gázcsőanyagok nagymérvű drágulása folytán ismét nehéz helyzetbe került, s mivel valószínű, hogy a szénáremelést sem a gázra, hanem csak a koksza fogják áthárítani, ennek értékesítése mindinkább nehezebbé fog válni, mert már a mostani egységár is olyan magas, hogy az értékesítése alig lehetséges.

Az alkalmazottak, különösen a fizikai munkások körében nagy az elégedetlenség és zúgolódás, hogy az egységes üzemi illetményszabályzat kiadása még mindig késik, és hogy az új kollektív szerződések béreit nem kaphatják meg. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a Magyar Állami Szénbányák állami vállalat a komlói villamos üzemnél már az új kollektív béreket fizetik, melyek lényegesen nagyobbak a nálunk jelenleg érvényben lévő béreknél. Mivel a bérek szabálytalansága miatt a munkakedv csökkenőben van, célszerű volna a 3 éves tervünk érdekében az üzemi illetményszabályzat mielőbbi jóváhagyása is.

Baja város mérnöki hivatalának³²¹ részletes jelentését csatoltan felterjesztem.

321 A városi mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

VI. Hároméves terv.

1. Az elmúlt két hónapban az Országos Tervhivatal által előírt 3 éves részlettervek kidolgozásával volt az üzemek egész szellemi alkalmazotti gárdája elfoglalva, s a terveket csak állandó túlórázásokkal tudtuk az adott igen rövid határidőn belül elkészíteni. A közművek az Országos Tervhivatal jóváhagyását várja a tervek végrehajtásához, és a Tervhivatallal történt személyes tárgyalások után Bátya és Fajsz községek villamosítására kérendő versenytárgyalás anyagát gyűjti össze.

Múzeumalapításunk, illetve helyreállításunk tulajdonképpen a hároméves terv szellemében történik. Igaz, hogy a Tervhivatal mindössze ötezer forintot utalt ki erre a célra. A költségvetésben előirányzott összegeket a helyszíni előzetes tárgyalásokon sikerült a költségvetésben megmenteni. Ha ez a költségvetési előirányzat jóváhagyást nyer, a harmadik év végére teljes üzemben lesz „Bács-Bodrog vármegye és Baja városa múzeuma és művelődésháza”.

Végül jelentem, hogy a hároméves terv keretében megkezdtük a szeretetház tönkrement felszerelésének [a] pótlását, s megindítottuk az ingyen tankönyvakciónkat. Napközi otthonaink központi konyhájának szállítóedényeit alumíniumedényekkel cseréltük ki. Erdei iskolánk felszerelésének beszerzését szintén megkezdtük.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi február hó 28.

/dr. Fábrián László/ főispán /Babics/ [József] polgármester

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, eredeti aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/18. Kig. 1948. szám

9.

Baja, 1948. március 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi március hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy e hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre nem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy a 12 200/1947. Korm. sz. rendelet végrehajtásához a német lakosság összeírását elvégeztük, és az anyagot március első napjaiban a Belügyminisztériumba felterjesztettük.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó. A sajtó közleményeiben meleg érdeklődéssel foglalkozik a város kulturális ügyeivel és a 48-as szabadságharc százéves évfordulójával.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát teljesen átjárta a 48-as szabadságharc gondolata. A Főtéren megrendezett nagyszabású ünnepségen kívül az ifjúság rendezménye, és a Szabadművelődési Felügyelőség „*Magyar Estje*” keretében róttá le kegyeletes háláját és emlékeztetését Baja szabadságszerető népe a szabadságharc nagyjainak alakja előtt. Ugyancsak március idusán nyílt meg a múzeum 48-as kiállítása, amely mintegy tükörben bemutatja, hogy mit jelentet-

tek ezek a történelmi idők a bajaiaknak. Örvedetes, hogy Baja népe hétköznaponként is, de különösen vásár- és ünnepnapokon tömegesen látogatja ezt a kiállítást.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Szociális szakszolgálatunk működéséről jelentem: A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák törzslapjainak és mutatólapjainak elkészítése folyamatban van a Központi Illetményhivatal részére. Hadigondozottaink járadékaikat a hó első napjaiban rendszeresen megkapják. A hadifogoly-szolgálat a szociális felügyelő vezetése mellett zökkenőmentesen folyik. Számottevő hadifogoly-visszatérés a hónap folyamán nem történt.

Napközi otthonainkban az átlagos létszám: 134 [fő]. Szeretetházunkban 61 személy nyert belső, és 115 személy külső ellátást.

A hó folyamán 15 szegény iskolás gyermeknek juttatunk ruhát és cipőt, és 60 darab ingyenes iskolai tankönyvet. A szociális konyhán étkezők létszáma átlagosan napi 90 [fő].

4. Közegészségügyi szolgálat működése. Súlyosabb fertőző betegségek nem fordultak elő. A szokottnál nagyobb számban jelentkeztek azonban a szamárköhögés és a kanyaró esetei.

A szülésznők működése ellen kifogás nem merült fel. A hónap folyamán megtörtént az intézeti, kórházi, internátusi konyhákban foglalkoztatottak ty. bac[ilus]gazda-vizsgálatai. Rendszeresen folytak a tetvességi vizsgálatok és a tetvetlenítések.

5. A MNDSZ bajai szervezetével együtt szervezett népegészségőri tanfolyam befejezése után a népegészségőrök szám szerint 29-en, működésüket megkezdték. A városi múzeum épületének munkálatai tovább folynak. Jelenleg a lépcsőház építése van folyamatban. A nyár folyamán az emeleti részt tervezzük berendezni, hogy még ebben az esztendőben hozzáférhetővé tegyük a közönség legszélesebb rétegei számára a múltak iparkodásának, a bajai elődök iparos és kereskedő életének beszédes emlékeit. A városi múzeum kölcsönkönyvtára április 1-jén nyitja meg kapuit.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság időszerű helyzete kedvezőnek mondható. A szántási-vetési munkák általánosságban folynak. Az időszerűen megkívánható teljesítmény mindenütt megvan.

A kedvező enyhe időjárás következtében minden tavaszi kalászos gabonát a gazdák elvetettek. A szőlő[k]ben és gyümölcsösökben megindult a munka, folyik a szőlők kitakarása és a gyümölcsfák hernyótlanítása. A tavasziakkal elvetendő földek felszántásával kapcsolatban hatósági intézkedésre szükség nincs.

2. A mezőgazdasági munkálatok menetét zavaró egyetlen akadályként a traktorüzemanyag-hiányt kell megemlítenünk, amelynek elhárítására, kapott jelentés szerint, a Gazdasági Felügyelőség minden lehetőt megkísérelt, azonban a Földművelésügyi Minisztériumban azt a választ kapta, hogy a hiányokat a beérkezett jelentések alapján ismerik, annak elhárítása azonban ez idő szerint lehetetlen.

3. A mezőgazdaság fejlesztésére alakult népi szervezetek több-kevesebb eredménnyel működnek. Gazdajegyzők még nincsenek kinevezve.

5. A közellátás menete a jogszabály által előírt korlátok között mozog.

6. Az ipar helyzetéről, mint az elmúlt hónapban most is azt kell jelentenem, hogy a nyersanyagellátás miatt nem kielégítő. Mindig több és több önálló iparos bocsátja el az alkalmazottjait nyersanyaghiány miatt, és így a munkanélküliség tovább növekszik.

IV. Igazgatás.

2. Az igazgatás általános helyzetéről jelenthetem: A város főjegyzőjét a pártja visszahívta, ennek folytán közigazgatási működése megszűnt, amely [az] erősen lecsökkent tisztviselői létszámunkban újabb nehézségeket jelent.

4. E hó folyamán Budapesten a minisztériumokban jártam, ahol a közigazgatás zavartalan működése érdekében kapott utasításokat maradéktalanul végrehajtottam.

5. Közigazgatási bizottságunk a hónap első felében egy ízben tartott ülést.

7. A városi tanács március hó folyamán összesen [hét]szer ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Az adóbehajtás eredménye kielégítőnek mondható, amennyiben az előirányzott adóösszegek minden adónemben befolytak. Az adórészesedést az esedékes szállításkor levontuk.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

E kérdésre vonatkozóan jelentem, hogy a város közművei március hó folyamán a Szentistváni és Posványosi úti hálózatbővítéseket készítették el, a közvilágítási lámpákat bővítették, azonkívül a centenáris ünnepekre elkészítették a városháza főfalán, továbbá a Kamarás-Duna sétányon a díszvilágítást. Ezenkívül megkérték Bátya és Fajszt községek villamosítására a minisztériumtól a versenytárgyalást, és az erre vonatkozó tervrajzok elkészítésével most foglalkoznak.

A múlt hónap folyamán megjelent a 113 027/1948. számú [iparügyi minisztériumi] rendelet a komlói bánya által nyújtott engedményt 12%-ról 3%-ra csökkentette, ugyanakkor az általunk nyújtott engedményeket 18%-ról csak 14%-ra mérsékelte, miáltal várható bevételeink ismét csökkenni fognak. Egyébként az üzemek pénzügyi helyzete ez idő szerint még kielégítő.

Baja város mérnöki hivatalának³²² részletes jelentését csatoltan terjesztem fel.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves terv egészségügyi részének végrehajtásával kapcsolatban a Népjóléti Minisztérium és a helyi hatósági orvosi kar, valamint a szociális szakszolgálat körében működő szervek rendezésében március 12-én a városházán a társadalmi szervek bevonásával munkaértekezletet tartottunk.

322 A városi mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

Befejezésül ugyancsak ennek szolgálatában jelenthetem, hogy a hároméves terv keretében a szeretetház tönkrement felszerelésének pótlását megkezdtük, illetve tovább folytatjuk. Erdei iskolánk felszerelésének beszerzését ugyancsak tovább folytatjuk.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi március hó 30.

[dr. Fábrián László] főispán Babics [József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés 2 példányban ./ alatti melléklettel [a] Belügyminisztériumnak.

Felterjesztés másolata ./ alatti melléklettel Főispán úrhoz.

Felterjesztés másolata 2 példányban Polgármester úrnak.

[Sc.] 1948. IV. 21. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/23. Kig. 1948. szám

10.

Baja, 1948. április 30.

**Baja thj. polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi április hónapra vonatkozó időszak polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy április hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

2. Népmozgalmi adatok. A 12 200/1947. Korm. sz. rendelet végrehajtásával kapcsolatban megkaptuk a Belügyminisztériumból a betűsoros névjegyzéket, illetve a kitelepítendőek és a 3. §., továbbá [a] 14. § alá esők névjegyzékét kifüggesztés végett. A közszemlére tétel április első napjaiban megtörtént.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

E részben jelenthetem, hogy a város társadalma szép programmal készül május elsejének méltó megünneplésére.

2. A társadalmi szervek és egyesületek működése zökkenőmentes.

3. Szociális szakszolgálatunk működéséről jelentem: Április hó folyamán megtörtént a hadigondozottak törzslapjainak átvétele a Központi Illetményhivatal kiküldöttjének részéről. Az átadott törzslapok száma: 788. Az átvétel során kifogás nem merült fel.

Négy napközi otthonunkban és bölcsődénkben átlagosan naponta 204 gyermek részesül napi háromszori étkezésben. [A] szertetházi tagok létszáma: 61 [fő]. [A] külső gondozottak létszáma: 135 [fő]. A szociális konyhán étkezők száma a hónap folyamán 98 főre emelkedett. A szegény iskolás gyermekek részére 60 ingyen tankönyvet, 10 pár cipőt, és 5 ruhát osztottunk ki.

4. A közegészségügyi szolgálat működéséről jelenthetem: A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt, súlyosabb járványok, nagyobb számú fertőző megbetegedések nem jelentkeztek, a népmozgalmi adatok kielégítően alakultak. A kórház működésében zavar nem volt. Megtörténtek a gyermekmenhelyi gyermekek nevelőszüleinek és azok családtagjainak tbc-szűrővizsgálata. A múlt évben hastífuszon átesett egyének bacilusgazda-kutató vizsgálata ugyancsak megtörtént, és kiterjedt mértékben folytak úgy a

hastífusz bacilusgazda-vizsgálatok, mint a tuberkulózissal kapcsolatos szűrővizsgálatok. Az ivóvízellátás terén nehézségek merültek fel, amennyiben a város belterületén több kút vált használhatatlanná, a kutak rendbehozatala iránt a munkálatok megindultak.

III. Gazdasági helyzet.

Jelentem, hogy a kedvező időjárás következtében minden tavaszi kalászos gabona elvetést nyert. Már csak a takarmányok alá szánt területek vannak még szántatlanul. A tavaszi kalászosok, továbbá a burgonya, cukor- és takarmányrépa-vetések befejeződtek. A kukorica vetés[e] folyamatban van. Úgy az őszi, mint a tavaszi vetések szépen fejlődnek, a rozs kalászat hányja, a búza hasban van. A földeken mindenütt dolgozó munkásokat találunk, akik iparkodnak minél több, és minél értékesebb termésérédményt elérni.

A szőlőkben és a gyümölcsösökben megindult a munka. Most metszik a szőlőket és tisztítják a rovaroktól a gyümölcsfákat. A mezőgazdasági munkák menetét ez idő szerint semmi körülmény nem zavarja. Elemi csapás az április 27-ére virradó éjjeli fagy, amely a szőlőkben átlag 20–30% kárt tett.

Itt említsem meg azt is, hogy a gazdajegyzők kinevezése még nem történt meg. A mezőgazdasági termelési verseny helyi versenybizottságai megkezdték működésüket.

Továbbá meg kell, hogy említsem, hogy a hároméves terv keretén belül Bács-Bodrog vármegye, így Baja thj. város is kihívta mezőgazdasági munkaversenyre Csongrád vármegyét. E nagy lépéssel megmutatja a vármegye és Baja város is, hogy mennyire a szívéen viseli a többtermelést, és [a] minőségi termelést.

5. A közellátás menete a jogszabályok által előírt korlátok között mozog.

6. Az ipar helyzetéről ugyanazt kell jelentenem, mint az elmúlt hónapban: mindig több és több önálló iparos bocsátja el alkalmazottait nyersanyaghiány miatt, és így a munkanélküliség tovább növekszik.

IV. Igazgatás.

2. Általános igazgatásunkról jelentem: Az elmúlt havi jelentésemben kitértem arra, hogy a város főjegyzőjét a pártja visszahívta, az így megüresedett főjegyzői szék jelenleg is üresen áll.

E helyütt jelentem azt is, hogy a túlfeszített munka következtében 5 tisztviselőnk megbetegedett, illetve betegszabadságon van. Ezek közül 4 nyugdíjazási ügye folyamatban van.

5. Közigazgatási bizottságunk a hónap folyamán egy ízben tartott ülést.

7. A városi tanács április hó folyamán összesen [négy]szer ülésezett.

A törvényhatósági bizottságunk április hó 3-án tartott közgyűlést. Ezen nagyobb jelentőségű ügyek nem szerepeltek.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A városi háztartási alap helyzete kielégítő. Az államsegélynek [az] esedékes részleteit megkaptuk, és így a költségvetésben előirányzott munkálatokat tervszerűen végezzük.

Az adóbevétel az időszaknak megfelelően némileg csökkent, mert előírás hiányában fokozott behajtás nem foganatosítható.

Búza földadó-részesedésünket a hó folyamán nem kaptuk meg.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

Üzemünk április hó folyamán kisebb hálózatbővítéseket és főleg a bajai elosztóhálózat elhasználódott oszlopainak kicserélési munkálatait végezte. Egyéb különösebb jelentenivaló e téren nincs.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves tervvel kapcsolatban jelentem: A hónap folyamán megtartott Kórházi Bizottság javaslata alapján kórházunk megrendelte a gőzfűzőüstöket, a melegítőt és a zöldségmosó medencéket, a többi kiírás alatt van, így különösen a tüdőbeteg-pavilon helyreállítási munkái.

E helyütt jelentem örömmel azt is, hogy az Országos Tervhivatal kiküldötte április 27-én látogatást tett Baján, ezzel a hároméves terv további feladatait és lehetőségeit helyszíni tárgyalásokkal mozdította elő. A Tervhivatal kiküldötte tárgyilagosan és elfogulatlan szemmel nézte végig városunkat, és a hiányok mellett szívesen látta meg azt is, hogy ez a dolgozó közület jó benyomású, tiszta városképet tár vendégei elé.

Bízunk abban, hogy a pénzügyi helyzet megerősödése révén a hároméves tervet végre is tudjuk majd hajtani.

Az üzemek államosítása folytán sok akadály gördül el a hároméves terv útjából, így városunk is remélheti, hogy az állam továbbra is támogatni fogja a költségvetését.

A Tervhivatal beruházásszerű munkálatokat engedélyezett a megállapított költségvetés keretében.

A Tervhivatallal folyt tárgyalást a legnagyobb megértés és városunk iránti szeretet jellemezte, amiért városunk közönsége hálásan és sok bizalommal tekint a Tervhivatal felé.

Baja város mérnöki hivatalának³²³ külön jelentését csatoltan felterjesztem.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi április hó 30.

[dr. Fábrián László] főispán [Babics József] polgármester

Sc. 1948. V. 28. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/29. Kig. 1948. szám

323 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

11.

Baja, 1948. május 31.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi május hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, hogy május hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre sem volt szükség.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására általában jónak mondható.

II. Társadalmi helyzet:

A város egész közönsége lelkesen ünnepelte a III. szabad május elsejét. A város ünnepi díszet öltött. A lakosság a házakat fellobogózta és díszítette. A május elsejei ünnepségek fénypontja volt Baja város Nemzeti Bizottsága által a Vonatkertben rendezett ünnepség. A város dolgozói csaknem teljes számban vettek részt a világ dolgozóinak ünnepén. A város főispánja és polgármestere méltatták a nap jelentőségét a lelkes közönség előtt.

Ugyancsak a város társadalma május 30-án szép programmal Mészáros Lázár emléknapot rendezett. Száz esztendeje, hogy Mészáros Lázár, Baja város szülötte, az első független felelős magyar minisztériumban a hadügyi tárcát átvette. Mészáros Lázár életét szentelte a hazának és a szabadságnak, ezért Baja város kö-

zönsége is méltóképpen igyekezett nagynevű szülőtte emlékének áldozni. Baja város törvényhatósági bizottsága ünnepi közgyűlést tartott, utána pedig márványtáblával jelölte meg Mészáros Lázár bajai szülőházát. Délután Baja város Múzeuma, amely éppen ennek emlékére [a] „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet viseli, rendezett magas nivójú Mészáros-émlékünnepélyt. Este pedig az éppen Baján tartózkodó szintársulat ugyancsak a szabadságharc idejéből merített tárgyú előadással hódolt Mészáros Lázárnak. Az ünnepi est fényét emelte főispánunk beszéde is.

2. A társadalmi egyesületek és egyéb szervek működése zökkenőmentes.

3. A szociális szakszolgálat működése.

A hadigondozottak pénzellátás[a] pontosan kifizetést nyert. 14 hazatérő hadifogoly részesült a hónap folyamán gyorssegélyben. Napközi otthonainkban a gyermeklétszám kétszáz fölé emelkedett. Az UNICEF-tejakiót a hó első napjaiban megindítottuk.

Szeretetházunkban a gondozottak létszáma 63 fő.

Szociális konyhánkban 104 személy étkezik.

Szociális konyhánk épületét a belügyminiszter úr Baja város közönségének juttatta. A telekkönyvi átírás megtörtént, így nincs akadálya annak, hogy a hároméves terv keretében a konyha gépekkel való felszerelését, és az azzal járó átépítést elvégezhessük. Erre nagy szükségünk van, mert konyhánk teljesítőképessége az első tervévben száz százalékkal növekedett.

4. Közegészségügyi szolgálatunk működéséről jelentem: A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt. Súlyosabb fertőző betegségek szórványosan fordultak elő, a Kinizsi utcai és a Damjanich utcai óvoda növendékei közül többen kanyarósak lettek, a betegség azonban enyhe lefolyású volt. Maláriaesetek szórványosan jelentkeztek. A himlő és diftéria elleni védőoltások programszerűen folynak. Az élelmiszer-rendészettel kapcsolatban több kifogás merült fel a piacon árult tejtermékek minőségével kapcsolatban. A hamisított tejtermékek árusítását gyakoribb ellenőrzéssel, mintavételezéssel, kirívó esetekben elkobzással igyekeztünk megakadályozni.

Május elsejével az összes hatósági orvosok és [az] egészségügyi intézmények bevonásával egészségügyi munkaverseny vette kezdetét, mely minden bizonnyal hozzá fog járulni az általános közegészségügyi helyzet emeléséhez.

3. A közművelődési szolgálat működéséről jelentem: A városi múzeum a szabadságharc évfordulója alkalmából, és Mészáros Lázár Baja város szülöttének emlékezetére ún. 48-as kiállítást rendezett.

III. Gazdasági helyzet.

1. A kedvező mezőgazdasági helyzet a szárazság miatt romlott. A tavaszi vetések egyes kivételektől eltekintve befejezést nyertek, azok jól keltek és jól fejlődtek. Az őszi rozs virágzása [a] vége felé jár, az őszi búza és árpa kikalászolt, a tavaszi árpa kissé gyenge. A kedvező idő következtében igen jól fejlődő kalászosokat azonban a szárazság most teljesen visszafogta. A búzánál [a] kifejlődő kalászban csak egy-két szem van, a zab 15 cm magaságú. A szárazság oly nagymérvű, hogy a gazdák a fűszerpaprikát már kiszántották. A korai gyümölcsfajták áprilisban, a szőlő pedig az alacsony fekvésű helyeken elfagyott. A borsó virágzik, első termése zölden már piacra került. A burgonya és kukorica kapálása folyamatban van, valamint a cukor- és takarmányrépa sarabolása is. A cukor- és takarmányrépában számottevő rovarkár következett be, amelynek pótlása vetőmaghiány miatt csak részben sikerült.

2. A mezőgazdasági munkálatok menetét zavaró akadály, vagy cselekmény nem fordult elő.

3. A mezőgazdaság fejlesztésére alakult népi szervek a szükséghez képest működnek. A gazdajegyzőket a Földművelésügyi Miniszter Úr kinevezte. Baja város egy gazdajegyzőt kapott, aki működését megkezdte. Első, és ez idő szerint legfontosabb feladata, a mezőgazdasági termelési versenybizottságokkal karöltve, a versennyel kapcsolatos teendők végzése, és a verseny eredményének minden eszközzel való biztosítása lesz.

A munkamorál szempontjából igen nagy javulás tapasztalható. A város határában megműveletlen föld nincs. A nagy iga- és vetőmaghiány ellenére is minden úgazda megművelte [a] földjét.

A mezőgazdasági termelési versennyel kapcsolatban most folyik a határ bejárása a versenybizottság részéről.

5. A közellátás menete a jogszabályok által előírt korlátok között mozog.

6. A kisipar helyzete mind nehezebbé válik. Azokban az iparágakban, ahol a cikkekben kevesebb van, a nyersanyagellátás nem kielégítő, ahol pedig kínálat van, ott a vásárlóközönség nem vásárlóképes.

IV. Igazgatás.

7. A városi tanács május hó folyamán összesen [öt]ször ülésezett.

Törvényhatósági bizottságunk május hó folyamán egy rendes és egy díszközgyűlést tartott. A május 12-i közgyűlésnek egyik legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amely nagy részletességgel számolt be a hároméves terv keretében eddig elvégzett munkálatokról.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. A háztartási alap helyzete kielégítő, az esedékes állami segínyt megkaptuk.

Adóhivatalunk feladatait a mostani létszámmal ellátni nem tudja. A hónap folyamán két adótiszt nyugdíjba ment, helyettes alkalmazására engedélyt kértünk, ez eddig nem érkezett meg. A behajtásra egy végrehajtónk van.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

A villamos üzem május hónapban hálózatbővítést végzett a városnak egyik utcájában, továbbá a bajai és a távvezeteki oszlopcsere munkálatait teljes ütemben végzi. Az irodai személyzet Bátya és Fajsz községek villamosítására kiírt versenytárgyalásra beadott ajánlatunk[kal], és a hálózatok részletterveinek elkészí-

tésével volt elfoglalva. A gázgyár a Szentjánosi úti csővezetékot szedte fel és fejezte be, továbbá a Szent Antal és a környező utcákban végzett hálózatjavítási, és gázcsőtisztítási munkálatokat. Ezenkívül az új kemence építéséhez szükséges anyagokat vette számba. A könyvelőség az üzemi alkalmazottak státuszba sorozásával való előmunkálatokat végezte el. Az üzemek pénzügyi helyzete kifogástalan.

Baja város mérnöki hivatalának³²⁴ külön jelentését csatoltan felterjesztem.

VI. Hároméves terv.

Baja város dolgozói átérzik a hároméves terv nagy jelentőségét, és valamennyien szorgos, becsületos munkával azon vannak, hogy a terv megvalósítása az elgondolásokhoz méltó legyen, és az valóban az ország újjáépítését, és abban városunk haladását és felvirágozását is szolgálja.

Ehhez a Kormányzatunknak is a további jóakarátú támogatását kérem.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. május hó 31.

[Babics József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alattival.
Felterjesztés másolata
Főispán úrnak ./ alatti melléklettel.

M. 1948. V. 31.

Sc. 1948. VI. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/34. Kig. 1948. szám

324 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

12.

Baja, 1948. június 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi június hónapra vonatkozó időszakai polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem az elmúlt hó folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam.

3. A helyi sajtóról jelentenem kell: A Független Kisgazdapárt szerkesztésében megjelenő Délvidéki Kis Újság c[ímű] időszakai lap engedélyét a Miniszterelnökség Sajtóosztálya 1948. évi június hó 21-én 64 410/1948. MÉV szám alatt hatályon kívül helyezte, és az engedélykiratát bevonta, a Mária-ünnepeket követő, és azokat felmagasztaló cikkéért.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések. E helyen kell megemlítenem a Baján, 1948. évi június 12. és 13-án lezajlott Mária- napokat. A Belügyminisztérium és [a] rendőrhatóság részéről minden intézkedés megtörtént a rend biztosítása érdekében. Ennek köszönhető, illetve a bajai közönség fegyelmeztségének, hogy a Mária-napok rendben, és minden zavaró incidens nélkül folytak le.

E helyen jelentem azt is, hogy június 29-én a Bajai Nemzeti Bizottság a város sporttelepén aratóünnepélyt rendezett, amely ugyancsak a legnagyobb rendben zajlott le. Az ünnepélyen Harusnyák József a Szakszervezeti Tanács elnöke beszélt.

2. A társadalmi szervek, egyesületek működésében nehézségek nem merültek fel.

3. A szociális szakszolgálat működése. Szeretetházunkban 62 személy részesül gondozásban, a külső szegénygondozottak száma 134 fő.

Négy napközi otthonunkban átlagosan 204 gyermek részesült napi négyszeri étkezésben.

Szociális konyhánkon étkezők létszámát június hó 1-jével 35 főre csökkentettük. A nyári hónapokban a tisztogatási munkákat végezzük el, és megkezdjük a bevásárlásokat a tartósítható élelmiszerekből.

Üdülőiskolánkon a bádogosmunkákat végeztettük el.

A Vöröskereszt 40 gyermekinget és 60 gyermekruhadarabot juttatott intézményeinknek.

A hadisegélyezettek létszáma 167 személy. E szám a hazatérések folytán [a] jövő hónapban csökkenni fog.

Hadigondozottainkat a Központi Illetményhivatal minden fennakadás nélkül fizeti.

4. A közegészségügyi helyzet általában kielégítő. Súlyosabb fertőző betegségek nem fordultak elő, az enyhébb lefolyású fertőző betegségek közül a kanyaró és [a] szamárköhögés szórványosan fordult elő. Maláriaesetek szórványosan jelentkeztek, számuk valamivel kisebb, mint a múlt év hasonló időszakában. [A] maláriahelyzet terén sürgősen szükségessé vált a szúnyogtenyészhelyek és a szúnyogok nappali búvóhelyének rendszeres permetezése. Ezt a munkát ez idő szerint bár anyagi nehézségekkel, de végezzük. A tbc elleni küzdelem hatályosabbá tétele érdekében hatósági orvosok, egészségvédelmi szolgálatok és gondozóintézetek közötti szorosabb együttműködés érdekében a szükséges intézkedéseket megtettük. Az iskolafürdő működését a hónap folyamán megkezdte, és a tanítás befejezéséig folyamatosan működésben is volt. Ugyancsak sikerült újból biztosítani az iskolafogászat működését.

Ugyane[zen] helyen jelentem, hogy Baja város közkórházának betegforgalma 1948. évben 3900 körül van, az ápolási napokban emelkedés mutatkozik, számuk már a 17 000-et meghaladja. Június hónapban az átlagos napi beteglétszám: 541 [fő] volt.

5. A közművelődési szolgálat köréből jelentem: A Magyar Köztársaság kormányának 6500/1948. Korm. sz. rendelete a nem állami kisdedóvók és iskolák épületének, és felszerelésének zár alá vételét rendelte el. Ez ügyben a főispán és az államrendőrség bajai kapitányságával karöltve, a felsőbb hatóságok utasításainak megfelelően jártam el. Baján összesen négy nem állami iskola működött.

A ciszt[erc]i rend gimnáziuma, a Miasszonyunkról elnevezett zárda iskolái, és Bajaszentistván városrészben egy felekezeti iskola. Ez utóbbi kettőben a leltározást elvégeztük. A pécsi tanterületi főigazgató, Zrínyi Aladár áll. tanítóképző intézeti tanárt bízta meg a ciszterci rendi r. kat. gimnázium igazgatói állás[a] teendőinek ellátásával. Viszont Bács-Bodrog vm. és Baja thj. város tanfelügyelője, Kóbor István állami tanítót bízta meg a bajai általános fiúiskola (volt Ciszt. Rendi r. kat. általános fiúiskola) vezetésével. Egyúttal mindkét megbízott az utasításoknak megfelelően, továbbá a Miasszonyunkról elnevezett zárda a leltározást folyamatba tette.

Jelenthetem, hogy minden a legnagyobb rendben folyik.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdasági helyzetről jelentem, [hogy] a száraz május havi időjárás következtében kedvezőtlenül tengődő kalászosok, valamint kapásnövények a június havi esőzések következtében megjavultak. Az esőzés olyan időben jött, hogy a kalászosoknál a szemfejlődésre igen jó hatással volt, úgyhogy ezzel a kalászosokban a terméskilátások nagyon megjavultak. A kapásnövényeknél a terméskilátások a jelenlegi helyzetben a lehető legjobbak. A szőlőgazdaságokban a nap-nap után bekövetkező permetezés az esős időjárás miatt tetemes költséget okoz.

3. A mezőgazdasági termelési versennyel kapcsolatban a versenybizottság részéről a határbejárás megtörténik.

6. Az iparban nehézségek mutatkoznak, egyrészt az áruhiány, másrészt a felvevő közönség pénztelensége miatt.

IV. Igazgatás.

2. A belügyminiszter úr előzetes szóbeli engedélye alapján június hó folyamán Baja város adó-, javadalmi-, lakás- és mérnöki hivatalánál összesen 10 ideiglenes kisegítő munkaerőt alkalmaztam három havi próbaidőre.

5. Baja város közigazgatási bizottsága június hónapban egy ülést tartott, mely a szokott beszámolókon kívül nagyobb fontosságú ügyet nem tárgyalta.

7. A városi tanács júniusban ötször ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk lezárta az 1947. évi búzaföldadó- és [az] egyenesadó-főkönyveket, kiadta a házadófizetési meghagyásokat. A búzaföldadó-fizetési meghagyás kiírása folyamatban van. Adóbevételeink az előirányzatnak megfelelően befolytak.

A háztartási költségvetés 1948. évi öt havi tervezete 25-én elkészült, a városi tanács letárgyalta.

5. A városi üzemek helyzete és működése: A villamos üzemenél a Határ utcai hálózatbővítést befejeztük, és elvégeztük a folyó tervévre előirányzott bajai elosztóhálózati oszlop-cseréléseket és gyámfázásokat. Folyó hó 5-e után megkezdtük a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 V-os vonal újjáépítését, és a Türr István emlékműhöz vezető útig a munkával elkészültünk, és az átfeszített közvilágítási lámpákat fel fogjuk szerelni. A Kamarás-Duna betonhídján két közvilágítási lámpát helyeztünk üzembe, és a magánfogyasztók bekapcsolására szükséges fővezeték-szerelési [sic!] munkálatokat végeztük [el]. Baján június folyamán 8 fogyasztót kapcsoltunk be. Kalocsán a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetével kötöttünk megállapodást új transzformátorállomás létesítésére, mely

transzformátorállomás bekapcsolása a napokban várható. Erről a transzformátorról egyébként mód nyílik a kalocsai ONCSA-telep villamosítására is.

A gázgyár a Bajcsy-Zsilinszky úti lámpák leszerelését, [a] csókiemeléseket fejezte be az elmúlt hó folyamán, és felszereltük a korzón, a halpiac és a Sz[en]t István tér közötti részen a tervbe vett 3 db gázközvilágítási lámpát. Megkezdjük e hónapban a régi kemence lebontását is, mely munkát e hét végére befejezzük.

Az üzemek irodai személyzetével elkészítettük a hároméves terv ez év utolsó 5 hónapjára vonatkozó részletterveit, valamint a gáz- és villamos üzem ugyancsak 5 hónapos költségelőirányzatát.

Az üzemek pénzügyi helyzete egyébként változatlanul kielégítő.

VI. Hároméves terv.

1. Baja város közkórházában 1948. évi június hó 30-ig, a hároméves állami tervhitel terhére vállalatba adott, illetve kivitelezés alatt álló munkákról részletesen az alábbiakat jelentem:

1. Konyhai toldaléképítkezési munka:

a/ Különböző konyhagépek beszerzése 130 530 Ft értékben,

b/ Hideg-, melegvízvezeték,

gáz- és csatornázó berendezés 64 371 „ „

c/ Kőműves- és elhelyező munka 35 848 „ „

d/ Burkolómunka 52 008 „ „

e/ Festő- és mázolómunka 11 170 „ „

Összesen: 293 927 Ft.

2. Tüdőépület helyreállítási munkái:

a/ hideg-, melegvízvezeték és

csatornázó berendezési munkái 20 000 Ft értékben,

b/ kőműves- és burkolómunka 12 685 „ „

c/ Meszelés és mázolási [munka] 8 450 „ „

Összesen: 41 135 Ft.

3. Elmeépület helyreállítási munkái:

a/ hideg-, melegvízvezeték,

csatornázó és gázberendezési munka 88 371 Ft értékben.

Kérem fenti jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1948. évi június hó 30.

Babics [József] polgármester

M. 1948. évi június 30.

Gellért [Viktória]

A mérnöki hivatal³²⁵ jelentésének csatolásával.
Sc. 1948. július. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/39. Kig. 1948. szám

13.

Baja, 1948. július 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi július hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésem az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Jelentem, az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

325 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések. Az új gazdasági év küszöbén méltóbb gondolatokkal talán nem is kezdhetném jelentésemet, minthogy mindenekelőtt örömmel állapítom meg, hogy a Teremtő jóvoltából a magyar föld az idén bőségesebb terméssel jutalmazta a magyar dolgozók fáradtságos munkáját. Hisszük, hogy az új gazdasági évben drága termésünkből a magyar kezekbe nagyobb kenyér jut majd, mint a háború utáni első esztendőkből.

És éppen ennek a gondolatnak a szolgálatában a kormány intencióinak megfelelően fokozottabban serkentjük termelőinket is a beszolgáltatásra. Főispánunk utasítására a beszolgáltatással kapcsolatban az egyházak támogatását is kértük. Folyó hó 24-én átiratban kértem valamennyi egyházközséget, hogy július 25-én /vasárnap/ az istentiszteleteken prédikációjukban az alábbiakra térjenek ki: *„A Mindenható jóvoltából ez évben a Bácskában is jobb termésben részesültünk. A felebaráti szeretettől áthatva lássuk be azt, hogy ezen áldásból mindannyiunknak egyaránt részesülnünk kell. Ezért a beszolgáltatást ne tekintsük kényszernek, hanem az egész dolgozó magyar nép kenyerét biztosító igazságos és szociális gondoskodásnak.”* Az egyházak a felkérésnek eleget tettek, és a szöszékről mindenütt több alkalommal felolvasták az előírt szöveget.

E helyütt jelentem azt is, hogy a beszolgáltatás városunkban lendületesen megindult.

3. Szociális igazgatásunkban semmi zökkenő nem volt. Szeretetházunkban változatlanul 62 személy részesül belső gondozásban, míg a külső gondozottak létszáma 134-re emelkedett. Négy napközi otthonunkban az átlagos napi gyermeklétszám 180–210 [fő] között változik. A gyermekek napi négyszeri étkezésben részesülnek. A hó folyamán újabb UNICEF-adományban részesültünk, s így a gyermekek tejjelutalása továbbra is biztosítva van. Az erdei üdülőiskola csatornázási munkálatait befejeztük. A vízvezeték szerelése folyamatban van. E munka elvégzése után már csak a belső berendezés van hátra. Szociális konyhánkon a nyári hónapok tartamára a létszámot lecsökkentettük úgy, hogy a

jelenlegi létszám csak 30–40 fő között ingadozik. A tartósítható élelmiszerek beszerzését megkezdjük. Hadiségelyeinket rendszeren az esedékesség időpontjában kifizetjük. A hadigondozottak pénz-ellátását a Központi Illetményhivatal utalja.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

A malária elleni védekezési munkálatok folytatására valószínűleg augusztus hó folyamán kerül sor, amikor is az Orsz[ágos] Közegészségügyi Intézet a malári[át] terjesztő szúnyog pusztítá-sához szükséges vegyszereket a város rendelkezésére bocsátja. Ingyenes maláriaellenes gyógyszerek változatlanul a közönség rendelkezésére állnak.

[A] fertőző megbetegedések közül nem járványosan, de el-szórtan vörheny és kanyaró fordult elő nagyobb számban, ezek-nek [a] lefolyása azonban enyhe volt, és halálozás nem fordult elő. A betegellátás zavartalan volt, [a] szegénybetegek részére a városi orvosok 634 esetben végeztek rendelést és szolgáltattak ki vényt.

A kórházi betegellátás javulóban van. A kórházunk betegfor-galma továbbra is változatlan ütemben folyik, és a mai napig 4400 beteget vettünk ápolásba, ami azt jelenti, hogy a betegforgalmunk a folyó évben közel lesz a 8000-hez. A betegforgalommal egy-idejűleg az ápolási napok száma is erősen emelkedik, s messze meg fogja haladni az előirányzott 180 000-et. Ilyen nagy beteg-forgalom mellett, tekintettel arra, hogy a békebeli ágylétszámot még nem sikerült elérnünk, a betegeket félig gyógyultan is kény-telenek vagyunk elküldeni, hogy helyet adjunk a még súlyosabb, vagy sürgősebb eseteknek.

Egészségvédelmi vonatkozásban változás annyiban állott elő, hogy a védelmi munkába Mártonszállás külterületet is bekapcsol-tuk. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások havi átlagfor-galma 8–900 személy. A szolgálatnál két szakorvos és három védőnő teljesít szolgálatot.

A tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek zavartalanul működ-nek. A Nemibeteg-gondozó Intézet új helyiségében végzi mun-káját.

Gyermekvédelmi vonatkozásban jelentem, hogy az állami gyermekmenhely által kihelyezett 145 gyermek egészségi állapota kielégítő volt, felügyeletük és egészségügyi ellenőrzésük során említésre méltó kifogás nem merült fel. A város területén működött rk. szerzetes óvoda óvónője az állami alkalmazást nem fogadván el, helyére két világi okl. óvónő állíttatott szolgálatba ezen államosított intézményhez.

A város a közterületeken lévő 78 közkutat kezelésbe vette, ezek ellenőrzése, rendbe hozatala folyamatban van. A mélyfúrású kutak helyreállítási munkálata befejeződött.

A közegészségügyi helyzet általában kielégítő volt. Az elmúlt időszakban a fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható, járvány a város területén nem volt. A város egyik fő problémáját képező malária terén javulás észlelhető, a megbetegedések száma a tavalyi alatt maradt. A július hónapban történt 8 megbetegedéssel együtt, folyó évben eddig 41 malári[ás] megbetegedés került hatósági észlelés alá.

5. 6. [A] Bács-Bodrog vármegyei Szabadművelődési Felügyelőség folyó évi augusztus hónapban Baján kultúrnapokat rendez. E kultúrnapoknak társadalmi jelentőségén felül nagy gazdasági jelentősége is van, mert nagyszabású gyümölcsészeti, szőlészeti, borászati, méhészeti, stb. kiállítás is lesz e kultúrnapok keretében.

Itt említtem meg azt is, hogy a Szabadművelődési Felügyelőség minden szombaton este kerti előadásokban hanglemezen klasszikus hangversenyeket rendez, a város közönségének nagy érdeklődése mellett.

III. Gazdasági helyzet.

1. 2. Mezőgazdaságunkról jelenthetem: A kalászosok szemfejlődése a hűvös, esős időjárás következtében igen kedvezően alakult. Az esőzés megszűntével a cséplés teljes erővel és minden akadály nélkül folyik, kb. 8–10 napon belül befejezést nyer. Nem

bizonyult valónak az a hír, hogy a gazdák a beszolgáltatás szabotálása miatt nem akarják a gabonájukat behordani és elcsépelni, ezt a határt személyesen bejárva állapítottuk meg. Az összehordást és a csépelést csupán az esőzés késleltette.

6. 7. Az iparban és kereskedelemben áruhiány nincs.

IV. Igazgatás.

6. Július hó folyamán kisebb hivatali sikkasztás miatt egy azonnali elbocsátás történt, és egy fegyelmi ügy van folyamatban. A fegyelmi eljárás alatt álló állásától 1948. évi július 1-jétől fel van függesztve.

7. Önkormányzati testületek működése.

Törvényhatósági bizottságunk egy ízben tartott közgyűlést, th. kisgyűlésünk ugyancsak egyszer ülésezett. A városi tanács viszont ötször ülésezett.

Letárgyalt fontosabb tárgyként a költségvetést kell megemlítenünk.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Pénzügyi igazgatásunkban fennakadás nincsen, az esedékes államsegélyt teljes egészében megkaptuk, s így a tervbe vett munkálatokat el tudjuk végezni.

Adóhivatalunk a hó első napjaira kibocsátotta a földadó- és házadófizetési meghagyásokat. Ilyképpen a cséplés megkezdésekor minden gazdálkodó már tudomással bírt búzaföldadójának mennyiségéről. Az 1947. évi főkönyvek lerovási részének lezárása megtörtént. A folyó évi előírásokat házadóban és földadóban ugyancsak befejeztük. Az adómorál változatlanul jónak mondható, amennyiben az év első felében a várható évi előírás 40,28%-a már befolyt, s így biztosítottnak látszik, hogy a termés betakarítása után befizetési eredményünk még javulni fog.

5. A városi üzemek helyzete és működése.

A villamos üzemnél a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vonal újjáépítését elvégeztük egész a posztógyár sarkáig, ahonnan a transzformátorállomásig a vezetéket a posztógyári 5000 voltos

vonatkozású munkák miatt csak az áramszolgáltatás kikapcsolásával lehet elvégezni, mely munkákat azonban csakis akkor fogjuk tudni végrehajtani, ha a posztógyár üzemszünetet tart. Megkezdtük a nagy-tám–nemesnádudvari távvezeték szakasz újjáépítését is, és ezek a munkák ma még folynak. A gázüzemben folytattuk a kiseljeztett gázfejlesztő kemence lebontását, a bontásból kikerülő és az építendő új kemencénél még használható samott-tégla kiválogatását, és megtisztítását.

A Belügyminisztérium vonatkozó rendelete alapján az összes üzemi alkalmazottak fizetési fokozatokba sorolását e hó elején megejtettük. A besorolásokat a költségvetések helyszíni tárgyalása során szóbelileg jóváhagyták.

A Tervhivatal 5 hónapos részlettervünket szintén elfogadta, a Nemzeti Szálló megvételét kivéve, amelyre az előirányzott 330 000 forintot Bátya és Fajsz községek villamosítására rendeli fordítani.

VI. A hároméves terv.

A hároméves terv keretében a városi közkórházban a munkák tovább folynak, és a folyó hóban kiutalt 60 000 forinttal megkaptuk az előirányzott 340 000 Ft-ot. Tekintettel arra, hogy az elkövetkező csonka évben még 500 000 Ft beruházási hitelt helyeztek kilátásba, a már említett 340 000 Ft-on felüli megrendeléseket eszközöltünk a hároméves terv keretében, úgy, hogy a konyhaépület kibővítése és felszerelése még a folyó évben minden valószínűség szerint keresztülvihető lesz. Ezzel kórházunk konyhája az ország egyik legmodernebb munkahelye lesz.

A fenti munkálatokon kívül a tüdőosztály átalakítása, valamint a tüdőosztályon elhelyezett szemészeti osztály kibővítése is folyamatban van. Az elmeosztályon lévő cellákból személyzeti lakásokat építünk, ami a Népjóléti Minisztérium akaratának is megfelel.

A városi mérnöki hivatal³²⁶ részletes külön jelentését csatolom.

326 A városi mérnöki hivatal részletes külön jelentése nincs az irathoz csatolva!

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1948. július hó 30.

[Babics József] polgármester

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat
főispánnak ./ alatti melléklettel.

M. 1948. évi július hó

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. aug. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/48. Kig. 1948. szám

14.

Baja, 1948. augusztus 31.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi augusztus hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

E helyütt jelentem azt is, hogy a bajai államrendőrség államvédelmi osztályának tiszti létszámát a felettes hatóság 18 főre emeli.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

1. Az egész város, sőt a megye társadalmát is megmozgatták az augusztus 20–23-ig rendezett „*Bajai napok*”, amelyeken Baja és Bácska ipara, kereskedelme és mezőgazdasága bemutatta életrealitását, és magas színvonalát. Örömmel tapasztalhatta a szemlélő, hogy a népünkben rejlő töretlen akarat és öserő, milyen emberfeletti nehézségekkel képes megbirkózni. Ez a kiállítással egybekötött seregszemle nemcsak az elmúlt nehéz esztendő erőfeszítéseiről tanúskodott, hanem elkötelezettséget és biztató ígéretet tartalmazott a jövőre nézve is.

E helyen örömmel jelentem azt is, hogy a beszolgáltatás városunkban nagyon szépen folyik. Megyénk országos viszonylatban harmadik helyen áll a beszolgáltatás terén.

3. Szociális igazgatásunk menete a hó folyamán kielégítő volt.

Napközi otthonainkban a gyermeklétszám változatlanul 180–200 [fő] körül mozog.

Szociális konyhánk és központi konyhánk a téli tárolással foglalkozott. Szeretetházunkban 62 belső és 134 külső szegény részesül gondozásban.

Hadisegélyeket az esedékességkor kifizettük. Ugyanúgy a hazatért hadifoglyok egyszeri rendkívüli segélyét is. A hónap folyamán tejporjuttatásban részesültünk.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

Közkórházunk betegforgalma a mai napig meghaladta az 5200-at, tehát egy hónap alatt több mint 800 beteget vettünk ápolásba, ami rekordteljesítmény. Az ápolási napok száma fokozatosan emelkedik.

A szemészeti osztály bővítése befejeződött, és ez az osztály nemcsak szép műtővel, kezelővel és sötétkamrával bővült, hanem az ágyak számát is sikerült 4–5 ágygal emelnünk. Az elmeosz-

tályon folyó átalakítások pénz hiánya miatt megtorpantak, mert a kilátásba helyezett 500 000 forintot nem kaptuk meg. Ígéretet kaptunk 180–200 000 Ft kiutalására, és ebből az összegből próbáljuk [meg] majd az elmeosztályon annyira szükséges központi fűtőberendezés kijavítását.

Ugyanezen okból megtorpant a konyhaépület-toldalék további építése is, amelyet szintén a fent említett összeg beérkezése után, vagy legalábbis kilátásba helyezésével fogjuk tovább folytatni.

A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítő volt. Járvány a város területén nem mutatkozott. Maláriahelyzet terén is megnyugtató az állapot, amennyiben megbetegedések a tavalyinál lényegesen kisebb számban jelentkeznek. Július utolsó napjaiban sikerült a szúnyog elleni permetezés megindítása, ezek a munkálatok azóta folyamatban vannak, és eredményük máris jelentkezik a szúnyogok számának jelentős kevesbedésével a város lakott részein. A hatósági orvosok közül a hó folyamán többen voltak szabadságon, azonban a szolgálat zavartalan ellátását mindvégig biztosítottuk.

Egyik városi orvos malária továbbképző tanfolyamon vett részt. A népjóléti miniszter úr az egyik zöldkeresztes védőnőt a bajai egészségvédelmi szolgálathoz osztotta be, ezzel a szolgálatnál a védőnők száma négyre emelkedett. Ez a létszámszaporodás az egészségvédelmi munka kimélyítését fogja lehetővé tenni.

Az egészségügyi szolgálat köréből jelentem még, hogy a tisztii főorvosi hivatal a bajai kultúrnapok keretében egészségügyi kiállítás rendezett, amelyet a közönség nagy érdeklődéssel szemlélt.

6. és 7. A centenáris megmozdulások között is jelentős helyet foglalt el városunk nagy szülöttjének: Türr Istvánnak, a nagy szabadsághősnek [az] ünneplése augusztus hó 15-én. Délben emléktáblával jelöltük meg szülőházát, este felavattuk a háborús események következtében megsérült, és helyreállított Duna-parti Türr-émlékművet. Utána lampionos csónakfelvonulással egybekötött tűzijáték szórakoztatta a sok ezernyi közönséget a Kamarás-Duna-partján. A „*víziembernek*”, a csatornaépítő Türr

Istvánnak hódoltunk ezzel az egész várost megmozgató ünnepséggel. Beleíródott az emberek lelkébe, hogy nem élt hiába az, aki a népek szabadságáért, és az örök béke gondolatáért áldozta élete minden pillanatát. A „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett egy magas színvonalú kiállítást a Baján elhunyt nagy magyar festőművésznek, Nagy Istvánnak [a] hagyatékából. Ugyanekkor nyert kiállítást a múzeumban Telcs Edének, a bajai származású nagy magyar szobrász- és éremművésznek szülővárosára hagyományozott gyűjteménye is. 51 darab szobor és 200 plakett került városunkba, hirdetve, hogy a bácskai föld nemcsak szabadsághősöket adott a hazának, hanem vérbeli és világhírnévre jutott művészeket is, akik ragaszkodtak ahhoz a városhoz, ahhoz a földhöz, ahol születtek.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság általános helyzete kielégítő. A gabonafélék aratása és cséplése, a köles és a muhar kivételével befejezést nyert.

Az időszerű munkák zavartalanul folynak. A bab- és burgonyabetakarítás, tarlóhántás, stb. folyamatban vannak. A cséplési munkákhoz és [a] tarlóhántáshoz szükséges traktorüzemanyag rendelkezésre állott, a munkákban üzemanyaghiány miatt fennakadás nem fordult elő.

Az őszi vetések alá a talaj-előkészítés és a vetőmagvak tisztítása jelenleg a gazdák legfontosabb teendője. A kukorica és [a] napraforgó érőfélben, helyenkint a napraforgó betakarítását már meg is kezdték.

A gazdajegyzők, a termelési és versenybizottságok feladatukat betöltik, a mezőgazdasági termelési verseny eredményeinek elbírálása folyamatban van. A mintagazda kitüntetésre minden község versenybizottsága egy-két arra érdemes kisgazdát, többnyire újjgazdát hozott javaslatba.

A mezőgazdasági munkák általában zavartalanul folynak, zavaró körülmény nem jutott tudomásunkra.

6. és 7. Az iparban és a kereskedelemben áruhiány nincsen.

IV. Igazgatás.

2. Közigazgatásunkban az elmúlt hónapban különösebb nehézség nem merült fel.

5. A hónap folyamán egy ízben volt közigazgatási bizottsági ülés, és a gyámügyi fellebbviteli küldöttség [is] egy ízben ülésezett.

7. A városi tanács 7 ízben tartott ülést. Nagyobb jelentőségű ügyeket nem tárgyalt.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk a földadó és házadó, valamint [a] vízszabályozási járulékok és [a] mezőgazdaság[i] fejlesztési hozzájárulás kivetését befejezte.

A földadó lerovása eredményesen folyik. Augusztus hónap folyamán 265 000 kg búzaföldadó folyt be.

5. A városi üzemekre vonatkozóan jelentem: A villamos üzemnél a vasútállomás előtti villamos vezetéket az útépítéssel kapcsolatban, az útnak a Vonatkert felé eső oldalára helyeztük át, és ezzel kapcsolatban az ottani hálózatunkat átrendeztük. A Kamarás-Duna betonhídján a megrongálódott, és zárlatban lévő közvilágítási föld alatti kábelvezetéket kijavítottuk, és az ottani közvilágítási lámpákat bekapcsoltuk. A Lökert-sori transzformátor közelében a fogyasztói csatlakozások helytelen megoszlása folytán állandó üzemzavaraink voltak, és ezeknek [a] megszüntetése érdekében a csatlakozásokat átrendeztük. A posztógyár felé haladó Bajcsy-Zsilinszky úti új 5000 voltos vonal megépítése után megmaradt régi oszlopokat kiástuk, és a gázgyárba szállítottuk. Érsekcsanádon a Közművelődési Felügyelőség rendezésében történt szabadtéri előadásra 350 m hosszú ideiglenes vezetéket építettünk, az Ertl-kertben pedig a bajai kultúrnapokkal kapcsolatban háromfázisú vezetéket létesítettünk, végül pedig az új kereskedelmi iskolában a közművek kiállítási termét rendeztük be, és részt vettünk a megnyílt ipari kiállításon. E munkákon túlmenően Bátya és Fajsz község villamosítására új költségvetést állítottunk össze, hogy azt a Tervhivatalnak bemutathassuk, és a villamosí-

tások ügyét újból megtárgyalhassuk. Az elmúlt hó folyamán 489 677 kW[h]-t vettünk át Komlótól, és [az] áramfogyasztási területünkön 23 új fogyasztót kapcsolunk be.

A gázüzemnél folytattuk a kemencebontás anyagának a megtisztítását, a gázmérők időszakos hitelesítését a szegedi Mértékügyi Intézet kiküldötteinek jelenlétében elvégeztük, és a gázgyártási kátránypincét, mely már hosszú évek óta tisztítást nem nyert, kiürítettük és kitakarítottuk. A villamos üzem részére szükséges lakatos- és kovácmunkák elvégzésén kívül, e hó közepén újból megkezdtük a még gyanús hálózatrészek megvizsgálását, hogy ezzel hálózati veszteségünket még tovább csökkenthessük. A hároméves terv 1948. évi 5 hónapos tervében előírányzott gázgyári raktár, munkásétkező és fürdőépület részére a Gerté-féle ház lebontásából származó anyagokat megvettük, és a gázgyárba szállítottuk. Július hó 20-a és augusztus hó 20-a közötti időpontban 29 172 m³ gázt gyártottunk, és 18 új fogyasztót kapcsolunk be.

[A] fentiekén kívül a 8260/1948. Korm. sz[ám]ú rendelet alapján az alkalmazottaknak közigazgatási alapon, valamint kollektív alapon történő javadalmazására vonatkozó összesítő kimutatásokat az üzemi bizottsággal egyetértve összeállítottuk, és azokat jóváhagyás végett e hét folyamán az Országos Munkabér-megállapító Bizottsághoz továbbítjuk. Az üzemek pénzügyi helyzete kielégítő, megjegyezzük azonban, hogy a pénzügyintézetek fúziója következtében az üzemeknek most már az eddigi 5 pénzügyintézet helyett csak egy pénzügyintézetnél, a Bajai Takarékpénztárnál, és ezenkívül az Önszegélyző Hitelszövetkezetnél van betéti állománya.

A városi mérnöki hivatal³²⁷ részletes külön jelentését csatolom. Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs. Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi augusztus hó 31.

[Babics József] polgármester

327 A mérnöki hivatal jelentése nincs az irathoz csatolva!

Kiadó: Felterjesztés címnek ./ alatti melléklettel.
Felterjesztés-másolat
főispánnak ./ alatti melléklettel.

M. 1948. évi augusztus hó 31.

Gellért [Viktória]

Sc. 1948. szept. 25. Még ma!

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/62. Kig. 1948. szám

15.

Baja, 1948. szeptember 30.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM számú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi szeptember hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. Mindenekelőtt jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán Baján demokráciaellenes jelenségeket nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

2. Népmozgalmi adatok. E helyütt jelentem: a Belügyminisztérium I/4. osztálya megküldte hivatalomnak a 84 350/1947. Korm. sz. rend. alapján a német áttelepítéssel kapcsolatban készült I–V. sz. névjegyzékeket. A német vagyonok leltározása nagyrészt elkészült.

3. A helyi sajtó közleményeinek hatása a közvélemény alakulására: jó.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések közül meg kell említenem, hogy Baján szép ünnepség keretében megalakult a Magyar Szabadságharcos Szövetség helyi csoportja. 1948. szeptember 11-én volt az alakuló gyűlés, majd 12-én a városháza előtti Szent István téren zajlott le az ünnepi nagygyűlés. Ezres tömeg előtt méltatták az ünnep jelentőségét és a szabadságharcos eszme szépségét. Végül is a Szózat fönséges szólamai zárták be az ünnepi nagygyűlést.

3. Szociális igazgatásunk ügymenete zavartalan volt. A szeretetház, [a] napközi otthon központi konyhája és a szociális konyha az elmúlt hónap folyamán az élelmiszerek bekészítésével és tartósításával foglalkozott. Szociális intézményeinkben gondozottak létszáma változatlan.

A hadisegélyeket és a hadifoglyok gyorssegélyét rendszeresen és időben kifizettük.

4. A közegészségügyi szolgálat működése.

Kórházunk betegforgalma állandóan emelkedőben van, ezzel együtt természetesen az ápolási napok száma is fokozatosan emelkedik.

A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható. A fertőző betegségek közül kisebb számban kanyaró megbetegedés fordult elő, melynek lefolyása könnyű volt. Az ilyenkor várható hasi hagymáz megbetegedés a város területén egyáltalában nem fordult elő, mely a kora tavasz óta bevezetett óvintézkedések és védőoltások hatásának tulajdonítható.

A városi orvosok, az élelmiszer-kereskedők, korcsmárosok és vendéglősök, tifusz és gümőkór elleni szűrővizsgálatát a város egész területén nagymértékben már megejtették. Maláriás megbetegedés a múlt évihez viszonyítva nagymértékben csökkent, annak ellenére, hogy az idei esős nyár a szúnyogtenyésztő-telepeknek kedvezett. Ez azzal magyarázható, hogy [a] malária terén Baja város országos viszonylatban kimagasló védekezést vezetett be, mely a szúnyogirtásra és a beteg emberek felkutatására, és gyógyítására [is] kiterjed.

Az Országos Közegészségügyi Intézet által a városnak rendelkezésre bocsátott permetezőanyaggal az egész város istállóí, ólai bepermeteztettek, melynek hatásaként a lakásokon belül a szűnyog és a légy sűrűsége nagymértékben csökkent.

A nyári szabadságokkal kapcsolatban a tisztiorvosi és városi orvosi hivatalban semmi zavar, illetve fennakadás az orvosi szolgálatban nem volt, mert a helyettesítéseket egymás közt az orvosok ellátták.

Egyik városi orvos hivatalos kikűldetésben részt vett Budapesten a Centenáris Orvosi Nagyhét higiénikus szakcsoportja előadásain, ahol a fertőző betegségek elleni küzdelemről, [a] cse-csemőhalandóság elleni küzdelemről, és a népélelmezés helyes voltáról szerzett értékes tapasztalatokat.

5. A közművelődési szolgálat működése.

Az iskolák államosításával kapcsolatban jelentem: Baja az ország egyik olyan városa, ahol az egyházi iskolák államosításáig aránylag nagyszámú egyházi iskola működött. Meg kell állapítanunk, hogy az államosítással kapcsolatban zavart keltő tevékenység úgyszólván egyáltalában nem mutatkozott.

Meg kell említenünk továbbá azt is, hogy az általános iskolákban a szűlők eleget tettek a beíratási kötelezettségűknek, az egyébként távolmaradó gyermekeket az iskolák igazgatói több esetben személyesen keresték fel, és szűleiket rábirták a beíratásra. A „*Dolgozók az iskoláért bizottság*” közreműködését e helyűtt is meg kell említenem. Áldásos működése nélkül e munka üteme jóval lassűbb lett volna.

Ugyancsak közművelődésűnk köréből jelentem: A nemrégiben megnyílt múzeumi kölcsönkönyvtár mind szélesebb körben válik ismeretessé. Folyton gyarapodó taglétszámában igen sok munkás és diák található. A múzeummal kapcsolatban megemlíthetem, hogy az állandóan nyitva tartott Telcs-féle gyűjteményes kiállítást több ezren látogatták meg.

A folyó hó 19-én Budapesten, a Nemzeti Szalonban megnyílt Nagy István-hagyatéki kiállításon a bajai múzeum Nagy István anyagának kölcsönadott jelesebb darabjai is bemutatásra kerültek.

Szeptember 26-án vasárnap, az Uránia mozgófényképszínházban rendeztük meg a centenáris programba beiktatott Tóth Kálmán-émlékünnepélyt. Bajai írók és művészek verssel, prózával, zenével hódoltak Tóth Kálmánnak, a szabadságharc leverése utáni idők közkedvelt, bajai származású magyar költőjének.

Örvendetes jelenségként megemlítem, hogy a zúfolásig megtelt nagyteremben az ifjúság feltűnően nagy számban jelent meg.

III. Gazdasági helyzet.

Az időszerű mezőgazdasági munkák zavartalanul folynak. A burgonya betakarítása befejezést nyert. A jó termés következtében a lakosság burgonyaellátása nagy részben már megtörtént.

A kukorica, [a] napraforgó, [a] cukor- és [a] takarmányrépa betakarítása folyamatban van. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák csak a terményárak alacsony voltára panaszkodnak, amely nincsen arányban az ipari és közszükségleti cikkek rendkívül magas árával.

Szüret csak szórványosan történik.

Az őszi vetések alá a talaj-előkészítés folyik, helyenkint a rozs vetését megkezdték. A talajmunkákhoz az állami traktorállomás gépfelszerelése, a földműves-szövetkezet traktorai, és a magánkézben lévő traktorok rendelkezésre állanak. Bár az üzemanyag csak korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre, mégis ez ideig az üzemanyag-ellátásban fennakadás nem fordult elő. Igaz, a traktorszántás is úgyszólván csak most veszi kezdetét, mert a gazdák a megállapított mérsékelt szántási díjakat is igyekeznek megfizetni, és ami munkát csak lehetséges, fogással végeznek.

A városi földbérlő bizottság a határidőre bejelentett haszonbérleti jogügyleteket letárgyalta, és szeptember 20-ára az igénybe vett 960 hold földet a FÉKOSZ által javasolt igénylőknek birtokba is adta. Az eddigi igénylők száma 255 [fő]. A földbérlő bizottság és a FÉKOSZ által földerített, és igénybe vett haszonbérleti terület újabb 300 holdat tesz ki, amelynek birtokbaadása folyamatban van.

Baján megvolt a rendes őszi apaállat-vizsgálat is. A bizottság megállapította, hogy az apaállatok gondozása, takarmányozása és használata kifogástalan. Köztenyésztés céljaira további beszerzés szükséges.

6. 7. Az iparban és a kereskedelemben áruhiány nincs.

IV. Igazgatás.

[Az] önkormányzati testületek működéséről jelentem:

A törvényhatósági bizottság egy ízben tartott közgyűlést, úgyszintén a th. kisgyűlés is. A közigazgatási bizottság is egy ízben ülésezett. A városi tanács viszont ötször tartott ülést az elmúlt hónap folyamán.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk előírta a folyó évi együttes kereseti és jövedelemadót, vagyoadót és jövedelemtöbblet-adót, és az előírások után megkezdte az adófőkönyvek előírási részének lezárását. Búzafieldadóban a lerovás folyó hóban meghaladta már az 520 000 kg-ot, egyenesadó-bevételünk pedig a 3 000 000 forintot. A kivetés és az előírási munkák mellett könyvelési hátralékunkat is elvégeztük, és most fokozott erővel a beadott kérelmek elintézése van folyamatban.

Az 1947/48. évi pótköltségvetés és [az] 1948. évi kiegészítő költségvetés kormányhatósági jóváhagyása megtörtént, és ezt a törvényhatóság közgyűlése folyó hó 4. napján tartott közgyűlésében tudomásul vette.

5. A városi üzemekről jelenthetem: Az üzemek szeptember hónapban általánosságban a távvezeték és [az] elosztóhálózat fenntartási munkáit végezték, ezenfelül pedig a posztógyári vonal munkálatait fejezték be. Az üzemi távbeszélővonalat kibővítették, és a kalocsai ágat közvetlenül a központi irodába vezették be. Gázüzemünknel a gázelosztó-hálózat veszteségeinek további felkutatását kezdték meg, és a gáztermelési berendezéseket vizsgálták felül.

Az elmúlt hónapra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. szept. 30.

[Babics József] polgármester

Sc. 1948. okt. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/69. Kig. 1948. szám

16.

Baja, 1948. október 29.

**Baja thj. város polgármesterétől
a belügyminiszternek**

Belügyminiszter Úr!

A 155 557/1946. BM sz[ám]ú, illetve a 188 520/1946. III/3., és [a] 201 510/1948. III/3. számú rendeletre a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos, és [az] 1948. évi október hónapra vonatkozó időszaki polgármesteri jelentésemet az alábbiakban terjesztem fel:

I. Politikai helyzet.

1. E részben jelentem, hogy az elmúlt hónap folyamán demokráciaellenes jelenségeket Baján nem tapasztaltam, s így ezzel kapcsolatos intézkedésekre szükség nem volt.

II. Társadalmi helyzet.

1. A város társadalmát érintő fontosabb kérdések.

Az aradi vértanúk emlékéhez méltóan ünnepelte meg városunk közönsége október 6-át. A vértanúkról való megemlékezést összekapcsoltuk Kossuth Lajosnak, a magyar szabadságharc egyik legnagyobb alakjának szóló megemlékezéssel. A nagysza-

bású ünnepséget a Bajai Nemzeti Bizottság rendezte, amelyen részt vettek a pártok, hivatalok, intézmények képviselői, és az iskolák ifjúsága.

Október 20-án ünnepelte Baja város felszabadulásának negyedik évfordulóját. Négy éve, hogy a Vörös Hadsereg a szabadság zászlajával bevonult és felszabadította városunkat. Ennek emlékeztére a Nemzeti Bizottság ünnepélyt rendezett. A városháza közgyűlési terme ünnepi díszet öltött. A Nemzeti Bizottság, a hivatalok, [az] intézmények képviselői, [a] pártok és az iskolák ifjúsága vett részt az ünnepélyen, amelyen a pártok képviselői méltatták a nap jelentőségét, és az ifjúság éneke, valamint szavatelok ékesítették az ünnep műsorát.

A műsor végeztével a város polgármestere méltó szavak kíséretében megkoszorúzta a háború hőseinek emlékművét.

3. Szociális igazgatásunk ügymenete kielégítő. Napközi otthonaink, szociális konyhánk és szeretetházunk téli szükségletének legnagyobb részét biztosítottuk. Az iskolás 10 órás akció megszervezése folyamatban van. Jövő hó folyamán azt meg is kezdjük. Hadisegélyezettaink létszáma 132 főre olvadt le, a segélyeket a hó első napján pontosan kifizetjük.

Adóhivatalunk befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását, az előírási rész hitelesítése folyamatban van. Fogyasztási adóhivatalunk a szüreti eredmények felvételével foglalkozik. A háztartási bevételek, úgy a közadó-részesedés, mint a fogyasztási adók vonalán biztosítva van. Háztartási költségvetésünk elkészítése folyamatban [van], és a jövő hó első napjaiban a törvényhatósági bizottság jóváhagyása alá kerül.

4. A közegészségügyi szolgálat működése. A fertőző betegségek tekintetében a helyzet kielégítőnek mondható. Járványszerűen fellépő megbetegedés a város területén nem fordult elő, elszórtan vörheny megbetegedés volt, melynek a lefolyása egészen enyhének mondható. A malária ellen való védekezés érdekében megejtett vegyszerrel való permetezés befejezést nyert, és most már megállapítható, hogy az teljes sikerrel járt, amennyiben a friss maláriás megbetegedések számszerű esetei a múlt évihez viszonyítva egy-

negyedére csökkent[ek]. Az Országos Közegészségügyi Intézet által ingyen rendelkezésre bocsátott maláriaellenes gyógyszer rendelkezésre állott, és ezen gyógyszerre vagyoni cenzus nélkül, minden jelentkezett maláriás beteg igényt tarthatott. A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi áll. tisztiorvost dr. Antóny János városi orvos helyettesíti, úgy, hogy a városi orvosi központi rendelőben lévő ténykedése alól felmentést nyert, de a külső munkákat egészségügyi kerületében változatlanul ellátja. A városi orvosi rendelőbe a betegek ellátását dr. Horváth Géza, dr. Péterfia János látják el, mely zavartalanul folyik. Szeptember és október hónapban [a] gyógyszer számla csökkentése érdekében a szegénybeteg-kataszter revíziója megtörtént, melynek eredményeként a várost terhelő gyógyszer számla csökkenni fog. A tiszt. főorvos rendezésében a Népjóléti Minisztérium képviselői dr. Vadas Sára min. tanácsos és dr. Karossa-Pfeiffer József jelenlétében folyó hó 14-én egész napra kiterjedő, és különös tekintettel a magas csecsemőhalandóságra, nagy statisztikai adatokkal feldolgozott előadást tartottak a hatósági orvosi kar, a védőnők és a meghívott hatósági személyek előtt, dr. Barka Imre tiszt. főorvos, dr. Zöld László kórházi főorvos, dr. Antóny János, dr. Horváth Géza, dr. Péterfia János városi orvosok, dr. Szász Imre gyermektanácsadó orvos. A Népjóléti Minisztérium Felügyeleti Osztályának vezetője dr. Vadas Sára min. tanácsos két napig tartó felügyeleti útján megtekintette és ellenőrizte a közkórház minden osztályát, az épülő erdei iskolát, a tiszt. főorvosi hivatalt, a városi orvosi rendelőt és az Egészségvédelmi Szövetség helyiségeit, és ezen intézmények működésének felülvizsgálata során különösebb kifogást nem emelt. Folyó hó 13-án a vaskúti laktanya környékén megkezdődött az ott elhalt hadifoglyok exhumálása és méltó helyre való elhelyezése, mely munkálatoknál dr. Antóny János h. tisztiorvos és Mataiz István egészségőr jelen vannak, és az előírt közegészségügyi rendszabályok betartását ellenőrzik.

Közkórházunkról jelentem: Szeptember havában 600 ágyon 1182 beteget ápoltak 16 436 ápolási nappal. Az ápolási napok közül 301 volt a II. osztályú, 3024 a III. osztályú, 2163 a biztosító

intézeti, 688 a csecsemő, és 10 260 a közköltéses. A napi átlagos beteglétszám 548 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 13 nap, az ágykihasználás pedig 91%-os.

III. Gazdasági helyzet.

1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

Az időszerű mezőgazdasági munkák zavartalanul folynak. A burgonya-, [a] napraforgó-betakarítás és a szüret befejezést nyert. A cukor- és takarmányrépa betakarítása és szállítása folyamatban van. A kukoricatorés és szárvágás eddig mintegy 80–90%-ban van elvégezve. A termés az őszi kapásokból általában kielégítő. A gazdák az alacsony terményárakra panaszkodnak, mert a szigorú adóbehajtás miatt kénytelenek terményeiket most piacra dobni, amiből nagy mennyiséget, sok esetben az egész nélkülözhető mennyiséget kell eladni, hogy adófizetési kötelezettségüknek elegendet telessenek.

Az őszi vetésekből a rozs és az őszi árpavetés befejezést nyert, a búzavetés folyamatban van. A búzavetést eddig némileg késleltette a termények betakarítása és a szüret, amely késedelmet azonban a gazdák rövid időn belül be fogják hozni. Ezen munkákat a népi bizottságunk is szorgalmazza.

2. Traktorüzemanyag-ellátásban ez ideig fennakadás nem fordult elő. A mezőgazdasági munkákat zavaró körülmény nem fordult elő. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható.

3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatják a munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen lesz a város területén ebben a tárgyban népgyűlés.

4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek tevékenysége az elmúlt két hétben abban nyilvánult meg, hogy dobszó útján felhívták a lakosság figyelmét a tengeri és [a] tengeriszár kivágására és betakarítására, valamint az ezzel felszabad[ul]ó területnek [a] felszántására és bevetésére, szervezik a szántási hitel nyújtását, valamint a vetőmagakciót.

A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy a gazdák jelentkezése a versenyre még mindig tart, viszont a versenybizottságban még nincs kialakult vélemény arra vonatkozóan, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el, így azoknak a nevét jelteni nem tudjuk.

Az újjgazdáknál, valamint az újonnan kishaszonbérlethez jutattottak részéről vetőmaghiány mutatkozik. A kiutalt 60 q inséges vetőmag csak kis százalékban pótolja a hiányt. Üzemanyaghiány nincs. A földbérlo bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérloknél előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált, a volt haszonbérloknél lefoglalta és az új bérloknak vásárlási engedély ellenében kiosztotta, illetve kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal részéről nem jött volna rendelkezés az ilyen vetőmagfeleslegnek [a] beszoálltására. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, azonban a rendelet közbejötté miatt az új haszonbérloknak vetőmaggal való ellátása ily módon megakadt. Ez a rendelet visszavonandó lenne.

5. A közellátásunkról jelenthetem:

A kenyér-, [a] lisztellátás, [a] cukor-, [a] szappanellátás és [a] petróleumellátás kielégítő. [A] zsiradékellátás az egyedüli, amely nem mondható kielégítőnek.

Ennek több oka van. Mindenekelőtt nagyon érezhető az 1948. augusztus és szeptember havi zsiradékellátás teljes hiánya, ez idő alatt a lakosság a még meglevő zsiradékkészletet elhasználta, mivel a hatósági zsiradékmennyiség egy-egy személy teljes zsiradékszükségletét fedezni nem tudja, és éppen ebben az időben, a szabad zsír forgalmában is zavarok álltak elő.

Másodszor a szabad zsír ára a sertésvágások szaporodásával nemhogy esne, hanem fokozatosan emelkedik, és így nincs arányban sem a munkabérekkel, sem pedig a többi cikkek árával.

Harmadszor a szabad zsír begyűjtésében is zavarok vannak. Ez a pénz, illetőleg csekkellátmány teljes hiánya [miatt van így]. Ugyanez a hiba ez ideig minden évben előfordult, és éppen azokban a hónapokban, amikor az ellátmány zavartalan folyamatos kiadására a legnagyobb sükség lenne. Javasoljuk, hogy a csekkel-

látmány kezelését vonják el a zsíregyenlősítő üzemektől, és utalják át vagy a polgármesteri hivatalok, [a] községi előjáróságok, vagy a Közellátási Felügyelőségek [hatás]körébe.

IV. Igazgatás.

5. A közigazgatási bizottság a hó folyamán egyszer ülésezett, amelyben egy Bajára nézve sérelmes menetrendi kérdést tárgyalt le a bizottság, és ez ügyben a város polgármestere felterjesztéssel élt a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterhez.

7. A városi tanács a hónap folyamán [hat]szor ülésezett.

V. Háztartási helyzet.

1. 2. Adóhivatalunk befejezte az 1948. évi együttesen kezelt közadók előírását, az előírási rész hitelesítése folyamatban van. Fogyasztási adóhivatalunk a szüreti eredmények felvételével foglalkozik. A háztartási bevételek mind a közadó-részesedés, mind a fogyasztási adók vonalán biztosítva van[nak]. Háztartási költségvetésünk elkészítése folyamatban van, és a jövő hó első napjaiban a törvényhatósági bizottság jóváhagyása alá kerül.

5. A városi üzemek helyzete és működése: A villamos üzem vidéki osztálya a bajai Duna-átvezetés gúláinak szakértőkkel történt felülvizsgálását, a baranyai körzetben a 15 000 V-os távvezetékek oszlopainak átvizsgálását végezte, Dél-Pest megyében pedig 400 fm szekunder hálózatbővítést, és egy sükösdői paprikamalom részére új transzformátorállomást épített. Kalocsán az ONCSA-telep hálózatbővítése most van folyamatban, és remélhetőleg e hét végére elkészül. Bátya és Fajszi községek villamosításával kapcsolatos tárgyalások után megkezdődött az oszlopoknak és anyagoknak részben Kalocsáról tengelyen, részben Bajáról uszályban és az üzemi tehergépkocsival történő kiszállítása a helyszínre, és Bátya községben az oszlopok felállítása is megkezdődött. A hálózatépítési munkákkal a bajai Villanyszerelő Szövetkezetet és a kalocsai Villamos Munkaközösséget bíztuk meg.

A villamos üzem bajai üzemvezetősége a Prohászka utcai bérházunk villamos belső berendezésének szerelésén kívül új üzemi telefonvonal-szerelést végzett a transzformátorházból az

irodáig, teljes erővel folytatta az üzem a féléjszakás közvilágítási szál kiépítését, és pedig Szentistván városrészben és a városházi körzetben.

Gázgyárunk a Batthyány utcai gázfővezeték cseré[jé]t végezte el, azonkívül gőzkazánjavításokat a kemencén, folytattuk a hálózatömlések felkutatását, a Prohászka utcai ház, valamint a Gaál Péter utcában Nagy B. bérházának belső berendezését, és ezen kívül a gázgyári lakatosműhelyben Bátya, Fajsz község villamosítása, valamint egyéb villamos bővítési munkákhoz szükséges vasszerkezeteket készítették.

Baján a villamos világítási fogyasztók száma 11-gyel, a motorikus fogyasztók száma 5-tel, vidéki körzetünkben 28-cal, illetve eggyel növekedett, míg Baján 1 új gázfogyasztót kapcsoltunk [a] hálózatunkhoz. A városi mérnöki hivatal³²⁸ részletes jelentését csatolom.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi október hó 29.

[Babics József] polgármester

Felterjesztés címnek 2 példányban ./ alatti melléklettel.

Felterjesztés-másolat egy példányban ./ alatti melléklettel főispán úrnak.

Azonnal! Még ma! Sc. 1948. nov. 25.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/76. Kig. 1948. szám

328 A városi mérnöki hivatal részletes jelentése nincs az irathoz csatolva!

A PÉNZÜGYMINISZTERHEZ
INTÉZETT
POLGÁRMESTERI JELENTÉS

1.

Baja, 1945. január 14.

**Baja thj. város polgármestere
a pénzügyminiszternek**

69/1945. polgm. szám

Pénzügyminiszter Úr!

Baja város polgármestere és csonka Bács-Bodrog vármegye kerületi kormányzója a következőkben teszket jelentést pénzügyi helyzetünkről.

A Vörös Hadsereg által forgalomba hozott 1000 p[engő]sök felhalmozódása pénzügyi forgalmunkat már majdnem teljesen megbénította. Csak a város pénztárában 310 db 1000 p[engő]s van. Napról-napra jönnek azonban a városból és vidékről is a kéreással, hogy aprópénzt kaphassanak, úgyhogy már szükségpénz nyomására teszünk előkészületeket, mert a város nem tudja kifizetéseit lebonyolítani. Az OTI kerületi pénztára is állandó kifizetési nehézségekkel küzd.

Mivel így városunk gazdasági szempontból teljesen [el]lehetetlenül, tisztelettel kérem Miniszter Úrnak rendeletét, hogy a szükségpénzt 5, 10, 20, 50 és 100 p[engő]s címletekben kinyomat-hassuk. Ha pedig erre engedélyt nem kapunk, akkor szíveskedjék utasítani bennünket, hogy 1000 p[engőse]ink beváltását hol eszközölhetnők.

Tisztelettel jelentem Miniszter Úrnak, hogy fia, dr. Vásáry István, mint hadifogoly egészségesen a mai napon városunkba érkezett. A magam részéről már megtettem a megfelelő intézkedéseket szabadon bocsátására.

Baja, 1945. január hó 14-én

Mély tisztelettel:

[dr. Takáts Endre]
Csonka Bács-Bodrog vm. ker. korm.,
Baja város polgármestere

Bányai J. garai fűző elvitte Debrecenbe.
1945. I. 14. Varga R.
[Felzet:] Irattárba.
Baja, 1945. I. 14.

[dr. Takáts Endre]
polgm.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintás rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. a Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; Elnöki iratok 69/1945. szám

A FŐISPÁNHOZ
INTÉZETT POLGÁRMESTERI
JELENTÉSEK

1.

Baja, 1948. október 28.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak

Baja

A Belügyminiszter Úrnak fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú
rendeletére jelentem:

ad 1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi előírás	heti előírás	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
				évi	heti
Fogatszántás	12 140	3 642	4 680	37	127
Traktorszántás	5 273	1 590	950	18	75
Búzavetés	3 000	2 400	2 520	84	110
Rozsvetés	1 500	1 500	1 500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható, a kis- és középparasztság, továbbá a kulákság és a papság magatartása nem hátráltatja az őszi mezőgazdasági munkálatok végrehajtását.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei propagandaelőadások tartásával támogatják a munkálatok végrehajtását. Október 31-én hat helyen lesz a város területén ebben a tárgyban népgyűlés.

ad 4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek tevékenysége az elmúlt két hétben abban nyilvánult meg, hogy dobszó útján felhívták a lakosság figyelmét a tengeri és a tengeriszár kivágására és betakarítására, valamint az ezzel felszabad[uló] területnek [a] felszántására és bevetésére, szervezik a szántási hitel nyújtását, valamint a vetőmagakciót.

ad 5. A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy a gazdák jelentkezése a versenyre még mindig tart, viszont a versenybizottságban még nincs kialakult vélemény arra vonatkozóan, hogy ki az a hat gazda, aki a város területén kimagasló egyéni eredményt ért el, így azoknak [a] nevét jelenteni nem tudom.

ad 6. Hatósági eljárás senki ellen sem indult még meg.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az úgazdákknál, valamint az újonnan kishaszonbérlethez juttatottak részéről vetőmaghiány mutatkozik. A kiutalt 60 q ínséges vetőmag csak kis százalékban pótolja a hiányt. Üzemanyaghiány nincs.

ad 9. A földbérlo bizottság azt a vetőmagot, amely a volt haszonbérloknél előhaszonbérlet gyakorlása folytán feleslegessé vált, a volt haszonbérloknél lefoglalta, és az új bérloknak vásárlási engedély ellenében kiosztotta, illetve kiosztotta volna, ha a közellátási hivatal részéről nem jött volna rendelkezés az ilyen vetőmagfeleslegnek [a] beszo gáltatására. A városi közellátási hivatal kiadta ugyan a vásárlási engedélyeket, azonban a rendelet közbejötté miatt az új haszonbérloknak vetőmaggal való ellátása ily módon megakadt. Ez a rendelet visszavonandó lenne.

ad 10. Egyéb jelentenivalónk nincs.

Baja, 1948. évi október hó 28. napján

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok P. H.

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, aláírással és pecséttel ellátott. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/71. Kig. 1948. szám

2.

Baja, 1948. november 24.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak

Baja

A Belügyminiszter Úrnak fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú rendeletére jelentem:

ad 1. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi	heti	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
	előírás	előírás		évi	heti
Fogatszántás	12 140	8500	6300	48	74
Traktorszántás	5273	3160	1760	33	55
Búzavetés	3000	3000	2960	99	99
Rozsvetés	1500	1500	1500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén ellenagitáció vagy demokráciaellenes magatartás nem tapasztalható. A kis- és középparasztság szorgalmasan végzi a kedvezőtlen időjárás ellenére is a szárvágást.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei előadások tartásával, valamint a határban végzett helyszíni szemlékkel támogatják a munkálatok végrehajtását.

ad 4. A népi szervek, valamint a közigazgatási szervek állandó ellenőrzéssel hívják fel a lakosság figyelmét a tengeriszár kivágására, valamint az őszi szántás elvégzésére. A városi mezőőrök kb. 200 esetben tettek feljelentést az elmúlt két hétben a tengeriszárnak ki nem vágása miatt.

ad 5. A munkaverseny megszervezésével kapcsolatban jelentem, hogy Pécs város kb. azonos viszonyok között termelő 100 holdas gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát. Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig a következő 6 gazda ért el kimagasló eredményt: Pető Mihály 8 holdas, Kollár Lajos 12 holdas, Loogó Sándor 18 holdas, Kis Lajos 6 holdas, Helfmann Péter 9 holdas, és Dikán György 7 holdas gazdák.

ad 6. A tengeriszár le nem vágása miatt a következő gazdák ellen lett büntetőítélet hozva a városi rendőri büntetőbíróság által: Gergity József 11 holdas, Rózsa István 12 holdas, Lehoczki András 10 1/2 holdas gazda, Fehérvári Sándor 25 holdas, Gerstenmayer Péter 12 holdas, Deák Antal 10 hold bérlője, Dikán György 12 holdas, és Nagy Antal 12 holdas és 27 holdas bérlő gazda ellen.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az idő előrehaladottsága miatt a gazdáknak már vetési szándékuk nincs, és csupán ezért nincs vetőmagigénylés. Üzemanyag van elegendő.

ad 9. A munkálatokkal kapcsolatban sem panasz, sem kérelem nem merült fel.

ad 10 Egyéb jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi november hó 24. napján

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok P. H.

[Felzet:] 14/81. Kig. 1948. szám

Tárgy: A közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatos időszakai polgármesteri jelentés

Határozat

Fenti tárgyban érkezett a Belügyminisztérium 616 655/1948. III/3. sz[ám]ú rendelete, melyben a határidő pontos megtartására felhívja az illetékesek figyelmét. A rendeletet miheztartás végett valamennyi ügyosztálynak ki fogom adni.

E rendelet alapján nyomatékosan felhívom valamennyi ügyosztályvezetőt, hogy november hónapra vonatkozó időszakai jelentésüket legkésőbb november 30-án reggel 8 órára adják be hivatalomhoz.

Erről: 1. valamennyi ügyosztályvezetőt, 2. tiszti főorvost, 3. Gazdasági Felügyelőséget, 4. városi közkórházat, 5. Városi Gáz- és Villamos Üzemeket e határozatommal értesítem.

Baja, 1948. évi november hó 29.

[A] polgármester nevében:
Dr. Dobó [Gusztáv] tanácsnok

M. 1948. évi nov. 29.

Gellért [Viktória]

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, aláírással és pecséttel ellátott. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/81. Kig. 1948. szám

3.

Baja, 1948. december 2.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábrián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban érkezett 617 860/1948. III.–3. BM számú rendeletre [az] 1948. év november hónapjára vonatkozó jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I./1.

A városi közigazgatásnak sikerült kifogástalan együttműködést biztosítani a koalíciós politikai pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében, a PDP kivételével, minden párthelyiségben ismertettük, és ez az együttműködést nagymértékben javította. A közelmúltban a törvényhatósági bizottsági tagok kereken 75%-át a pártok leváltották. Ennek ellenére már az új törvényhatósági tagokkal is sikerült megfelelően összeforrnunk.

A költségvetési tervezetünk egy példányát a PDP elnökéhez dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is eljuttattuk, azt a számvéveségi főnök vele személyesen átbeszélte, és ezért közigazgatásunk a legjelentősegteljesebb közgyűlésen a PDP részéről is kifejezett támogatásban részesült.

ad I./2.

Az ellenzéki politikai pártok közül Baján kizárólag csak a PDP működik. Semmiféle Barankovics megmozdulást nem észlelünk. A kereken 10 000 Pfeiffer-párti szavazó, tehát nem játszotta át magát nyíltan Barankovicsékhoz. A PDP-nek egyébként legfeljebb 50 aktív tagja van. A törvényhatósági bizottságba beküldött PDP tagok kimondottan támogatják a közigazgatás munkáját, sőt a legutóbbi közgyűlésünkön Rákosi Mátyás miniszterelnök-he-

lyettes úr legutóbbi nagy beszédéből két alkalommal is idézett pl. Bánhidya Ferenc dr. PDP th. biz. tag, aki mindenben azonosította magát a beszéd takarékosági vonatkozású kitételeivel.

ad I/3.

November hónap folyamán az alábbi demokráciaellenes megmozdulások történtek. A korábban az apácák vezetése alatt álló zárdaiskolában [az] 1948. évi november hó 14. napján megtartott szülői értekezleten egyes szülők fegyelmetlenül viselkedtek, és tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amikor a nőknek a közéletben való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről volt szó. Kifogásolták azt is, hogy még nincs itthon minden hadifogoly. Kricskovics Istvánné elnök azonban erélyesen rendet teremtett, mire 6–8 szülő eltávozott. Demokráciaellenes jelenségnek tekinthető az is, hogy november hónap folyamán diáktársaik egy-két úttörőgyermeket megverték. [A] megfelelő ellenpropaganda kifejtése azonnal megkezdődött. Nyomoztunk abban az irányban, hogy a gyermekek kitől kaptak az úttörőmozgalommal szembehelyezkedő kioktatást. A nyomozás nem vezetett eredményre. Tény az azonban, hogy e megmozdulásnak is a volt zárdai iskolában van a gyökere.

ad II/1.

A kulákság magatartása november hónap folyamán is demokráciaellenes volt. Megtörtént például, hogy a mezőőrök egy részét befolyásolták, és ezek néhány tanyán azután elmondották a tőlük hallottakat. Ez pedig annyiban állott, hogy a kormány zárolja [az] utolsó literig a magyar bortermetést, és mindenki köteles lesz azt literenként 1 forintos árban beszolgáltatni. Szerencsére még az első nap délutánján megtudtuk, hogy a kulákok mivel próbálkoznak, és a további hírverést leállítva, a gazdákat nyugalmi állapotba helyeztük. Egyébként ugyanis esetleg abbahagyják a szőlőbetakarítási, stb. munkálatokat.

A kulákság megfékezése szempontjából jó hatással voltak az igen erélyesnek tekinthető kormány és főispáni intézkedések is. Szép sikerrel jártak a hónap elején a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. November hónap folyamán a városi kihágási büntetőbíróóság 96 tárgyalást tartott a kukori-

caszár-vágást elmulasztó kulákok ellen benyújtott feljelentésekre. Ezek 95%-a az idézést követően a tárgyalásig eltelt néhány nap alatt a lábon álló szárazakat levágta. Számos esetben holdvilágnál is, szóval éjjel-nappal folyt a munka. Erélyes eljárásunkkal a kulákságot novemberben rákényszerítettük a nagyobb mezőgazdasági munkakifejtésre, nehogy demokráciánk jövő évi termését bármi is veszélyeztesse.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg az egyházi személyek részéről demokráciaellenes megnyilvánulás annyiban történt, hogy a november 27-i római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonosító püspöki kari körlevelet. Nem olvasták fel viszont a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet, hanem arra hivatkoztak, hogy erre csak a kalocsai érsek adhat engedélyt.

ad II/3.

Közegészségügyi viszonyaink a következőképpen alakultak: [A] heveny fertőző megbetegedésekkel kapcsolatban a múlt havi helyzethez viszonyítva rosszabbodás annyiban állott elő, hogy a város területén a múlt havi, és a múlt évi hasonló idővel szemben a vörhenyesetek száma megnagyobbodott, de a lefolyás legnagyobbbrészt enyhe. E járványnak járványszerű kitörésének megakadályozás[ár]ja a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb munkába állítottuk. A szentistváni városrészben az illetékes városi orvos az iskolás gyermekeket ez irányban felülvizsgálta és megállapította, hogy több gyermek volt az iskolákban, akik ezen betegség következményeként a hámlási szakban voltak, és kikérdezésük alkalmával az tűnt ki, hogy kb. 3 héttel ezelőtt egy napig a torkuk fájt, lázasak voltak, majd teljesen jól érezték magukat és iskolába jöttek. A városi orvos a helyszínen felhívta az iskola igazgatójának és a tanítóknak a figyelmét, hogy az ilyen hámló gyermek nagymértékben fertőzőképes, azt azonnal jelentés, és az iskolából a gyermekeket távolítsák el. A járvány enyhe lefolyását az is bizonyítja, hogy majdnem talpon húzzák keresztül, de épp ezen esetek terjesztői a betegség továbbvitelének. Más heveny fertőző betegség csak szórványosan fordult elő.

A városi orvosi rendelőben a betegellátás zavartalanul folyik. A mártonszállási városi orvosi rendelőben a betegrendelés, valamint és anya- és csecsemővédelmi tanácsadás hetenként megtörténik.

A városi orvosok az iskolákban a rendeletekben előírt kötelező védőoltásokat folyamatba tették, és azt még e hónapban befejezik.

A népjóléti miniszter úr rendelkezése értelmében november hó 5-én az MNDSZ rendezésében új népegészségügyi tanfolyam nyílt meg, amelynek 44 hallgatója van. A tanfolyam előadói a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvos, állapotára való tekintettel, a népjóléti miniszter úr[tól] további 6 heti betegszabadságot kért. A tisztiorvosi teendőket helyette dr. Antóny János városi orvos látja el.

Baja város közkórházában [az] 1948. évi október havi betegforgalom[om] a következő volt: Ápoltak 1119 beteget, 15 463 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám tehát 499 [fő] volt. Az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás 83%. Az ápolási napokból 212 II. osztályú, 2590 III. osztályú, 1665 biztosító intézeti, 572 csecsemő, és 10 424 a közköltséges szegénybeteg.

A közkórház konyhatoldalék-építkezését rövidesen folytatjuk a központi [fűtés], a szellőztető és [a] gőzelvonó-berendezés beiktatásával, amely munkálatokra az árajánlat jelenleg kiírás alatt áll.

ad II/4.

A közérdekű hírszolgálat városunkban már ezelőtt három hónappal központi vonatkozásban megszervezést nyert. Budapest Székesfőváros Hirdetővállalata a városháza előtti Szent István téren hangszórót szerelt fel, és azóta naponként többször, de főleg a hetipiac[i] napokon felolvassák a közérdekű híreket. Beolvassák ezenkívül az ún. irányárakat is, amelynek az árak letörése szempontjából igen nagy jelentősége van. Sajnos, a nagyközönség még mindig nem hallgatja kellő érdeklődéssel a hírközléseket.

Dr. Fábrián László főispán úr egyébként 602/1948. főisp. számú legutóbbi intézkedésével a közérdekű hírszolgálatot megszervezni rendelte abban a vonatkozásban is, hogy az általa összegyűjtött

anyag Bajaszentistvánon is felolvasást nyerjen. A közérdekű hírszolgálati főispáni anyagot azonban nemcsak Bajaszentistvánon, hanem a központban is beolvassuk.

III/1.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem, hogy az előirányzott őszi vetés a város területére a mezőgazdasági ütemterv szerint az alábbiakban nyert lebonyolítást:

Fogatszántás	évi előírás	teljesítés
	12 140	6 300
Traktorszántás	5 273	1 760

Elvetve:

3 000 kat. hold búza,
1 500 ” rozs,
200 ” őszi árpa,
60 ” szöszbükköny.

Ez 100%-os teljesítés.

Nem nyert elvetést az előirányzott 30 kat. hold lucerna.

Az előírt őszi szántási kötelezettség fogattal 8500 kat. hold, ebből megszántva 6300 kat. hold. Traktossal megszántandó 3160 kat. hold. Elvégezve 1760 kat. hold. Az előírt szántás határideje [1948.] december 18.

Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes. Az időszerű munkálatok közül a tengeritörés megtörtént. A szárvagásnál 100 hold az összes lábbon álló kukoricaszár. Az őszi szántás pedig a meghosszabbított határidőben megtörténik. Pártokban, gyűléseken, stb. mindenhol nagy propagandát fejtünk ki, hogy mindenben 100%-on felül teljesítsünk.

ad III/2.

Az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A haszonállatok állapota is kielégítő, ennél fogva a tejtermelés is emelkedő tendenciát mutat.

ad III/3.

Baján jelenleg két földműves-szövetkezet működik. Az egyik kereskedelmi ténykedést fejt ki, gabonaátvétellel, lúgkőárusítással, stb. foglalkozik. Folyó évben kereken fele részét vette át a beszolgáltatásra került teljes gabonamennyiségnek. Ezenkívül ala-

kult egy földműves-szövetkezet mezőgazdasági termelésre is. Itt a szervezkedés még nem nyert befejezést. Értesülesem szerint 173 kat. holdat fognak megművelni, amelyen részben táblás gazdálkodást folytatnak majd.

ad III/4.

A közellátás piaci vonalon kifogástalan. Nagyobb a kínálat, mint a kereslet. Főként burgonyában, zöldségfélékben, káposztában és gyümölcsben van többletkínálat. A dolgozók legnagyobb kifogása, hogy a zsír kilogrammonként 18 forintba kerül akkor, amidőn a sertés élősúlybani ára k[ilo]g[rammon]ként 8 forint. A közellátási bizottság néhány napon belül ebben a kérdésben is rendet teremt, és megkísérli a zsír árát kilónként 14 forint alá nyomni.

A kenyér- és lisztellátás, valamint a petróleumellátás is megfelelő.

ad III/5.

Építkezés terén most folyik az Erzsébet kir[ály]né út külső szakaszának kiskockával történő végleges beborítása. Ez csaknem 1/4 millió forintos [munka], részben csökkenti a munkanélküliséget. Az ipari munkavállalók helyzete most egyébként azért romlik, mivel az építőiparban a szezonmunka a téli időnyre való figyelemmel megszűnőfélben van.

Örvendetes, hogy a Mechanikai Szövőgyár bajai telepe is növeli karácsonyig mintegy 300 fővel a munkáslétszámát. E körülmény is csökkenteni fogja a munkanélküliséget. Az ipar helyzete egyébként megfelelő. A cipésziparban még mindig kisebb bőrhány mutatkozik.

ad III/6.

Jelenleg városunkban 200 mezőgazdasági, 600 ipari, 20 kubikos, 200 napszámos és 500 eltartóval nem rendelkező asszony a munkanélküli. A munkanélküliséget legjobban enyhítené az a kormányterv, ha Baján 1500–2000 dolgozó részére ruhakonfektionáló üzem létesítenének, melyre vonatkozó tárgyalások már folyamatban vannak, a Vaskúti úti laktanya átengedésével. Ezenkívül a konzervgyár ismételt üzembe állítása is mintegy 100 fővel csökkentené a munkanélküliséget. Ezek azonban csak tervek.

Gyakorlati megoldás az, hogy néhány napon belül a város a Duna jobbpartján megkezdi az ún. Marica-foki feltöltési munkálatokat. Itt mintegy 100 munkanélküli nyer napi 25 forintos keresetet.

ad III/7.

Jelenleg az egyes adóközetek között munkaverseny folyik, hogy nagyobb adóbevételi eredményt érjenek el. Ez egyébként a főispáni javaslat eredménye, amely a számonkérőszéken hangzott el november hónap folyamán. Ezenkívül Pécs és Baja város gazdasága is munkaversenyben áll. Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig a következő 6 gazda ért el kimagasló eredményt: Pető Mihály 8 holdas, Kollár Lajos 12 holdas, Logó Sándor 18 holdas, Kiss Lajos 6 holdas, Helfmann Péter 9 holdas, és Dikán György 7 holdas gazda.

ad IV/1.

Az igazgatás általános helyzete kielégítő volt. Sajnos, nemcsak fogalmazáskarbéli, hanem egyéb személyzeti létszámhiánnyal [is] küzdünk. A törvényhatósági bizottság és a kisgyűlés november hónapban két ízben ülésezett. Az első közgyűlés legfontosabb tárgya a városi költségvetés volt. A városi tanács a hónap folyamán hétszer ülésezett.

ad IV/2.

A felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeit a polgármester [a] következőképpen teljesítette. Minden reggel pontosan 8 óra 5 perckor aláírja a reggeli jelentkezési íveket. Ezenkívül az ún. kilépési bárcarendszerrel a munkaidő alatt történő eltávozásokat is maga a polgármester ellenőrzi. A polgármester figyelemmel kíséri, vajon valaki elhagyja-e idő előtt a munkahelyét. Kivétel nélkül minden előadói könyvvel rendelkező tisztviselő munkakönyvét minden hó első napján a polgármester láttamoz[za], az előadói lezárási adatok figyelembevételével. Ezenkívül a polgármester elnököl minden tanácsülésen, és így a városi közigazgatás minden problémájával tisztában van. Egyes ügyosztályok működését is alkalmasszerűleg ellenőrzi.

November 19-én Baja város főispánja számonkérőszéket hívott össze, amelynek eredményét az aznap tartott közgyűlésen ismertette. A főispán ezzel kapcsolatban a közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette, és munkaversenyre buzdította a tisztviselőket.

Itt említtem meg, hogy a munkaversennyel kapcsolatban még viták állanak fenn. Ugyanis nemcsak mezőgazdasági, hanem egyéb vonalon is Mohács megyei várossal szerettünk volna munkaversenyre kerülni. Szerintünk téves az a felfogás, hogy thj. város megyei várossal nem léphet munkaversenybe. E vita tisztázása folyamatban van.

ad IV/3.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében november 22-én a város főispánja értekezletre hívta meg a város polgármesterét, ahol a közigazgatás fokozottabb ellenőrzésének minden problémája megbeszélést nyert.

ad IV/4.

A tárgyidőszakban fegyelmi eljárást nem rendeltünk el. Hat hónapnál hosszabb ideje nem folyik fegyelmi eljárás.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében annyiban történt változás, hogy 1948. évi november hó 1. napjától ideiglenes fogalmazói minőségben szolgálatba lépett dr. Lovász Györgyné szül. dr. Katits Anna, akinek az alkalmazását a belügyminiszter úrhoz az előírások szerint jelentettük. Ezenkívül Horváth János ideiglenes múzeumi altiszt 1948. évi november hó 15. napjától is alkalmazást nyert. E körülményt is jelentettem a belügyminiszter úrhoz.

ad IV/6.

A város polgármestere november 30-án elhagyta a város területét, mivel Budapesten polgármesteri értekezleten vett részt.

ad V.

A város háztartásának pénzügyi egyensúlya rendben van. Igyekeztünk a bevételeinket a legjobban kimunkálni. Azonkívül a megállapított államsegélyből a kormányhatóság augusztus 1-jétől a mai napig 300 000 forint államsegélyt nyújtott, és így fizetőképességünk zavartalan.

ad VI.

A hároméves terv végrehajtása folyik. Az Erzsébet kir[ály]-né úti útéptésnél az utolsó 12 méteres szakaszhoz nem kaptunk idejében Duna-kavicsot, és így most a betonozás az enyhébb idő beálltáig szünetel. Ugyancsak Duna-kavics [hiánya] miatt a fekáltrágyatelep betonozása is késedelmet szenvedett, ha azonban az idő megenyhül, úgy decemberben ezt a munkát is befejezzük.

Egyéb:

Főispán úrnak jelentem még, hogy [a] tengeriszár le nem vágása, stb. miatt 96 gazda ellen történt feljelentés. Ezek közül a szegedi munkásbíróság elé került 2 gazda, a többiek részben felmentették, kisebb részük pedig 30-tól 300 forintig [terjedő] pénzbüntetésben részesült.

A vetések 2/3-ad részben kifogástalanul fejlődtek, és jó erőben mennek a télbe. 1/3-ad része késői vetés, amely [a] fejlődésben kissé visszamaradt, de kiszántásra sehol sem került sor.

[A] vetőmagakció során kiosztásra került 77 q nemesített búzavetőmag, és 60 q búzaínséges vetőmag.

A város területén egy gépállomás működik, Sumár-pusztán 12 traktorral, amelyek közül 11 üzemképes és foglalkoztatva is van.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére.

Vetőmaghiány nem mutatkozik. Amennyiben a novemberi sokáig tartó esős időjárás és a MOSZK lassúsága a vetőmagakció során nem jön közbe, még külön eredményeket értünk volna el.

Jelentésem kiértékelése során tisztelettel felhívom [a] figyelmét a legfontosabbra: a munkanélküliség enyhítésére. Kísérljen meg Főispán Úr mindent, hogy a jelentett Konfekcionáló Nemzeti Vállalatot a kormány feltétlen, és mielőbb Bajára helyezze.

Egyéb jelentenivalóm nincs. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 2.

/Babics/ [József] polgármester

[Felzet:]
I. jelentés
Sc. 1948. dec. 12.
M. 1948. december hó 3.

Gellért [Viktória]

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és írógéppel írt javításokkal, felzetén ceruzás rájegyzésekkel, írógéppel írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/79³²⁹ Kig. 1948. szám

4.

Baja, 1948. december 2.

**Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és Bács-
Bodrog várm. főispánjának – Baja**

Főispán Úr!

Fenti tárgyban érkezett 617 860/1948. III–3. BM számú rendeletre jelentésemet november hónapra vonatkozóan az alábbiakban terjesztem fel:

A. Általános rész

I. Politikai helyzet.

1. Milyen az együttműködés a koalíciós politikai pártokkal?

A városi közigazgatásnak sikerült kifogástalan együttműködést biztosítani a koalíciós politikai pártokkal. A város 1949. évi költségvetési tervezetét a városi tanács csaknem minden tagjának jelenlétében a PDP kivételével minden párthelyiségben ismertet-

329 A jelentést vö. a MNL BKML XXI. 502. c 14/86. Kig. 1948. számú irattal! A két fogalmazvány, amely az 1948. november havi jelentés adatait tartalmazza, nagyrészt azonos tartalmú, de a 14/86. Kig. 1948. számú irat a korábbi gyakorlattól eltérően feltünteti az egyes pontokhoz tartozó kérdést vagy kérdéseket is, ám az egyes pontokhoz írt válaszok nem mindig azonos helyen találhatóak, és tartalmi vonatkozásban is vannak kisebb eltérések közöttük, ezért került közlésre mindkét jelentés.

tük, és ez az együttműködést nagymértékben javította. Csaknem minden törvényhatósági bizottsági tag a közelmúltban leváltatott, és már az új törvényhatósági tagokkal is összeforrtunk. A költségvetési tervezetünk egy példányát a PDP elnökéhez, dr. Molnár Szilárd pénzügyigazgatóhoz is eljuttattuk, azt a számvevőségi főnök velem személyesen átbeszélte, és ezért a PDP részéről is támogatásban részesültünk. A legnagyobb öröömre szolgál, hogy pártkülönbségre való tekintet nélkül támogatják a koalíciós pártok a város kommunista polgármesterét, jó szándékú munkájában.

2. Milyen jelenségeket észlelt az ellenzéki politikai pártok működésében?

Tulajdonképpen Baján csak a PDP tekinthető ellenzéki politikai pártnak. Nem hiszem, hogy 50-nél több aktív tagja van. A törvényhatósági bizottságba beküldött PDP tagok is kimondottan támogatják a közigazgatás munkáját.

3. Történtek-e demokráciaellenes jelenségek?

Demokráciaellenes jelenségek csak kisebb mértékben történtek a hónap folyamán. A korábban [az] apácák vezetése alatt álló zárdai iskolában az 1948. évi november hó 14. napján megtartott szülői értekezleten egyes szülők fegyelmezetlenül viselkedtek, és tiltakozó hangmoraj hallatszott akkor, amidőn a nőknek a közéletbe való szorosabb beilleszkedéséről és politikai művelődéséről volt szó. Kifogásolták azt is, hogy a hadifoglyok még nincsenek mind itthon, Kricskovics Istvánné elnök azonban erélyesen rendet teremtett, mire 6–8 szülő eltávozott.

II. Társadalmi helyzet.

1. Milyen a kulákság magatartása?

A kulákság magatartása november hónap folyamán [a] demokrácia szempontjából erősen javult. Ez különösen az igen erélyes kormány és főispáni intézkedéseknek köszönhető. Szép eredménnyel jártak a hónap elején a mezőgazdasági jellegű városkörzetekben tartott röpgyűlések is. November hónap folyamán a kihágási büntetőbíróság a kukoricaszár-vágást elmulasztók ügyében 96 tárgyalást tartott, 95%-ban az idézést követőleg a tár-

gyalásig eltelt néhány nap alatt a lábon álló szárazakat levágták. Számos esetben holdvilágnál is, szóval éjjel-nappal folyt a munka. Ezért a rendőri büntetőbíró ezeket a gazdákat nem is ítélte el.

2. Az egyház, illetőleg [az] egyházi személyek részéről történtek-e demokráciaellenes megnyilvánulások?

Az egyház, illetőleg az egyházi személyek részéről demokráciaellenes megnyilvánulás annyiban történt, hogy [a] november 27-ei római katolikus istentiszteleteken felolvasták dr. Mindszenty József hercegprímás korábbi kijelentéseivel azonos[uló] püspöki kari körlevelet. Eddigi értesülésem szerint viszont nem olvasták fel a mezőgazdasági munkákra vonatkozó főispáni körlevelet.

3. A közegészségügyi viszonyok.

A heveny fertőző megbetegedésekkel kapcsolatban [a] múlt havi helyzethez viszonyítva rosszabbodás annyiban állott elő, hogy a város területén a múlt havi, és a múlt évi hasonló idővel szemben a vörhenyesetek száma megnagyobbodott, de a lefolyás legnagyobb részt enyhe. E járványnak járványszerű kitörésének megakadályozására a városi orvosokat és az egészségőrt fokozottabb munkába állítottuk, hogy a szigorú óvintézkedési rendszabályok pontosan betartassanak. A szentistváni városrészben az illetékes városi orvos az iskolás gyermekeket ez irányban felülvizsgálta és megállapította, hogy több gyermek volt az iskolában, akik ezen betegség következményeként a hámlási szakban voltak, és kikérdezésük alkalmával az tűnt ki, hogy kb. 3 héttel ezelőtt 1 napig [a] torkuk fájt, lázasak voltak, majd teljesen jól érezték magukat, és iskolába jöttek. [A] városi orvos [a] helyszínen felhívta az iskola igazgatójának és [a] tanítóknak [a] figyelmét, hogy az ilyen hámló gyermek nagymértékben fertőzőképes, azt azonnal jelentsék, és az iskolából a gyermeket távolítsák el. A járvány enyhe lefolyását az is bizonyítja, hogy majdnem talpon húzzák keresztül, de épp ezen esetek [a] terjesztői a betegség továbbvitelének. Más heveny fertőző betegség csak szórványosan fordult elő.

A városi orvosi rendelőben a betegellátás zavartalanul folyik, ugyancsak hetenként a mártonszállási városi orvosi rendelőben is a betegrendelés és [az] anya- és csecsemővédelmi tanácsadás minden esteben megtörténik.

[A] városi orvosok az iskolákban [a] rendeletekben előírt kötelező védőtásokat folyamatba tették, és azt még e hónapban befejezik.

[A] népjóléti miniszter úr rendelkezése értelmében folyó évi november hó 5-én a MNDSZ rendezésében, annak Kossuth L. utcai helyiségeiben új népegészségőr[i] tanfolyam nyílt meg, melyet a tisztí főorvos a MNDSZ vezetőségével 44 jelentkezett hallgató előtt nyitott meg. A tanfolyam előadói egészségügyi részről a városi orvosok és az egészségügyi védőnők.

A betegszabadságon lévő dr. Csetényi Gyula városi tisztiorvos állapotára való tekintettel [a] népjóléti miniszter úrtól további 6 heti betegszabadságot kért, a tisztiorvosi teendőket dr. Antóny János városi orvos látja el.

Baja város közkórházának 1948. évi október havi betegforgalma a következő volt: Ápoltak 1119 beteget, 15 463 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám tehát 499 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás 83%. Az ápolási napokból 212 II. osztályú, 2590 III. osztályú, 1665 biztosító intézeti, 572 csecsemő, és 10 424 [fő] a közköltséges szegénybeteg.

A közkórház konyhatoldalék-építkezését rövidesen folytatjuk a központi fűtés, a szellőztető- és [a] gőzelvonó-berendezés beiktatásával, amely munkálatokra az árajánlat jelenleg kiírás alatt áll.

4. Ha a közérdekű hírszolgálat meg van szervezve, az miként működik, ennek körében van-e valamilyen figyelmet érdemlő javaslat?

A közérdekű hírszolgálat megszervezése két irányban folyik. Kereken három hónapja Budapest Székesfőváros Hirdető Vállalata a városháza előtti Szent István téren hangszórót szerelt fel, és ez azóta naponta többször, de főleg a hetipiac[i] napokon beolvassa a közérdekű híreket. Megállapításom szerint a nagyközönség nem nagy érdeklődéssel hallgatja a hírközléseket.

Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város főispánja 1948. évi november hó 27. napján érkezett utasításával külön közérdekű hírszolgálat megszervezését is rendelte el Baja város területén. Ennek előkészülete most van folyamatban.

III. Gazdasági helyzet.

1. A mezőgazdaság időszerű helyzete.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem:

Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

Az időszerű munkálatok elvégzése: az őszi vetések, a tengerítérés és [a] szárvágás, úgyszintén az őszi szántás a meghosszabbított határidőre megtörténtek.

2. Az állattenyésztés helyzete.

Az őszi munkatorlódások ellenére is az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A haszonállatok kondíciója is kielégítő, ennél fogva a tejtermelés is emelkedő tendenciát mutat.

3. Milyen a földműves-szövetkezetek működése?

Néhány szövetkezettől eltekintve kifogástalan. A kollektív megmunkálásra és egyéni megművelésre történő szövetkezés folyamatban van.

4. A közellátás menete.

A közellátás piaci vonalon kielégítőnek mondható. Nagyobb a kínálat, mint a kereslet, főként burgony[ában], zöldségfélékben, káposzt[ában] és gyümölcsben. A dolgozók keresetükhöz viszonyítva nem eléggé vásárlóképesek.

A zsírellátás nem zökkenőmentes.

[A] kenyér- és lisztellátás kielégítő.

A világítópetróleum-ellátás is elintézésre nyert.

A beszolgáltatás szorgalmazása úgy a napraforgómagban, mint a tengeriben folyik. Felszólításra a hátralékosok eleget tesznek kötelezettségüknek.

5. Az ipar helyzete.

Bizonyos iparágakban nyersanyaghiány van. A közönség fellevevőképessége állandóan csökken.

6. Mennyi a munkanélküli? Milyen közmunkák enyhítenék a munkanélküliséget?

Baja város területén kb. 200 mezőgazdasági munkanélküli van. A munkáslétszám kielégítőnek mondható.

7. Milyen munkaversenyek folynak, milyen eredménnyel?

Ezzel kapcsolatban jelentem, hogy Pécs város kb. azonos viszonyok között termelő 100 holdas gazdasága versenyre hívta ki Baja város gazdaságát.

Így a város területén őszi mezőgazdasági és szövetkezeti munkaverseny folyik, jó eredménnyel.

Az őszi munkálatok elvégzése terén eddig több gazda ért el kimagasló eredményt.

IV. Igazgatás.

1. Az igazgatás általános helyzete.

Baja város törvényhatósági bizottsága és kisgyűlése november hónapban két ízben ülésezett. A november közepén tartott közgyűlés legfontosabb tárgya a városi költségvetés [volt].

A városi tanács hétszer ülésezett a hónap folyamán.

2. A felügyeleti joggal kapcsolatos köteleességek teljesítése.

November 19-én Baja város főispánja számonkérőszéket hívott össze, illetve hivatalvizsgálatot tartott, amelynek eredményét az aznap tartott közgyűlésen ismertette, amely annak eredményét egyhangúan tudomásul vette. A főispán ezzel kapcsolatban a közigazgatási alkalmazottak előtt a munkaverseny jelentőségét fejtegette, és munkaversenyre buzdította a tisztviselőket.

4. A tárgyidőszakban hány fegyelmi eljárást rendeltek el?

Halmos Ferenc városi úttör ellen fegyelmi eljárás indult szolgálati lopás miatt. A város polgármestere nevezett úttört 1948. évi július hó 1. napjától egyelőre 1948. évi december hó 31. napjáig állásától felfüggesztette. Nevezett fellebbezése folytán az ügy jelenleg a közigazgatási bizottság fegyelmi választmányánál van.

6. Elhagyta-e a főispán, alispán, polgármester a törvényhatóság területét, hány esetben, mi okból?

A város polgármestere november hónapban egy ízben hagyta el a törvényhatóság területét. November 30-án polgármesteri értekezleten vett részt Budapesten.

V. Háztartási helyzet.

1. A törvényhatóság háztartásának általános helyzete.

A törvényhatóság háztartásának általános helyzete:

A város háztartásának pénzügyi egyensúlya rendben van,

tekintettel arra, hogy a bevételeinket igyekeztünk a legjobban kimunkálni, azonkívül a megállapított államsegélyből is a kormányhatóság augusztus hó 1-jétől 300 000 forint államsegélyt nyújtott, s így fizetőképességünk egyelőre zavartalan.

VI. Hároméves terv.

1. A hároméves terv végrehajtása, a végrehajtást akadályozó körülmények.

A hároméves terv végrehajtása minden részében akadálytalanul folyik. Az Erzsébet kir[ályné] út építésénél az utolsó 12 méteres szakaszhoz nem lehetett idejében Duna-kavicsot beszerezni, és így most a betonozás az enyhébb idő beálltaig szünetel. Ugyancsak Duna-kavicshiány miatt a fekál trágyatelep betonozása is késedelmet szenvedett, de ha az idő megenyhül, ezt is be tudjuk fejezni.

B. Különös rész.

1. Mennyi az előírányzott őszi /tavaszi/ vetésterület? Hány [százalék]a van megmunkálva, hány [százalék]a van bevetve? Külön: búza, árpa, rozs. A megmunkált területnek hány [százalék]át munkálták traktorral, illetőleg igáserővel?

Az előírányzott őszi vetés a város területére a mezőgazdasági ütemterv szerint:

	évi előírás	teljesítés
Fogatszántás	12 140	6 300
Traktorszántás	5 273	1 760
3000 kat. hold búza [van] elvetve		100%-ban,
1500 „ „ rozs „		100 „ „
200 „ „ őszi árpa „		100 „ „
30 „ „ lucerna elvetést nem nyert,		
60 „ „ szöszbükköny elvetve		100%-ban.

[Az] előírt szántási kötelezettség fogattal 8500 kat. hold, ebből megszántva [van] 6300 kat. hold, traktorral megszántandó 3160 kat. hold, elvégezve 1760 kat. hold.

Az előírt szántás határideje 1948. december hó 18.

2. Milyen nehézségek mutatkoznak az esedékes mezőgazdasági munkálatoknál /időjárás, igaerő, traktor, üzemanyag, vetőmaghiány/?

Az esedékes mezőgazdasági munkálatok elvégzésénél megemlítem, mint gátló körülményt a minőségi vetőmagvak későn történő megérkezését, úgyszintén a több mint egy hétig tartó esős időjárást.

Igaerő, traktor, üzemanyag elegendő mennyiségben áll a gazdák rendelkezésére. Vetőmaghiány a kiosztott minőségi és inséges vetőmagvak felhasználása után nem mutatkozik.

3. Van-e gépállomás, mennyi a gépállomány?

A város területén egy gépállomás működik Sumár-pusztán 12 traktossal, amelyek közül 11 üzemképes, és foglalkoztatva is van.

4. Volt-e vetőmagakció, kielégítőnek bizonyult-e, minőségi vagy egyéb panaszok voltak-e?

Vetőmagakció a város területén volt. Kiosztásra került nemesített vetőmagból 77 q búza, inséges vetőmagból 60 q búza.

Minőségi és egyéb panaszok a vetőmaggal kapcsolatban csupán annyiban merültek fel, hogy az igénylő gazdák a vetőmaghoz a MOSZK bürokratikus intézkedései miatt későn jutottak [hozzá].

5. Vetések állapota /hogyan keltek és fejlődnek a vetések, volt-e szükség valahol [a] kiszántásukra, és az [százalék]szerűen mekkora területre terjedt ki/?

A vetések 2/3-ad részében kifogástalanul fejlődnek és jó erőben mennek a télbe, 1/3-ad részére tehető az a vetési terület, amely későbben került elvetésre, és így [a] fejlődésben kissé viszsamaradt. Kiszántásra sehol sem került sor.

6. Milyen mulasztások, kárt okozó cselekmények történtek, s milyen büntetéseket szabtak ki?

Vetések, tengeriszár le nem vágás miatt 100 gazda ellen történt feljelentés, ezek közül a szegedi munkásbíróság elé került 2, a többieket nagy részben felmentették, kisebb részük pedig 30-tól 300 forint[ig terjedő] pénzbüntetésben részesült.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt hónapra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 2.

P. H.

Dr. Dobó [Gusztáv]
/Babics/ polgármester nev[ében] tan[ácsnok]

*Fogalmazvány, írógéppel írt irat, tintával és írógéppel írt javításokkal, felze-
tén ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással és pecséttel. MNL BKML
XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és
Közjogi Ügyosztály iratai 14/86 Kig. 1948. szám*

5.

Baja, 1948. december 8.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úrnak!

A Belügyminiszter Úrnak [a] fenti [198 008/1948. III. 1–2.] számú
rendeletére jelentem:

ad I. Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökke-
nésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint:

A mezőgazdasági ütemterv szerint					
	évi	heti	teljesítés holdban	teljesítés %-ban	
	előírás	előírás		évi	heti
Fogatszántás	12 140	10 090	6 630	54	66
Traktorszántás	5 273	4 220	1 940	37	46
Búzavetés	3 000	3 000	2 960	99	99
Rozsvetés	1 500	1 500	1 500	100	100
Árpavetés	200	200	250	120	120

ad 2. A város területén a mezőgazdasági munkálatokkal szemben agitáció nem tapasztalható. A kis- és középparasztság lassan, de fokozatosan lehordja a szarát a földről.

ad 3. A Függetlenségi Front pártjai, illetve a pártok helyi szervezetei előadásokkal, a helyi hírlapokban megjelenő újságcikkekkel hívják fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkálatok lelkiismeretes elvégzésére.

ad 4. A népi, valamint a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, valamint körrendeletekkel hívják fel a lakosság figyelmét a még el nem végzett mezőgazdasági munkákra, úgymint a szárbehordásnak és az őszi szántásnak az elvégzésére.

ad 5. Az őszi mezőgazdasági munkaversenyben kimagasló eredményt elérő hat gazda nevét már múlt jelentésben bejelenttem.

ad 6. A tengeriszár le nem vágása miatt múlt jelentésem óta a következő gazdákat büntette meg a városi kihágási bíróság. Nebojsza György 8 holdas, Gyurkity József 25 hold bérlője, Szekulity Mihály 8 kat. holdas, Novák Ferenc 10 holdas gazdákat.

ad 7. Fegyelmi eljárás nincs folyamatban.

ad 8. Az idő előrehaladottsága miatt a gazdáknak már vetési szándékuk nincs, és csupán ezért nincs vetőmagigénylés. Üzemanyag van elegendő.

ad 9. A munkálatokkal kapcsolatban sem panasz, sem kérelem nem merült fel.

ad 10. Egyéb jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi december 8.

[A] polgármester nevében:
Dr. Béla [Gyula] tanácsnok

[Felzetten:] II. jel[entés] anyaga

Eredeti tisztázata másodlata, írógéppel írt irat, felzetén ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/90. Kig. 1948. szám

6.

Baja, 1948. december 14.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban kiadott 617 860/1948. III.–3. számú rendeletre, 1948. évi december hónap első felére vonatkozó jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I/1.

Az 1948. évi december hó 2. napján készített korábbi jelentésem óta a kifogástalan együttműködés a koalíciós politikai pártokkal nem változott. Nemcsak a bajai koalíciós politikai pártokkal működünk együtt, hanem a december 10-én kapott főispáni utasításnak megfelelően, december 12-én 27 tagú bajai küldöttség kiutazott Bácsalmásra is, ahol az UFOSZ és a FÉKOSZ fúzióját előkészítő nagygyűlésen részt vett. Megítélésem szerint a bajai küldöttség részvétele a bácsalmási népi szervekre és a koalíciós pártokra igen jó hatást gyakorolt. Úgy érezték ugyanis, hogy a városi dolgozók végre felfigyelnek a falusi, illetőleg a mezőgazdasági dolgozók léteire is.

ad I/2.

A PDP, mint egyetlen működő ellenzéki politikai párt az elmúlt két hét során semmiféle kifogásolható megmozdulást nem tanúsított.

ad I/3.

Demokráciaellenes jelenséget az elmúlt két hét folyamán nem észleltünk. Ezzel kapcsolatban meg kell azonban emlékezni a Magyar Dolgozók Pártjában és a Nemzeti Parasztpártban folyó tagfelülvizsgálatról, amely a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket végleg ki fogja küszöbölni. Kívánatos volna, ha a Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt is megejtene a felülvizsgálatot. A felülvizsgálat egyben azt is jelenti, hogy aki

nem hajlandó magát ennek alávetni, az automatikusan kimarad abból a koalíciós pártból, amelynek csak színleges tagja volt, és amelyet csak búvóhelynek használt eddig.

Feltétlenül meg kell emlékezni a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség világtalálkozása alkalmából december 8-án Baján rendezett hatalmas méretű tömegmegmozdulásról is, amelynek erőteljes átképző jelentősége volt.

Az elmúlt két hét alatt sikerült csaknem teljesen kiértékelni Rákosi Mátyás miniszterelnök úrnak az MDP központi vezetősége ülésén tartott politikai megnyilatkozását. Az [a] következő hónapokra tudomásunkra hozta az egyre erőteljesebbé váló kormányprogramot. A demokrácia ellenségei e beszédből világosan kiérezhették, hogy mire számíthatnak, ha a jövőben is fenntartják eddigi magatartásukat.

ad II/1.

A kulákság magatartása még mindig tartózkodó. Az erőteljes főispáni és polgármesteri intézkedésekre azonban lassan, de fokozatosan lehordják a szarát a földről. Bízom benne, hogy dec. 18-ra, az országos átlagnál jobb eredményt érünk el.

A tengeriszár levágásának elmulasztása miatt egyébként legutóbbi jelentésem óta [a] következő gazdákat büntette meg a városi kihágási bíróság: Nebojsza György 8 holdas, Gyurkity József 21 holdas bérlő, Szekulity Mihály 8 holdas, és Novák Ferenc 10 holdas gazdákat.

Főleg a szőlőtermeléssel foglalkozó gazdákat azonban meg kellene nyugtatni, hogy milyen boráralakulásra számíthatnak, mivel jelenleg 1,20 Ft és 2,20 Ft között ingadozik a bor literenkénti ára, ez pedig több esetben nem éri el az önköltségeket, és így féltő, hogy a jövő évben nem fordítanak majd megfelelő gondot a szőlőművelésre.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg [az] egyházi személyek részéről városunkban demokráciaellenes megnyilvánulás az elmúlt két hét folyamán nem történt, sőt Garai Béla belvárosi plébánossal folytatott

polgármesteri távbeszélő-megbeszélés arra enged következtetni, hogy bizonyos enyhülés állott be az úgynevezett főispáni mezőgazdasági anyag szószékről történő közhírré tétele tárgyában.

ad II/3.

A közegészségügyi viszonyok a hónap első felében a következőképpen alakultak: Heveny fertőző betegségek terén a vörheny és a szamárköhögés megbetegedések az elmúlt hónappal szemben emelkedtek. Vörheny bejelentés hat, szamárköhögős betegség pedig 7 fordult elő. A vörhenyes megbetegedések, amint már az előző havi jelentésben is közöltem, inkább a bajszentistváni városrészben fordultak elő, és enyhe lefolyásúak [voltak]. A szamárköhögés megbetegedés a Damjanich utcai óvodával kapcsolatos. Még nem vált szükségessé az óvoda bezárása, amelyet az illetékes városi orvos azonban fokozottabb mértékben [ellenőriz]. Az óvónő utasítást kapott, hogy bármilyen köhögős gyermeket azonnal küldjön haza. Más fertőző betegség, amely intézkedést követelt volna, a város területén nem fordult elő.

A szegénybeteg-ellátás a városi rendelőben zavartalanul folyik. A szegénybetegek kataszterének felülvizsgálata folytán a város gyógyszereszámlája tetemesen csökkent. A múlt havi jelentésben közölt népegészségőri tanfolyam az MNDSZ Kossuth L. u. helyiségében zavartalanul folyik, és befejezés előtt áll.

A piacvizsgálatok során a fokozott ellenőrzésnek, és a rendőri büntetőbíró által kiszabott nagy összegű pénzbüntetések hatásaként a tej, [a] tejfel minősége javulóban van. Minthogy a minőség még nem kifogástalan, ezért a tejtermékek ellenőrzését állandóan szorgalmazzuk, és a kihágást elkövetőket a rendőri büntetőbíró-nál feljelentjük.

Az ipari üzemek ellenőrzésével kapcsolatban a nagymalomban lévő kukoricaszárító üzemnél talál[t] egészségügyi hiányosságokra, illetve azok műszaki megoldására a kerületi iparfelügyelő figyelmét felhívtuk. Úgyszintén az iparfelügyelőn keresztül az I. fokú Iparhatóságot is értesítettük. A város közegészségügyi helyzete, mind a fertőző, mind pedig más megbetegedések tekintetében kielégítőnek mondható.

Baja város közkórházának 1948. évi november havi betegforgalma a következő volt: 1140 beteget ápoltak, 16 304 ápolási nappal.

ad II/4.

Városunkban [a] közérdekű hírszolgálat az elmúlt két hét során kibővült, amennyiben Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalata a jövőben az eddigi szövegen felül, vasárnap délben az úgynevezett főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát is beolvassa. Ezenkívül a szombaton délben rádión kapott közérdekű híreket is beolvastatjuk. Ezenkívül Bajaszentistván városrészben is ismeretjük vasárnap de. a fentieket, és pedig akkor, amidőn a templomból kijövő közönség nagy tömegekben együtt van. Az elmúlt vasárnap Baján az esős idő miatt a közönség a híreket nem nagy számban hallgatta. Bajaszentistvánon mise után számosan hallgatták a híreket, azonban az eső miatt a hírközlés végére már csak 30 fő maradt vissza.

[A] fentiekén kívül szerdán és szombaton beolvassuk a piaci irányárakat, ezenkívül minden közérdekű hírt naponta többször hangszóró útján közhírré tettünk.

ad III/1.

A mezőgazdaság időszerű helyzetéről jelentem, hogy az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes. A mezőgazdasági ütemterv szerint:

a/ 200 kat. hold árpát kellett vetnünk, vetettünk	250 kat. holdat,
b/ 1500 kat. hold rozst	„ „ „ 1500 kat. holdat,
c/ 3000 kat. hold búzát	„ „ „ 2960 kat. holdat,
d/ 5273 kat. hold traktorszántásból elvégeztünk	1940 kat. holdat,
e/ 12 140 kat. hold fogatszántásból elvégeztünk	6630 kat. holdat.

Az adatok évi előírást jelentenek, a teljesítés viszont az eddigi eredményeket mutatja.

Az elvégzendő munkálatokkal szemben a város területén agitáció az elmúlt két hétben nem volt tapasztalható. A kis- és középparasztság szépen dolgozik. A szántás előírt határideje dec. 18. Az őszi szántás a meghosszabbított határidőben, amennyiben az időjárás kedvező marad, megtörténik. A Függetlenségi Front pártjai, illetőleg a pártok helyi szervezetei előadásokkal, a helyi

hírlapokban megjelenő újságcikkkel, stb. hívják fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkálatok lelkiismeretes, és időben történő elvégzésére.

A népi, valamint a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, valamint körrendeletekkel hívják fel a lakosság figyelmét a még el nem végzett mezőgazdasági munkáknak, úgymint a szár-behordásnak és az őszi szántásnak [az] elvégzésére.

ad III/2.

Az állattenyésztés helyzete megfelelő. Az állatállomány kifogástalan kondícióban van. A város tenyészállatai egészségesek, kondíciójuk, ápolásuk, takarmányozásuk jó.

ad III/3.

Amint már előbbi jelentésemben is közöltem, Baján jelenleg 2 földműves-szövetkezet működik. A bajai Földműves-szövetkezet a közelmúltban a „*Bácska*” szövetkezettel fuzionált, és kereskedelmi tevékenységgel bővült.

ad III/4.

A közellátás menete terén jelentenem kell, hogy az elmúlt napokban a közellátási bizottság a túrhetetlenül magas zsírát 18 Ft-ról 15 Ft-ra, és a sertéshús árát pedig 15 Ft-ról 12 Ft-ra szál-lította le. A sertés ugyanis már élősúlyban kg-ként 7–8 forintért kapható, és ezért indokolatlan volt a hentesek magas árkalkuláci-ója. Piaci vonalon is kifogástalan az ellátottság. Most is nagyobb a kínálat, mint a kereslet.

ad III/5.

Az ipar helyzete a következő: meglévő és működő üzeme-ink: a posztógyár, szeszgyár, bőrgyár, kelmefestő, hajógyár, láda-gyár az eddigi mértékben foglalkoztatják munkásaikat. A posztó-gyárban nagyobb újjáépítés és gépi felújítás van folyamatban. Az anyagellátás megfelelő. A fekál trágyatelep építése folyamatban van, és a hó vége előtt elkészül. 5 Northon közkutató fűrnak a vá-rosszéleken. E hó végére mind az öt kút elkészül. Az Erzsébet kir[ály]né úti útépítés teljesen elkészült. A kórházi konyhabővítés folyik. A városi közművek bérházépítése befejezés előtt áll. E hó-napban ez is teljesen elkészül.

ad III/6.

A munkanélküliek száma:

ipari	222 férfi	53 nő,
értelmi[ségi]	33 férfi	21 nő,
segédmunkás	183 férfi	200 nő,
kubikos	80 férfi,	
mezőgazdasági munkás	220 férfi.	

A munkanélküliek száma tehát 1012. Ehhez járul még mintegy 500 olyan özvegy, vagy idősebb asszony, akinek foglalkozása nincs.

A munkanélküliség enyhítésére a dunántúli Duna-parton partrendezési földmunkát kezdtünk, ahol a hónap elején és december 13-tól 120 ember dolgozik. Néhány napon belül megkezdjük a pandúr-szigeti öntözéses kertművelés földmunkáit is, ahol 50–60 férfit fogunk foglalkoztatni. A munkanélküliséget akkor tudnánk nagymértékben csökkenteni, ha a bajai téli kikötőben a száraz /kotrás nélküli/ kubikmunkákat megkezdhetnénk. Itt 200–300 férfi munkás megfelelő jövedelemre tehetne szert. Ez azonban a kormányhatóság feladata. Célszerű volna a Folyammérnöki Hivatal útján a munkálatok megkezdését kisürgetni. Fásítás, erdő-sítés szintén enyhíthetné a munkanélküliséget. Ezt a MÁLLERD útján kellene megindíttatni.

ad III/7.

A Mechanikai Szövőgyár Rt. bajai telepe, a Bajai Postahivatal és a városházi adóközetek munkaversenyben vannak. Reméljük, hogy szövőgyárunk rövidesen élüzem lesz. A munkaverseny eredménye kielégítő. Ezenkívül munkaverseny folyik a városi gáz- és villamos üzemeknél is.

ad IV/1.

Az igazgatás általános helyzete kielégítő. A közigazgatási tisztviselők egy részére igen nagy munkatöbbletet ró a népszámlálás munkáinak megfelelő előkészítése. A népszámlálásra igen nagy súlyt kívánunk helyezni, mivel ez képezi az ötéves terv elméleti alapjainak lerakását. Az elmúlt időszakban a közigazgatási bizottság egyszer, és a városi tanács háromszor ülésezett.

ad IV/2.

A polgármester a felügyeleti joggal kapcsolatos kötelességeit a legutóbbi jelentésben jelzett módon pontosan teljesítette.

ad IV/3.

A közigazgatás zavartalan működése érdekében Baja városánál tulajdonképpen a városi tanács ülései tekinthetők olyannak, amely megfelel pl. egy vármegyei tiszti értekezletnek. Ezenkívül Rostás Sándor MDP közig[azgatási] felelőssel is átbeszél a polgármester minden jelentősegteljesebb közigazgatási eseményt. Így a dolgozókkal való kapcsolat is tökéletes. E helyen kell jelentenem, hogy a tárcaközi bizottság a december 13-át megelőző öt napon letárgyalta a város 1949. évi költségvetési tervezetét.

ad IV/4.

A tárgyidőszakban fegyelmi eljárás nem rendeltetett el. Hat hónapnál hosszabb ideje folyó ügy nincs.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében a tárgyidőszakban változás nem történt.

ad IV/6.

A város polgármestere december hó 4-én, 5-én és 6-án Debrecenbe utazott, és ott részt vett az országos gázgyári kongresszuson.

ad V.

A törvényhatóság háztartásának általános helyzete jó, a város pénzügyi egyensúlya rendben van. Bevételeinket igyekszünk a legjobban kimunkálni. Itt jelentem, hogy küszöbön áll a városi adóhivatal, közmunkahivatal tisztviselőinek [az] államosítása. Értesülésem szerint ez már jan. 1-jén bekövetkezik. A felszabadulás óta ez a legjelentősegteljesebb közigazgatási változás.

ad VI/1.

A hároméves terv végrehajtása az ütemterv szerint folyik. A terv végrehajtása elé lényeges akadály nem gördült. Az Erzsébet királyné úti útépítéshez sikerül[t] megfelelő mennyiségű Duna-kavicsot beszerezni, és így ez [az] akadály is elhárult, és még a kemény tél beállta előtt sikerült az építkezést teljesen befejezni.

A városi közművek bérházépítésénél már csak az üzletek üvegezési munkálatai vannak hátra.

A 3 éves terv keretében a közkórházi konyhabővítési munkálatoknál a konyhatoldalék-épület központi fűtés, szellőztetés és gőzelvonó munkáira a versenytárgyalást a kórház megtartotta, és annak eredményeként a Körting Budapesti Nemzeti Vállalatot bízták meg a munkálatok elvégzésével, kereken 180 000 Ft-os költségkerettel.

Egyéb jelentenivalóm nincs. Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 14.

[Babics József] polgármester

[Felzetén:] Sc. 1948. dec. 21.

II. jelentés

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, írógépes javításokkal, felzetén tintás és ceruzás rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/79/3. Kig. 1948. szám

7.

Baja, 1948. december 28.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábrián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban kiadott 617 860/1948. – III. 3. számú rendeletre, 1948. évi december hónap második felére vonatkozó jelentésemet tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

ad I/1.

A korábban tett két jelentésem óta a kifogástalan együttműködés a koalíciós politikai pártokkal most sem változott.

A Polgári Demokrata Párt egy szobából álló párthelyiségét az EPOSZ lezárta, és a kulcsot elvitte. E helyiségre a népi ifjúsági szervezeteknek van szükségük. Az MDP megyei bizottsága ígéretet tett a PDP vezetőségének, hogy egy magánlakásból a lakáshivatal útján egy szobát párthelyiség céljára kiutaltat. Ezzel e kényes kérdés megfelelő és barátságos megoldást nyer.

ad I/2.

A PDP, mint a Baján működő egyetlen ellenzéki politikai párt az elmúlt két hétben sem tanúsított semmiféle kifogásolható megmozdulást.

ad I/3.

Demokráciaellenes jelenségeket az elmúlt két hét folyamán nem észleltünk. A Magyar Dolgozók Pártjában, továbbá a Nemzeti Parasztpártban is a tagfelülvizsgálat továbbra is folyamatban van, és mint múlt jelentésemben jeleztem, ez a pártokon belül a demokráciaellenes jelenségeket végleg ki fogja küszöbölni.

Mindszenty letartóztatásával kapcsolatban ez ideig demokráciaellenes megnyilvánulást nem észleltem. A hangulat külsőleg közömbös.

ad II/1.

A kulákság magatartásával kapcsolatban azt észleltem, hogy a legutóbbi sertéshúsár és zsírár leszállítás óta kisebb számban adják el kihizlalt állataikat. Inkább saját maguk[nak] vágják le. Ennek jobban utána fogunk nézni, nehogy esetleg feketezésnek adjunk lehetőséget.

ad II/2.

Az egyház, illetőleg egyházi személyek részéről városunkban demokráciaellenes megnyilvánulás a hónap második felében nem történt.

A Bácsalmási Nemzeti Bizottság felkérésére a Bajai Nemzeti Bizottság is egyhangúlag követeli az állami kereskedelmi leányközépiskolából Bagó István hittanár azonnali eltávolítását, aki néhány hónappal korábban Bácsalmáson demokráciaellenes kijelentéseket tett, és a demokrácia ellen izgatott. 1948. évi december hó 26. napján egyébként a róm. katolikus miséken a szószékről felolvasták a mezőgazdasági munka érdekében közhírré tenni

kért ún. főispáni szöveget, és mintaképül a legutóbb kitüntetett mezőgazdasági dolgozókat állították a dolgozók elé. Az egyházi személyek Mindszenty letartóztatásával kapcsolatban az elmúlt 1–2 nap alatt eddigi megállapításom szerint demokráciaellenes gyűléseket nem tartottak, és a szószékről sem nyilatkoztak. Garai Béla esperes-plébános megjelent a (sic!) m. jut.

ad II/3.

A város közegészségügyi helyzete december hónap második felében az alábbiak szerint alakult:

Heveny fertőző betegségek terén vörheny- és szamárköhögés-esetek jelentkeztek a szokásosnál nagyobb számban, azonban az esetek általában könnyű lefolyásúak voltak.

A szegénybeteg-ellátás a városi orvosi rendelőben zavartalanul folyik. Az egészségvédelmi szolgálat a szokásos keretekben folytatja tevékenységét. Ipari üzemek és piaci ellenőrzés terén komolyabb kifogások nem voltak. A népegészségőri tanfolyam befejezést nyert. A népegészségőri vizsgát 18 személy tette le. Szolgálati beosztásuk iránt az intézkedést megtettük.

Baja város közkórházának 1948. évi november havi betegforgalma a következő volt: Ápoltak 1144 beteget 16 304 ápolási nappal. A napi átlagos beteglétszám 544 [fő] volt, az ápolás átlagos tartama 14 nap, az ágykihasználás pedig 91%. Az ápolási napokból 434 II. osztályú, 1755 III. osztályú, 1456 a biztosító intézeti, 526 csecsemő, és 12 133 [volt] a közköltséges szegénybeteg.

ad II/4.

A közérdekű hírszolgálattal kapcsolatban jelentem, hogy a főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát, továbbá a rádión kapott közérdekű híreket is mindenkor pontosan közhírré tesszük, illetve felolvastatjuk a hirdetővállalat hangos híradóján keresztül, és ugyanezeket a híreket dobolás útján közhírré tesszük Szentistván városrészben is. Minden igyekezetünk ellenére is a közérdekű hírekkel szemben a közönség körében a kívánt érdeklődés még nem mutatkozik. Mindenesetre azon vagyunk, hogy a közérdekű híreket olyan időben tesszük közhírré, amikor vasárnap a templomokból kijöve a forgalom a legnagyobb. De ezenkívül minden közérdekű hírt naponta többször is hangszóró útján közhírré teszünk.

III/1.

A mezőgazdaság helyzetéről 1948. évi zárójelentésemet az alábbiakban terjesztem elő.

A kemény tél és az erős fagy miatt a vetésekben a legutolsó jelentésem óta változás nem állott be. Az erős fagy miatt a gazdák a szántást sem folytathatták. Sajnálatos körülmény, hogy már december elején is négy napon át mezőgazdasági munkát akadályozó, komoly fagy volt. A kemény tél miatt általában minden külső munka leállt, csak a kukoricaszár behordása volt helyenként folyamatban.

Itt jelentem, hogy a város összes szántóterülete 17 625 kat. hold. Ebből a mai napig ősziekkel elvetett terület nagysága:

búza	2960 kat. hold
rozs	1500 " "
szöszösbükköny	60 " "
őszi árpa	250 " "
lucerna	30 " "

Összesen: 4800 kat. hold

Évelő takarmánynövényekkel elvetett terület:

lucerna	232 kat. hold
vörös here	16 " "
bíbor here	1 " "
őszi takarmánykeverék	12 " "

Összesen: 261 kat. hold

A tavaszi munkálatok alá elvégzett traktorszántás 2020 kat. hold

A tavaszi munkálatok alá elvégzett fogatszántás 7150 " "

Összesen: 9170 kat. hold

Így tehát az összes megművelt terület 9170 kat. hold.

Mint hogy Baja város területén kerekén 3000 kat. hold futóhomok van, ezért ennek [az] őszi megmunkálása alól mentesítést kaptunk. Így tulajdonképpen csupán 5455 kat. hold földet nem szántott fel városunk lakossága.

ad III/2.

Az állattenyésztés helyzete megfelelő. Az állatállomány jó erőben van. A város tenyészállatai egészségesek.

ad III/3.

A földműves-szövetkezetek működéséről a következőket jelentem:

A bajai földműves-szövetkezet gabonafelvásárlással, lőtt állatok értékesítésével, mezőgazdasági kisgépakcióval, vetőmagakcióval, műtrágyaakcióval és a bajai liszt elosztásával foglalkozik.

1949. évi január hó 1. napjától kezdve a nyersbörbegyűjtést is végzi.

A földműves-szövetkezet keretein belül működik 150 hold területen a földbérő-szövetkezet is. Ennek 12 tagja van. Az említett területből 70 holdon búzát vetettek el. A többin is táblás gazdálkodást folytatnak.

ad III/4.

A közellátással kapcsolatban már jelentettem, hogy a közellátási bizottság a nagyon magas zsírárát, és [a] sertéshús árát leszállította. Kétségtelen, hogy a hentesek árkalkulációja túl magas volt. Azonban a leszállított árak mellett lényegesen kevesebb a sertéshús és a zsír, mint volt a magas árak mellett.

ad III/5.

Az iparban az üzemanyag-kiutalás nem elegendő. Úgyszintén körülményes az anyaghivatal útján beszerzendő nyersanyag beszerzése.

ad III/6.

A munkaközvetítőnél jelentkezett munkanélküliek száma:

ipari	436 férfi	110 nő
értelmiségi	58 ”	30 ”
segédm[unkás]	270 ”	240 ”
kubikus	86 ”	– ”
mezőgazdasági	400 ”	– ”

Az építőipar leállásával, valamint a Duna-jobbparti földmunkának a Duna zajlása miatti leállásával a munkanélküliek száma emelkedett. Most a Pandúr-szigetben indítunk öntöző gazdálkodási /bolgárkertészet/ árokhalózat építésére földmunkát, kb. 100 fő

beállításával. Ha a bajai téli kikötő száraz kubikmunkálatait is megkezdhetnénk, ezzel lényegesen csökkenthető volna a bajai munkanélküliség, továbbá fásítás, erdősítés is enyhítene ezen a kérdésen. Elmúlt jelentésemben is rámutattam arra, hogy a bajai téli kikötő ügyében a Kormányhatóság volna illetékes intézkedni, s ezért ezúton is kérjük ez ügyben Főispán úr hathatós közbenjárását, a bajai munkanélküliség enyhítése érdekében.

ad III/7.

A munkaversenyek az eddigi jelentéseimben jelzett hivatalokban és üzemekben továbbra is lendületesen folynak.

ad IV/1.

Igazgatásunk általános helyzete kielégítő. A népszámlálás előkészítése továbbra is munkatöbbletet jelent egyes közigazgatási tisztviselőknek. A munkálatok kifogástalan és lelkiismeretes elvégzésére a kormány elgondolásainak megfelelően, igen nagy súlyt helyezünk.

ad IV/2.

A felügyeleti joggal kapcsolatban meg kell említenem a december hó 18-án tartott számonkérőszéki vizsgálatot. A vizsgálat eredménye szerint a hátralékok csökkentek. Ez mutatja, hogy a tisztviselők a főispán buzdító szavait komolyan vették.

ad IV/3.

Az elmúlt fél hónapban 3 tanácsülés, december 18-án kisgyűlés és közgyűlés volt. A közgyűlésnek legfontosabb tárgya a polgármesteri jelentés volt, amelyhez a törvényhatósági bizottsági tagok igen nagy számban szóltak hozzá. A jelentés az elmúlt félévre vonatkozott. A végzett munkákkal és a jelentésben foglaltakkal szemben a törvényhatóság elismerését fejezte [ki]. Kifogás csak az áramszolgáltatással és a házhelykiosztásokkal kapcsolatban volt.

ad IV/4.

Az elmúlt időszakban fegyelmi eljárás nem indult. Hat hónapnál hosszabb ideje folyó ügy nincs.

ad IV/5.

Az önkormányzati alkalmazottak körében a tárgyi időszakban változás nem volt.

ad V. Adóhelyzet.

A törvényhatóság háztartásának helyzete jó. A város pénzügyi egyensúlya rendben van. Előirányzott bevételeink befolyának. Államsegélyünk utolsó részletét megkaptuk.

ad VI/1.

A hároméves terv végrehajtása az ütemterv szerint folyik. A terv végrehajtása elé nagyobb akadály nem gördült.

a/ A városi fekáli trágyatelep munkái 80%-ban elkészültek, a kemény fagyok a további betonozást akadályozzák. További munkáihoz anyagokat szereztünk be.

b/ 5 kút fúrása közül 2 elkészült, 3 munkában van.

c/ Közkórházi konyhabővívési belső szerelőmunkák folynak.

d/ A városi közművek bérháza teljesen elkészült.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1948. évi december hó 28.

/Babics/ [József] polgármester

[Felzet:] Sc. 1949. I. 4.

M. 1948. dec. 29.

Gellért [Viktória]

III. jelentés

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, ceruzával írt rájegyzésekkel és írógépes javítással, aláírás nélkül. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 21/1949. Kig. szám – alapszám: 14/94. Kig. 1948. szám

8.

Baja, 1948. december 30.

Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábrián László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja

Főispán Úr!

Fenti tárgyban és szám alatt, 1948. évi december 28. napján kelt jelentésemet a kapott szóbeli utasításnak megfelelően tisztelettel az alábbiakkal egészítem ki:

1. A városi adóhivatal 1948. évi működéséről összesítő jelentésem az alábbiakban terjesztem elő:

Folyó évre házadóban és bírságban előírtunk: 2 057 223 forintot. Az együttes kereseti és jövedelemadóban 1 243 519 forintot, vagyonadóban 236 569 forintot, jövedelemtöbblet-adóban 769 565 forintot róttunk ki. A vízszabályozási járulékkal a város I. fokú kivetése 4 385 747 forint 31 fillér. December 18-áig a lerovási eredmény 4 577 000 forint, tehát az I. fokú kivetés teljesen befolyt. Így az adómorál jónak mondható. A hároméves terv pénzügyi fedezetét biztosító előírások szintén 80 százalékon felül befolytak. Illetményadó-bevételünk állandó lassú emelkedést mutat.

Fogyasztási adóbevételeink ugyancsak emelkednek. A szüreti eredmények felvétele megtörtént 16 000 hektoliter mennyiségben, a tavalyi 12 000 hektoliterrel szemben.

A városi háztartás helyzete kielégítő, előirányzott bevételeink befolytak, így pénzügyi hiány miatt kitűzött feladataink megvalósítását nem kellett elhalasztanunk. Államsegélyünket megkaptuk. Az 1949. évi költségvetés helyszíni tárgyalása folyó hó 9–13. között megtörtént, és azt 706 843 forint hiánnyal a Miniszterközi Bizottság elfogadta. E jóváhagyás alapján a jövő évben kb. 1 200 000 Ft beruházást fogunk elvégezni, ami a hasonló vidéki városok e célra szolgáló hiteleit jóval meghaladja.

2. A városi adóhivatal államosításával kapcsolatosan jelentem, hogy folyó hó 10-én a Pénzügyminisztérium kiküldöttei a helybeli pénzügyigazgatóval tárgyaltak. A tárgyalás eredményeképpen az államosítást január hó 1-jére várjuk, bár a mai napig erre vonatkozólag felsőbb hatóságoktól erre semmiféle intézkedést nem kaptunk.

3. Célszerű lenne az, ha a Főispán úr személyesen járna el az Orsz[ágos] Vízgazdálkodási Hivatal elnökénél Budapesten, Mária Valéria u. 10. sz. alatt /dr. Szentiványi Lajos elnöknel/. Itt január és február hónapokra 80 000 forintot kell kézi erővel végzendő földmunkákra kiutaltatni az Országos Tervhivatal által. Ez összegből a bajai téli kikötő építkezése tovább folytatható 120–120 fővel. Ezzel a munkanélküliség enyhítést nyerne.

4. A beszolgáltatást túlteljesítő gazdákat a kormányzat Bács-Bodrog vármegyében is jutalmazásban kívánta részesíteni. Ezért dr. Fábrián László főispán úr 1948. évi december hó 23. napján a városháza közgyűlési termébe bekéretett 161 megyei és 9 bajai élgazdát, akik[et] fejenként 250–200, és 150 forint összegű pénzjutalomban, valamint díszoklevélben részesítettek. Úgyszintén az első díjjal kitüntetett gazdák kétheti üdültetésben részesülnek Hévízen és Galyatetőn.

Más jelentenivalóm nincs.

Baja, 1948. évi december hó 30.

Babics [József] polgármester

[Felzet:]

M. 1948. dec. 30.

Gellért [Viktória]

III. jelentéshez az 1) Pótjelentés

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, első pótjelentés, felzetén ceruzás és tintás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/94. Kig. 1948. szám

9.

Baja, 1949. január 3.

**Baja thj. város polgármesterétől
Dr. Fábíán László Úrnak, Baja thj. város és
Bács-Bodrog várm. főispánjának – Baja**

[Főispán Úr!]

A mai napon távbeszélőn kapott utasításra, 1948. év december havának második felére vonatkozó második kiegészítő jelentésem tisztelettel az alábbiakban terjesztem elő:

1. A Bacsó Béla utcában megindított kútfúrásnál kb. 20–25 méter mélységben vékony tözegrétegben földgáz jelentkezett. A fúrást egyelőre megállítottuk, hogy a gázfeltörés erejét egy-két hétig kipróbáljuk. Ez a jelenség Baján a kutak fúrásánál elég gyakori, a tapasztalat azt mutatja, hogy a gázok hamar kimerülnek. Egy-két heti próbaömlés után határoz arról a városi tanács, hogy a gázt értékesíti-e, vagy pedig a víz után fúrat tovább. Tervhivatali geológus a napokban leérkezik.

2. A pénzügyminiszter úr 258 507/1948. Eln. szem. szám alatt a mai napon érkezett körrendeletével [a] pénzügyi közigazgatás államosításával kapcsolatban Baja városában adóhivatal szervezését rendelte el. Az adóhivatal személyzetének biztosítása céljából a belügyminiszter úr 620 335/1948. III. 3. számú átiratában adott hozzájárulása alapján a 7760/1946. ME sz[ám]ú rendeletben foglaltakra tekintettel az egyidejűleg leküldött kimutatás szerint a városi adóhivataltól 24, és a városi közmunkahivataltól 2 tisztviselőt és egyéb alkalmazottat vett át a pénzügyi tárca létszámba.

A pénzügyminiszter úr rendeletére a kimutatásban szereplő alkalmazottakat 1949. évi január hó 1. napjával eddigi városi szolgálatuk alól felmentettem, és a szervezett új adóhivatal részére rendelkezésre bocsátottam.

Magánértesülésem szerint Szélig Gyula állami adóhivatali főtanácsos lesz az adóhivatal vezetője.

3. Végül pótlólag jelentem, hogy a beszolgáltatás terén kitűnt gazdák jutalmazásánál megjelent Garai Béla belvárosi esperes-plébános is, aki az ünnepélyt végighallgatta, és az ott hallottakat másnapi templomi szentbeszédében részben felhasználta.

Baja, 1949. január hó 3.

Babics [József] polgármester P. H.

[Felzet:]

III. jelentés. 2 sz. pótjelentése

M. 1949. I. 3.

Gellért [Viktória]

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt irat, második pótjelentés, felzetén tintás és ceruzás rájegyzésekkel, tintával írt aláírással, és pecséttel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/94. Kig. 1948. szám

A TÖRVÉNYHATÓSÁGI BIZOTTSÁGHOZ INTÉZETT POLGÁRMESTERI JELENTÉSEK

1.

Baja, 1945. május 12.
Polgármesteri jelentés

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

A minap beállott béke állapotából nem szívesen tekintünk vissza az elmúlt háború borzalmaira, minthogy azonban városunk mai gazdasági helyzete ma még úgyszólván kizárólag az elmúlt háború következményeként adódik, kénytelen vagyok egy-két szóval már most előljáróban, de az egyes részleteknél is arra olykor-olykor hivatkozást tenni.

Hazánk szempontjából a háborúba lépésnek már kezdettől fogva nem látszott semmi értelme, sőt a tisztán látók előre tudták rabszolgasorsunkat, német győzelem esetén. Ebben a tudatban, és német részről történt teljes gazdasági kihasználtság mellett viselt háború természetesen már kezdettől fogva lelkiileg úgy, mint anyagilag igen erősen igénybe vette a nemzet erejét, és így mikor az orosz haderő az ország határához közeledett, az elmúlt év nyarán, itt már egy lélekben kifárasztott, és gazdaságilag úgyszólván teljesen kifosztott országot talált.

Ez volt a helyzet helyi viszonylatban városunkban is, mikor múlt év október 20-án a szovjet hadsereg hozzánk bevonult. Nálunk a lelki fásultságot és megdermedést, valamint az anyagi kimerülést még az erre irányított menekülők heteken át elvonuló hosszú sora is súlyosbította.

A háború gazdasági következményeit városunk a történelem folyamán több ízben súlyosan érezte. De stratégiaileg ennyire közvetlenül a maga területén utoljára 1704–1708. évben tapasztalta, mikor Vak Bottyán és Monaszterli csapatai hadakoztak egymással ezen a vidéken.

A háború első szele ebben az értelemben a bánáti és dél-bácskai menekülő svábság átvonulásával, a második szele pedig a helyi hivatalok és helybéli lakosság menekülésével indult meg. Az izgalmak, a bizonytalanság érzése közepette valóságos fellélegzésként hatott annak tudomásulvétele, hogy a szovjet hadsereg a lakosságot közelebbről érintő harc nélkül városunkba beérkezett.

Az eddig elmondottakból már leszűrhető, hogy ezeknek az eseményeknek, és a hirtelen felmerülő előre nem ismert rendkívüli feladatoknak városunk milyen feszültséggel nézett elébe. Lelkiileg fásultság, tartózkodó visszahúzódás, a tettekreklés legteljesebb hiánya úgyszólván mindenki részéről, anyagilag az akkor már öt éves háború által okozott teljes lerongyoltság. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a városi hivatalok, vezetők és szaktisztviselők nélkül állottak, nem volt semmiféle közvetlen, vagy távolabbi felsőbb hatóság, amely utasítást, tanácsot, vagy irányítást adhatott volna, a város pénztára pénz nélkül tátongott, az itt maradt tisztviselők a szükséges iratok, könyvek és írógépek nélkül azt sem

tudták mihez kezdjenek, megközelítő képet alkothatunk arról, hogy mit kellett vállalnia annak, akiben volt elég elszántság – a bátorság kevés volt ehhez – volt elég áldozatkészség ahhoz, hogy odaálljon az orosz katonai parancsnok elé, és meg merje mondani, hogy ő ennek az ellenségként legyőzött, lealázott, magára hagyott városnak a vezetője, hogy odaálljon a város lakossága elé, és állja a panaszokat, kísérelje meg azok orvoslását, küszködjön a rászakadó emberfeletti feladatokkal, pusztá kézzel sötétben vagdalkozva, hisz az akkori bizonytalanságban szinte nem volt megállapítható, mi a valóságos feladat, és mi abban csak rémlátomás.

Ezt vállalta az, kit a bevonuló hadsereg parancsnokának felhívására a városi közigazgatás itt maradt tisztviselőgárdája október 22-én polgármesternek választott, és aki a Kommunista Párt 11 tagjából, és további tíz tagból, [a] november 11-én megalakult úgynevezett városi tanáccsal együtt irányította a város vezetését egészen ez év január 27-ig, amikor a városi tanács a Nemzeti Bizottság megalakulásával megszűnt, illetve ez év február 5-ig, amikor elődöm lemondása folytán helyébe én kényszerültem a polgármesteri székbe.

Nem szándékozom az elmúlt hét hónap történetét részletesen ismertetni, de meg kell jegyezni, hogy a bevonulás alkalmából semmiféle rendzavarás nem történt. A város lakosságának fegyelmezett voltát fényesen igazolja az a tény, hogy sem a városi közigazgatás és rendfenntartási szervezet gazdátlanságát, sem a hadműveleti változást úgyszólván senki – nem illeti tisztelet a kevés kivételt – semmiféle rendzavarásra, fosztogatásra fel nem használta. Ebben azonban a lakosság érdemén felül a 11-es tanácsnak, és a Vörösőrségnek az érdemeit is el kell ismerni.

A városi tanács megalakulásával és a közigazgatási szervezet megindításával egyidejűleg már gondoskodni kellett a rend fenntartásáról, valamint a közellátás biztosításáról is. A rendfenntartás céljára előbb polgárőrség, illetve október 27-én a városi közigazgatástól teljesen független Vörösőrség alakult, mely kezdetben az orosz hadsereg közmunkaigényeinek kielégítésével, és a katonai elszállásolással is foglalkozott.

Később, ez év január 13-án a Vörösőrség államrendőrséggé szerveződött át.

Ebben az új helyzetben a szűkebb értelemben vett közigazgatási feladatok háttérbe szorultak, és természetszerűleg a gyakorlati feladatok domborodtak ki. Ezek közül a legégetőbb problémákat kívánom egy pár rövid szóval a t. közgyűlés előtt ismertetni.

E problémák között a legfontosabb a közellátás problémája, a közellátási problémák között pedig a legelső helyen áll a kenyér előteremtésének a kérdése. Ez egyrészt búzaproblémát, másrészt szállítási problémát, de ezenfelül malom-, sőt egy időben pékproblémát is jelentett. Sajnos, úgyszólván az egész idő alatt csak egyik napról a másikra volt az adott nehézség mindig leküzdhető, de bizony megesett, hogy egyik-másik napon a pékek a lakosságot nem tudták kenyérrel ellátni. A bajai raktárak legnagyobb részben hadiszákmánynak számítottak. Úgy kellett innen-onnan egy-egy községben felkutatni kisebb mennyiségeket, és a nem egészen százszázalékos akkori személy- és vagyónbiztonság mellett valósággal belopni a városba. Időnként alig volt malom, amelyik nekünk örülhetett, vagy alig néhány pék volt, aki a polgári lakosságnak süthetett. A nagyobb csapattestek elvonultával azonban ma már sem malomban, sem pékben nem számottevő a hiányunk. A kenyérnehézségek azonban ennek ellenére ma sem tekinthetők leküzdötteknek, mert augusztus 15-ig számított ellátási évre szükséges mintegy 50 vagon búza előteremtése nem mutatkozik könnyű feladatnak.

Szállítási nehézségek következtében a környékbeli falvakban rekedt hizott sertések a zsirellátást, sőt február végéig a húselvételt is könnyen biztosították, annál is inkább, mert a lakosság érdekében a magánvágásokat a városi közellátási hivatal erősen hangsúlyozta. Ma azonban már húsrá úgyszólván egyáltalában nem lehet számítani. Sóból a múlt héten érkezett kereken 180 q Aknaszlatináról, ahonnan 3–4 hét múlva további szállítmányok vannak kilátásban. Cukor az új gyártási idényig aligha várható. A tejkérdésben a nagyobb nehézségek akkor kezdődtek, amikor a

hadikórházak maguknak foglalták le a környékbeli falvak egész tejtermelését. Azóta úgyszólván csak Bajára szorítkozhatunk, ami természetesen közel sem fedezi a szükségletet.

A közellátásnak talán a legnehezebb feladata volt a téli tüzelőanyag-szükséglet rendelkezésre bocsátása. Ez elsősorban az elmenekült lakosság itt maradt tüzelőanyag-készletének lefoglalásával és felosztásával nyert természetesen egész csekély részben megoldást, de azon felül kénytelenek voltunk az érsekség pandúr-szigeti erdejében, és a Bokodi út mellett lévő egyes magánakácokban a tulajdonosokkal való megállapodás mellett fakitermelést végeztetni, annál is inkább, mert a Kékhegyen kitermelt akácfa-mennyiséget az orosz katonaság egészben igénybe vette.

Nem mulaszthatom [el] ezzel kapcsolatban annak [a] megemlítését, hogy a városi tanács egyik megbízottja, valamint a közellátási felügyelőség vezetője és személyzete teljes odaadással és fáradhatatlan munkabírással vett részt a városi közellátási hivatal vezetésében, irányításában és munkájában, és tette lehetővé, hogy a nehézségek ellenére a lakosság ellátása a körülményekhez képest a legnagyobb mértékben biztosíttassék. Fáradhatatlan, önzetlen munkájukért őket a legteljesebb elismerés és köszönet illeti.

A város második problémája a pénzügyi probléma volt. Egyelőre ugyan az elmenekült tisztviselők javadalmazásának kivesésével, a különböző előirányzott beruházások elestével kimerítetlen hitelek maradtak, de egyrészt a valóságban nem állott készpénz rendelkezésre, mert az anyagi kiürítés folytán a városi pénztár teljesen üres volt, és a helybeli pénzügyintézetek is erősen igénybe voltak véve a betétesek részéről, másrészt a város egyes jövedelmeitől egészen elesett, és új, rendkívüli fizetési kötelezettségek állottak elő. A lakosság elismerésre méltó megértéssel, az adók pontos befizetésével sietett a város segítségére, de amikor már a mindenkori pénztárkészlet fedezni kezdte volna a mindenkori szükségleteket, az 1000 pengős bankjegyek forgalomba hozatala, és ezeknek a városi pénztárban is beállott felszaporodása okozott úgyszólván teljes pénzügyi immobilitást. Ez a helyzet egészen február végéig annyira fokozódott, hogy ekkor már közel 600 db 1000 pengős bankjegy volt a pénztárban, amivel a városi

pénztár nem tudott mit kezdeni, és így ez azt jelentette, mintha ez az összeg nem is állott volna rendelkezésre. A városnak évi 4 milliós költségvetése természetesen már önmagában nem teszi lehetővé, hogy ekkora összeg a város részére hitelezői minőségben azt jelentse, hogy be van fizetve, adósi minőségben pedig azt, hogy ezzel a maga részéről senkinek nem tud fizetni, mert visszaadni, vagy felváltani nem állott senkinek módjában, illetve senki nem volt hajlandó. Csak február végétől kezdődően jutott az egyik helybeli pénztézet abba a helyzetbe, hogy fokozatosan a város pénztárában lévő összes 1000 pengős bankjegyeket felválthatta, és ettől kezdve a város ez összeget is mobil tőkévé változtathatta, annál is inkább, mert a magyar kormány intervenciójára a szovjet hadsereg később már inkább kisebb bankjegyeket bocsátott forgalomba.

A készpénzhiány okozta nehézség enyhítésére szolgált az a körülmény, hogy a városi tanács által létesített, és kizárólag a városi tanács egyes tagjainak utalványozási joga alatt álló, ügynevezett szociális és közbiztonsági alap a város pénztárába fizetett be kezelés céljából. Ez a pénztári készletben fokozatosan, de egyébként igen rövid idő alatt 309 357 pengőt jelentett. Pénztári elismervény ellenében ezenfelül a város 4%-os kamatozású búzavalutára szóló kölcsönt is vett fel 136 000 pengő értékben, ami szintén hozzájárult a momentán készpénzhiány enyhítéséhez.

A pénzügyi nehézségek egy része, különösen az első időkben, úgyszólván teljesen készpénzhiány nehézség volt. A város ugyanis az orosz katonai parancsnokság megértő hozzájárulása alapján, úgyszólván megszakadás (sic!) nélkül fizette az állam helyett az összes hadisegélyeket, ami önmagában október 23-tól május 1-jéig 432 285 pengő 50 fillért tett ki. Ugyanezen idő alatt ezenfelül a következő összegeket előlegeztük az állam helyett:

hadirokkantak, hadiözvegyek	
és hadiárvák járadékaira:	79 748,63 P ,
rendőrség illetményeire	117 158,00 ” ,
gyermekmenhelyről kihelyezettek	
gondozási díjára	19 247,30 ” ,

állami tisztviselők és nyugdíjasok illetményeire	349 370,82 ”,
az új magyar honvédségnek előlegeztünk	110 000,00 pengőt,
ebből visszafizettek	60 000,00 ”,
fennmaradt a mai napig	50 000,00 P.
A folyamtermelői hivatalnak és a MFTR-nek	61 000,00 ”.

Természetesen a befolyó adónak az államkincstárt illető részét ezeknek, és egyéb, az állam helyett előlegezett összegekből felmerült követeléseinknek részbeni csökkentésére fordítottuk.

Április hónapban azonban Baján is felállították az állampénztárt, amivel a város mentesült az államot terhelő fizetésektől, a hadisegélyek kivételével.

A pénzügyi problémának csak kisebbik része volt a készpénzhiány kérdése, a nagyobbik, és a jövőben még fenyegetőbb nehézség a fedezethiányban jelentkezik. A kiadások fokozódnak, a tisztviselői fizetések, munkabérek emelkednek, a dologi kiadások növekszenek, ezzel szemben a jövedelmek lassankint apadnak. A borfogyasztási adó az elmúlt évek költségvetéseiben és zárszámadásaiban a város adójövedelmének csaknem felét tette ki. Most a szüret után összeírt 16 784,90 hl bormennyiségből 8000 hl-re érkezett törlési kérvény azon a címen, hogy az orosz katonaság ellenérték nélkül elvitte. A város súlyos gazdasági helyzetére, valamint a borárak szédületes emelkedésére tekintettel, [a] termelőnél hiányként bejelentett bormennyiség 50%-át, italmérési engedéllyel rendelkezőnél pedig 25%-át tudta csak figyelembe venni a javadalmi hivatal. A sörfogyasztási adó, a szeszadó úgyszólván teljesen elesett, a vigalmi adó csak filléres összegeket jelent, a húsfogyasztási adó, a vagyonátruházási illeték a minimálisra csökkent.

De az adójövedelmeken felül egészen leapadtak a bér- és haszonbér-jövedelmek is. A régi vármegyeház még ma is hadikórház céljául szolgál, a régi postaépület is nagy részben üresen áll, a városi bérházban mindössze két lakó van még, a mátéházi földek haszonbérbe adott része pedig a földbirtokreform során igénybe vétetett.

De nemcsak ezek az egyes kirívóbb jövedelmi források apadtak el, hanem általában az összes adónemek tekintetében igen erős csökkenés várható azért, mert a gazdasági élet üteme lelanyhult. A kereskedők és iparosok figyelmen kívül nem hagyható része szüneteltette már iparjogosítványát helyiség, áru, illetve nyersanyag hiánya miatt. Az adóalanyok megfogynak és elerőtlenednek, az adóalapok lecsökkennek, az adó szempontjából megfogható jövedelmek megfogyatkoznak, és csak a megadózás alá nehezen vonható jövedelmek szaporodnak.

Lesújtó kép, de lehet rajta segíteni. Nem is azért festettem ennyire a valósághoz híven, hogy kétségbeesést keltsek, hanem azért, hogy ezzel is mindenkit a város megsegítésére buzdítsak. Egyet azonban le kell szögezni, hogy ebben a helyzetben segíteni csakis áldozatos lélekkel lehet, ma tehát aki áldozatot, esetleg súlyos áldozatot hozni nem hajlandó, az nem állíthatja magáról, hogy segíteni akar.

A hadműveleteknek városunk területén történt átviharzása egészen újszerű problémát idézett elő, a közmunkák és a katonai elszállásolások képében.

Amint november utolsó napjaiban az arcvonala a Duna-vonalától nyugatra húzódott, megindultak a hídépítési, vasúti pályajavítási, különböző szállítási és átrakási munkálatok, amelyekhez szükséges emberanyag összegyűjtésének, elosztásának nagy munkáját előbb a rendőrség, majd később a közmunkahivatal végezte, és végzi ma is. Meg kell erről emlékezni részben azért, mert volt egy igen hosszú, több hónapig tartó időszak, amikor a városi közigazgatásnak valósággal súlypontja volt a közmunkakérdés szervezése és irányítása, a katonaság által különböző hadműveleti célokra igényelt legkülönbözőbb anyagok és tárgyak összegyűjtése, rendelkezésre bocsátása, hadikórházak elhelyezése, ágyneműk, stb. rendelkezésre bocsátása, másrészt azért is, mert a mindezeket végző szervek kétségkívül nem tökéletes munkájával szemben felhangzó panaszokra is kell egy rövid megjegyzést tennem. Ez a munka egészen újszerű volt, nem lehet szó kialakult és már ismert módszerekről, a szükséges szervezési előmunkálatokra sem volt idő, azonfelül emberek végezték, és ideges hangulatban, idegesítő

körülmények között tömegekkel kellett – legtöbbször elégedetlenkedő tömegekkel – dolgozniok. Aki el tudja képzelni, mit jelent a már dolgozó 1000 állandó, és szakmunkáson felül néha további 1000 alkalmi munkást egy nap alatt összehozni, vagy mit jelent egy éjszaka több száz katonát magánlakásokban elhelyezni, az talán meg tud mindent érteni, és nem fogja még az esetleg valóban fennforgó hibát sem tisztára a saját egyéni érdeke alapján nézni, melyet az emberek egy nagy része igen gyakran hajlandó összetéveszteni a közérdekkel.

Az emberi erőnek és az igának a közmunkára való igénybevétele városunkban általában nagyfokú volt, de elismerés illeti az orosz katonai városparancsnokunkat azért, hogy amikor a tavaszi mezőgazdasági munkák megkezdése már komolyan időszerűvé vált, attól kezdve ez igényeket a lehetőséghez képest mindenkor csökkenteni igyekezett.

A mezőgazdasági munkák teljes eredménnyel való elvégzése városunk életfontosságú problémája. Az őszi betakarítási, szántási és vetési munkálatok egy részének elmaradása, az igaerőnek úgyszólván tizedrészére történt lecsökkenése, a vetőmag-, [a] traktor- és [az] üzemanyaghiány olyan nehézségek voltak, melyekkel a 30 300/1945. FM sz[ám]ú rendelettel megalakított termelési bizottság és a földművesek csak nagy erőfeszítéssel tudnak megbirkózni. Mióta azonban az orosz hadsereg által a magyar kormánynak juttatott, és azon keresztül a városunkba irányított üzemanyag egy része megérkezett, a nehézség erősen enyhültnek tekintendő, és a termésbe vetett reményeink szilárdabb alapokra helyezhetők. A szőlőtermés biztosítása céljából a földművelésügyi kormányzat kat. holdanként 2 kg rézgálicot utalt ki. A lakosság zöldvetemény részbeni biztosítására a Kis-Pandúr-szigetben és Szentistván határában összesen 270 darab, egyenkint kereken 200–600 n[égy]szög]-öles konyhakertet osztott ki a város.

Bár a városi közigazgatástól függetlenül felállított bizottságok végzik a 600/1945. ME számú rendelet szerint [a] földbirtokreform végrehajtását, és így e kérdés nem tartozik a város hatósági ügykörébe, talán szabad mégis itt egy-két adatot megemlítenem a földosztás mai tényleges állásáról.

Baja város területén az igénybe vehető ingatlanok 5239 kat. hold és 1582 n[égyszög]öl területet képeznek.

A 483 igénylő között kiosztottak 1864 kat. hold és 235 n[égyszög]öl területű ingatlant, míg a további 208 igénylő nem tudta vállalni a várostól távol eső részeket. Az igénybe vehető terület legnagyobb része ugyanis a kalocsai érsekségnek, valamint magának a városnak [az] ingatlanaiból tevődik [össze], és így mindezek a területek a város keleti határában csaknem teljesen egy tagban, a várostól messze elnyúlóan fekszenek.

Éppen ezért a város területén felosztandó ingatlanból Felsőszentiván község lakossága 1056 kat. holdat, Borota község lakossága pedig 770 kat. holdat kapott, és így az igénybe vehető földterületből ez idő szerint felosztást nyert összesen 3690 kat. hold 235 n[égyszög]öl területű ingatlan, míg ez idő szerint is kiosztatlan 1549 kat. hold 1347 n[égyszög]öl területű ingatlan. Ez utóbbi ingatlanok között szerepel a városnak az 1. és 2. mátéházai majorhoz tartozó gazdasága is.

A városnak ezen saját kezelésében tartott gazdaságában a munkák előrehaladott állapotban vannak. Az utóbbi időben azonban az a körülmény okoz nehézséget, hogy a majorjainkat katonai állatállományával együtt az orosz hadsereg tartja birtokában.

Ha már a városi intézményeknél tartok, meg kell emlékezni pár szóval a városi közkórház működéséről is. Bár főorvosaink egy része az igazgatóval együtt az orosz hadsereg bevonulása előtt eltávozott, a kórház egy pillanatig sem szűnt meg a város és a környék betegellátási igényeit a legteljesebb mértékben kielégíteni. Sok nehézség és viszontagság, összes épületeinek berendezési tárgyai egy jórészenek elvesztése után is a Szeretetház épületébe, a Róna-szanatórium épületébe, és a Nemzeti Bank épületébe szétosztva, 335 ágygal ma is teljes erővel folytatja működését, szűkös ellátási körülmények között, és nagy gyógyszer- és kötszerhiánnyal küszködve. Ebben a helyzetében is talált a kórház időt és módot arra is, hogy saját laboratóriumában tífusz elleni szérumot gyártson, és ezzel a város lakosságát a fenyegető netáni hastífusz- és fejtífuszjárvány ellen védelmezze.

Nem szüntette meg a város a szegénygondozást sem. A Szeretetház a járásbíróság egyik épületrészébe átköltözve, fennakadás nélkül, ez idő szerint is működik.

Az új feladatoknak megfelelően a város szociális ügyosztálya elődöm kezdeményezésére, és az ellenőrzésére rendelt tanácsstag segítségével múlt év december 5-én új intézményt is létesített a szociális konyha felállításával. Már december 8-tól kezdődően a társadalom minden rétegét képviselő konyhán dolgozó hölgyek nemcsak elkészítették a jó meleg ételt, hanem esőben, sárban, hóban és fagyban, sokszor a Duna jegén is átvitték azt a különböző munkahelyeken dolgozó közmunkásoknak és hadifoglyoknak. Az ételek elkészítéséhez szükséges anyagok részben a város, részben a vidék lakosságának adományaiból gyűltek össze. Az élelmezett közmunkások javarésze vidéki volt, minthogy a bajaiak tudták magukat hazulról is élelmezni. Elég csak a következő néhány kiragadott számadatot ismertetnem, hogy mindenki tisztában legyen a konyha egyedülállóan tekinthető munkájával, és hogy mindenki őszinte elismeréssel és hálával legyen azok iránt, akik a munka megindításában, irányításában, vagy végbevitelében részt vettek.

Csak a főbb adatokat kiemelve a konyha május 1-jéig a következőket osztotta ki: 137 209 adag meleg ebédet vagy vacsorát menü szerint, volt olyan nap – február 23. – mikor 3400 meleg ebéd került kiosztásra. 6764 adag meleg reggelit /rántott levest, vagy konzervlevest/, 7377 adag hideg ételt, szalonnát vagy töltelékét 10 q 38 kg súlyban, 3709 adag, összesen 13 hl 3 l feketekávé, 46 626 adag kenyeret 77 q 47 kg súlyban /egy adag tehát jó 16 dkg/, 1521 darab főtt tojást, ebből 1216 db-ot nagypénteken, 3 hl teát, 23 kg dohányt, stb. Ruhaneműek, evőeszközök és egyebek felsorolását mellőzöm.

A város[i] közművek ezer akadállyal küzdve, igazgató és főmérnök nélkül, olyan feladatokat oldottak meg a város és az orosz katonaság érdekében, melyek egészen egyedülállóknak tekinthetők. A gázgyár megszakítás nélkül működött egészen március 19-ig, amikor elfogyott az a csekély kis karvini szén, az az orosz várossparancsnokság rendelkezésére villanygyártás céljából a postógyárhoz elszállított 36 vagon mennyiségen felül megmaradt.

Az arcvonalnak a Duna vonalától történt eltávolodása után lehetett csak hozzáfogni a posztógyári áram bekapcsolásának munkálataihoz, melyek több nehézség leküzdésével december 25-én vezettek eredményre. Két hónapi áramszünetelés után ez is nagy megelégedésre talált, de további küzdelmek, téli árvízben végzett fáradságos munkák, az elvitt oszlopok helyébe új oszlopok iránti utánjárások árán, végül április 29-én a komlói bányától kaphatta az áramot a város közönsége. Ezzel lehetővé vált, hogy az eddigi árammal el nem látott városrészek is, valamint a Bács megyei községek, és később a Dél-Pest megyei községek is áramot kaphassanak. Ez május 1-jén Bácsbokod község, május 2-án a teljes keleti Bácska, május 6-án pedig Kalocsa és Dél-Pest megye bekapcsolásával meg is történt.

Szerencsére az első hónapokban nem került sor veszélyesebb tűzoltási feladatokra, de bár a három legjobb tűzoltóautót az anyagi kiürítés során elvitték, lelkes és leleményes tűzoltóink a meglévő szereket mindenkor úgy rendbe hozták, úgy karbantartották, hogy nemcsak az orosz katonaságnak az elismerését nyerték meg a részükre végzett munkákkal, hanem biztosítékot nyújtanak arra is, hogy a város tűzvédelmét minden körülmények között a legteljesebb eredménnyel ellátják.

Ennyiben igyekeztem a városi közigazgatásnak az elmúlt hónapokban felmerült egyes problémáit, valamint az egyes városi intézmények mai helyzetét röviden ismertetni. A kép igen sivár, de a feladatok most már világosabbnak látszanak. Sok minden, amihez eddig kötöttük magunkat színtelennek, kicsinyesnek és lényegtelennek tűnik fel. Úgyszólván semmit sem lehet ott folytatni, ahol abbahagytuk, nem építhetünk eddig elért eredményekre, hanem csaknem mindent előlről kell kezdenünk, és jobban kell kezdenünk. Ha az irány rossz volt, amit eddig követtünk, elkerülhetetlen volt, hogy akár önként, akár ellenünkre visszaessünk oda, arra a csomópontra, ahol új irányt választhatunk. Hogy talán ennél mélyebbre zuhantunk, arra se keressünk kizárólag másokban bűnbakot. Ragadjuk meg ennek az egyébként súlyos helyzetnek azt az előnyét, hogy tisztábban látunk, új utat választhatunk városunk fejlesztésére és felvirágoztatására, új és biztos vezérfo-

nalat kereshetünk, de vigyázzunk, hogy valóban jól válasszunk, és ne kössük magunkat olyan fonalhoz, amelybe belekuszálódván, lekötöttségünkől ismét csak tragikus kényszeroperációval tudjunk szabad levegőhöz jutni.

Ebben a beszámolómban most először szólok a törvényhatósági bizottsághoz, és így a vázolt helyzetképen felül álláspontomról és terveimről is részletesebben kellene beszélnem. A jelen esetben azonban erre nincs mód és nincs is szükség. Bemutakozásom ugyanis egyúttal búcsú is ettől a megbízatástól, melyet három hónappal ezelőtt csak kifejezetten átmenetileg, egészen rövid időre, eddigi pályámtól csupán szabadságolva magamat, vállaltam. A polgármesteri állásra nyert megbízatásom kifejezetten a törvényhatósági bizottság megalakulásának időpontjáig szól, de ezenfelül az 1030/1945. ME sz[ám]ú rendelet értelmében is a törvényhatósági bizottság közgyűlésének összeültével a polgármesteri állás új betöltés alá esik, melynél három hónappal ezelőtt is hangoztatott álláspontomnak megfelelően, személyem számításom kívül hagyását kértem és kérem.

Az elmúlt hosszúnak tetsző rövid három hónap alatt, amennyire gyenge képességeim és közigazgatási szakképzettségem hiánya lehetővé tették, igyekeztem minden erőmet, munkaképességemet, időmet a város érdekében megbízatásom lelkiismeretes betöltésére fordítani. Hogy ez az igyekezetem eredményes volt-e, illetve, ha volt eredmény, hogy az működésemre vezethető-e vissza, azt annál kevésbé tudom megállapítani, mert az elmúlt hónapokban messzebbre tekinthető építő munkát a körülményeknél fogva alig lehet végezni, és mert a munka és eredmény közötti összefüggés ilyen rövid idő alatt a mai viszonyok között még nehezebben állapítható meg, mint más időkben. Így a jól végzett munka eredményei fölötti öröm helyett azzal a tudattal kell most e munkától való búcsúzásomkor megelégednem, hogy szerény erőmhez képest igyekeztem mindig amellet állást foglalni, amit a lehető tárgyilagos megítélés mellett a város érdekében, és egyedül a város érdekében a legelőnyösebbnek találtam.

A személyi kultusz a magyar népnek nem természete, a né-met és olasz kísérletekben is teljesen lejáratta magát, én sem vagyok ki-mondott híve a személyek kihangsúlyozásának. Beszámolómban ezért is kerültem óvatosan nevek említését. Akiket az elmúlt hó-napok áldozatos harcosaiként meg kellett volna, vagy meg kel-lene említenem, azok egyike sem önös érdekből vagy hiúságból kelt a város segítségére, azokat szerénységük miatt csak zavarba hoznám nevük felemlítésével. Most tehát, amikor visszanezék az elmúlt hónapok munkáira, most sem említek neveket, és csak névtelenül, őszinte hálával gondolok mindazokra, kik fáradozá-saimban, küzdelmeimben állandóan, vagy egyes esetekben segít-ségemre voltak. Köszönettel adózom a város egész lakosságának, mert áldozatos lélekkel viselte a háború elháríthatatlan csapásait, megértéssel fogadta azt is, hogy a hatóságok [a] legtöbb esetben nem tudnak segítségére lenni. Hálámat fejezem ki mindazoknak, akik a közmunkában, mely néha igen súlyos egyéni terhet jelen-tett, részt vettek, és akik a közmunka szervezésében közremű-ködtek, a földmívelőknek, akik minden erejük megfeszítésével dolgoznak az ideai termés teljes biztosításán, az iparosoknak, ke-reskedőknek és pénzintézeteknek, akik a város gazdasági életé-nek lanyhuló érverését nagy igyekezettel és becsületes munkával töreked[tek] élénkebbé, ütemesebbé és ütemesebbé, és erőtelje-sebbé tenni. Köszönettel adózom a város és a városi intézmények tisztviselőinek, orvosainak, alkalmazottainak és munkásainak, a rendőrségnek, a szabad szakszervezeteknek, az egyes pártoknak, a Nemzeti Bizottságnak, a város főispánjának, az orosz katonai városparancsnokságnak, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság it-teni szervének. Ha netán értem el olykor eredményeket, azt ezek-nek állandó, vagy csak egyes esetekben nyújtott segítsége tette le-hetővé, de ha munkámnak nem is volt eredménye, jórészen ezek a támogatások adtak erőt a további munkára.

És most, miután ismertettem nagy vonásokban a városi köz-igazgatás helyzetét és nagyobb problémáit, pár vonással vázoltam a városi intézmények működésének vezetését, és mindezeneken felül, és személyemmel kapcsolatban is igénybe vettem a T. Közgyűlés szíves türelmét, miután elismerésemet és köszönetemet fejeztem

ki a segítőtársaimnak, úgy érzem még egy olyan kötelességem van, melyről nem szeretnék megfeledkezni. Ennek a belső lelki kötelességemnek teszek eleget, mikor búcsúzóul az imént megalakult új városi törvényhatóságnak, a megválasztandó új polgármesternek, és a most újonnan betöltendő állásokkal kiegészülő új városi tisztviselői karnak munkájára a jó Isten áldását kérem, fáradozásaihoz erőt, küzdelmeihez sikert kívánok szülővárosom javára, minél gyorsabb, minél teljesebb felvirágoztatására.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tiszttáza. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/1. Kig. 1945. 2. kg. jkvi szám (4–13. o.); Bálintné Mikes Katalin–Szabó Sándor: Így kezdődött. Dokumentumok Bács-Kiskun megye történetéből 1944–1945. Kecskemét, é. n. 310–318. o.

2.

Baja, 1945. december 15.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Az 1945-ös esztendő vége felé járunk. Többször búcsúztunk már tűnő évektől, de még sohasem éreztük a lefolyt események[nek] és önmagunk vizsgálatának olyan szükségességét, mint ma. Egyetlen futó visszapillantás meggyőzhet bennünket arról, hogy az elmúlt [v] gyökeresen átalakította a körülöttünk, és talán a bennünk élő világot is.

Mindenekelőtt emlékezzünk meg a legfontosabbról. Az 1945-ös év végre megadta az emberiségnek újból a békét. Áhítattal köszöntjük a hófehér galambot, mely a gyűlölettel véres és sáros földre ismét meghozta a friss olaját, és megérintette vele az emberiség szenvedő arcát. Milyen megenyhülés az élet és halál minden képzeletet felülmúló birkózása után átérezni, hogy az élet győzedelmeskedett, és igazsága csak annak lehet, aki az élet örök

törvényei szerint cselekszik. De más érzések is felébrednek bennünk, hiszen az anyag, erő, gép, szellem, lét és nemlét e rettenetes szembenállása, amit a háború jelentett, mégiscsak emberi volt. A küzdelem idegeinkből, húsunkból és vérünkben táplálkozott. Könny, fájdalom és szenvedés, sok milliónyi fáklya lobogott a háború végtelenre nyúlt éjszakájában, és kísérteties villogások fénye mellett vajúdott az egyetemes emberiség, hogy végre megteremtse a mindenkinek jobb, hasznosabb új világot.

Az első lépés sikerült. A tökéletesség felé nyúló szüntelen vágy milliókat hívott csatasorba, és végül is legyőzte a fenyegetést. A hatalmas győztes népek áldozata felszabadította a világot a béklyóként ránehezülő félelem alól, és ezzel megteremtette az alkotó élet legfontosabb feltételét, a szabad élet lehetőségét.

Ezzel kapcsolatban nem mulaszthatom el, hogy köszönetet ne mondjak a győztes hatalmak vezetőinek és ismeretlen népmillióinak önfeláldozó küzdelmükért. Hálával tartozunk különösen a Szovjetunió nagy közösségének, amelynek védőszárnyai alatt népünk újból erőt meríthetett a reá váró nagy feladatok megoldásához. Szörnyű elesettségünkben sokszor már a szájalomtól is csak kegyelemdőfést vártunk, most pedig az eszmélet első óráiban csodálkozva tekintünk fel megmentőinkre, s zavarunkat csak a jóság enyhíti, amelynek segítőkészsége továbbra is ott virraszt felettünk. Köszönjük a győztes hatalmaknak életünket, és köszönjük, hogy ezt az életet szebben mint valaha, szabadon élhetjük.

Méltatlan alázkodás volna azonban csak a köszönet, ha pusztán felületesen elrebesgetnénk és nem éreznénk át azokat a kötelezettségeket, egyúttal jogokat is, amelyek a győzők által nyújtott lehetőségek folytán reánk háramlanak. A szabad élet megadott feltételeit, mint szent ereklyéket kell őriznünk, és nem szabad hagynunk, hogy azok még egyszer megsemmisüljenek, mert akkor azután végleg magával rántanak bennünket is. De hogy erre a feladatra képesek legyünk, ahhoz mindenkit, kivétel nélkül meg kell ajándékoznunk a szabadság belsőbb élményével is. A lelki tartalom e legmagasabb fokához, még ha sajátságosan egyéni is, csak [az] összesség önzetlen támogatásával juthatunk el. Törekvésünk tehát ebben a vonatkozásban is szociális kell hogy

legyen, vagyis eredményes csak akkor lesz, ha a kulturális és anyagi javak eloszlása igazságosan történik meg. Az aránytalan részesedés veszélyezteteti legjobban a szabadságot, mert a szellemi és gazdasági életszínvonal nagyarányú eltolódása kiszolgáltatottságra vezet egyrészt, másfelől pedig önkényt ébreszt. Eddigi munkám és programom a jövőt illetően is lényegében az, hogy a reám bízott közület minden egyes tagjának igazságos részt juttassak a rendelkezésre álló anyagi és művelődési értékekből. Az alaposság nélküli bírálattal természetesen nem várhatok megértést, ha eddigi munkásságomat mérlegelés alá bocsátom, mert hiszen azzal, aki nem akarja, nehéz megértetni, hogy ma még nem az adakozás, hanem a gyűjtés korát éljük. Mégis nyomatékosan rá kell mutatnom arra, hogy ebben az országban az értékek megsemmisülésének és szétszóródásának olyan tényével állunk szemben, amely arányaiban majdnem páratlan a világon. Egyetlen tartós előrehaladást sem érhetünk el semmi vonatkozásban, míg azok pótlása és összegyűjtése meg nem történik. Ez a munka most folyik. Jelentésem részleteiből körvonalai már kibontakoznak. Megszokott dolgok jelennek meg ismét a város javaiként, és ez talán azt a látszatot kelti, hogy új alkotásokra nincsen képességünk, pedig már e megszokott dolgok is valójában a semmi helyett állnak valamennyiünk rendelkezés[ére], és előteremtésük hihetetlen szívós munkát követel meg a mai körülmények között. Senki sem kételkedhet abban, hogy városomat végtelenül szeretem. Sorsa és életem, egy és ugyanaz. Most, hogy a sors kegye megengedte, hogy többet dolgozhatok érte, boldog vagyok, bármilyen súlyos megterhelést jelentsen is ez számomra. Lenyűgöző érzés fog el, ha arra gondolok, hogy a város a nagy világégből szinte csodálatos módon aránylag épségben került ki. Ez a felbecsülhetetlen ajándék különleges kötelezettséget ró valamennyiünkre. Fokozottabb részt kell vállalnunk a nemzeti újjáépítésből, egyúttal a magyar városok élvonalába kell küzdenünk magunkat. Tudom, hogy ebben a munkában mindenben számíthatok a város polgárságának támogatására, hiszen ez a polgárság a legsúlyosabb órában is bizonyította hűségét és ragaszkodását, és vállalta [a] várost ért minden megpróbáltatást. Az otthonnak és a szeretetnek ez az együttélése

adta meg a városnak sajátos varázsát és vonzóerejét, amely a mi legszentebb és legbüszkébb hagyományunk. A tér, ahol most vagyunk, végtelenbe tárt karjaival, a város belső sajátosságának örök szimbóluma. Mégis, ha most homlokáról letekintünk az előtte nyíló távlatba, keserűség is fog el bennünket. Romokban hever a Duna-híd, s ijesztő messzeségbe került mindaz, ami életünkkel már egészen szoros kapcsolatban állott. Túl az érzelgősségen, létünk alapvető kérdéséről van szó. Gazdasági helyzetünket a híd hiánya a legsúlyosabb válsággal fenyegeti. Éppen ezért bele kell vinnünk az országos köztudatba a híd felépítésének fontosságát. Az egész magyar Duna-szakaszon nincs Budapestet kivéve még egy olyan fontos pont, ahol gazdasági erővonalak annyira összpontosultak volna, mint a bajai Duna-híd körül. A nagy vasúti csomópontokkal, Dombóvárral, Szekszárddal, Békéscsabával majdnem egy síkban fekszik, fontos közutak futnak itt össze, jelentősége tehát egész Dél-Magyarország gazdasági életét érinti és döntően befolyásolja. Éppen ezért nyugodtan állíthatjuk, hogy a híd újjáépítése, az egész nemzet újjáépítésének egyik legfontosabb feladata.

Ezek voltak azok az általánosságok, amelyek fontosságuknál fogva jelentésem elejére kíváncsítottak. A következőkben részletesen fogom ismertetni a városi igazgatás működését a felszabadulás pillanatától napjainkig. Természetesen csak részben képviselem ezt az időszakot, és mindenképpen kedves kötelességemnek tartom, hogy elismeréssel szóljak két hivatali elődömnek dr. Takács Endre és dr. Surányi István volt polgármester uraknak a rendkívül válságos időkben teljesített munkájáról. Azt hiszem a törvényhatósági bizottság teljes egyetértésével találkozom, amikor indítványozom, hogy önzetlen és áldozatos szolgálatukért köszönetünket nyilvánítsuk.

Áttérve a részletekre, egy-két történelmi jelentőségű eseményről kell elsősorban megemlékezni. A Vörös Hadsereg felszabadító csapatai 1944. évi október hó 20-án a Bácsbokodi út irányából a kora esti órákban érték el a várost, és még az október 21-ére virradó éjszakán hatalmukba is kerítették. A bevonult osztagok parancsnoka meghagyva a magyar polgári közigazgatást,

felhívást intézett a polgári lakossághoz a normális élet helyreállítása, és a rend fenntartása érdekében. Maga a városi közigazgatás csak a hadműveleti napon szünetelt, és másnap, október 22-én már újból folytatta működését. E közigazgatás azonban minden tekintetben súlyos nehézségekkel küszködött. A város maga közvetlenül a tűzvonalba került, és a veszélyeztetett helyzete csak több mint egy hónap múltán, november 26-án szűnt meg, mikor is a helyi szovjet erők átkelve a Dunán a harci cselekmények színhelyét messze nyugatra tolták előre.

A város lakosságának helyes demokratikus és önkormányzati érzelme a legnehezebb időkben is, ha szűk keretek között, mégis megnyilvánult már. Az ellenőrzés nélkül maradt közigazgatás támogatására még 1944. november 11-én népi kezdeményezésből megalakult a városi tanács, az önkormányzati testületi szervek ideiglenes pótlására. November 26-án megkezdte működését a Kommunista Párt, majd ugyancsak még az esztendő vége felé alakult meg a Polgári Demokrata Párt, és rövidesen megalakult a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt, és a Nemzeti Parasztpárt szervezkedése is. Körülbelül egyidőben kezdődik a felszabadított munkásság szakszervezeti tömörülése is, úgy, hogy 1945. január 27-én a Nemzeti Bizottság működésének kezdetén a politikai és társadalmi szervezkedés már országos viszonylatban is számottevő színvonalat ér el.

A Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormányval ez év január elején találtuk meg a kapcsolatot, majd körülbelül egy hónap múlva, február 5-én a kormány már főispánnal képviselteti magát önkormányzatunknál. Még a szervezéssel kapcsolatban kell megemlítenem, hogy ideiglenes karhatalmi szervek[ből] 1945. január 16-án megalakult az államrendőrség, és így a biztonsági szolgálat is aránylag igen gyorsan rendezett formát ért el.

E futtában felsorolt események mögött valójában mélyreható társadalmi átalakulás húzódik meg. Évszázados szívós elnyomás után végre hathatós lett a dolgozók akarata, és felsorakozásuk minden hazugsággal szemben bebizonyította, hogy törekvésük tiszta és nemes szándékú. Nem kétséges, hogy ez a nagyarányú társadalmi változás forradalmi jellegű volt, hisz a nép természete-

tes érzéke, ösztöne és önereje adott hozzá lendületet, de bármily magasra csapott is a múltat perzselő láng, vér városunkban nem folyt, és ez ennek a forradalomnak örök becsülete.

A városi közigazgatás nehéz külső és belső feltételek mellett aránylag gyorsan realizálódott, és ma már ismét feladatának egész teljességével állandó érintkezésben van a város közönségével. Nagy teljesítmény, ha meggondoljuk, hogy a folytonosan változó hatásokkal szemben igen súlyos pénzügyi helyzet mellett kellett mozgóképességét fenntartanunk.

A városi pénztár erősen várta a történelmi fordulatot, majd csak [a] lassan meginduló, és mérsékelt eredményt felmutató adózás korántsem bizonyult elegendőnek, a mind szélesebb mértékben fellépő szükségletek fedezésére. Komoly segítséget jelentettek a szociális és közbiztonsági alapba befolyt 350 000 pengőt – akkoriban tekintélyes összeget – kitevő önkéntes adományok, valamint a város lakosságának kölcsöntámogatása. A közönség e megértő támogatása méltán megérdemli, hogy azért most is őszinte, meleg köszönetünket nyilvánítsuk.

Nagyjából ilyen maradt a pénzügyi helyzet mindaddig, míg az új törvényhatósági bizottság, és az általam választott tisztikar működésbe nem lépett. E fordulattal egyúttal komolyabb pénzügyi alapokról kellett gondoskodnunk. Átmeneti megoldást jelentett a már az új törvényhatósági bizottság által megszavazott 1 000 000 pengős hitelkeret, melynek igénybevétele azonban csak 570 000 P erejéig történt meg, mert a lehetőséghez képest kíméltük a közönség teherviselő képességét. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy pénzügyi helyzetünk rendezése végett a kormányhatóság támogatását kell kérnünk. E végből június közepén indult el első útjára a pénzügyi tanácsnok. Ezt szabályos időközökben újabb, és budapesti tárgyalások követték, és ezek mindig a legteljesebb anyagi sikerrel végződtek.

A juttatott államsegélyek és kamatmentes kölcsönök részletes felsorolásával most nem foglalkozom, két esetről azonban mégis meg kell emlékezni. Az első a július 6-án bevételezett 280 000 P, amelynek kieszközlését kimagasló pénzügyi teljesítménynek kell megjelölnöm, hiszen itt a város 280 000 pengős

befagyasztott bankbetétjének állami átvállalása útján jutottunk az akkor igen jelentős összeghez. Ez a pénzügyi művelet azóta is példa nélkül áll az országban. A másik eset a legutóbb leszállított állami segélyösszeg. A város háztartási deficitjének fedezésére 45 000 000 pengőt kapott a pénzügyi tanácsnok ugyanilyen összegű előterjesztésére, ami azért nem lebecsülendő, mert a többi városok és vármegyék kimutatott szükségleteinek csupán kis hányadát kapták [meg] segélyként a pénzügyi kormányzattól. De említésre méltó ez az eset azért is, mert a kormány magáévá tette előterjesztésünket a Városi Közművek azonnali megsegítése ügyében, és e címen 17 000 000 pengőt bocsátott rendelkezésünkre. E nagyobb mérvű segélyösszegek kiutalását részben elősegítette a Népszava cikksorozata is, „*Baja-Bácska élni akar*” címen, amelyben felhívta a figyelmet városunkra, és ezáltal is alapot teremtett a kormány jóindulatának megnyeréséhez.

Reméljük a kormány hathatós segítségét a jövőben is élvezni fogjuk, mert amíg a mai állapotnak megfelelő adóintézkedések foganatba nem mennek, közigazgatásunk a maga erejéből nem tartható fenn. Alapos a reményünk, hogy a koalíciós kormány hatalmi helyzetének megerősödésével már a közeljövő jelentős javulást hoz.

Ez idő szerint az általános keresetiadó-előlegek folytán beháruló jelentősebb összegekből várhatunk némi anyagi fellendülést. Dicsérettel megemlítem a javadalmi hivatal derekas munkáját és bevételét, amely mint tisztán városi bevétel szinte egyedül szolgál a városi közigazgatás fenntartásának anyagi alapjául.

Végső összegezésben csupán három számadatot említek: A pénzügyi tanácsnok a számvevőség főnökével ez ideig 87 300 000 P államsegélyt, illetve kamatmentes kölcsön[t] hozott Budapestről, a kereskedelem- és közlekedésügyi kormány 400 000 P[-öt] juttatott a közúti alap költségvetési hiányainak fedezésére, 460 000 pengőt pedig vámkártalanítás címén kaptunk, amely összegnek 2/3 része illeti [meg] a város háztartását.

A város gazdasági helyzete a jelentésem által érintett időszakban ugyancsak erősen megrendült. A földreform folytán nemcsak jelentős vagyontömeg veszett el, de jövedelem szempontjából is

súlyos károsodás érte a várost, mert a bevételek több mint 50%-a a város földjeiből adódott. A földreform csak 100 kat. holdat hagyott meg a város részére, mely önmagában a szeszgyár ellátásához is kevés, mégis a szeszgyár tervezett üzembe helyezésétől egy-két év múlva elég szép jövedelemre számíthatunk. Állatállományban lévő vagyonunk majdnem teljesen megsemmisült. Több mint százfőnyi marhaállományunk, valamint 155 db juhunk mindenestől elveszett, és 44 db lovunkból is csak 2 maradt meg. A letelt év során sok zavart jelentett a város fogathiánya, de ma már az orosz városparancsnokságtól kapott 8 darab ló segítségével a mentés mindennapos munkáját, a napközi otthonok felállítását, és mátéházi földünk megmunkálását zavartalanul biztosítani tudjuk. Jelentős kár ért még bennünket 30 vagon búza-, zab-, borsó- és kukorica-készletünk elvesztésével is. A mátéházi szeszgyárban csak egészen jelentéktelen károk keletkeztek, úgyhogy az most már néhány heti munka, és csekély alkatrész hozzáadásával rövidesen üzembe helyezhető, illetve termelőképes lesz, feltéve természetesen, ha egyéb feltételek is rendelkez[ésünk]re fognak állni.

Az állattenyésztési alap tulajdonát képező tenyészbikák és kanok megmaradtak, de kiselejtezésre szorulnak. Komoly remény van rá, hogy egy hónapon belül új apaállatokat tudunk kedvezményesen beszerezni.

A városi kertészetben a régi idők jelentős virágkertészete helyett inkább a konyhakertészet volt számottevő. Kertészetünk hajtotta végre a városi utcákon a fakitermelést, lehetőség szerint új csemetékkel pótolva a régi fákat.

A szénhiány pótlására a városi erdők mintegy 1/3-át kitermelték. Ebből elsősorban a városi faellátást biztosítottuk, de ezenfelül a kitermelt fát a pékek, malmok, valamint a lakosság ellátására is fordítottuk.

Gazdasági vonalon munkánk a termelés irányítása, a közellátás és [a] katonai alakulatok fogatszükségletének biztosítása volt. E feladatok ellátására a kormányrendeletekhez híven életre hívtuk és irányítottuk a Termelési Bizottság munkáját, többször felállítottuk és megújítottuk az ellenőrző lószemlét. Jelenleg a tavaszi tapasztalatok alapján a novemberi lóvizsga adataira támaszkodva

kartotérendszerben nyilvántartást vezetünk a lótulajdonosokról, és külön a földtulajdonosokról, a fogatos közmunka, de legfőképpen a mezőgazdasági termelés érdekében. A tél folyamán meg kell szerveznünk, lehetőleg önkéntes megegyezés, de szükség esetén akár kirendelés alapján is, az összes szántóterületek megművelését, hogy kora tavasztól céltudatos termelőmunka folyhasson az egész határban.

Általános első és másodfokú közigazgatásunk több mint 14 000 darabot iktatott és intézett is el javarészt. Mint érdekeséget említem [meg], hogy a jelentésem által átfogott időben 149 iparjogosítványt adtunk ki, amely az érvényben lévő 1761 iparjogosítvány arányában igen magas számnak mondható. Az iparjogosítványok közül 1140 iparra, míg 621 a kereskedelemre esik. Aránylag igen nagy a kereskedelem gyakorlására jogosító iparigazolványt kérők száma. A kereskedelemben uralkodó nagy számok csábítólag hatnak. A látszatkonjunktúra és a hirtelen gazdagodás elképzelése sok embert von el a termelőmunkától. A törvényes és törvénytelen áruközvetítés elburjánzása valójában csak pillanatnyi siker lehet, és éppen ezért helyeselnünk kell a kormányhatóság álláspontját, amellyel e káros törekvések útját elzárni igyekszik. A kereskedelemmel szemben az ipari pályák iránti érdeklődés csökkenését kell látnunk abban is, hogy a szakba vágó gyakorlatot folytató ipari alkalmazottak száma állandó esést mutat.

Érdekesen tükröződik vissza a földbirtokreform a közigazgatás menetében. Az azelőtti tömeges jelentkezéssel szemben az idén 5 mezőgazdasági munkakönyvet állítottunk ki, és gazdasági cselédkönyvet is mindössze öten váltottak.

A gyáripar hanyatlását jelenti, hogy ez évben eddig csak 97 gyári munkakönyvet adtunk ki az előző évi 400-as átlagokkal szemben.

Anyakönyvi hivatalunk a folyó évben eddig 466 születést, 808 halálozást és 204 házasságkötést jegyzett be. Bár a halálozások között sok a vidéki, mégis aggasztó a halálozási arányszám nagymértékű emelkedése a születések erős csökkenésével szem-

ben. A házasságkötések száma a múlt évihez viszonyítva emelkedést mutat, és ez a körülmény reményt nyújt arra, hogy a következő években a születések száma emelkedni fog.

A bajai fogolytáborban meghalt katonák és polgári foglyok közül 420 név ismeretes. E szám azonban nem végleges. Az anyakönyvi hivatalhoz igen sok megkeresés érkezik, elhalt foglyok halotti anyakönyvi kivonatának kiadása végett. Sajnos, a kérelmeknek nem tehetünk eleget, mert a katonai személyek halotti anyakönyvezését csak a honvédelmi miniszter rendelheti el. Kívánatos lenne, ha a kormányzat meggyorsítaná az eljárást, mert a halál ténye igen sok magánjogi következményt von maga után. A jogviszonyok rendezése pedig a hozzátartozók fontos érdeke.

Szociális igazgatásunk ügyköre igen kiterjedt volt.

A város területén jelenleg 271 pénzellátásban lévő hadirokkantat, 267 hadiözvegyet, 71 hadiárvt, és 7 hadigondozott családtagot tartunk nyilván, akik [a] járadékokat folyamatosan kapják az együttesen kezelt közadóbevételekből, illetve az állami ellátmányból. A járadékok folyósításában csak az okoz késedelmet, hogy a kormányzat a járadékok összegének emelését visszaható erővel állapíthatja meg, ez a számfejtésnél kétszeres munkát, ezáltal késedelmet okoz.

Hadisegélyt még 524 hadbavonult után folyósítunk. A hazatérő katonák száma napról napra növekszik. Így remény van arra, hogy pár hónapon belül a hadisegélyek folyósítását beszüntethetjük, illetve a haza nem tértek hozzátartozóit ideiglenes hadigondozottakká nyilvánítjuk.

A hadigondozó bizottság folyó évi július hó 15-én alakult újjá elnökletem alatt. Tagjai a hadigondozási előadón kívül egy régi és egy új háborús hadirokkant, egy orvos szakértő, s a legújabb rendelkezések szerint a törvényhatósági szociális előadó. A bizottság a szükséghez mérten ülészik, és határoz a hatáskörébe eső ügyekben. Az előadó gondos munkásságának eredménye, hogy az ütem folyton gyorsul, és ma már alig van kérelmező, aki jogos járadéka élvezetében ne állna.

Jelenleg a háborús személyi veszteségek összeírását végezzük, amelynek alapján az eddig be nem jelentett igényeket is tárgyalás alá vehetjük.

A népjóléti bizottság megindította a hadifogságból még haza nem tért katonai és polgári személyek összeírását is. Az összeírás orosz és magyar nyelven történik. A kérdőíveket a Külügyminisztérium juttatja el azokhoz a szovjet hatóságokhoz, akik a hadifoglyok hazabocsátását intézik.

A városi szeretetház múlt év decemberében saját helyiségeiből kiköltözni kényszerült, mert azokra a közkórháznak szüksége volt. Ideiglenesen a pénzügyőri laktanyában helyezkedett el, majd onnan február folyamán a járásbíróház épületébe költözködött. A szűkebb férőhely következtében a gondozottak felét részben hozzátartozóikhoz vittük, részben külső gondozásban helyeztük el. A szegénygondozó nővérek távollétében Molnár Ferenc és Tuzson János urak látták el [a gondozásukat], akiknek odaadó emberbaráti munkájukért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

Jelenleg a szeretetház szomszédságában lévő házakban gondozzuk azokat a tagokat, akiknek [a] részére helyet tudunk biztosítani. Reméljük, hogy a tavaszi hónapokban a szeretetház eredeti helyiségeibe költözhet, és akkor a gondozásba vehető egyének száma megkétszereződik.

Bár a közsegélyezésről szóló rendelet letért az illetőségi alapon való szegénygondozásról, mégis fokozatosan megvalósítjuk, hogy a szeretetházban elsősorban bajai, hozzátartozói nélkül [maradt] elaggottakat vegyünk gondozásba. A népjóléti ügyosztály közsegély-szabályrendeletet készít elő, amellyel a szegénygondozást gyökeresen rendezzük.

Külön kell megemlékezni a szociális konyháról, amely a város történetében önálló fejezetet érdemel. Mindnyájunk előtt ismeretes az az áldozatkész, fáradságot nem ismerő munka, amely ott a múlt év december 8[-a] óta folyik. A város társadalmának minden rétege kivette részét a munkából, amelynek célja volt, hogy a hadifogságba esett, részben a városban dolgozó, részben pedig az itt átutazó véreinket meleg étellel lássa el. Esőben, hóviharban, a Duna jegén keresztül gyenge női kezek vitték az erőt adó ételt

fogoly katonáinknak. Ez a melegen érző női szív tette a nevüket szerte az országban ismertté. Elmondhatjuk, hogy ma már az egri nők neve mellett a bajai nők neve is fogalommá vált. A több száz-ezer adag reggeli, ebéd, vacsora, mind Baja város társadalmának áldozatkészségét bizonyítja, és alig található szó, amely ez önzetlen ténykedést kellő nagyságában méltatná. Pár számszerű adat talán mindennél többet mond. Hadifoglyok, menekültek, robotmunkások, házimunkások, utalványosok, valamint a honvédség részére kiadtunk összesen 255 550 ebéd[et], vacsorát, illetve reggelit. Kiosztottunk 3425 liter feketekávét, 2688 liter teát, 639 kg gyümölcsöt, 1090,17 kg szalonnát, 12 785,50 kg kenyeret, 15 456 db pogácsát, 1530 db tojást és 500 db süteményt. A női önkéntes munkanapok száma 6071 volt, amelyből 5856 a konyhára, 215 a vasúti kiosztásra esik. Itt jelentem be, hogy szociális konyhánk látja el a jövő hét első napjától kezdve a népétkeztetést is. Ennek a megszervezése folyamatban van. Az élelem rendelkezésünkre áll. Önköltségi áron, vagy méltánylást érdemlő esetekben kedvezményesen, esetleg teljesen ingyenesen is mindenkit naponta egyszer egy tál meleg ételhez és kenyérhez juttatunk, aki azt nélkülözi. Remélem, ha esetleg szükség esetén a város közönségéhez fordulok támogatásért, mindenki mellettem lesz, hogy a nélkülözőkön segíthessek. A szociális konyha belső ügyintézését említve, különös elismeréssel emlékezem meg Kender István úr munkájáról, aki valóban önzetlen lelkesedéssel támogatta ügyosztályomat e feladat ellátásában.

A négy napközi otthont és napközi otthonos óvodát, a népjóléti miniszter támogatásával tartjuk fenn. Átmenetileg a szentistváni gyermekotthont a Demokratikus Női Szövetség vezette, de október elsején ez az otthon is bekapcsolódott a központi irányításba. A közvetlen felügyeletet egészségügyi vonatkozásban a tiszti főorvos, igazgatásban a népjóléti előadó látja el. Az egyes otthonokban a gyermekekre való felügyeletet, a velük való foglalkozást és nevelést a felügyelőnők, illetve óvónők végzik. A négy otthonban átlagosan 180 gyermek részesül naponta négyeszeri étkezésben, felügyeletben és nevelésben.

A kiscsávolyi otthon mellett bölcsőde is működik, ennek látogatottsága még gyenge, de a gondozásba adott gyermekek száma növekedőben van. Az otthonok ellátását központi konyha végzi, amelynek az élén élelmezési technikus áll.

A népjóléti ügyosztály látja el a menekültek, kiutasítottak és deportáltak szociális gondozását is. Ezeknek egy része a telepítési osztály és a Vármegyei Földbirtokrendező Tanács útján elhelyezést nyert már a környező falvakban, szociális ügyosztályunktól pedig egyszeri rendkívüli segílyt kaptak. A jelentkezett személyek kárfelvétele megtörtént. A nyilvántartott személyek száma 1151. Jelenleg ruhaakció van előkészülőben. Október 9-én a népjóléti miniszter úr kiküldöttje ellenőrizte a menekültek és kiutasítottak ügyeinek intézését, és jegyzőkönyvben fejezte ki elismerését az ügyosztály vezetőjének.

A kormányzat a 6300/1945. ME számú rendeletével életre hívta a Törvényhatósági Szociálpolitikai Tanácsot, amelyben helyet foglal a szakszervezet, a Nemzeti Segély, a Földbirtokrendező Tanács egy-egy kiküldöttje, a törvényhatósági bizottság két tagja, hivatalból a polgármester, a tiszti főorvos, és a népjóléti ügyek törvényhatósági előadója. Elnöke a szociális felügyelő: dr. Bucs-Szabó László, aki szolgálati helyét e hó 11-én már el is foglalta.

Közellátási ügykörünk a szabad kereskedelem feléledésével lényegesen csökkent, és nagyrészt már csak a liszt, kenyér és tej elosztására szorítkozik. Felesleges tehát említenem, hogy minden igyekezetünk ellenére nem vagyunk képesek a felmerült szükségleteket mindenben kielégíteni. Helyi gabonakészleteink úgyszólván teljesen kifogytak, a pótlás csak vidékről történhetik meg, az azonban fuvarhiány miatt nehezen, és sok utánjárással valósítható meg. Emellett a vidéki malmok a kiutalt lisztmennyiséget csak azonnali készpénzfizetés mellett hajlandók átadni, kellő pénz-mennyiség viszont nem áll rendelkezésünkre. A jelenlegi állapot szerint finomlisztből havonta csak kétheti mennyiséget adhatunk ki. A város kielégítő kenyérellátásához a jelenleg üzemben lévő 31 pékműhelynek naponta 100 kg lisztet kellene felsütnie, míg a valóságban a már említett fuvar- és pénzhiány miatt, annak mintegy 60–70%-ával kell megelégednünk.

A tejellátás is gyengén megy. A nyár folyamán még naponta körülbelül 1200 liter tejet szállítottak be a gazdálkodók, most az napi 300–400 literre csökkent, míg nyáron 12 éves korig kaphatnak a gyermekek napi fél liter tejet, most már csak 6 évig tudjuk a gyermekeket ellátni.

A legsúlyosabb a helyzet a zsírellátás terén. Zsírkészletünk nincs, tekintettel arra, hogy a hatósági vágások még a múlt tél folyamán megszűntek. Ennek ellenére is nagy erőfeszítések után sikerült a múlt hó folyamán az ellátatlanok részére fejenként 5 dkg, a nagy családok részére pedig 10 dkg egyszeri ellátmányt nyújtanunk.

A katasztrofális sóhiányon is sikerült két ízben fejenként 15 dkg só kiosztásával valamit enyhítenünk.

Természetesen a jövőben is mindent elkövetünk, hogy lakosságunk nehéz élelmezési helyzetén segítsünk, bár a valamennyiünk által ismert, és országosan is általánosan jelentkező készlet-hiányok miatt, csak igen szerény eredményekre lehet reményünk. Hiszem azonban, hogy a kölcsönös egymásrautaltság elismerése megnyitja a szíveket, és a javakat egymás közt megosztva, népünk átsegíti önmagát a legválságosabb élelmezési esztendőn.

A város közegészségügyi helyzete a háborús viszonyok miatt az előző évekkel szemben rosszabbodást mutat. A halálozásokról már volt szó, most még kitérek a halálokok eltolódására is. Az 1944. október 20-tól 1945. december 1-jéig elhaltak közül 205 egyén szív- és érbetegségben halt meg. Ez a feltűnően magas szám részben az elmúlt időszak rendkívüli viszonyaival, részben pedig azzal magyarázható, hogy városunkban az idősebb korcsoportok aránylag nagyobb mértékben vannak képviselve. Igen jelentékeny volt még a gümőkórban meghaltak száma, elérte az összhalálozások 7%-át. Heveny fertőző betegségek folytán 13 haláleset fordult elő. Külerőszaki halált szenvedett 40 egyén, baleset folytán elhalt 25 egyén, öngyilkosság útján pedig 9 ember vesztette életét. A csecsemőhalálozási arány 9%, vagyis normálisnak mondható.

A fertőző betegségek közül a diphteria 59, a hasi hagymáz 44, a szamárhurut 36, és a malária 226 esetben fordult elő a már említett időszakban. Az összes bejelentett fertőző megbetegedések

száma 462 volt. Ezek közül 59 typhusos és 139 egyéb fertőző beteg részesült kórházi elkülönítésben, és ápolásban. Diphtheria ellen 994, himlő ellen 323 gyermek, hastyphus ellen pedig 8005 személyt részesítettek védőoltásban. A fertőző betegségek elleni küzdelemben nagyon nélkülözzük Mobil fertőtlenítógépünket, amely a háborús események következtében elveszett. Fertőtlenítőintézetünk felszerelése sem történhetett még meg, s így abban fürdetési és fertőtlenítési lehetőség nincsen. E hiányok pótlását sürgős feladatként tartjuk nyilván, hogy adódó alkalommal e fontos közegészségügyi kívánalmaknak meg tudjunk felelni.

A köztisztasági állapotok még általában korántsem mondhatók kielégítőnek. A hatósági orvosok 2068 esetben végeztek köztisztasági helyszíni szemlét, és több szabálytalanságot észleltek, ugyanez a helyzet az üzletekben és üzemekben is. A mindnyájunkat érintő járványveszély miatt a lakosságot több gondosságra kell inteni.

Egészségügyi intézményeink közül közkórházunk súlyos elhelyezési nehézségekkel küzdött. Jelenleg a felszerelt ágyak száma 300, ezek közül a csecsemők részére 15, [a] fertőző beteg[ek] részére pedig 12 ágy van fenntartva. A kórház átlagos napi létszáma 300 [fő] volt. Múlt év október 20-tól 6001 személy részesült ápolásban, 112 172 ápolási nappal.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézetben 974 új, és 1538 régi betegnél végeztek vizsgálatot. A légmellkezelések száma 1434, a röntgenvizsgálatok száma pedig 2357 volt.

A Nemibeteg-gondozó Intézetben 5355 egyén jelentkezett kezelésre, akik közül 3172 egyén vérbajos[nak], 760 pedig egyéb fertőző nemi betegnek bizonyult. A végzett vérvizsgálatok száma 994 volt.

Az Országos Közegészségügyi Intézet bajai állomására összesen 6761 különféle anyagot küldtek be vizsgálatra, ebből 917 torokváladék-, 657 széklet-, 275 vizelet-, 4462 vér-, 225 köpet- és 14 víz[vizsgálat] volt.

Házasságkötés előtti kötelező orvosi vizsgálatra 295 férfi és 283 nő jelentkezett. A bizonyítvány kiadását egy esetben fel kellett függeszteni, míg két személyt elutasításban részesítettek.

Az iskolafogászat nem működhetett, mert berendezése elvesztett.

A mentőszolgálat 934 esetben szállt ki a helyszínre, és ezzel kapcsolatban 4670 km utat tett meg. A kivonulást 197 baleset és 495 betegszállítás tette szükségessé.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet 4 védőnővel és egy tanácsadóval működött, és összesen 6088 személyt részesített orvosi tanácsadásban. A védőnők 7207 esetben végeztek családlátogatást, és eközben 9193 szaklátogatást teljesítettek. A szolgálat 1514 iskolás gyermek szűrővizsgálatát végezte el.

A közegészségügygel kapcsolatban említem még [meg], hogy dr. Karossa-Pfeiffer József tiszti főorvos urat a kormányzat közegészségügyi főfelügyelővé nevezte ki, míg Baja város és Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosi teendőinek ellátásával dr. Barka Imre tiszti főorvos urat bízta meg.

Határozat

A polgármesteri jelentést a törvényhatósági bizottság tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/3. Kig. 1945. 107. kgy. jkvi szám (106–116. o.)

3.

Baja, 1946. január 28.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Mélyen Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

A legutolsó közgyűlés óta eltelt időszaknak kétségtelenül számunkra legfontosabb eseménye a magyar békeszerződés megkötése tárgyában történt nemzetközi megállapodás volt. Úgy érzem, meg kell erről emlékezni, mert olyan kérdésről van szó, amely közeli és távoli jövőnket egyaránt döntő módon befolyásolja.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy az elkövetkező béketárgyalásokon államunk nem szervező tény[ező], hanem csak mint az európai kultúra egyik szervező rendszere jelenhet meg. Hisszük, hogy azok, akik a világ hatalmi erőit ma kezükben tartják, mélységesen átérzik elhatározásaik jelentőségét. Bizonyos az, hogy új korszak kezdődik, amelyben megváltozik a népek egymás mellett élésének, és így szükségképpen az államok vezetésének is eddigi értelme és formája. Az emberiség gazdasági és kulturális feltételei, a rádióhullámokon és repülőgépen keresztül felemelkedtek a földről. A háború még egy utolsó kísérlet volt, hogy ennek a ténynek társadalmi és személyi visszahatását elhárítsa. A fejlődés határozottsága azonban lerázta magától e próbálkozásokat, a ma és a jövő, tehát földről immár felemelkedett ember szélesebb igényeinek érvényesítése jegyében íródik. Látszólag e kérdés messze vitt bennünket a béketárgyalások jelentőségének méltatásától, noha éppen a mi magatartásunkhoz nyújt helyes útmutatást. Mert minél inkább átéljük magunkban ez új életszemléletet, annál több lehetőséget remélhetünk a békeszerződéstől. Mint már említettem, mi ott csak mint az európai kultúra egyik szervező tényezője jelenhetünk meg, tarsolyunkban sem lesz más, mint népünk szenvedéseken át megtisztult lelkiisége. Ma még sok tekintetben a csiszolás folyamatánál tartunk, de a már itt-ott megvillanó parányi szikrák jelzik, hogy a salak mögött drágakő izzik. Nagy ígéret, hogy népünk fogékony lelke hamar megérti az áthangolás szükségességét. Talán csak az a hiba, hogy a messze kiható eseményekkel szemben sokan jelentéktelennek érzik létüket. A demokratikus élet kibontakozása előbb-utóbb utat fog törni e csüggedtek felfogás[ában], és öntudatosná, megbízhatóvá teszi a legkisebb ember cselekedetét is. Az idő sürgősségre int. A békeszerződés előestéjén minden emberre szükségünk van, hogy felsorakozó szabad tekintetünkkel megnyerjük a népek bizalmát. Ettől a bizalomtól jogosan remélhetjük, hogy nem foszt meg bennünket cselekvőképességünkötől, sőt megengedi számunkra azt, hogy az emberiség nagy családjának hasznos és megelégedett tagjaivá válhassunk.

Országunk demokratikus fejlődése az elmúlt napokban nagy jelentőségű lépéssel haladt előre. Mint köztudomású, kormányunk benyújtotta a nemzetgyűléshez Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatát. Azt hiszem, a törvényhatósági bizottság minden egyes tagjának felfogását juttattam kifejezésre, amikor Tildy Zoltán miniszterelnök úrhoz a következő szövegű táviratot intéztem: *„Örömmel sietek Baja város törvényhatósági bizottságának hódoló üdvözlését tolmácsolni Miniszterelnök Úr előtt, abból az alkalomból, hogy Magyarország köztársasági államformájáról szóló törvényjavaslatot előterjeszteni méltóztatott. Hitünk szerint közjogi épületünknek ez a belső átképzése ugyancsak messze nyúló történelmi hagyományokon épül fel, mégpedig olyanokon, amelyek évszázadokon át idegen érdekű elnyomás alatt szunnyadtak, és csak ritkán kerültek a magyarság igazi lelkeletéért napvilágra. Kívánjuk őszinte szívből, hogy az új államforma külsőleg megbecsülést, befelé pedig boldogságot hozzon nemzetünknek.”*

Kérem a Törvényhatósági Bizottságot, hogy elhatározásomat egyhangú helyesléssel magáévá tenni szíveskedjék.

Az országos jellegű kérdések közül ezúttal még a pénzügyi helyzetről is pár szóval meg kell emlékezni. Mert itt olyan valamiről van szó, amelyben számtalan elem is kapcsolódik, és egyáltalán nem közömbös, hogy ezek milyen természetűek. Közismert tény, hogy a háború nagy anyagelhasználásával szemben a termelés lépést nem tarthat, annál kevésbé, mert hiszen a hadműveletek a munkaerők nagy tömegét is vagy teljesen kivonják a gazdasági életből, vagy pedig egyoldalú célokra használják fel. Az így szükségszerűen fellépő áruhiány már a háború folyamán dráguláshoz vezet. A háború befejeztével pedig a gazdasági kapcsolatok nagymértékű meglazulása további pénzromlást idéz elő. Ehhez járul még az is, hogy az átmenet-gazdálkodást nálunk még több ismert körülmény befolyásolja, így a közlekedési nehézségek, jótételei terhek, stb. Mindezek ismeretében állíthatjuk, hogy a mostani pénzügyi válságért kormányzatunkat felelősség nem terheli, sőt minden elismerésünket megérdemlik azok az erőfeszítések, amelyek az infláció megállítását célozzák. Itt az első lépés a főlös

vásárlóerők kivonása és az államháztartás bevételeinek fokozása lenne. Ezt a kettős célt szolgálta a pénz lebélyegzése is. Volt azonban ennek egy igen erős mellékhatása, amely főleg az illegitim kereskedelem ellen irányult, és igen sikeres ütést mért erre az eléggé el nem ítéhető tevékenységre. Ezzel szemben mindenképpen dicséretes, és a kormányzat szociális érzületére vall, hogy a felszívott pénzmennyiség egy részével a már szinte teljesen vásárlóképtelen állami, illetve közületi alkalmazottak támogatására sietett. Sajnos, a közönség idegállapota folytán e rendelkezések csak részben vezettek célhoz. A feketepiac hiénái a pánik után feleszmélve, megindították rohamukat a közönség idegei ellen, és mindannyiszor, ahányszor a közületi alkalmazottak és a bérmunkások fizetésjavítást kaptak, suttogó híreszteléssel újabb és újabb rémmeséket terjesztettek a pénzről. A közönség jó része fel is ült ez alattomos híreszteléseknek, mindenki egyik napról a másikra szabadulni igyekezett a pénztől, és ez természetesen ismét indokolatlan dráguláshoz vezetett. Úgy látszik, az álhírek varázslata alól nem tudunk szabadulni, pedig a gazdasági élet normalitáshoz elsősorban bizalomra van szükség. Minden óra, amely a bizalmi válságot tartósítja, hozzájárul fokozódó elszegényedésünkhöz. Nem érdeke ez senkinek, és legfőbb ideje, hogy a rémhírekkel szemben akár erőszakosabb eszközökkel is, de egyszer már a leghatározottabban fellépjünk. Kérem a Törvényhatósági Bizottságot, hogy ebben a kérdésben tárgyilagos felvilágosítással siessen a lakosság segítségére.

A legutolsó közgyűlésünk óta eltelt rövid idő nem nyújt módot arra, hogy közigazgatásunk életéről nagyobb összefüggésekben számoljak be, ezért most csak egy-két fontosabbnak látszó adatra kívánok rámutatni.

Általános igazgatásunk három rendszerben foglalkozik a háborús károk összeírásával. A magánháztartásokat ért károk összeírása házról házra történő adatgyűjtéssel most van folyamatban, illetve már befejezéshez közeledik. A közületeket ért károk megállapítása a legközelebbi jövő feladata lesz. Harmadik tagozatként az épületkárok bejelentése már befejezést nyert, és ezzel kapcsolatban adatokat is tudok szolgáltatni. Beérkezett összesen

315 háborús épületkár-bejelentés. Az adatok összegzéseképpen, 1938-as értékben számítva, a bejelentett károk a következők: lakóházaknál 1 288 271 pengő, üzemi épületeknél 1 326 800 pengő, és középületeknél 1 207 605 pengő, vagyis összesen mindhárom épületcsoportnál 3 822 676 pengő. Mint érdekességet megemlítem, hogy ez összegből 1 063 655 pengő kár közvetlenül harci cselekmények behatásaként jött létre. Hangsúlyozom, hogy az említett számok csak az épületek szerkezeti részeire vonatkoznak, és nem tartalmazzák az épületben lévő egyéb értékek pusztulását.

A város népmozgalmi viszonyai a születési arányszám növekedése és a halálozások csökkenése folytán az utóbbi hetekben javulást mutatnak, gyakorlati jelentősége azonban e számoknak csak 1/4, 1/2 éves, vagy éves távlatban van.

December és január hó folyamán ez ideig a fertőző betegségek csak szórványosan léptek fel, és járványjellegű elterjedés egyik betegségcsoportban sem volt észlelhető. Fel kell hívnom azonban a lakosság figyelmét arra, hogy a bajai járás egyes községeiben, így Bácsbokodon, Bácsborsódon, Garán kiütéses tifusz megbetegedések fordultak elő. Mint közismert, e betegséget a ruhatetű terjeszti. A háborús tömegmozdulások e veszedelmes kísérője ellen fokozott óvatosságra van szükség. Mindenképpen kívánatos lenne, hogy a közkórház területén elhelyezett fertőtlenítőintézet felszerelését és üzembe helyezését előbbre vigyük. A preventív munkában addig is, míg ez kielégítő megoldást nem nyer, a lakoságnak fokozottabb figyelemmel kell részt vennie.

A város közkórházának kitelepített osztályai még mindig nem voltak visszaköltöztethetők. A közkórház épületeinek és felszereléseinek [jó] karba helyezése ugyanis a város jelenlegi anyagi helyzete mellett csak kölcsön, vagy államsegély útján valósítható meg. Az erre vonatkozó tárgyalások folyamatban vannak. Égető kérdés ez is, mert jelenleg az a helyzet, hogy a közkórház tüdő-, bőr- és nemibeteg-osztálya elhelyezési nehézségek miatt nem működhet. A gyermekvédelemmel kapcsolatban a város hét óvodájában, amelyek közül kettő napközi otthonos, a foglalkoztatás 1945. december közepétől a folyó év január közepéig tüzelőanyag-ellátási nehézségek miatt szünetelt. Minden erőnk megfeszítésével

január derekán sikerült annyi tüzelőanyagot beszerezni, hogy a napközi otthonok, óvodák működésüket ismét megkezdhatték, kivéve azt a három óvodát, amelyben részben épületrongálás, részben felszerelési hiányok miatt a munka még nem indulhat meg.

A kisebb és fiatalabb erdők tisztogatása és gyérítése során ki-termelt faanyaggal elsősorban a szociális konyhát láttuk el; biztosítottuk ezenfelül középületeink szükségletét, és a felesleggel pedig a többszalados dolgozók tüzelőanyag gondját enyhítettük.

Pénzügyi igazgatásunk munkaterjedelmét két nagyfontosságú rendelet bővítette. Nevezetesen az adópengő és a lakásadó be-vezetése.

Az adópengő-rendelet végrehajtási utasítása késedelmesen ér-kezett meg, s így csak január 8-án kezdtük meg az adópengőben való számfejtést és bevételezést. Noha már január 5-én 1,04 volt a jelzőszám. Az adópengő bevezetése nagyobb befizetési készséget vont maga után, úgyhogy a tömegesen jelentkező befizetők ér-dekében még egy pénztár felállítása vált szükségessé. Kezdetben a jelzőszámok közlése is késedelmesen történt, ez a számfejtésnél és kezelésnél nehézséget okozott, de ma már ezek az akadályok elmaradtak. A lakásadó végrehajtási utasítása ugyancsak kés-ve, folyó hó 24-én érkezett meg. Minthogy az addig érvényben volt rendeletek szerint a lakásadó 25-ig lett volna a folyó hó 1-jei adópengő jelzőszámmal befizethető, tömegesen jelentek meg az adófizetők, hogy lakásadjukat e kedvezmény mellett róhassák le. A végrehajtási utasítás 30-áig tolt ki e kedvezmény mellett a befizetés lehetőségét. A befizetéshez szükséges nyomtatványok a január 25-iki áramszünet következtében egy nappal később ké-szültek el, és így csak január 26-án lehetett a lakásadó-számfej-tést megkezdeni. A lakásadóból a város 20%-os részesedést kap. Tekintettel arra, hogy a lakásadó-bevétel mintegy 700–750 millió pengőre tehető, ezek szerint a város kb. 140 000 000–150 000 000 P részesedéshez jutna évenként.

Az önálló közmunkahivatal 1945. december hó 27-én kezdte meg munkásságát. Január 25-ig mintegy 32 500 000 pengő folyt be közmunkaváltság címen, amely összegnek 10%-a tartható vissza adminisztrációs költségek céljára. A jelentkezett háztulaj-

donosok száma megközelítően 60%. Így tehát elég sok az elmaradás. Holott az indokolatlan mulasztókkal szemben a rendeletek bírság alkalmazását írják elő. Éppen ezért kívánatos, hogy ebbeli kötelezettségének is mindenki pontosan tegyen eleget.

A már említett bankjegydézsma alkalmával a várost 291 570 000 pengő veszteség érte volna. A pénzügyi tanácsnok előterjesztésére az államkincstár ezt a veszteséget hiánytalanul [meg]térítette. Ez összeg betudásával is, valamint az időközi beszerzési segélyekre és élelmezési váltságra pénzügyi kormányzatunk mintegy 260 000 000 pengő kamatmentes kölcsönt bocsátott a város rendelkezésére, amiért ezúton is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

A Közellátási Ügyosztályunk munkájáról a következőkben számolhatunk be:

A helybeli és vidéki malmokból gép- és fogatos kocsikkal ez ideig mintegy 711 q kenyérgabona- és 108 q finomlisztkészlet futott be, s került egyúttal kiosztásra. Bár ez a lisztkészlet nem fedezi a város szükségletét, több mégsem volt beszerezhető, mert a kiutalt gabonából több nem örölhető ki. Vidéki malmoknál még vannak ugyan készleteink, azonban az ott lévő kenyérgabona beörlése akadályokba ütközik, mert a malmok üzemanyag-ellátásában is súlyos akadályok merültek fel. A gabona- és lisztbeszállításokat állandóan szorgalmazzuk, a fuvarozás részint a városi gépkocsival, részint pedig közmunka címén igénybe vett fogatokkal történik. Kocsival kissé hosszadalmasabb a szállítás, a gépkocsinál pedig részben a gyakran előforduló motorhibák, valamint az üzemanyag hiánya miatt áll elő zavar közellátásunkban.

A tejellátás nem javult. A tejbeszállítás állandóan csökken. Már a gyermekeket is csak 3 éven alul tudjuk 1/2 liter tejjel ellátni, de ez a mennyiség valószínűleg még kevesebb lesz. A tehéntartó gazdák ellenőrzése folyamatban van, akik a szállítások elmaradásáért főleg a takarmányhiányra, illetve az állatok vemhességére hivatkoznak.

Január folyamán 100 q só érkezett, ezt 25 dkg-os fejadaggal már ki is osztottuk. A zsírellátás pillanatnyilag sehogyan sincs biztosítva. Valószínű enyhülésre számíthatunk az esetben, ha a tervbe

vett olajcseretelepek felállításra kerülnek. Cukorellátás iránti igényünket már elküldöttük a minisztériumnak, és ígéretet kaptunk, hogy az országos készletből a reánk eső részt megkapjuk.

A közellátási helyzetről szóló beszámolómm természetesen nem azt a célt szolgálja, hogy elpalástoljam a nehézségeket. Tisztában vagyok azzal, hogy lakosságunk életszínvonala alig sejtett mélypontot ért el. Megrendült lélekkel tekintek a fűtetlen szobákban, silány ruházatban és gyenge táplálkozás mellett sínylő ember-társaimra. A nélkülözőkkel való együttérzés volt eddig is egész életem lendítőereje. Most életemem és törekvéseim időszerűsége még fokozottabb erővel töltenek el. Mindent el fogok követni, hogy városom lakosságát felsegítsem szörnyű nyomorából. Erről a felelős helyről nem akarok a végtelenbe vezető segélykiáltással lelkiismeretemen könnyíteni, tisztában vagyok kötelességemmel, és amíg erőm engedi, teljesíteni is fogom.

Kérem jelentésem tudomásulvételét, és a benne foglalt indítványok elfogadását.

Határozat

A törvényhatósági bizottság 1946. január 28-án megtartott ülésén egyhangúlag tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/1. Kig. 1946. 1. kgy. jkvi szám (1-6. o.)

4.

Baja, 1946. május 28.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Most május 12-én egy éve volt, hogy az új törvényhatósági bizottság első ízben összeült és engem a város polgármesterévé választott. Amikor erről az évfordulóról megemlékezem, nem azért

teszem, hogy személyemet csak egy pillanatra is előtérbe helyezem. Az én szememben az elmúlt év ugyanis sokkal többet jelentett, semhogy abban egyéni szempontok, akár az én személyem is, különösebb hangsúlyt nyerhetnének. Sohasem tekintetem magam másnak, csak megbízottnak. Úgy éreztem a nép küldött erre a helyre, hogy közvetítem azt az egyszerű és tiszta akaratot, amely a nyomorból és [a] szegénységből sarjadt, és végső sorban nem kívánt mást, csak egyenlő elbánást, igazságot. Amikor most egy éves működésemre visszatekintek, elsősorban azt vizsgálom, eleget tettem-e a nép akaratának, és ha igen, megőriztem-e ennek az akaratnak [az] egyszerűségét és tisztaságát.

Hiszem azt, hogy a vizsgálatnál mindenki tekintettel lesz azokra a nehézségekre, amelyek el nem hárítható akadályként neheztedek az egész ország[ra], és így városunk életére is. Tudom azt, hogy a nyomor és szegénység itt maradt, sőt általánosabb lett, és az egész város életszínvonalát példátlanul mélyre sodorta. Nem ezt akarta a nép, és nem akartam ezt magam sem. Ma meg kell mondanom, hogy első pillanattól láttam, hogy ez az esztendő nagyon keserves és kegyetlen napokat tartogat számunkra. Tudtam, hogy amit várnak tőlem, az nagyon sok, amit pedig adhatok, az majdnem semmi. Mégis vállaltam a megbízatást, mert úgy éreztem, hogy abból ami megvan, nem vesztek el egy morzsát sem, és úgy osztom el, hogy mindenki, aki ráutalt, megkapja az őt megillető jogos részt. Bármily kevés is volt ez, de az bizonyos, hogy annak jutott, aki igazságos elbírálás mellett azt leginkább elvárhatta.

Általánosságban annyit mondhatok anyagi vonatkozásban, és helyesnek tartottam, hogy elsőnek emeljem ki ezt a kérdést, mert feszültségben tartása könnyen megzavarhatta volna tisztánlátásunkat akkor, amikor más természetű dolgokat mérlegeltünk.

Múlt év május 12-én, amikor elfoglaltam a polgármesteri széket, azt mondtam lényegileg, hogy a város érdekein át az ország érdekeit is szolgálni kívánom.

Első és legfontosabb itt mindjárt az, hogy valamennyiünk közös és megingathatatlan akaratával megtartjuk ezt a várost a magyar népnek.

Ez a város az elmúlt rendszerek kormányainak rövidlátása és mostohasága ellenére is saját önerejéből 100 év alatt a hamu helyén virágzó életet teremtett, és hihetetlen fogékonyságával mindenkor a haladó városok élén járt. Most is, amikor a demokrácia tisztultabb életfelfogása végre bejuthatott hazánkba, elsők voltunk, akik szélesre tártuk ablakainkat az új szellem előtt. Az ország érdekét néztük akkor is, amikor megszabtuk ennek az áthangolásnak [a] mértékét, lendületét és belső tartalmát. Természetesen voltak ebben a folyamatban is megállások, kerülők, előre nem látható események nyomása miatt, de a mozgás irányát és végső célját egy pillanatra sem tévesztettük el szemünk előtt.

Szükséges, hogy ezt az irányt és célt ismételten megvilágítsam, mert ekörül számtalan kétség merült fel. A háborúból kilépő országunk egyöntetűleg elhatározta annak idején, hogy az ország közéleti alapelveiként a demokráciát és [a] szabadságot ismeri el. Hamarosan azonban különbség támadt e szavak értelmezése körül. Beszélnek ma már két, sőt többféle demokráciáról, szabadságról, kérdés tehát az, hogyan fogjuk fel mi e szavak jelentőségét. Azt hiszem csak egymás mellé kell állítani e két fogalmat, és rögtön láthatjuk, ha valóban demokráciát, tehát a nép összességének uralmát akarjuk, akkor senkinek sem lehet több vagy kevesebb szabadsága mint a másoknak, és minden olyan szabadságjog, amely más embereket kizsákmányolt, vagy alárendelt helyzetbe hoz, ellenkezik a demokráciával.

A szabadság ebben az értelemben nem pusztán egyéni, hanem elsősorban szociális szabadság. Kötöttsége csak annyi, hogy mindenki számára egyforma lehetőséget biztosít. Ez sem jelenti azonban a látóhatár lezárását, mert a társadalom együttes haladásával a szociális szabadság oly területeket érhet el, amelyek az egyéni szabadság számára mind ez ideig megközelíthetetlenek maradtak.

Ahhoz azonban, hogy a szabadságnak ehhez a formájához eljussunk, mindennél fontosabb, hogy megvalósítsuk a közéleti tisztaságot. Minden igyekezetemmel arra törekedtem, hogy elsősorban ebben az épületben alakuljon ki olyan közszellem, amely-

hez semmi szenny nem tapad. Azt hiszem, joggal mutathatok rá arra, hogy az teljes mértékben sikerült is. Mint a város polgármestere azonban nem elégedhetek meg ennyivel. Azt akarom, hogy bárhol forduljunk is meg ebben a városban, mindenütt ugyanezt a szellemet találjuk meg. Éppen ezért a demokratikus szervek támogatásával mindenütt felvesszük a harcot a korrupció ellen, akárhol húzódják is az meg. Azt gondolom, ez a legfontosabb, amit a nép tőlünk elvárhat. Mert, ha a közélet[i] tisztaságot biztosítottuk, akkor olyan világosságot teremtettünk magunk körül, amely mellett könnyen eligazodhatunk a reánk váró többi feladat megoldásánál.

A másik szempont, amely előttem lebeg az, hogy vissza kell adni minden otthonnak [a] nyugalmát és [a] belső békéjét. Én magam olyan korban vagyok, amelyben már sok mindenre feleletet kaptam az élettől. Az évek ilyen magasság[á]ból tisztán látom az otthon összhangjának és nyugodt hangulatának szükségességét. Működésem eddigi és további célja így az is, hogy olyan közhangulatot teremtsék, amely egyetlen hatalmas, derűs és boldog családdá egyesíti a város egész lakosságát.

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Amikor a város gondját magamra vettem, tisztában voltam azzal, mi vár rám. Előttém állott ennek a városnak emberöltőt átfogó élete, ismertem jóformán minden arcot, minden követ, amely [az] életéhez tartozott. Tudtam mi volt, és tudtam, hogy mi pusztult [el] belőle. Ez a közvetlen élmény szabta meg azóta is magatartásomat, és ez adta meg számomra az újjáépítés első irányvonalát.

A cél érdekében a felmerült szükséghez képest többször is átszerveztem közigazgatásunkat. A rendelkezésre álló erőket oly módon csoportosítottam, hogy azok [az] időszerű követelményeknek minél inkább megfelelhessenek. Az üresedésben volt, és nélkülözhetetlenek bizonyult állásokat betöltöttem, és így közigazgatásunk ma már teljesnek, és minden várható feladat megoldására alkalmasnak tekinthető.

A szorosabb értelemben vett újjáépítés nagyjából a következő feladatokat jelentette:

Helyre kellett állítanunk az utcák, általában a város külső képét, meg kellett nyitnunk minden irányban a közlekedést, biztosítanunk kellett a város lakosságának élet-, egészség- és kárvédelmét, szembe kellett állnunk a fenyegető nyomorral, lehetővé kellett tennünk az iskolai oktatást, és végül gondoskodnunk kellett a város üzemanyag-ellátásáról. Természetesen mindezekhez a szükséges anyagi eszközöket is elő kellett teremtenünk. A felsorolás ilyen tömörségével szemléltet[het]ővé kívánom tenni azt a hatalmas munkát, amit vállaltunk. Azt pedig, hogy a feladatokból mit és hogyan végeztünk el, azt az alábbiakban részletesen is ismertetni fogom.

Valamennyiünknek még élénken emlékezetében él az a városkép, amelyet a hadi helyzet idézett elő. A város maga sokáig volt hadműveleti terület, majd pedig a fő utánpótlási vonalba esett. Mindez persze nyomot hagyott a város külső arculatán. Sok rom, még több elhanyagoltság és piszok fogadott bennünket mindenfelé. Ma mindebből már csak alig látható valami. A romokat a lehetőséghez képest eltávolítottuk. Az elhanyagoltságot és piszkot pedig jóformán teljesen megszüntettük. E munka során lövészárkokat, tankcsapdákat temettünk be. Kijavítottuk a város utcaburkolatait, helyrehoztuk a gyalogjárdákat. Természetesen e javítási és karbantartási munkálatok csak a legszükségesebbre szorítkozhattak, mert nagyobb mennyiségű útburkoló anyag nem állott rendelkezésünkre. Ilyen csak a legutóbbi időben érkezett, amikor is 30 tonna zúzalékot kaptunk, amellyel a Monostori út külső szakaszának igen erősen megrongált részét javítottuk ki.

A háborús nyomok eltüntetésével kapcsolatosan helyrehoztuk dunai árvédelmi töltésünket Szentjánostól fel egészen a Koppány-pusztáig terjedő szakaszon, ahol ugyancsak löállásokat kellett betemetnünk. E munka azonban még nem teljes, mert a belső oldalon és a töltéskoronán még sok javítanivaló van hátra.

E nagyrészt műszaki feladatok közé sorolható a város közlekedési vonalainak újjászervezése is. Itt ért ugyanis bennünket a

legnagyobb csapás. A Duna-híd lerombolása elvágott bennünket a Dunántúltól, az aknaveszély, továbbá a hídroncsok, hajóroncsok, valamint a hajóhiány miatt is szünetelő dunai hajózás pótolhatatlan kiesést jelentett ugyancsak. Mindkét esetben az akadályok végleges kiküszöbölése meghaladja erőnket. Így sem maradtunk azonban tétlenek. Igyekeztünk legalábbis a Dunántúllal való összeköttetés fenntartására ideiglenes megoldásokat találni. Ilyen egészen rövid ideig tartó kiegészítő megoldás volt az orosz parancsnokságtól kapott uszályhíd, amelyet a nyitási hely átkelése és 60 méter szélesre való bővítése után, tavaly május vége felé adtu[n]k át a forgalomnak. Sajnos, csak két hónapig használhattuk, majd pedig le kellett bontanunk. Az orosz katonai pontonhídra számítani nem lehetett, mert azt is több esetben szétszedték. Ilyen körülmények között legcélszerűbbnek látszott a forgalmat egyelőre kompáteléssel lebonyolítanunk. A Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet vállalta el a komp létesítését és fenntartását, és ez év március 10-e óta, naponta több rendszeres átkelési járatot tart fenn. Természetesen a megoldás csak helyi jelentőségű, és semmiképpen sem pótolja azt a Duna-hidat, amely egész országrészek forgalmát bonyolította le. Épp ezért helyreállítása érdekében már intéztünk is felterjesztést a kormányhatósághoz, és a legégetőbb kérdéseink egyikét a jövőben is felszínen kívánjuk tartani.

A város közegészségügyi szervezetében, egészségügyi intézményeiben a háborús események ugyancsak súlyos megrázkódtatást jelentettek. A múlt év tavaszán a város közegészségügye igen nehéz helyzetbe került. A járványos betegségek közül a kiütéses tífusz és [a] hastífusz fenyegetően jelentkezett. A gümőkóros megbetegedések száma hirtelen felszökött, a csecsemőelhalalozás állandó emelkedést mutatott, és főleg megsokasodott a maláriabetegek száma. A város közkórháza megfogyott létszámmal, régi helyéről kitelepítve, élelmezési nehézségek, felszerelés, kötszer- és gyógyszerhiány közepette folytatta működését. A város tisztiorvosi szolgálata csökkent számú orvosi személyzettel indult neki az újjáépítés munkájának.

Az újjáépítő- és szervezőmunka megindulását erősen hátráltatta az, hogy egyetlen egészségügyi intézmény sem tudta otthonát megtartani, de ideiglenes elhelyezésében is igyekezett a körülményekhez képest megfelelő munkát végezni.

A fenyegető tífuszjárvány megelőzése céljából a bajai kórház laboratóriuma a város támogatásával 27 000 személy beoltásához szükséges oltóanyagot termelt 1945. év május hó második felében, amely készlettel a hatósági orvosok a szükségessé vált védőoltásokat elvégezheték. A helyi oltóanyag-termelést az tette szükségessé, hogy az időben Budapestről oltóanyag egyáltalában nem volt beszerezhető.

Az egészségvédelmi szolgálat teljes felszerelését sikerült megmentenünk. Ennek köszönhető, hogy a csecsemőhalálozás a múlt év folyamán csak egészen csekély mértékben emelkedett, holott tudvalevőleg a városokban a csecsemőhalálozás az 1945. évben mindenütt ijesztő mértékben [fel]szökött.

A Tüdőbeteg-gondozó Intézet ideiglenes elhelyezése után ugyancsak azonnal munkához látott, és erőteljes tevékenységének köszönhető az a nagyon is feltűnő eredmény, hogy az elmúlt évben városunkban a tüdőbajban elhaltak száma további csökkenést ért el.

A háborús viszonyok következtében sajnos igen megszaporodott nemi betegségek ellen igen széles körű munkát fejtettünk ki. Számtalan vizsgálatot folytattunk le és ezek eredményeként 1141 új beteget vettünk kezelésbe.

Szociális gondosságunk természetesen állandó figyelemmel kísérte a szegény sorsú betegek ellátásának ügyét. A város ezen a téren bár igen nagy nehézségek és erőfeszítések árán, de eleget tett a közgyógyszerellátás súlyos anyagi kötelezettségének, és viselte az e tekintetben ráháruló igen nagy anyagi megterhelést, ez ideig minden fennakadás nélkül. A városi orvosok 720 szegénybeteget láttak el, 3987 kezelés és 1726 lakáson történt látogatással. A városi szegénybeteg-rendelés igyekezett a kórház nehéz helyzetén is segíteni akkor, amikor főként a sebészeti műtéten átesett szegénybetegek utókezelését a legnagyobb lelkiismeretességgel és szakértelemmel végezte el.

A közkórházat, amely kitelepítése alatt 80%-os ágyredukcióval működött, az orosz katonai hatóság 1945. október 3-án adta vissza rendeltetésének. A szükségszerű helyreállítási munkálatokat a város azonnal megindította, de részben anyagi vonatkozású nehézségek, részben pedig a téli időjárás miatt azokat be kellett szüntetnünk. Így csak a kórházi nagymosoda és vízmű tudta üzemét a tél folyamán megindítani. A helyreállító munkálatok most tavasszal új erővel indultak meg, és ez tette lehetővé, hogy ez év áprilisától kezdve, a gyermekosztály és [a] személyzet kivételével, a többi osztályok régi helyüket elfoglalhatták, és rövidesen a tüdőosztály is megkezdheti régi elhelyezésében működését. A helyreállító munkában a város lakosai közül igen sokan önként, minden ellenszolgáltatás nélkül részt vettek. E névtelen áldozatkészség mindenképpen megérdemli, hogy feljegyezzük közéletünk e lapjára.

Az élet- és egészségvédelem mellett mindenkor elsőrendű feladatomnak tekintetem a dolgozók szociális helyzetének javítását. Ezért gondoskodtam arról, hogy e néprétegek helyzetének javítására irányuló szempontok a városi közigazgatás egész területén érvényre jussanak.

Négy napközi otthont és egy napközi otthonban óvodát tartunk fenn, ahol munkásgyermekes részesülnek étkeztetésben és gondozásban. A gondozási napok száma a felsorolt napközi otthonokban egy év alatt 26 117 volt. Ez azt jelenti, hogy 104 468 adag reggeli[t], ebédet és uzsonnát adtunk, szinte ellenszolgáltatás nélkül, a tömegellátásra legjobban rászoruló gyermekeknek. Ha az élelmiszerek beszerzési nehézsége miatt az ételmezés néha egyoldalú is volt, mégis, ami a legfontosabb, tudtunk adni. Az új termelvények megjelenésével az étrend változatosabb lett, és kedvező termés esetén ismét a régi színvonalú táplálkozást fogjuk biztosítani.

Szegényügyi igazgatásunk rendszere elismerten a legjobbak közé tartozik az országban. A zárt gondozásban részesülő szegények a szeretetházban nyernek elhelyezést, míg a nyílt gondozásban részesülők, vagy külső gondozottak, a szegénygondozó hivatal útján részesülnek rendszeres havi pénzjuttatásban, lakbérse-

gélyben és lakásadó-térítésben. A külső gondozottaknak juttatott pénzbeli támogatás egy részét a város társadalma biztosítja, havi rendszeres adományával. Sajnos, az adakozókészség a mostoha viszonyok miatt erősen csökkent. Nekünk pedig a támogatásra szükségünk van, és kérem ezért a város közönségét, ne utasítsák el a lakásukon vagy munkahelyükön megjelenő gyűjtőhölgyeket, hanem adjanak, hogy mi is többet adhassunk az élet elesettjeinek, az aggoknak és magukra hagyottaknak.

Népjóléti intézményeink sorában egyszerre nagyobb jelentőséghez jutott a város által fenntartott szociális konyha. A konyha e hó elsejéig kiszolgáltattott 12 014 [adag] reggelit, 209 165 [adag] ebédet, 13 303 [adag] vacsorát, több mint 16 000 kg kenyeret, 5450 kg kétszersültet, 1133 kg szalonnát, 1585 db főtt tojást, 506 kg gyümölcsöt, több mint 19 000 db pogácsát, 1303 liter fekete-kávét, 538 liter bort, 15 liter pálinkát, 38 kg dohányt és 234 doboz gyufát.

A szociális konyha fenntartásához szükséges élelmiszereket jórészt a város teremtette elő, de igen tekintélyes mennyiségben szerepelnek a helyi, és [a] környező falvakból származó adományok. A konyhai munkát, nevezetesen a beszerzést, főzést és az ételek szétosztását a szociális konyha munkaközösségbe tömörült önkéntes női munkaszolgálatos[ai] végezték, és végzik ma is, eddig összesen 5444 ledolgozott munkanappal.

Múlt év augusztus 20-án megindult hadifogoly-elbocsátásokkal kapcsolatban a honvédelmi miniszter úr ide vonatkozó rendelete értelmében meg kellett volna alakítani a hadifogoly-szolgálatot országszerte, így Baján is. A szociális konyha, amely a rendelet megjelenése előtt is élelmezte már a munkába járó hadifoglyokat, most már nemcsak az elbocsátott és átutazó, hanem a kórházi ápolásra szorult hadifoglyokat is rendszeresen élelmezte, és vasúti ügyeletes szolgálatot állított fel a helyi Vöröskereszt egészségügyi szolgálata mellett, viszont a Vöröskereszt szervezete segítségünkre volt a helyi piaci gyűjtésben.

Ez év januárjában hivatalosan is megalakult a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálat, négy katonai és négy fizetett női alkalmazottal. Ez ugyan ellátta a vasúti ügyeletes és irányítószolgálatot, viszont a szociális konyhának semmi további segítséget nem nyújtott. Élelmiszer-kiutalást sem a Honvédelmi Minisztériumtól, sem a Magyar Vöröskereszt hadifogoly-szolgálatától nem kaptunk, és így továbbra is saját készleteinkből látjuk el ma is hazatérő hadifoglyainkat.

A szociális konyha tevékenységét egyébként ez év januárjától kezdve továbbfejlesztettük, és most már nemcsak ingyenesen, hanem [az] önhibájukon kívül saját háztartással nem rendelkezőknek, mérsékelt árért is osztunk szét ebédet a szociális ügyosztály által kiadott ebédutalványokra.

A város ellátatlanjai részére egyébként közellátás útján kiosztottunk 169 283 kg finomlisztet, kenyérellátásra pedig felhasználtunk 854 776 kg EB lisztet, 79 350 kg kukoricalisztet és 12 390 kg árpalisztet. Ezzel a mennyiséggel, bár igen szűkösen, de sikerült mind a mai napig az ellátatlanok kenyérszükségletét biztosítanom.

A tejbeszolgáltatási rendeletek eredményeként 216 662 liter tejet osztottunk ki, terhes és szoptató anyák, valamint gyermekek részére.

Március folyamán megkezdtük a gyermekek után megállapított 15 dkg cukorfejadag utalványozását, ami azóta is minden hónapban rendszeresen megtörtént.

A legnagyobb nehézség a sóellátás körül merült fel. Egész működési időm alatt mindössze 33 000 kg sót kaptunk központi kiutalás alapján, és így egész év alatt csak valamivel több, mint egy kilogramm sót tudtunk csak személyenként kiosztani.

Épp ilyen kedvezőtlen a helyzet a zsírellátás terén [is]. A múlt év májusa óta kizárólag az ellátatlanok részére fejenként 50 dkg zsírt és 10 dkg olajat oszthattunk csak ki.

A város élelmezésében nagy segítségünkre volt a város tűzoltóságának tehergépkocsija, amellyel közel 360 000 kg élelmiszert Bajára beszállítottunk. Ez a gépkocsi eddig 95 közérdekű utat tett meg, amely alatt 13 654 km utat futott be.

Tűzoltóságunk jelenleg 1 parancsnokkal, 1 tiszttel, 6 tiszthe-lyettségel és 10 tűzoltóval látja el a város kárvédelmét. Felszerelési tárgyai közül a mai napig üzembe helyeztünk 2 gépjármű-fecs-kendőt, 5 motorfecs-kendőt és három egyéb fecskendőt.

A város egészségügyi mentőszolgálatát a múlt évben, s ez évben is egészen mostanáig, 1 lófogató kocsival eszközöltük. Ha-marosan azonban üzembe állítjuk új mentőgépkocsinkat, amelyet különböző roncsokból, jóformán kizárólag házilag készítettünk el. A még rendelkezésünkre álló további roncsokból tervbe vet-tük még egy mentőgépkocsi házilag történő felépítését, és így nemsokára ismét két mentőgépkocsi áll majd a város közönségé-nek és a környező községek[nek a] rendelkezésére akkor, amikor a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületétől semmi segítséget nem kaptunk, és gépjárműves mentőszolgálat az or-szágból csak alig-alig található. A mentőszolgálat újjáépítése és anyagi megalapozása új feladat, és megoldása kiemelkedő ered-ménynek számít.

Tűzoltóságunk otthonában azonban még több más közérdekű terv is érlelődik, sőt ezekhez a szükséges alapanyagok egy részét is sikerült már összegyűjteni. Így a lehetőségek közé sorakozik egy gépjárműfecs-kendő és egy személygépkocsi saját műhelyben való elkészítése is. Mindez jóformán csak igen kevés áldozatot kíván a város részéről, mert derék tűzoltóságunk sok haszna-vehetetlenként eldobott, illetve elhagyott gépkocsimaradványt gyűjtögetett össze, és nagyrészt ezeket használja fel a gépkocsik felépítéséhez. Az anyag megbecsülésének és a takarékoságnak ez a szép, és nagy értékű példája élesen megvilágítja azt az utat, amelyen valamennyiünknek haladnunk kell.

Hasonló szellemi munka folyik immár hónapok óta közüze-műnkénél is. Aki otthon kényelmesen felcsavarja a villanyt, vagy bekapcsolja a rádióját, korántsem sejti milyen hihetetlen erőfeszí-tésbe került e legelemibb szükséglet biztosítása. Az utcák a lehe-tőséghez képest ismét ki vannak világítva. Mindehhez újjá kellett építeni a távvezeték jelentős részét, számtalan átalakítással rend-be kellett hoznunk a közvilágítási berendezéseket. A keskenyebb utcák világítását az úttest közepére helyezett, átfeszített lámpák-

kal láttuk el, ezáltal növeltük a fényhatást is. Azokban az utcákban, ahol régebben kizárólag gázlámpák szolgáltatták a világítást, kiépítettük a villamos közvilágítási hálózatot, mert az a terv, hogy a gázgyár kapacitását a folyton növekedett magánfogyasztások teljesen igénybe veszik, és így a jövőben az utcák világítása kizárólag villannyal történik majd. Az így megtakarított gázmennyiség is tehát a magánháztartások célját szolgálhatja.

Mint már említettem a múlt év folyamán a dunai uszályhidat szét kellett bontanunk, és az azon elhelyezett távvezeték is le kellett szerelnünk. Mivel semmiféle más megoldást találni nem tudtunk, tárgyalásokat kezdtünk a helyi Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, és közbenjárására sikerült az orosz katonai hatóságoktól ideiglenesen 5 uszályt szereznünk, és egyelőre azokra helyeztük el a távvezeték dunai szakaszát. Ez természetesen a téli időszakra sem volt megfelelő, mert az esetleges jégzajlás elsodorta volna. A hídpillércsonkokon való áthelyezés, bár olcsóbbnak és gyorsabbnak mutatkozott, mégsem volt alkalmazható, mert a hídpillérekről bármikor eltávolíthattak volna bennünket, ha azokra a MÁV-nak szüksége lett volna. Így egyetlen lehetőségként kínálkozott a Duna, [sic!] teljes egyszeri anyaghiány, a másik a közművek siralmas pénzügyi helyzete. Az anyaghiányt csak rengeteg időt rabló utánjárással oldhattuk meg. Mivel vasanyagot a két parton felállítandó vasoszlopokhoz sehogy sem tudtunk beszerezni, fagúlak építését határoztuk el. A felállítandó 2 db 40 méteres fagúlához azonban rengeteg faanyagra és összekötő vasroncsra volt szükségünk. A Bába község villamosításához oda évekkel ezelőtt kiszállított impregnált vezeték tartó-oszlopokat, valamint a pécsváradi és véméendi távvezetéki tartalékoszlopokat vasúton Bajára szállítottuk, és ebből, valamint a pilótázott hídrészből sikerült végül is a faanyagot biztosítanunk. Az átfeszítéshez szükséges acélkábelek legyártását a Felten Budapesti Kábelgyár vállalta, míg a szükséges, igen tekintélyes mennyiségű vascsavarhoz, idomvasakhoz és szerelvényekhez a vasanyagot csak részletekben tudtuk a szó legszorosabb értelmében összekoldulni.

A fagúlak terveit a mérnöki hivatal vezetője készítette el, a gúlakat bajai ácsok építették, a vascsavarokat, szerelvényeket a gázgyárban és a bajai iparosoknál készítettük el, az elektromos szerelési munkálatokat pedig a közművek személyzete végezte el. Büszkéek lehetünk arra, hogy a Dunának ezt az egyedülálló különleges átfeszítését az utolsó szögig bajai munkások létesítették, és bár a munkák a rendkívüli napszámoshiány és a rossz időjárás miatt elhúzódtak, mégis sikerült az átfeszítést 1945. december 24-én délutánra befejezni, és karácsonyra jégtől, árvízről függetlenül a régi biztos áram jött ismét városunkba.

Megemlítem még a gázszolgáltatás kérdését is. A gázgyár szénhiány miatt múlt év március 19-én kénytelen volt leállni. A kemencék már akkor is siralmas állapotban voltak, úgyhogy a gyártás már nem volt gazdaságosnak mondható. Az új kemencét a közművek még 1941-ben megrendelték, de azt a gyár a háború miatt felépíteni nem tudta. A gázgyár leállása után a régi kemencéket azzal a bajai öreg iparossal hozattuk rendbe, aki annak idején a kemencék felépítésében segédkezett. Kijavítottuk a többi gyártási készüléket is, úgyhogy a gázszolgáltatásnak jelenleg nem volna műszaki akadálya. Nagy nehézségbe ütközik ellenben a gázgyártáshoz szükséges szén beszerzése. A gázgyári kemencék ugyanis külföldi szén használatára vannak tervezve, s a hazai szenek csakis friss állapotban volnának gázgyártásra valamennyire használhatók. Mivel a gázkemencéket állandóan fel-fűtött állapotban kell tartani, a gázgyártással csakis akkor lehet megindulni, ha elegendő széntartalékkal rendelkezünk, mert ma nem lehet [a] pótolhatatlan kemencéket annak a veszélynek kitenni, hogy a napról napra szükséges szénrakományok esetleges késése miatt azok tönkremenjenek. Ha azonban nagyobb széntartalékot tartanánk, márpedig legalább 3 havi szükségletet kellene állandóan tartalékolnunk, úgy már friss szénről nem lehetne szó, így csakis a cseh-sziléziai szénszállítások megindulását kell sajnos megvárunk. Remény van arra, hogy a bányákkal a kormány kompenzációs szerződést tud majd létrehozni, és akkor mindent elkövetek majd, hogy gázgyárunknak az első ilyen szénszállít-

mányból megfelelő mennyiséget kiutaljanak. Ebben az esetben meg fogjuk vizsgálni azt a lehetőséget is, hogy a külföldi szénhez bizonyos mennyiségű magyar szenet is keverjünk, és az így gyártott gázhoz esetleg a lipcsei földgázból keverjünk a fűtőértéknek [a] feljavítása céljából.

Városi üzemek sorába sorolható a város gazdasága is. Mint közismert a város tekintélyes állatállománya a hadműveletek következtében megsemmisült. Pótlására egyelőre 5 db lovat, 2 tenyész bikát és két tenyész kánt szereztünk be.

A Mátéháza-pusztai gazdaságot helyreállítottuk annyiban, hogy 170 kat. hold földet megmunkáltunk és bevetettünk. Valamennyi többi mezőgazdasági ingatlanunk a földigénylő eljárás alá esett. Bár a földbirtokreform érdekében szívesen mondtunk le nagy jövedelmet biztosító ingatlanaink nagy részéről, nem maradhattunk azonban közömbösek olyan területek elvesztése mellett, amelyek a város fejlődése szempontjából életbevágóan fontosak. A Nagy Pandúr, a Kis-Pandúr-szigetek, valamint a Duna túlsó oldalán lévő partszegély, ugyanis sokkal fontosabb szerepet játszik a város jövő[beni] fejlődése szempontjából, semhogy azok magánkézbe juttatása közérdeket szolgálja. Épp ezért megtettük a szükséges lépéseket, hogy a területek a földigénylő eljárás alól mentesítve legyenek.

Igénylés alatt áll mezőgazdasági szeszgyárunk is, amely már teljesen üzemképes állapotban van, és pusztán a szénhiány miatt nem indulhat meg benne a termelés. Véleményünk szerint itt is jobban szolgálná a közösség javát, ha a gyár [a] birtokunkban maradna.

A város kereskedelmi és ipari élete a súlyos viszonyok közepette is jelentős gazdasági tevékenységet fejt ki. A nyersanyag- és készáruhiány ugyan nyomasztólag hat, mégis számtalan jel arra mutat, hogy a mélyponton már túl vagyunk. Míg egy esztendővel ezelőtt üresen tátongtak az üzletek a lehúzott redőnyök mögött, ma már elértük azt, hogy legalábbis délelőtt a boltok nyitva állnak, és némi áru is már akad a pultokon. Az ipar egy részében még válságos a helyzet, különösen áll ez az építő, építést előkészítő és kiegészítő iparokra. Itt a legnagyobb nehézség az, hogy a

szükséges anyagokat előállító üzemek még alig termelnek, másrészt a vasúti kocsi- és a hajótérhiány miatt az építőanyagok behozatala jóformán teljesen szünetel.

A helyi gyáriparunk, ha nem is a régi kapacitással, de elég erőteljes ütemben dolgozik. A posztógyár, [a] szeszgyár, [a] bőrgyár mellett most már a Pollák-féle bútorgyár is megkezdte [a] termelést, és így legalábbis nagyobb gyáraink már üzemben vannak.

Városunkban jelenleg 1246 iparos és 689 kereskedő van, és így a város eddigi gazdasági jellege változatlan maradt, illetőleg a különböző foglalkozási ágak egyensúly[á]ban eltolódás nem következett be.

Most, hogy jelentésem utolsó sora is elhangzott, magam is megállapítom és elismerem, hogy nem sok az, amit az újjáépítés terén elvégeznünk sikerült. Mégis azt hiszem, hogy most, [ha] visszatekintenek mindazok, akik segítségemre voltak, és bíztak bennem, kell, hogy meglássák az eredményeket. Köszönettel tartozom elsősorban a törvényhatósági bizottságnak azért, hogy munkámat mindig a legnagyobb megértéssel támogatta. Kérem, hogy a jövőben is ugyanilyen szellemben fogadják törekvéseinket. Külön kérem itt a főispán urat, hogy mint eddig, a jövőben is legyen segítségünkre, különösen a most következő talán legnehezebb 2–3 hónapban tegyen meg mindent, hogy a demokratikus felépítés és a város közönsége érdekében kifejtett munkánk, törést ne szenvedjen.

Hálásan gondolok itt a pártok, a szakszervezetek, a demokratikus nők és az utcamegbízott szervezet odaadó közreműködésére is. Számatalan kezdeményezés és igen nagy értékű közérdekű tevékenység fűződik [a] nevükhöz, és ezért csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok róluk.

Hálásan köszönöm hivatali munkatársaimnak, továbbá kereskedő, iparos és munkás barátaimnak odaadó támogatásukat, akik újjáépítő munkámban közvetlenül is segítségemre voltak. Szívesen gondolok mindig azokra a közhivatalokra és intézményekre is, amelyekkel hivatali működésem alatt kapcsolatokat tartottam fenn, és ahol mindenkor a legnagyobb előzékenységgel segítségemre voltak, valahányszor a város érdekében eljártam.

Tisztelt Közgyűlés!

Igaz, tudom, hogy sok bírálat is elhangzott munkámat illetően a város közönsége részéről. Sajnos, az adottságok nem olyanok, hogy minden kívánságnak eleget tehessek, de eddig is, és a jövőben is úgy iparkodom, hogy lehetőleg a legtöbbet és legjobbat adhassak igaz szívvvel a hozzám fordulóknak. Ugyanakkor azonban szövé kell tennem azt a részvégtlenséget is, amelyet számtalanszor tapasztalnom kellett a közönség részéről. Szinte szabotálással egyenlő az a mód, ahogy egyesek a közigazgatási intézkedéseket egyenesen semmibe veszik. Éppen a lakosság saját érdekében a legnagyobb szeretettel kérem a város közönségét, hogy iparkodjon a rendelkezéseket betartva, visszatérni a termelőmunkához, és így legyen a segítségemre abban, hogy közelebb hozzám valamennyiünk számára a szebb és boldogabb jövőt.

Tisztelt Törvényhatósági Bizottság!

Az a munka, amelybe egy évvel ezelőtt bekapcsolódtunk, nem volt könnyű és nem volt csábító sem. A mi asztalunkon nem feküdtek kész tervek, és nem szállított számunkra senki még csak jóindulatot sem. Nagyon is egyedül tettük meg első lépéseinket. Komor és megrázó volt a keveseknek ez a nekigyürkőzése akkor, amikor mindenféle, köröskörül csak a pusztulás és csend kísértete járt. E pillanat emlékét nem szabad elűznünk magunkból. A kötelesség és helytállás belső parancsa szólalt meg akkor bennünk, mi pedig engedelmestünk. Azóta is számtalanszor átjárt a tehetetlenség és a hiábalóság nyomasztó érzése, de mindig elég volt e pillanatra gondolnom, hogy új erőt merítsek magamból. Most tehát, amikor újból felszedjük horgonyainkat, elvisszük magunkkal ez iránytűt, és hisszük, hogy utunk nem téved el, és elér oda, ahová a kötelesség hív bennünket.

Tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja város Törvényhatósági Bizottságának iratai sz. n./ Kig. 1946. 46. kgy. jkvi szám (35–46. o.)

A további dokumentumok és az apparátus rész,
a kötet második részében található!

Nyomdai munkálatok:

ADRIA-PRINT

6000 Kecskemét, Külső-Szegedi út 136.
Telefon: 76/482-190, 30/9559239
Email: adriaprint@gmail.com

Készült: 300 példányban, B5 formátumban

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Kemény János

**Baja thj. város
1944–1949. évi története
a polgármesteri
jelentések tükrében**

(2. kötet)

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK
XIII.

A kiadvány megjelenését támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

**BAJA THJ. VÁROS 1944–1949. ÉVI
TÖRTÉNETE A POLGÁRMESTERI
JELENTÉSEK TÜKRÉBEN**

(Forrásközlés)

2. kötet

Összeállította, jegyzetekkel ellátta,
a bevezető tanulmányt írta, a kötetet szerkesztette:
Kemény János

Kecskemét, 2015

Lektor:
Dr. Lakos János

Az angol és német nyelvű összefoglalókat fordította:
Dr. ifj. Kemény János

Tipográfia:
Mudri Andor

ISSN 1219-8412
ISBN 978-963-7236-74-7ö
ISBN 978-963-7236-76-1

Kiadja:
MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára

Felelős kiadó:
dr. Gyenesei József
levéltár-igazgató

DOKUMENTUMOK

5.

Baja, 1946. december 17.

Polgármesteri jelentés

Főispán Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Az elmúlt jelentésem óta eltelt időszaknak országos viszonylatban kétségtelenül legnagyobb jelentőségű eseménye a pénzügyi helyzet stabilizációja volt. Kormányzatunk itt valóban mesteri munkát végzett. Szinte elképzelhetetlenül nehéz feltételek mellett született meg az új pénz. Hosszú, szívós munkával sikerült az új pénz megteremtéséhez szükséges fedezetet összegyűjteni, másrészt pedig olyan árukészleteket tartalékolni, amelyek az új pénzzel együtt kerültek forgalomba, és amelyek így a pénz vásárlóerejébe vetett bizalmat is felkelthették a közönségben.

A forint 4 és 1/2 hónapos mérlegét tekintve, ma már megállapíthatjuk, hogy új pénzünknek határozottan sikere van, ismét kedvet öntött az ipari és kereskedelmi vállalkozókésztségbe, de általánosságban jótékony hatással volt az egész gazdasági életünkre is. A bölcs kormányzati elgondolások és keresztülvitelek mellett, minden dicséretet megérdemel azonban közönségünk is, amiért a pénzzel szemben bizalmát előlegezte, és azt legnagyobb részben ma is fenntartja. Ugyanakkor szólnunk kell a, ha számban nem is jelentős, de tevékenységében annál veszélyesebb elemek működéséről is, akik részben rémhírterjesztéssel, részben pedig árrágító tevékenységükkel a stabilizáció egészséges fejlődése elé minduntalan akadályokat igyekeznek vetni. Ezek az elemek nemcsak a pénzre, de a magánosok megélhetésére és így a társadalom békéjére is súlyos veszedelmet jelentenek. Egyáltalán nem csoda, ha népünk elkeseredése, mint ez városunkban is megtörtént, tüntetésekben robban ki az árrágítók ellen. Közönségünk fegyelmezettségének köszönhető, hogy e tüntetések minden kielégéstől mentesen zajlanak le, de nem hagyhatjuk figyelmen kí-

vül, hogy itt széles néprétegeknek olyan megnyilvánulásáról van szó, amely az árdragítók ellen a legkíméletlenebb kormányzati eszközök alkalmazását kívánják meg. A magam részéről a kormányhatóságnak jelentést is tettem a tüntetésről és az ott kifejtett panaszokról, s tekintettel arra, hogy ezek a jelenségek országos viszonylatban több helyen is előfordultak, bízom abban, hogy a kormány az általános közóhajnak megfelelő intézkedésekre határozza el magát.

Városunkat messzemenően érintő miniszteri megnyilatkozás is hangzott el az elmúlt hónapok során. Nevezetesen Gerő Ernő kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr a déli összekötő vasúti híd felavatása alkalmával elmondott beszédében ígéretet tett arra, hogy 3 év múlva sor kerül a bajai dunai híd felépítésére. Bár igen messze fekvő időpontról van szó, mégis örömmel kell vennünk, hogy hidunk újjáépítése máris kormányprogramonttá vált.

Városunk társadalmi életéből mint kiemelkedő eseményt említtem meg, hogy több hónapi tárgyalás után sikerült a Rudnay-művésztelep ügyét is tető alá hoznunk. Rudnay mester munkatársai már meg is érkeztek, és így a művésztelep a közelmúltban a Grünhut-házban munkásságát meg is kezdte. Rudnay Gyula festőművész a tavaszra ugyancsak leköltözik Bajára, amikor is ő maga szintén bekapcsolódik a munkába. Ez új intézménnyel városunk művészi élete jelentékenyen gazdagodik, és bízunk abban, hogy lakosságunk megértő támogatásával hivatását be is tudja tölteni.

Ezek után áttérve általános közigazgatásunkra, mindenekelőtt jelentem, hogy az általános létszámcsökkentés folytán közigazgatásunkban nagyarányú összevonások és átrendezések váltak szükségessé, amelyek még jelenleg is folyamatban vannak. A magunk részéről általános státusrendezési tervet készítünk elő, s ha ehhez a kormányzat jóváhagyását is megkapjuk, akkor tudjuk ismét végleges keretbe helyezni közigazgatásunkat.

Közellátásunkról a következőket jelenthetem:

A kenyérellátás a város lakossága részére a Közellátási Minisztérium intézkedése szerint a 40%-os búza, 40%-os rozs és 20%-os tengeri, vagy árpakeveréssel előreláthatólag biztosítva van.

Burgonyaellátásunk biztosítva van.

Zsírellátásunk december hónapban az ellátatlanoknak fejadagonként 10 dkg-ot, étolajat október, november és december hónapra 30 dkg-ot tudtunk juttatni.

November és december hónapra a cukorfejadagot mindenki megkapta. Külön fejadagot juttatott a karácsonyi ünnepekre való tekintettel a minisztérium. A cukorellátás a leirat szerint minden hónapban ilyen mennyiségben biztosítva van. Sóellátásunkban az utóbbi napokban zavar állott ugyan be, de a kiutalást most december hónapra is megkaptuk. A közellátási szelvényre 200 q-t, és szabad sóként 100 q-t kaptunk. A sertésvágási igazolványt kérőknek 3 kg sót juttattunk. Úgyszintén a sütőiparosoknak, mint a közületeknek, a kiutalt mennyiséget a közellátási hivatal kiadta.

A tüzelőanyag juttatása körül ez ideig nem volt nehézség, bár a szénnél a szállítások miatt néha a kereskedők nem tudták kiadni a szükséges mennyiséget, de hamarosan érkezik szén, és így ezt az ellátást is biztosítani tudjuk.

Petróleumellátásunk biztosítva van.

Népjóléti igazgatásunk menete az elmúlt időszakban kielégítő volt. A városi szeretetházat rendbe hoztuk, az ételmezést feljavítottuk, így a mintegy ötven főre tehető elaggott jóléte biztosítva van. Ezenkívül kb. 130 egyén részesül közsegélyben. A külső gondozottak készpénzsegélyét részben a társadalom adományaiból fedezzük. Ezúton is kérem a város kereskedő- és iparos osztályát, hogy fokozottabb mértékben áldozzon a szegények eltartására, viszont az üzletükben jelentkező kéregetőket utasítsa a népjóléti ügyosztályhoz, ahol ellátásukról gondoskodás történik. Ily módon a városunkban ismét jelentkező koldusokat az utcáról eltüntetjük, másrészt az egy helyre befolyó adományokat célszerűen tudjuk felhasználni, s nem adunk módot arra, hogy a kéregető a kapott adományt élelem helyett esetleg italra költse.

Négy napközi otthonunk és egy napközi otthonos óvodánk változatlanul működik. A napi gyermeklétszám átlagosan 100 főre tehető. A forintnak [a] bevezetése lehetővé tette, hogy az elkövetkezendő hónapok étel- és szükségletét kellő időben beszerezhettük. Így a gyermekotthonok központi konyhája teljesen felkészülve néz az elkövetkezendő téli hónapok elé. Nagy segít-

ségünkre volt az UNRRA többmázsás konzervadomány, mely lehetővé tette már az őszi hónapokban a gyermekek húshoz való juttatását. Jelenleg a gyermekek naponta háromszor részesülnek étkezésben, de amint a tejfelhozatal és [a] költségvetésünk engedi, a reggeli tejellátást is biztosítani fogjuk.

Szociális konyhánk most már mint önálló üzem működik, mert a hadifogoly-szolgálat vezetése állami kezelésbe került és önállósult.

A városi költségvetést felülvizsgáló miniszteri bizottság egyébként népjóléti intézményeinket meglátogatta, az ott folyó munkát megdicsérte, különösen a városi szeretetházat, s annak vezetését követendő példaképül állította a többi város elé. A népjóléti intézményeknél szerzett kedvező benyomás eredménye az volt, hogy a költségvetésbe felvett kiadásokat változatlanul jóváhagyta.

Október elején érkezett meg az UNRRA 1570 kg ruha- és 426 kg cipőadomány. E ruha- és cipőmennyiségnek kiosztására a miniszterelnökség utasítása szerint a helyi társadalmi egyesületekből, valamint az egyházak vezetőiből bizottságot kellett alakítani. E bizottság több ezer kérelmet bírált el, munkáját befejezte, s a kiosztás most van folyamatban. E helyen mondok köszönetet a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége lelkes tagjainak és a többi társadalmi egyesület tagjainak, akik az osztályozás és a kiosztás nagy munkáját vállalták.

Jelenleg 290 hadbavonult hozzátartozója részesül hadisegélyben, és 370 hadirokkant és hadiözvegy hadigondozási pénzellátásban. 85 hadirokkant és hadiözvegy járadékának folyósítását kellett beszüntetnünk a 8980/ME számú rendelet alapján azért, mert részben ipari, vagy kereskedelmi jogosítvánnyal rendelkeznek, illetve földbirtokuk jövedelme megélhetésüket biztosítja. A hazatért hadifoglyok segélyezésére a népjóléti miniszter úr 500 Ft segélyt utalt ki, s ennek kiosztása folyamatban van.

Augusztus 1-jétől november 30-ig az anyakönyvekbe 177 születést, 104 halálozást, 125 házasságkötést jegyeztünk be. A születések arányszáma javulóban van, és feltűnő a házasságköté-

sek számának nagy emelkedése, bár ez háború után [meg]szokott jelenség. A nagyfokú házasságkötési arányszám biztató jel a születési arányszám további emelkedésére.

A szeptemberi, október[i] és decemberi országos kirakodó- és állatvásárokat a háború után első ízben ismét megtartottuk. A forinthiány következtében a kínálat nagyobb volt, mint a kereslet. A felhajtott jószágok száma vásárról vásárra emelkedést mutat.

Iparhatóságunk az elmúlt időszakban kiadott 35 iparigazolványt, 8 iparengedélyt, 41 gyári munkakönyvet, 2 cselédkönyvet, 3 munkásigazolványt, 6 vándoripar-engedélyt, iparváltás 178 esetben volt. Javaslatot tettünk 560 iparengedély felülvizsgálatára.

[A] rendőri büntetőbíróság 1400 büntetőparancsot adott ki a kötelező zsír-, tej- és kukorica-beszolgáltatást elmulasztókkal szemben.

A város gazdasági hivatala a háború okozta felszerelési hiányokat igyekszik a költségvetés keretein belül pótolni. Roncsokból helyreállítottunk egy fogatot a hivatalos kiszállások céljára, hullaszállító kocsit építettünk újjá, traktorunkat kijavítottuk, s a megcsappant lóállományra való tekintettel egy pár igáslovat vettünk. A közeljövőben traktorunkat gumikerekekkel szándékozunk felszerelni és hozzá egy pótkocsit venni, ezáltal igen nagy megtakarítást remélünk elérni a fuvarkiadások terén, mert a motoros vontatású termény- és üzemanyag-szállítás a városból gazdaságunkba és viszont, jóval olcsóbbnak mutatkozik az állati erővel való szállításnál.

A gazdasági hivatal a termelési bizottsággal együtt állandóan figyelemmel kíséri az általános mezőgazdasági helyzetet. A mezőrendőrség útján ellenőriztette a kötelező őszi mezőgazdasági munkák elvégzését, segítségre volt a gazdák igaerő-szükségletének kielégítésénél. Az ellenőrző munka eredményének tudható be, hogy a bajai határban a hivatalos előírásnak megfelelő kb. 4500 kat. holdat vetettek be, és mintegy 1200 kat. holdat tavaszi vetés alá előkészítettek. A városi kertészet lombhullás után folytatta az abbahagyott utcafásítást.

Műszaki igazgatásunk köréből a következőket jelenthetem: Útjaink karbantartására 250 tonna kavicsot és zúzalékot, és 100 m³ dunai kavicsot hoztunk, ezt kifuvároztuk és elteregtük, főleg a Monostori és [a] Budapesti út külső szakaszain. Ez a mennyiség a szükségletnek alig teszi ki az 1/10-ed részét, de anyagi helyzetünk nem enged többet. Az utak padkáinak rendezése, homokolása és lyukfoltozása állandó munkánk. A fanyesések folyamatban vannak. Az útörök bakancs- és szövetruha-járandóságukat ez évre megkapták. Közútjainkon ez ideig még komoly hiányok nincsenek, de ha a jövőben nem tudunk nagyobb mértékű karbantartást biztosítani, a kőpálya kifordulása és az utak teljes tönkremenetele várható.

Járdáink legszükségesebb foltozását folyamatosan végeztetjük.

A Kenderes vízgyűjtő árokhálózatát a szükséges mértékben kitisztítottuk. Ugyancsak rendbe hoztuk a Munkácsy és [a] Kölcsey utcai közcsatorna eldugult aknáit is.

A közvetlen járdájú utcákat és a Flórián utcai kispiac területét, salakterítéssel láttuk el.

A dunai árvédelmi töltés háború okozta sérüléseit hivatásos földmunkásokkal rendbe hozattuk, és a töltést az ármentesítő társulatnak további kezelésre átadtuk.

A dunai komp lejáróit állandóan a vízállásnak megfelelően igazítottuk, jelenleg pedig valamivel nagyobb mértékű használhatóbbá tételén dolgozunk. A túlsó oldali feljáró kikövezését megelőző földmunkát már végezzük is.

Közkút[j]ainkat állandóan karbantartjuk.

Magá[n]építési vonalon jelenthetem: Június óta a magánépítési tevékenység alig mutat fellendülést. Ezen a téren a forint sem hozta még meg az eredményeit, mert a pénzhiány, a hitelhiány az építkezést hátráltatja. Hat közigazgatási és 21 rövidutas építési engedélyt adtunk ki. Használati engedélyt [öt]öt adtunk ki, régebbi múlt évi építményekre.

A városi közigazgatás az iskolák helyreállításán és [a] középületek tatarozásán dolgozott. Nevezetesen a visszakapott polgári fiúiskolát hoztuk valamennyire használható állapotba. Helyrehoztuk a szállásvárosi, józsefvárosi, szentistváni iskolákat, fő-

leg asztalosmunkákkal és üvegezéssel. Jelenleg a szentjánosi iskola rendbe hozásán dolgozunk, ahol a padlózás, üvegezés, vilanyvilágítás elkészült, és az óvodával együtt áll a teljesen új körülövező téglakerítés is. Szentistvánon egy iskolatermet állítottunk helyre a délszláv népiskola részére. Legközelebbi feladatunk a vöröskereszttéri iskola helyreállítása lesz, utána pedig a többi iskolát vesszük ismét sorba, hogy egy-egy fokkal jobb körülmények közé hozzuk őket. Állami támogatást ez ideig sem az épületek helyreállítására, sem bútorjavításra nem kaptunk, amit eddig tettünk, azt a magunk erejéből végeztük el.

A forint stabilizációja új problémák elé állította a város pénzügyi politikáját. Szűkre szabott költségvetés keretei között kellene megoldani szinte megoldhatatlannak látszó feladatokat. Az október folyamán Baján járt költségvetést felülvizsgáló Miniszterközi Bizottság többnapos tárgyalás után 645 322 Ft hiánnyal állapította meg városunk 1946–47. évi költségvetését. Félhivatalos értesülés szerint költségvetésünk végső hiánya 945 000 Ft, mely összeget a közületek támogatási alapjából segélyként fogja a kormányzat pótolni. Ez összegből 300 000 Ft-nak meghatározott rendeltetése van, a közkórház fenntartási költségeire kell azt fordítanunk. A város pénzügyi politikája a deficités költségvetés folytán csak igen szerény keretek között mozoghat, s a legszigorúbb takarékoság elvének kell érvényesülnie.

A forint bevezetése után egymás után jelent meg az új házáadó, egyesített kereseti és jövedelemadó, illetményadó és illetménytöbblet-adó rendelet. A munka összetorlódott, az adóhivatal személyi létszáma főleg szakemberekben kicsi, így sajnos nem sok reményünk van arra, hogy az előírt határidőig a munkákat elvégezhetjük. Az eredményes adókivetési munkálatokhoz okvetlenül szükséges lenne a létszám emelése, főleg adóügyben járatos személyekkel. A behajtás során éppen a létszámhiányra való tekintettel reálisan alig remélhető a bevételi előirányzat beharullása. Jellemzőképpen megemlítem, hogy a városi adóhivatalnak egy státusbeli végrehajtója van, s hogy a behajtás elvégezhető legyen, a pénzügyigazgatóságnak kellett a megfelelő végrehajtó személyzetet az állami tisztviselők közül kirendelnie.

[A] Baja város[i] közművek munkásságáról a következőket jelenthetem:

Sem a villamosmű, sem pedig a gázmű a megerőltetett munka ellenére a fennálló anyagihiányok miatt még nincsen olyan állapotban, hogy csupán a normális fenntartási munkákkal kellene törődni. Szeptember hónapban a komló–bajai távvezeték üzemi telefonberendezését kellett kicserélnünk, hogy az üzemvitelt biztosítsuk, október hónapban pedig a Duna-parti átfeszítési gúla jégvédelmét kellett biztosítanunk, mely munkálatokat eddig munkaerő híján elvégezni nem tudtuk. Mivel az Államépítészeti Hivatal az ottani, ma nem használt útburkolat kövét átengedni nem tudta, a feltöltést csak annyira köveztük ki az útburkolatból kölcsönkapott anyaggal, hogy az emberi számítás szerint a folyó tél folyamán bekövetkező jégzajlás ellen a gúlát meg fogja védeni. Tavasszal, amikor megfelelő kőanyagot tudtunk szerezni, fogjuk a kövezési munkákat véglegesen elkészíteni. Nagyobb mérvű munkát jelentett mind a távvezeték, mind a hálózat mentén lévő fák legallyazása, mert a vezetékek közé benőtt ágak állandó üzemzavarokat jelentettek. A város közvilágítását előre megállapított terv szerint elkezdtük ugyan [helyreállítani], igen meglassította a munkák menetét a fennálló anyagihiány. Ennek ellenére igyekszünk a város közvilágítását a lehető legrövidebb időn belül nemcsak rendbe hozni, hanem annyira kibővíteni, hogy az a közönség igényét ki fogja elégíteni.

Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül az áramszolgáltatásban fellépett súlyos zavarokat és a még jövőben is szükséges korlátozásokat. E téren az a helyzet, hogy a komlói bánya új gőzkazánja és 10 000 lóerős gőz-turbógenerátora a háborús események folytán csak 1944 szeptemberében készült el, és a felszabadulás után gőzturbináját jóvátételre kellett elszállítania. Régi kazánjait, melyeket azért nem tartott már fenn, mert az új gőzkazán üzembe helyezése esetén ezeket amúgy is kiselejtezte volna, kénytelen volt tovább üzemben tartani, azok sorban üzemképtelenné váltak, hogy állandó nap-nap melletti rövidebb-hosszabb ideig tartó üzemszünetek után, október hó 17-én a komlói áramfejlesztő telep teljesen leállt. Ilyen hosszabb ideig tartó üzemzavar alkalmával

szeptember hó 18-tól 27-ig a Bajai Posztó- és Takarógyár látta el a várost elektromos energiával, mi viszont a posztógyár részére 10 vagon pécsi szenet engedtünk át. Az áramszolgáltatás biztosítása tárgyában a közművek igazgatójának és az összes érdekelteknek a részvételével, Komlón az Iparügyi Minisztérium értekezletet tartott, amelynek eredményeképpen a posztógyárat kellett volna hosszabb ideig Baja részére igénybe venni, míg a többi község és Kalocsa városa áram nélkül maradt volna. Ennek elkerülésére a közművek igazgatója Pécsre utazott, és ott a MESZHART-tal megállapodott kiegészítő áramszolgáltatás tárgyában. A komlói bánya leállása után október hó 17-én távvezetékünket átkapcsoltuk a MESZHART pécsi energiatelepére, és november elejéig a pécsi erőműtelep látta el az egész távvezetékrendszerünket kiegészítő energiával. A kiegészítő áram a közműveknek lényegesen többbe került a komlói bánya áramánál, és a többletköltséget a közművek /a nagyfogyasztók kivételével/ nem hárították át a közönségre. November 6-án újból visszakapcsolódtunk a közben megjavított kazánokkal megindult komlói bánya telepére, azóta is azonban állandó zavarok vannak, mert a békebeli terhelést már elértük, és ezt a bánya a régi kazánjaival a csúcsidő alatt biztosítani nem tudja. A csúcsidő alatti szükséges lekapcsolások sorrendjét az Iparügyi Minisztérium az általunk javasolt módon el is rendelte.

Az Iparügyi Minisztérium az elektromos energia árát december hó elsejével az eddigi [18%-ról 5%-ra] mérsékelte, mely mérséklés a közművek részére kereken 300 000 forint bevételkiesést jelent. Bár a villanyáram [árának] mérséklése a forint stabilizációja és a közönség kereseti viszonyai érdekében szükséges volt, az ebből folyó bevételkiesés a közműveket igen súlyosan érinti, a fenntartási anyagok ma is változatlanul 4–7-szeres áron szerezhetőek be a békebeli árhoz képest, és így alig válik lehetővé majd a költségvetésben előirányzott munkák maradéktalan elvégzése, és a háztartási alaphoz előirányzott hozzájárulás megfizetése.

Az orosz katonaság által használt gázgyári munkáslakóház[at] a városparancsnokság a közműveknek visszaadta, azt rendbe is hoztuk, úgy, hogy négy alkalmazottunk abban megfelelő elhelyezést kapott.

A gázgyár 1944. március hó 19-e óta szénhiány miatt nem működik, ez év szeptemberében hozzáfogtunk a gázgyár üzembe helyezési munkálataihoz, mert remény volt arra, hogy a termeléshez szükséges szenet biztosítani tudjuk. A gázgyár teljes berendezését át kellett javítani, és a berendezés elrozsdásodott, kátránnyal eltömődött minden mozgatható részét újra használhatóvá kellett tenni. Ezekkel a munkákkal november hó elején készültünk el, a kemencét azonban már október végén befűtöttük és az első töltéseket november hó 14-én végeztük. A gázszolgáltatást november hó 15-én indítottuk meg, és azóta a fogyasztók [száma] lassan ugyan, de állandóan emelked[ik]. A fogyasztók csatlakozása azért halad lassan előre, mert a fogyasztó-berendezések majdnem mindenütt elrozsdásodtak, és azokat a gázmérő felszerelése után rendbe kell hozni. A gázfogyasztás mindenesetre még csekély, azonban napról napra növekedik. Rendkívüli nehézségeket okozott a gázgyár megindításához szükséges szén beszerzése, nagy utánjárást és utazást igényelt a megfelelő szénmennyiség biztosítása. Végül is a Gázgyárak Országos Szövetsége útján sikerült a magyar szeneket, Budapest Székesfőváros Gázművei részéről pedig valamennyi külföldi szenet kapnunk, és bár gázgyárunk ma megfelelő szénkészlettel rendelkezik, hogy az [a] jövőben is fenntartható lesz-e, kizárólag azon múlik, hogy a szénkiutalásokat a bányák teljesíteni tudják-e. Koksztermelésünk, mivel a székesfőváros által átengedett lengyel szénhez magyar szenet kell kevernünk, rosszabb minőségű ugyan a háború előtt kizárólag legjobb karwini gázszénből termelt koks minőségénél, azonban így is nagy segítséget fog nyújtani a város közönségének, mert sikerült a gázgyár termelésének egy részét az Anyag- és Árhivatalnál a város közönsége részére felszabadítani.

Jövőbeni terveinket illetően megemlítjük, hogy elsősorban a villamos közvilágítás rendbe hozását fogjuk folytatni, valamint a már nagyon rossz állapotban lévő vezetéktartó-oszlopokat kell kicserélnünk, melyhez sajnos igen kis készlettel rendelkezünk, új oszlopoknak [a] beszerzése egyelőre kétséges, úgyhogy átmenetileg a rossz oszlopoknak [a] gyámfázásával kell megelégednünk. Ha pénzügyi viszonyaink meg fogják engedni, foglalkoznunk

kell Bátya és Fajsz községek villamosításával is, mert az Iparügyi Minisztérium erre már felszólított bennünket, mivel Dél-Pest megye további villamosítását a közművek részére lehetetlenné tennénk, ha most e két község villamosításáról lemondanánk, e kérdéssel még akkor is foglalkozni kell, ha a hozzá szükséges tőkét esetleg csak hitel útján tudjuk fedezni.

Közkórházunk ügymenetéről a következőket jelenthetem:

Közkórházunk anyagi helyzete a forint bevezetésekor válságos volt, mert 3 Ft 60 fillér pénztári maradvánnyal indultunk neki a rendkívül súlyosnak látszó útnak. A kormányhatóság által kilátásba helyezett havi 8000 forint átalány a személyzeti fizetéseket sem fedezte. A bélyegakció a közönség részvétlensége folytán alig eredményezett valamit, csupán a bajai kereskedők és a bácsalmási járás főjegyzői hivatala nyújtott érezhető segítséget.

A kormányhatósággal megindult tárgyalások eredménye az lett, hogy ma már az átalány havi 34 000 forintra emelkedett, és a költségvetésben mutatkozó 750 000 forint hiány fedezésére a Miniszterközi Bizottság államsegély kiutalását helyezte kilátásba. Ebben az ügyben a kórház gondnoka folyó hó 10-én a Népjóléti Minisztériumban személyesen tárgyalt, és annak eredményeként az államsegélyből már esedékessé vált 300 000 forintból, 150 000 forint kiutalás alatt áll. A többit a költségvetés jóváhagyása után kapjuk meg.

Az anyagi helyzet javulása tette lehetővé azt, hogy a fűtést folyamatosra tehetjük, az élelmezést lényegesen feljavítottuk, és a tüdőbetegosztályt, ha csak 20 ágygal is, de üzembe helyeztük, és ezzel a kórház minden osztálya működik.

A múlthoz viszonyítva tehát a javulás máris jelentős, és minden remény meg van arra, hogyha szerényebb keretek között is, de a régi, elismert színvonalat el fogjuk érni.

A személyi kérdéseket illetően megemlítem, hogy dr. Zöld Lászlónak a bőr- és nemibeteg-osztály főorvosává történt kinevezése, dr. Fodor Lászlónak a belosztály, dr. Szász Imrének a gyermekosztály vezetésével történt megbízatása folytán, újból 11 főorvos áll a betegeink rendelkezésére.

Amidőn jelentésem végéhez értem, kérem annak teljes egészében való tudomásulvételét.

Végezetül a közlő ünnep alkalmával a városi alkalmazottak nevében is, a törvényhatósági bizottság valamennyi tagjának és városom közönségének, kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog újesztendőt kívánok.

[Babics József] polgármester

Határozat

Baja város törvényhatósági bizottsága a polgármesteri jelentést teljes egészében tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 20/2. Kig. 1946. sz. n. kgy. jkvi szám (110–116. o.)

6.

Baja, 1947. február 15.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Az elmúlt jelentésem óta eltelt időszaknak kétségtelenül legjelentősebb eseménye a köztársasággá alakulásunk egy éves évfordulójának megünneplése. Ez alkalomból, 1947. február 1-jén, a polgármester a város közgyűlési termében összegyűlt városi alkalmazottak előtt méltatta az ünnep jelentőségét.

Úgy érzem, e helyütt kell beszámolnom néhány szóval a „*Siess, adj, segíts*” mozgalomról is.

Városszerte szép eredménnyel folyik e mozgalomra az adakozás. A városi tisztviselők fennkölt gondolkozására vall, hogy erre az akcióra önként felajánlották havi fizetésük 1/2%-át mindaddig, amíg e mozgalom tart.

Itt említem meg azt is, hogy Baján megalakult az ún. Bajai Parlament, amely január hónapban tartotta első összejövetelét a város vezetőségének, valamennyi pártnak és a város közönségének részvételével. Az összejövetelen a pártok jelenlévő tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, melyekre a polgármester megadta a feleleteket és [a] felvilágosításokat.

Városunk kulturális életéből mint kiemelkedő eseményt kell megemlítenem a Rudnay Szabadakadémia megalakulását. Rudnay mester munkatársai már meg is kezdték Baján [a] művészi munkájukat, Rudnay Gyula festőművész viszont a tavaszra ugyancsak lejön Bajára, és ő maga veszi kezébe a művésztelep irányítását. Ezzel az új intézménnyel városunk művészi élete jelentékenyen gazdagodik, és bízunk abban, hogy lakosságunk megértő támogatásával hivatását be is tudja majd tölteni.

Általános közigazgatásunkra vonatkozóan mindenekelőtt jelentem, hogy a nagyarányú létszámcsökkentés folytán közigazgatásunkban nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A nagyon lecsökkentett létszámunkban valamelyes szaporodást jelentett a Miniszterközi Bizottságnak az az intézkedése, mely szerint két tanácsnokot és nyolc egyéb beosztott tisztviselőt állásába újra visszahelyezett. De természetesen fontos és számottevő volna a szakképzett egyéb, és kisebb tisztviselők további visszavétele is.

A személyi kérdéseket illetően jelentenem kell még, hogy egyik tűzoltónkat, Jenővári Márkot, szolgálat közben elkövetett fegyelmi vétség miatt állásától fel kellett függesztenünk, aki ellen a fegyelmi eljárás folyamatban van.

A város egészségügyi helyzetéről a következőket jelentem: Baja thj. város közegészségügyi helyzete a fertőző megbetegedéseket illetően általában kedvezőnek mondható.

Itt meg kell említenem, hogy a tisztiorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő és [a] Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a vármegyeházán nyert elhelyezést. A tisztiorvosi hivatal és a városi orvosi rendelő bútorzat, és a legszükségesebb vizsgálóeszközök hiányában feladatát a kívánalmaknak megfelelően ellátni nem tudja. A város által kiutalt 1500 Ft a nélkülözhetetlen műszer

beszerzését lehetővé teszi ugyan, azonban a tisztiorvosi hivatal számára szükséges kézi vizsgálóeszközök, főképpen pedig a bútorzat kérdésének megoldása is sürgős feladat volna.

Súlyos hiányt pótolna a fertőző megbetegedések, elsősorban a kiütéses tifusz, és [az] azt terjesztő eltetvesedés meggátlása céljából a fertőtlenítőintézet működésének lehetővé tétele, illetőleg ott a fürdési lehetőség biztosítása.

Megoldatlan probléma a tejpiac kérdése, mely a mai állapotában a közegészséget veszélyezteti.

E helyütt említtem, hogy január hó folyamán közkórházunkban lényegesebb esemény nem történt. A január havi betegforgalom, illetve betegfelvétel 50%-os emelkedést jelent az elmúlt hónap betegforgalmával szemben. Sajnos, a textíliák /matracok, lepedők, takarók, stb./ hiánya a további fejlődést erősen gátolja.

A személyi kérdéseket illetően meg kell említenem, hogy dr. Újsághy Pál gyermekgyógyász-főorvosunkat a Miniszterközi Bizottság állásába újra visszahelyezte, így ennek az osztálynak a munkája is zökkenőmentesen tovább folyik.

A városi mérnöki hivatal működéséről jelentem, hogy az elmúlt hónapban végzett munkák nagyrészt hóeltakarítás, a forgalom biztosítása céljából a th. utakon hóekézés, vízleeresztés az olvadáskor az átkelési útszakaszokon, út menti fák nyesése a Vaskúti és Csanádi utakon volt.

A köztisztaság terén: seprés, szemétfuvarozás, vízlevezetés, átjárók homokolása, aknák és csatornák tisztítása.

Városrendészeti munkák: Városrendezési alaptérképek rajzolásának folytatása.

Egyéb munkák: Egyik legfontosabb munkálatként itt említjük a dunai komp kérdését. A kompátkelés teljesítőképesebbé tétele céljából lent járt Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság felhívására a város a komplejárók megjavítására 30 000 Ft hozzájárulást helyezett kilátásba olyképpen, hogy a még szükséges többi költséget az állam bocsátja erre a célra rendelkezésre.

A földmunkát máris megkezdjük, kb. 5000 Ft értékben, azonban a Duna zajlása és eljegesedése a munkát félbeszakította. Ha a jég levonul, a város által megígért mértékű hozzájárulás keret-

ében a munkát tovább fogjuk folytatni. A mérnöki hivatal az ügy előbbre vitele érdekében elkészítette az egész komplejáró és [a] hozzávezető utak költségvetését, amelynek összege kövezési és egyéb mellékmunkálatokkal együtt 259 895 Ft.

A komplejárót bérlő Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet már el is készítettett egy új 14,00 m × 5,25 m méretű kompot, melynek teherbírása 30 tonna. Ezen a kompon 4 db 2,5–3 tonnás teherautót lehet egyszerre szállítani. Ugyancsak forgalomképes állapotba hoztak egy darab 12 × 5 m méretű, 10 tonna teherbírású kompot is, mellyel a kocsiforgalmat fogják lebonyolítani. A jég levonulása után ezeken a kompokon indul meg a dunai átkelési forgalom.

Magasépítés terén a nagy hideg miatt a munkák kis mértékben végezhetők csak. A rendkívül hideg idők miatt építési munka tulajdonképpen nem is volt. A Ferences zárda nyilvános óvóhelyének utcai lejárátát elfalaztuk, a városi székházban meszelés, iskolák, óvodák fagyos cső olvasztásai és javításai [történtek]. Padok készítése. A szociális konyhán válaszfal és ajtóelbontás, gépek, vízvezetékek karbantartása [történt]. Közkutak karbantartása, kályhák javítása.

További munkálatok: anyagbeszerzés a szentjánosi óvoda részére, 15 újabb iskolapad a belvárosi általános iskolának.

[A] városgazdaságnak teherautó-pótkocsi karosszéria készítése, kertészetnek virágköblök, rekeszek; szántáshoz segédeszközök készítése.

Egyéb alkalmi munkák: Laktanya átalakítási vázlattervek, előzetes felmérések és költségvetés készítése.

Közkórházi nemibeteg-osztály[nál] helyreállítási költségvetés készítése. Városfejlesztési tervek megbeszélése. Pandúr-szigetek megtartása érdekében való tárgyalás.

Szociális igazgatásunkról a következőket jelentem: 546 hadirokkant, hadiözvegy és hadiárva, valamint 294 hadbavonult hozzátartozója részesül rendszeresen pénzellátásban, a gondozottak létszáma állandóan emelkedésben van. A hadigondozottak közül december és január hónap folyamán többen részesültek UNRRA-segélyben.

Szeretetházunk felszerelési hiányait fokozatosan pótoljuk, jelenleg 60 személy áll belső gondozásban, és 113 külső gondozásban.

Négy napközi otthonunk és egy napközi otthonos óvodánk változatlanul üzemben van, sajnos cipőhiány miatt kevés gyermek látogatja. A napi átlagos létszám: 70–80 [fő].

A Napközi Otthonok központi konyháját a Berényi utcai szociális konyhával egyesítettük, így módon egy telefonállomás, valamint villany- és tüzelőanyag-megtakarítást értünk el. Havonta átlagosan mintegy 1000 ebédet osztunk ki.

Baja város mezőgazdaságát illetően a téli hónapokban említésre méltó dolog nem történt. A fagy és a havazások miatt a mezei külső munka teljesen szünetel.

A tűzoltóság és a mentőszolgálat működésére vonatkozóan jelentem, hogy az általános létszámcsökkentés következtében 12 főre lecsökkent tűzoltóság a tűzoltói-mentői szolgálatot és a közellátás részére történő szállításokat megnyugtató módon ellátni nem képes.

A legénység szakszerű képzése, alsó és középfokú tanfolyamokra való küldése állandóan folyamatban van.

A tűzoltóság anyagfelszerelésével kapcsolatban meg kell említenem, hogy a meglévő, és már elhasználódott, vagy háborús kárt szenvedett felszerelési tárgyaknak [a] javítása, helyrehozása, gépjárműfecskenőnek, tehergépkocsinak és mentőgépkocsinak [az] építése és üzembe helyezése, nyomótömlő beszerzése folyamatban van.

Baja Város Közműveiről általánosságban jelentem, hogy a közművek alkalmazottai körében nagy a nyugtalanság és elkeseledés a csekély keresetek, és [az] állandóan rosszabbodó megélhetési viszonyok miatt. A csekély keresetek miatti elégtelen téli élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzés, a ruházati cikkek aránytalanul magas ára állandó panasz tárgya, és előbb-utóbb elsősorban a felelős vezetők elleni nyílt kirobbanáshoz fog vezetni. A munkások ugyanis nem értik meg, hogy a kollektív szerződésekben előírt bérnél többet fizetni nem szabad, mert állandóan hangoztatják, hogy más vállalatnál a munkások lényegesen többet keresnek, és

azonfelül természetbeni juttatásokat is kapnak, míg vállalatunk a 182 400/1946. BM rendelet alapján megszüntetett minden külön juttatást. A már-már kirobbant nyílt elégedetlenséget akképp igyekeztünk megakadályozni, hogy a szakszervezet közbenjöttével szakmunkásaink nagy részét magasan kvalifikált bércsoportokba osztottuk be. Ezzel azonban a havidíjas szakmunkások körében fog nőni a nyugtalanság úgy, hogy ezeknek is javítást kell majd nyújtanunk. Nyugtalanítja az alkalmazottakat az egységes közüzemi illetményrendszer ügyében fennálló teljes bizonytalanság, és az a veszély, hogy közigazgatási fizetési osztályokba sorozás esetén a mai keresetek 50%-[kal], sőt esetleg ennél több [százalék]kal fognak csökkenni.

A kemény hideg miatt csak a legszükségesebb szabadbani munkák végezhetőek el, s így egyelőre a közvilágítás további rendbe hozásához szükséges lámpatesteknek a műhelyben való összeállításával foglalkozunk. A közvilágítás teljes átalakítása, az ONCSA-telep villamosítása, a távvezetéki és városi korhadt vezeték tartó-oszlopok kicserélése, vagy gyámolítása a legközelebbi tervünkben szerepelnek. Későbbi terv a Dél-Pest megyei Bátya és Fajsz községek villamosítása lenne. A gázhálózatnak átvizsgálására és az üzemen kívül helyezett gáz-közvilágítási lámpatesteknek [a] leszerelésére csak a tavaszi jobb idők beálltával kerülhet sor.

Áramszolgáltatásban zavar január hónapban nem volt, mert a komlói erőműtelep kooperált a MESZHART pécsi telepével. Gázgyárunk leadása a fogyasztók csatlakozása révén állandóan növekedik, s a december végei [1100 m³-es] napi leadás január végére [7000 m³-re] növekedett. A fogyasztók részéről – különösen Kalocsán – erős hírlapi támadások voltak az erélyes behajtás miatt. A nem fizetőket ugyanis kikapcsoltuk. Sem a bajai, sem a kalocsai kórházak áramszámláikat már hónapok óta nem tudják fizetni.

A gázgyári munkáslakóházat, melyet 1944. november 30-ától a múlt év novemberéig az orosz katonaság tartotta lefoglalva, helyreállítottuk, és 4 munkásunkat abban 2–2 szoba-konyhás, fürdőszobás, modern lakásban elhelyeztük.

Adóügyi igazgatásunkról jelentem:

Adóügyi osztályunk január hó folyamán elkészítette a földadókivetési lajstromokat, valamint a házadó kivetését, ennek lajstromozása folyamatban van, s pár napon belül a fizetési meghagyások kibocsáthatók lesznek. A kereseti adó kivetések szintén megtörténtek, fizetési meghagyások kézbesítés alatt vannak.

Végezetül közellátásunkról jelentem, hogy zsír-, cukor-, só-, petróleum- és tüzelőanyag-szükségletünk nagyjából biztosított, a legnagyobb gondot a kenyérellátás okozza. 12 000 ellátatlan részére utalták ki a lisztet. 40%-os búza, 40%-os rozs és 20%-os tengeri vagy árpa keverékkel február hónapban csökkentett mennyiségben ugyan, de a kenyérellátás is valamennyire biztosított.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést egyhangúlag tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 8/1. Kig. 1947. sz. n. kgy. jkvi szám (1–5. o.)

7.

Baja, 1947. május 12.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Nem véletlen az, hogy 1945-ben és ma is, éppen május 12-én jöttünk össze közgyűlésre.

Két éve. A borzalmas háború zaja alig hogy elcsendesedett, és mi a béke első zűrzavaros napjaiban sok bizonytalansággal a lelkünkben vettük kezünkbe városunk irányítását.

Két éve, hogy Baján az új törvényhatósági bizottság első ízben összegyűlt közgyűlésre, és ez alkalommal engem a város polgármesterévé megválasztott. Hogy most erről az évfordulóról megemlékezem, nem azért teszem, hogy személyemet előtérbe helyezzem. Számomra az elmúlt két év többet jelentett, semhogy abban egyéni szempontok, akár az én személyem is különösebb hangsúlyt nyerhetnének. Amikor polgármesterségem első évfordulója alkalmából beszámolómat elmondottam, akkor is hangsúlyoztam Önök előtt azt, hogy én sohasem tekintettem magam másnak, csak megbízottnak. Úgy éreztem, a nép küldött erre a helyre, hogy közvetítsem azt az egyszerű és tiszta akaratot, amely végső sorban nem kívánt mást, csak egyenlő elbánást és igazságot.

És ma, amikor e helyről mindenekelőtt ismét a köszönet hangján fordulok népünkhöz, és meleg hangon újra megköszönöm azt a bizalmat, amelyet belém helyezett, akkor engedjék meg egyúttal, hogy visszatekintsek az elmúlt két esztendő munkásságára, és egy rövid beszámolót adjak Önöknek az elért eredményekről és történésekről.

Hogy eredményeink minden vonalon nem olyanok, mint amilyenek a célkitűzéseink voltak, az sok esetben nem rajtunk múlott. Bizonyos, hogy erőnkhez és tehetségünkhöz képest a legjobb akarral iparkodtunk munkánkat mindenkor végezni, és a belénk helyezett bizalomnak megfelelni.

Valamennyien jól tudjuk, hogy a két év alatt mennyi és milyen mérhetetlen nehézségekkel kellett megküzdenünk. Tudjuk, hogy a veszített háborút követte a teljes gazdasági összeomlás, majd pedig pénzünk gyors és teljes leromlása.

Ebben az összeomlott és válságos helyzetben kezdtük meg munkánkat.

A szorosabb értelemben vett újjáépítés nagyjából a következő feladatokat jelentette:

Mindenekelőtt helyre kellett állítanunk a város külső képét, meg kellett nyitnunk minden irányban a közlekedést, biztosítanunk kellett a város lakosságának élet-, egészség- és kárvédelmét, szembe kellett állnunk a fenyegető nyomorral, lehetővé kellett

tennünk az iskolai oktatást, és végül gondoskodnunk kellett a város üzemanyag-ellátásáról. Természetesen mindezekhez a szükséges anyagi eszközöket is elő kellett teremtenünk. A felsorolás ilyen tömörségével szemléltet[het]ővé kívánom tenni azt a munkát, amit vállaltunk. Azt pedig, hogy mit és hogyan végeztünk el, azt az alábbiakban részletesen is ismertetni fogom.

Valamennyien még emlékezünk arra a városképre, amelyet a hadi helyzet idézett elő. A város sokáig volt hadműveleti terület, majd pedig a főútánptótlási vonalba esett. Mindez persze nyomot hagyott a város külső arculatán. Sok rom, elhanyagoltság és piszok fogadott bennünket mindenfelé. Ma mindebből már jóformán semmi sem látható. A romokat a lehetőséghez képest eltávolítottuk. Az elhanyagoltságot és a piszkot pedig megszüntettük, és ezután kezdhettük meg csak további munkánkat – elsőnek említve – műszaki igazgatásunk keretében, amelynek munkaköréből a következőket jelenthetem:

A hadi helyzet következtében is erősen megrongált közútjaink ma már nagyjából elfogadható állapotban vannak, bár a leromlásnak minden jelét mutatják. Javítással és foltozással már nem lehet elodázni az újraterítés és hengerezés kiáltó szükségét. 200 tonna fenntartási köanyagunk van rendelés alatt. Jelenleg a Külső Dózsa György út vámház körüli szakaszán végzünk útbiztosítási munkákat. Belterületi kövezésjavítási munkáinkhoz bazaltkockakövet és kiskockát vásároltunk. A legszükségesebb belterületi kövezésjavítási munkái[nk] folyamatban vannak. Kövezzük a Kamarás-Duna-parton lévő Árpád téri igen rossz útszakaszt, a MABI-háztól a Kazinczy utcáig újra, mert ez már nem javítható. Természetesen a fennálló szükségletnek ez csak igen kis hányada, belső kövezeteink igen sok utcában elhasználtak és kopottak, helyreállításukra még sok pénzt kell fordítanunk.

Kövezetlen utcáinkon a vízlevezetés érdekében komolyabb földmunkát végeztünk a Róka és a Hunyadi utcában, az ott keletkező pocsolya megszüntetésére.

Kövezetlen járdáinkat több utcában salakterítéssel láttuk el.

Komolyabb munkákhoz csak a forint bevezetése óta láthatunk, amikor is még 1946-ban 250 tonna kavicsot és zúzalékot, és 100 m³ dunai homokos kavicsot vásároltunk, és terítettük el az útjainkon.

Az úthálózatához tartozóan jelentjük, hogy a dunai komp forgalomba került. A kompfeljárókat rendbe hozattuk.

A kompátkelés 1946 márciusában indult meg, amikor az orosz katonai ponton vasúti hidat elbontották. Az első katonai utáspontonokra épített primitív szükségmegoldás után ma már az igényeket jobban kielégítő kompközlekedésünk van.

Árvízvédelem terén a szükséges munkálatokat elvégeztük. Az elmúlt két évben a dunai védtöltés helyreállítására fordítottuk minden lehető erőnket.

Csatornázási munkáink között két váratlan feladat szerepel. Az egyik a Parti utcai eső-vízlevezető víz felőli oldalon lévő part-építménye dőlt össze. Ezt meg kellett szüntetni. Így megszüntettük a Parti utca alsó szakaszának további leszakadását. A másik a Deák Ferenc utcai főcsatornába torkolló szennyvízcsatorna, mely a belvárosi elemi iskola épülete alatt hozta át a Mészáros Lázár utca esővizeit és az iskolák túlfolyó szennyvizeit, tönkrement. Ezt a csatornát meg kellett szüntetni, és új falazott csatornát létesítettünk. Az elmúlt két év ezen a téren a szennyezésektől eldugult aknák és csatornák, valamint a Kenderes-árok kitisztítását adta sürgős feladatunkul, esőzésektől és nehéz teherforgalomtól beroskadt aknáink javítása mellett.

Közkútjaink karbantartása állandóan folyamatban van. Az elmúlt években helyreállítottunk több kutat, most pedig a főtéri és [a] városközi vízellátás megoldása érdekében egy új artézi kút fúrási munkáit kezdjük meg.

Magasépítés terén jelentem, hogy a város közönsége minden pénzügyi nehézség ellenére is igyekszik házait rendbe hozatni, és az elmúlt évekhez képest a tatarozási munkák terén némi mozgás mutatkozik. Az építőanyag-hiány különösen fenyőfában nagy. A szegénység és a terhes adózási feltételek fékezik az építőipar ki-

bontakozását. A helyreállítási és újjáépítési valóságos szükséglet oly nagy, hogy építőiparunk 2 évig alig jutna lélegzethez, ha a feladat hirtelen megoldható lenne.

Középületeink helyreállításánál az építőipari rész hitelfedezet hiánya miatt szintén háttérbe szorult, mégis folyamatban van több iskolának, [a] közvágóhídnak a helyreállítása, a régi városi bérházban két lakást állítottunk helyre, azokat bérbe is adtuk. Közellátási hivatalunkat is áthoztuk a régi bérház emeletére. A kórházban folyik a fertőtlenítőintézet befejező munkája. Állandó karbantartási munkák vannak a városi székházon, [az] iskolákon, [az] óvodákon és a napközi otthonokban.

Az elmúlt két nehéz év legfőbb munkái az iskoláink oly mértékű helyreállítása [volt], hogy ott a munka ismét megkezdhető legyen. A vöröskereszttéri iskola kivételével minden iskola saját épületében működhet. Az állami kereskedelmi fiúiskola befejező munkáira a minisztérium 300 000 Ft-ot biztosított, munkálatait az állam hamarosan megindítja.

Kórházi helyreállításainkra 50 000 [Ft] államsegélyt kaptunk, a munkák kiírása folyamatban van.

Általános igazgatásunk köréből jelenthetem:

Közigazgatási munkánkat annak idején csökkent tisztviselői létszámmal kezdtük. Ezért a cél érdekében több ízben át is szerveztük közigazgatásunkat. A rendelkezésre álló erőket oly módon csoportosítottuk, hogy azok az időszerű követelményeknek megfelelhessenek. Súlyosan érintette közigazgatásunkat az ún. „B-lista” rendelet végrehajtása. A városi alkalmazottaknak kb. 50%-át kellett ennek folytán elbocsátanunk. Számszerűen többet, mint amennyit az erre vonatkozó kormányrendeletek előírtak. A nagyarányú létszámcsökkentés folytán közigazgatásunkban újabb nagy összevonások és átrendezések váltak szükségessé. A nagyon lecsökkentett létszámunkban valamelyes szaporodást jelentett a Miniszterközi Bizottság azon intézkedése, amellyel néhány tisztviselőt visszahelyezett [az] állásába.

A megmaradt tisztviselők erejük megfeszítésével, szorgalommal és készséggel állnak közönségünk rendelkezésére, és merem hinni, hogy közönségünk meglegedésére vé[g]zik munkájukat.

Itt említem meg azt is, hogy státuszrendezési tervet dolgoztunk ki. Erre vonatkozóan a kormányhatóság részéről irányelveket kaptunk, a tárgyalások a Belügyminisztérium illetékes osztályával még folyamatban vannak, ezért a törvényhatósági bizottság elé ezzel kapcsolatos javaslatunkkal még nem jöhettünk.

Városunk kulturális életéből a következőket jelenthetem:

Baja thj. város törvényhatósága 1945. augusztus 25-én a Rudnay-művésztelep létesítését határozta el, hogy a világhírű festőművész tanítványaival a bajai táj szépségeinek, és a Délvidék képzőművészeti kultúrájának ápolója és fejlesztője legyen. A művésztelep 1946. november 1-jén nyitotta meg kapuit, azóta azonban – mivel költségvetésileg nem volt a telep céljaira semmi előirányozva – társadalmi akció teremtette elő a város által vállalt költségek fedezetét. Kb. 200 műpártoló bajai polgár egy ideiglenes előkészítő bizottságba tömörülve elvállalta, hogy hat hónapra gondoskodik a művésztelep anyagi alapjairól. A névtelenül maradt adakozóknak és művészbarátoknak a város hatósága nevében e helyütt hálás köszönetet mondok.

Időközben ez év február havában megkezdte működését a Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia, amely máris 20 tehetséges – jórészt paraszt- és munkásgyermek – növendékkel végez elismerésre méltó, és szép reményekre jogosító munkát. A kultuskormányzat ennek a munkának [az] elismeréseképpen folyó év április hó 22-én havi 1200 forintot utalványozott a telep művészeinek személyi kiadásaira.

A Jelky András Iparosképző Szabadakadémia a VKM jóváhagyásával folyó évi február 28-án kezdte meg működését. A Szabadakadémia célja, hogy a tanonciskolát követő segédévek alatt a mestervizsgáig közismereti és szaktárgyakon keresztül rendszeresen képezze az iparosságot, valamint mindazon iparosokat, akik tovább szándékoznak képezni magukat a szakmájukban, és harmonikusan művelt tagjai kívánnak lenni a demokratikus hazának.

Kötelességemnek tartom, hogy beszámoljak a jelenleg folyamatban lévő nagyszabású kulturális tárgyalásokról, amelyek a *„Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődés-*

háza” létesítésére irányulnak. A százéves takarékpénztár előzenysége reményt ad arra, hogy [az] épületében a sokat hányatott múzeumi gyűjteményünket, a közkönyvtárat olvasótermekkel, a képtárat, és a cca. 200 személy befogadására alkalmas, a művelődésre nézve elengedhetetlenül fontos előadótermet elhelyezhessük. Engedjék meg nekem, hogy itt is kérjem a törvényhatósági bizottságot, hogy a szabadságharc százéves évfordulóját megörökítő, maradandó és városunkhoz méltó kultúrintézmény létesítését a tárgysorozatunk pontjai között szereplő „*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeumának és művelődésházának*” megszavazásával határozza el.

Városunk tanügyéről jelentem:

Az elmúlt háború alatt Baja város iskolái igen nagymértékben vétettek igénybe katonai célokra. A háborús események következtében nemcsak az iskolák épületei, hanem bútorzata és felszerelése is súlyos károkat szenvedtek. A felszabadulás után az egyes nevelői karok átérezve a történelmi idők komolyságát, a szülők segítségével és a város támogatásával, a maguk erejéből és munkájával igyekeztek használható állapotba hozni a tantermeket, a tanítási és nevelői munka céljára. Még az iskolák épületeinek lefoglalása alatt is magánlakásokban igyekeztek a nevelők a tanítási munka folytonosságát biztosítani. A bajai tanári és tanítói karnak ezekben a súlyos időkben végzett áldozatos és odaadó munkája minden elismerést megérdemel.

A város az elmúlt két év rendkívüli körülményei és súlyos gazdasági viszonyai mellett a szűk lehetőségek között is, a maga részéről mindent elkövetett az iskolák legsürgősebb tatarozása, bebútorozása és felszerelése érdekében. 1945. szeptember óta minden népiskola a saját épületében működik, és ma már csak csekély számban vannak olyan tantermek, amelyek a rongálódás következtében még nem használhatók.

A demokratikus művelődéspolitikai terén az általános iskola reformját városunkban az illetékes hatóságok végrehajtották.

A Mátéháza-pusztai szegény sorsú tankötelesek beiskolázásának egy évtized óta húzódó kérdése 1945 tavaszán megoldást nyert.

A kultuskormányzat nemzetiségi politikájának eredménye, hogy a délszláv nemzetiségűek igényeinek kielégítésére a szent-istváni városrészben délszláv tanítási nyelvű állami iskola szerveztetett, amely 1946. év szeptember óta működik.

A háború okozta rendkívüli körülmények, súlyos gazdasági viszonyok, mezőgazdasági munkaerőhiány, egyes szülők és a tankötelesek bizonyos hányadának részéről megnyilatkozó felelőtlenség, hanyagság és fegyelmezetlenség okozták, hogy a felszabadulás után a tankötelesek beiskolázása és iskolalátogatása nem volt kielégítő. Az 1945/46. tanévben kevesebb volt a beírt tanulók száma, mint az előző tanévben. A tanügyi hatóságok és a város vezetősége e káros állapot megszüntetése érdekében mindent elkövetett. A nevelői karok a folyó tanév elején a város területén házról házra járva összeírták a tanköteleseket, és a beiskolázást ellenőrizték. E téren [a] javulás máris mutatkozik.

A város közegészségügyi helyzetéről jelentem:

1945. év tavaszán a város közegészségügye súlyos helyzetbe került. A járványos betegségek közül a kiütéses tífusz és a hastífusz fenyegetően jelentkezett, a gümőkóros megbetegedések száma hirtelen felszökkent, a csecsemőhalálozás állandó emelkedést mutatott, és igen megszorodott a maláriás betegek száma is. A város közkórháza megfogyott létszámmal, régi helyéről kitelepítve, élelmezési, felszerelési, kötszer- és gyógyszernehézségekkel küszködve folytatta működését. A városi tiszti főorvosi hivatal lecsökkent létszámú orvosi és egyéb személyzettel indult neki az újjáépítés munkájának.

A tiszti főorvosi hivatal, a városi orvosi rendelő, és a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a Nemzeti Bank épületében nyert elhelyezést, a tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek magánlakásban találtak otthont. Azonban ezek az intézmények a nehézségek ellenére egy pillanatra sem szüneteltették [a] munkájukat. A tiszti főorvosi hivatal 1946. november 15-én költözött végleges helyére, a vármegyeházára. A berendezés költségeihez a város 3000 forinttal járult hozzá, és az ugyancsak a megyeházán elhelyezett városi orvosi rendelő műszerpótlására 2000 forintot fordított.

Egyelőre ugyancsak a megyeházán nyert elhelyezést a Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat, ahol az egészségvédelmi munka zavartalanul folyik. Az egészségvédelmi szolgálat kiegészítő részének, az iskolafogászatnak [a] megindítására is megtörténtek az intézkedések, és a folyó tanévben meginduló munka lehetővé tételére a város 6000 forintot irányzott elő műszerek és fogászati anyagok pótlására.

A központi iskolafürdő rendbehozatala 12 000 forint költséggel már megtörtént.

Az annak idején fenyegető hastífuszjárvány megelőzése céljából a bajai kórház laboratóriuma a város támogatásával 22 000 személy beoltását végezte [el]. A kiütéses tífuszjárvány megelőzésére a városi fertőtlenítőintézetben a város egy egyszerű, de a követelményeknek megfelelő, nagyteljesítményű hőlégkamrát építettett, amelynek segítségével a tetvetlenítés elleni küzdelem megindítható volt. A tetvesség, és ezzel a kiütéses tífusz elleni védekezés még hatásosabbá vált a külföldi eredetű DDT-por bevezetésével, amellyel ez idő szerint az ilyen irányú munka folyik. A városi fertőtlenítőintézet ún. „*kisebb forgalmú*” részének [a] helyreállítására a munkálatok vállalatba adása megtörtént, és azok folyamatban vannak. A Nemibeteg-gondozó Intézetben megindult a penicillinnel való gyógykezelés.

A városi közkórházban, amely kitelepítése alatt 60%-os ágyredukcióval működött, a szükséges helyreállítási munkálatokat a város azonnal megindította, és az tette lehetővé, hogy fokozatosan az összes osztályok elfoglalhatták [a] régi helyüket. A kórház felszerelt ágyainak [a] száma 464-re emelkedett.

A mentőszolgálat egyszerű körülmények között, lófogatú kocsival működött, később egy Citroen autó helyreállításával sikerült a mentőállomás teljesítőképességét fokozni, míg a közelmúltban a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete által átvett mentőállomáson már az előbbi autó mellett egy teljesen modern, nagy teljesítőképességű mentőautó is működik, és így a vidéki mentőszolgálat és betegszállítás is megindulhatott.

A kisgyermek [számára], szociális és egészségügyi szempontból annyira fontos óvodák működését csaknem kivétel nélkül sikerült biztosítani, sőt két óvodában a városi szociális konyha bekapcsolásával a gyermekek étkeztetését is sikerült biztosítani. A nagy nehézségek révén helyreállított nagyszámú iskolában a városi orvosok és védőnők megtartották az iskolaorvosi vizsgálatokat, és főként tüdőgümőkór szempontjából a tüdőgondozó intézet bevonásával a tanulókat átszűrték.

A város szempontjából külön problémát jelentett a malária-akérdés. Ugyanis az elmúlt évben 240 maláriaesetet jelentettek [be], azonban ennél sokkal nagyobb azoknak a megbetegedéseknek a száma, amelyeket vagy nem jelentettek be az orvosok, vagy amelyeknél a betegek orvost esetleg nem is vettek igénybe. Baja üdülőváros jellege különösen fontossá tette ennek a problémának [a] mielőbbi megoldását. Ez év március havában az Országos Közegészségügyi Intézet kiküldöttjének bevonásával tartott értekezleten történt meg a malária elleni küzdelem terveinek kidolgozása. Eszerint a maláriát terjesztő szúnyogok tenyészhelyeinek szanálása megtörténik, és az ezzel kapcsolatos földmunkálatokat a város elvégezteti. Gondoskodás történik a szúnyogtenyészhelyek vízének porirtószer útján való rendszeres kezeléséről, a szúnyogok nappali búvóhelyeinek permetezéséről, ezzel egyidejűleg megindul a jelenleg maláriás egyének, és az elmúlt években maláriában megbetegedettek rendszeres gyógykezelése a városi orvosi rendelőben, az OKI által ingyen rendelkezésre bocsátott gyógyszerek segítségével. Ugyancsak megindult és folyamatban van a tanulóifjúságnak az átszűrése, és ennek eredményeként a betegnek találtak gyógykezelése is.

Végeredményként megállapítható, hogy a közegészségügyi szolgálat valamennyi ágazatában az újjáépítés olyan mértékben történik [meg], ami már erősen megközelíti a békebeli színvonalat.

Szociális igazgatásunkat az elmúlt két évben igyekeztem a háború előtti színvonalra emelni. A háborús események szociális intézményeinkben is sok kárt okoztak. Szeretetházunknak a régi

hajlékát el kellett hagynia, napközi otthonaink egy része katonai célokat szolgált, erdei üdülőiskolánkkal és gyermek tüdőbeteg-szanatóriumunkkal együtt.

[A] szeretetházunkban ápoltak létszámát a kényszerítő körülmények folytán 20 főre kellett csökkenteni. 1946. év nyarán a létszám, a régi otthonba való visszatérés után, átlagosan havi 50 főre emelkedett. Jelenleg pedig a gondozásban részesülő elaggottak száma 65 [fő]. Amennyire lehetséges volt, önellátásra rendezkedtünk be, konyhakertünk termelvényei és saját hizlalású sertéseink nagymértékben megkönnyítették az ápoltak ellátását. A szeretetházban ápoltakon kívül külső gondozásban részesítettünk átlagosan 130–140 szegényt, kiknek részére havi 15 forint közsegélyt, ezenfelül lakbérsegélyt és egyéb természetbeni segélyeket nyújtottunk.

Öt napközi gyermekotthonunk állandóan működésben volt. A katonai célokra igénybe vett épületek helyett a szomszédos óvodákban helyeztük e[l] a gondozásra szoruló gyermekeket. Ma már mindegyik otthon épülete rendelkezésre áll. Sajnos, a Kinizsi utcai és a Fehérló utcai otthonokat csak a nyár, vagy az ősz folyamán tudjuk olyan állapotba hozni, hogy rendeltetésüknek megfelelő célra használhatók legyenek. Az otthonok felszerelési hiányait is állandóan pótoljuk.

A napi gondozási díj személyenként 60 fillér. A nehéz kereseti lehetőségek folytán azonban sokan ezt az összeget sem tudják megfizetni. Az ilyen szülők részére engedményeket adunk.

Bölcsődénk átmenetileg szünetelt, május 2-án ismét megnyitottuk, mert a Nemzeti Segély támogatásával sikerült a felszerelést annyira pótolni, hogy a zavartalan működés biztosítva van.

Napközi gyermekotthonaink fenntartását nagymértékben segítette az UNRRA, a Svéd, a Dán és a Svájci Vöröskereszt adománya. E szervezeteknek ez alkalommal is őszinte köszönetemet fejezem ki azért a sok ezer kilogramm élelemért és tápszerért, melyet városunk részére juttattak. A Lökertben levő erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium helyreállítási ügye, az Országos Gyermekvédő Liga feloszlásával megtorpant. Most, hogy a belügyminiszter úr a Liga működését újra engedélyezte, a

múlt hónapban a Ligával a tárgyalásokat megkezdjük, s így meg van a lehetősége annak, hogy ez az intézmény működését újra kezdheti. A város a „*Siess, adj, segíts*” mozgalom támogatásával máris 200-nál több fát ültetett a Lökertbe, valamint az épületek tetőfedő, kőműves, asztalos, vízvezetékszerelő és villanszerelő munkáit elvégeztették.

Az erdei iskola mellett levő gyümölcsöst a gyermekotthonok ellátására kapcsoljuk be. A gyümölcsfák gondozását a kertész-képző-iskola növendékei vállalták, a circa egy holdnyi konyhakertünket a gimnázium tanulói forgatták fel szabadidejük feláldozásával. Szíves segítségükért ezúton is köszönetet mondok mindkét intézet ifjúságának.

Szociális konyhánkat és a gyermekotthonok központi konyháját ez év január havában egyesítettük. E konyha fennállása /1944. december/ óta összesen 313 076 adag ételt szolgáltatott ki. Ez intézményünk korszerűsítése folyamatban van. E helyütt mondok köszönetet azoknak az áldozatos lelkű hölgyeknek, akik a mai napig is önkéntes munkával támogatják konyhánkat.

Ingyenes gyógyszerben és orvosi kezelésben, 1945. és 1946. években, évenként mintegy 1000–1200 személyt részesítettünk.

Hadisegélyt 293 hadbavonult hozzátartozójának folyósítunk 65 000 forint összegben, 420 hadirokkantunk és hadiözvegyünk pedig ez ideig 122 000 forint járadékban részesült.

Tűzoltóságunk köréből jelentem:

Tűzoltóságunknak a háborút követően a felszerelésnek csak kis, részben elavult része állott rendelkezésre. A nyugatra mentett szerek közül a kiküldött tűzoltók felkutattak és hazahoztak 2 darab gépjárműfecskendőt, meglehetősen megrongált állapotban. Ezek közül az egyiket a közellátás biztosítása érdekében tehergépkocsivá alakították át.

A tűzoltóság az elmúlt két év újjáépítő munkája során teljes javítással házilag üzembe helyezett 2 db gépjárműfecskendőt, 1 db tehergépkocsit, 1 db kis tűzoltógépkocsit, 3 db motorfecskendőt, ugyancsak házilag készített 1 db egyágvas mentő- és betegszállító gépkocsit, 1947 tavaszán részben külső műhelymunkával, részben házilag elkészített egy darab tehergépkocsit.

Az elmúlt két év alatt tűzoltóságunk 75 tűz, 17 műszaki mentés, 270 baleset, 46 fertőzőbeteg-szállítás és 2323 betegszállítás alkalmával vonult ki, tehát összesen 2731 kivonulást végzett. Ugyancsak a tűzoltóság végezte a közellátási szállításokat egy darab tehergépkocsival.

A tűzoltóság személyi részét illetően jelentem, hogy a létszámcsökkentés folytán a tűzoltóság létszáma is igen csekély. A státus jelenleg történő rendezése során remény van arra, hogy tűzoltóságunk létszáma rövidesen 2 tiszt[ből] és 20 főből fog állani, ami a város élet- és vagyonvédelmének megnyugtató ellátására a legkisebb követelmény. A legénység fegyelme és kiképzési foka kielégítő.

Baja Város Közművei a háború pusztításai következtében siralmas helyzetbe kerültek. A komló–bajai 35 000 voltos távvezetékek alsónyék–bajai szakasza teljesen eltűnt. A gázgyár kemencéi tönkrementek, a gázközvilágítás jóformán teljesen elpusztult.

Az első legfontosabb feladat Baja városának [az] áramellátása volt. Még 1944. november hónapban, a Vörös Hadseregnek a bevonulása után 10 nappal, a közművek alkalmazottai már hozzáfogtak a bajai hálózat rendbe hozásához. A Duna-parton lévő posztógyár saját áramfejlesztő berendezését üzembe lehetett állítani, és 1944. december 25-én déli 12 órakor a várost [az áramszolgáltatásba be lehetett] kapcsolni. Ekkor gyulladtak ki két hónapos sötétség után Baja házaiban a villanylámpák.

A közművek 1945 januárjában 20 fokos hidegben hozzáfogtak az alsónyék–bajai távvezetékszakasz 16 km-es szakaszának újjáépítéséhez. A 35 000 voltos távvezetékét a Dunán 1945. május 1-jén rákapcsolták a komlói bánya erőművét a távvezetékére, éppen akkor, amikor a posztógyárnak az utolsó szene is elfogyott. Május végére bekapcsolták Bácskát és Kalocsát is. 1945. pünkösd napján az utolsó községet is bekapcsolták, ekkor az egész békebeli területen megindult a rendszeres éjjel-nappali áramszolgáltatás.

Az orosz uszályhíd szétbontásakor, 1945. július végén újból megszűnt az áramszolgáltatás. Ekkor a közművek dereglyékből összeállított, és megfelelően lehorgonyzott hídrészre szereltek fel egy 20 méter magas oszloptornyot, a Duna másik oldalán pedig

a 100 méter hosszú, pilótázott szükséghid végén egy 29 méter magas oszloptornyot, míg a közbeeső 200 méter széles hajózási nyílást átfeszítették. Ezt az igen nehéz munkát a közművek rohammunkával végezték el, és július utolsó napján újból éjjel-nappal folytatódhatott az áramszolgáltatás.

Mivel ez a dunai vezeték nem volt télállóan tekinthető, és a Dunát a 35 000 voltos vezetékkel teljes egészében át kellett feszíteni. E célra viszont vasanyag nem állt rendelkezésre, így több évre használhatóan a Duna két partján 2 db 42 méter magas fagúlat építettek a közművek, és acélköteleken 560 méter hosszúságban átfeszítették a Duna folyamot a 35 000 voltos távvezetékkel. Az így felépített gúla impozáns alkotások és egyedülálló[ak] nemcsak hazánkban, hanem messze a határokon túl is, és egyedülálló annak [a] műszaki kivitelezése is. A gúla 1945. év végére készültek el, az átfeszítés decemberben megtörtént, és 1945. december 24-én az új átfeszítésre kapcsolták a közművek a komlói centrálét, s ezzel biztosították az áramszolgáltatást télre is.

Ezután a közművek rendbe hozták a megsérült transzformátorokat is, majd hozzáláttak az elpusztult közvilágítás helyreállításához is. Végül megállapíthatjuk, hogy Baja város az új közvilágítás révén egyike országunk legszebben megvilágított város[ai]nak. Az egész közvilágítás központi kapcsolással van megoldva.

1946 nyarán hozzáláttunk a gázgyár rendbe hozásához, és 1946 novemberében megindult városunkban a gázszolgáltatás is.

A városgazdaságunk működéséről jelenthetem:

Közismert, hogy a város állatállománya a hadműveletek következtében teljesen megsemmisült. Pótlására ez ideig 9 db lovat, 2 tenyészbikát és 2 tenyészkanat szereztünk be. Mátéháza-pusztán a földreform következtében visszahagyott 100 kat. hold földön kívül a folyó évben még kb. 100 hold földet szántottunk fel az államkincstár részére, a még juttatottaknak ki nem osztott területekből. Ezenkívül a Nagy-Pandúr-szigetben a különböző üzemek, valamint a Szabad Szakszervezet munkásainak haszonbérletbe kiadandó kb. 50 kat. hold föld felszántása folyamatban van. A földreformeljárás során a Megyei Földrendező Tanács határozatai

elleni fellebbezéseink eredményeképpen visszakaptuk a csátaljai és gólyahegyi erdőt, és a Kis-Pandúr-szigetet, amelyet az idén is kiskertakció céljára engedtünk át az arra rászorulóknak. A nagypandúr-szigeti, valamint a Duna-jobbparti erdők visszaadása kérdésében a földművelésügyi miniszter úr álláspontja az, hogy azt csak akkor hajlandó visszabocsátani a város birtokába, ha [a] dunai rakpart létesítésének előfeltételei már biztosítva vannak.

A város utcáinak fásítására 1186 darab fát ültettünk ki.

Az 1946. év folyamán a város belső gazdaságához beszereztünk 1 cséplőgépet, 1 aratógépet, felszereltünk egy villanyerőre berendezett körfűrész, darálót, szecskavágót és morzsolót. Az eddig szántásra és cséplésre használt traktort felszereltük a közúti forgalomban való használatra gumikerekekkel és pótkocsival, és a közúti forgalomban leendő fuvarozásra engedélyt kértünk.

A város szeszgyára, miután Mátéháza-pusztáról az orosz katonai alakulatok elköltöztek, az elhagyatottság következtében kb. 500 000 Ft értékű kárt szenvedett ismeretlen tettesek által. A fennálló rendelkezések értelmében nincs remény arra, hogy a város a szeszgyárat tulajdonjogilag visszakapja, lehetőség csak arra van, hogy az államnak való juttatás esetén tőle a város esetleg örökhaszonbérbe veheti.

Igazgatóságunk jelentése szerint Baján 1744 kereskedő és iparos van.

Közellátásunkról jelentem:

Közellátásunk ismét válságos helyzetbe került. A Közellátási Minisztérium múlt hetekben itt járt kiküldöttei tudomásunkra hozták, hogy az ország kenyérellátása a gazdasági év utolsó hónapjaiban olyan nehéz helyzetbe jutott, hogy a közellátási kormányzat a rendelkezésre álló készletekből azt biztosítani nem tudja. Ezzel kapcsolatban a közellátási miniszter úr a vármegye és a város május havi kenyérellátásához szükséges kenyérgabona-mennyiséget csökkentett mértékben ugyan, de kivételesen kiutalta. Közölte egyúttal azt, hogy a vármegye és a város június havi szükségletét központi kiutalásból fedezni nem tudja, és így a vármegyének és a városnak önmagát kell június hónapban ellátni. Ezzel kapcsolatban a város és a vármegye közönségének

kell előteremtenie a 36 vagon kenyérgabonát, amely a város és a vármegye ellátatlanjainak szükségletét képezi. Közölte az államtitkár azt is, hogy csak azt a kenyérgabonát használhatjuk fel a helyi ellátás céljaira, amelyet a termelők a beszolgáltatási kötelezettségeiken felül teljesítenek. A 36 vagon kenyérgabonából Baja városra kereken 4 vagon esik. A kenyérgabona-ellátáson kívül, a lakosságnak egyéb közszükségleti cikkekkel való ellátása nagyjából kielégítőnek mondható. Mindenesetre megállapítható, hogy e téren is javulás észlelhető, különösen a forint bevezetése óta.

A városi adóhivatal tevékenységéről a következőket jelentem: A B-lista folytán nagymértékben megcsökkent munkaerővel a hivatal zavartalan ügyvitele nem biztosítható, annál is inkább, mert a meglevő beosztottak egy része kezdő és szakképzettséggel nem rendelkező tisztviselő.

Az elmúlt héten három fontos adórendelet jelent meg, melyek kimunkálására a napi 9 órás munkaidő is kevés. E nehézségeket az illetékes kormányhatóságoknak többször feltártuk, de segítséget sehonnan sem kaptunk. Így a státuszrendezés befejezéséig, de valószínűleg azon túl is, ilyen nehézségekkel kell küzdenünk akkor, amikor [a] költségvetésünk egyensúlyát csak az adó kellő időbeni beháramlása biztosíthatja.

Pénzügyi osztályunk a deficités és államsegélyes költségvetés következtében nagyobb feladattal nem foglalkozhat, mint a költségvetési egyensúly biztosításával, melyet az adók és helyhatósági szolgáltatások kimunkálásá[val] és behajtásá[val], fokozott ellenőrzésével ér el. Így vált lehetővé, hogy komolyabb és erélyesebb behajtási eljárás nélkül is az előirányzott adórészesedés a város pénztárába befolyt.

Tisztelt Közgyűlés!

Most, amikor beszámolóm végéhez értem, jól tudom, hogy sok bírálat is hangzott el [a] munkámat illetően a város közönsége részéről. De azok, akik csak a bírálat hangján szólnak munkásságunkról, elfelejtik azt, hogy az a munka, amelybe a háborút követő napokban bekapcsolódtunk, nem volt könnyű. Nem volt könnyű megkezdeni munkánkat akkor, amikor körülöttünk mindennütt csak a pusztulás és [a] csend kísértete járt. E pillanat emlékét

nem feledhetjük el. A kötelesség és [a] helytállás belső parancsa szólalt meg akkor bennünk. Azóta sokszor átjárt a tehetetlenség érzése, de mindig elég volt e pillanatra gondolnom, hogy új erőt merítsek munkám folytatásához.

Végezetül is köszönöm, hogy terjedelmes beszámolómat meghallgatták, és kérem jelentésem elfogadását.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést teljes egészében elfogadta.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 8/2. Kig. 1947. sz. n. kgy. jkvi szám (29–37. o.)

8.

Baja, 1947. július 26.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

A nagy háborút követő teljes gazdasági összeomlásból ismét elérkeztünk egy új gazdasági évhez.

Az új gazdasági év küszöbén újból sok reménységgel a lelünkben tekintünk a magyar jövő felé.

Tekintetünkben a fájdalomnak és a reménységnek a könnye csillog.

Reménykedünk és bízunk. Bízunk abban, hogy annyi szenvedés és lemondás után drága magyar földünk termése a búza jobb kenyérrel jutalmazza az érte olyan sokat dolgozó szegény magyar népet.

1947. augusztus 1. Népünk előtt ma új szavakat lenget a magyar lobogó: hároméves terv. Tiszta tekintetünk reménykedően csüng e szavakon, és minden erőnkkel kapaszkodunk e szavak ígéretébe. Érezzük e szavakból a becsületes jó szándékot, és hin-

ni akarjuk, hogy a terv kibontakozása teljes egészében a magyar nép jólétét fogja szolgálni. Az ország hároméves tervének megvalósítása 1947. augusztus 1-jén veszi kezdetét. Természetes, hogy városunk is a hároméves tervből [a] reá eső feladatokat becsületesen fogja elvégezni.

Ezek után áttérve általános igazgatásunkra, az alábbiakat jelentem:

Amint az elmúlt jelentésemben is említettem, a nagyarányú létszámcsökkentés következtében megmaradt tisztviselők erejük megfeszítésével végzik a munkájukat, és oldják meg a reájuk háruló feladatokat. A választás természetesen újabb nagy munkát jelent közigazgatásunknak, úgyszintén tisztviselőinknek.

Városunk kulturális életéből az elmúlt közgyűlésen igen részletes beszámolót adtam. Ez alkalommal a Rudnay-művészteleppel is részletesen foglalkoztam. Most csak azt kívánom bejelenteni, hogy Rudnay Gyula festőművész e hónap közepén leköltözött Bajára, és átvette a róla elnevezett telep irányítását.

„*Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza*” létesítése ügyében a tárgyalások továbbra is folyamatban vannak.

A legutóbbi közgyűlés óta eltelt időszakban kimagaslóbb közegészségügyi esemény nem volt. [A] fertőző betegségek közül egyik sem lépett fel járványszerűen, de nagyobb számú megbetegedést okozott a gyermekek körében a kanyaró, június hó folyamán a diftéria megbetegedések száma is gyarapodott, de még mindig [a] legtöbb megbetegedést a malária okozta. A múlt évhez viszonyítva azonban a malária megbetegedések száma is lényegesen csökkent.

A malária elleni védekező munkát a Közegészségügyi Intézet a város területén még május havában megindította, ez a munka azóta zavartalanul folyik. A Közegészségügyi Intézet nagyobb tömegű maláriaellenes gyógyszert juttatott a városnak, és így minden maláriás beteg ingyenes gyógykezelésben részesülhet. A maláriát terjesztő szúnyogok nappali pihenőhelyeit, az istállókat

és [az] ólakat a város által alkalmazott munkások permetezik, a napokban pedig a szúnyogtenyésző vízfelületek vegyszeres kezelése is megindult.

A gyógyszerellátásban, valamint a betegellátásban zavar nem mutatkozott. A közgyógyoszerellátásra kezelték száma meglehetősen magas.

Baja város közkórházáról jelenthetem: a gyermekosztály ismét elfoglalta régi helyét a Róna-féle szanatóriumban. A kórház felszerelt ágyainak a száma 464, az ápolási napok száma havonta 13 000 körül mozog.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat a város[i] rendelővel közös helyiségben a vármegyeházán van elhelyezve. A helyiségek szűkek, és a nagy forgalmat figyelembe véve, kívánatos volna a két intézmény szétválasztása és megfelelőbb elhelyezése.

A szakgondozást végző tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek változatlanul intenzív munkát fejtettek ki. A Nemibeteg-gondozó Intézet új elhelyezésére szolgáló épület befejezési munkálatai vállalatba adattak. A város a rendelkezésre álló hitel terhére, továbbá a Sas-akció által nyújtott anyagi támogatással megkezdte a háborús események következtében súlyosan károsodott erdei üdülőiskola és gyermekszanatórium helyreállítási munkálatait.

A felszereléshez egyes külföldi segélyakciók is nyújtottak támogatást.

Itt említém meg, hogy az iskolafogászat ez év májusában megkezdte működését, máris szép eredményekkel.

A város ivóvízellátása terén változás nem történt. A közkutat rendbehozatalára állandó figyelmet fordítunk.

Szociális igazgatásunkról a következőket jelentem:

A kiscsávolyi napközi otthonos óvodát gazdasági és kezelési szempontból egyesítettük a kiscsávolyi napközi otthonnal, így most négy napközi otthon működik, 150–180 átlagos napi gyermeklétszámmal.

Június hónapban Szeremle község lakossága 120 napközi otthonos gyermeket látott vendégül. A szíves fogadtatásért e helyütt köszönetet mondok. A vidéki kirándulások további szervezése folyamatban van.

Szociális konyhánk a napközi otthonok mellett mintegy napi 80–100 személy részére nyújt ételmezést.

Szeretetházunkban jelenleg 64 elaggott, munkaképtelen személyt gondozunk.

Erdei iskolánk és gyermek-tüdőbetegotthonunk tatarozási munkáit elvégeztettük. A felszerelés beszerzése a csekély anyagi lehetőségekhez képest csak lassan halad előre, azonban a Gyermekvédő Ligával folytatott megbeszélés alapján remény van arra, hogy a berendezési tárgyak nagy részét megkapjuk.

A hadisegélyezettek száma csökken. A hadigondozottak száma azonban állandóan emelkedőben van.

Szociális költségvetésünket elkészítettük, abban megfelelő összeget állítottunk be újjátásként tankönyvek beszerzésére, valamint a sokgyermekes családból származó házasulandók kölcsönrel való támogatására.

Adóhivatalunk az elmúlt időszakban befejezte az 1946. évi főkönyvek lezárását, és az 1947. évi földadó és házadó előírását. E nagy munkák a jelenlegi létszám és túlórázás mellett is csak úgy volt[ak] elvégezhető[ek], hogy két hónapon át hat kisegítő munkaeerőt foglalkoztattunk.

Pénzügyi osztályunk részt vett a háztartási és közúti költségvetés elkészítésénél. Elkészítette a jóvátételi alap és az állattenyésztési alap kivétési munkálatait.

Gazdasági ügyosztályunk működéséről jelentem:

A Mátéháza-pusztán tulajdonunkban maradt 100 kat. hold földön a már megejtett cséplés adatai alapján jelentem, hogy bűzában 7, rozsbán 9 q-ás átlagos termést értünk el. Ez az eredmény messze felülmúlja a Mátéháza-pusztai környéki gazdák által elért eredményt.

A város ingatlanainak megváltása tárgyában a Megyei Tanács határozatának megfellebbezése folytán az Országos Földhivatal a Megyei Tanácsnak a város összes mezőgazdasági ingatlanait, 100 hold kivételével, elkobzó határozatát részben és akként változtatta meg, hogy a Nagy-Pandúr-szigetnek [a] területéből a Duna mellett elterülő mintegy 153 kat. hold területet, hozzászámítva még [a] csatorna és [az] iparvasút létesítéséhez, továbbá iparfejleszté-

si célok /gyártelepek, téli kikötő létesítésére/ megvalósításához szükséges területet, a magyar állam tulajdonába juttatja azzal, hogy a területet a fenti célok megvalósításáig ideiglenesen a város hasznosíthatja.

A határozat kilátásba helyezi azt is, hogy a Földművelésügyi Miniszter Úr a Duna jobbpartján tervezett rakpartépítési munkálatokra szükséges erdőterületek, Baja város részére területpótlás nélkül átengedtesse akkor, amikor az ott foganatosítandó munkálatok végrehajtásának előfeltételei már biztosítva lesznek.

A város közellátási helyzetéről jelentem, hogy a gazdák beszolgáltatása folytán a kenyérellátásban zavar nincs, amennyiben elegendő kenyérgabona áll már rendelkezésre. Örvendetes az, hogy a múlt tapasztalatai alapján mindenki igyekszik önellátóvá tenni magát, így a jövő közellátási évre jelentékenyen meg fog csappanni az ellátatlanok száma.

Műszaki igazgatásunk tevékenységéről az alábbiakban számolok be:

Közutak: külső szakaszon a Monostori és [a] Csanádi utakon 132 to[anna] zúzalék beszerzése és elterítése. Külső útjainkon padkarendezés, homokszórás folyik.

Belső szakaszokon: Külső Dózsa György út rézsüburkolatának befejezése, Árpád tér egy szakasza kövezési [munkáinak] befejezése. A vasútállomás előtti tér kifoltozása, úgy, hogy személyforgalmú kocsikra alkalmas legyen. A teherforgalmat a MÁV kénytelen a Bezerédy utcára korlátozni, mert ez a kifoltozás nem bírná el a komoly teherforgalmat, pedig [az] 1947–48. költségvetési évben erre akarjuk a végleges kiskockaburkolatot fektetni.

A nagy-pandúr-szigeti védtöltésünket javítottuk. Helyreállítottuk a kis-pandúr-szigeti zsilipet és [a] töltéshiányokat is. A Duna jobbpartján földmunkával és ideiglenes kövezéssel szélesebb komplejárót létesítettünk.

A Kenderes-árkot végig beszinteztük, róla részletes felvételi tervet készítettünk, hogy a lecsapolási munkák bármikor megkezdhetők legyenek, ha arra pénzünk lesz. A Kenderes-árok nyílt szakaszainak és mellékárkainak kitisztítását, különös tekintettel a Várady Érsek út felől jövő, és a hizlaldánál elvonuló szakaszra,

megkezdtek és két héten belül befejezzük. A Sporttelep fürdővizét betoncsővel a Kenderes-árokba vezettük.

Közúti útvonalhálózatunkat az Építésügyi Minisztérium Városrendezési Osztályával megállapítottuk, és most a th. bizottság elé terjesztettük.

A részletes városrendezési tervhez szükséges térkép rajzolását folytatjuk.

Közkútjaink karbantartása állandóan folyik. A főtéri artézi kút pótlására, és a városi székház jobb vízellátására a székház udvarán július 14-én 250 m mélyre tervezett artézi kút fúrását kezdtük meg.

Magasépítés terén: A magasépítkezés igen kis mértékben megindult, a közönség kezd tataroztatni, homlokzatokat kijavítani, lakásokat rendbe hozatni. E munkák üteme gyenge, mert az építési munkák igen drágák. Május-június-július hó folyamán kiadtunk 15 közigazgatási és 30 rövidutas építési engedélyt. Ez az elmúlt évhez képest haladás, de munkásaink foglalkoztatását még távolról sem biztosítja.

A város saját keretében folytatta középületeink helyreállítását. A közvágóhíddal annyira jutottunk, hogy ott a marhavágás megindulhat. Az épületeket rendbe hoztuk, kerítést építettünk. A lökerti üdülőiskola és a szentistváni régi iskola, és [a] fertőtlenítőintézet helyreállítását befejeztük. A Nemibeteg-gondozó Intézet befejező munkáit megkezdtek. Folyamatban van[nak]: a szentjánosi óvoda, [a] vöröskereszttéri iskola helyreállítási munkálatai. Ezt követően a polgári iskola emeleti tantermeit, és a kiscsávolyi iskola még hiányzó 2 termét hozzuk rendbe. A szeretetház tatarozásához is hamarosan hozzákezdünk.

Városunk közgazdasági életére nagy jelentőségű az a közlekedésügyi miniszteri leirat, mely június végén érkezett, és melyben a miniszter a bajai Duna-híd építését határozottan megígéri a hároméves terv keretében. A bajai híd vasúti és közúti híd lesz egyben. Előmunkálatai már folynak.

Baja Város Közműveiről az alábbiakat jelenthetem:

Az ONCSA-telep külső villamos vezetékének elkészítése után a Duna-parti teljesen elpusztult hálózatunkat hoztuk rendbe. E munka befejezése után a szentistváni hálózatnak és [a] közvilágításnak [a] bővítési munkáihoz fogtunk hozzá, amennyire a személyzethiány és a közbejött rendkívüli sürgős fenntartási munkák engedték. A Goldschmidt-malom villamosítása céljából a malom előtt új transzformátorállomást létesítettünk, és a malom üzemét már az általunk rendelkezésre bocsátott energiával hajtják meg.

A komlói bánya a porszéntüzelésű új gőzkazánját már üzembe helyezte, és így a lekapcsolások és áramszünetek csökkentek.

Személyzetünk a minisztériumnak ismételten bejelentett létszáoshiány miatt, csak állandó és rendkívüli nagymértékű túlterheléssel és túlmunkával tudta az üzemek forintmérlegeit, a hároméves tervet, a Dél-Pest megyei 7 község villamosítási terveit, végül pedig a költségvetéseket elkészíteni.

Kérem jelentésem tudomásulvételét, és az abban foglalt indítványok elfogadását.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést egyhangúlag tudomásul veszi.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai sz. n./Kig. 1947. sz. n. kgy. jkvi szám (60–63. o.)

9.

Baja, 1947. november 15.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Törvényhatósági Bizottság!

Beszámolómat kötelességszerűen azzal kezdem, hogy megemlékezem a Szovjetunió fennállásának harmincéves évfordulójáról.

Harminc éve ... Az utolsó cár ragyogó koronája is porba hullott, II. Miklós cár meghalt, és megkezdődött Oroszország történelmi jelentőségű átalakulása.

Harminc éve. ... Egy sötét, viharos októberi éjszakán két lángeszű férfi: Lenin és Sztálin csillagos lobogóval a kezükben megindították az orosz népet a fennálló rendszer megdöntésére. Legdrágább eszményük a demokrácia volt.

Egy hatalmas birodalom, amelyben szemben állt egymással a mindenható cár fényes udvara, előkelő főurak, és egy szerencsétlen elnyomott nép. Az ellentét a világtörténelemben mondhatni példátlan volt. És egészen bizonyos, hogy ez a nagy ellentét váltotta ki azt, hogy az évszázados rabságból végre felszabadulni vágyó szerencsétlen nép reménységgel a lelkében lelkesen csatlakozott a felkelőkhöz, és végül is diadalra vitte a szabadságharcot. A történelem ezt a harcot „*diadalmas októberi forradalom*”-ként könyveli el, és ennek évfordulóját ünnepelte most a Szovjetunió bensőséges ünnepek keretében.

És amikor ez alkalommal mi is meleg szavakkal mégis szerényen az üdvözlők sorába kívánunk lépni, ugyanakkor e helyütt egy sajnálatos eseményről is meg kell emlékezniem.

Köztudomású, hogy a minap a szovjet katonai sírokkal mi történt.

A magam részéről őszinte sajnálkozásomnak kell e helyen is kifejezést adnom. Ennek jeléül azonnal összehívtam egy bizottságot, amellyel kivonultunk a hősi sírokhoz, és elégtételül saját ke-

zúleg rendbe hoztuk azokat. De összehívtam a törvényhatósági bizottságot is, és kegyeletünk jeléül megkoszorúztuk a hősi sírokat.

Áttérve jelentésem általános igazgatási részére, a következőket jelenthetem: Kicsiny létszámú tisztviselői karunkban ismételtén valamelyes javulást jelent a Miniszterközi Bizottságnak az a határozata, amely szerint két tisztviselőnket állásába újra visszahelyezett.

Városunk kulturális életéből a következőket jelenthetem: A városi zeneiskolából B. Rác Lili zongoratanárnő kivált, mert a Kultuszminisztérium a szegedi városi zeneiskolához nevezte ki zenetanárnak. Helye még nincs betöltve.

A Rudnay-művésztelepről a következőket jelentem: 1947 nyarán a művésztelep a szabadban való festésre tartott tanfolyamot, amelynek eredményét a szabadegyetem és a Rudnay Szabadakadémia megnyitása alkalmával képkiallítás keretében mutatja be.

A Rudnay Szabadakadémia növendékei a múlt évben Baja városból kikerült, vagyis helyi növendékekből állott[ak]. Az 1947/48. iskolai évre azonban országos pályázat alapján, és felvételi vizsga után, az ország minden részéről jelentkezettek tanulók. Ez ideig 13 jelentkezőből az akadémia kilencet vett fel, akiknek internátusi elhelyezéséről is gondoskodott, a volt polgári kaszinó helyiségeiben. Ezzel a Rudnay Szabadakadémia országos jellegűvé emelkedett. A felvételek egész esztendőben továbbra is folyamatban vannak.

A Rudnay-művésztelep nyári tanfolyamának és munkálkodásának eredménye, valamint a Szabadakadémia bajai növendékeinek tanulmánymunkáiban való előrehaladását kiállítás keretében mutatta be a Munkás Kultúrszövetség nagytermében. A kiállításon való részvételre felkérte, illetve meghívta a Baján élő festőművészeket is, hogy a megnyitás alkalmával ünnepélyesen az egész bajai képzőművészeti élet keresztmetszetét mutathassa be. A kiállítást november 9-én, Rudnay Gyula üdvözlő beszéde után, dr. Kovács Máté államtitkár nyitotta meg, és egyben nagy meglepődését fejezte ki az eddig elért eredményről. Egyúttal le-

szögezte azt az álláspontját, hogy a bajai példa az egyetlen út, amelynek alapján a vidéki és a népi talajból kinőtt képzőművészeti kultúra a magyar művészet jövője.

A szabadakadémia növendékei a volt Tóth Kálmán Kaszinó helyiségében újonnan létesített „*Tóth Kálmán Népi Kollégium*”-ban nyernek elhelyezést. A kollégiumot, melyben egyúttal a Dolgozók iskolájának növendékei is elhelyezést nyernek, a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége létesítette és tartja fenn.

E helyütt örömmel számolok be arról, hogy a Bajai Szabadművelődési Felügyelőség az 1947/48. évben szabadegyetemi előadásokat tart. A tanulni vágyó közönség örömmel és érdeklődéssel várja a hatalmas [sic!] előadásokat. A szabadegyetem ünnepélyes megnyitása ugyancsak november 9-én volt. A városzerte kifüggesztett plakátok valóban gyönyörű és értékes programot hirdetnek. A szabadegyetem keretében filozófiai, társadalomtudományi, természet- és orvostudományi, néprajzi, irodalmi, képzőművészeti és zenei előadások lesznek. A szabadegyetemnek kiváló bajai tudósai és illusztris szakelőadói mellett országos hírű vendéglelőadói is lesznek, akik biztosítják, hogy az előadások valóban minden igényt ki fognak elégíteni.

A Szabadművelődési Felügyelőség ezzel valóban gyönyörű gondolatot valósít meg, amelyhez a magam részéről is őszinte sikert kívánok.

A legutóbbi közgyűlés óta eltelt időszakban kimagaslóbb közegészségügyi esemény nem volt. A fertőző betegségek közül egyik sem lépett fel járványszerűen, és az elmúlt évhez viszonyítva a malária megbetegedések száma is lényegesen csökkent. A malária elleni védekezőmunka állandóan folyamatban van, és jelenthetem, hogy igen szép eredménnyel.

Szociális igazgatásunk köréből a következőket jelentem: Négy napközi otthonunk és bölcsődénk állandóan üzemben van. A gondozási díjakat október óta 60–50–40 fillérben állapítottuk meg, azonban sok szülő még ezt a csekély összeget sem igyekszik megfizetni. Az élelmezés kielégítő, csupán a burgonya hiánya okoz némi nehézséget az étrend összeállításánál. Ha a hiányzó

burgonyamennyiséget be tudjuk szerezni, az otthonok élelmezésében semmi zavar nem lesz.

A szociális konyha az elmúlt három hónapban 7184 reggelit, 7153 tízórait, 10 587 ebédet és 1989 vacsorát szolgáltatott ki a napközi otthonok, és [az] ínséges felnőttek részére. A konyha üzemben tartása biztosítva van.

Szeretetházunkban az átlagos létszám havi 62 fő. Az élelmezésben zavart csak a burgonya hiánya okoz. A külső szegénygondozottak ez idei száma 115 [fő]. A külső gondozottak részére gyűjtött pénzadomány átlagosan havi 1000 forint.

Erdei üdülőiskolánk részére a Joint 3000 forint készpénzt, a svéd Rädde Barnen 40 darab lepedőt utalt ki, az ipartestület műkedvelői egyik előadásuk tiszta jövedelmét, 636 forintot juttattak az iskola felszerelésére. A szép adományokért e helyen is köszönetemet fejezem ki.

Hadigondozottaink létszáma október hó végével elért[e] a nyolcszázat. Ebből 292 hadirokkant, 295 hadiözvegy, 111 hadiárva, 6 hadigondozott családtag, a polgári gondozottak száma huszonnyolc. Nevezettek pénzellátásukat minden hó első napjaiban pontosan megkapják. Hadisegélyben 183 hadbavonult hozzátartozója részesül.

A Népjóléti Minisztériumtól rendelkezésre bocsátott ellátmányból ez ideig 124 hazatért hadifogoly részesült 5260 forint gyorssegélyben.

Végül örömmel jelenthetem, hogy az Erzsébet királyné úti laktanya ügyében tett sok utánajárásunk nem maradt eredménytelen, mert a kérdéses laktanyát tüdőbetegkórház céljára megkaptuk a honvédkincstártól. Az épület hivatalos átvétele folyó hó 7-én meg is történt.

Városunk műszaki igazgatásáról a következőket jelentem:

Közútjainkra 300 m³ dunai homokos kavicsot és 77 to[nna] fenntartási zúzalékot szereztünk be, ezt nagyrészt ki is fuvaroztuk, részben el is terítettük. Az általános homokolás[on], padka- és árokrendezésen kívül, más fenntartási munka nem történt. Az 51-es csanád-monostori útszakaszt október elsején állami keze-

lésbe adtuk vissza. Az ott kikötött fenntartási kőanyag szállításának első része már folyamatban van. Az átadott útvonal összes közútjaink közül a legrosszabb, az állam újra fogja teríteni és hengerelni. Egyéb közútjaink közepes állapotban vannak.

A komplejárót részben a közmunkaügyi miniszter államsegélyéből, részben saját erőnkkel olyan állapotba hoztuk, hogy a nehezebb forgalom igényeinek is megfeleljen. A Duna rendkívül alacsony vízállása rendkívül[i] helyzet elé állított bennünket. Soha szárazra nem került mederrészeket kellett kövezéssel kiegészítenünk a forgalom biztosítása érdekében. A komplejárók hosszúra nyúltak, rajtuk mind nehezebbé válik a közlekedés.

Állami közmunka: 70 000 Ft segély keretében még júniustól kezdődően földmunkákat végeztünk, melyekkel befejezésül a kis-pandúr-szigeti partot, a Parti u. alatti Kamarás-Duna-part egy szakaszát hoztuk rendbe. Most 60 000 Ft államsegélyt kaptunk a munkanélküliség leküzdésére, a kereskedelmi és téli kikötő földmunkáira.

Városrendezési téren jelenthetem, hogy a Miniszterközi Bizottság a városfejlesztési terv alapjaként véglegesen megállapította a közlekedési hálózatunk főbb alapvonalait, vízi utak, vasutak, közutak és [a] légi forgalom terén egyaránt. E rögzítés alapján a részletes tervezés szilárd vázat nyert, melyre a rendezés terve felépíthető.

A három légmentes vízmedence közül egyet teljesen megszüntettünk, kettőt betöltöttünk és a gyermekek részére homokjátsszótérnek meghagytuk. Két helyen hintákat is állítottunk fel a gyermekek részére. Ezeket sajnos, a felnőttek állandóan rongálják. Mindamellett tavasszal a Déri-kertben, a Barán, Szentistvánon és a Vöröskereszttéren, talán Szentjánoson is létesítünk gyermekjátsszótérket.

Gyalogjáróink burkolata erősen leromlott. A főbb útvonalak annyira elkopottak, hogy a téglák darabokra törtek, kiporlódtak. A lyukak sok kellemetlenséget okoznak.

A töredezését elősegítette a mai időben annyira elterjedt trágcsforgalom is, amely sajnos majdnem kizárólag a járdákon bonyolódik le. Hatsarkos égetett téglá viszont nem kapható. Intézkedtünk, hogy a tél folyamán betonlapok készüljenek, melyekkel a járdákat ki fogjuk javítani.

Közkútjaink állapota a rendkívüli, szinte soha nem tapasztalt alacsony dunai vízállás miatt komolyra fordult. Szentjánoson, Szentistvánon és a diluviális parttörés mentén levő ásott kutakból nagyrészt eltűnt a víz. Arra törekedtünk, hogy e részeknek legalább a fűrt kutakból, [és a] posztógyárból [az] ivóvízellátásuk biztosíttassék.

Városházi artézi kutunk fúrása és csövezése elkészült. A kút vize egyelőre nem jön fel a talajszint fölé, attól 70 cm-[r]el mélyebben van. Ez azt jelenti, hogy szivattyúzás nélkül vízkivétel nem lehetséges. Mindamellet a kifogástalan, lágy artézi vizet sokkal kisebb energiával lehet nyerni, mint a jelenlegi kútból. A kútra 18 m³ úrtartalmú tárolóaknát készítettünk vasbetonból, melybe a[z] beleadja [a] vizét, és melyből nyugodt vízelvétellel nyomjuk fel a padlástartályba vizünket, ahonnan a székházat a Deák Ferenc utcán létesülő ejektoros kutat, a közművek székházat, a Munkás Kultúrszövetség házát, és jövőre a régi bérházat is ellátjuk vízzel. A főtéri kutat továbbra is fenntartjuk a piacozók részére. A Deák Ferenc utcai vízadási helyet azért tartottuk jobbnak, mert így nem kell hóban, vízben, a főtér közepére menni ivóvízért, hanem azt száraz járdákon is el lehet érni.

Városrendezésünk tervezési vonalán a főtérképek elkészültek, vagy befejezés alatt vannak.

Magasépítés terén a magánépítkezés igen gyenge mértékben, inkább helyreállítás[ra] és toldaléképítésre szorított. Közönségünk házait a nagy közterhek ellenére is dicséretes módon tatarozza, rendbe hozza.

Középületeinken a legszükségesebb tatarozásokat, iskolák belső meszelését, takarítását végeztük el. A vágóhid helyreállítása teljesen befejeződött, ott a munka meg is indult. Helyreállítottuk a vöröskereszttéri iskolát. Az óvodákon és [a] napközi otthonokon a legszükségesebb kiegészítő munkákat elvégeztettük.

Kertészetünk épületeit helyrehoztuk. A régi városi bérház emeletén a volt hivatalokból három lakást létesítettünk, hogy a lakás-szükségen ezzel is enyhítsünk. Kórházunkban lévő Nemibeteg-gondozó Intézetünk elkészült. A konyhaépület építkezése is folyik. Üveghiány késlelteti csak [a] teljes befejezését. Az üveghiány egyébként a villamos üzemek székházhelyreállítási munkáiban is érezhető fennakadást okoz, munkái egyébként a viszonyokhoz mérten kielégítően haladnak. Az állami építkezések közül a kereskedelmi fiúiskola épületének egyik, egyemeletes szárnyának befejezési munkái folynak.

A hároméves tervvel kapcsolatban kértük az Építésügyi Minisztériumot, hogy elsősorban a kislakásépítés céljára folyósítson sürgősen államsegélyt.

Az Állami Tanítóképző Intézettel közösen helyreállítottuk annak artézi vízellátását, és közönségünk kapja is már e helyről az artézi vizet.

A Vaskúti úti laktanya részletes leltári átvételi munkáit és kitisztogatását megkezdjük.

Időközben helyreállítottuk a Déri-kertben lévő orosz hősi temetőt is, melyhez az anyagi fedezetet a kecskeméti orosz városparancsnokság nyújtotta.

A Rudnay Szabadakadémia és kiállítás megnyitásának elősegítésére a Munkás Kulturszövetség székházában kijavítottuk a földszinti kapubejáratot, termeket és szobákat, azokat festettük, villanyt, ajtókat, ablakokat helyreállítottuk, kb. 1500 Ft keretében.

A Rudnay-művésztelep lakóházában új kutat ásattunk, a vízvezetékét rendbe hoztuk, és kisebb tatarozási munkákat végeztünk. Jelenleg a kiscsávolyi iskola helyreállításán dolgozunk.

Adóigazgatásunk köréből jelenthetem, [hogy] az elmúlt negyedévben az egyenes adók előírása megtörtént. Szeptemberben általános behajtási eljárás kezdődött, melyben az állami adóhivatal kirendelt végrehajtói is részt vettek. Az évnegyedben befolyt egyenes adó: 1 131 775 Ft 18 fillér, 223 119 Ft 74 fillér illetményadó, 3848 Ft 52 fillér illetménytöbblet-adó. A befizetett, illetve behajtott búzaföldadó 397 510 [Ft]. Aszálykár címén 112 512 kg búza töröltetett.

Fogyasztási adóhivatalunk bevételei a következőképpen alakultak:

Borfogyasztási adó	134 714	Ft
Szeszfogyasztási adópótlék”	4 778	”
Sörfogyasztási adópótlék	6 499	”
Húsfogyasztási adópótlék	18 029	”
Italmérési illeték	6 916	”
Vigalmi adó	22 964	”
Ásvány- és szikvízadó	4 931	”
Helypénzdíj	67 358	”
Vágóhídi díj	7 189	”
Hirdetési díj	1 952	”.

Baja Város Közműveiről jelentem: Az üzemi székháznak irodák részére való átalakítási és rendbe hozási munkái szeptember hó elején teljes erővel megindultak, és rövidesen befejeződnek. Ezzel a tatarozással és helyreállítási munkákkal a bajai építőiparnak több mint 150 000 forintot juttattunk.

A komlói erőműben üzembe helyezték az új nagy porszen-tüzelésű kazánt, a turbinák azonban még a régi teljesítményű gépek, és így Komló a terhelést sokszor nem bírja, emiatt Bácskának egyes részei és a vémenői körzetünk sűrűn áramszolgáltatás nélkül marad. Az új, nagy 10 000 lóerős gőzturbina üzembe helyezésére a komlói bánya vezetőségének bemondása szerint csak jövő év áprilisában kerülhet sor. A városban tovább folytattuk a közvilágítás kiépítését, a Szentistván városrészben, Szentjánoson és a Duna-parton készültek el eddig, bár az izzólámpáknak gyengébb minősége folytán igen gyakran 1–2 nap alatt kiégtek, és a pótlásuk csak a városi közvilágításnak hetenkénti átvizsgálása alkalmával lehetséges. Helyes volna, ha a város közönsége is figyelmeztetné a közműveket, ha egyik-másik közvilágítási lámpa nem ég.

A gázgyár hálózatának megvizsgálása, a háború folyamán és a korábbi évek fenntartásainak elmaradása folytán elpusztult gázvezetékek mentén fellépő gázömlések felkutatása folyik, és már eddig is számos csőtörést sikerült megjavítani. A propánbután palackgáz szolgáltatására csak tavasszal kerülhet sor, mert a

Tervhivatal az acélpalackok beszerzésére kért beruházási engedélyt még nem adta meg.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 8/4. Kig. 1947. sz. n. közgy. jkvi szám (116–120. o.)

10.

Baja, 1948. február 12.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Mielőtt beszámolómat megkezdeném, mindenekelőtt meg kell állnom ez évnek a történelmi jelentőségénél. Száz éve... Nyugtalan-ság és forrongás hullámzott végig Európán. S ez a forrongó, szinte csillapíthatatlan láng tűzbe hozta hazánkat is. Nem feladatom és hivatásom a történetírás. Ma csak megemlékezni szeretnék a történelmi évfordulóról. A nemzet történetében a nemzeti ébredés, majd pedig a szabadságharc korszaka. Az öntudatra ébredt nemzetnek fáj az elnyomatás, és fáj, hogy nem volt egyenlőség. Pedig a magyar nép szívében lüktetett a szabadság és egyenlőség forró érzése. Benne élt az, hogy minden ember embernek számít, és hogy mindenkinek legemberibb joga a szabadság.

És amikor ma emlékezünk, akkor előttünk lebeg a szabadságharc hőseinek alakja: Petőfi, Kossuth, Mészáros Lázár, Bem József, Táncsics, és sok-sok névtelen hős. Előttünk van 1848. március 15-e, a márciusi napok legragyogóbb alakjával: Petőfi Sándorral. Látjuk, amint a nagy tömeg közepette elmondja a

„*Talpra magyar*”-t. Halljuk, amint az ifjúság és a tömeg lelkesedésében már a költővel együtt harsogja: „*A magyarok Istenére esküszünk...*”

És ez a nap azóta nemzeti ünneppé magasztosult.

A nagyszerű márciusi napok után jöttek a véres harcok. Fájó lélekkel látjuk a vértanúkat és a hősokeket, akik az egyenlőség és a szabadság szent eszméiért vérüket ontották.

És most, amikor a megemlékezés ünnepi érzésekkel tölt el bennünket, és amikor a szabadságharc napjait és március 15-ét megünnepelni készülünk, látjuk, hogy a szabadságharc hőseinek és vértanúinak álma valóra vált. Valami történelmi törvényszerűséget kell abban látnunk, hogy a magyar szabadságharcot követő 100 év múltán Magyarország a szabadság eszméin felépült demokratikus köztársasággá alakult át.

És amikor most a megemlékezésből ismét a ma eseményeire térek át, meg kell említenem azt, hogy Baja város kulturális ügyosztálya nagy ügybuzgalommal készíti elő a szabadságharc centenáriumának ünnepségeit. Mindenekelőtt március 15-ének méltó és nagyszabású megünneplésére készül. Ez alkalommal nyílik meg ünnepélyesen a bajai múzeumban az a kiállítás, amely a szabadságharc bajai vonatkozású emlékeit fogja a közönséggel megismertetni. Március 15-én kerül kiosztásra Budapest székesfőváros kulturális ügyosztálya által Baja városnak 1000 példányban adományozott Petőfi emlékkönyvecske.

Baja város a közelmúltban vásárolta meg Mészáros Lázárnak [a] hagyatékában levő iratokat és egyéb tárgyakat a múzeum számára. Tervbe vette Mészáros Lázár törökországi naplójának és leveleinek kiadását. Az anyagot sok utánjárással dr. Takáts Endre városi főlevéltárnok kutatta fel, és írja meg.

Emléktáblával látja el a város a szabadságharc két bajai hőseinek: Mészáros Lázár[nak] és Türr Istvánnak [a] szülőházát.

Áttérve szűkebb értelemben vett beszámolómról, városunk kulturális életéből az alábbiakat jelentem:

Az elmúlt hónapban Baja város és a vármegye ifjúsága vármegyei kultúrnapokat tartott.

Örömmel kell közölnöm városom közönségével azt, hogy Rudnay Gyula festőművészt 70. születésnapja alkalmából a közársasági elnök a „*pro arte*” renddel tüntette ki.

Szociális igazgatásunk köréből a következőket jelentem: Négy napközi otthonunk és bölcsődénk üzemben van. Az élelmezés kielégítő. A Nemzeti Segély, mely városunkban gyermekmentő munkáját sikeres eredménnyel megkezdte, a szentistváni napközi gyermekotthont átveszi, és az ott levő gyermekek nagy részének ingyenes ellátását biztosítja.

Étkezési célokra a népjóléti miniszter úr 4600 forint segélyt folyósított.

A szociális konyha üzemben tartása biztosítva van.

Szeretetházunkban az átlagos havi létszám 62 fő. Az élelmezésben zavar nincs. A külső gondozottak száma 125-re emelkedett.

Erdei üdülőiskolánk részére az amerikai Vöröskereszt 30 darab nagytakarót és 14 darab térdtakarót adományozott.

Hadigondozottaink létszáma 820-ra emelkedett, a hadisegélyben részesülők száma 174-re csökkent.

A szegény iskolás gyermekek részére ez ideig 70 pár cipőt és 30 darab ruhát juttattunk, a további juttatások folyamatban vannak.

A legutóbbi közgyűlés óta eltelt időszakban kimagaslóbb közegészségügyi esemény nem történt. A város közegészségügyi helyzete általánosságban kielégítő volt. Nagyobb számú megbetegedést járványszerű fellépéssel egyik fertőző megbetegedés sem okozott. Január havában a számarhurutos megbetegedések száma ugyan emelkedett, azonban járvánnyá a megtett óvintézkedések eredményeképpen nem fajult el. A november és december hónapokhoz viszonyítva emelkedést mutatott a tuberkulózis megbetegedések száma, amely azonban a téli hónapok megszokott jelensége.

A gyógyszerellátásban, valamint a betegellátásban zavar nem mutatkozott. A város által fenntartott központi orvosi rendelőt a vármegyei székházból január hó folyamán a város közüzemi székházába helyeztük át. Ugyanide jött át a zöldkeresztes tanácsadó is, és az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások most már

kedvezőbb elhelyezésű, központibb fekvésű helyiségekben bonyolódhatnak le. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadó forgalma változatlanul jelentékeny, havonta mintegy 600 személy részeseül itt orvosi tanácsban.

A szakgondozást végző intézetek közül a városi Tüdőbeteg-gondozó Intézet forgalma igen jelentékeny, a gondozottak száma meghaladja az 1000 főt. Ugyancsak jelentékeny forgalmat bonyolít le a Nemibeteg-gondozó Intézet is.

A bajai közkórház épületeinek állagában legutóbbi jelentésem óta eltelt időszakban változás nem történt. A kórház befogadóképessége emelkedett, a felszerelt ágyak száma januárban már 600 volt. A szaporodás főleg az elmeosztályra esett. A kórház betegforgalma évi 6800 fölé emelkedett.

A gyermekvédelemmel kapcsolatban jelentem, hogy a város területén működő 7 óvodában az óvodai megóvásra beírt gyermekek száma 642 [fő]. A téli hónapokban természetesen a látogatottság alacsonyabb volt.

Az óvodai felügyelőbizottság november hó 25-én és december hó 22-én tartott ülésén a megüresedett városi óvónői állásokat választás útján betöltötte. A választás minisztertanácsi jóváhagyás után válik joghatályossá.

Az állami gyermekmenhely kötelékébe tartozó, és a város területén családoknál kihelyezett gyermekek száma általában 150 [fő] körül mozog. Gondozásuk és ellátásuk tekintetében említésre méltó panasz nem merült fel.

Az árvaszék 1947. évi működéséről az alábbiakat jelentem: 1947. évben 4957 ügyszer érkezett az árvaszékhez, amelyek mind feldolgozást nyertek. Az árvaszék leltározó közegei 574 esetben végeztek leltározási munkát, és 526 haláleset-felvételi jegyzőkönyvet vettek fel.

A deportálásban életüket vesztett bajai lakosok holtányilvántási ügyei 1947. évben legnagyobb részt befejezést nyertek. Az ezzel kapcsolatos munkálatok mintegy 30%-kal növelték a leltározó közegek munkáját.

Az elmúlt év folyamán barátságos megegyezés útján 188, egyébként pedig 11 esetben történt gyermektartásdíj-megállapítás.

A különváltan élő házastársak összebékítése, illetőleg a házassági életközösség ismételt felvétele, barátságos rábeszélésre 89 esetben sikerült.

A házasságon kívül született gyermek[ek] társadalmi helyzetének rendezése 70 esetben kezdődött meg. Ebből 41 esetben sikerült ez ideig az atyától a teljes hatályú elismerő nyilatkozatot beszerezni.

Árvaszékünknel a közgyámi állás jelenleg betöltetlen. Ez személyzeti létszámhiányt jelent, és ezért a nyugatra hurcolt és megsemmisült nyilvántartásaink pótlása még nem történt meg. A városi árvaszék külön hároméves tervet készített saját maga számára. 1948. évben többletmunkával teljesen pótolni szándékozik e hiányzó nyilvántartásokat.

Műszaki igazgatásunkról jelentem:

Az államnak átadott 51. sz[ámú] főközlekedési útra beszerztük a szükséges kavicsot és zúzalékot. Ennek nagy részét az Államépítészeti Hivatal készséges segítségével már ki is szállítottuk az útra. Az 51-es út átadását kimondó közgyűlési határozatunkat a közlekedésügyi miniszter jóváhagyta. Külső közúti szakaszaink általános állapota nem javult. Saját kezelésünkben lévő útjaink padka- és felületi rendezését végezzük. A közúti költségvetésünkben biztosított hitelekből fenntartási zúzalékot szerezünk be, hogy azt a legrosszabb szakaszokon elterítsük. Állami közmunka keretében január havában elvégeztettük a Jánoshalmi út külső szakaszán azt a földmunkát, melyet az út kőpályával való ellátásához szükséges előkészületnek tartottunk.

Komplejárónk jobbparti részét a Duna december[i] és januári magas vízállása erősen megrongálta. Itt sürgősen átmeneti megoldást kellett keresnünk, új, ideiglenes kikötőhely létesítésével.

A nagy áradás beállta előtt, amíg a víz munkahelyeinket el nem borította, a Kamarás-Dunán végezhetünk állami közmunkával földkiemeléseket. Jelenleg a Kis-Pandúr-szigeten dolgozunk, ahol a városrendezési tervnek megfelelő új belső útvonal mentén iszapfogó gátat emelünk, hogy a tavasszal meginduló mederkotrásból befolyó iszapot jó feltöltőanyagként hasznosíthassuk.

Gyalogjárdáink helyreállítását megkezdjük. A Dózsa György út elején új betonlapokból járdaszakaszt készítünk, a kikerülő téglaléből pedig a legszükségesebb javításokat végeztetjük el. Jelenleg az Erzsébet kir[ály]né u. rossz szakaszának újrakövezési munkáit készítjük elő.

Közkútjainkról jelentem: A városi székház artézi vizét a Deák Ferenc utcai ejektoros kútról december óta használhatja a város közönsége, ez állandóan működik. A vízszivattyúzás áramfogyasztása a réginék 1/5-ét sem teszi ki. Ezenkívül meglévő kútjainkra könnyen járó golyóscsapágyas, rendkívül erős öntésű kútfelszerkezeteket szereztünk be, és szereltettünk fel. Fokozatosan áttérünk minden szivattyús közkutunknál erre a szerkezetre, mely jól beválik.

Magasépítési részen a magánépítkezés a téli hónapokban úgyszólván teljesen szünetelt, bár az enyhe tél kedvezett volna az építési tevékenységnek. Közigazgatási építési engedélykérelem 3 hónapja csak egy volt, rövidutas pedig 8 db.

Középítkezéseink közül a kiscsávolyi elemi iskola helyreállítását és a múzeum könyvtári részét végeztük el. Hozzáfogtunk a Türr-emlékmű és [az] iskolafürdő helyreállításához, és folytatjuk a múzeumi lépcsőház munkáit. A közművek székházában elkészült 2 lakás. A városi orvosi hivatal és [a] zöldkeresztes rendelő beköltözött, és elfoglalta helyét az üzemek órahitelesítő laboratóriuma és munkás kultúrintézménye is. Az emeleti irodahelyiségek és lakások munkái még folyamatban vannak.

A kórházi konyhaépület bővítésére a 3 éves terv keretében 130 000 Ft államsegélyt kaptunk. Hároméves tervünket az új áraknak megfelelően átdolgoztuk, és jóváhagyásra felterjesztettük. Az Országos Tervhivatal ennek eredményeként közölte, hogy kórházi építkezésekre 1948-ban 340 000 Ft-ot, közmunkára 45 000 Ft-ot, egyéb kulturális célra 20 000 Ft állami támogatást vehetünk számításba.

A hároméves tervvel kapcsolatban elvégeztük a Vaskúti úti laktanya felmérési és helyszíni felvételi munkáit, átalakítására vázlattervet és költségvetést készítettünk. Ugyanezt elvégeztük a tervezett vásárteleppel kapcsolatban is.

A Rudnay-telep helyiségeiben átalakításokat végeztünk a jobb műterembeosztás céljából.

Az elmúlt évnegyedben a villamos üzem fokozatosan kiépítette Szentistván városrész közvilágítását, a városi kertészetet villamosítottuk. Baján és Kalocsán hálózatbővítéseket végeztünk. A gázgyár a 60 év óta karban nem tartott hálózatát vizsgálja a legerőteljesebb ütemben, és már igen sok csőtörést, hálózatdugulást és gázömlést szüntettünk meg, a gázgyártást gazdaságosabbá tettük, és a gáz minőségét tetemesen feljavítottuk, úgy, hogy ma már jobb gázt szolgáltatunk Budapestnél is. Ezen intézkedésekkel a gázgyár rentabilitását sikerült oly mértékben megjavítani, hogy az eredetileg 188 000 forintos hiányt 22 000 forintra csökkentettük. A gázgyár fennmaradásának mindenesetre első feltétele, hogy a fogyasztók [száma] növekedjen.

A közművek a letárgyalt költségvetésük alapján az 1947/48. évben a háztartási alaphoz 396 000 forinttal fognak hozzájárulni, és így igen hathatós segítő[i] a városnak. A városnak eminens érdeke, hogy a közművek megfelelő vezetéssel továbbfejlődjenek, éppen ezért a hároméves tervüket is ennek jegyében készítették el.

A villamos üzem az első tervévben 1 649 000, a másodikban 1 916 000, a harmadikban pedig 2 060 000 forintos beruházást tervez, összesen tehát 6 510 000 forintot kíván fejlesztésre fordítani. Az első tervév beruházásai között szerepel Bática és Fajsz községek villamosítása, a bajai hálózat bővítése és teljesítmény[é]nek növelése, a Dél-Pest megyei és kalocsai hálózatok bővítése, egyéb beruházások, munkások szociális kiadásaira 30 000 forintot, a Roósz-féle ház felépítésére pedig 30 000 forintot vettünk számításba. Az első tervév beruházásából 972 000 forintot a közművek saját tőkéjéből fedezik, míg 667 000 forintot Bática és Fajsz községek hozzájárulásaként tervhitelből fognak fedezni.

A gázgyár az első tervévben 211 000, a másodikban 515 000, a harmadikban pedig 205 000 forintnyi beruházást vett tervbe. Az első évi beruházás főleg a hálózat rendbe hozása és kemence-építés, melyet teljes egészében saját tőkénkből fogunk fedezni.

A gázgyár és villamos üzem a 3 éves terv keretében összesen 6 555 000 forintos beruházási tervével városunk és vármegyénk élén halad!

A demokrácia ellenségei vádolják demokratikus átalakulásunkat olyan hiányokkal, melyek a háborús pusztításokból származnak. De mélyen hallgatnak azokról a tényekről, melyek a demokrácia vívmányai, és amelyeket a demokrácia nem dicsekvéssel, hanem csendes, de annál szorgalmasabb munkával ért el. A statisztikai adatokat vizsgálva, megemlítünk néhány tény, melyeket a város közművei csakis a teljes lendülettel, teljes odaadással megindított és elvégzett újjáépítés által érthettek el:

A város közvilágítása ma az 1938. évinek a	218%-a,
a háztartási árameladás az	” ” 158%-a,
az ipari célra szolgáltatott áram az	” ” 326%-a!

Akkor, amikor ma az ipari üzemek közül még nagyon kevesen érték el a háború előtti kapacitásuk 100%-át, a bajai közművek fenti teljesítménye, kétséget kizáróan tükrözi vissza azt az erőfeszítést, melyet a közművek igazgatósága és alkalmazottai az újjáépítés terén, és a közönségnek [a] jobb kiszolgálása érdekében a felszabadulás óta kifejtett, és amellyel demokratikus hazánk felépítésében maradandó érdemeket szerzett.

Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Határozat

Baja thj. város törvényhatósági bizottsága a polgármester időszaki jelentését teljes egészében tudomásul veszi.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 4026 Kig. 1948. 1. kgy. jkvi szám (1–5. o.)

11.

Baja, 1948. május 12. és 13.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Törvényhatósági Bizottság!

Valami törvényszerűség van abban, és nem véletlen az, hogy szinte már hagyományszerűen ismét május 12-én jövünk össze közgyűlésre.

Három éve... A szörnyű háború ekkor ért véget. Az ágyúdörgés megszűnt. A csata zaja elcsendesedett és a tavaszi szelőlő a béke olajágát hintette szét Európán. A mélyen meggyötört emberiség letörtségéből felemelkedve újból az életet kereste, és könnyes szemmel bizakodóan a jövőt kutatta.

Emlékezzünk.

Három éve. Alighogy a béke állapotába léptünk, néhányan kezünkbe vettük városunk irányítását, hogy az életet megindítsuk benne.

Ma három éve, hogy Baján az új törvényhatósági bizottság első ízben összegyűlt közgyűlésre, és ez alkalommal engem a város polgármesterévé választott meg. Jól esik nekem ez az emlékezés. De erősen hangsúlyozom, hogyha most erről az évfordulóról megemlékezem, azt nem azért teszem, hogy személyemet előtérbe helyezzem. Mint az elmúlt évben, most ismét leszögezem, számomra az elmúlt esztendőket többet jelentettek, semhogy abban egyéni szempontok, akár az én személyem is különösebb hangsúlyt nyerhetnének. Amint a múltban, úgy ma is hangsúlyozom Önök előtt azt, hogy én sohasem tekintetem magam[at] másnak, csak a nép megbízottjának. Jól tudom: a nép küldött erre a helyre, hogy közvetítem azt az egyszerű és tiszta akaratot, amely végső sorban nem kívánt soha mást, csak egyenlő elbánást és igazságot.

Én ma, amikor e helyről mindenekelőtt ismét a köszönet hangján fordulok népünkhöz és meleg hangon újra megköszönöm azt a bizalmat, amelyet belém helyezett, és amikor úgy érzem,

hogy közgyűlésünk szinte ünnepélyes jelleget nyert, akkor engedjék meg, hogy egy beszámolót adjak Önöknek arról, amely nemzetünknek, egyúttal nekem is őszinte szívügyem.

Amikor városom gondját magamra vettem, tudtam azt, hogy mi vár rám. Jól ismertem a várost. Tudtam mi volt, és tudtam, hogy mi pusztult el belőle. És ez a közvetlen élmény szabta meg azóta is [a] magatartásomat, és ez adta meg számomra az újjáépítés első irányvonalát. És ma, amikor már odáig jutottunk, hogy komoly országépítésről beszélünk, és a hároméves terv lebeg a magyar dolgozók [szeme] előtt, el kell ismernünk azt is, hogy a sok nehézség közepette is már igen komoly eredményeket értünk el. Bizonyos, hogy kibontakozás és haladás van.

És ma, amikor a hároméves terv kibontakozásáról kívánok Önöknek részletes beszámolót adni, akkor költségvetésünk ágazatainak csoportosítása szerint vezettem végig a törvényhatósági bizottságot az elért eredményekhez.

Baja város közegészségügyi helyzetéről 1947. évi augusztus hó 1-jétől 1948. április hó végéig terjedő időre vonatkozóan jelentem:

Baja város egészségügyi helyzete általánosságban véve híven tükrözi azt az állandóan emelkedő irányzatot, amely a felszabadulás óta országos viszonylatban is jellemzi az ország közegészségügyi helyzetét. A háborús pusztítás következtében tönkrement egészségügyi intézmények és szervek fokozatosan helyreálltak, úgy, hogy jelenleg ezek teljesítőképessége általában elérte, sőt bizonyos vonatkozásokban már meghaladta a béke [előtti] színvonalát. Igazolják ezt a fertőző betegségek számarányának kedvező alakulása, és a népmozgalmi adatok. Az egészségügyi helyzet megnyugtatóan alakult. A vérhas és a hastífusz megbetegedéseinek száma alatta maradt a más években hasonló időszakban előforduló megbetegedéseknek. A hastífusz megbetegedések közül több a Baján átutazó hajósok közül került ki. A megbetegedettek környezetében végrehajtott széles körű védőoltásokkal sikerült a behurcolt betegség elterjedését megakadályozni. A vörheny és a roncsoló toroklob esetei szórványosan fordultak elő. A súlyosabb fertőző megbetegedések közül 7 gyermekbénulásos eset fordult elő. E megbetegedések egy részét képezték annak az országos jel-

legű járványhullámnak, amely főként a Duna-Tisza közén éreztette hatását. A megbetegedettek közül nagyobb számmal jelentkeztek a kanyaró és [a] szamárköhögés esetei, ezek azonban halálózással nem jártak. A maláriahelyzet terén jelentős javulásról számolhatunk be. A múlt évi megbetegedések száma lényegesen az azt megelőző évben észlelt esetek száma mögött maradt, amennyiben az akkori 240 esettel szemben mindössze 100 körüli új malária megbetegedés jelentkezett. A malária elleni védekezéssel kapcsolatban megtörtént az iskolás gyermekek átszűrése. Az Országos Közegészségügyi Intézet által rendelkezésre bocsátott gyógyszer segítségével [megtörtént] a betegek rendszeres és díjtalan gyógykezelése. Ezzel párhuzamosan az Országos Közegészségügyi Intézet és a város anyagi támogatásával a maláriát terjesztő szúnyogok tenyészhelyeinek, valamint a szúnyogok nappali tartózkodási hely[é]ül szolgáló istállóknak és ólaknak rovarirtó szerrel való rendszeres kezelése ugyancsak megtörtént. Ezt a védekezési akciót a továbbiakban is folytatni, és ha lehet, fokozni kívánjuk.

A törvényekben és rendeletekben előírt védőoltások szabályszerűen folytak, és a fertőző betegségekkel kapcsolatban a fertőtlenítések rendszeresen megtörténtek. A fertőtlenítés terén haladást jelentett az, hogy elkészült a városi fertőtlenítőintézet úgynevezett „kisebb része”, amely a rendszeres fertőtlenítőmunka végzését lehetővé tette. Hogy a fürdővel nem rendelkező városban a legszegényebb néposztálynak is alkalma legyen fürdésre, a városi fertőtlenítőintézet minden csütörtökön díjtalanul rendelkezésre áll nemcsak fertőtlenítés, hanem tisztasági fürdő céljaira is. A fertőtlenítőintézet fenti építkezését a város a hároméves terv keretében hajtotta végre. Ugyancsak a hároméves terv keretében történt [meg] a város részéről a Deák Ferenc utcai iskolafürdőnek [a] helyreállítása. Ezen munkálat nagy előrehaladást jelent, különösen a tanulóifjúság tisztálkodási lehetőségeinek terén.

A szegénybetegek ellátása terén számottevő változást hozott az a körülmény, hogy a városi orvosi rendelő a megyeházáról a városi közüzemek Deák Ferenc utcai székházába nyert áthelyezést. Az áthelyezéssel a városi orvosi rendelő korszerű elhelyezést nyert. A hároméves terv keretében megtörtént a rendelő hiányzó

bútorainak, orvosi műszereinek és berendezésének pótlása is, úgy, hogy folyó évi január hó óta ezen intézmény minden tekintetben kielégítő feltételek mellett végezheti [a] munkáját.

A szülésznői ellátás megjavítása érdekében a városnak szülésznői kerületekre való beosztása megtörtént, és ezáltal biztosítva van a város külterületeinek a belvárossal egyenlő szülésznői ellátottsága. És ezáltal az a visszás helyzet, amely szülésznői ellátás szempontjából a szegényebb néposztályok által lakott külterületek hátrányára az általában jobb módúak által lakott belvárossal szemben fennállt, megszűnt.

A városi közkórház helyreállítási munkái a későbbi részletezés szerint fokozatosan haladtak, ennek következtében a múlt év júliusának végén rendelkezésre állott 464 ágy helyett, ez idő szerint már 600 ágy áll a közkórházban a gyógyítás szolgálatában. A hároméves terv keretében nyújtott állami hozzájárulás segítségével a kórház konyhaépületének kibővítési munkálatai folynak. Az egyik szárnyépület már befejezés előtt áll, és a másik szárnyépület építkezése is megindult. Az építkezés befejezése után az ágylétszám újabb kisebb mértékű emelkedése mellett a modern főző, mosodai, gyógyszerári, stb. berendezések lehetővé fogják tenni a kórház üzemének gazdaságosabbá tételét.

A mentőszolgálat a VOME által beállított mentőautó segítségével állandóan növekvő forgalmat bonyolít le. Úgyhogy ez idő szerint a meglévő két mentőautó a szolgálat zökkenőmentes ellátására alig elegendő. A VOME államosítása valószínűleg lehetővé fogja tenni egy további mentőautónak a közeljövőben való beállítását.

A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat tanácsadó-helyiségeinek végleges elhelyezése a közüzemi székházban ugyancsak megtörtént. Az új helyiségekben is állandóan igen nagy forgalmat bonyolít le a szolgálat. A tanácsadásokon havonta átlagban 700–800 egyén részesül orvosi ellátásban, és kb. ennyi havonta a védőnők által végzett családlátogatások száma is. A zöldkeresztes tanácsadó-helyiségek jelenlegi központi elhelyezése a közönség kényelmét szolgálja. Mártonszállás külterületi lakott helyen rövideken szintén megindulhat az egészségvédelmi munka az ott

jelenleg már munkában lévő városi orvosi rendelőben. E külterületi részen ugyanis a város által létesítendő orvosi rendelő céljaira bérbevett helyiség tatarozási munkálatai folyamatban vannak, és rövidesen befejeződnek. A városi orvosi szolgálatnak és a zöldkeresztes egészségvédelemnek [a] megindításával ezen külterület egészségügye jelentős mértékben fog emelkedni. Az egészségvédelmi szolgálattal kapcsolatos az iskolafogászat, amelynek helyiségei a közkórházi gyermekosztály alagsorában elkészültek. A Tüdőbeteg-gondozó Intézet működését az eddigi széles keretek között folytatta. Rendszeresen végezte az intézet az iskolás gyermekek kötelező vizsgálatát a különböző korcsoportokban, továbbá azoknak a foglalkozási csoportoknak [a] szűrővizsgálatát, amelyekre vonatkozóan ilyenek végzését a törvény elrendeli. A tuberkulózis veszélyének leküzdésében nagy jelentőségű lenne az erdei üdülőiskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium újból való megnyitása. Baja város vezetősége ebben a vonatkozásban is átértette ennek a kérdésnek [a] fontosságát, az épület[e]ket kitataroztatta, úgyhogy azok helyreállítása – az internátusi rész vízvezeték berendezésének kivételével – teljesen elkészült. Az intézet belső berendezésére is rendelkezésre állanak már jelentős készletek, így ágyak, lepedők, takarók, stb.

A Nemibeteg-gondozó Intézet új épületének munkálatai a hároméves terv keretében nyújtott 50 000 forint állami támogatás felhasználásával nagyjából befejeződtek. Úgyhogy azok ez idő szerint az épületben elhelyezett azon helyiségek kivételével, amelyek nem annyira a nemibeteg-gondozó, hanem a később létesítendő kórházi bőr- és nemi osztály céljait szolgálnák, használatra készen állnak. A nemibeteg-gondozónak az új helyiségbe való átköltözésével megoldódnak azok a nehézségek, melyek az eddigi helyiségek szűk, és nem megfelelő voltából következtek.

A dolgozók egészségvédelme terén a nagyobb üzemek egészségügyi állapota jelentős javulást mutat. A gyárvizsgálatok alkalmával megállapítható volt, hogy a posztógyári újonnan létesült orvosi rendelő, fürdő, étkező és üzemi konyha a követelményeknek mindenben megfelel, és az üzemi dolgozók egészségének megvédésében a gyárorvos és gyárgondozónő munkája is

jelentős szerephez jutott. A kisebb üzemek is igyekeztek rendbe hozni a munkások egészségét megőrizni hivatott berendezéseket. Az iparban dolgozók egészségének megvédése érdekében a hatósági orvosok [a] nagyobb üzemekben az illető iparág különleges szempontjainak figyelembevételével iparegészségügyi előadásokat tartottak. Az üzlet- és üzemvizsgálatokat a hatósági orvosok fokozott mértékben teljesítik, és ennek következményeképpen az üzletek tisztasága terén előrehaladás mutatkozik. Az élelmiszer-rendészettel kapcsolatban sajnálattal kell jelentenem, hogy a tejtermékek minősége általában nem éri el a törvényben előírt követelményeket. Sok a hamisított és lefőlözött tej, és tejtermék. Amilyen mértékben a Kalocsai Vegykísérleti Állomás mintavételi edényeket bocsátott rendelkezésre, a mintavételek rendszeresen folytak, és a hamisítások eseteiben az elkobzáson kívül a kihágási eljárás is megindult. A piacok és a tejárusítók fokozott ellenőrzésével súlyosabb esetekben elkobzásokkal igyekszünk ezen a téren rendet teremteni.

A város ivóvízellátása vízvezeték hiányában sok tekintetben kifogásolható. Azonban ezen a téren is előrehaladást jelent a hároméves terv keretében a városháza udvarán létesített bővízü artézi kút, a Mészáros Lázár utcai, a Damjanich utcai kutak helyreállítása, és sok más közkútnak [a] javítása. Sajnos, azonban a közkutak egy része az elhomokosodás következtében kimerülőben van, így ezen a téren további erőfeszítések szükségesek. Ugyancsak fájó pontja a város közegészségügyének a csatornázási és szennyvíz-levezetési kérdésnek [a] rendezetlen volta. Megoldásra vár még a háztartási szemét eltávolításának kérdése, amelyre vonatkozóan a város már szabályrendeletét megalkotta. A szemétkérdés terén előrehaladást jelent az, hogy az utcai beton szemétládák építése folyamatban van, és egy részük használatra készen áll.

Annak a ténynek [a] felismerése következtében, hogy [a] közegészségügyet a közönség széles rétegeinek bevonása nélkül sem intézni, sem javítani nem lehet, Baján is megtörtént a népegészségőri szolgálat bevezetése. A MNDSZ-szel közösen tartott tanfolyamon 29 népegészségőr nyert kiképzést, és újabb népegészségőrök kiképzése folyamatban van. A kiképzett népegész-

ségőrök munkába állítása már megtörtént, és máris megállapíthatjuk, hogy a hatósági orvosi szolgálat és az egészségvédelem ellátásában jelentős segítséget nyújtanak.

Abból a célból, hogy a hároméves terv egészségügyi célkitűzéseit a közönség legszélesebb rétegei megismerhessék, a Népjóléti Minisztérium, Baja város és Bács-Bodrog vármegye hatósági orvosi kara és szociális szakszolgálatára folyó évi március hó 12-én nagyszabású munkaértekezletet tartott, melynek aktív résztvevője volt a társadalom legnagyobb tömegszervezete a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége. A munkaértekezlet hatalmas erkölcsi sikerrel zárult, mert azon a társadalom minden rétegéből hozzászólások hangzottak el, akik a hároméves terv egészségügyi részének végrehajtásában segítségüket ajánlották fel.

Baja város Közkórházában államsegélyből és a hároméves tervhitelből 1947. évi augusztus elejétől 1948. évi május hó 1-jéig végzett építési, helyreállítási és felszerelési munkákról szóló jelentésem:

1. A kórház konyhai toldalék építkezése. A kórház eredeti konyhaépülete 1927. évben bővült, és felszerelése kiegészítést nyert az akkori 650 fő főzőlétszámnak megfelelően. A megnövekedett beteglétszámra való tekintettel a meglévő konyhának [a] bővítése új üzemi helyiségekkel, hűtőkkel és raktárakkal való kiegészítése, valamint a meglévő üzemi helyiségeknek és ételkiadóknak [a] korszerűsítése vált szükségessé. Az üzemi helyiségek 1100 fő főzőlétszámú teljesítményre alkalmas, modern nagykonyhai gépi berendezés befogadására terveztettek. Ezzel a berendezéssel lehetővé válik, hogy a város és a megye kórházi ápolásra szoruló dolgozói, – gazdaságos konyhai üzemvitel mellett – a korszerű és az orvosi előírásoknak, valamint a jelenlegi szociális helyzetnek megfelelő, jó minőségű ellátáshoz jussanak. Az építkezés folyamán egyik 16 ágyas kórházi épületünk, amit eddig kénytelenek voltunk raktárnak használni, újból felszabadul betegek elhelyezésére.

A vázolt építkezés a háborús események miatt félbemaradt, és az építkezés folytatását 1947. augusztus havában indítottuk meg újból államsegélyből és hároméves tervhitellel.

Az eddig teljesített munkák:

1. Kőművesmunka: falazatok, vasbetonmennyezetek, vasbetonlépcsők, nyílásbontások, befalazások, válaszfalak, ajtóablak elhelyezések, belső falvakolás, faltörések, aljzatbeton, padlásfeltöltés és tapasztás, külső homlokzat-alapvakolás és homlokzatképzés, belső meszelés, központi fűtés kéményfalazat készítése	50 840,75 forint
2. Burkolómunka: 7500 db mozaiklap gyártása értékben	12 555,00 ”
3. Ácsmunka:	1 850,13 ”
4. Bádogosmunka: függő ereszcatorna, lefolyócső vápák készítése értékben.	4 710,49 ”
5. Asztalosmunka: 27 db különféle ajtó, 33 db ablak, 1 darab vasajtó, 9 darab pinceablak és 3 darab felcsapható berakóablak készítése	39 774,60 ”
6. Mázolómunka: ajtók, ablakok mázolás	3 748,28 ”
7. Üvegesmunka:	4 416,99 ”
8. 49 m ² fűtőfelületű Marabu IX. g. kp. fűtőkazán beszerzése, a tönkrement pótlására	30 011,88 ”
9. 3 rekeszes beépített lisztartály	3 033,00 ”
Összesen:	150 937,00 forint.

Megrendelt és szállítás alatt álló konyhagépek, úm. egy darab 400 literes, egy darab 100 literes úrtartalmú gőzfőzőüst, egy darab gőzfőzőasztal, rászere[ve] egy 10, egy darab 20, és egy darab 30 liter úrtartalmú üsttel, egy darab gőzfőzőasztal rászere[ve] egy darab 10 liter, 2 darab 20 liter, és egy darab 30 liter úrtartalmú gőzüsttel, egy darab 30 liter buktatható üst, egy darab gőzfűtésű tálalóasztal ételmelegítővel, egy db gázfűtésű sütőkemence, egy darab gázfűtésű zsámolyfőző, egy db nagy konyhai gázfűtésű asztaltűzhely, egy darab gőzfűtésű edényszárító állvány, egy darab gőzzel fűtött vízfürdős ételmelegítő, egy darab 3 rekeszes mosogató, egy darab 2 rekeszes zöldségmosó, összesen: 130 530 forint értékben.

A fenti építkezésekhez beszerezett, és részben már felhasznált anyag a vállalkozók által beszerezett anyagokon kívül:

25 300 kg	mész,
23 200 „	cement,
10 000 db	tégla,
2064 ”	soklyukú válaszfaltégla,
70 m ³	kavics,
2800 kg	betonvas,
4745 ”	vasgerenda,
20 m ³	homok,
20 m ³	salak,
különféle villanszerelési anyag, vízvezeték-szerelési anyag,	
15 m ³	agyag,
2 m ²	járdaüveglap,
100 kg	horganyzott vaslemez,
1,2 m ³	fenyődeszka,
1 db	elektromotor,
89 m ²	supremit parafalemez.

A fenti anyagok értéke összesen mintegy 79 000 forint.

A fenti munkára tehát eddig összesen: 260 467 ”

összeget fordítottunk.

2. [A] tüdőépület háborús kárainak helyreállítása a 3 éves terv keretében megkezdődött. Jelenleg a központi fűtő, hideg-meleg vízvezeték és csatornaberendezések helyreállítása folyik 12 000 Ft költségkeretben.

A faliszekrények és éjjeliszekrények kijavítása megtörtént

1 531 ”

összeggel.

3. A kórház költségvetése keretében végzett egyéb munkák:

1. A főépület bőr- és nemibeteg-osztályának WC és fürdőberendezéséhez, étkezőjéhez és tálalójához szolgáló vízvezeték, csatorna és kp. fűtőberendezés csövei a 45 évi használat alatt teljesen tönkrementek. A vascsövek teljesen szétmállottak a földben, a kőanyagcsövek pedig annyira berakódtak vízkövel, hogy a 15–20 cm átmérőjű csövekben mindössze 2–3 cm átmérőjű szabad nyílás

maradt. A szennyvizek, kondenzvizek a padlóburkolat alá folytak, és ennek következtében a betonpadlók a közeli helyiségekben 50–60 cm-nyire lesüllyedtek. A közlekedés és a helyiség használata veszélyessé vált, az osztály WC-ék és mosakodási lehetőség nélkül maradt. A kórháznak azonban nehéz anyagi helyzete mellett is ezt a helyreállítást okvetlenül el kellett végezni. A helyreállítások folyamán természetesen a korszerű követelményeknek megfelelő berendezésekről is igyekszünk gondoskodni.

Az érdekelt helyiségekben beépítésre került: 4 db WC berendezés, 1 db vizelőkagyló, 2 db mosdó, 2 db ágytálmósó, 2 db 2 rekeszes edénymosogató cseppfogótálcával, 2 db 2 lángú gázfőző, az ezekhez szükséges hideg-meleg vízvezetékekkel, továbbá csatorna- és gázvezetékekkel. Az említett helyiségek fűtése is rossz volt, ezek vezetékeit is szakszerűen átszereltük. Tekintettel arra, hogy a padlóburkolatot teljesen fel kellett bontani, a későbbi fűtési tervnek megfelelően a csőfolyosót is elkészítettük, és vasbetonlemezrel lefedtük. A helyiségek új aljzatbetont és mozaiklap-burkolatot kaptak, majd feljavítások és meszelés után újjáépítve adtuk át az osztálynak.

2. Baja város közönsége köréből sokan voltak már a kórház sebészeti műtőjében, és talán visszaemlékeznek a műtő nagyméretű és elavult vasablakaira, amelyen télen a hideg áramlott be, nyáron pedig a délnyugatról betűző nap zavarta a műtétet végző orvost, felelősségteljes, nehéz munkájában. A rossz ablakok miatt a helyiség nem is volt a szükségletnek megfelelően befűthető még pótgázfűtéssel sem. A vasablakokat kicseréltük, az épület meglévő ablakaihoz hasonló, de mégis modern kiképzésű 12 szárnyú fából készült ikerablakokra. A felemelt és csupán porfészekként szolgáló mennyezetrészt rabitzmennyezettel elzártuk, az egész helyiség vakolatát kijavítottuk, majd a háború folyamán tönkrement falmázolást olajfestékekkel újra mázoltuk, a sterilizálóléhség olajfestését kijavítottuk, az összes műtőbútorzatot újra festettük, a villanyvilágítást átalakítottuk, és a szétfagyott vízvezetéki csöveket kicseréltük. A sterilizáló részére a háború folyamán gáz hiányában a műszerfőzőket és sterilizálókat átalakítottuk fafűtésre, ezeket most ismét gáztüzelésre alakítottuk át.

3. A sebészeti műtő részére különböző vaslábsíneket, comb-síneket helyreállítottunk, illetve újakat készítettünk. Lábfeszítőt csináltunk. A tönkrement vörösréz bélésű sósvízkészüléket és az egyik sterilizátort újra béleltük. A régi műtőasztalhoz veseműtét-hez szükséges készüléket készítettünk.

4. A háborús használatból a kórház céljaira visszakerült Róna-szanatóriumot ismét helyreállítottuk, és felszereltük mosdókkal, WC-vel, új csapokkal, a tönkrement berendezések csöveit pótoltuk, a villanyvilágítást üzembe helyeztük, lámpatesteket, izzólámpákat szereltünk fel. A vízmű szivattyúját, szívócsöveit kicseréltük, az elektromotort újra tekeresztük. Az épület tatarozását, meszelését, személyzeti lakás felszerelését, tetőfedés javítását elvégeztettük. A megrongált kapubejárásokat kijavítottuk. Az osztály megrongált bútorzatát kijavítottuk, illetve új és használt bútorok beszerzésével kiegészítettük. Az épületben jelenleg a gyermekosztály és a városi iskolafogászat működik. Ez utóbbi helyiségeit szintén újból felszereltük.

5. A gyermekosztály áthelyezésével az általa eddig használt járványosztály teljes helyreállítását elvégezhetjük, itt is pótolni kellett felszereléseket, berendezéseket. A csengőket újra kellett szerelni. A járványosztályokat elzáró kerítéseket, kapukat helyre kellett állítani, hogy az osztály zárt jellege ismét helyreálljon.

6. 340 m² háborús üvegtér pótlása, megmaradt ablaküvegek újra gittelése.

7. Egyes épületek állagának megóvása érdekében külső vakolatjavítások.

8. [A] főépület tönkrement cserépfedésének részben újból[i] elkészítése, szárazba rakása. A kórház összes cserép- és palatetőfedésének kijavítása.

9. A főépület háború alatt tönkrement kazánrostélyait újjal pótoltuk. Egyik kazán rosszul épített füstcsatornáját átalakítottuk. A szénszállítás, illetve a fűtő munkájának megkönnyítése végett falbontás és ajtó beépítése által a szénszállítás útját a pincében 120 m-ről lerövidítettük 30 m-re. Ezzel egyidejűleg megszűnt a pincében lévő lakatosműhelyünk szénporral való bepiszkítása. A műhely is új ajtót kapott, hogy idegenek elől lezárható legyen.

10. A műhelyben a főgépész részére régi barakkdeszkákból műhelyirodát készítettünk, ahonnan a műhelyt áttekintheti. A szivattyúház mellett ideiglenes kovácműhelyt készítettünk, hogy ezután a helyreállításokat télen is zavartalanul folytathassuk. A műhely elveszett kéziszerszámaint részben pótoltuk, új hegesztőkészüléket, forrasztólámpákat, hordozható kézilámpa-transzformátort szereztünk be. Ócska anyagból szalagfűrészgépet készítettünk. A raktárokat polcokkal felszereltük, 6 db kettős létrát csináltattunk.

11. A szivattyútelep légkompresszorait, centrifugálszivattyúit, elektromotorjait kijavítottuk, egy darab a háború alatt tönkrement elektromotort újra tekercseltettünk. A mélyfúrású kutak csöveit kiemeltük és kitisztítottuk. A nyomócsőhálózatot átalakítottuk úgy, hogy a konyha padlásán elhelyezett víztartályokat közvetlenül a szivattyúházból a szülészeti víztorony elkerülésével lehessen kevesebb áramköltséggel megtölteni.

12. Derítőtelepünk a háború folyamán használhatatlanná vált. A permetezőcsöveket kijavítottuk, a régi kokszsűrőréteget ki kellett az összes medencéből emelni, az épen maradt koksztot átmosás után újból felhasználtuk, és a sűrőréteget 6000 kg kokszzal kiegészítettük. Az újbóli üzembe helyezéssel a járványveszély elhárítását nagymértékben elősegítettük, mert ezentúl ismét derített szennyvizet vezetünk a Kamarás-Dunába.

13. A vert falból készült Dalmann-féle ház részben összedült, újbóli helyreállítása már nem fizetődött volna ki, így azt teljesen lebontottuk, helyét elegyengettük, parkosítottuk.

14. A kórház kertépítése tervét elkészítettük, de a háború miatt nem volt végrehajtható. Egy részét a tervnek ismét megvalósítottuk. Planíroztuk a főépület és [a] konyha közötti, továbbá a konyha és [az] elmeépület közötti területet, a főépület Rókus utcai, és a tüdőépület melletti területeket. Általában eltüntettük a szemetes gödröket. Fákat, bokrokat, rózsákat és egyéb növényeket ültettünk. A meglévő növényállományt rendeztük. Új gye- és virágagyakat létesítettünk. Az üvegházakat helyreállítottuk. Új locsolótműlőket szereztünk be, a kerti csapokat kijavítottuk. A palántanevelés házilag történik. Új melegágyi ablakokat készítettünk.

15. A gazdasági udvarban helyreállítottuk az istállót, [a] kocsiszínt, [az] ólakat, [a] magtárt, [a] bejárati kaput és a falazott kerítést, új betonvályúkat szereztünk be. A gazdasági épületekbe és az ott lévő személyzeti lakásba bevezettük a villanyt. A vágóhelyiségeket, üstöket is helyreállítottuk. A régi bedőlt jégverem tégláit kitermeltük.

16. 23 db tönkrement tisztítóakna-fedelet pótolunk, részint aknakeretet is javítottunk.

17. A bőr- és nemibeteg-gondozó építkezés miatt a Pokorny utca[i] bejárati kaput és kocsit át kellett helyeznünk, hogy a teherforgalmat, [a] szénszállítást ezen az úton bonyolíthassuk le ismét. A hídmérlegen is csak itt tudunk ellenőrző mérlegelést végezni. Itt 16 m² terméskőburkolat készült.

18. 180 m² gyalogjáró-téglaburkolatot is készítettünk bontási anyagból.

19. [Az] előadóteremben kijavítottuk az orvosi könyvtár szekrényeit, és 50 darab széket szereztünk be.

20. Kórházi berendezésekből ágyakat, éjjeliszekrényeket, orvosi felszereléseket javítottunk ki. Kijavítottunk 27 darab szekrényt, 32 darab asztalt, 43 darab széket és egyéb bútorzatot, 93 darab ajtót javítottunk [ki], új zárral, kilinccsel szereltük fel, ablakszárnyakat pótolunk, javítottunk, vasalásokat kiegészítettünk. A berendezést kiegészítettük használt bútorok vételével. 7 darab szekrényt, 2 darab ágyat, 2 éjjeliszekrényt, 10 darab új asztalt is vettünk. Takarítóeszközöket készítettünk. A konyhai víztartályt új fagyvédő burkolattal láttuk el.

21. A szülészeti épületben a szülőszoba-fürdőszoba között átjárót létesítettünk célszerűségi okokból, egy válaszfal és [egy] ajtó beépítésével. Mellékmunkaként villany- és fűtési vezetéket kellett áthelyezni.

A nőgyógyászati műtők és szülőszobák áramkimaradás esetén szükséges tartalékvilágításának biztosítására egy benzinmotoros áramfejlesztő aggregátumot helyeztünk üzembe a szülészeten. A fafűtésű műszerfőzőket, sterilizálót visszaalakítottuk gáztüzelésre. Kijavítottuk és üzembe helyeztük a melegvíz-szolgáltató boileret és berendezést. Újból felszereltük a jelzőcsengő-berendezéseket.

22. A gazdasági épület 3 darab központi fűtési kazánját szét-szereltük, a tagokat kijavítottuk, majd a kazánokat újból összeszereltük, üzemképes állapotba hoztuk.

23. A főzőkonyha gőzfőzőüstjeit, tűzhelyét és a konyhagépeket alkatrészek pótlásával kijavítottuk.

24. A kórház épületében a villamos berendezések háborús kárait helyreállítottuk, vezetékek, dugaszolók, biztosítók, izzólámpák, lámpatestek és még számos más anyagok pótlásával.

25. Beszereztünk 11 darab kályhát és 23 darabot helyreállítottunk, az elveszett füstcsöveket, szeneskannákat pótoltuk.

26. A kórház területén és épületeiben lévő központi fűtő hideg-meleg vízvezeték, gázvezeték- és csatornaberendezések tönkrement részeit kiegészítettük, üzemképes állapotba hoztuk, az újabb műszaki követelményeknek megfelelően helyenként átalakításokat végeztünk. A fenti berendezésekhez tartozó, és a háború alatt tönkrement berendezések és felszerelés egy részét pótoltuk, a beszerzési és anyagi lehetőségek szerint.

Ezeknél a szerelési helyreállítási munkáknál felhasználtunk többek között:

172 darab	különféle csap-csaptelep[et],
30 ”	szifon[t],
389 kg	öntöttvas nyomócső[vet],
418 fm	különféle gázcső[vet],
36 db	WC csésze[ét],
15 ”	öblítőtartály[t],
6 ”	kétlángú gázfőző[t],
32 ”	fayence mosdó[t],
2 ”	fayence toroköblítő[t],
2 ”	fayence vattakiöntő[t],
350 kg	különféle ólomcső[t],
100 ”	fekete vaslemez[t],
70 fm	eternitcső[vet].

Több száz különféle gázcső összekötő darab, alkatrészek és egyéb szerelési anyag, forrasztóanyagok.

Nagy mennyiségű műszaki gumicikk, tömítőanyag. Körülbelül 800 kg súlyú ócskavasból származó anyag.

27. [A] tüdőépület manzardjában lévő személyzeti szobákat használható állapotba hoztuk, felszereltük a személyzet számára.

28. Számos körtermet, személyzeti lakást kimeszeltünk, kifestettünk.

A kórház költségvetése terhére a fent vázolt munkákra mintegy 117 000 forint összeget költöttünk.

Szegényügyi és népjóléti igazgatásunk köréből jelentem, hogy a Magyar Norma szerinti szegénygondozás keretében az elmúlt 9 hónap alatt 13 063 forintot gyűjtöttünk. Rendszeresen segélyeztünk havonta 124 személyt. 5212 forint lakbérsegélyt és 20 441 forint készpénzsegélyt osztottunk ki részükre. Ezenfelül 270 q tüzfát és mintegy 3000 forint értékben élelmiszert adtunk a karácsonyi ünnepekre.

Szeretetházunkban az átlagos havi létszám 65 fő, az élelmezés kielégítő. Ingyen koporsót adtunk 22 elhalt személy részére. Közgyógyszerellátásban részesült 1042 személy, 40 000 forint értékű gyógyszerben. Szociális konyhánk épületét a belügyminiszter úr Baja város közönségének juttatta. A telekkönyvi átírás megtörtént, így nincs akadálya annak, hogy a hároméves terv keretében a konyha gépekkel való felszerelését és az azzal járó átépítést elvégezzük. Erre azért is szükségünk van, mert konyhánk teljesítőképessége az első tervévben 100 százalékkal növekedett. Az elmúlt 9 hónap alatt 17 013 adag ételmezt adott ki felnőtt rászorulóknak részére.

Napközi otthonainkban 21 592 gondozási napot teljesítettünk, így az elmúlt 9 hónap alatt 67 745 adag ételmezt juttattunk a dolgozók gyermekeinek. Az első tervévben tehát teljesítményünket 98%-kal emeltük. Erdei üdülőiskolánk épületeit teljesen helyreállítottuk, a berendezési tárgyak beszerzése folyamatban van, s minden reményünk megvan arra, hogy a második tervév kezdetére azt meg is nyitjuk. Hadisegélyezettjeink létszáma a hadifoglalkozások hazatérése következtében állandóan csökken, jelenleg 163 hadifoglalkozó hozzátartozója részesül még segélyben.

Április hó folyamán megtörtént a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárva-járadékának átvétele a Központi Illetményhivatal részéről. A 16 napig tartó felülvizsgálat mindent rendben talált, és elismerésben részesítette az ügyosztályt.

1947. augusztus elseje óta a hároméves terv jegyében, annak minél sikeresebb megvalósításáért dolgozik műszaki ügyosztályunk is. A feladathoz képest szűkös anyagi kereteink mellett is tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy e téren is vannak már elért eredményeink, amelyekről az alábbiakban számolok be:

I. Általános mérnöki vonalon.

1. Útépités és helyreállítás.

Az 51-es közút hengerléséhez beszereztünk 506 tonna kavicsot 63 704 forintért, az út csanádi szakaszának újra hengerlése megkezdődött, ehhez a kormány 10 000 forint közmunkapénzt juttatott az Államépítészeti Hivatalnak. A kavicsot az útra ki is szállítottuk. Kövezett utcáink helyreállításához 2500 db fejkövet vettünk 6200 forintért. Az Erzsébet királyné u[tcá] rossz kövezetű szakaszának betonalapos kiskockával való kövezéséhez beszereztük a cementet, [a] kavicsot, megrendeltük a 300 tonna bazalt-kiskockát, és 8300 db fejkövet. Ezeknek [a] szállítása a Sió-zsilip nyitáskor történik meg. Utána a munkát haladéktalanul megkezdjük. A Jánoshalmi út földmunkáját 2,5 km hosszon, 7703 m³ földmozgósítással és 61 355 forint közmunkapénzzel olyan állapotba hoztuk, hogy arra kőpálya építése lehetségessé vált. Komplexjáróinkat az árvizek után sok földmunkával és kőrakatokkal hoztuk helyre, hogy a dunántúli összeköttetés biztosítható legyen. Ezt a munkát 5031 forint közmunkaösszeg és 19 000 forint városi hozzájárulás keretében végeztettük el.

2. Csatornázás, vízlevezetés terén a Kenderes-árok alapos végigtisztításán kívül a Koppány utcai vízmosás megfogását és levezetését kezdtük meg. A munkákat vállalatba adtuk, a szükséges cementet és kavicsot, valamint a terméskövet beszereztük. A Koppány utcai vízlevezetést véglegesen meg akarjuk oldani, hogy azzal több gondunk ne legyen.

3. Járdahelyreállítás: [Ennek] keretében 4300 darab 30/30 cm méretű betonlapot készítettünk a tél folyamán, melyeknek lerakása a Dózsa György úton megtörtént, és pedig a járásbírószágtól a Kölcsey utcáig terjedő szakaszon, 300 m² területen. E munkákra 12 000 forint munkadíjat fizettünk [ki] az anyagon felül. A kikerült járdatöglákkal további javítási munkákat fogunk végezni.

Elsősorban a Dózsa György utat kell rendbe hoznunk, mert ez a legforgalmasabb út, és ennek következtében járdái a legjobban tönkrementek.

4. Állami közmunkákkal hoztuk helyre a nagy- és kis-pan-dúr-szigeti töltéseket 31 000 Ft munkaköltséggel, 2900 napszám-mal. A Parti utcai alsó partot rendeztük 11 000 Ft /1046 napszám/ keretében. A téli kikötővel kapcsolatban is végeztettünk föld-munkákat, éspedig 4427 m³ feltöltést 2557 napszámmal, és 3916 m³ iszapfogó gátemelést 1269 napszámmal, összesen 73 650 forint munkabérért. Betöltettük 3 légtalmi medencénket is, ezek azóta gyermekjátszóterek. Ezek költsége 10 300 forint volt.

5. Köztisztasági vonatkozásban 10 db új beton szeméttartó ládát készítettünk a város különböző részein 12 500 forint értékben. Továbbiak készítését tervezzük. Városunk tisztántartásáról anyagi lehetőségeinkhez képest gondoskodunk. Fel kell azonban erről a helyről is hívnom a város közönségét arra, hogy házi szemétét senki ne rakja ki az utcára, mert annak elhordatását nem háríthatja át senki a közre, tehát embertársaink zsebére. A legszi-gorúabban fogunk eljárni a kihágók és a város tisztaságát rontók-kal szemben.

6. Parkjaink és játszótereink helyreállításán is dolgozunk. Hintákat állítottunk fel. Ezeket azonban helyenként megrongálták, jelenleg javítjuk őket, és hamarosan kint lesznek a játszótereken. Szentjánoson, a Déry-kertben újakat csinálunk. Szentistvánon is gondoskodunk új játszótér létesítéséről. Egyébként új padok készí-tése, a régiak helyreállítása folyamatban lévő munkák, úgyszintén a kerítések helyreállítása és tatarozása. Parkjaink kémelése tekintetében szintén fel kell szólítanom közönségünket, hogy akadályozzon meg saját erejéből is mindennemű rongálást. Tudnunk kell, hogy az üdülésre szánt kerteket mindannyiunk közös pénzéből tartjuk fenn.

7. Közútjaink terén lényeges javításokról számolhatunk be. Az állandó karbantartáson kívül 8 darab új, erős és aránylag könnyen kezelhető felszerkezettel láttuk el meglévő kútjainkat. A városházi artézi kutat befejeztük 98 600 forint költséggel. Új fűrt kutat létesítettünk Szentjánoson, ahol a víztartály szerelése

folyik, és rövidesen megindul a vízszolgáltatás. Új kutat fúrtunk a Zombor utcai bérházban is, hogy a MÁV vízszolgáltatásától, mely magas összegeket emésztett fel eddig, függetlenítsük magunkat a bérházban és a Vasúti kertben. E kutak mindegyike 15–15 000 forint költséggel létesült. Elkészült a Mészáros Lázár utcai közkút újrafúrása is, melybe a csövek kilyukadása következtében betört az iszap, és hasznavehetetlenné vált. Új felszerkezettel itt is megindul hamarosan a vízszolgáltatás. Ugyanígy a Damjanich utcai óvodában is, ahol a szűrő elvízkövesedett, és a kút nem adott már vizet. Ha így az alsó városrész ivóvízellátása biztosítva van, a szentistváni iskola kútját és vízellátását állítjuk helyre. Itt van tervbe véve egyébként egy új artézi kút fúrása is az év őszén. A közterületen lévő kutak köztulajdonba vételéről és kezeléséről ma dönt a törvényhatósági bizottság.

8. Városrendezési vonalon: belső munkákat végzünk. Elkészült a város teljes területének új [M =] 1 : 25 000 léptékű térképe is, miután az [M =] 1 : 5000 léptékű belterületi térkép újra elkészült. Főközlekedési útvonalhálózatunk megállapítást nyert. A szentistváni állathajtó út megoldása is folyamatban van. Kis-Pandúr-szigetünk a város birtokába került vissza, azon minden munkát már az új rendezési tervek szerint végzünk. Szintezési munkái folyamatban vannak, egyelőre abból a célból, hogy a sziget jövőbeni fejlesztése érdekében öntözéses kertgazdálkodást létesítsünk, öntözőcsatorna-rendszerrel. Közkútjainkról részletes összeírást és térképet készítettünk, hogy tiszta képünk legyen mai állapotainkról. A Szegedi Földmérési Felügyelőségtől megrendeltük már [a] felmért és térképezett külterületi térképszelvényeinket is.

II. Magasépítés terén:

9. Óvodák, iskolák, napközi otthonok helyreállítása: Helyreállítottuk elsősorban a teljesen tönkretett vöröskereszttéri és kiscsávolyi elemi iskolákat, a szentjánosi óvodát, [a] Kinizsi utcai napközi otthont. E nagyobb helyreállításokon kívül elvégeztettük még 1947-ben a többi iskolák belső javítását, meszelését, ajtó-ablakjavításokat, villany- és vízszolgáltatási helyreállításokat, összesen 154 000 forint eddigi költséggel. A polgári iskola emeleti termeinek helyreállítása folyamatban van. Legközelebbi felada-

taink a Fehérló utcai napközi otthon, a Lőkert üdülőiskolájának további helyreállítása, ezután a többi tanintézeteknek egy-egy lépéssel a javulás felé vitele. Bizonyos az, hogy ma már az elemi oktatás részére az összes tanterem használható állapotban vannak. Hogy pedig a bebútorozás is haladjon, kiírtuk 120 padra a versenytárgyalást, hogy egy hónapon belül ismét 4 tanteremmel több padunk legyen. A többi bútorszükséglet kiírása is folyamatban van. Ez évben eddig iskolatáblákat, asztalokat és székeket szereztünk be, továbbá a polgári iskola felső tagozatának tantestületi bútorszükségletét. A tanonciskola bútorszükségletét is jelentősen kielégítettük. Mindezt eddig összesen 37 600 forint keretében végeztük el.

10. Közegészségügyi építkezések terén: Az iskolafürdőt visszaállítottuk a közönség szolgálatába 12 000 forint költséggel. A fertőtlenítőintézet kisebbi[k] oldalát, kerítését és egészségőrlikását elkészítettük, a víz- és csatornázási kérdést is előbbre vitük 14 000 forint keretében. A nemibeteg-gondozó új épületét 50 000 forint államsegéllyel befejeztük, és a használatnak átadtuk. Közkórházunkban állami segítséggel folytatjuk a befejezetlen konyhaépület munkáit. A munkák folynak, erről jelentésem más részében részletesen már beszámoltam.

11. Középületeink közül említésre méltó a vágóhíd helyreállítása, illetve ennek befejezése, melyre ez évben 14 000 forintot fordítottunk. Bérházainkban hivatali helyiségekből lakásokat készítettünk, ezzel a lakásínségen enyhítettünk, a Várady úti kislakások padláslépcsőit, kútrovásait hoztuk rendbe. Rudnay-művésztelepünkön és a Tóth Kálmán Kollégiumban lévő festőakadémián belső átalakításokat és helyreállításokat végeztünk, [a] szemetet, [a] törmeléket kihordattuk. Zeneiskolánkat tataroztuk, [a] plébániatemplom tetőzetét és a plébániaépület homlokzatát tataroztuk. Eddig összesen 68 000 forint költség keretében. Múzeumépítkezésünk 30 000 forint keretében folyamatban van. A Türr-emlékmű építkezésünk 30 000 forint keretében folyamatban van. Úgyszintén az Állatvásártér kerítésének helyreállítása 8000 forint keretében.

12. Baja Város Közművei szintén nagyobb összegű helyreállítási munkát végeztek [el] saját székházukon, és [a] nyugdíj-alapjuk részére vásárolt Dózsa György u. 4. sz. házban, amelyről részletesebben más helyen számolok be.

Mindezek a munkák erősen segítették a munkanélküliség leküzdését, és a hároméves tervben jelentős tételeket képviselnek.

13. Állami és egyéb közületi építkezéseket sem hagyhatunk figyelmen kívül, mikor városunk munkával való ellátottságát, a lakástermelési szempontokat vizsgáljuk. A MABI 14 lakásos bérházát 160 000 forinttal hozta helyre. Az OTI-székház 140 000 forintot költött helyreállításra. A méntelep 80 000 forinttal tatarozzák, a kertészeti tanintézet és a mezőgazdasági szakiskola 60 000 és 50 000 forinttal vettek részt a helyreállításban. Egyik legnagyobb munka pedig a kereskedelmi fiúiskola építése, melynek egyemeletes szárnya készen van, és kétemeletes részén folyik a munka második üteme. Erre az állam már 600 000 forintot költött.

14. Magánépítkezéseinkről annyit jelenthetek, hogy kormányzatunk Bajára is kiterjesztett[e] a háborús kárt szenvedett lakóépületekre 7500 forint maximális mértékben engedélyezhető helyreállítási kölcsönszolgálatot. A Bajai Takarékpénztár fogja az ügyletet lebonyolítani. Városunkban új házépítés kevés van, de azt sem mondhatjuk, hogy semmi nincs. 1947. évi augusztus elseje óta 19 építési és 4 lakhatási engedélyt adtunk ki. Ezek közül toldalékepítés vagy nagyobb átalakítás 12 volt, új épület 7. Rövid úton ugyanezen idő óta 44 építési engedélyt adtunk ki. Általában azonban polgárságunk igyekszik házait, lakásait saját erőiből rendbe hozni, tatarozni, és mindez együtt azt eredményezi, hogy városunkban hamarosan alig lesz helyreállítatlan ház vagy lakás, munkanélküliségünk pedig enyhül.

Baja Város Közműveiről jelenthetem:

A háború során elpusztult bátaszék–bajai távvezeték, hálózatot és dunai átfeszítést, mint ismeretes, derék munkásaink már 1945. december végére rohammunkával helyreállították, így a hároméves tervben már csak a 8 éve karban nem tartott vilamos hálózatoknak [a] felújítása, hálózatmegerősítések és -bő-

vítések végrehajtását vettük számításba. A 35 000 voltos komló–bajai távvezetéken az elmúlt 9 hónap alatt 12 oszlopcserét, 33 szigetelőcserét végeztünk, ezenkívül tüzetesen átvizsgáltuk a 60 km hosszú vezeték valamennyi oszlopát, szigetelőjét és betonlábait, a vezetékeket és [a] telefonvonalunkat. A baranyai 15 000 voltos távvezetékeken és [a] községi elosztóhálózatokon 115 egyes, és egy kettős /A/ oszlopot cseréltünk ki, 220 oszlopot gyámozslappal, és 13 oszlopot támoszloppal láttunk el, cseréltünk 23 nagyfeszültségű szigetelőt, és végigvizsgáltuk az összes, több mint ezer vezeték tartó-oszlopot. A 22 000 voltos baja–kalocsai távvezetékeken és [a] Dél-Pest megyei elosztóhálózatokon cseréltünk 15 egyes, és 10 kettős /A/ oszlopot, 54 db gyám- és 3 db támoszlopot építettünk be, 90 db nagyfeszültségű szigetelőt cseréltünk, és itt is végigvizsgáltuk az összes oszlopokat. A kalocsai hálózat egyik transzformátorállomását rendbe hoztuk, és újra bekapcsoltuk a közvilágítás ellátásába. E munkálatokkal az első tervévben előirányzott felújításokat a kalocsai, [a] pécsvárad-i és [a] véméndi körzetekben 100 százalékosan, a sükösd-i és [a] hidasi körzetben pedig 85 százalékgig elvégeztük. A bajai 5000 voltos körvezeték, és a bajai elosztóhálózat felújítási munkái teljes erővel folynak, és eddig 141 egyes, és 13 kettős /A/ oszlopot cseréltünk ki, az elrongálódott légvezeték hibáit kiküszöböltük, az elrozsdásodott légbiztosítókat kicseréltük, a múlt év őszén rendbe hoztuk az elpusztult szentjánosi és szentistváni hálózatokat. A bajai feszültségváltó-állomásban rendbe hoztuk az átlótt 3000 kVA-[es] transzformátort, az épület és [a] mellékhelyiségek tetőzetét és ereszcsonnáit rendbe hoztuk, a véméndi trafóállomást tataroztuk. A bajai elosztóhálózat transzformátorainak átcsoportosítása és teljesítménynövelése folyamatban van. Eddig 4 transzformátorállomásba építettünk be nagyobb teljesítményű feszültségváltót, ezek közül 2 darab új 75 kVA teljesítményű, a másik kettő pedig az előbbiekből kiépített trafó, melyeket újratisztított olajjal láttunk el. A bajai trafóállomásban felállított Laval rendszerű olajcentrifugával az összes transzformátoraink régóta esedékessé vált olajainak tisztítását végezzük. Az árammérők leolmozását Baján

teljes erővel végeztük, és be is fejeztük, vidéken azonban még sok a tennivalónk e téren. A mérőhitelesítő-állomásunkat az üzemi székházban újból felszereltük, üzemképes állapotba hoztuk, és itt állandóan folyik a hálózatról és [a] fogyasztóktól visszakerülő mérők újbóli besabályozása, illetve javítása.

Az üzemi székház rendbe hozási és átalakítási munkáit a napokban fejeztük be, és az irodákkal május első felében a jelenlegi bérelt hely[i]ségekből át fogunk költözni. Március 15-én megnyitottuk az üzemi alkalmazottaknak az üzemi székházban létesített kultúrhelyiségeit is, amelyek a dolgozók részéről nagy látogatottságnak örvendenek. Az összes üzemi kerékpárokat rendbe hoztuk, az üzemi és szerelési szerszámokat felfrissítettük és pótoltuk, a tehergépkocsink pedig generáljavítást kaptak, és elláttuk saját készítményű oszlopszállításra alkalmas pótkocsival is. Általában az első tervévre előirányzott munkákat a legtöbb helyen el is végeztük. Rátérve a beruházási munkálatokra, tisztelettel jelentem, hogy Bátya és Fajsz községek villamosításának előmunkálatai jelenleg teljes erővel folynak, a versenytárgyalást május 20-ára az iparügyi miniszter kihirdette, folyó hó 10-én a Tervhivatalban lesz a községek bevonásával ez ügyben a tárgyalás. E munkálatokhoz a szükséges oszlopokat, szigetelőket, vezetékeket és vas-tartókat jórészt már beszereztük.

Baja város elosztóhálózatát új utcák bekapcsolásával mintegy 1700 m[éter]el bővítettük. Október hónapban Szentjánoson és a Duna-parton, november hónapban a hídroncskiemelőkhöz, decemberben a Városi Kertészethez, január hónapban a Koppány utcában, február hónapban a Posványosi úton, március hónapban a Gyüdi utcában, [a] Mártonszállási úton, [a] Csaba utcában és [az] Akácos úton, április hónapban pedig a Szenes utcában építettük ki a hálózatot, ideiglenes vezetéket és transzformátorállomást állítottunk fel hajóhegesztés céljára, hálózatmegerősítést végeztünk a Sziebert börgyár és [a] NOSTRA részére, bekapcsoltuk továbbá új 75 kVA-[e]s transzformátorállomás felállításával a Goldschmidt Testvérek eddig saját erőtelepével működő bajai hengermalmát is hálózatunkra. A közvilágítási lámpák számát is állandóan bővít-

jük, augusztus elseje óta 86 új közvilágítási lámpát szereltünk fel, és rendbe hoztuk a Déry-kertben a fényszórók vezetékét is. A centenáris ünnepségre a városháza főhomlokzatán díszvilágítást létesítettünk.

Kalocsán a Szent Imre és [az] Iskola utcákban 665 fm új hálózatot építettünk, hálózatmegerősítést végeztünk, továbbá a Katona István és [a] Híd utcában. Érsekcsanádon, Pécsváradon szintén szereltünk új, kisebb mérvű hálózatbővítést, Véménden pedig a Vihar utcát villamosítottuk, ahol szegény telepesek laknak.

A bajai elosztóhálózat részére megrendeltünk 5 db új 75 kVA-[e]s transzformátort, melyekből eddig 3 darab érkezett meg.

Az első tervév 9 hónapja alatt a világítási fogyasztóink száma 700-[z]al szaporodott, míg 35 új erőátviteli fogyasztót kapcsolunk be. Remélhető, hogy a komlói erőműnek most üzembe helyezett új nagy gőzturbinája révén most már Komló maradéktalanul eleget fog tehetni igényeinknek, és az állandóan emelkedő terhelésünknek. Gázgyárunk hároméves tervének eddig elvégzett munkáira vonatkozólag jelentjük a következőket:

A hároméves terv kezdetén gázgyárunknak mind [a] gyári berendezése, mind a hálózata olyan elhanyagolt, leromlott állapotban volt, hogy az óriási hálózati veszteségek, és [az] ebből folyó nagy veszteség miatt a törvényhatósági bizottság annak végleges leállítását határozta el. A gázfejlesztő kemencék csaknem hasznavehetetlen állapotban voltak, a hálózat pedig számos helyen oly mértékben volt rongálva és elhasználódva, hogy a leadott gáznak több mint [a] fele veszteséggel jelentkezett. Ebben az elhanyagolt és tönkretett üzemben a hároméves terv iránymutatása mellett mégis megindult az újjáépítés. Múlt év október havában az üzemek vezetősége a Magyar Gázgyárak Országos Szövetségétől kapott szakértőkkel együtt tüzetesen átvizsgálta a gázgyár helyzetét, megbeszélte a tennivalókat, és ugyanebben a hónapban megindult az újjáépítés. A gázfejlesztő kemencék alátüzelését gazdaságosabbá tettük azáltal, hogy az eddigi gázalátüzelést megszüntettük, és a gazdaságosabb üzemet jelentő kokszalátüzelésre térünk át. A város egész gázhálózatát múlt év október hó 20-tól ez év márciusáig tüzetesen átvizsgáltuk, 127

helyen találtunk] gázömlést a hálózati fővezetéken, 33 gázömlést a csatlakozó vezetékeken rendbe hoztunk. A talált gázömléseket 136 esetben csőtorklázulás, 11 esetben csőtörés, 15 esetben pedig rozsdásodás okozta. A hálózaton méréseket eszközöltünk, és több helyen fűcsődugulást találtunk. 26 esetben e dugulásokat csakis vezetékkiemeléssel, 12 esetben pedig új vízgyűjtő beépítésével tudtuk megszüntetni. A fogyasztóknál felszerelt mérőket ellenőrző műszerekkel végigvizsgáltuk, és sok olyan gázmérőt találtunk, melyek 10–50%-os késéssel működtek, 12 darabot pedig, melyek fogyasztást egyáltalán nem mértek. Ezeket a rosszul mutató gázmérőket újonnan megjavított és hitelesített mérőkkel cseréltük ki. A termelési tervünkben előirányzott, és az előző évhez képest 25%-[k]al emelt gázértékesítésünket előreláthatólag sikerült elérnünk, a február hónapra előirányzott 20 000 m³ leadást 1000 m³-rel haladtuk túl. A saját gázfogyasztás az 1938. év február havi 7780 m³ helyett a folyó év februárjában 192 m³, márciusában pedig 133 m³ volt. Rendbe hoztuk múlt év őszén a Szentjánosi úti gázközvilágítást is, melyet azonban a közönség fegyelmetlensége folytán használni alig tudtunk, mert az oda felszerelt 16 új gázlámpa üvegburáiból igen rövid idő alatt 14 darabot ismeretlen tettesek összetörtek; mivel így gyakorlatilag a posztógyárba tartó munkások útjának megvilágítása megoldást mégsem nyert, folyó évi márciusban a közvilágítást megszüntettük, a vezeték kiásása folyamatban van, és helyette a március 15-i ünnepélyre elkészítettük a Kamarás-Duna sétányának dísz gázközvilágítását. E sétányra 15 darab gázlámpát szereltünk fel, valamennyi 3–4-es gombaéggős, és még további 3 darabot fogunk a halpiac feletti részre elhelyezni, míg a Szentjánosi utat a villamosmű fogja még ebben a tervében felépítendő új 5000 V-os vonal alatt átfeszített lámpákkal kiépíteni. Gázgyárunk jelenleg csak egy gázfejlesztő kemencével bír, ez is már az utolsó üzemnapjait éli, így folyamatban van egy új gázfejlesztő kemence felépítése, melynek anyagai már részben a birtokunkban van[nak], és 3 vállalkozó céget hívtunk fel előzetes költségvetés benyújtására. Erre a célra 3 éves tervünk első tervévében 100 000 forintot irányoztunk elő.

Megindítottuk új gázfogyasztók szerzésére irányuló propagandánkat is, és ennek hatékonyabb előmozdítására a közművek vezetősége az 1948. április elseje után belépő új fogyasztóknak egy évig díjtalanul, további egy évig pedig 50%-os kedvezménytel nyújtja a gázmérő után fizetendő kölcsöndíját. Fogyasztótoborzásunk már eddig is szép eredménnyel járt, mert már az első hetekben oly nagyarányú érdeklődés mutatkozott, hogy az új mérők felszerelését, és [az] új csatlakozók készítését szerelőgárdánk alig győzte.

Gázunknak a közönség által a múlt évben jogosan kifogásolt minőségét igen nagy mértékben sikerült megjavítanunk, s ma már elsőrendű cca. 4000 kalória gázt szolgáltatunk, úgy, hogy a fogyasztók panasza is teljesen megszűnt.

Reméljük, hogy gázgyárunkat is sikerül még a mai nyersanyagárak és termelvények diszparitása mellett is gazdaságossá tenni, és az eddigi veszteségeket már a jövő tervében teljesen megszüntetni.

Baja város gazdasági ügyosztályának működéséről jelentem:

A földreform végleges befejezése után elsőrendű feladatunk a mezőgazdasági termelés reformja. A többtermelés fokozása érdekében a helyi adottságoknak megfelelően, fokozatosan áttérünk a belterjes gazdálkodásra. Megszervezzük, és propagáljuk az ipari növények fokozatos termelését, főként a magtermelést. A város kezdeményezése folytán a Magtermesztő Magyar Gazdák Szövetkezete útján ma a vármegyében kb. 800 hold földre vonatkozó magtermelési szerződés van érvényben az 1948. évre. A város az elmúlt esztendőben és most is, 20–25 holdra kötött termelési szerződést velőborsó és különféle takarmányvetőmagvak termesztésére. A város lakossága igényeinek kielégítésére megszervezzük a konyhakerti művelést, mégpedig elsősorban úgy, hogy a város az 1949. évben a Kis-Pandúr-szigetben bolgárkertészetet fog létesíteni.

A város minőségileg leromlott burgonyatermesztésének feljavítására, valamint továbbszaporítás céljára külföldi burgonyavetőmagnak beszerzését szorgalmazza.

A hiányzó állati trágya pótlására mind a gyepmesteri telepen, mind pedig a Kis-Pandúr-szigetben elsősorban a városi konyhakertészet javára, fekália-trágyatelepet létesítünk.

A takarmány pótlására és az átteleltetés megkönnyítésére megszervezzük a silózást.

A város mezőgazdasági lakosság[a] szakképzettségének emelésére téli gazdasági tanfolyamokat rendezünk.

A város állatállományát minőségi és mennyiségi szempontból is emeljük, és pedig úgy, hogy új tenyészállatokat szerzünk be.

Fokozzuk a mezőgazdasági termelést akként is, hogy megszervezzük a mezőgazdasági termelési versenyt, amelynek során a legjobban kitűnt gazdákat pénzbeli jutalomban részesítjük.

Előmozdítjuk és szorgalmazzuk a házhelyek kiosztását és telekkönnyvezését. Folytatjuk a városi erdők javítását és az erdősítést, valamint a város utcáinak további befásítását.

A város mezőgazdasági termelésének ellenőrzésére a földművelési kormányzat támogatásával a város kezdeményezésére még ez évben önálló vegykísérleti állomás fog létesülni Baján.

Adóigazgatásunk köréből jelentem:

Adóigazgatásunk teljesítménye a több mint 50%-os létszámcsökkenéshez képest kielégítő.

A búzaföldadó lerovásától függ a városi dolgozók kenyérellátása. Ezért birtoknyilvántartó hivatalunk határidőre elkészítette és felülvizsgálatra beterjesztett[e] az 1948. évi földadókivetést. Az adókörzetek a földadó egyénekenkénti előírását megkezdték, hogy aratásra minden adózó kezében legyen a fizetési meghagyás, és így az esedékességkor pontosan tudja a beszállítandó gabona mennyiségét. Az aszálykár bejelentése után elemi kár címén a földadó törlése megtörtént. Jelenleg a gazdálkodók a fagykárokat

jelentik, bár a törlésre vonatkozólag kormányintézkedés még nem történt. Folyamatban van az újgazdák földterületeinek osztályba sorolása is. Az 1948. évi házadó kivetése ugyancsak határidőre elkészült. Az évi kivetés összege 2 057 183 forint. Az egyénekenkénti előírás és [a] fizetési meghagyások ki[i]rása folyamatban van. A házi munkaverseny keretében, még annak kiírása előtt, elintéztük az 1946–47. évi házadó fellebbezéseket, és március és április hónap folyamán 1000 db ügyirattal csökkentettük hátralékunkat. A munkaverseny keretében a még hátralévő kérelmeket is hamarosan elintézzük. Az együttes kereseti és jövedelemadó, társulati és tantiemadó munkálatai még nem kezdődtek meg, mert a vonatkozó kormányrendelet még nem jelent meg.

Az illetményadó és illetménytöbblet-adó előírása és behajtása jó eredménnyel folyik.

A vagyondézsma és vagyonszaporulati dézsma előírása megtörtént, a telekkönyvi biztosítás és behajtás folyamatban van.

Behajtási osztályunk létszámhiány folytán sok nehézséggel küzd, de azért a jó adómorál következtében munkája kielégítő. A helyhatósági szolgáltatások lerovása az elmúlt időszakban erősen emelkedett. Fogyasztási jellegű adóbevételeink száz százalékban befolytak.

Törvényhatósági Bizottság!

A fentiekben a város vezetősége által a hároméves terv első 9 hónapjában végzett munkákról kívántam Önöknek beszámolni. Beszámolóm a szokásosnál jóval terjedelmesebb volt, és igen hosszú időt vett igénybe. Kötelességemnek tartottam azonban mindenről őszintén és pontosan beszámolni. Bizonyos, hogy munkatársaimmal együtt valamennyien becsületes jószándékkal igyekszünk a ránk háruló feladatokat elvégezni. Amikor jelentésem tudomásulvételét kérem, úgy érzem, hogy minden tárgyilagos szemlélő megállapítása az lesz, hogy városunk vezetősége a hároméves tervet jól, és erejének minden megfeszítésével hajtja végre, és az elért eredmények valóban az ország újjáépítését, és abban szeretett városunk haladását és felvirágozását is szolgálják. Ehhez a becsületes munkához kérem kormányzatunknak és a törvényhatósági bizottságunknak is [a] további jóakarátú támogatását.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést teljes egészében elfogadta.

Baja, 1948. évi május hó 12.[– 13.]

[Babics József] polgármester

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 4026/2. Kig. 1948. szám (83–106. o.); Eredeti tisztázat másodlata, gépelt irat, aláírás nélkül. MNL BKML XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. 7073. ksz. 4026/2. Kig. 1948. szám

12.

Baja, 1948. szeptember 4.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Törvényhatósági Bizottság!

Mielőtt beszámolómat megkezdeném, mindenekelőtt őszinte melegséggel köszöntöm Szakasits Árpád Urat, Magyarország új köztársasági elnökét. Tudjuk, hogy nem könnyű az a feladat, amelyet magára vállalt. De tudjuk róla azt is, hogy munkáját mindig becsülettel a magyar nép érdekében végzi, és ígérjük, hogy ebben a munkában mi is mindenkor hűséges segítői leszünk.

Ugyanakkor üdvözlöm a kormánynak újonnan kinevezett tagjait is: Rajk László külügyminiszter, Kádár János belügyminiszter, és Kossa István iparügyi miniszter urakat. Meg vagyok győződve, hogy a kormány új tagjai is minden erejüket az ország újjáépítésére és magyar népünk javára fogják fordítani. Városom közönsége és a törvényhatósági bizottság is őszinte szívvel ezt kívánja.

Egy éve, beszámolómat e gondolatokkal vezettem be: „*Népünk előtt új szavakat lenget a magyar lobogó: hároméves terv. Tiszta tekintetünk reménykedően csüng e szavakon, és minden erőnkkel kapaszkodunk e szavak ígéretébe. Érezzük e szavakból a becsületes jó szándékot, és hinni akarjuk, hogy a terv kibontakozása teljes egészében a magyar nép jólétét fogja szolgálni.*” És ugyanakkor ígéretet is tettem, hogy városunk is a hároméves tervből reá eső feladatokat mindenkor becsületesen fogja elvégezni.

Azóta egy esztendő suhant el felettünk, és amikor ma az évfordulón e patinás terem falai mintegy visszhangozzák az akkor elmondottakat, és a megemlékezés napján újból lelkünkben vibrálnak a hároméves terv első gondolatai, akkor öröm és büszkeség tölt el bennünket. Igenis büszkeséggel nézünk vissza az elmúlt évre. De ma voltaképp nem az a célom, hogy egy terjedelmes beszámolót adjak a hároméves terv első esztendejében végzett munkákról. Mindannyiunk emlékezetében él még a május 12-i közgyűlésen elhangzott jelentésem, amelynek keretében részletesen beszámoltam a hároméves terv keretében végzett munkálatokról. Az emlékezés napján csak egy-két szóval szeretnék rámutatni arra, hogy ígéretünket beváltottuk, becsületes jószándékkal dolgozunk, és a hároméves terv minél szebb kibontakozását igyekszünk elősegíteni. Minden tárgyilagos szemlélő megállapíthatja, hogy a háború utáni első esztendőkből minden nehézség ellenére is városunkban fejlődés és haladás van, és az újjáépítés szép ütemben folyik.

És amikor ma, a büszkeség érzésével megkezdem beszámolómat, mindenekelőtt rá szeretnék arra is mutatni, hogy kormányunk is mindent megtesz azok érdekében, akik az ország újjáépítésén, és a hároméves terv minél szebb megvalósulásán fáradoznak. Ismeretes, hogy a dolgozók [élet]színvonalának emelése, és munkájuk honorálásaképpen, augusztus 1-jén alkalmazottaink illetményét újból rendezte.

E bevezetőm után néhány szóval szeretnék megemlékezni azokról, akik Baja város szülöttei, és akiket e város mindig büszkén a magáénak vall.

Visszaemlékezünk arra, hogy a város társadalma május 30-án Mészáros Lázár emléknapot tartott. Száz éve, hogy Mészáros Lázár, az első független felelős magyar minisztériumban a hadügyi tárcát átvette. Mészáros Lázár életét szentelte hazájának és a szabadságnak, ezért Baja város közönsége is méltóképpen igyekezett nagy szülőtte emlékének áldozni. Márványtáblával jelöltük meg [a] szülőházát. Díszközgyűlést tartottunk, és a városi múzeum, – amely éppen ennek emlékére [a] „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet viseli –, magas színvonalú Mészáros-emlékünnepeket rendezett. Csodálatos szépséggel fonódik bele élete a magyar szabadságharc történetébe.

E helyütt kell megemlékezni Baja város másik nagy szülőteréről, Türr Istvánról is. Az „*örök béke apostola*” jelzővel illetjük őt. Az ő emlékének augusztus 15-én hódoltunk. Műsor keretében lepleztük le szülőházának emléktábláját. Ez alkalommal is tartottunk díszközgyűlést. Este a Türr-emlékműnél volt ünnepély. Utána lampionos csónakfelvonulással egybekötött tűzijáték szórakoztatta a sok ezernyi közönséget a Kamarás-Duna-partján. A csatornaépítő Türr Istvánnak hódoltunk ezzel az ünnepséggel. Belevésődött az emberek lelkébe, hogy nem élt hiába az, aki a népek szabadságáért és az örök béke gondolatáért áldozta élete minden pillanatát.

Városunk, sőt a megye társadalmát is megmozgatták az augusztus 20–23-án rendezett „*Bajai napok*”, amelyeken Baja és Bácska ipara, kereskedelme és mezőgazdasága bemutatta életrevalóságát, és magas színvonalát. Örömmel tapasztalhatta a szemlélő, hogy a népünkben rejlő töretlen akarat és őserő milyen emberfeletti nehézségekkel képes megbirkózni. Ez a kiállítással egybekötött seregszemle nemcsak az elmúlt nehéz esztendőket erősítéséről tanúskodott, hanem elkötelezettséget és biztató ígéretet tartalmazott a jövőre nézve is.

A „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett magas színvonalú kiállítást a Baján elhunyt nagy magyar festőművésznek, Nagy Istvánnak [a] hagyatékából. És ugyanakkor nyert kiállítást a múzeumban Telcs Edének, a bajai származású nagy

magyar szobrász- és éremművésznek szülővárosára hagyományozott gyűjteménye is. 51 darab szobor és 200 plakett került városunkba, hirdetve, hogy a bácskai föld nemcsak szabadsághősöket adott a hazának, hanem vérbeli és világhírnévre jutott művészeket is, akik ragaszkodtak ahhoz a városhoz, ahhoz a földhöz, ahol születtek.

A Bajai Nemzeti Bizottság a város társadalmával együtt június 29-én szépen sikerült aratóünnepélyt rendezett. Augusztus 20-án a Vonatkertben az új kenyér ünnepét tartottuk. A város zászlódíszbe öltözött. A Vonatkertben nagy tömeg jelenlétében zajlott le az ünnepség, amelyen a Függetlenségi Front központi kiküldöttei, továbbá a város polgármestere ecsetelte a hallgatóság előtt a nap jelentőségét. Ez ünnepség keretében adtuk át a bajai traktorállomást a dolgozó népnek.

A „*Bajai napok*”-kal kapcsolatban külön elismerés illeti a Bajai Szabadművelődési Felügyelőséget is. Az elmúlt hónapban a Felügyelőség minden erejét az augusztus 20., 21. és 22-én rendezett kultúrnapok szolgálatába állította. Műkedvelő előadásokon kívül meg kell említenünk azt is, hogy a MÁV szimfonikusok gyönyörű hangversenyeket rendeztek ez alkalommal Baján. Ezenkívül sportversenyek szórakoztatták a vidékről is idejött közönséget. Maga a kiállítás több részből állt: mezőgazdasági, egészségvédelmi, ipari, stb. A kereskedők viszont kirakatversenyyel vettek részt a „*Bajai napok*”-ban.

A Szabadművelődési Felügyelőség munkásságából közérdeklődésre tarthat számot az, hogy minden szombaton este az Ertl-kertben művészi hangversenyeket rendez /hanglemezekkel/, továbbá a bajai rendőrnapiakon két előadást, a szakszervezetben ugyancsak két előadást tartott.

Itt említem meg az iskolák államosítását is.

Ismeretes, hogy az 1948. évi XXXIII. tc. az iskolákat államosította. Ez a magyar nép és ezen belül a művelődéstől eddig leginkább elzárt dolgozó parasztság gyermekei számára széles lehetőségeket nyitott a műveltség megszerzésére.

A most meginduló tanév a kormány és a dolgozók közös erőfeszítése nyomán, az adott körülményekhez mérten rendbe hozott és felszerelt iskolákkal, megfelelő számú és tartalmú demokratikus tankönyvekkel várja a dolgozók iskolaköteles gyermekeit.

A belügyminiszter külön leiratban hívta fel a hatóságokat, hogy az iskolai beíratások biztosítása érdekében mindent tegyenek meg. Augusztus hó utolsó napján valamennyi helyi iskolában szülői értekezlet volt. Összesen kb. 2200 gyermek iratkozott be a bajai iskolákba.

Népjóléti igazgatásunk köréből jelentem, hogy napközi otthonaink és bölcsődénk naponta átlagosan 180 gyermek részére szolgáltatott ételmezést. Szociális konyhánk téli ételkészítés-szükségletének beszerzése és a tartósítás folyamatban van. Az otthonok és a konyha működése zavartalan. Augusztus hónapban újabb tejpor [ki]utalásban részesültünk, s így a tejellátás, habár konzervált formában is, de biztosítva van. Hogy a kalóriamennyiséget emeljük, hetenként kétszer húst adunk.

Szeretetházunkban 62 személy részesül gondozásban, a külső segélyezettek száma 134 [fő]. A szeretetház alapos tatarozását elvégeztük. Az ételkészítések tartósítása itt is folyik.

Hadisegélyezetteinket pontosan fizetjük, számuk csökken, a hadigondozottak száma viszont növekszik. Hazatért hadifoglyok részére mintegy 7800 forint gyorssegélyt fizettünk ki.

Jelentem még, hogy szociális konyhánk épületét a belügyminiszter úr Baja város közönségének juttatta. A telekkönyvi átírás is megtörtént, s így nincs akadálya annak, hogy a hároméves terv keretében a konyha gépekkel való felszerelését és az azzal járó átépítést elvégeztessük.

Városunk egészségügyi helyzetéről az alábbiakat jelentem:

A fertőző betegségek szempontjából a helyzet megnyugtató volt. Járványszerűen egyik fertőző betegség sem jelentkezett, és a súlyosabb fertőző betegségek közül [a] hastífusz jelentkezett egy esettel, és a gyermekbénulás ugyancsak egy esettel. Különösen öröndetes a hastífusz ilyen ritka jelentkezése, mert a betegség a nyári hónapokban mindig nagyobb számban szokott fellépni, és

e kedvező arányszámot annak kell tulajdonítanunk, hogy a hastífusz bacilusgazdák ellenőrzése, környékének védőoltása, a múlt évben hastífuszban átesettek környezetének védőoltása még a tífuszszezon beállta előtt haladéktalanul megtörtént. A könnyebb lefolyású fertőző betegségek közül nagyobb számban jelentkeztek a kanyaró megbetegedések, az esetek azonban általában könnyű lefolyásúak voltak. Halálozás a folyó évben bejelentett 71 eset közül egy esetben történt, amikor szövődményképpen agyvelőgyulladás lépett fel.

Az elmúlt évben megkezdett maláriaküzdelmet a jelentés tárgyát képező időszakban is folytattuk. A betegeket rendszeresen gyógykezeltük, a szúnyogok elleni védekezést azonban csak július hó 20-án kezdhettük meg, mert a permetezéshez szükséges anyag a külföldi szállítási nehézségek miatt ekkor érkezett meg. A Duna magas vízállása miatt a szúnyogok óriási számban jelentkeztek, és hogy ezen körülmény, valamint a permetezési munkálatok aránylag később indulhattak meg, és ennek ellenére a malária megbetegedések száma lényegesen az elmúlt év alatt maradt, az az elmúlt évben végzett nagyszabású munka eredményének könyvelhető el. A folyó évben mindössze 46 maláriabetegség jelentkezett, ezek közül is kb. 1/3-ad része krónikus, már az elmúlt évekről származó megbetegedés, úgyhogy a friss esetek száma körülbelül 1/3-a az elmúlt évben előfordult eseteknek, és körülbelül 20–30-szor kevesebb, mint 1945., 1946. évek hasonló időszakában.

A szegénybetegek fokozott ellátása a városi orvosi rendelőn keresztül zavartalanul folyt. A három hónap alatt 980 betegnél 1940 vizsgálatot, illetőleg kezelést végeztek. Dr. Antóny János városi orvos részt vett a Kaposváron tartott malária tanfolyamon. A szülésznői ellátás terén egy bábától a működési engedélyt jogerős bírósági ítélet alapján vissza kellett vonni. A közkórház az iránta támasztott igényeket ki tudta elégíteni. A mentőszolgálat terén a mentőautók számának szaporítása szükséges lenne.

Az Egészségvédelmi Szolgálat zavartalan ellátása tekintében örvendetes a védőnői létszámnak három főről négy főre való emelése. Ezzel lehetővé vált az egészségvédelmi szolgálat-

nak a külterületre való kiterjesztése. Mártonszálláson máris megindultak a zöldkeresztes tanácsadások és a védőnői látogatásoknak a többi külterületre való kiterjesztése. A szervezési munkák is megindultak. Úgy a tüdőbeteg-gondozó, mint a nemibeteg-gondozó intézetek változatlanul folytatták működésüket, és ezen népbetegségek leküzdése érdekében hatalmas munkát végeznek. Az iskolafogászat működése csak június hónapban volt folyamatban, az iskolai szünet miatt július és augusztus hónapokban szünetelt. A napközi otthonok által nyújtott étkeztetés minőségileg kielégítő volt, az átlagos kalóriatartalom azonban meglehetősen alacsony. A napközi otthonos étkeztetés minőségi javítása terén az Egyesült Nemzetek Gyermekmentő Alapja által nyújtott tejakció jelentett nagy segítséget.

A tisztiorvosok és városi orvosok részéről megtörtént a védőételek megállapítása azokban az üzemekben, ahol erre a törvényes rendelkezések módját nyújtottak. Megtörténtek a pályaudvari egészségügyi vizsgálatok is. Dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő június hónapban ellenőrző szemlét tartott, melynek során a tisztifőorvosi, a tisztiorvosi, valamint a városi orvosok hivatalos működését, valamint az egészségügyi intézményeket megszemlélte.

Az egészségügyi ismeretek terjesztése érdekében a hatósági orvosok az ipartestület bevonásával szakmánként iparegészségügyi előadásokat tartottak, amelyeken az érdekelt iparosok nagy számban vettek részt. A népegészségőri szolgálat a nyári idény miatt a korábbinál bizonyos mértékben csökkent intenzitással, de tovább folyt. Rendes havi munkaértekezletünket megtartottuk, és egyrészt az egészségőrök között, másrészt a népegészségőrök és a hatósági orvosi szervek között az érintkezés mindvégig zavartalanul fennáll. A népmozgalmi adatok aránylag kedvezően alakultak, amennyiben a születések száma felülmúlta a halálozások számát, és a csecsemőhalálozások arányszáma is az országos átlag alatt maradt.

Közkórházunk működéséről jelentem: Betegforgalmunk változatlanul nagy és a mai napig jóval meghaladta az 5200-at, tehát egy hónap alatt több mint 800 beteget vettünk ápolásba. A be-

tegápolási napok száma is emelkedik, s a folyó évben elérjük a 200 000 ápolási napot. Ilyen nagy betegforgalom mellett kénytelenek vagyunk a beteget idő előtt elbocsátani, hogy helyet adjunk a valóban sürgős, vagy még súlyosabb eseteknek. Így adódik az, hogy kórházunkban egy-egy beteg átlagos ápolása havonta 13 nap, az ágykihasználás pedig [a] 96%-ot is elérte. Egy év alatt az ágykihasználás 88% volt.

A hároméves terv keretében folyó munkálatok a kiutalt pénz arányában a befejezéshez közelednek. A konyhatoldalék bővítéséhez még szükségünk lenne kb. 300 000 forintra, azonban ennek az összegnek kiutalása jelenleg nagy nehézségekbe ütközik. Szükségünk lenne továbbá a hűtő és a lift üzembe helyezésére, de enélkül is konyhánk a követelményeknek meg fog felelni. Természetes, hogy a hűtő és a lif[t]t minél előbbi üzembe helyezését azért kívánatosnak tartjuk.

A szemészeti osztály kibővítése befejeződött, és ez az osztály nemcsak szép műtővel, kezelővel és sötétkamrával bővült, hanem az ágyak számát is sikerült 4–5 ágygal emelni. A szemészeti osztály bővítését saját erőnkől tettük lehetővé.

Amikor közellátásunkkal kapcsolatos jelentésekre térek [rá], mindenekelőtt örömmel kell megállapítanom, hogy a magyar föld az idén bőségesebb terméssel jutalmazta a dolgozók fáradtságos munkáját. Ezzel kapcsolatban a kormány elgondolásainak megfelelően állandóan és fokozottabban serkentettük termelőinket a beszolgáltatásra. Főispán úr utasítására a beszolgáltatással kapcsolatban július hónapban az egyházak támogatását is kértük. Átiratban fordultam valamennyi egyházközséghez, hogy július 25-én az istentiszteleteken prédikációjukban az alábbiakra térjen[ek] ki: „*A Mindenható jóvoltából ez évben a Bácskában is jobb termésben részesültünk. A felebaráti szeretettől áthatva lássuk be azt, hogy ezen áldásból mindannyiunknak egyaránt részesülnünk kell. Ezért a beszolgáltatást ne tekintsük kényszernek, hanem az egész dolgozó magyar nép kenyerét biztosító igazságos és szociális gondoskodásnak.*” Az egyházak a felkérésnek eleget tettek, és a szöszékről mindenütt felolvasták az előírt szöveget.

Ennek eredményeként a beszolgáltatás igen szép ütemben folyik. Sőt megyénk országos viszonylatban harmadik helyen áll a beszolgáltatás terén.

Mindezek folytán természetes, hogy a közellátásunk is lényeges javulást mutat.

Baja város ellátatlanjainak száma: 18 255. Ez a létszám a ki- és bejelentkezések, azonkívül az önellátottság folytán természetesen állandóan változó.

Augusztus hó 15-től a kenyér-alapfejadag személyenként napi 25 dkg azon személyek részére, akik a kenyérellátásukat lisztben váltják ki havi 5 kg, nehéz testi pótlásra 4 kg, testi pótlásra 2 kg. Folyó évi augusztus hó 1-jétől a sütőiparosoknál a lisztcsere megszüntettük, tehát aki fejadagját lisztben váltja ki, annak ott-hon kell elkészíteni, és steersütésként viheti el a pékhez a kenyérét. Azonkívül lehetőség nyílt arra, hogy vásárlási engedély alapján gabonafejadagját mindenki megvásárolhassa. Természetesen csak olyan gazdálkodótól, akinek feleslege van, és a beszolgáltatási kötelezettségének 100%-ig eleget tett. A vásárlási engedélyek osztását folyó évi szeptember 1-jén kezdtük el.

Folyó évi szeptember hó 1-jétől a cukorfejadag kétszeresére emelkedett. A fejadag személyenként havi 1,50 kg. A cukor leszállított ára [a következő]: kristálycukor 6 forint, kockacukor 6,80 forint.

Zsír- és szappanellátásunk az előbbi évekhez viszonyítva lényegesen javult.

Petrólemellátás: Azon lakosoknak, akiknek villanyuk nincs, minden hónapban petrólemellátásuk jegyük alapján biztosítva van. Folyó évi augusztus hó 1-jétől lehetőség nyílt arra, hogy augusztus hóra azok részére is, akiknek villanyvilágításuk van, háztartásonként 2 liter, húsiparosok, valamint sütőiparosok részére 5 liter, kocsivilágítás céljára 2 liter petróleumot tudunk biztosítani.

Tejellátás: [A] tejjeggyel ellátottak száma: 3000. A tejellátás terén lényeges javulás állt elő. A tejjegyre mindenki megkapja az előírt mennyiséget. Folyó évi augusztus hó 1-jétől, az OMTK-fiók létesítése folytán, pasztörizált tej is kerül forgalomba 1,35 forintos

árban, tehát akinek a tejjegyre kiváltott tejmennyiség nem elegendő, úgy pasztörizált tejet vásárolhat. A tejbeszolgáltatást állandóan szorgalmazzuk, a tehéntartó gazdák ellen, amennyiben tejbeszolgáltatási kötelezettségüknek nem tesznek eleget, a feljelentést az ügyészségen megteesszük.

Baja városra előírt szolgáltatás: 16 000 q, eddig szolgáltatást nyert 6000 q kenyérgabona. A gazdálkodók elszámoltatása [a] jövő héten megkezdődik. A szolgáltatást állandóan szorgalmazzuk.

Árkiegészítési díj fizetésére kötelezettek: II. ellátási csoportba sorolt 10 forintos jeggyel ellátottak száma 1462 fő.

A város gazdasági helyzetéről jelentem: Miután a kalászos termények betakarítása megtörtént, megállapítható, hogy az 1947/48-as gazdasági év jó közepes termést hozott, amennyiben pl. 30 holdnyi területen 328 q búza termett. Minthogy a város a gazdálkodásra előirányzott hároméves terv szerint fokozatosan át akar térni a szerződéses vetőmagtermesztésre, az elmúlt gazdasági évben már 25 holdon vetőmagot termesztett. A városnak ez a terve előnyösnek bizonyult, mivel az e területen termett borsó[nak], stb-nek a pénzbeli értéke kétszer annyit tesz ki, mint az egyéb hasonló nagyságú területen termett egyéb termények értéke. Említésre méltó a város gazdasági helyzetének javulása szempontjából az is, hogy ebben a hónapban két darab svájci import bikát vásárolt. Az állatok leszállítása még ebben a hónapban megtörténik.

Műszaki igazgatásunk köréből jelentem: Mérnöki hivatalunk „Baja város újjáépít és továbbépít” jeligét írta fel az augusztus 20-a körüli kultúrnapok kiállításának anyaga fölé. Ebben a szelvényben végzi a hároméves terv végrehajtása érdekében [a] munkáját.

Általános mérnöki vonalon az alábbiakat végeztük:

Külső közútjaink foltozására és terítésére 255 to[lna] kavicset és zúzalékot szereztünk be, szállítottunk ki és terítettünk el. Az Erzsébet kir[ályné] úton a régi burkolatot 2100 m² területen és 280 fm hosszúságban új betonlapos kiskockaburkolattal cseréltük ki, 203 000 Ft költséggel. E munka folytatására a kőanyagot

már megrendeltük, és az 5 hónapos időszakban az utca végéig új burkolatot kap. Elkészült a vasútállomáshoz vezető út új kiskoc-kaburkolata 140 fm hosszban, 80 000 Ft költséggel. A Tüskösi-dűlőutat földmunkával és salakozással rendeztük, a Jánoshalmi út földmunkáit befejeztük.

Járdainkat a főbb útvonalakon kijavítottuk, és a ma nem gyártott hatsarkos téglák pótlására, hogy a javítást folytathassuk, minden intézkedést megtettünk. Útjaink fásítását kerékvetőkkal igyekszünk megvédeni, e célból elsősorban az Erzsébet kir[ályné] utcához vasbeton kerékvetőket készítünk.

A Koppány utcai vízlevezetés gyűjtőcsatorna-munkáit befejeztük, és a fölötté lévő útkövezést is elvégeztük, kb. 42 000 forint költséggel. A Vörös híd helyreállítási munkái folyamatban vannak.

Parkjainkban betonkeretes homokjátsszóládákat készítettünk, és a kórház, [a] temető és [a] Türr István liget mellett betonlábas padokat készítettünk közönségünk részére. Ezúton is kérjük a közönséget, hogy a padokat kímélje, és a rongálásoktól a köz érdekében óvja meg őket.

Közkútjaink helyreállítását végezzük.

A szentistváni iskola kútjára új búvárszivattyút szereltettünk, az iskola előtt a közönség részére új ejektoros kutat létesítettünk. Az iskolában e téren minden szerelés elkészült, csak az automatakapcsolót kellett még javításra Budapestre küldenünk, és akkor Szentistván városrész ismét birtokában lesz a tűzrendészetiileg is fontos vízállomásnak. A Madách u. kút fúrását is befejeztük, és hamarosan a felső városrész is jó ivóvízű, ejektoros kútfejjel ellátott vízvételi helyhez jut. Közterületen lévő, és átvett magánkútjainkon a legszükségesebb javítási és tisztítási munkákat elvégeztük.

A földhivatal, [a] minisztériumok és [az] illetékes népi szervezetek bevonásával elkészült a házhelyosztásokra alkalmas városi területek kijelölése. E területekre elkészültek a részletes kiosztási, beépítési és utcavezetési tervek is. Ezeket az Építésügyi Minisztérium – városrendezési szempontból – előzetesen jóvá is

hagyta, és mai közgyűlésünk tárgyalja. E részletes tervek mérnöki hivatalunknak elég nagy megterhelést jelentettek, de a földhöz juttatás fő szempontján felül komoly városrendezési részletanyaggal gyarapodtunk.

A Kamarás-Duna kotrása folyik, és anyagával a Parti utca alatti részt töltjük fel.

Magasépítés terén:

Iskoláink és óvodáink, napközi otthonaink tatarozási munkáit vállalatba adtuk. Nagyobb mértékű, a meszelés[en], takarítás[on], tetőjavításon felüli munkát csak a szállásvárosi iskolánál tudtunk végeztetni. Itt kell megemlítenem az iparosság szép akcióját, mely erős összefogással és szép munkamegosztással a józsefvárosi iskola tatarozási és helyreállítási munkáit ingyen vállalta. A város csak az anyagokat adja e munkákhoz. Így iskoláink 1949. év végére eredeti állapotuk szerint helyreállítódnak. 180 új iskolapaddal, 4 tantermi asztallal, táblákkal gyarapítottuk a hiányzó felszerelést, most ismét 90 új padra és 4 asztalra kértünk árajánlatot. Iskolapadokban van a legnagyobb hiányunk. Tudjuk, hogy szekrények, fogasok és székek is nagyon szükségesek. A múzeum lépcsőházát elkészítettük, most folytatjuk az emeleti helyiségek rendbe hozását, hogy őszre a múzeum beköltözhessen, és közönségünk rendelkezésére állhasson. A Türr István emlékművet rendbe hoztuk és felavattuk, környékét rendeztük. Az Állatvásártér kerítését, kapuit helyreállítottuk. A Kamarás-Duna-partján a hűtőházak részére 5 új hűtőházat, és a MDTR hajójárat részére jegykiadófülkét építettünk. Ezek munkái befejezés alatt vannak. A városi dolgozóink részére fürdőtelepet létesítettünk a Kamarás-Duna-partján. Az iskolafogászat helyiségeit is rendbe hozattuk, oldalfalait kicsempéztük, külső kettős ajtót, üvegezett előteret és utcai vasrácsos külön bejáratot létesítettünk.

A városi közművek megkezdték a Prohászka utcai bérházuk befejezési munkáit. Remélhető, hogy novemberre itt is 8 lakás és 4 üzlet enyhíti a keresletet.

A gázgyárban szintén fognak építkezni: munkásfürdő[t], étkező[t], műhelyraktár[at], irodaépületet. Kiírása szeptember hónapban várható. A kereskedelmi fiúiskola új épületén is folynak

a munkák. Jelenleg a központi fűtés és vízvezetéki munkákat végzik rajta. A magánépítkezés kismértékű: 21 építési engedély a tavalyi ugyancsak 21-hez képest fejlődést nem mutat a május-augusztusi időközben. Rövid úton kisebb munkákra 28 engedély ment ki a tavalyi 30-hoz képest. Mindemellett azonban a házak tatarozása, belső javítása folyik, és elég szépen halad. Mindig kevesebb háborús kárt szenvedett ház van a városban. Az épület-helyreállítási kölcsönöket a Bajai Takarékpénztár bonyolítja le.

Az augusztus 20-i kultúrnapokra városunk is igénybe vett egy kiállítási termet, ahol a földhivatallal és [a] folyammérnöki hivatallal együtt bemutattuk az első tervében végzett munkáinkat, és további terveinket. Rajzokkal, térképekkel, kimutatásokkal emeltük a mondanivalónk színességét.

Az ünnepekre dobogót létesítettünk két helyen is, hogy aktív részt vegyünk első visszatekintésünk ünnepén.

Baja Város Közműveiről jelentem:

A villamos üzemben a hároméves terv első tervéve programjának végrehajtását folytattuk, és oszlopcseréléseket, oszlopgyámolításokat végeztünk a bajai szekunder hálózat különböző részein, így a Katonavárosban, Kiscsávolyban, Szentistvánon; rendeztük továbbá a Lökert-sori trafóközvetben az egyenlőtlenül elosztott, és emiatt állandóan zavarokat okozó fogyasztói csatlakozásokat. A bajai hálózatot a Határ utcában 350 m hosszban, a Bokedi úton egy oszlopközzel, a Pokornyi utcában 3 fázis kiépítésével, a Pandúr-szigeten 2 oszlopközzel a városi alkalmazottak vízisporttelepéhez bővítettük. Az 5000 voltos primer városi hálózaton a Szent László utcai és [a] Madách Imre utcai szakaszon végeztünk oszlopcseréléseket, végül ideiglenes hálózatépítést végeztünk a szabadtéri előadások részére az Ertl-kertben. A hajóállomásnál a vízállomásjelző kivilágításához bővítettük a közvilágítási vezetékünket, helyreállítottuk a közvilágítási lámpákat a megsérült kábel rendbe hozásával a Kamarás-Duna betonhídján, a Vörös hídon lévő lámpát pedig a Vörös híd rendbe hozási munkáival kapcsolatban, a lámpa külső képeinek változatlanul hagyásával, földalatti kábelcsatlakozással villamos lámpára alakítottuk át, azért, hogy ezzel jobb világítást adjunk a hídon átmenő útszakasznak.

Üzemi távbeszélő-berendezésünket a régi székházunkba történt átköltözésünk után átszereltük, és a gyorsabb és zavartalanabb távbeszélő-összeköttetés érdekében a kalocsai ágat különválasztottuk a Dunántúlra menő komlói ágtól. A városban a posta rendeléseire és előírásaira telefonvédő-szereléseket végeztünk a város több utcájában, így a Madách utcában, az Alkotmány utcában és az Attila utcában. A közvilágítás központi kapcsolását, melyet addig a gázgyári fűtők végeztek, átalakítottuk automatikus kapcsolásra oly módon, hogy új kapcsolóórákat szereltünk fel, és ezzel lehetővé vált a Bajcsy-Zsilinszky úti közvilágítást már egész és féléjszakás lámpákra szétbontani, míg a város egyéb helyein a féléjszakás kapcsolószálat az ősszel fogjuk kiépíteni, így a most még az egész városban teljes számban égő lámpákból éjfél után a nem szükségeseket lekapcsolhatjuk, és ezáltal árammegtakarítást érünk el. A hároméves terv első éves programjának megfelelően teljesen újjáépítettük a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos bejövő távvezetékünket, melyet mindjárt olyan módon építettünk ki, hogy primer és telefonvezetékünk alá szekunder hálózatos és közvilágítási vezetékeket is felszereltünk. Június hónapban villámcsapás következtében tönkrement a közkórház előtti kábelfejünk, melyet kijavítottunk és rendbe hoztunk. A vasútállomás előtti hálózatunkat a város kívánságára, az ott folyó útépítéssel kapcsolatban áthelyeztük a Vonatkert felőli oldalra, így a forgalmas járda és úttest között lévő oszlopsorainkat megszüntettük. A bajai hálózaton kívül természetesen folytattuk újjáépítési tervünket Dél-Pest megyében is, ahol a komló–bajai távvezeték újjáépítése céljából leszerelt, és nem szabványos módon ideiglenesen felállított nagy-tám–nemesnádudvari 5 km hosszú, 2200 voltos távvezetékét 35 m/m-es alumíniumvezetékkel újjáépítettük. Oszlopcserét és gyámolítást végeztünk a 22 000 voltos baja–komlói távvezetéken. Érsekcsanádon a szabadtéri előadásokra 350 m hosszú ideiglenes hálózatot létesítettünk, Kalocsán pedig a Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezetének áramellátására új transzformátorállomást létesítettünk. Megjegyezzük még, hogy a bajai letranszformáló áram 6000 kVA-[e]s nagy transzformátorának átvizsgálása és olajtisztítása érdekében üzembe helyeztük a

már évek óta használaton kívül volt két darab 3000 kVA-[e]s, 35 000 voltos transzformátorunkat, és az ezekhez tartozó kapcsoló- és mérőberendezéseket üzemképes állapotba helyeztük, végül pedig Püspöknádasdon a telepes házakhoz veszélyes közelségben lévő 15 000 voltos vonalunkat helyeztük át.

Részt vettünk a Szent István napján megnyílt ipari kiállításon, és azt hisszük, hogy azon sikerült szemléltetően bemutatni az üzemek fejlődését, a gázgyártás menetét, és az elektromos áramnak, valamint [a] gáznak a legkülönbözőbb célokra való előnyös felhasználását. A két közgyűlés közötti időben világítási fogyasztóink száma Baján 33-mal, vidéken 15-tel, a motorikus fogyasztók száma pedig Baján 15-tel, vidéken pedig 15-tel szaporodott, áramátvételünk május, június és július hónapokban összesen 1 216 074 kV volt.

Gázgyárunkra vonatkozóan tisztelettel jelentjük, hogy az elmúlt évnegyedben főleg gázgyártási berendezéseink átvizsgálása volt fő programunk, és így hálózatkutatókat csak kis mértékben végeztünk az Árpád utcában, a Cserkész utcában, az Erzsébet kir[ály]né utcában és a Berényi Dániel utcában szüntettünk meg hálózati gázömléseket. Május hónapban a Bajcsy-Zsilinszky úti gázközvilágítást megszüntettük, és az ott lefektetett 650 fm igen jó állapotban lévő Mannesmann csőhálózatunkat felszedtük. Ebből, a már korábban kiépített korzóvilágításon felül, további 3 gázlámpát szereltünk fel a kamarás-dunai sétány halpiac felőli részén. A közönség sajnos még mindig fegyelmezetlen, és a Kamarás-Duna-partján felszerelt gázlámpáink üvegburáit állandóan tönkreteszik és összetörik, és ezáltal nemcsak egész tetemes anyagi kárt okoznak a város közönségének, de a világítás megszüntetése által a közbiztonságot is veszélyeztetik. A gázfejlesztő kemencének ősszel meginduló felépítésére minden előkészület megtettünk, a régi kiselejtezett kemencét lebontottuk, kiválogattuk a még használható samottanyagokat és az új kemencéhez szükséges retortafejeket, [a] kátrányelótéteket rendbe hoztuk. A már évek óta elhanyagolt kátránypincénket kiürítettük és kitisztítottuk.

Gáztermelésünk május hó 1-jétől augusztus hó 30-ig 118 000 m³ volt, melyből értékesítésünk 98 500 m³, átlagosan tehát lényegesen több az előirányozottnál. Mérőhitelesítést végeztünk 136 darabot. Új fogyasztóknál felszereltünk 64 darab gázmérőt.

A műszaki munkákon kívül elkészítettük a mostani egységárak alapján Bátya és Fajsz községek elosztóhálózatainak költségvetését, és reméljük, hogy a szükséges mértékben kiépítendő hálózatok költségeinek leszorításával sikerülni fog végre e két község hálózatát is felépíteni, bár hangsúlyoznunk kell, hogy a két község villamosítása Baja város közönsége részéről kizárólag erkölcsi kötelezettségből fakad, mert a beruházási anyagárak és [az] áramegységárak közötti nagy diszparitás folytán a faluvillamosítás ma ráfizetéssel jár. Reméljük, hogy a két község a város közönségének e törekvéseit méltányolja, és a közművek által nyújtandó 300 000 forintos hozzájáruláson felül szükséges tervhitelek terheit magára fogja vállalni.

Műszaki és üzemi jelentésem végéhez érve, a törvényhatósági bizottság őszinte elismerését és köszönetét tolmácsolom e helyen a Szabadművelődési Felügyelőségnek, mérnöki hivatalunknak és a város közműveinek, a kiállítással kapcsolatosan végzett értékes és szép munkájukért.

Adó- és Pénzügyi Osztályunk munkájáról az alábbiakat jelentem:

Adóhivatalunk kibocsátotta a házadó- és földadó-fizetési meghagyásokat, előírta a vízszabályozási járulékokat és a mezőgazdaság-fejlesztési hozzájárulást. A kereseti és jövedelemadó kivetése folyamatban van, előírása e hó folyamán várható. Az egyenes adó lerovási eredménye kielégítő, az adómorál jónak mondható. A búzaföldadó lerovása a múltéhoz viszonyítva igen jó, ha figyelembe vesszük azt, hogy a cséplés nemrég befejeződött, a kamatmentes befizetés e hó végéig biztosítva van, mégis öt hét alatt a tavalyi egész évi lerovás 50 százaléka már befizettetett.

A fogyasztási adóbevételek, melyek költségvetésünk egyik fő támaszai, jól folynak [be], sajnos a borfogyasztási adóbevétel 50 százalékát az államkincstárnak kell ezután befizetnünk, illetményadó-részesedésünk is 20 százalékról 16-ra csökkent. A kor-

mányzat természetesen a legbiztosabb bevételekből biztosít a kincstár részére részesedést. E rendelkezések költségvetésünket érzékenyen érintik, csak a legnagyobb körültekintéssel és esetleg erélyes behajtással tudjuk majd az előirányzott munkálatok elvégzéséhez szükséges fedezetet biztosítani.

Az 1947–48. évi pótköltségvetés, valamint az 1948. évi öthónapos kiegészítő költségvetés letárgyalása július 19. és 20-án, jóváhagyása pedig augusztus 11-én megtörtént. Eredményéről külön tájékoztatom a törvényhatósági bizottságot.

A május 12-i részletes beszámolómat az elhangzottakkal iparkodtam kiegészíteni. Hároméves tervünk ez évi utolsó öthavi beruházási, stb. terveiről is részletesen beszámoltam. Bízom benne, hogy a gazdasági konszolidáció folyamán a munkanélküliség továbbra is erősen fog csökkenni városunkban, és így rövidesen elérjük a teljes foglalkoztatottságot. A házhelyosztási akció során jövő évtől kezdve számításunk szerint az új házak építése a folyó évnek 3–4-szeresére emelkedik, és ez főleg a nehéz helyzetben lévők, és [a] sok dolgozót foglalkoztató építőiparunkat fogja nagymértékben segíteni.

Beszámolóom végére értem. Kérem a törvényhatósági bizottság tagjait, szíveskedjenek jelentésem[et] tudomásul venni, és értékes hozzászólásaikkal számomra újabb utakat kijelölni a város továbbfejlesztése, és lakosság[a] minél jobb életszínvonalának elérése érdekében.

Baja, 1948. évi szeptember hó 4.

[Babics József] polgármester

A polgármesteri jelentéshez hozzászóltak:

Rostás Sándor: Tekintettel a nagyjelentőségű polgármesteri jelentésre, amelyhez nem lehet rögtön kellő alaposággal hozzászólni, indítványozza, hogy [az] elnöklő polgármester rendeljen el 10–15 perces szünetet, hogy kellő alaposággal tudjanak hozzászólni a jelentéshez.

Elnöklő polgármester az indítványra a közgyűlést 15 perces időtartamra felfüggeszti, majd a közgyűlést újból megnyitja.

Csanyik József: Örömmel látja a polgármesteri jelentésből a város fejlődését, főleg a gazdasági élet szempontjából. Látja azt is, hogy a városi közigazgatás vezetősége demokratikus szellemben végzi [a] munkáját. Bízunk abban, hogy a munkaspártok támogatásával a város további fejlődése biztosítva van.

Weidinger Imre: Az iskolák államosításáról szól. Szerinte mindent el kell követni, hogy az új demokratikus szellem bevonuljon az iskolákba. Az iskolák látogatása körül hibák vannak. Az ellenőrzést még hatásosabban kell végezni.

Égi Ádám: A hároméves tervvel kapcsolatban az a kérése, hogy a mérnöki hivatal a következő 5 hónapra rendelkezésre álló hitelt minél sürgősebben használja fel, és a tervbe vett munkálatokat adják sürgősen vállalatba az építőiparban fennálló munkanélküliség megszüntetése végett. Majd kitér a magánépítkezés lanyhaságára. Hibáztatja az adóhivatalt, hogy a helyreállításokkal kapcsolatosan az adókedvezményeket nem intézik el. Ezután a közutak ügyére tér át. A közutakat városi kezelésbe vették. Egyes utak ki lettek tisztítva, de még igen sok kút van, amely még megjavítandó. A város vízellátása – szerinte – ugyanis olyan szegény, hogy fokozottabb figyelmet kell erre a kérdésre fordítani. A városnak terve, hogy a város különböző pontjain mélyfúrású artézi kutakat létesítsen. Javasolja, hogy a mélyfúrású kutak helyett, vízellátásunk javítása végett, létesítsen a város 6–8 kút, hogy ezáltal a többi városszék is jobb ivóvízhez jusson.

Köller István: Amikor a város az augusztus 20-i kiállítást megszervezte, kevés propagandát fejtettek ki. Pedig értékes és szép dolgokat lehetett látni. A továbbiakban a kisiparosság megsegítését kéri.

Pék László: A szociális konyha munkásságáért mond köszönetet. A napközi otthonokat tovább kell fejleszteni. Közkórházunk nagyon szépen fejlődik. A kórházunk fejlesztéséhez tartozik azonban, hogy az ellátás és [a] kiszolgálás ügyében is fejlődés mutakozzon. A kórházban hírek szerint rossz a koszt. Zsíritalan és ízetlen. Ezen pedig javítani kell. Ezért javaslatba hozza, [hogy] egy közlemezési tiszt[ség]et kell a kórháznál szervezni.

Meleg József: Kifogásolja, hogy [a] piaci napokon csupa nyomorék és kéregető ember van a városban. Javasolja, hogy ezzel kapcsolatban írjon át a város a társtörvényhatóságokhoz. És végzetül is kéri, ha lehet, ettől a szomorú képtől szabadítsák meg a város közönségét.

Lakatos Ferenc: Sérelemezi, hogy Baján elég gyakran az áramszolgáltatásban zavar van. A munka megáll. A munkabér a munkások részére jár. Kifogásolja, hogy ilyenkor szerelő nincs kéznél. Arra kéri a polgármestert, hogy ezen az anomálián segítsen, jobb beosztással, vagy több szerelő beállításával.

Dobokai [Ferenc]: Nagyon kéri a törvényhatósági bizottságot, hogy teremtsen munkalehetőségeket. A mezőgazdasági munkák hamarosan véget érnek, s ezért sürgős intézkedést kér ez ügyben.

Márton Imre: Köszönetet mond a Szabadművelődési Felügyelőségnek szóló elismerésért. Ismerteti a továbbiakban a kiállítással kapcsolatosan kifejtett propagandatevékenységet.

Rostás Sándor: A beszolgáltatás kérdésével foglalkozik. Indítványozza, hogy Baja város forduljon a kormányhoz, és kérje, hogy Baján is rendeljék el a szabad kenyér árusítását.

Valamennyi felszólalásra a polgármester részletes és lehető[leg] megnyugtató feleletet ad.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést teljes egészében elfogadta.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai sz. n./Kig. 1948. szám (135–145. o.); Eredeti tisztázat másodlata, gépelt irat, aláírás nélkül. MNL BKML XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. 7073. ksz. sz. n./Kig. 1948. szám (1–15. o.)

13.

Baja, 1948. december 18.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Törvényhatósági Bizottság!

Ez évnek homlokzatát két évszám ékesítette: 1848 – 1948. A centenáris év. Egy évszázad mélységéből felénk táruló nagyszerű történelmi napok: a magyar szabadságharc korszakának az emléke pereg le előttünk. Emlékezés egy dicső korszakra, amelyben hősi-es küzdelem folyik a szabadságért, egyenlőségért és az emberibb jogokért. Örök küzdelem örök emberi eszmékért. És éppen ebben a küzdelemben találjuk meg az utat és a kapcsolatot a mának [a] történelmével, amelyben ugyancsak megtaláljuk a küszködést a szabadságért és az emberibb jogokért. Ezért lett a százéves [év]-forduló számunkra még nagyobb és még jelentőségteljesebb. És ezért iparkodtunk serény munkálkodásunk közepette is mindig időt szakítani magunknak arra, hogy az év folyamán többször is megemlékezzünk e dicső történelmi időkről.

Ezekkel a gondolatokkal a lelkemben kezdem az év utolsó negyedéről szóló alábbi polgármesteri jelentésemet.

Ma, amikor az év utolsó közgyűlésén részletes beszámolót kívánok adni az elmúlt időszakban elvégzett munkákról, akkor költségvetésünk csoportosítása szerint szeretném végigvezetni a törvényhatósági bizottságot az elért eredményekhez.

Kulturális ügyosztályunk jelentése:

Lepergett előttünk a centenáris év, amely kulturális eseményekben igen gazdag volt.

Baja városa a múltban is adott a nemzetnek nagy fiaikat, akik a haladás, a szabadság és a béke bajnokai voltak. Emléktáblák hirdetik szerte a városban, hogy Mészáros Lázár a 48-as hadügy-miniszter, Türr István a garibaldista szabadsághős és a világbéke apostola itt születtek, és itt született az elnyomatás korszakának

jeles magyar költője: Tóth Kálmán is. Méltó ünnepléssel áldoztunk emlékezetüknek: május 30-án, augusztus 15-én, illetve szeptember 26-án.

Emlékezetes, hogy a „*Bajai napok*” keretében a városi múzeum rendezett magas színvonalú kiállítást a Baján elhunyt nagy magyar festőművésznek, Nagy Istvánnak [a] hagyatékából. És ugyanakkor nyert kiállítást a múzeumban Telcs Edének, a bajai származású nagy magyar szobrász- és éremművésznek [a] szülővárosára hagyományozott gyűjteménye is, hirdetve, hogy a bácskai föld nemcsak szabadsághősöket adott a hazának, hanem vérbeli és világhírnévre jutott művészeket is, akik ragaszkodtak ahhoz a városhoz, ahhoz a földhöz, ahol születtek.

Mészáros Lázárról neveztük el a centenáris évben létesített múzeumunkat és közkönyvtárunkat. A múzeumi épület helyreállítási munkálatait a nyári és az őszi hónapokban fejeztük be. Most a berendezés és a közönség számára hozzáférhetővé tételre folyik. A könyvtár kölcsönző tagjai örömdetesen szaporodnak, s különösen kiemelendőknek találjuk, hogy főleg az ifjúság és a munkásosztály érdeklődik. A három forintban megállapított havi kölcsönzési díjból begyűlt összeget a gyarapításra fordítjuk. Fő törekvésünk oda irányul, hogy a mai magyar tudományos és szépirodalom remekeit nyújthassuk olvasóközönségünknek. Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a könyv- és lapkiadókhöz küldött levelünk, amelyben a napilapoknak és a könyveknek mérsékelt áron való megszerezhetését kértük, eredménytelen maradt. Így – megfelelő anyagi erő hiányában – csak lassú mértékben és fokozatosan tudjuk könyvtárunkat gyarapítani. Örömdetes eseményként kell elkönyvelnünk a veszélyeztetett magánjavak miniszteri biztosságának nagylelkű gesztusát, amellyel a muzeális értékű Ladik-Barkóczy könyvtár 5871 kötetét letétképpen múzeumunknak juttatta. Ezzel a francia forradalom, a magyar reformkor és a szabadságharc csaknem teljes irodalma megtalálható, és hozzáférhető lett a bajai érdeklődő közönség számára.

E helyütt említem [meg] azt is, hogy a városunkba költözött és letelepedett világhírű festőművész Rudnay Gyula az idén ülte 70. születésnapját. A város egy emlékérem elkészíttetésével kí-

vánt megemlékezni erről az országos viszonylatban is jelentős tényről, s az érem egy-egy példányát tisztelete jeléül el kívánja juttatni népi demokráciánk politikai és művészeti életének kiválóságaihoz, illendő módon. Ezzel nemcsak a bajai művésztelepre, hanem városunk nemes kulturális törekvéseire is fel akarjuk hívni az ország figyelmét.

A város egészségügyi helyzete ugyancsak híven tükrözi azt az állandóan emelkedő irányzatot, amely a felszabadulás óta országos viszonylatban is jellemzi az ország közegészségügyi helyzetét. A háborús pusztítás következtében tönkrement egészségügyi intézmények és szervek fokozatosan helyreálltak, úgy, hogy azok jelenlegi teljesítőképessége általában elérte, sőt egyes vonatkozásokban már meghaladta a [háború előtti] béke[időszak] színvonalát. Igazolják ezt a fertőző betegségek számarányának kedvező alakulása, és a népmozgalmi adatok.

A város közegészségügyi helyzete általában véve kielégítő. A heveny fertőző megbetegedések közül szétszórta vörheny és szamárköhögés megbetegedések fordultak elő a tavalyi hasonló időszaknál nagyobb számban. A vörheny megbetegedés Szentistván városrészben fordult elő nagyobb számban. Azonban nemcsak városunkban mutatkozó jelenség ez, hanem az OKI országos statisztikájából is megállapíthatólag országos viszonylatban ez a betegség emelkedő tendenciát mutat. A betegség megállapíthatólag enyhe lefolyású, és sok esetben egy-két napi lázas állapot után semmi tünetet nem hagy, és csak a hámlási szaknál tűnik fel, hogy vörhenyes beteg volt az illető. E városrész iskoláinak, óvodájának, napközi otthonának fokozottabb ellenőrzését rendelte el a tiszti főorvos. A heveny fertőző betegségek közül kisebb számban fordult elő a szamárköhögéses megbetegedés a Damjanich utcai óvodában, és annak környékén. A szükséges óvintézkedéseket megtettük, és az óvodás gyermekek fokozottabb ellenőrzését itt is elrendeltük. Az óvodák és iskolák ellenőrzésével kapcsolatban jelenthetem, hogy szórványosan ruha- és fejtetűt találtunk, melyek megszüntetésére a rendelkezésünkre álló DDT-porral az illetőket fertőtleníttük, és felkutattuk a kiindulást képező családokat is,

akiknek [a] lakását is fertőtlenítettük. November hó folyamán a városi orvosok diftéria ellen I. oltásokat és [a] III. oltást, himlő ellen az újraoltást a rendeletben előírt korcsoportokra vonatkozólag végrehajtott[á]k.

A szegénybeteg-ellátás a már most jól felszereltnek mondható városi orvosi rendelőben a 3 városi orvos egymás közötti elkülönített időbeosztásával zavartalanul folyik. A városi orvosi rendelőben jelentésem idejére vonatkozó időszak alatt 1466 vizsgálat és kezelés folyt. A kórháznak felszerelt 600 ágya van, s a betegforgalom a felszerelt ágyakat figyelembe véve átlagosan 85%.

A mentők forgalma 619 kiszállás volt, ebből baleseti kiszállás 79. Az általános egészségvédelmi szolgálat 112 tanácsadást tartott, melyből 24 tanácsadás a terhes anyák megelőző vizsgálatára esett, 2498 volt a gyermektanácsadás forgalma, az anyavédelmi tanácsadásé 365.

Jelentésemben ki kell emelnem az iskolafogászatot, mely szeptember havában teljesen felszerelt rendelőben szakorvos vezetésével indult meg. A rendelés zavartalanul folyik, és a rászoruló iskolás gyermekek konzervatív fogkezelése teljesen díjmentesen történik. Az iskolafürdő szintén zökkenőmentesen működik, és azt most már hetenként egy esetben emelkedő létszámmal felnöttek is igénybe veszik.

A Tüdőgondozó Intézet 102 tanácsadásán 2924 egyén jelentkezett vizsgálatra, akik közül 59 a tüdőbeteg.

A Nemibeteg-gondozó Intézet 77 tanácsadási napján 828 egyén jelentkezett, akik közül 98 volt beteg.

A kisipari üzemek fokozott egészségügyi ellenőrzése folyamatban van, és az észlelt hiányokra a vizsgálatot végző városi orvosok oktató módon hívják fel a figyelmet, és szorgalmazzák azok megszüntetését.

A napközi otthonok étkeztetése zavartalanul folyik. A szociális konyha által kiadott ebédadagok száma nő, 3500 körül van jelenleg. A kiadott ebédek kalóriaértéke a napközi otthonos óvodáknál 1260, a mérsékelt megtérítés ellenében kiszolgáltatót ebédekénél 1060. Baja városban 145 menhelyi gyermek van kihe-

lyezve, akiknek [az] egészségügyi ellátását a menhely által szerződtetett egy orvos, felügyeletüket pedig egy felügyelő végzi. A menhelyi gyermekek ellátása ellen különösebb panasz nincs.

A kültelki lakosság eredményesebb orvosi ellátása és csecsemőgondozása érdekében Mártonszállás tanyaközpontban egy bérelt helyiségben felszereltünk egy orvosi rendelőt, ahol minden hét keddjén egy hatósági orvos, [és] egy zöldkeresztes védőnő végez orvosi kezelést, illetve anya- és csecsemővédelmi tanácsadást.

A fenti rendeléseken kívül minden hét péntekjén egy védőnő száll ki családlátogatások céljából.

Október 14-én Baján a csecsemőhalandóság leküzdésére és az eredményesebb hatósági orvosi szolgálat végzésére a hatósági orvosok, védőnők jelenlétében, és a társadalmi szervek képviselőinek bevonásával egész napra terjedő értekezlet volt, amelyen a Népjóléti Minisztérium képviselőjében megjelent: dr. Karossa-Pfeiffer József közegészségügyi főfelügyelő, és a minisztérium felügyeleti osztályának vezetője, Vas Zoltánné dr. Vadas Sára. Ezen az értekezleten a csecsemőhalálozás csökkenése, a fiatalok munkaadók egészségvédelme, a város higiénikus kívánalmainak emelése, a BCG-oltás megszervezése kérdéseivel foglalkoztak.

Az előadók alapos felkészültséggel és statisztikai adatokkal rámutattak e kérdések fontosságára, és ezeknek a lehetőség szerint legjobb megoldására vonatkozó javaslataikat ismertették. Ugyancsak az év utolsó negyedében a MNDSZ és [a] népi szervek részvételével 44 hallgatóval a MNDSZ székházában népegészségügyi tanfolyam indult meg, melyen a hallgatók egészségügyi ismeretekről, szociális problémákról kapnak előadásokat ismereteik bővítésére, és ennek a kívánatos szervezet tagjainak minél nagyobb számban való kiképzésére.

Baja thj. város utolsó évnegyedének népmozgalmi adatai az alábbiak szerint alakultak: élve született 121, meghalt 83 [fő]. Házasságkötés 83 volt. [Az] egy éven alul meghaltak száma 16 [fő] volt. A halálokok legnagyobb részt vérkeringési szervek megbetegedése folytán volt.

Baja város közkórházában a betegforgalmunk az utolsó évnegyedben is állandó emelkedést mutat. Az elmúlt hónapban közkórházunkban 1144 beteget áptunk 16 304 ápolási nappal. Az ápolási napok közül 434 volt a II. osztályú, 1755 a III. osztályú, 1456 a biztosító intézeti, 12 133 a közköltséges, és 526 a csecsemő.

A közkórházunkban a hároméves terv keretében folyó munkálatok nagyjából befejeződtek. Ugyancsak a hároméves terv keretében a konyhatoldalék-építkezés, központi fűtés, szellőztető és gőzelvonó munkálatait bíráltuk el, és annak eredményeként a Körting Cég Nemzeti Vállalatot bíztuk meg a fenti munkák elvégzésével, mintegy 180 000 Ft költségkeretben. A pénzösszegeből jelenleg 150 000 Ft áll rendelkezésre, a hiányzó összeget a második tervévben reméljük megkapni.

A konyhatoldalék-építkezéshez szükségünk lenne még körülbelül 250 000 Ft tervhitelre, hogy a hiányzó hűtőberendezést, csempézést és liftet megcsináltathassuk.

Szociális igazgatásunk ügyvitele kielégítő. Szeretetházunkban 62 elaggott részesül gondozásban. Külső szegénygondozottaink létszáma 131 [fő]. A hó folyamán részükre tüzelőf[át] és lisztsegélyt utaltunk ki a rendes pénzellátáson felül.

Közgyógyszerellátásban 945 személy részesült. Napközi otthonainkban és bölcsődénkben az átlagos létszám 180–200 között ingadozik.

A hó folyamán indítottuk meg az iskolás gyermekek 10 órai akcióját, mintegy 400–450 résztvevővel. A rászoruló gyermekek naponta kávé, kenyér és gyümölcsíz oszonnában részesülnek. E célra a Népjóléti Minisztérium ez ideig 7050 forint segélyt utalt ki. Az akciót a tavaszi hónapok bekövetkeztéig fogjuk folytatni.

A hadifoglyok tömeges hazatérése következtében a hadisegélyezették létszáma 120-ra csökkent. A hazatért hadifoglyok részére 7500 forint egyszeri rendkívüli gyorssegélyt fizettünk ki.

A szociális konyha a napközi otthonok ellátásán felül naponta átlagosan 100 személyt részesít ebédellátásban. Ezeknek egy része némi térítés ellenében jut ellátáshoz. Az ingyenebédben részesülők száma ma jelenleg 50 körül ingadozik.

Az iskolás gyermekek részére a cipő- és ruhasegélyek kiosztását megkezdtük, és azt a szükséghez mérten a következő hetekben tovább folytatjuk mindaddig, amíg rászoruló gyermek jelentkezik.

Az erdei iskola kerítésének betonoszlopai elkészültek, a kerítés anyagbeszerzése még e hó folyamán megtörténik.

Amikor közellátásunk helyzetéről kívánok beszámolni, mindenekelőtt ismét meg kell állapítanunk, hogy a magyar föld az idén bőségebb terméssel jutalmazta a dolgozók fáradságos munkáját. A kormány elgondolásainak megfelelően állandóan és fokozottan serkentettük termelőinket a beszolgáltatásra. Ennek eredményeként a beszolgáltatás szép ütemben folyt. Így természetes, hogy a közellátásunk is lényeges javulást mutat.

A liszt-, kenyér-, zsírellátásunk biztosítva van.

A kenyérgkérdéssel kapcsolatban jelentem, e hó 13-ától kezdve kormányintézkedés folytán a pékek kizárólag egy k[ilo]g[ram]os kenyeret süthetnek. Tehát sem szabadkenyeret, sem közellátási kenyeret nagyobb súlyban nem szabad sütni. Ezzel az intézkedéssel a kormány a fogyasztók védelmét kívánta szolgálni. A kenyérellátás tehát megnyugtatóan biztosítva van. Ugyancsak a nagyközönség, illetve [a] fogyasztók érdekeit kívánta szolgálni a közellátási bizottságnak az az intézkedése, hogy a zsír és [a] hús árát lejjebb szállította. A zsír árát 15 forintban, a sertéshús árát pedig 12 forintban állapította meg. Természetesen fontos, hogy a hentesek ezért az árért a háztartásokban szükséges minimális zsírmennyiséget a fogyasztóközönségnek ki is adják, és a közönségnek is érdeke, hogy segítségére legyen a bizottságnak a fent említett határozat maradéktalan végrehajtásában.

A sertésvágási engedélyek kiadása folyamatban van. E helyen is felhívjuk a közönség figyelmét arra, hogy a sertésvágási engedélyeket minden esetben kérjék ki az illetékes hivataltól, és felhívjuk a közönség figyelmét arra is, hogy a zsírdézmát az illetékesek adják le.

A tüzelőanyag-ellátás ugyancsak biztosítva van.

Egyelőre a petróleum kérdése okoz közellátási vonalon gondot. A kiutalt mennyiség kevésnek bizonyult, bár 50% szabad petróleum is van kiutalva, úgyhogy szűkösen ugyan, de ezzel is el van látva a közönség.

A város mezőgazdasági helyzetéről jelentem, hogy a nyár óta a Nagy-Pandúr-szigetben a Mállertől 153 h[old] földet vett birtokba mezőgazdasági művelésre. Erre vonatkozólag a munkálatok már megindultak, úgyszintén házi kezelésbe vette a város a Kis-Pandúr-szigetet is. A város gazdasági helyzetének javítására igen nagy fontosságú kérdésben döntött a Tárcaközi Miniszteri Bizottság a város 1949. évi költségvetésének felülvizsgálata alkalmával, amennyiben a Mátéháza-pusztai szeszgyár üzembe helyezésére előirányzott hitelösszeget engedélyezte, így a városnak a jövőben eggyel több üzeme lesz. A Láng gépgyárral már előzőleg lefolytatott tárgyalások alapján a műszaki munkálatok a legközelebbi jövőben megindulnak.

Itt említem meg azt, hogy Baja város mezőgazdasági munkaversenyben áll Péccsel. A munkaverseny igen szép eredményekkel folyik.

Az őszi mezőgazdasági kampánynak a menete zökkenésmentes.

A mezőgazdasági ütemterv szerint

a búzavetés 3000 kat. hold,

a rozsvetés 1500 ”

[az] árpavetés 200 ”

Az elvetés 100%-os.

A pártok, a népi, valamint a közigazgatási szervek a népi bizottságok útján, valamint körrendeletekkel, előadásokkal, helyi hírlapokban megjelenő újságcikkekkel hívják fel a lakosság figyelmét az őszi mezőgazdasági munkálatok lelkiismeretes és időben történő elvégzésére.

Műszaki igazgatásunk köréből jelentem:

Általános mérnöki vonalon: Külső közútjaink fenntartásához 725 tonna fenntartási kavicsot és zúzalékot szereztünk be, és szállítottunk ki az utakra. A fenntartási anyag nagy részének felhasználásával foltozás és terítés útján közútjainkat forgalom-

képes, jó állapotban tartottuk. Az 51. sz[ámú] budapest–újvidéki főközlekedési út átkelési szakaszán az Erzsébet királyné utcában a régi, rossz állapotban lévő útburkolatot július hónapban 280 fm hosszúságban, 203 000 Ft összköltséggel, korszerű betonlapos kiskockakő-burkolatra cseréltük ki. Augusztus hónapban elkészült a vasútállomáshoz vezető út betonlapos kiskockaburkolata 140 fm hosszban, kereken 80 000 Ft költséggel.

Az öthónapos időszak elején az Erzsébet királyné utcai útépités folytatásához megrendelt 360 tonna kiskockakövet, 2700 db fejkövet és 3500 db másfeles fejkövet ismételt sürgetéssel és utánjárások után csak november hó elején sikerült megkapni, mert azt megelőzően a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége fontosabb állami építkezésekhez szállították a követ. A munkát haladéktalanul vállalatba adtuk, és oly nagy munkaerővel végeztettük, hogy a 326 fm hosszú betonlapos kiskockaburkolat december hó első napjaira elkészült. Az útépités költségei, továbbá a csatlakozó utcarészekben végzett javítási munkák és műtárgyak /kerékvetők/ elhelyezésének költségei együtt 237 000 forintot tesznek ki. November hónapban a Duna-jobbparti ideiglenes komplejáró az elégtelen partbiztosítás miatt megrongálódott. E helyett 16 000 Ft költséggel helyreállítottuk a végleges helyen fekvő régi komplejárót. A régi komplejáróhoz való kikötés lehetővé vált, mert a komplejáró elől a nyáron a hajóroncsokat eltávolították.

Th. úthálózatunkból az 51. sz[ámú] úton és az 55. sz[ámú] úton összesen 10 928 m utat, 1949. január hó 1[-jei] hatállyal átadtunk az államnak. Ezzel az úthálózatunk 17,4%-[k]al csökken.

A Koppány utcai vízlevezetés munkáit befejeztük. Nehéz építési terepen készült 5 műtárgy, 70 fm 60 x 90 belméretű vasbetoncsatorna, és 80 fm szivárgó hálózat. A munkálat költségei a kövezetjavítással együtt kb. 42 000 forintot tesznek ki.

A Deák Ferenc utcában az utcai nyelőaknák számát szaporítottuk, és az új nyelőaknákat már a jövő évben végzendő útépitési tervnek megfelelő helyekre helyeztük oly módon, hogy az útépitéssel kapcsolatban a keresztezéseknél a felszíni vízfolyásokat meg lehessen szüntetni. Ez a munka 12 800 forintba került.

A Vörös híd összedőléssel fenyegető szárnyfalait lebontottuk, és ismét felfalaztuk olyképpen, hogy a két-két szemben fekvő falat a föld alatt vasbetonmerevítővel összekötöttük. Ezzel kapcsolatban a híd megrongálódott többi részeit is kijavítottuk, és a hídon új járdaburkolatot létesítettünk, továbbá a híd környékén az útburkolatot javítottuk. Ennek a munkának [az] összköltsége 27 570 forint volt.

Járdáinkat a főbb útvonalakon javítottuk. Járdalapok készítésére berendezkedtünk.

Városrendezési célokra szükséges térképeket készítettünk és sokszorosítottunk. Elkészítettük a népszámláláshoz szükséges körzeti térképeket. A földhivatal, [a] minisztériumok és az illetékes népi szervek bevonásával a házhelyosztásra alkalmas területek kijelölése megtörtént, továbbá az előírt határidőn belül elkészítettük és megállapítottuk a házhelyosztással kapcsolatos városrendezési terveket.

A Nagy-Pandúr-szigeten ipartelepek céljára 153 kat. hold területet visszakapott a város.

A dunántúli rakpartrendezés céljára szükséges terület is a város megkapta. A földmunkák végzéséhez a terület rendelkezésre bocsátása után azonnal hozzáfogtunk. E munkálat folyamatban van. A terv szerint a Marica-fok medrének bővítéséből nyert anyaggal töltjük föl a rakpartot. Hasznos rakpart létesítésén kívül e munkával azt is kívánjuk elérni, hogy a Marica-fok medre dunai hajók kikötésére idővel alkalmassá váljon.

Közkútjaink helyreállítását, az új közkutak létesítését folytattuk. Két új Northon kutat létesítettünk Szentjánoson és az új városi bérházban. Két régi mélyfúrású kutat újra fúrtunk. [A] szentistváni iskola kútját kijavítottuk, [a] gépek felszerelése elkészült. Mártonszálláson és Szentistvánon egy-egy új ásott kút létesült. Meglévő kútjainkra 10 db új erős, kézi felszerkezetet építettünk. Az átvett magántulajdonú kutakon sok tisztítást, kávjavítást máris elvégeztünk, és ezt 1949-ben még erélyesebben folytatjuk.

Jelenleg folyamatban van a th. bizottság határozatának megfelelően megváltoztatott program szerint öt új fűrt kút készítése, közel 100 000 Ft hitelkeretben, a Jobbágy u[tca], Mária utca, Róka utca, ONCSA-telep és [a] Temető utcákban. Mindenütt a legkülönbözőbb városrészek vízellátásának javítására törekedtünk. De egy időben megindítjuk a szállásvárosi iskola, [a] józsefvárosi iskola belső kútjainak gépi felszerelését is, hogy ezekből is adhassunk a közönségnek az utcán vizet. A MÁV osztálymérnöksége kilátásba helyezte, hogy tavaszra az Árva utcai lakótelep artézi kútját gépesíti, és akkor ott is létesítünk egy utcai vízvételi helyet.

Magasépítés terén:

Középületeink, iskoláink, óvodáink, napközi otthonaink tatarozását és helyreállításuk munkáit nagyrészt elvégeztük. E téren az elmúlt évekhez képest jelentős haladás van. Minden iskolaterem és minden óvodaépület használható. Vannak még helyreállítani valók. Különösen [a] bádogos-, [az] asztalos-, [a] lakatos- és [a] mázoló munkák terén.

Iskolabútorzatunkban is sok még a hiány. Azonban jelenleg is 90 pad és 4 iskolai asztal van munkában, hamarosan készen lesz[nek].

Vámházainkat is jórészt rendbe hozattuk. A múzeum emeleti helyiségeinek helyreállítása elkészült. Most [a] berendezésére kerülhet a sor. Lépcsőháza teljesen elkészült. Ez utóbbi munkák 60 000 Ft költséggel készültek, míg a tatarozások és [a] helyreállítások 200 000 Ft körüli munkát jelentettek.

A kamarás-dunai halcsarnok kibővítése 27 000 Ft költséggel készült.

A városi alkalmazottak fürdő- és csónaktelepe bontási anyagokból 12 000 Ft keretében létesült, sok önkéntes munkával.

Kertészetünkben új növényházat, gazdasági telepünkön új raktár- és új műhelyépületet létesítettünk. Székházunkban pedig átalakításokat [végeztünk] a közigazgatás változó feladataihoz alkalmazkodva. /Levéltár bővítés, kézbesítők áthelyezése egy udvari helyiségbe, zárt kerékpárörző helyiség létesítése./

Mindezekon kívül a lépten-nyomon felmerülő kisebb javítási és létesítési feladatokat is elvégeztük.

Iskolafogászatunk újjáalakított helyiségeiben folytatja működését.

Fekál trágyatelepünk vasbetonmedencéje elkészült. Oda tavasszal kezelőépületet és fészert építünk, hogy az üzem megkezdhető legyen. Iskoláink helyreállításánál a társadalmi megmozdulás a józsefvárosi iskolát állította helyre kb. 15 000 Ft értékű munkával, város adta anyagokkal. Példát mutatva ezzel az összefogás erejére és eredményére. A városi közművek bérháza elkészült, az üvegezés miatt némi késedelemmel. A lakók elfoglalták már lakásaikat. Ez 340 000 Ft munkát jelentett a városnak. A gázgyári üzemi épületre október 11-én beérkeztek az ajánlatok, de a Szegedi Közmunkaügyi Főigazgatóság még nem intézte el minden sürgetésünk ellenére sem a vállalatba adás ügyét. Az ügy állítólag a VÁB-nál van. Pedig a 250 000 forintos közmunka már igen sürgős volna.

Magánépítkezéseknél a Gaál Péter utcai bérház lakhatóvá tettett, úgyhogy ez is enyhít a lakáskérdésen.

Az új kereskedelmi iskola vízvezeték- és központi munkái lassú ütemben haladnak, de remélhető, hogy januárban átköltözik a fiúiskola. Ekkor [a] felszabaduló épületet a tanonciskola elfoglalhatja. Egyéb magánépítkezés nem sok van.

Egész évben 38 építési engedélyt adtunk ki, inkább kisebb épületekre, toldalékokra, a tavalyi 36-[t]al szemben. Rövid úton 75 engedélyt adtunk kisebb munkákra, a tavalyi 76-[t]al szemben.

Baja Város Közműveiről jelentem:

Baja Város Közműveinek vezetősége a hároméves terv keretében a gázgyár elhasználódott berendezéseinek felújításán, az igen szűk kapacitásúvá lett villamos üzemének kibővítésén, a közönség fokozódó energiaigényének kielégítésén kívül, községek villamosítását, hálózattal el nem látott városrészek hálózatainak kiépítését vette tervbe, mely terveknek [a] megvalósítását maradéktalanul teljesítette, s ha maradtak még a tervbe felvett beruházásokból be nem fejezett munkálatok is, ezek elmaradását nem a közművek, hanem más közbejött körülmények okozták.

Gázgyárunk 1946 novemberében kezdte meg újból a gázgyártást és [a] gázszolgáltatást. Akkor 52%-os gázhálózati veszteséggel dolgozott, a szolgáltatott gáz pedig alig érte el a 2500 kalóriát. Rendkívüli veszteséges üzeme miatt a törvényhatósági bizottság közgyűlése leállításának [a] gondolatával is foglalkozott. Voltak azonban fanatikus emberek, akik nekiláttak az örökségül rájuk hagyott, lerongyolódott gázgyár újjáépítéséhez. Feltúrták a város utcáit, hogy a gázcsőrepedéseket megszüntessék, az 1887-ben lefektetett és azóta alig karbantartott, elpusztult gázcsőhálózatrészeket kicserélték, a gázmérőket kijavították, a gázgyártást a lehetőségek keretein belül gazdaságosabbá tették, és minden akadályt leküzdve, az ország egyik legrégebbi gázgyárának további fennmaradását, és a város közönsége részére a legcsekélyebb üzemzavartól is mentes gázszolgáltatást biztosították. A demokráciáért vívott harc itt is győzedelmeskedett: a gázgyár hálózati vesztesége csökkent, a szolgáltatott 3900 kalóriás gázunkkal pedig az ország egyik legjobb háztartási gázszolgáltatójává lettünk. Új gázfejlesztő kemencénk építés alatt áll, és ez év végére fel is épül, távolabbi tervünk pedig egy függőleges kiskamrás kemence felépítése, mellyel lehetővé válik majd tisztán hazai szenek elgázosítása, és a gázgyár rentábilis üzemének végleges biztosítása. Napokon belül üzembe helyezhetjük a gázgyár koksztörő berendezését is, mely után a közönséget osztályozott elsőrendű koksszal is minden igényt kielégítően el fogjuk tudni látni. Gázgyárunk területén új iroda, raktár, műhely, mérőhitelesítő, munkásétkező- és munkásfürdő-épületet is szándékozunk felépíteni. Az erre a célra ez évben előirányzott fedezet biztosítva volt, a versenytárgyalás is megtörtént, a terv megvalósítása azonban még nem történhetett meg, mert a munkák kiadására az építésügyi igazgatóság döntése még nem érkezett meg.

Villamos üzemünknel a megoldott és megoldandó problémák szintén hatalmas feladatokat rótt[ak] és fog még róni a vezetőségre. Az örökség, amit ránk hagyott a múlt, keserves, szegényes, rongyos örökség volt: lerombolt távvezetékek és hálózatok, kis keresztmetszetű vezetékek és transzformátorok, düledező korhad

vezetékoszlopok. De míg a gázgyári probléma csak városi kérdés volt, a villamos üzemnél 4 vármegye területére terjedt [ki]. Az 1926-ban felépített kis keresztmetszetű vezetékek, kis teljesítményű transzformátorok az egyre fokozódó energiaigényeket kielégíteni nem tudták, s ezért a lerombolt vezetékek helyreállításával egyidőben jelentkezett a kapacitásnövelés nagy követelménye is. Elmondhatjuk, hogy a villamosmű 1926-ban történt létesítése óta olyan hatalmas beruházásokat nem hajtott végre, mint az utolsó esztendőben, pedig a háború előtti anyagárhoz képest igen jó háború előtti egységárok mellett akkor adódott jövedelmezőség, és az üzemeknek a város háztartási alapjához való háború előtti csekély hozzájárulása a bővítéseket, a transzformátorok és [a] keresztmetszetek kapacitásának növelését könnyen lehetővé tették volna. A távvezetékek és hálózatok újjáépítése után tehát a legelső feladat volt, új, nagyobb teljesítményű transzformátorok beszerzése a városi hálózat részére, az új Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vezetékszakas, az ONCSA-telep, a Szentistván és más városrész több utcája hálózatának megépítése, melyek mindegyike a folyó évben teljes mértékben megoldást nyert. A Prohászka utcai, az üzemi nyugdíjalap tulajdonában lévő bérház építési munkáit augusztus hónapban már be is [fejezték, a lakók be]költözökhettek, ezzel városunkat egy kétemeletes modern épülettel városiasabbá tettük. De nemcsak bajai feladatokat oldottak meg a villamosművek. Kalocsán az ottani ONCSA-telepet és több utcát villamosítottak, a Dél-Pest megyei községekben bővítettek villamos elosztóhálózatokat, és októberben elkezdték Bácsa és Fajsz községek villamos hálózatának felépítését is, mindkettő karácsonyra elkészül, és a két községben is fel fognak gyulladni a villanylámpák. A Dunán inneni területek jobb ellátása érdekében a pécsváradai 2500 kilowattos feszültségszabályozót Bajára hoztuk be, és az még ez évben a bajai transzformátorállomásban üzembe is kerül. A takarékoság érdekében városunkban a közvilágítást egész és fél éjszaka égő lámpákra bontottuk széjjel, mert a lámpák számát annyira bővítettük, hogy városunk a közvilágítás terén is vezet a vidéki városok között, nincsen azonban értelme annak, hogy

az összes lámpákat egész éjszaka égessük, s így éjjel 11 óra után csökkentett közvilágítást adunk. Mindezen tetemes beruházások ellenére a villamos üzemünk tekintélyes támogatást nyújt a város háztartásának is, s az 1947. augusztus 1-jétől 1948. december 31-ig terjedő 17 hónapra előirányzott 561 000 forintos háztartási alaphoz hozzájárulását nemcsak megfizette, de ezenfelül előreláthatólag további 300 000 forintot fog tudni nyereségként a város pénztárába befizetni, s ezzel a hatalmas, az egymillió forintot alig alulmaradó hozzájárulásával a bajai villamos üzem az ország legjobban vezetett és legjobban jövedelmező közüzemévé vált.

A villamos üzem jövőbeni feladatai közé tartozik a bajai letranszformáló-állomásnak [a] teljesítménynövelése, különös tekintettel a közönség, a posztógyár és a NOSTRA állandóan növekvő energiaigényére, a dunai átfeszítés ügyének végleges megoldása és további Dél-Pest megyei községek villamosítása. Az a nagymérvű beruházási program, melyet a villamosmű az 1949. évi költségvetésébe felvett, nemcsak a közönség, a falvak, [az] iparvállalatok fejlődését segítik elő, hanem erősítik mind gazdasági, mind kulturális vonalon népi demokráciánkat is.

A fogyasztások és fogyasztók mikénti szaporulatára nézve megemlítjük, hogy a gázgyár gázfogyasztóinak száma ez év január 1-jétől 646-ról 760-ra, vagyis 18%-[k]al növekedett, a gázfogyasztás pedig 20 090 m³-ről 26 688 m³-re, vagyis 32%-os emelkedést mutathat fel. A villamos üzemnél a világítási fogyasztók száma Baján 212-vel, vidéken 287-[t]el, összesen tehát 499-[c]el, a motorikus fogyasztók száma pedig Baján 20-[sz]al, vidéken 3- [m]al, összesen tehát 23 fogyasztóval növekedett. A bajai szekunder elosztó transzformátorok teljesítménye ez év január 1-jén 780 kVA volt, míg december hó elején 1032 kVA, a teljesítménynövekedés tehát 252 kVA. Ebből is látható, hogy a villamosművek igyekeznek a fogyasztók energiatöbblet-igényét új, vagy nagyobb teljesítményű transzformátorok beállításával teljes egészében kielégíteni. A csúcsterhelés a komló–bajai 35 000 V-os távvezetéken a komlói erőműben mérve 1947. december végén 1850, 1948. decemberben pedig 2850 kilowatt volt, ami 60%-os

többletnak felel meg, és ez világosan mutatja, hogy különösen a bajai letrans[z]formáló állomásban milyen nagymértékű transzformátor-teljesítménytöbbséggel kell megbirkóznunk, és ha még hozzávesszük az újabban a posztógyár és egyéb fogyasztóknak bejelentett áramigényeit is, a bajai letranszformáló-állomás teljesítményének igen erőteljes növelése érdekében előirányzott beruházások megokolttá válnak.

Hiszem, hogy mint a múltban, a jövőben is a közművek a rájuk háruló nagy feladatokat meg fogják oldani, és a város közönsége meglepéssel veheti tudomásul, hogy városunk közüzeme[i] minden tekintetben az ország közüzemei között az első helyet foglalj[ák] el.

A városi adóhivatal működéséről jelentem: Az adóhivatal elvégezte a folyó évi közadó és községi adók előírását. Előírtunk házáradóban és bírságban 2 057 223 forintot, együttes kereseti és jövedelemadóban 1 243 519 forintot, vagyonadóban 236 569 forintot, jövedelemtöbblet-adóban 769 565 forintot, a vízszabályozási járulékokkal a város első fokú kivetése 4 385 747 Ft 31 fillér. December 10-ig a lerovási eredmény 4 306 454 Ft 66 fillér, s így 79 000 Ft hátralék áll fenn az első fokú kivetésből. Így az adómorál jónak mondható. A hároméves terv pénzügyi fedezetét biztosító előírások szintén 80 százalékon felül befolytak. Illetményadóbevételünk állandó lassú emelkedést mutat.

Fogyasztási adóbevételeink ugyancsak emelkednek. A szüreti eredmények felvétele megtörtént 16 000 hektoliter mennyiségben, a tavalyi 12 000 hektoliterrel szemben.

A városi háztartás helyzete kielégítő, előirányzott bevételeink befolytak, így pénzügyi hiány miatt kitűzött feladataink megvalósítását nem kellett elhalasztanunk. Államsegélyünket megkaptuk.

Az 1949. évi költségvetés helyszíni tárgyalása folyó hó 9–13. között megtörtént, és azt 706 843 forint hiánnyal a Miniszterközi Bizottság elfogadta. E jóváhagyás alapján a jövő évben kb. 1 200 000 Ft beruházást fogunk elvégezni, ami a hasonló vidéki városok e célra szolgáló hiteleit jóval meghaladja.

Miután lakásügyi hivatalunk működéséről ez évben beszámoltót nem adtunk, az alábbiakban az egész évi anyagról adunk egy rövid beszámoltót:

Beérkezett ügydarabok száma:	1249,
Ebből tényleges kiutalás:	734,
A kiutalás megoszlása foglalkozási ág szerint:	
Iparos és ipari segédmunkás:	131,
Alkalmi munkás és napszámos:	118,
Köztisztviselő:	82,
Földműves és kisbirtokos:	77,
Gyári munkás:	59,
MÁV és MÁVAUT:	57,
Kereskedő és kereskedelmi alkalmazott:	52,
Magántisztviselő:	42,
Rendőr:	26,
Tanár, tanító:	23,
Postás, hajós:	21,
Közhivatal, párt, szaksz[ervezet], stb.:	19,
Tűzoltó, fogházőr:	10,
Orvos, ügyvéd, gyógyszerész:	10,
Katona:	7.

108 fellebbezést adtak be, ebből 22[-öt] visszavontak, új eljárásra utasítva: 3, megsemmisítve: 36, helybenhagyva: 34, elbírálás alatt: 9.

Végül meg kell említenem, hogy a közigazgatási tisztviselőink egy részének igen nagy munkatöbbletet jelent a népszámlálás munkálatainak megfelelő előkészítése. A népszámlálásra igen nagy súlyt helyezünk, mivel ez képezi az ötéves terv elméleti alapjait.

E helyütt jelentem azt is, hogy városunkban közérdekű hírszolgálat működik. A hivatalos beszerzés a közelmúltban történt. Az elmúlt vasárnap óta a Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalat az eddigi szövegeken felül a déli órákban az úgynevezett főispáni közérdekű hírszolgálat anyagát is bemondja. Ezenkívül a szombaton délben rádión kapott közérdekű híreket is beolvasztatjuk. Közhírré tesszük Bajszentistván városrészben is vasár-

nap délelőtt a fent jelzett anyagot dobszó útján. De közzéteszünk minden közérdekű hírt és a piaci irányárakat is, amelynek az árak leszorítása szempontjából van jelentősége.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs. Kérem jelentésem tudomásulvételét, és kérem szíves hozzászólásaikat. Minden tárgyilagos bírálatot és hozzászólást szívesen veszek, mert tudom, hogy őszinte segíteni akarás vezeti a törvényhatóságot, amikor a város problémáival foglalkozik. Bizonyos, hogy közös erővel és együtt munkálkodva városunkat a dolgozó nép javára minél hamarabb, és minél szebben fel tudjuk majd építeni.

Határozat

A törvényhatósági bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul vette.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 4026/5. Kig. 1948. szám; sz. n. kgy. jkvi szám (185–194. o.)

14.

Baja, 1949. március 25.
Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!
Törvényhatósági Bizottság!

Mielőtt a hivatali adatok eseményeit a legutóbbi három hónapra vonatkozóan ismertetnénk, mindenekelőtt meg kell emlékeznem Szakasits Árpád köztársasági elnök elvtárs bajai látogatásáról, aki február 12-én leutazott városunkba, és személyes látogatásával tüntette ki a Rudnay-kiállítást, a festő-szabadakadémiát, a művésztelepet. Ugyanakkor részt vett a községi főjegyzők államosításával kapcsolatban a vármegyeháza közgyűlési termében rendezett eskü-, illetve fogadalomtételi ünnepélyen is. A köztár-

sasági elnök elvtárs meglegedését fejezte ki tisztán tartott városunk élénk munkatempója felett, és dolgos népünknek kilátásba helyezte egy állami üzem ide helyezését.

Megemlékezem országunk köztársasággá alakulásának hároméves évfordulójáról, amidőn a városháza közgyűlési termében gyönyörű műsor keretében a törvényhatósági bizottság, a pártok és az ifjúság tartott együttes ünnepélyt.

A szovjet hadsereg fennállásának 31. évfordulója alkalmából február 27-én is hatalmas ünnepeket rendeztünk.

Március 15-ei hazafias ünnepélyeink hatalmas tömegeket mozgattak meg.

Rákosi Mátyás elvtárs az elmúlt hetekben a Népfront kongresszusán nagy beszédet tartott. Közigazgatásunk irányt mutatónak tekinti a beszédben lefektetett elveket. A mi országunk valóban nem rés, hanem erős bástya a béke frontján. Ötéves tervünk során 35 milliárd forintot fektetünk be országunk további hatalmas arányú fejlesztésébe.

Meg kell még emlékezni a Népfront megalakulásáról is, amelynek elnökévé Rákosi Mátyás elvtársat választották meg.

Ezután rátérek a törvényhatósági bizottságunkat érintő személyi ügyekre.

Sztrikinác János törvényhatósági bizottsági tag úr, a Nemzeti Parasztpárt tagja vadászszerencsétlenség áldozata lett. A felszabadulás óta minden erejével demokratikus államrendünk megerősítésén fáradozott. Részt vett az Igazolóbizottság, [a] Nemzeti Bizottság, a Nemzeti Parasztpárt munkájában. Valóban melegszívű, demokratikusan érző embert veszítettünk el, akinek emlékét örökre szeretettel és tisztelettel őrizzük[meg]. Javaslom, hogy a gyász jeléül a törvényhatósági bizottság felállva, egy perces néma megemlékezéssel áldozzon tagtársa emlékének.

A Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt országgyűlési képviselőnek hívta be Rajkay József bizottsági tagot, akinek ez alkalommal a törvényhatósági bizottság nevében is meleg jókívánságaimat tolmácsolom.

Kérem, hogy városunk érdekeit az országgyűlésben is állandóan képviselje.

Áttérve az általános igazgatásra vonatkozó szűkebb értelemben vett beszámolómról, az alábbiakat jelentem:

A városigazgatás általános helyzete jó, amint ezt dr. Kovács Tibor belügyminisztériumi miniszteri tanácsos elvtárs a legutóbbi havi polgármesteri értekezleteken minden alkalommal megállapította. Szeretetházunk működését a belügyi kormányzat országosan mintaszerűnek tekinti.

Városi adóhivatalunk államosítása folytán tisztviselői létszámunk a polgármester személyét is beleértve 46 főre olvadt le. Ilyen kis létszám mellett óriási munkát jelentett a november közepétől január végéig tartott népszámlálás munkája. Szomorú szívvel jelentem, hogy lakosságunk létszáma több mint 4000 fővel csökkent, és jelenleg csak 28 214 lakosa van városunknak.

A fasiszta örület kereken 900 izraelita vallású polgártársunkat kergette a gázkamrákba. Most, amidőn a népszámlálás végleg pontos fényt derített az elmúlt évek vérgőzös borzalmaira, a törvényhatósági bizottság nem mehet el kegyeletes megemlékezés nélkül, örökre elvesztett izraelita polgártársaink borzalmas sorsa mellett. Javasolom, hogy a fasiszta fenevadak minősíthetetlen magatartásának elítélése mellett a törvényhatósági bizottság felállva egy perces néma megemlékezéssel búcsúzzék el végleg a 900 zsidó mártírtól.

A további hiányzó kereken 3000 személy nagyobb része a bajai laktanyákban 1941-ben népszámlálás alá kerülő honvédek, a Baján telelő külföldi hajósok, és a nyugatra menekült, illetőleg költöztetett fasiszták és németek személyeiből tevődik [ki]. Keresztény polgártársaink véres veszteségei számszerűleg még egészen pontosan nem állapítható[ak] meg. Számításom szerint azonban legalább 300 főre tehető azok[nak a] száma, akiket családjaik örökre hiába várnak vissza.

Most, amidőn beszámolómról egyik szomorú része a másikat követi, ismételten kérem kell a törvényhatósági bizottságot, hogy az oktanul vérpadra hajtott keresztény honfitársaink elvesztése felett érzett gyászunk jeléül hasonlóképpen felállva, egy perces néma csennel vegyünk tőlük örök búcsút.

Felettes hatóságaink megállapították, hogy a népszámlálás nehéz munkáját tisztviselőkarunk kifogástalanul oldotta meg.

Egyik rendkívüli munka követi azonban a másikat. Február 23-án már utasítást kaptam az országgyűlési választói névjegyzék helyesbítésével kapcsolatos óriási munkamennyiség elvégzésére.

A hivatali munka egy részét leállítva, teljes tisztviselőkarunk fele részéből 22 főnyi választási munkabrigádot szerveztünk, és az eddigi belügyminisztérium[i] ellenőrzések megállapítása szerint e téren is mintaszerű, kifogástalan munkát végeztünk. Sajnos így egy-két ügyosztályunknál kisebb munkahátralék keletkezik majd, amelyet csak április hónap folyamán tudunk közigazgatási munkabrigádok beállításával feldolgozni.

A város kulturális életéből jelentem:

A múzeum, és a város történetében is jelentős események színhelye volt a közelmúltban Baja. Február 6-án nyílt meg a múzeumban Rudnay Gyulának, a Kossuth-díjas nagy festőművésznek, és a róla elnevezett művésztelep tagjainak gyűjteményes kiállítása. Ugyanaznap adtuk át a mesternek ünnepélyes keretek között a város emlékmét, amelyet tiszteletünk jeléül eljuttattunk a Magyar Köztársaság valamennyi számottevő politikai és közéleti vezető egyéniségéhez. Már ez az ünnepségünk is országos jelleget öltött azáltal, hogy a Petőfi Társaság főtitkára: Peterdi Andor író és neje Várnai Zseni, valamint dr. Borbíró Virgil államtitkár, a Magyar Művészeti Tanács képviselője megjelentek, és felszólaltak. De valóban országos eseménnyé az tette ünneplésünket, hogy február 12-én a Magyar Köztársaság elnöke: Szakasits Árpád tüntette ki személyes látogatásával a kiállítást, a szabadakadémiát és a művésztelepet. A köztársasági elnök úr kíséretében volt Kállai Gyula miniszter és dr. Pogány Ö. Gábor a Fővárosi Képtár igazgatója. Megtekintette az elnök úr a múzeumot is, és a látottak felett elismerését fejezte ki.

A Rudnay-ünnepségek alkalmából beszélgettünk dr. Pogány Ö. Gábor min[iszteri] osztálytanácsossal, aki a kultuszminiszter úr képviseletében jelent meg. A vele történt megbeszélések alapján terjesztem ma a törvényhatóság elé javaslatomat a Rudnay-művésztelep végleges megalapítását illetőleg. Tervünk az, hogy a

Kultuszminisztériummal egyetértésben a telepnek, a szabadakadémiának és a létesítendő művészkollégiumnak végleges elhelyezést adjunk. A művésztelepnek megfelel a jelenlegi hely: az Arany János utca 1. szám alatt. A szabadakadémia pillanatnyilag a szakszervezet székházában van, de a helyiségre a szakszervezetnek is szüksége lévén, belátható időn belül ki kell ürítenünk azt. Elgondolásom szerint a jelenlegi, és rövidesen megürülő iparostanuló-iskola épülete felelne meg a legjobban, amelynek a kívánt célra való átalakítását a jövő költségvetési évre tervezzük. A szabadakadémia vidéki növendékei részére feltétlenül kell egy kollégiumot teremtenünk. Egyelőre a Táncsics Mihály utcai régi múzeumi helyiséget gondolom kijelölni erre a célra. Így megoldható lenne a Kultuszminisztérium terve is, amely szerint a nyári időszakban 20–25 művésznövendéket helyezne el Baján a város által biztosítandó helyiségben, és a minisztérium megfelelő anyagi támogatásával. Ezek a művésznövendékek a Képzőművészeti és az Iparművészeti Főiskola negyedéves növendékei közül kerülnének ki, s itt „*munkaközösség*” formájában élnének három-négy hónapig. Ha ezeket a terveinket sikerül a th. bizottság tagjainak megértő támogatásával megvalósítanunk, akkor Baja már is megtette a kötelességét a haladó szellemű magyar képzőművészet megteremtése vonalán.

Említésre méltó esemény volt folyó hó 13-án a Magyar–Szovjet Művelődési Társulat rendezésében megtartott szovjet kultúrnap Baján. A városi múzeum kiállítási termében megrendezett szovjet képzőművészeti kiállítás tömegek érdeklődését keltette fel. Ezt azzal a jóleső érzéssel vesszük tudomásul, hogy – reméljük – rövidesen alkalmunk nyílik a szovjet festőművészet eredményeinek és kiválóságának megismerésére is. Ugyanaznap délután a Micsurin–Liszenko-féle biológiai kutatások korszakalkotó vívmányairól hallottunk rendkívül érdekes előadást, este pedig részben fővárosi, részben helyi művészek interpretálásában gyönyörködhettünk a szovjet tánc-, ének- és zenekultúra alkotásaiban.

A múzeum emeleti helyiségeinek berendezése tervszerűen megindult. A képtári rész, a 48-as szoba és a Telcs-gyűjtemény az eddigi tervek szerint e hó végére elkészül.

Szociális igazgatásunkról jelentem:

A városi szeretetházban ápolott munkaképtelen aggok száma 58 [fő]. Ellátásuk megfelelő, különösebb észrevétel nem merült fel. A tavaszi hónapokban a létszámot emelni fogjuk olyképpen, hogy a külső gondozottakból az állandó ápolásra szorulókat a házban helyezzük el. A külső gondozásban részesülők száma 122 [fő]. Rendszeres pénz- és lakbérsegélyüket havonta folyósítjuk. Ezenfelül két alkalommal tűzifával, és egyszer fejenként húsz kilogramm burgonyával is segítségükre voltunk. A szegény iskolás gyermekek részére 78 pár cipőt és 15 ruhát juttattunk. Ugyancsak az iskolás gyermekek részére tízóraik akciót szerveztünk a Népjóléti Minisztérium támogatásával. Mintegy 800 iskolás gyermek részére február hó végéig 23 775 tízórát osztottunk ki.

A napközi otthonok látogatottsága a téli hónapokban némileg csökkent. Kiadtunk 20 896 adag ételt, és 8004 akciós tízórát.

A napközi otthonokat és óvodákat mentőládákkal láttuk el, [a] hiányok pótlása folyamatban van.

Tejakkciónkat folytatjuk, a tejporszükséglet fél évre biztosítva van.

A szociális konyha változatlanul üzemben van, az itt kiadott január, február havi ételadagok száma 3640.

Itt említem meg, hogy a központi és szociális konyha az elmúlt évben 201 146 adag ételt készített.

A hadigondozási új nyilvántartások elkészítése folyamatban van, a hadigondozottak részletes megoszlását a következő alkalommal fogom ismertetni.

A hadisegélyben részesülők száma 80-ra csökkent.

[A] szegénybetegek gyógyszerellátását a költségvetési hitelkeret közt kielégítően meg tudjuk oldani.

Január hónapban a városi népjóléti bizottságot megalakítottuk, az működését megkezdte. Február hónapban a Népjóléti Minisztérium kiküldötte a hadigondozási ügyintézkést vizsgálta meg.

A város közegészségügyi helyzetéről jelentem:

A fertőző betegségek közül nagyobb számmal a vörheny jelentkezett. Bejelentésre került 24 [eset], a betegség általában köny-

nyú lefolyású volt, és főleg Szentistván városrészben jelentkezik. A betegség tovaterjedésének megakadályozása végett az óvodákat és [az] iskolákat a városi orvosok útján gyakrabban ellenőriztettük. 9 diftériás és 4 szövődményes influenza megbetegedés volt. Meg kell jegyezni, hogy könnyű lefolyású influenzás esetek nagy számmal léptek fel a város lakossága körében, az ilyen esetek azonban bejelentésre nem kötelezettek, ezért számszerű pontos adatokkal nem rendelkezünk. Nem ismerjük pontosan a járványos fültőmirigylob elterjedésének mértékét sem, amely betegség szintén nagyobb számban jelentkezett, ez a betegség ugyanis szintén nem tartozik a bejelentésre kötelezett betegségek közé. Az iskolák és [az] óvodák ellenőrzésével kapcsolatban nagy számban történtek tetvességi vizsgálatok. Ebből a szempontból a helyzet megnyugtató, mert tetveseket csak egészen elvétve, és serkéseket csak keveset találtunk. A serkések és tetvesek fertőtlenítése iránt intézkedtünk, ellenőriztettük a tetvesek környezetét is, és [a] megelőzés céljából rovarirtó porral rendszeresen történik a cigánytelep lakóinak kezelése. A folyó évi diftéria és himlő elleni védőoltások előkészítő munkálatai megkezdődtek, ugyancsak folyamatban vannak a BCG-oltással kapcsolatos munkálatok, amelyeket a Vöröskereszt és [az] MNDSZ bevonásával végzünk. Az oltások egyébként előreláthatólag május hónapban kerülnek [le]bonyolításra.

A szegénybetegek ellátása terén különösebb észrevétel nem merült fel, magas közgyógyszerellátási számlák kiküszöbölése céljából utasítottuk a városi orvosokat a fokozott takarékosagra a gyógyszerrendelés terén, természetesen a betegek érdekeinek sérelme nélkül. A szülő nők ellátása részben a bábák, részben a közkórház szülőosztályán zavartalanul folyt. A mentők zavartalan működését hátráltatja, hogy a meglévő mentőautó az egyre fokozódó igénybevételt alig tudja zökkenésmentesen ellátni, és a mentők gyakran kénytelenek kiségitésként bérautót igénybe venni. A mentőállomás vezetője ismételten kérte az Országos Mentőszolgálat Központját újabb mentőautó beállítására.

Egészségvédelem: Az általános egészségvédelmi szolgálat állandóan nagy forgalmat bonyolít le, a terhes tanácsadással kapcsolatban megkezdődtek a rákszűrő vizsgálatok. Az iskolá-[so]k és óvodások szűrővizsgálata folyamatban van. Az iskolafogászat működése zavartalan. Az iskolafürdő forgalma a hideg miatt csökkent. A tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek működésében fennakadás nincs. A napközi otthonos étkeztetésben átlag 90–120 gyermek részesül. A napi kalóriaérték 1400–1700 között változik, így kielégítőnek mondható. A közegészségügy-rendészeti ellenőrzések rendszeresen folynak. A tejtermékek ellenőrzése terén nehézségeket okoz a Kalocsai Vegyvizsgáló Állomás túlterheltsége, amely miatt mintavételi edényeket csak kevés számban kapunk.

Dr. Karossa-Pfeiffer József közeg[észségügyi] főfelügyelő februárban a városunkban lévő összes egészségügyi intézményeket meglátogatta. Vizsgálatának eredményét hatósági orvosi értekezleten közölte az érdekelt orvosokkal.

A már kiképzett népegészségőrök kéthetenkénti munkaértekezletüket rendszeresen megtartották. Szentistván városrészben pedig népegészségőri tanfolyam van folyamatban.

A városi közkutak vegyi és bakteriológiai vizsgálatát megkezdjük, és ezek a vizsgálatok az Országos Közegészségügyi Intézetben rendszeresen folynak.

Kórházunk működéséről jelentem:

Betegforgalmunk az év elmúlt negyedében egyre fokozódott, és az ágykihasználási százalékunk eddig még soha nem tapasztalt 96,98%-os volt az alábbi részletezés szerint:

Hónap	Ápoltak száma	Áp[olási] napok száma	Átlagos létszám	Ágykihasználási %
január	1200	17 737	572	96
február	1232	16 422	586	98
március1–17.			590	

Az állandó zsúfoltság és helyhiány miatt sok – egyébként kórházi ápolásra szoruló beteget – felvenni nem tudtunk, de anyagiak hiányában a rendelkezésre álló ágyak számát kielégítően sza-

porítani nem tudjuk. A háború előtt a belgyógyászati osztályhoz tartozott pavilonnak 2 szobáját a Népjóléti Minisztérium rendeletére jelenleg is folyó, és a községi orvosok továbbképzését célzó gyakorlati tanfolyam résztvevői számára tartjuk fenn.

Az egészségügyi dolgozók szakmai továbbképzése, a betegelátás minél magasabb fokra emelhetése érdekében kielégítő eredménnyel biztató ápolónői tanfolyam e hó végével befejeződik.

A hároméves terv keretében folytatott munkálatok, illetve a rendelkezésre álló anyagiak teljes kimerítésével elvégezhetők, befejezést nyernek. A konyhai toldaléképületben a kőművesmunkák, a vízvezeték-csatornázás, az ipari gőzvezeték és a központi fűtés egészen, a burkolómunkák és a villamos berendezések részben elkészültek, kisebb mázoló munkák a napokban befejeződnek. A gazdasági épület kazánházának kijavítása és teljes üzembe helyezése új kazántagok beiktatásával megtörtént, a gyermekosztálynak a háború alatt tönkrement melegvíz-szolgáltató berendezését a kórház közegei helyreállították, és állandóan dolgoznak az üzem folytonosságát biztosító, illetve nagymérvű elhasználtságuk miatt azt sokszor veszélyeztető műszaki berendezések helyreállításán és karbantartásán.

Mérnöki hivatalunk munkásságáról jelentem:

A munkanélküliség levezetése érdekében január 10-től február 2-ig földmunkákat végeztettünk a Duna-jobbparti rakodó céljaira mintegy 3100 m³ teljesítménnyel, kb. 53 000 Ft munkabérrel.

Közutak: Még a múlt évben érkezett hengerlési kavicsból 194 m³-t szállítottunk ki a Vaskúti útra, hogy annak 2 km[-es] szakaszát újra hengerelhessük.

Közmegrendeléseink január és február hónapban elmentek a kőbányákhoz, erre 56 700 forintot be is fizettünk. Rendeltünk 660 to[nna] hengerlési kavicsot, 270 to[nna] fenntartási kavicsot a külső utakhoz, továbbá 145 to[nna] kiskockakövet, 3175 [darab] bazaltfejkövet az új útszakasz építéséhez. Belterületi útjavításokhoz pedig 2375 db andezitfejkövet. Járdalapok készítéséhez 20 to[nna] bazaltzúzalékot.

Mindebből eddig a 20 to[nna] zúzalék és 31 to[nna] fenntartási zúzott kő érkezett meg. A többi kőanyagra április hó 30., illetve május 31-e a Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége részéről megadott szállítási határidő. Emiatt a fenntartási és új útépitési munkák legnagyobb része nyárra tolódik el. A kőszállítást egyébként szorgalmazzuk. Járdaeépítéseinkhez a tél folyamán kb. 10 000 db 30/30 cm[-es] betonjárdaalap készült el. Ezek felhasználásával egyelőre 900 m² új járda készítésére írtunk ki versenytárgyalást. A tervek elkészültek, melyek szerint a Dózsa György út 12–46. sz. házak közötti szakasz kerül kivitelre.

A belterületi kövezetfoltozást megkezdjük, és ezzel a már rendelkezésre álló kőanyag mennyiségéhez mérten 7000 Ft értékű munkát adtunk vállalatba. A munkák megindítását eddig a fagy késleltette.

Kövezetlen utcáink tekintélyes részét salakterítéssel láttuk el, mintegy 4700 fm hosszon.

Közkutakban öt új fűrt kúttal gazdagodtunk, melyeket a város legkülsőbb részein létesítettünk. A Bacsó Béla utcai kút fűrásánál elég élénk gázfeltörésre bukkantunk, kihasználására azonban nem tudunk megfelelő megoldást, mert a gáz híg iszapban van, és ez a gáz nyomására behatol a szűrőbe, a csövet pedig eltömi. Így a gázfeltörés most meg is szűnt. A bányakapitányságnak tettünk jelentést, de még eddig tanácsot nem kaptunk a gázra nézve.

Városházi kutunk vizét helyszíni vegyvizsgálat alá vetettük, és megállapították, hogy a víz sok szénsavat tartalmaz, mely a kút acélsövét oldva, magas vastartalmat ér el, és ezért az edényekben hamar megsárgul, belőle a vas kicsapódik. Ez ellen csak vastalanító berendezéssel védekezhetünk, hogy az egyébként jó vizet a vezetékhalózatra nézve ártalmatlanná tegyük. Az 1949. évi kútfűrási tervzetünkkel együtt a vastalanító tervét is felküldtük az Országos Vízgazdálkodási Hivatalnak jóváhagyásra.

A Marx téri csapadékvíz-levezető csatorna tervét elkészítettük, és ugyanoda felterjesztettük jóváhagyásra.

Városrendezési terveink készítése az Építési és Közmunkaügyi Minisztérium utasításai szerint állandó munkánkat képezi. Városunk településtörténeti, laksűrűségi vizsgálata és térképei

elkészültek. A városias kialakításra szánt terület terve folyamatban van. Elkészült a Táltos utca, [a] Téglás és [a] Nádasdy utca, valamint [a] Remete és [a] Hun utcák szabályozási tervezete.

A házhelyosztási tervet, mely előzetes jóváhagyást nyert már az építésügyi kormányzattól, most lényeges módosítással küldték vissza, és így hagyták jóvá.

Magasépítés az év elejére tekintettel, gyenge ütemű. Vállalatba adtuk a Nemzeti Szálló tetőzetének helyreállítási munkáit, mint legsürgősebb állagmegóvó munkákat. A többi helyreállítás[i] és alakítási munkát a Magasépítés-tudományi Intézet fogja tervezni, kiírni és végrehajtani, minthogy azok 300 000 forintot meghaladó munkák. Vállalatba adtuk az ősszel exhumált hadifoglyok síremlékművének munkáit.

Mezőgazdasági szeszgyárunk tető és egyéb helyreállítási munkái folyamatban vannak. Jelenleg a személyzeti lakások, istállók, ólak, raktárak és a mátéházi major tanyai iskola új helyiségeinek helyreállításán dolgozunk. Városi székházunkban és bérházainknál végeztünk helyreállítási, és kisebb alakítási munkákat.

Óvodabútorok készítése és helyreállítása az 1949-es hitelkeret mértékéig megtörtént.

Egyéb hivatali bútorok is készültek. A főispáni hivatal bútorkiegészítését megrendeltük.

A Nemzeti Szálló jelenlegi állapotának felmérése és rajzbeli rögzítése megtörtént.

Nagyobb állami építkezések: a NOSTRA-tárház befejezési munkáinak megindulása. A Türr István laktanya helyreállítása. A téli gazdasági iskola teljes helyreállítása és felszerelésének beszerzése, a középfokú kertészeti tanintézet tatarozása, és felszerelésének kiegészítése. Az új kereskedelmi fiúiskola központi fűtés- és csővezetékének teljes elkészítése, belső munkáinak továbbvitele. Sajnos az iskola beköltözése még mindig halasztódik.

Magánépítési munka még nem indult meg. Ez évben eddig 4 építési engedélyt adtunk ki kisebb munkákra, és 7 rövid utas engedélyt kisebb [át]alakításokra. A múlt évben ezek a számok 2 és 12 voltak ez időpontig.

Baja Város Közműveiről az alábbiakat jelentem:

Villamos üzemünk múlt év október végén kezdte meg Bátya és Fajsz községek villamosítását, s bár az érdekelt községek részéről a napszámosoknak természetben rendelkezésre bocsátását illetően vállalt, és nem teljesített kötelezettségek miatt több napos munkakiesésünk volt, a két község hálózatát még a karácsonyi ünnepek előtt a baja–kalocsai nagyfeszültségű távvezetékbe bekapcsoltuk. A városi villamos üzem a bajai és a vidéki hálózatait, az összes távvezetékét üzembiztos, jó állapotba hozta, a transzformátorteljesítmények állandó fokozásával pedig iparkodott a fogyasztóközönség energiaigényét kielégíteni. A villamos üzem fejlesztése révén annak a városi háztartáshoz való hozzájárulása állandóan növekedett, és amint az üzemek múlt évi zárószámadásából is megállapítható, a legutolsó 17 hónapos üzemi évét már 1 600 000 forintos nyereséggel zárta. A villamos üzem az 1948. [évi] XXV. tc.³³⁰ és a Minisztertanács határozata értelmében folyó évi január hó 1-jén államosították, és így a villamos üzem Baja Város Közművei kötelékéből kivált. Reméljük, hogy a villamosmű mint állami üzem még szebben fog fejlődni, és még jobban fogja teljesíteni feladatait a dolgozók legteljesebb megelégedésére.

A városi gázgyárban a múlt év őszén megkezdett új gázfejlesztő kemence építését január hó 15-én befejeztük, s most a kemence gépi berendezésének szerelése folyik. E munkálatokat éppen a takarékoság és a gázgyári munkásgárdának a téli időben [való] foglalkoztatása céljából is házilag végezzük. A gázszívónk februárban megrongálódott, és emiatt az üzemmel le kellett állnunk. A gépet szétszedtük, és erős túlóráztatással még aznap ideiglenesen helyreállítottuk, s így a készletben volt gázzal a várost ki tudtuk elégíteni, és a gázszolgáltatásban zavar nem volt. Azonnal egy hasonló gázszívó berendezés után néztünk, és a székesfehérvári gázgyárnál találtunk is egy nekünk megfelelőt, üzemmen kívül. Ennek helyrehozatala után ki fogjuk a gépet cserélni, és azt is a csere után meg fogjuk javítani, ezáltal teljes tartalékkal fogunk majd rendelkezni.

330 Az 1948. évi XXV. tc. rendelkezett az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről.

A koksztörőgépet, mely éveken át üzemképtelen állapotban volt, a múlt év őszén megjavítottuk, a hiányzó és korábban megrendelt alkatrészeit és [a] koksztörő késeit kicseréltük, és december végén üzembe helyeztük. A gázgyár által termelt nagy darabos kokszt ezzel törni és osztályozni tudjuk, a közönségnek tehát pormentes diókokszot tudunk szállítani. A kokszüzet jelenleg kedvezőtlen helyzetben van, amelynek a gyenge tél következtében beállott gyenge keresleten kívül a magas kokszár, de véleményünk szerint az a fő oka, hogy a közönséget a múlt esztendőben vagy egyáltalán nem tudtuk kielégíteni, vagy a kielégített kereslet is visszaesett, azért, mert a közönség otthon a koksztörésével nem akart bajlódni, és a szakszerűtlen törés által keletkezett kokszpórt nem tudta eltüntetni. Reméljük, hogy a közönség pormentes diókokszunkat újból keresni fogja, és az értékesítés terén nem lesznek nehézségeink.

Gázelosztó-hálózatunk karbantartási munkáit csak a szokásos fenntartás keretében végeztük el az időjárás miatt, további hibakutatásokat a nyári idő alatt fogunk végezni.

Legfontosabb feladataink közé tartozik a már régen lejárt hitelesítésű gázmérőink javítása, beszabályozása, és újbóli hitelesítése. Havonként mintegy 100 db gázmérőt készítünk elő a hitelesítésre, ezáltal összes mérőinket az év folyamán le tudjuk hitelesíteni.

A gázgyár január hó 1-jétől külön válván a villamos üzemtől, teljesen külön ügykezelést és könyvelést, vagyon- és anyagkezelést kíván. Mivel a gázgyár vezetője január és február hónapjaiban még a villamos üzemnek teljesített szolgálatot, a gázgyárhoz átvett személyzet pedig a kereskedelmi és üzemi könyvelés terén gyakorlattal nem bír, a gázgyár könyvelésében és ügykezelésében jelenleg nagy hátralék áll fenn, a külön ügy- és könyvvitel beszerzése és a hátralék sürgős feldolgozása a felelős vezető feladata.

E helyütt meg kell említenem azt is, hogy a gázgyár továbbra is Baja Város Közművei néven folytatja bejegyzett céggént [a] működését, mert a gázgyárral rövidesen fuzionál a városi szeszgyár

is, majd később egyéb városi üzemek, melyek hivatva lesznek fel-
fejlődésük után a város közönségének szükségleteit kielégíteni, és
a várost jövedelemhez juttatni.

Gazdasági ügyosztályunk munkásságáról jelentem:

A város az 1949. évben végre abba a helyzetbe jutott, hogy
hiányos gazdasági élő és holt felszerelését a megművelendő terü-
lethez képest kiegészítette. A költségvetésben engedélyezett hite-
lekből 6 lovat, 2 darab igáskocsit, és egy új hintót vásároltunk.

A kedvezőtlen időjárás következtében is megindult a munka
a Mátéháza-pusztai, valamint a pandúr-szigeti gazdaságban. Az
idén felszántottunk 25 hold földet. A többi felszántása folyik. Ez
ideig elvetettünk 8 hold mákot, 24 hold zabot, 10 hold lucernát, 16
hold zabosbüköny elvetése folyamatban van. Február közepén
megindultak a Mátéháza-pusztai szeszgyárban az üzembe helye-
zési munkálatok is. A szeszgyár előreláthatólag május hónapban
lesz üzemképes.

Egyébként a városi ütemtervet február 15. napjáig kaptuk
meg. A városi munkaterv alapján az egyes gazdákra váró teendők
meghatározása, illetőleg az egyéni vetésterület megállapítása
1949. március 1. óta folyamatban van. Előjegyzés a mai napig: ta-
vaszi árpából 239 kat. hold /az előírt 250/, napraforgóból: 797 kat.
hold, napraforgóból a további kivetés nehézségekbe ütközik. Az
5 holdon felüli gazdák nagyobb részére a kivetés már megtörtént,
a hátralévő 5 holdon aluli gazdák pedig nem tudják biztosítani a
még hiányzó 453 holdat.

Termelési szerződés kötése városunk területén folyamatban van.

Városunk pénzügyi helyzetéről jelentem: A városi adóhivatal
1949. január elsejével megszűnt, és állami adóhivatallá alakult át.
Folyó hóban a hivatal a városházáról el is költözött, s a vármegye-
házán nyert elhelyezést.

Háztartásunk pénzügyi helyzete jónak mondható. Az elő-
írányzott bevételek megfelelő hányada befolyik, így a kitűzött
munkákat és beszerzéseket el tudjuk végezni. Egyes adónemek
megszűnésével ugyan bevételeink csökkenni fognak, de ezt a ki-

esést a kormányzat államsegéllyel pótolja. Ez ideig 60 000 forint államsegélyt kaptunk, az esedékes további részleteket a szükséglet felmerülésekor fogjuk megkapni.

Az elmúlt negyedévre vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs. Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Határozat

Baja thj. város törvényhatósági bizottsága a polgármesteri jelentést tudomásul veszi.

Baja, 1949. évi március hó 25.

[Babics József] polgármester

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 1068/1. Kig. 1949. szám; sz. n. közgy. jkvi szám (25–32. o.); Eredeti tisztázat másodlata, gépelt irat, aláírás nélkül. MNL BKML XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. 7073. ksz. [1068/1. Kig. 1949. szám] (1–13. o.)

15.

Baja, 1949. május 30.

Polgármesteri jelentés

Elnök Úr!

Törvényhatósági Bizottság!

Négy éve, hogy először szoltam e helyről a törvényhatósági bizottsághoz. Négy éve, hogy a város vezetését átvettem. Nehéz időkben vállaltam e feladatot. Tisztában voltam az adott helyzettel, és tudtam azt, hogy nem könnyű dolog egy nagy háború után a kibontakozás útját megtalálni, és azon elindulni. Az út, amelyet azóta megtettünk, nehéz és göröngyös út volt. Mégis, ha visszatekintünk az elmúlt négy esztendőre látjuk, hogy a ránk váró feladatokat iparkodtunk maradéktalanul elvégezni. A hároméves

tervet megelőzően is már megkezdtek újjaépítő munkánkat, és folytattuk azt a hároméves terv keretén belül. Építettük, szépítettük városunkat, fejlesztettük szociális és egészségügyi intézményeinket, és arra törekedtünk, hogy dolgozóink életszínvonalát emeljük.

És most, amikor a hároméves terv végéhez közeledünk, és az ötéves terv lebeg előttünk, ismét tisztában vagyunk a ránk váró feladatok nagyságával. Szépek és nagyarányúak az elgondolások, amelyeket az ötéves terv jelent a mi számunkra.

A választással kapcsolatban ismertté lettek bajai vonatkozásban az ötéves terv elgondolásai, de mert ma beszámolót kell adnom az elmúlt időszak végzett munkájáról, ezért az ötéves tervről most részletesebben nem beszélek.

Áttérve szűkebb értelemben vett beszámolómról, általános igazgatásunk működéséről jelentem:

Az elmúlt évnegyedben tisztviselőink a választás előkészítésében segédkeztek, amely jelentős munkatöbbletet jelentett a számunkra. Tisztviselőink nemcsak a névjegyzék-kiigazítási munkákat látták el, hanem maradéktalanul és jól végezték el a rájuk váró politikai feladatokat is. A választást megelőzően dolgozóink ügyosztályok szerint csoportosítva sorozatos ún. kisgyűléseken és felvilágosító előadásokon vettek részt. És részt vettek az agitációs munkában is. A választás hetében pedig mint irodai segéderőket osztottuk be tisztviselőinket az egyes szavazóköreibe munkára.

A választást megelőzően április 30-án a városháza közgyűlési termében dr. Lovász Györgyné dr. Katits Anna főjegyző, az MNDSZ rendezésében a dolgozó nők számára tartott értékes felvilágosító előadást. Május 3-án a város polgármestere a városháza dolgozóit értekezletre hívta össze, amelyen az ötéves tervről, a béke megvédéséről, és a választásról mondott lelkesítő szavakat.

Rákosi Mátyásnak, a Népfront vezérének angyalföldi, celldömölki, majd pedig a választás előestéjén mondott nagy beszédeit a rádió hullámain keresztül hallgatták tisztviselőink.

Az országgyűlési képviselőválasztások országosan a Népfront óriási győzelmével végződtek.

Baján 18 195-en szavaztak le, a névjegyzékben szereplők 95,7%-a. Baján is a Népfront győzelme minden eddigi választás győzelmét felülmúlja.

A szavazatokból mindössze 49-en szavaztak a Népfront ellen, 47 szavazat pedig érvénytelen volt, így Baján összesen 18 099-en szavaztak a Népfontra. A választás eredményeként Baja város képviselője: dr. Fábíán László és Pankovics Józsefné.

Ez alkalommal mindkettőjüket a törvényhatósági bizottság nevében melegen üdvözlöm, és kérem, hogy ugyanolyan szeretettel dolgozzanak városunk és dolgozó népünk jobb jövője érdekében, mint ahogy azt eddig is tették.

A közigazgatási bizottság május 23-i ülésében napirend előtti felszólalásban Babics József polgármester dr. Fábíán László főispánt és Pankovics Józsefnét, mint újonnan megválasztott képviselőket a közigazgatási bizottság nevében üdvözölte.

Ugyancsak általános igazgatásunk köréből jelentem, hogy a belügyminiszter úr dr. Lovász Györgyné sz. dr. Katits Annát Baja város főjegyzőjévé kinevezte. Dr. Lovászné április 11. óta látja el a főjegyzői teendőket. Megállapításunk szerint egyszerűen és nagy munkakedvvel végzi a ráháruló feladatokat.

A polgármester 1949. évi április hó 11-ével a helyettesítésével dr. Lovász Györgyné h. főjegyzőt bízta meg, és ehhez kéri a törvényhatósági bizottság hozzájárulását, kéri továbbá azt, hogy dr. Lovász Györgyné a kijelölés tartamára a polgármester-helyettesi címet viselhesse, és élvezhesse az ezzel egybekötött illetményeket.

Ugyanitt meg kell emlékezni dr. Béla Gyula volt városi tanácsnok ügyéről is.

Dr. Béla Gyula tanácsnok ellen 97/kib. 1949. szám alatt fegyelmi eljárás indult, és állásától felfüggesztettük, mert nevezett 1949. évi április 30-án éjjel a május 1-jei munka ünnepére kifüggesztett plakátokat letépte. 1949. május hó 10-én a város polgármestere nevezett tanácsnokot szolgálattételre hívta fel. A posta jelentése szerint e felhívást nevezett kezeihez kézbesíteni nem lehetett, miután nevezett ismeretlen helyre távozott. Így állásáról lemondottnak kell őt tekintenünk, és a fegyelmi eljárást ellene beszüntettük.

Szociális igazgatásunk köréből jelentem: A szeretetházban 62 munkaképtelen személyt gondozunk, ezenkívül 126 személy részesül rendszeres pénz- és élelmiszer-támogatásban. Ingyenes orvosi kezelésben és gyógyszerben részesültek száma ez évben 632 személy volt. Több esetben szemüveget, és két esetben inzulin engedélyeztünk a közgyógyszerellátás terhére.

Napközi otthonainkban [a] gondozottak létszáma állandóan emelkedik. Jelenleg 213 gyermek veszi igénybe gondozásunkat. A Mártonszálláson létesítendő nyári napközi otthon szervezését megkezdjük, a fenntartáshoz államsegélyt is kaptunk.

A központi konyha zavartalanul ellátja a napközi otthonokban gondozott gyermekeket, s ezenfelül étkeztetésben részesít 92 arra rászoruló egyént.

Hadigondozottaink jelenlegi létszáma 624 személy, éspedig 304 hadirokkant, 311 hadiözvegy, és 9 hadigondozott családtag. A hadigondozottak országos felülvizsgálatát az Országos Hadigondozó Hivatal folyó hó 23-án elrendelte. A munkát elkezdjük, s az adott határidőre remélhetőleg el is tudjuk végezni.

A közegészségügyi helyzetről jelentem:

A fertőző betegségek terén a helyzet megnyugtatóan alakult, annak ellenére, hogy a városban március hó folyamán könnyebb lefolyású influenzajárvány zajlott le. Szövődményes eset négy került bejelentésre. Az elmúlt hónapok folyamán nagyobb számban jelentkezett vörheny is, már kevesebb számban és csökkenő mértékben fordult elő.

Egész[é]ben véve jelenleg fertőző betegségek szempontjából a helyzet teljesen kielégítő, különösen örvendetes, hogy a maláriaesetek is lényegesen csökkentek, eddig mindössze 1 maláriaeset került bejelentésre a múlt évi kilencsel szemben, ez annak tulajdonítható, hogy a malária leküzdése érdekében évek óta végzett munkálatokat az idén is folytattuk, ezzel kapcsolatban április 12-én megkezdődött újból a szúnyogok és legyek elleni permetezési munka. Remény van arra, hogy külföldi támogatással ez a munka még nagyobb arányokban folyhat, mint az elmúlt években, sőt kiterjed [a] bajai járás egész területére is. A hatósági orvosi kar munkáját nagymértékben vették igénybe a gümőkór elleni BCG-oltások előkészítése

és végrehajtása. Az oltás április hó 12-én kezdődött és április 30-án fejeződött be. A 20 év alatti korosztályok kerültek oltásra. Ezekből 64,6% jelent meg, akik közül az oltásra alkalmatlanok kiszűrése után BCG-oltásban részesült 1305 személy.

Az egészségvédelmi szolgálattal kapcsolatban jelentem, hogy annak működését a közönség állandóan nagymértékben veszi igénybe, havonta a tanácsadásokon megjelentek száma 1000-en felül van. Az egészségvédelmi szolgálattal kapcsolatban az an-golkór megelőzése érdekében az iskolákban csukamájolaj-akciót indítottunk. Ezzel kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy ezt a fontos gyógyszert, amelyet otthon a gyermekek kellemetlen íze miatt vonakodtak beszedni, az iskolákban egymás példáján felbuzdulva szívesen vették [be].

Az iskolafürdő a tanulók és a felnőttek rendelkezésére állt, és különösen a felnőttek növekvő mértékben veszik igénybe.

Az ivóvízellátás ellenőrzése céljából a város közkútjait rendszeres vegyi és bakteriológiai vizsgálat alá vetettük, a mélyfúrású kutaknál a helyzet kielégítő volt.

Az iskolafogászat működése zavartalanul folyik, az iskolás gyermekek egyszeri átvizsgálása és kezelése után, most már rövidesen sor kerülhet másodszori átvizsgálás[uk]ra és kezelés[ük]re. A jövőben az OTI-tagok gyermekei is az iskolafogászat körében fogják megkapni a szükséges fogkezelést.

A tüdő- és nemibeteg-gonddozó intézet[ek]nek változatlanul nagy a betegforgalma.

Az Országos Mentőszolgálat bajai mentőállomásával kapcsolatban rá kell mutatni arra, hogy a mentőállomás 1 gépkocsija az állandóan fokozódó igénybevételt nem bírja, kiegészítésként állandóan szükség van bérautó beállítására, éppen ezért szükség volna további mentőautók mielőbbi beállítására. A kérdéssel a város közigazgatási bizottsága is foglalkozott, és elhatározta, hogy újabb mentőautó mielőbbi beállítása érdekében megkeresi a népjóléti minisztert.

A szociális konyha által a napközi otthonoknak kiadott étkezés mind minőségi, mind mennyiségi szempontból kielégítő, a kalória értéke 1750–1800-ig váltakozik.

Közkórházunk átlagos napi beteglétszáma 620 [fő].

A városgazdasággal kapcsolatban a következőket jelentem:

A tavaszi vetési munkálatok április 30-ára befejeződtek az alábbi megosztás szerint:

Mátéházán zabból elvetve:	24	kat.	hold
burgonyából	6	”	”
napraforgóból	27	”	”
konvenciós kukoricaföld	<u>13</u>	”	”
Összesen:	70	kat.	hold

Ehhez hozzá kell vennünk az őszi vetést:

őszi búzából	30	kat.	hold
őszi árpából	<u>11</u>	”	”
Összesen:	41	kat.	hold

[Mind]összesen: 111 kat. hold

Kis-Pandúrban mákból elvetve:	7,5	kat.	hold
konyhakertésznek	3,6	”	”
zaboslucerna	10,0	”	”
zabosbükköny	19,1	”	”
konvenciós kukoricaföld	<u>3,3</u>	”	”
Összesen:	43,5	kat.	hold

Nagy-Pandúrban:

borsóvetés	5,8	kat.	hold
kukorica	62,2	”	”
lucernából	5,0	”	”
erdősítés	<u>80,0</u>	”	”
Összesen:	153,0	kat.	hold

Mátéházán a 30 kat. hold őszi búzára tavasszal kat. holdanként 50 kg pétisót hintettünk. A búza jelenleg közepes állapotban van. A 11 kat. hold őszi árpa a téli fagy miatt visszamaradt a fejlődésben. A 24 kat. hold zabvetés kifogástalan. A 6 kat. hold burgonya szépen fejlődik, sarabolása most vette kezdetét. A 27 kat. hold napraforgóban a répabogár által okozott kár jelentéktelen.

Kis-Pandúrban a 7,5 kat. hold mák közepesen fejlődik. Első sarabolása befejezést nyert, a kiegyezési munkálatok folyamatban vannak. A 3,6 kat. hold konyhakertésznek a korai káposztafélék, tök, uborka, babvetés, [és a] paradicsom ültetése befejeződött.

A 10 kat. hold zaboslucerna és a 19,1 kat. hold zabosbükköny közepes [fejlettségű].

Nagy-Pándúrban [az] 5,8 kat. hold sárguló borsón az eső sokat javított, közepesen fejlődik. A 62,2 kat. hold kukorica vetése április 30-ra lett befejezve, sarabolása megkezdődött. Az 5 kat. hold lucerna szépen fejlődik.

A városgazdaság részére a felszaporodott munkák elvégzéséhez vásároltunk 4 db ekekapát, összesen: 1551,90 Ft árban.

A városi kertészetben: a virágpalántázás, metszések, oltások, vetések, ezenkívül a kertészetben lévő 1 db ló ellátásának biztosítására 1500 n[égyszög]öl tengeri és 300 n[égyszög]öl takarmányrépa vetése befejeződött.

A Déry-kertben a palántaültetés befejezésével az élősövény nyírását végzik. A nyári virág kiültetések munkálatai e héten kezdődnek.

A városi kertészet a gyümölcsfák és [a] kertészetben szükséges permetezések elvégzéséhez vásárolt egy magasnyomású permetezőgépet, ezenkívül 1 db igáskocsit, melynek beszerzése azért vált szükségessé, hogy a kertészetben a lajttal való locsolást biztosít[s]uk.

Közellátásunkról jelentem:

Baján

a lisztből és kenyérből	ellátatlanok létszáma:	17 611 fő,
	ellátottak	„ 11 489 ”,
sertézsírból ellátatlanok	„	17 362 ”,
sertézsírből ellátottak	„	11 738 ”.

Az ellátatlan lakosság lisztből, kenyérből, valamint zsírból történő ellátása lényegében kedvező. Az összlakosság húsból történő ellátása jó. Ami a piaci áruk felhozatalát és a lakosság ellátását illeti, igen kedvező mennyiségben történ[ik] az áruk felhozatala.

Műszaki igazgatásunk köréből jelentem:

Közutak: Makadámútjaink karbantartásához 802 tonna zúzott kő és zúzalékanyag érkezett, mely kőanyagot a közutakra kiszállítottuk, és legnagyobb részét már fel is használtuk.

A Vaskúti úton május 5. és 22. napjai között a vámtól kezdődően 977 folyóméter hosszon az út hengerlése elkészült. Az úthengert az Államépítészeti Hivatal adta kölcsön a munkához.

A tervezett további 1200 m útszakasz hengerlését előreláthatóan csak a nyár végére tudjuk elvégezni, mert a szükséges kőanyag megérkezése előbb nem várható.

A többi közútjainkon a szokásos karbantartási munkák folynak. A megrendelt 2375 db andezit- és 3175 db bazaltfejkő megérkezett, azonban a januárban rendelt 149 tonna kiskockakövet, melynek szállítását május 31-ei határidőre vállalta a Kőbányaipari Nemzeti Vállalat, még nem kaptuk meg. A belterületi útszakasz átépítését a kiskockakő megérkezése után fogjuk vállalatba adni.

Az állatvásártéri útépítéshez szükséges 51 vagon követ megrendeltük.

Az építés- és közmunkaügyi miniszter által szervezett közmunkát május hó 3-án kezdtük meg, és ez a munka jelenleg is folyamatban van. Ennek a munkának a keretében kiköveztük a Liszt Ferenc utcát, szélesítettük a balparti komplejáró és a vasút közötti burkolatot, szélesítettük a Kálmán kir. utcai terméskőburkolatot, alaposan javítottuk a Bajcsy-Zsilinszky úti kiskockaburkolatot, előkészítettük az állatvásártéri útépítést, átburkoltuk a Damjanich utca és [a] Petőfi utca sarkát, továbbá több helyen kisebb útrendezési munkát végeztünk.

Járdaépítés céljára a tél folyamán készített 30/30 cm méretű betonlapok felhasználásával a Dózsa György út 12–48. sz. házak előtt 885 m² új járdaburkolatot fektettünk. A járdafektetés vállalatba adott munkája 19 971 Ft-ot tett ki.

A Dózsa György útról kikerült régi járdatéglák felhasználásával járdajavítási munkákat végeztünk a Kölcsey Ferenc, [a] Madách Imre, [a] Táncsics Mihály, [az] Engels Frigyes, [a] Petőfi Sándor, [és a] Batthyány Lajos utcákban.

[A] sétányutak közül a Déry-kert útjait és a Szent István téri sétányt terítettük murvával. A hal- és húspiac előtti tér és a vonatkeri sétányutak terítéséhez szükséges murvát megrendeltük.

[A] közvetlen járdák[on], utcáink egy részén, a salakozást folytattuk. A Kenderes torkolatát és a pandúr-szigeti zsilipet javítottuk. [A] halpiac előtti járdát és vízlefolyót javítottuk. Vállalatba adtuk a Marx téri csatornázás és a vonatkerti járdafektetés munkáit. Mindkét munka folyamatban van.

Magasépítési vonalon: A volt Nemzeti Szálló épületének leg-szükségesebb állagmegóvó munkáit elvégeztettük. A nagy helyreállítás munkáinak megtervezésével az 1/3 rész tulajdonának megszerzése után, nyomban megbíztuk a MATI szegedi kirendeltségét. A terv és [a] költségvetések elkészültek, azokat május hóban megkaptuk, úgyszintén V. 14-én a MATI-val kötendő szerződéseket is. Ezeket V. 19-én a Tervhivatal jóváhagyta. A kivitelező Nemzeti Vállalatot a központ V. 18-án kijelölte, a vele kötendő szerződést 5 példányban elkészítettük, és a N. V. központjának megküldtük. Mindenképpen arra törekedtünk, hogy a munkák minél előbb meginduljanak.

Szeszgyárunk helyreállítása Mátéházán a befejezés előtt áll. [A] gépeket rendbe hoztuk, [a] szíjakat felszereltük, az épület rendben van, most néhány berendezési tárgy és alkatrész elkészülését várjuk a pesti üzemektől, azután a gyárat üzembe lehet helyezni. A majorbéli iskolahelyiségeket még IV. 13-ára, munkaversenyben helyreállítottuk.

A Bokodi út melletti erdőben lévő erdészlakot teljesen helyreállítottuk és beköltözhetővé tettük.

Tatarozásokat végeztettünk a Bokodi úti, [a] Szeremlei u. és [a] szentistváni vámnál. A Parti u. 9. sz. bérházban illemhelyeket és fűskamrákat létesítettünk, a vöröskereszttéri óvodában sertésolat és belső kerítést. A sz[en]tistváni napközi otthont tataroztuk. Ahol kellett, hintákat szereltünk fel.

A kertekben 4 vagon murvát terítettünk el, és további 2 vagonnal érkező murvát fogunk még eltergetni a halászcsernok előtt, és a parkokban. A Vorosilov-kert kerítésének javítását vállalatba adtuk, úgyszintén a Déry-kert padjainak javítását, mázolását is.

Közkútjaink fúrására 80 000 Ft-ot befizettünk az OVH-nak, aki a munkákkal közvetve Medve István fűró mestert bízta meg. A munkák hamarosan megindulnak. Elsősorban a kiscsávolyi óvoda tönkrement kútját fúrjuk újra. Ezenkívül 4 új kút készült még a külső városrészekben.

Hadifogoly-émlékművünk befejezés előtt áll.

Jelenleg állami munkák is folynak városunkban: a NOSTRA-tárház befejezése, a laktanyák helyreállítása, [a] gazdasági iskola helyreállítása, és főként a Duna-híd pilléreinek helyreállítása. A kereskedelmi fiúiskola annyira elkészült, hogy oda az iskola már be is költözött.

Kisebbségi mértékű magánépítkezés is folyik.

Ez évben eddig 17 építési engedélyt kértek. Rövid úton 25 db engedély ment ki.

Az orosz katonai temető sírjait lefényképeztük, és a fényképeket a rendelet szerint a Belügyminisztériumba felterjesztettük.

Baja város gázgyára működéséről jelentem: Április hó folyamán a Székesfehérvári Légszuszogó által kiselezett, és ócskavasárban megvásárolt gázszívónak [a] megjavítását végeztük el, hogy a gázgyárban felszerelt meghibásodott és ideiglenesen rendbe hozott gázszívónkkal kicserélhessük, és az utóbbit is megjavítva, tartalékszívóként tárolhassuk, mert szívóberendezés nélkül gázgyári üzemünket fenntartani nem tudnánk. Megkezdtük április hó folyamán újból a hálózati gázömlések vizsgálatát és felkeresését. Május hónapban a magyar szenek nagy kéntartalma folytán kilyukadt gőzkazánunkat szereltük le és kapcsoltuk be a tartalék gőzkazánt, előbbinek [a] javítása pedig most folyik. A Kamarás-Dunába betorkolló esővízcsatornánk a partszakadás folytán összetört, ennek megjavítását és ezzel kapcsolatban a beszakadt part rendbe hozását végeztük. [A] fentiekén kívül most folyik tovább a hálózati gázömlések felkeresése, és az újjáépített székesfehérvári gázszívó beépítése.

Pénzügyi igazgatásunk köréből jelentem:

Háztartásunk helyzete folyó hóban kissé megnehezült, mert eddigi tartalékainkat a fokozott ütemben meginduló munkálatok költségei felemésztették. Ezért államsegélyünk folyósítását kellett

kérnünk, és kérelmünkre május hóra 125 000 forintot meg is kapunk. Így a beruházási munkák folytatásának nincsen akadálya.

1947–48. évi zárszámadásaink elkészültek, 1950. évi költségvetésünk munkálatait megkezdtük.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs. Kérem jelentésem tudomásulvételét.

A polgármesteri jelentéshez hozzászóltak: Simon István, aki egy újabb mentőautó beszerzésének szükségességét említi, majd a kutak kérdésével foglalkozik.

Kapitány Istvánné felszólalásában a Kiscsávolyban levő disznóhizlalda eltávolítását kéri.

Nagy János szóvá teszi, hogy a Koppányi út, illetve a Csatorna híd vége nagyon rossz állapotban van. A híd végén levő lezökkenő miatt veszélyes a rajta való járás. Kéri, hogy keressék meg ez ügyben a csatornatársulatot, hogy ezt megjavíttassa.

Szóvá teszi, hogy a doboló elég rosszul végzi a kötelességét.

Horváth Mihály a VII. és VIII. kerület lakosainak érdekeit terjeszti elő. A Monostori úton egy 200 m[éter]es lefolyócsatorna készítését kéri. A Róka u. északi részének feltöltését. A Szőlő utcában egy darabon be van vezetve a villanyvezeték. A hálózat kibővítése azonban megszakadt. Erre vonatkozó intézkedést kér. Ugyancsak a Szőlő utcába egy új kút létesítését kéri. A kisállomásnál van egy darab út, amely homokos, így azon közlekedni nem tudnak. A Bokodi úton villanyvilágítást kér. Az út portalanítását kéri a lakosság. Annyira nagy a por, hogy ablakot nem lehet nyitni.

Egyébként a maga részéről a polgármesteri jelentést pártja nevében elfogadja.

Slezák János a Szentjánoson a nagy mennyiségű víz levezetésére egy levezetőcsatorna megépítését kéri. És megemlíti az iskolajárda előtti rész kövezését.

Majd pedig a polgármester részletesen válaszolt valamennyi felszólalásra, és kijelentette, hogy a rá váró feladatoknak eleget fog tenni, különösen azoknak, amelyeket a választásokkal kapcsolatban vállaltak.

Főispán a vitát lezárja, és a törvényhatósági bizottság a polgármesteri jelentést egyhangúan elfogadja.

Eredeti jegyzőkönyvi bejegyzés, gépelt tisztázat. MNL BKML XXI. 501. Baja Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 1068/2. Kig. 1949. szám; sz. n. kgy. jkvi szám (53–63. o.); Fogalmazvány, gépelt irat, tintás, ceruzás, gépelt rájegyzésekkel, aláírás nélkül. MNL BKML XV. 33. Bajai múzeumi gyűjtemény (Borsay-gyűjteménye) Városok Szövetsége. Polgármesteri jelentések 1903–1949. 7073. ksz. [1068/2. Kig. 1949. szám] (1–9. o.)

A KÖZIGAZGATÁSI BIZOTTSÁGHOZ INTÉZETT POLGÁRMESTERI JELENTÉSEK

1.

Baja, 1949. január 18.

Baja város polgármesterétől a Közigazgatási Bizottságnak

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Közigazgatásunk időközi állapotáról a következőket jelentem:

Közigazgatásunk menete az elmúlt időszakban általánosságban kielégítő volt. Nehézség, akadály vagy rendkívüli eset, amely miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem, nem fordult elő.

I. fokú Iparhatóságunk az elmúlt hónapban kiadott 10 iparigazolványt, ebből

férfiszabó	1,
asztalos	1,
építőanyag-ker[eskedő]	1,
gyümölcs-, zöldség- [kereskedés]	1,

szövött, rövidáru			
[kereskedés]	1,		
vegyeskereskedés	1,		
gyapjú-, toll-, nyersbőrkereskedés	1,		
dohányárusítási			
mellékcikk-kereskedés	1,		
kerékpármegőrzés	1.		
<u>4 iparengedélyt, ebből:</u>			
zsibárusüzlet	1,		
korcsma	1,		
sütő	1,		
sörkereskedés	1.		
<u>Iparváltozás 48 esetben volt.</u>			
<u>Szünetelés: 16.</u>			
fodrász	1,	szövöttáru-kereskedés	2,
asztalos	1,	papucsos	1,
lakatos	1,	gyümölcs-, zöldségker[eskedés]	2,
bognár	1,	betonárak készítése	1,
élelmiszerkereskedés	1,	kézi horgolású mellények készítése	1,
csomagolóladák			
előállítás	1,	cipész	1,
gépjármű-kereskedés	1.	kovács	1.
<u>Lemondás: 19.</u>			
kádár	1,	gabona, mag, hüvelyes nagykereskedés	1,
szobafestő	1,		
férfiszabó	1,	mezőgazd[asági] termény- és termékkereskedés	1,
rövidáru, textilmaradék	1,	cipész	1,
korcsma	3,	dohányáru mellékcikk- [kereskedés]	1,
molnár	1,	cukorka-nagykereskedés	1,
vegyeskereskedés	1,	lakatos	1,

építési vállalkozó	[3].	sütő	1.
<u>Özvegyi jog:</u> 1.			
kerékpármegőrzés	1.		
<u>Üzletáthelyezés:</u> 3.			
hentes és mészáros	1,		
fodrász	1,		
sütő	1.		
<u>Névváltozás:</u> 1.			
mészáros és hentes	1.		
<u>Szüneteltetett ipar, kereskedés ismét gyakorlása:</u> 3.			
szappanfőző	1,		
cipész	1,		
mészáros és hentes	1.		
<u>Egyéb változások:</u> 6.			
gyári munkakönyv	13 db		
házi cselédkönyv	33 ”		
vándoripar-eng[edély]	1 ”		
tanoncszerződés	1 ”		
gazdasági			
munkásigazolvány	1 ”.		

Jelentem, hogy [1948.] december 18-án Baja város főispánja számonkérőszéket tartott, amelynek [az] eredménye még kedvezőbb volt, mint a november hónap folyamán tartott hivatalvizsgálat eredménye, mert a hátralék ez alkalommal lényegesen kevesebb volt.

Jelentem, hogy a kormányzat 1949. évi január hó 1-jével adóhivatalunkat államosította. Az új állami adóhivatalnak a vezetője Szélig Gyula. Az államosítással kapcsolatos teendők simán és zökkenőmentesen folytak. A magam részéről mindenben a legnagyobb készséggel voltam segítségére az új állami adóhivatal vezetőségének az átmenetnek minél jobb megoldhatása céljából.

Jelentem végül, hogy a közigazgatási tisztviselőknek jelentős munkatöbbletet jelent a most folyó népszámlálás, amelynek záró munkálatait végezzük jelenleg. A népszámlálást nagy alaposággal igyekeztünk levezetni. Az összeírókat, felülvizsgálókat előadásokkal, fejtágítókkal, stb. alaposan kiképeztük, hogy munká-

jukat mentől tökéletesebben tudják elvégezni. A munka nagy jelentőségét érezzük, és jól tudjuk, hogy a kormányzat elgondolása szerint ez a munka képezi [az] elméleti alapjait az elkövetkezendő ötéves tervnek.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi január hó 18.

Polgármester nevében:
[Aláírás nélkül] tanácsnok

Határozat:

A közigazgatási bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul veszi. Irattárba!

Baja, 1949. évi január hó 18.

[Aláírás nélkül] előadó
Babics [József] elnök

Felzetén tintával: Közig. Bizottság. Ér. 1949. január 18. 8/kib.
1949. sz. Kiadó: Irattárba!

Eredeti tisztázat, írógéppel írt irat, tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 8/1949. szám

2.

Baja, 1949. február 17.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Közigazgatásunk időközi állapotáról a következőket jelentem:

Közigazgatásunk menete az elmúlt időszakban általánosságban kielégítő volt. Nehézség, akadály vagy rendkívüli eset, amely

miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem, nem volt.

I. fokú Iparhatóságunk az elmúlt hónapban kiadott:			
<u>8 iparigazolványt, ebből:</u>	<u>Megszűnés:</u>		8.
fényképész	1, férfiszabó		1,
fodrásüzlet	2, gyapjúfonó és kártoló		1,
gyapjúkártoló és fonó	1, kézzel végzett kötés		
dohányárusítási mellék-	és horgolás		1,
cikkekkel kereskedés	2, bérkocsi		1,
tejtermékáru-,			
gyümölcs-, bor-,			
sörkereskedés	1, paprika-, gesztenye-		
	kereskedés		2.
papír, írószer, dohány-			
árudai mellékcikkekkel			
kereskedés	1,		
<u>Iparengedély:</u>	2. szövött-, zsák-, ponyva-,		
kőműves	1, fonáláru-kereskedés		1,
nyomda	1. bábsütő, cukorka és		
	alvékészítő		1.
<u>Iparváltozás 35 esetben volt.</u>			
<u>Szünetelés:</u>	20.	<u>Özvegyi jog:</u>	2.
kötött, divatáru,		mészáros és hentes	1,
rövidáru ker[eskedés]	1,	szűcs	1.
paprikakereskedés	2,	<u>Egyéb változások:</u>	2.
cukorka, déligyümölcs,		Kiadott Iparhatóságunk	
húsító-ital [kereskedés]	1,	továbbá 11 gyári munka-	
bérkocsifuvar[os]	1,	könyvet és 19 háztartási	
bognár	1,	alkalmazotti könyvet.	
cipész	1,	Jelentem, hogy a népszám-	
női kalapkészítő	1,	lálási munkálatokat	
kőművesmester	1,	befejeztük, és az anyagot	
asztalos	2,	időben felterjesztettük.	
kötélgyártó	2,	Jelentem továbbá, hogy	
gyapjúkártoló és fonó	1,	február 4-én a bajai dunai	
bognár	1,	híd helyszíni bejárása	

bádogos	1, megtörtént. A megindult
női szabó	2, munkálatok jelentősen és
fodrász	1, fokozódó mértékben
szűcs	1, csökkentik a bajai munka-
<u>2 esetben volt</u>	nélküliséget.
<u>üzletáthelyezés:</u>	
asztalos	1, Egyéb jelentenivalóm az
kötött, szöv[ött	elmúlt időszakra vonatko-
rövidáru kereskedés]	1. zóan nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi II. 17.

Polgármester nevében:
Dr. Dobó [Gusztáv] tanácsnok

[Felzet:]

Közigazgatási Bizottság

Érk. 1949. február hó 17.

30 Kib. 1949. szám

Határozat:

A közigazgatási bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul veszi.

Irattárba!

Baja, 1949. évi február hó 17.

Dr. Dobó [Gusztáv]
előadó

Babics [József]
elnök

Kiadó: Irattárba.

Eredeti tisztázat, írógéppel írt irat, tintával írt aláírásokkal. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 30/1949. szám – alapszám: 8/1949.

3.

Baja, 1949. április 21.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Közigazgatásunk menetéről az elmúlt időszakra vonatkozóan a következőket jelentem:

Közigazgatásunk menete az elmúlt időszakban általánosságban kielégítő volt. Nehézség, vagy olyan rendkívüli eset, amely miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem, nem fordult elő.

I. fokú Iparhatóságunk az elmúlt hónapban kiadott:

<u>8 iparigazolványt, ebből:</u>	<u>Iparlemondás, megszűnés,</u>	
	<u>bevonás:</u>	21.
molnár	1, cipész	2,
hentes és mészáros	1, villanyszerelő	1,
műszerész	1, borbély, fodrász	1,
rövidáru, bazár,	kávémérés	1,
kegytárgyker[eskedés]	1, szappanfőző	1,
dohányárusítási mellék-	kis[ebb] kőműves	1,
cikkek ker[eskedése]	2, gyapjúfonó és kártoló	1,
hajfonatker[eskedés]	1, gépjavító üzem	1,
cukorkakereskedő	1. korcsma	1,
<u>1 iparengedélyt, ebből:</u>	sütő	1,
zsibárusüzlet	1. mezőgazd[asági] termény-	
<u>40 iparváltás volt, ebből:</u>	nagyker[eskedő]	1,
<u>szünetelés:</u>	14, gyümölcs, zöldség, baromfi	
fogtechnikus	1, nagykeresk[edő]	1,
cipész	2, háztart[ási] üveg, porcelán,	
férfiszabó	1, díszműáru nagykeresk[edő]	1,
női szabó	3, műszaki gép, vas- és fémáru	
gyapjúfonó és kárt[oló]	1, nagykereskedés	1,

kőművesmester	1, pipere, háztart[ási] kötél,	
lakatos	1, rövidáru ker[eskedés]	1,
mészáros és hentes	2, gyümölcs, zöldség	
óra, ékszer, stb.	ker[eskedés]	2,
nagykereskedő	1, rövid[áru], bazár, kegytárgy-	
konyhakerti vetemé-	ker[eskedés]	2,
nyek, zöldség, baromfi,	papír, írószer, stb.	
ker[eskedő] továbbá	ker[eskedés]	1.
gyümölcs, tejtermék	1. Kiadott iparhatóságunk	
<u>A szüneteltetett ipar</u>	<u>34 gyári munkakönyvet,</u>	
<u>ismét gyakorlásának</u>	<u>17 házi cselédkönyvet,</u>	
<u>megkezdésére</u>	<u>34 gyári munkakönyvet,</u>	
<u>bejelentés:</u>	<u>és 3 gazdasági cselédkönyvet.</u>	
bognár	2. Az elmúlt időszakban	
kőművesmester	1. tisztviselőink számára	
<u>Társas viszonyból</u>	jelentős munkatöbbletet	
<u>kilépés:</u>	1. jelentett az országgyűlési	
építőanyag-kereskedés	1. képviselőválasztói névjegyzék	
<u>Üzletáthelyezés és</u>	helyesbítése, továbbá a	
<u>egyéb:</u>	2. névjegyzék leírása,	
villanyszerelő	1. amelyet tisztviselőink	
cipész	1. rohammunkával végeztek el.	

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb előadni valóm nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi április hó 21.

[dr. Lovászné] főjegyző, előadó

[Felzet:]
Közigazgatási Bizottság
Érk. 1949. április hó 21.
83 Kib. 1949. szám

Határozat:

A közigazgatási bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul veszi.

Irattárba!

Baja, 1949. évi április 21.

Dr. Lovászné előadó

Dr. Fábíán László elnök

Kiadó: Irattárba.

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, aláírás nélkül, felzetén tintával írt aláírásokkal. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 83/1949. szám – alapszám: 8/1949.

4.

Baja, 1949. május 23.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Közigazgatásunk menetéről az elmúlt időszakra vonatkozóan a következőket jelentem.

Közigazgatásunk menete az elmúlt időszakban általánosságban kielégítő volt. Akadály, vagy olyan nehézség, amely miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem, nem fordult elő.

Mielőtt [a] szűkebb értelemben vett beszámolómrá térek, mindenekelőtt néhány szóval szeretnék beszámolni az országgyűlési képviselőválasztás bajai eredményeiről.

Az országgyűlési képviselőválasztások országosan és helyi viszonylatban is a Népfront óriási győzelmével végződtek.

Baján összesen 18 195-en szavaztak le; a névjegyzékben szereplők 95,7%-a.

A Népfront ellen 49-en szavaztak, 47 szavazat pedig érvénytelen volt. Így Baján a Népfontra 18 099 szavazat esett.

A továbbiakban jelentem: I. fokú Iparhatóságunk az elmúlt hónapban kiadott:

8 iparigazolványt, ebből: Üzletáthelyezés és egyéb: 1, ebből:
 ékszerkereskedés 3, szövöttáru-kereskedés 1.
 bazáráru-kereskedés 2,
 cukorka-, gyümölcs- Özvegyi jog: 5, ebből:
 stb. kereskedés 2, fogműves 1,
 zöldség-, tojáskeres-
 k[edés] 1. hentes és mészáros 1,
 csizmadia 1,
3 iparengedélyt, ebből: papucsos 1,
 ószerkereskedés 1, szövött-kötött-rövidáru-
 hordári tevékenység 1, kereskedés 1.
 szeszésital-ügynökség 1.

Iparlemondás, megszűnés.
30 iparváltozás volt. bevonás: 11, [ebből]:
 szünetelés 10, villanyszerelő 1,
 asztalos 2, bérfavágó motorral 1,
 cipész 1, cipész 1,
 csizmadia 2, szobafestő 1,
 bognár 1, kőfaragó 1,
 női szabó 1, korcsma 2,
 ácsmester 1, szövöttáru-keresk[edés] 2,
 zsibárusüzlet 1, élelmiszer-, háztart[artási]
 ált[alános] keres- k[ereskedés] 1,
 k[edelmi] ügynökség 1. női-férfi ruha stb. k[ereskedés] 1.
Szüneteltetett ipar Kiadott iparhatóságunk
ismét gyakorlásának 28 gyári munkakönyvet,
megkezdésére munkakönyvet, 13 házi cseléd-
bejelentés: 3, ebből: könyvet és 1 munkásigazolványt.

mészáros és hentes 1,
női szabó 1,
fodrász 1.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan nincs.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi május hó 23.

[Dr. Lovász Györgyné] főjegyző

[Felzet:]

8/1949.

Közigazgatási Bizottság

Érk. 1949. május 23.

102 Kib. 1949. szám

Határozat:

A közigazgatási bizottság a polgármester időszaki jelentését tudomásul veszi.

Irattárba.

Baja, 1949. évi május hó 23.

Dr. Lovászné előadó

Dr. Fábián László elnök

Kiadó: Irattárba.

Eredeti tisztázata, írógéppel írt irat, aláírás nélkül, felzetén tintával írt aláírásokkal. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 102/1949. szám – alapszám: 8/1949.

5.

Baja, 1949. július 20.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Közigazgatási Bizottság!

Közigazgatásunk június havi működéséről az alábbiakat jelentem:

Babics József polgármester 1949. évi június hó 21-én részben betegsége miatt, részben a pártból történt kizárása folytán

közigazgatásunkból kivált. Az 1949. évi július hó 11-i törvényhatósági közgyűlés Babics József polgármesternek végelbánás alá vonását határozta el. Mindezek folytán 1949. június hó 22-e óta a polgármesteri teendőket dr. Lovász Györgyné polgármester-helyettes-főjegyző látja el.

Egyébként közigazgatásunknál az elmúlt időszakban semmi-féle olyan akadály vagy nehézség nem merült fel, amely miatt a közigazgatási bizottság külön intézkedését kellett volna kérnem.

I. fokú iparhatóságunk működéséről jelentem:

Június hó folyamán iparhatóságunk kiadott: 5 iparigazolványt, ebből ékszerkereskedés 2, gyümölcs, zöldség, stb. 3.

1 iparendélyt, ebből zsibárusüzlet: 1.

Iparváltozás 41 esetben történt, ebből szünetelés: 12.

Fodrász 1, asztalos 1, szálló 1, kőművesmester 3, textil-, divat-, rövidáru-kereskedés 1, folyóirat-terjesztés és hírlapbiz[omány] 1, vegyeskereskedés 1, élőállat /sertés, marha, ló/ kereskedés 1, hal-kereskedés 1, fűszer, illatszer, házt[artási] cikk, textilügynök 1.

Szüneteltetett ipar ismét gyakorlásának megkezdésére 7 bejelentés történt, éspedig női szabó 2, asztalos 2, gyümölcs, zöldség, baromfi, stb. ker[eskedő] 3.

Üzemáthelyezés és egyéb: 2 esetben fordult elő, ebből:

fűszerkereskedés 1, szövöttáru és rövidáru-kereskedés 1.

Özvegyi jogon folytatott ipar: 1 csizmadia.

Iparlemondás, -megszűnés, -bevonás 16 esetben történt, éspedig: cipész, csizmadia, papucsos 1, borbély 1, cementáru-készítő, téglá-, cserépgyártás 3, téglá-, cserépegetés 2, mészégetés 1, rum, likőr, szeszitalok előállítás 1, női szabó 1, női divatkalap-készítő 1, vegyeskereskedés 2, fűszernagykereskedő és rövidáru-nagykereskedő 1, korcsma 1, építés, tüzelőanyag-keresk[edő] 1.

Közkereseti társaságból való kilépés: 1.

Egyéb változás: 2.

Kiadott iparhatóságunk még 57 gyári munkakönyvet, 4 háztartási alkalmazotti munkakönyvet, 1 munkásigazolványt, 1 fagy-laltárus eng[edélyt] és 1 vándoripar-engedélyt.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi július hó 20.

Gellért [Viktória]

Dr. Lovászné
polgármester-h[elyettes], főjegyző

[Felzet:]

139/Kib. 1949.

Határozat:

Baja thj. város közigazgatási bizottsága 1949. évi július hó
20-i ülésében tudomásul vette.

Irattárba.

Baja, 1949. évi júl. 20.

Dr. Fábrián László főispán, elnök

*Eredeti tisztázat, írógéppel írt irat, tintával írt aláírásokkal. MNL BKML
XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 139/1949. szám –
alapszám: 8/1949.*

6.

Baja, 1949. augusztus 29.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Közigazgatási Bizottság!

Mindenekelőtt jelentem, hogy Baja város törvényhatósági bizottsága 1949. évi augusztus 19-i közgyűlésében, a belügyminiszter úr leirata értelmében Wehring Péter bajai lakost ünnepélyes keretek között a polgármesteri székbe beiktatta.

Jelentem továbbá, hogy az elmúlt időszakban közigazgatásunkban semmiféle nehézség, akadály vagy rendkívüli eset, amely miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem, nem fordult elő.

I. fokú Iparhatóságunk július havi működéséről az alábbiakat jelentem:

Iparhatóságunk kiadott 1 iparigazolványt, ebből fehérnemű-készítő 1; kiadott 3 iparengedélyt, ebből korcsma 1, kávémérés 1, kifőzés 1.

Iparváltozás 40 esetben volt, ebből:

iparszünetelés: 13, éspedig

kövező, épít[ési] vállalkozó 1,

papucsos 1,

gyapjúfonó, kártoló 1,

szobafestő 1,

asztalos 2,

cukorka-gyümölcskeresk[edő] 3,

hűsítő italker[eskedő] 1,

bazáráru-keresk[edő] 1,

mezőgazd[asági] termény-ker[eskedő] 1,

kötött-szövöttáru-ker[eskedő] 1.

Szüneteltetett ipar ismét gyakorlásának

megkezdésére bejelentés: 4, ebből:

férfiszabó 1,

cipész 1,

kőműves 1,

kézi horg[olású] mellények,

szőnyegek, stb. előállítás 1.

Üzletáthelyezés 3 esetben volt, éspedig:

sütő 1,

fodrász 2.

Iparlemondás, megszűnés, bevonás: 19.

cipész 1,

kovács 2,

kötélgyártó 2,

betonáru készítése 1,

gyapjúfonó és kártoló 2,

fatalpkészítő 1,

kifőzés	1,
fűszeráru-nagyker[eskedő]	1,
bornagykeresk[edő]	1,
építőanyag-ker[eskedő]	1,
élőállat-ker[eskedő]	1,
papírnagykeresk[edő]	1,
fanagykeresk[edő]	1,
bélyegkeresk[edő]	1,
zöldség stb. ker[eskedő]	1,
déligyümölcs-ker[eskedő]	1.
Egyéb változás:	1.

Kiadott Iparhatóságunk 94 gyári munkakönyvet, 6 háztartási alkalmazotti könyvet, és 1 munkásigazolványt.

Az elmúlt időszakra vonatkozóan egyéb jelentenivalóm nincs, kérem jelentésem tudomásulvételét.

Gellért V[iktória]

[Dr. Lovász Györgyné]
polgármester-helyettes, főjegyző

[Felzet:]

Baja thj. Város Közigazgatási Bizottsága

156 Kib. 1949. szám

Érk. 1949. augusztus 29.

Határozat:

Baja thj. város közigazgatási bizottságának 1949. évi augusztus hó 29. napján tartott ülésében tudomásul vette.

Baja, 1949. augusztus 29.

[Dr. Lovász Györgyné]
főjegyző, előadó

Dr. Fábíán László
főispán, elnök

Eredeti tisztázat, írógéppel írt irat, eltévesztett címzéssel, aláírás nélkül, felzetén tintával írt aláírással. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 156/1949. szám – alapszám: 8/1949.

7.

Baja, 1949. szeptember 26.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Tisztelettel jelentem, hogy az elmúlt hónapban semmiféle olyan rendkívüli eset vagy akadály nem merült fel, amely miatt a közigazgatási bizottság azonnali intézkedését kellett volna kérnem.

1949. évi augusztus hó 19. napján Baja város törvényhatósági bizottsága a belügyminiszter úr előzetes engedélye alapján a polgármesteri székbe beiktatta Wehring Péter polgármestert.

Itt jelentem azt is, hogy lakásínségünk enyhítésére a város polgármesterének és polgármester-helyettesének irányításával, és vezetésével, a városi alkalmazottakból több brigádot alakítottunk, akik példás szorgalommal, a hivatalos időn túl végzik az ún. lakáskataszteri munkálatokat, illetve végigjárják a város valamennyi lakását és azokról vázrajzot készítenek, és egyúttal összeírják a bentlakókat is. Ennek segítségével igazságosan és megfelelően tudunk majd mindenkit lakáshoz juttatni.

Jelentem továbbá, hogy az I. fokú közigazgatási rendészeti hatóságunk 1949. évi augusztus hónapban

7 iparigazolványt adott ki, ebből:

fényképész	1,
kerékgyártó	1,
mázoló	2,
mezőgazd[asági] gépkeresk[edő]	1,
ékszerkereskedő	1,
sütőipari term[ék]ker[eskedő]	1.
Kiadott továbbá 3 iparendélyt, ebből:	
ingatlanközvetítő	2,
zsibárus	1.

Iparváltozás	44, ebből:
iparszüneteltetés	18,
tetőfedő	1,
asztalos	3,
mázoló	1,
szobafestő	1,
villanszerelő	1,
autószerelő	1,
férfiszabó	1,
helyi szekérfuvarozó	1,
cementáru-készítő	1,
ládagyár [sic!]	1,
ciánozó	1,
zsibárusüzlet	1,
vegyeskereskedés	1,
építő-tüzelőanyag-ker[eskedő]	1,
mészégető	1,
kötött-, szövött-, rövidáru-keresk[edő]	1.
Szüneteltetett ipar ismét gyakorlásának megkezdésére bejelentés:	6, ebből:
mész, cement és faszénkeresk[edő]	1,
kisebb kőműves	1,
fényező és mázó	1,
kocsigyártó	1,
villanszerelő	1,
baromfi-, gyümölcs-, zöldségker[eskedő]	1.
Üzletáthelyezés	5, ebből:
sütő	1,
ernyőkészítő	1,
gombbehúzó	1,
szövöttáru-keresk[edő]	1,
asztalos	1.

Özvegyi jog	2, ebből:
szikvízkészítő	1,
szövött-, rövidáru-nagy- ker[eskedő]	1.
Iparlemondás, megszűnés, bevonás	13, ebből:
asztalos	1,
bognár	1,
fa- és játékaru-készítő	1,
cipész	4,
papucsos	1,
női szabó	1,
vendéglő	1,
kocsmá	1,
szövött- és rövidáru-keresk[edő]	1,
általános kereskedelmi ügynökség	1.

Kiadott iparhatóságunk továbbá 81 darab gyári munkakönyvet, 10 darab háztartási alk[almazotti] könyvet, 1 fagylaltengedélyt, 1 vándoripar-engedélyt, 2 hajtási jogosítványt, 1 munkásigazolványt.

Munkakönyvbe 233 esetben történt bejelentés, és munkakönyvbe 145 esetben történt kijelentés.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan nincs. Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Baja, 1949. évi szeptember hó 26.

Polgármester nev[ében:]
Dr. Dobó [Gusztáv] tan[ácsnok]

[Felzet:]

Kib.

Érk. 1949. év. szept. 26.

Kib. 170 – 1949.

Határozat:

Baja thj. város közigazgatási bizottsága a polgármester időszaki jelentését tudomásul vette.

Baja, 1949. évi szept. 26.

Dr. Fábíán László főispán, elnök

Eredeti tisztázata, írógéppel írt irat, felzete és az aláírások tintával írtak.. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 170/1949. szám – alapszám: 8/1949.

8.

Baja, 1949. október 17.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Elnök Úr!

Közigazgatási Bizottság!

Tisztelettel jelentem, hogy az elmúlt hónapban semmiféle olyan rendkívüli eset vagy akadály nem merült fel, amely miatt a közigazgatási bizottság azonnali intézkedését kellett volna kérnem.

Jelentem, hogy 1949. évi szeptember hónapban I. fokú közigazgatási rendészeti hatóságunk kiadott:

5 iparigazolványt, ebből:	Üzletáthelyezés:	4, ebből:
gyermekjátékszer-készítés 1,	fűszer-, csemege-	
toll- és használtruha-	keresk[edés]	1,
keresk[edés]	2, ékszerkereskedés	1,
vegyeskereskedés	1, órás	1,
dohányárusítási mellék-	vegyeskereskedés	1.
cikkekkel kereskedés	1. Özvegyi jog:	1.
	molnár	1.
2 iparendélyt, ebből:	Közkereseti társaságból	
kifőzés	2. kilépés:	1.
	asztalos	1.

43 esetben volt ipar- váltkozás, ebből:		Iparlemondás, megszűnés,	
iparszünetelés	14,	bevonás:	15.
szíjgyártó	1,	asztalos	2,
órák	1,	cipész	3,
női szabó	1,	női szabó	1,
asztalos	1,	élelmiszer- és cukorka-	
kisebb kőműves	1,	keresk[edő]	1,
tetőfedő	1,	bazáráru-kereskedés	1,
fehértanúvarró	1,	építőanyag-kereskedő	1,
gyapjúkártoló és fonó	1,	gyümölcs-, baromfi-,	
ékszerkereskedő	1,	zöldségkeresk[edő]	2,
csónaképítő	1,	szövött-, kötött-, rövidáru-	
mész-, cement- és faszén-		nagyker[eskedő]	1,
keresk[edő]	1,	vegyeskereskedő	1,
műtrágya-, növényvédel-		ingatlanközvetítő	2.
miszer-ker[eskedő]	1,	Gyári és segédi	
kertgaz[asági] fel-		munkakönyv kiadva:	39.
sz[erelési] szaküzlet	1,		
magkereskedés	1,	Hajtási igazolvány:	1.
szüneteltetett ipar		Háztartási alkalm[azotti]	
ismét gyakorlásának		könyv:	3.
megkezdésére		Mezőgazd[asági]	
bejelentés:	8,	munkásigazolvány:	3.
ebből:			
tetőfedő	1,	Munkakönyvbe bejelentés	
női divatkalap-k[észítő]	1,	történt:	111 esetben.
papucsos	1,		
mázoló	1,	Munkakönyvbe kijelentés	
szobafestő	1,	történt:	113 esetben.
női szabó	2,		
cukorkakeresk[edő]	1.		

Végül bejelentem a Közigazgatási Bizottságnak, hogy a földművelésügyi miniszter közérdekből Baja városban is elrendelte a birtokrendezést. A Birtokrendező Bizottság 1949. évi szeptember

hó 27-én kezdte meg Baján a működését, és a munkálatokat ütemtervszerűen végrehajtotta. A bizottság október 15-én szüntette meg Baja város területén a működését.

Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan nincs.
Kérem jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1949. évi október hó 17.

[Aláírás nélkül] előadó

[Felzet:]
193 Kib. 1949. szám
Érk. 1949. okt. 17.

Határozat:

A közigazgatási bizottság a polgármester időszaki jelentését teljes egészében tudomásul veszi.

Irattárba.

Baja, 1949. évi október hó 17.

[Aláírás nélkül] előadó

Dr. Fábíán László
főispán, elnök

Fogalmazvány, írógéppel írt irat, aláírás nélkül, felzetén tintával írt rájegyzéssel és aláírással. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 193/1949. szám – alapszám: 8/1949.

9.

Baja, 1949. december 27.

**Baja város polgármesterétől
a Közigazgatási Bizottságnak**

Főispán Úr!
Közigazgatási Bizottság!

Mindenekelőtt tisztelettel bejelentem, hogy Baja város Sztálin 70. születésnapja alkalmából szobrot vásárolt, és azt a róla elnevezett Sztálin-kertben helyezte el. A szobrot 1949. évi december hó 20-

án nagy tömeg jelenlétében lepleztük le. A leleplezést megelőzően fáklyás felvonulás volt.

Közigazgatásunkban az elmúlt időszakban semmiféle olyan nehézség, akadály vagy rendkívüli eset nem fordult elő, amely miatt a közigazgatási bizottság intézkedését kellett volna kérnem.

I. fokú Iparhatóságunk működéséről az alábbiakat jelentem:

Iparhatóságunk november hónapban kiadott 1 iparigazolványt, ebből:

szobafestő	1.		
Iparváltozás:	61	esetben volt, ebből:	
Iparszünetelés:	23.	Szüneteltetett ipar ismét gyakorlásának	
sütő	1,	megkezdésére 5 esetben történt bejelentés:	
szűcs	1,		
férfiszabó	1,	asztalos	2,
harisnyakötő	1,	csizmadia, cipész	2,
papucsos	1,	autószerelő és javító	1.
bognár	1,	Üzletáthelyezés: 7 esetben volt	
ácsmester	1,	ékszerker[eskedés]	1,
kőművesmester	2,	szövöttáru-keresk[edés]	1,
kis[ebb] kőműves	1,	órás	1,
pedikűr	1,	fodrász	1,
vegyesker[eskedő]	1,	vendéglő	1,
élelmiszer-k[ereskedő]	1,	sütő	1,
nyersbőrker[ereskedő]	1,	bőrkeresk[edés]	1.
rövidáru-ker[eskedő]	1,		
szövött-, kötöttáru-ker[eskedő]	1,	Iparlemondás, megszűnés, bevonás:	
dohányárusítási			
mellékcikkek	1,	fodrász	1,
		mészáros és hentes	1,
cukorka-, gyümölcs-ker[eskedő]	1,	cipőfelsőrész-készítő	1,

baromfi-, tojás-, zöldség-ker[eskedő]	2,	szobafestő	1,
bazáráru-ker[eskedő]	1,	mázoló	1,
mezőgazd[asági] termék-nagyker[eskedő]	1,	kis[ebb] kőműves	1,
csomagolóládák elő-áll[ítása]	1,	ácsmester	1,
kézikötő horgoló	1,	géplakatos, puskam[úves]	1,
korcsma	3,	fehérneművarró	1,
vegyicikk-ker[eskedő]	1,	műjéggyártó	1,
szövött-, divatáru-ker[eskedő]	3,	kőművesmester	1,
textiláru-nagyker[eskedő]	1,	hordár	1.
bornagykeresk[edő]	1,		
élelmiszer-ker[eskedő]	1,		
gyümölcs-, tojás-, baromfi-ker[eskedő]	1.		
Özvegyi jog:	1,	ebből:	
gépi kötő	1.		
Társas cégből kilépés:	1,	ebből:	
szövöttáru-keresk[edő]	1.		
Gyári és segédi munkakönyv kiadva:	18.		
Háztartási alkal- m[azotti] könyv kiadva:	8.		
Bérekcsihajtási igazolvány	1.		
Vádiripar-engedély	1.		
Munkakönyvbe bejelentés:	148 esetben [történt].		
Munkakönyvbe kijelentés	96 esetben történt.		
Egyéb jelentenivalóm az elmúlt időszakra vonatkozóan			
nincs.			

Kérem jelentésem tudomásulvételét.
Baja, 1949. évi december hó 27.

[Aláírás nélkül]
polgármester-h[elyettes], főjegyző

[Felzet:]
Érk. 1949. december 31.
238/Kib. 1949

Határozat:

Baja thj. város közigazgatási bizottsága a fenti jelentést 1949. évi december hó 27-i ülésében tudomásul vette.
Baja, 1949. évi december 27.

[Aláírás nélkül] előadó

Dr. Fábián László
főispán, elnök

Eredeti tisztázat, írógéppel írt irat, aláírás nélkül, felzetén tintával írt rájegyzéssel és aláírással. MNL BKML XXI. 510. Baja Város Közigazgatási Bizottságának iratai 238/1949. szám – alapszám: 8/1949.

Mellékletek

1.

Magyar belügyminiszter
Szám: 155 557/1946. III/8–9.

Tárgy: A közigazgatás
fokozottabb
ellenőrzése

Valamennyi törvényhatóság főispánjának,
valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének
és megyei város polgármesterének

Székhelyeiken.

Az április 8-án és 9-én tartott alispáni és polgármesteri értekezleten kifejtett irányelvek megvalósításaképpen, és az önkormányzati közigazgatás eredményességének biztosítása érdekében az alábbiakat rendelem:

1./ Kéthetenkinti jelentés a belügyminiszternek. Minden törvényhatóság főispánja és első tisztviselője, valamint minden megyei város polgármestere kéthetenkint a belügyminiszterhez jelentést tartozik tenni a vármegye közállapotairól, politikai, társadalmi, gazdasági és igazgatási helyzetéről, a kormány programjának a vármegye, illetőleg a város területén történő végrehajtásáról, az adó kivetéséről, a kivetett adók behajtásáról, esetleges népmozgalmakról, zavargásokról vagy incidensekről, a megyében illetőleg városban általuk tartott kiszállásokról, helyszíni vizsgálatokról, azok eredményéről stb. A jelentés mikénti elkészítéséről a következő irányelveket kell szem előtt tartani:

a./ A jelentést minden hónap 1. és 15. napját követő hétköznap déli 12 órájáig postára kell adni, ha pedig a jelentést nem postán továbbítják, akkor azt a postára adásra megszabott naptól számítva 3 napon belül kell a Belügyminisztériumban a hivatali órák alatt beadni; mindkét esetben közvetlenül a Belügyminisztérium vármegyei, városi, illetve székesfővárosi osztálya vezetőjének címezve.

b./ A jelentést a törvényhatóságokban a főispán és a törvényhatóság első tisztviselője, Budapest székesfővárosban a polgármesterek és alpolgármesterek együtt tartoznak megtenni és aláírni. Ha a jelentés megtételénél egyes kérdésekben nem alakul ki egységes vélemény, a külön véleményt aláírással ellátva a jelentésbe ugyancsak fel kell venni. A megyei városok polgármesterei a jelentésüknek hozzám történő felterjesztésével egyidejűleg, vagy azt megelőzőleg, kötelesek annak egy-egy példányát a vármegye alispánjához és főispánjához is felterjesztetni. Az alispánok és főispánok a megyei város polgármesterének jelentésében foglaltakra vonatkozó észrevételeiket legkésőbbben a következő közös jelentésükben tartoznak megtenni. Ha a megyei város polgármesterének jelentésére nem kívánnak észrevételt tenni, ezt a jelentésükben említsék meg.

c./ A jelentés terjedjen ki minden lényeges momentumra, de a lehető legnagyobb mértékben tömör és rövid legyen: minden sallangtól mentesen pusztán csak annyit tartalmazzon, amennyit a megye helyzetének az áttekintése szempontjából a jelentést tevőnek érdemes megírnia, és a miniszternek érdemes elolvasnia.

d./ A jelentés adataitól a legteljesebb hitelességet várom el. A magyar közigazgatást nem lehet addig eredményessé tenni, ameddig a különféle tényállásokról szóló jelentések nem annyira a tényeket, mint inkább a jelentést tevő pártállását tükrözik vissza. Elvárom, hogy minden tényállítás, amely a kétheti jelentésekben foglaltatik olyan legyen, hogy mind az igazság, mind a teljesség tekintetében a legtüzetesebb helyszíni bizottsági ellenőrzés próbáját is ki tudja állni. Minden helyt nem álló egyoldalú, vagy hangulatkeltő tényállítást a felügyeleti hatóság félrevezetésére való kísérletként fogok minősíteni, s ennek megfelelően fogom a politikai vagy fegyelmi következményeket levonni.

2./ Havonkénti törvényhatósági értekezletek. Minden vármegye, illetőleg törvényhatósági jogú város főispánja minden hónap első hetében tartson értekezletet az alispán, illetve a polgármester, valamint a törvényhatósági főtisztviselők, járási főjegyzők, megyei városi polgármesterek bevonásával, valamint a pénzügyigazgatónak, esetleg az adóhivatalok főnökének, közellátási hivatal vezetőjének és a szükséghez képest más állami hivatalok vezetőinek bevonásával. Ezeken az értekezleteken kell leszögezni az abban a hónapban végrehajtandó teendők munkatervét és menetrendjét megfelelő határidőkkel, és ismertetni kell a fontosabb rendeleteket, valamint a kormányprogram végrehajtásának a szóban forgó közületet érintő részét. Ugyanakkor tegyék meg az önkormányzati vezető tisztviselők jelentéseiket, és beszéljék meg a törvényhatóság megoldásra váró kérdéseit.

3./ Havonkénti járási értekezletek. Minden hónap második hetében minden járási főjegyző és minden megyei város polgármestere köteles járási értekezletet tartani a községi /kör-/ jegyzők és községi bírák, valamint a járási adóhivatal vezetőinek bevonásával. Ezeken az értekezleteken ismertetni kell a vármegyei értekezleten megállapított munkatervnek a járásra, illetőleg a megyei városra eső részletét, és egyben a községek vezetőinek jelentést kell tenniük.

4./ Főispáni vizsgálatok. Az 1886. évi XXI. tc. 57. §-a értelmében a főispán évenként legalább egyszer megvizsgálja úgy a központi, mint a kültisztviselők hivatalos eljárását és ügykezelését a helyszínen. Ezt a vizsgálatot minden vármegye és thj. város főispánja ez év szeptember 1-jéig foganatosítsa, és a foganatosítás után következő kétheti jelentéshez mellékelje e vizsgálat eredményét.

5./ Vármegyei felügyeleti vizsgálatok. Felhívom Alispán urat, hogy a járási főjegyzői hivatalokat – a Belügyminisztérium alá rendelt vármegyei számvevőségi tisztviselők közbejöttével – e folyó évben kétszer, éspedig egyszer az év első felében, egyszer az év második felében részletesen vizsgálja meg, továbbá, hogy az 1886. évi XXI. tc. 68. §-ában előírt községi ügyviteli és pénzkezelési vizsgálatot a vármegyei központi tisztviselő és számvevőségi tisztviselő kiküldésével, legalább a vármegyéhez tartozó jegyzőségek fele részében tartassa meg.

Az alispánok által a járási főjegyzői hivatalokban az év első felében megtartott felügyeleti vizsgálatokról felvett hiányjegyzéket hozzám legkésőbb folyó évi július hó 15-ig, az év második felében tartott vizsgálatokról felvett hiányjegyzéket az év december hó 31-ig az esedékes kétheti jelentéshez kapcsolva fel kell terjeszteni. Ugyanezen határidőkre a felterjesztésével egyidejűleg jelentse az alispán, hogy az év első, illetőleg második felében hány jegyzőségnél tartottak felügyeleti vizsgálatot.

6./ Járási felügyeleti vizsgálatok. A járási főjegyzők a vármegyei ügyviteli szabályzat 302. §-ában előírt panasznapokat, és a 303. §-ban előírt községi vizsgálatokat, illetőleg a vármegyei ügyviteli szabályzatban előírt 10 napi külszolgálatot a járásban pontosan tartásuk be, és azokat személyesen foganatosítsák. Kívánatos, hogy az alispánok már most utasítsák a járási főjegyzőket, hogy a részletes vizsgálati tervet már most készítsék el, és azt záros határidő alatt terjesszék fel. A vizsgálatokhoz a vármegyei számvevőség főnöke kellő gyakorlattal és szaktudással rendelkező

szaktisztviselőt rendeljen ki. A járási főjegyzők által megtartott községi vizsgálatokról – vagyis hogy szám szerint hány községben tartottak az egyes járási főjegyzők vizsgálatot – járásonként részletezve, folyó évi július hó 15-ig, illetőleg december hó 31-ig az előző pontban említett jelentéssel együtt az esedékes kétheti jelentés kapcsán kell hozzám jelentést tenni.

Budapest, 1946. évi április hó 16-án

Rajk László s. k.

A kiadmány hitelül:

Olvashatatlan aláírás

irodavezető

[Felzet:]

H.

(Írandó a belügyminiszteri rendelet hiteles másolatára.)

1. Valamennyi ügyosztályvezetőnek

2. Mérnöki hivatalnak

3. Közkórháznak

4. Villamos üzemeknek

H.

Tudomásulvétel végett kiadom azzal, hogy az első kétheti jelentést legkésőbb minden hó 13-ig, a hó végi jelentést pedig 27-ig feltétlenül terjessze be. A jelentések pontos beérkezéséért az ügyosztályvezetőket saját személyükben teszem felelőssé.

B[aja], 1946. ápr. 25.

Jobbágy [Jenő]

M. 1946. IV. 30. Olvashatatlan szignó

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt sokszorosított irat, írógéppel írt aláírással, az irodavezető tintával írt aláírásával és minisztériumi pecséttel, felzetén tintával írt rájegyzéssel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 24/3. Kig. 1946. szám

2.

Magyar Belügyminiszter
Szám: 187 010/1946. III.-3.

Tárgy: A közigazgatás
fokozottabb ellen-
őrzése tárgyában
kiadott rendelkezé-
sek kiegészítése

Budapest székesfőváros Polgármesterének,
valamint valamennyi thj.
és megyei város Polgármesterének

A közigazgatás fokozottabb ellenőrzése tárgyában kiadott 155 557/1946. III. 8–9. számú rendeletem alapján kéthetenként teendő jelentések városi viszonylatban nem tartalmazzák mindazokat az adatokat, melyek a központi hatóságnak a közigazgatás fokozottabb ellenőrzéséhez szükségesek, és éppen ezért felhívom Polgármester Urat, hogy a jövőben jelentéseit a következő szempontok figyelembevételével tegye meg:

I. Politikai helyzettel kapcsolatban arról várok jelentést, hogy működése területén nem fordulnak-e [elő] olyan cselekmények, amelyek a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről alkotott 1946. [évi] VII. tc-ben lefektetett követelményeknek nem felelnek meg, és ezzel kapcsolatban Polgármester Úr jelentse, hogy hatósága területén kinek a részéről, milyen intézkedések történtek. Jelentse továbbá Polgármester Úr, hogy a koalíciós pártok együttműködésében milyen nehézségek és akadályok mutatkoztak, és annak elhárítására milyen intézkedéseket látna szükségesnek, hogy ezeket az illetékes pártok vezetőségeinek tudomására hozva, hozzájárulhassunk az esetleges zavaró körülmények kiküszöböléséhez.

II. Gazdasági helyzet. Több város polgármestere jelentést tett arról, hogy hatósága területén az árak meghaladják a megállapított maximális árakat. Ezeket a jelentéseket a helyzet megváltoztatására csak abban az esetben lehet felhasználni, ha az árak át-

lépéséről konkrét adatok állnának rendelkezésemre. Éppen ezért felhívom Polgármester Urat, hogy [a] jövőben a gazdasági helyzetről ennek figyelembevételével tegyen jelentést.

III. Társadalmi helyzet. Az önkormányzatok mai pénzügyi helyzete mellett egyes társadalmi szervek feladata olyan akciók megszervezése, melyek alkalmasak a pillanatnyi nehézségek kiküszöbölésére, és a társadalmi béke biztosítására. A társadalmi szervek ily irányú tevékenységét különös figyelemmel kívánom kísélni, és éppen ezért [az] ilyen társadalmi megmozdulásokról, és azok eredményéről minden egyes esetben részletes jelentést várok.

IV. Igazgatási helyzet. Az önkormányzati szervek működése körül fennforgó esetleges zavarok azonnali kiküszöbölése a fokozottabb ellenőrzés egyik feladata. E célból felhívom Polgármester Urat, hogy a jövőben a kéthetenkinti jelentés keretében jelentse a kiszabott rendbüntetéseket, a megindított fegyelmi eljárásokat, és azt a körülményt is, ha Polgármester Úr megállapítása szerint egyes alkalmazottak a rájuk bízott feladatok ellátására alkalmatlanok.

V. A kormányprogram végrehajtása. A kormányrendeletek maradéktalan végrehajtására nagy súlyt helyezek. Amennyiben egyes rendelkezések végrehajtása nehézségekbe ütközik, a zavaró körülményekről részletes jelentést várok.

A fenti adatok a dolog természetéből folyólag bizalmas természetűek. Épp ezért a jelentést sem kivonatossan, sem másolatban felügyeletre nem hivatott szervnek vagy közigazgatáson kívül álló tényezőnek rendelkezésére bocsátani nem lehet, mivel ilyen eljárás a hibák kiküszöbölésére szükséges intézkedések eredményességét veszélyeztetné. Ezen rendelkezésem megszegése esetén, a szabálytalanul eljáró tisztviselő ellen fegyelmi eljárást indítok.

Budapest, 1946. évi november hó 16-án

A kiadmány hitelül:

Nádasi
irodavezető

P. H. Rajk László s. k.

[Felzet:]

Irattár!

1946. dec. 30-án bemutatandó.

B[aja], 1946. dec. 18.

Jobbágy [Jenő]

Bizalmasan, szigorúan végrehajtandó!

Babics [József]

Exp. 1946. dec. 5.

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt sokszorosított irat, írógéppel írt aláírással, az iradaigazgató tintával írt aláírásával és minisztériumi pecséttel, felzetén tintával és ceruzával írt rájegyzéssel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 6101/1946. – alapszám: ad 14/22. Kig. 1947.

3.

Magyar Belügyminisztérium
188 520 szám 1946. III–3.

Tárgy: A közigazgatás fokozottabb ellenőrzésével kapcsolatban teendő polgármesteri jelentések felterjesztésének újabb szabályozása
Határidő:
Minden hó 5. napja

Budapest székesfőváros, továbbá valamennyi thj.
és m. város polgármesterének

A közigazgatás fokozottabb ellenőrzése tárgyában 155 557/1946. III. 8–9. sz. a. kiadott rendeletemben úgy intézkedtem, hogy valamennyi város polgármestere kéthetenként jelentést köteles tenni a város közállapotairól.

187 010/1946. III. 3. sz. a. közöltem azokat a szempontokat is, melyeket a jelentések megszerkesztésénél Polgármester Úrnak figyelembe kell venni.

Ezeket a rendelkezéseket most csak oda módosítom, hogy a szóban forgó jelentéseket 1947. évi január hó 1. napjától kezdődőleg csak havonta egyszer kell összeállítani és felterjeszteni.

Tekintettel arra, hogy Polgármester Úr a 183 600/1946. III. 3. sz. a. kiadott rendelkezésem alapján ugyancsak havonta jelentést tesz a városi háztartás alakulásáról, mindkét jelentés felterjesztésének idejét és módját egységesen olyképpen szabályozom, hogy a háztartás alakulását feltüntető kimutatáshoz nem kell külön kísérő jelentést csatolni, hanem a háztartás alakulását feltüntető kimutatást csatolni kell, a közállapotokról szóló polgármesteri jelentéshez, és oly időben kell postára adni, hogy a[z] hozzám a következő hó 5. napjáig feltétlenül beérkezzenek.

Úgy a polgármesteri tájékoztató jelentést, mint a háztartás alakulását feltüntető kimutatást 2–2 példányban kell felterjeszteni.

Amennyiben a hó folyamán Polgármester Úrnak a fentiekre vonatkozóan sürgős jelentenivalója lenne, ilyen esetekben természetesen függetlenül a havi jelentéstől, rendkívüli jelentést kell tenni.

A jelentések pontos beérkezéséhez fontos kormányzati érdekek fűződnek, és egyetlen város késedelme az egész anyag felhasználását és feldolgozását hátráltatja. Erre való tekintettel felhívom Polgármester Urat, hogy a jelentés elküldését fogantató tisztviselőjét a határidő pontos betartására utasítsa.

Egyidejűleg a jelentések megtételével kapcsolatban a 187 010/1946. III. 3. sz. a. már közölt szempontokon felül a következőkre hívom fel Polgármester Úr figyelmét:

I. A politikai helyzetnél, a gazdasági helyzetnél és a társadalmi helyzetnél nemcsak a fennálló nehézségekről várok jelentést, hanem arról is, hogy Polgármester Úr milyen intézkedéseket tett a nehézség kiküszöbölésére. Amennyiben ilyen intézkedések

megtétele adott esetben Polgármester Úr hatáskörét meghaladná, akkor arról kérek jelentést, hogy Polgármester Úr milyen intézkedéseket tartana szükségesnek a nehézségek elhárítására.

II. Eredményes munkát végezni csak előzetesen összeállított munkaterv alapján lehet, és a végzett munkát szintén csak a munkaterv ismerete mellett lehet elbírálni. Éppen ezért felhívom Polgármester Urat, hogy [az] 1947. évre összeállított munkatervét csatolja a január havi jelentéshez, hogy annak alapján módomban álljon a munkaterv végrehajtását figyelemmel kísérni.

III. A jelentések összeállításánál különös súlyt kell helyezni arra, hogy az kiterjedjen minden lényeges momentumra, de azért a legnagyobb mértékben tömör és rövid legyen. E tekintetben különös elismeréssel kell megemlékezni Salgótarján m. város polgármesteréről, akinek jelentései a városvezetés és az ottani közigazgatás munkájának teljes keresztmetszetét nyújtják.

IV. Helyesnek tartom, hogy egyes polgármesterek az általános jelentenivalókon felül alkalomszerűleg városuk egy-egy fontosabb kérdését /földreform, németek kitelepítése, a kórház helyzete, újjáépítés, népi kollégiumok működése stb./ részletesen ismertetik. E téren egyelőre utasítást adni nem kívánok, azonban megállapítom, hogy ez a rendszer alkalmas arra, hogy rövid idő alatt az egyes városok mai állapotáról részletes képet nyerjek.

Végül megjegyzem, hogy több városnál az a rendszer alakult ki, hogy ezeket a tájékoztató jelentéseket nem a polgármester személyesen írja alá.

Nyomatékosan felhívom Polgármester Urat, hogy [a] jövőben a jelentéseket mindenkor személyesen írja alá, mert az abban foglaltakért Polgármester Úr a felelős.

Budapest, 1947. évi január hó 15-én

A kiadmány hitelül:
Olvashatatlan aláírás
irodavezető

A miniszter helyett:
P. H. Reisinger Ferenc s. k.
államtitkár

[Felzet:]

Megbeszéljük. Babics [József]

H.

(Írandó a 188 520/1946. III. 3. számú BM körrendelet hiteles másolatára.)

Figyelemmel a hasonló tárgyban már előbb közölt belügyminiszteri körrendeletekre, e rendeletet azzal adom ki az ügyosztályvezetőknek, hogy a polgármesteri jelentéshez szükséges adatokat a rendeletben foglaltaknak megfelelően, fegyelmi felelősség terhe mellett, minden hó 1-jén, még nemleges esetben is, feltétlenül közölgék.

Erről értesítést kapnak:

1. Gazdasági ügyosztály
2. Pénzügyi osztály
3. Mérnöki hivatal
4. Árvaszék
5. Közkórház
6. Baja Város Közművei
7. Tűzoltóság

A kiadó elküldötte: 1947. jan. 28.

Olvashatatlan szignó

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt sokszorosított irat, írógéppel írt aláírással, az irodavezető tintával írt aláírásával és minisztériumi pecséttel, felzetén ceruzával írt rájegyzéssel, a határozat tintával készült. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/6. Kig. 1947.

4.

Magyar Belügyminiszter
Szám: ad 175 042/1947 – III./3.

Tárgy: A közigazgatás
fokozottabb
ellenőrzése

Valamennyi thj. és megyei város Polgármesterének
/:Budapest székesfőváros polgármesterének is:/

Adott esetből kifolyólag közlöm Polgármester Úrral, hogy a közigazgatás fokozottabb ellenőrzése tárgyában 1946. évi november hó 16. napján kelt 187 010/1946. III/3. számú körrendeletben foglalt rendelkezések értelmében a jelenleg havonta felterjesztendő helyzetjelentések bizalmas természetűek, következőleg e jelentések egy-egy másolati példányai a Magyar Városok Országos Szövetségének közvetlenül nem küldhetők meg.

Egyidejűleg közlöm Polgármester Úrral, felhívtam a Magyar Városok Országos Szövetségét arra vonatkozóan, hogy a jövőben adatszolgáltatás iránti megkereséseit rajtam keresztül, illetőleg előzetes engedélyem alapján intézze a tagvárosokhoz.

Budapest, 1947. évi március hó 5-én

A kiadmány hitelül:
Nádasi
irodavezető

A miniszter rendeletéből:
P. H. dr. Zilahi László s. k.
miniszteri tanácsos

[Felzet:]

H.

Tudomásul véve, irattárba.

B[aja], 1947. márc. 12.

Jobbágy [Jenő]

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt sokszorosított irat, írógéppel írt aláírással, az irodavezető tintával írt aláírásával és minisztériumi pecséttel, felzetén tintával írt rájegyzéssel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/22. Kig. 1947.

5.

Belügyminisztérium
Szám: 201 510/1948. III./3.

Tárgy: A közigazgatás fo-
kozottabb ellenőr-
zése tárgyában ki-
adott rendelkezé-
sek kiegészítése

Budapest székesfőváros, valamennyi thj.
és megyei város polgármesterének

A 155 557/1946., [és a] 187 010/1946. számú körrendeleteimmal közöltem azokat az irányelveket, amelyeket a helyzetjelentések megtételénél szem előtt kell tartani. A beérkezett helyzetjelentésekből megállapítottam, hogy azok még mindig nem nyújtanak áttekinthető képet a város helyzetéről, a közigazgatás működéséről, a demokratikus fejlődés mikénti haladásáról.

A helyzetjelentések egységessé és teljesebbé tétele végett elrendelem, hogy azokat a jövőben fentebb hivatkozott rendeleteim gondos tanulmányozása után az alábbi beosztás és kérdések figyelembevételével kell elkészíteni.

I. Politikai helyzet.

1./ Tapasztalt-e demokráciaellenes jelenségeket? Ha igen, milyen intézkedések történtek?

2./ Népmozgalmi adatok. /kitelepülés, betelepülés volt-e, befejeződött-e, mi a tapasztalat, stb./

3./ A helyi sajtó közleményeinek milyen hatása van a közvélemény alakulására?

II. Társadalmi helyzet.

1./ A város társadalmát érintő fontosabb kérdések.

2./ A társadalmi szervek, egyesületek működése és az esetleges nehézségek.

3./ A szociális szakszolgálat működése. /hadigondozás, hadifogoly-fogadás, napközi otthon, szegényház, stb./

4./ A közegészségügyi szolgálat működése. /kórházak, jár-

vány elleni védekezés, csecsemőhalandóság, szülésznők működése, vízellátás, stb./

5./ A közművelődési szolgálat működése és a szabadművelés munkája. /óvodák, iskolák, népi kollégiumok, városi könyvtárak és múzeumok/

6./ A város és a környék társadalmi és kulturális kapcsolatainak alakulása.

7./ Színházi, irodalmi és művészeti élet.

III. Gazdasági helyzet.

1./ Mezőgazdaság és a város területén esetleg kialakult kertkultúra /gyümölcs, szőlő, zöldség, főzelék, virág/ időszerű helyzete. /szántás, vetés, termény-betakarítás mindenkori eredménye százalékszerűen a város egészéhez viszonyítva./

2./ A mezőgazdasági munkálatok menetét zavaró esetleges akadályok. /igaerő, üzemanyag, traktor, vetőmaghiány, elemi csapás, szabotázs cselekmény, stb./

3./ Milyen a mezőgazdaság fejlesztésére alakult népi szervezeteknek a működése? /termelési bizottságok, földműves-szövetkezetek, gazdajegyzők/

4./ Az újbirtokosok és földhözjuttatottak érdekében tett intézkedések. /telekkönyvelés-állás, igaerő, házépítési akció/

5./ A közellátás menete és az esetleges nehézségek elhárítása érdekében tett intézkedések.

6./ Az ipar helyzete. /nyersanyagellátás, vállalatok keletkezése és megszűnése, elpusztult üzemek újjáépítése, munkanélküliség, valamint az ipari munkavállalók helyzete/

7./ A kereskedelem helyzete. /tőke és áruellátás, cégek keletkezése és megszűnése/

8./ Idegenforgalom.

9./ A város és a környék gazdasági kapcsolatainak alakulása.

IV. Igazgatás.

1./ A tényleges létszám eltérése a tervezett új személyzeti létszámtól, az eltérés rövid indokolásával.

2./ Az igazgatás általános helyzete, a felmerülő esetleges nehézségek és az elhárításukra tett esetleges intézkedések.

3./ A felügyeleti jogból származó kötelességek teljesítése. /a főispán, a polgármester, a városi számvevőség által tartott felügyeleti vizsgálatok száma, és az ezek során felmerült főbb észrevételek és a tett intézkedések/

4./ A közigazgatás zavartalan működése érdekében tartott polgármesteri értekezletek, az értekezlet megtartása, a felmerült jelentősebb kérdések és a megoldások tárgyában tett intézkedések. Népi szervek részvétele a tiszti értekezleteken.

5./ A közigazgatási bizottságban a szakigazgatási ágak részéről felmerült fontosabb kérdések és az azok megoldása iránt tett intézkedések. /csak thj. városoknál/

6./ Hány fegyelmi ügy van folyamatban, a hó folyamán megindult és megszűnt fegyelmi eljárások esetenkénti feltüntetésével. Külön kell feltüntetni a fegyelmi eljárás alatt álló alkalmazott állásától fel van függesztve, és megjelölni a felfüggesztés kezdetének időpontját.

7./ Önkormányzati testületek működése /th. bizottság, kisgyűlés, városi képviselőtestület, városi tanács/ a tartott ülések száma, a letárgyalt fontosabb ügyek feltüntetésével.

V. Háztartási helyzet.

1./ A város háztartási alapjának mindenkori helyzete, a költségvetésszerű bevételek és kiadások aránya százalékokban.

2./ A költségvetés végrehajtása, a végrehajtás és a háztartás zavartalan vitelét akadályozó egyes körülmények megjelölése. / az adóbehajtás eredménye adónemenként, az esedékes adórészesedést a város megkapta-e rendes időben, a hátralék milyen százalékot tesz ki/

3./ /Csak thj. városoknál/. A törvényhatósági állattenyésztési alap helyzete, kapcsolatban az állattenyésztés általános szükségletével /legelők, rétek állapota, takarmányellátás, apaállat beszerzése és az e téren mutatkozó hiányok megszüntetésére tett intézkedések./

4./ /Csak thj. városoknál/. A törvényhatósági útalap helyzete, kapcsolatban a törvényhatósági útügyi viszonyaival és útépitési programjának végrehajtásával. /útépitések és javítások mennyisége km-ben feltüntetve./

5./ A városi üzemek helyzete és működése.

VI. 3 éves terv.

1./ A 3 éves terv végrehajtása, a végrehajtást akadályozó egyes körülmények és elhárításukra tett intézkedések. /a terv-megbízottak működése/

VII. Egyéb.

A jelentésnek e részében kell megemlíteni mindazokat a fontos, de a fenti csoportok alá nem tartozó kérdéseket, melyekről Polgármester úr megítélése szerint a belügyminiszternek tudomást kell szereznie.

Figyelmeztetem Polgármester urat, hogy jelentéseiben a I., II., IV., V. és VI. fejezetre különös gondot fordítson.

A fentiek szerint elkészített jelentést a tárgyhónap utolsó napján [a] thj. városok polgármestereinek egy példányban a város főispánjához, két példányban hozzám, Budapest polgármestere két példányban hozzám, megyei városok polgármestereinek egy példányban a vármegye alispánjához, két példányban hozzám kell felterjeszteni.

Figyelmeztetem Polgármester urat, hogy amennyiben a határidő be nem tartása miatt mulasztást kellene észlelnem, a megtorlás iránt az 1929. évi XXX. tc. 75. §-a alapján azonnal intézkedni fogok, mert megengedhetetlen az, hogy egyesek hanyagsága miatt a helyzetjelentések feldolgozása késedelmet szenvedjen.

Budapest, 1948. évi február hó 11-én

A miniszter rendeletéből:

dr. Fischer Gyula

s. k. miniszteri osztályfőnök

A kiadmány hitelül:

Nádassy s. hiv. főigazgató P. H.

[Felzet:]

Azonnal IX. 18. Dr. Jobbágy [Jenő]

14/7. Kig. 1948.

H.

(Írandó a benti [BM rendelet] hiteles másolatára.)

A belügyminiszter úr benti rendeletét azzal adom ki, hogy az ügyosztály vezetőinek az ügyosztályukat érintő jelentésüket f. hó 21-én de. 12-óráig feltétlenül tegyék meg. A jelentéstételnél alkalmazkodni kell a BM rendelet beosztásához (Pl. III. Gazdasági helyzet 2. pont, vagy VI. 3 éves terv 1. pont) aszerint, amint az egyes ügyosztályok a rendeletben érintve vannak. Mostani rendeletemtől eltekintve azonban minden ügyosztályvezető köteles jelentését a rendeletben előadottak szem előtt tartásával minden hó 20-án de. 12-óráig, sürgetés bevéárása nélkül, fegyelmi felelősség terhe mellett a leggondosabban elkészíteni, és hozzám beküldeni. Jelentést még nemleges esetben is kérek.

Erről értesítést kapnak:

- 1) Összes ügyosztályvezetők
 - 2) Tisztiorvos
 - 3) Közművek
 - 4) Gellért Viktória
- B[aja], 1948. febr. 18.

Dr. Jobbágy [Jenő] s. k. főjegyző

Elküldte: 1948. febr. 18.

Pogány [Mária] kiadó

Eredeti tisztázat másodlata, írógéppel írt sokszorosított irat, írógéppel írt aláírással, az irodavezető tintával írt aláírásával és minisztériumi pecséttel, felzetén tintával és ceruzával írt rájegyzésekkel. MNL BKML XXI. 502. c Baja Város Polgármesteri Hivatalának iratai; A Főjegyzői és Közjogi Ügyosztály iratai 14/7. Kig. 1948.

Rövidítések, mozaikszavak

aug. augusztus	h. helyettes
áll. állami	hl hektoliter
ápr. április	ill. illetve
BCG-oltás „ <i>Bilié Calmette-Guérin bacillus</i> ” kezdőbetűiből; védőoltás tbc ellen	jan. január
MNL BKML Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára	JOINT American Jewish Joint Distribution Committee = Amerikai Zsidó Közös Szétosztó Bizottság (amerikai zsidó segélyszervezet)
BM Belügyminisztérium	jkvi jegyzőkönyvi
cca. circa = körülbelül, mintegy	K. Kiadónak
ciszt. ciszterci	kat. katasztrális
cm centiméter	kb. körülbelül
dec. december	ker. kereskedő
db darab	ker. kerületi
de. délelőtt	kg kilogramm
dkg dekagramm	kgy. közgyűlés(i)
DDT diklór-difenil-triklór-etán, gezarol (rovarirtó)	KH Közellátási Hivatal
dr. doktor	Kib. Közigazgatási Bizottság(i)
Eb. Egyeztető bizottság	Kig. Közigazgatási
EB Egységes búzakenyérlist (malmi jelzése EB)	kir. király
Eln./eln. Elnöki	km kilométer
EPOSZ Egységes Parasztifjúsági Szervezetek Országos Szövetsége	kp. központi
Exp. Expediálva = Kiadva	Korm. Kormány
Érk. Érkezett	korm. kormányzója
f. folyó	ksz. kékszám
febr. február	kV kilovolt
FÉKOSZ Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége	kVA kilovoltamper
fjzó főjegyző	kWh kilowattóra
FM Földművelésügyi Minisztérium	l liter
fm folyóméter	LSZ Levéltári Szemle
főisp. főispán(i)	m méter
Ft forint	m. megyei
g. kp. gramm × 1 kilopond erő	m² négyzetméter
H. Határozat	m³ köbméter
	M. Menesztve
	MABI Magánalkalmazottak Biztosító Intézete
	MATI Magasépítési Tervező Intézet

márc. március
MÁLLERD Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek
MÁV Magyar Államvasutak
MÁVAUT Magyar Államvasutak Autóbusz Társaság
MDP Magyar Dolgozók Pártja
MDTR Magyar Királyi Duna-Tengerhajózási Részvénytársaság
ME miniszterelnök(i)
MESZHART Magyar-Szovjet Hajózási Részvénytársaság
mezőgazd. mezőgazdaság(i)
MFTR Magyar Királyi Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság
min. miniszteri
MK Magyar Közlöny
MNDSZ Magyar Nők Demokratikus Szövetsége
MÉV Miniszterelnökség Sajtóosztálya (V.)
MOSZK Magyar Országos Szövetkezeti Központ
nev. tan. nevében tanácsnok
NM Népjóléti Minisztérium
NOSTRA „*NOSTRA*” Általános Kereskedelmi és Kereskedelmi Részvénytársaság
nov. november
N. V. Nemzeti Vállalat
OKI Országos Közegészségügyi Intézet
okl. okleveles
okt. október
OMTK Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ
ONCSA Országos Nép- és Családvédelmi Alap
orsz. országos
OTI Országos Társadalombiztosítási Intézet
OVH Országos Vízügyi Hivatal
P pengő
PDP Polgári Demokrata Párt
P. H. pecsét helye
pl. például
polgm. polgármester(i)

q mázsa
RÄDDA BARNEN „*Mentsd a gyermekeket*” svéd segélyszervezet
rend. rendelet
r. kat., rk. római katolikus
Rt. Részvénytársaság
Sc. Scrinium = (itt:) Levéltárba!
s. hiv. segédhivatali
stb. s a többi
sz. született
sz. szám, számú
sz. a. szám alatt
szem. személyzeti
szept. szeptember
sz. n. szám nélkül
szül. született
T./t. Tisztelt
t. tonna
tan. tanácsnok
tbc tuberkulózis (tébécé)
tc. törvénycikk
th. törvényhatóság(i)
thj. törvényhatósági jogú
ty. typhus, tífusz
u. utca(i)
UFOSZ Újgazdák és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége
UNICEF United Nations Children’s Emergency Fund = Egyesült Nemzetek Gyermeksegélyezési Alapja
UNRRA United Nations Relief and Rehabilitation Administration = Egyesült Nemzetek Segélyezési és Újjáépítési Hivatala
úm. úgymint
ún. úgynevezett
V volt
VÁB Választott Bíróság(ok)
várm./vm. vármegye(i)
VKM Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium
VOME Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete
 ... olvashatatlan szó vagy szavak; hiányzó szövegrész
 (...) kihagyott szövegrész

Idegen szavak

agitáció (lat.): 1) mások (politikai) nézeteinek erőszakos megváltoztatására irányuló kísérlet 2) meggyőző, rábeszélő, felvilágosító tevékenység, főképpen társadalmi vagy politikai célokból 3) politikai izgatás, lázadásra sztítás

aggregátor (lat.): 1) gépcsoport; két vagy több gépnek egységgé való összekapcsolása valamely közös munka elvégzésére 2) helyi jellegű igények kielégítésére szolgáló, energia- főleg áramfejlesztő gépcsoport

alvé (halva, halvé, arab → tör.): mézből, lisztből és dióból készült, török eredetű keleti édesség; törökméz

anomália (gör.): rendellenesség; a normától, szabályostól eltérő jelenség

centenárium (lat.): 1) valamely esemény százéves évfordulója 2) valamely esemény százéves évfordulójának megünneplése

cenzus (lat.): 1) vagyonbecslés, adóbecslés 2) egyes jogoknak (pl. a választójognak) feltételekhez (pl. vagyonhoz, nemhez, iskolázottsághoz) kötése 3) népszámlálás

circa (lat.): körülbelül, mintegy

deficit (lat-ném.): költségvetési hiány

deponál (lat.): 1) letétbe helyez, megőrzésre átad (pl. értéket, iratot ügyvédnél, bankban) 2) lerak, letesz valamit meghatározott helyen

deportál (lat.): főképp politikai okokból kényszerlakhelyre vagy külföldre telepít, munkatáborba, koncentrációs táborba hurcol személyt, társadalmi, vallási vagy etnikai csoport tagjait

devalváció (lat.): 1) pénz értékének csökkenése vagy csökkentése 2) valamely jelenség, dolog értékének csökkenése vagy csökkentése

diphtheria (gör-fra.): torokgyík, a torok és a légutak bakteriális fertőző betegsége, a hangszálakon és a mandulákon képződő hártós lerakódással (kórokozója a *Corynebacterium diphtheriae*)

diluvialis (lat.): jégkorszakbeli, a jégkorszakban előforduló, arra jellemző

diszparitás (lat.): 1) különeműség, összeegyeztethetetlenség, különbözőség 2) a névértéktől nagymértékben eltérő tőzsdei árfolyam

ejektor (lat.): gőzsugárszivattyú

eminens (lat.): 1) kitűnő, kiváló 2) elsőrendű, nagyon fontos

eternit (ném.): azbesztből és cementből sajtolt víz- és tűzálló anyag

exhumál (lat.): eltemetett holttestet kihantol, sírjából kiemel

fayence (fajansz) (fra.): (Faenza olasz város nevéből) ónmázás cserépfajta

funkcionárius (lat.): 1) párt vagy társadalmi szervezet munkatársa 2) hivatalnok, tisztségviselő

fúzió (lat.): 1) egyesülés, több különálló egységnek egy új egységgé válása 2) vállalatok egyesülése, eggyé válása

hygienikus (gör-lat.): az egészségügyi követelményeknek megfelelő; egészséges

illegitim (lat.): 1) törvénytelen, törvény által el nem ismert 2) közösségi elfogadottság, legitimitáció nélküli (pl. uralom)

immobilitás (lat.): képtelenség a készpénzfizetésre

impozáns (fra-ném.): nagyszabású, méreteiben és külsőségeiben nagyszerű (pl. esemény, építmény)

impregnál (lat.): telít, beavat, pórusos anyagot átitat oldattal vagy emulzióval, pl. víz, tűz vagy gombásodás elleni védekezés céljából

incidens (lat.): váratlan, kellemetlen esemény

infláció (lat.): az általános árszínvonal növekedése, pénzromlás

intenció (lat.): szándék, irányítás, útmutatás, törekvés, célzat

internátus (fra-ném.): diákotthon, kolégium

interpretálás (lat.): értelmezés, valamely nehezen érthető vagy érthetetlen jelenség, szöveg, gondolati szerkezet magyarázata

intervenció (lat.): közbeavatkozás, közbelépés, közbenjárás (valamely ügy intézésében)

kalkuláció (lat.): 1) valaminek a kiszámítása, számítás, számolás (valamivel kapcsolatban) 2) termék, szolgáltatás költségeinek és árának előzetes kiszámítása

kollektív (szerződés) (lat.): a munkaadók és a munkavállalók közötti, a jogokat és köteleességeket kölcsönös érvényrelyel rögzítő munkahelyi (szerződés)

kompenzáció (lat.): 1) kiegyenlítés, beszámítás 2) kárpótlás, valamely kár részleges kiegyenlítése

komplexum (lat.): rendeltetésükben összetartozó épületek

kompresszor (lat.): gázsűrítő, gáz összenyomását végző motoros berendezés

kondíció (lat.): egészségi és szellemi állapot, erőnlét

konjunktúra (lat.): 1) gazdasági fellendülés, erős gazdasági növekedés 2) kedvező viszonyok, a körülmények kedvező alakulása

konzolidáció (lat.): megszilárdítás, megerősítés (helyzeté, állapoté)

kooperál (lat.): együttműködik, tevékenységet összehangoltan végez

korrupció (lat.): 1) romlottság, züllöttség (a közéletben) 2) megvesztegetés, pénzért vagy ellenszolgáltatásért megvásárolt törvénytelen előny, szolgáltatás

konvenció (kukoricaföld) (lat.): meg egyezésem, szerződés (kukoricaföld)

kvalifikált (lat.): minősített, képesített

lampion (ol-ném.): hengeres vagy négy-szögletes, harmónikaszerű papírból készített, belsejében gyertyával vagy villanykörtével ellátott, színes, hordozható vagy felfüggesztett világítóeszköz

manzárd (fra.): (F. Mansard építész nevéől): 1) magasított és tört oldalú, beépíthető háztető 2) padlásszoba, tetőtérbe épített szoba vagy lakás

mobil (lat.): mozdítható, szállítható, térben máshová helyezhető (berendezés, gép, tárgy)

Narodna Uprava (szrb.): Népi Igazgatóság

penicillin (lat-ang.): egyes penészgombák által előállított antibiotikum, fertőző betegségek kórokozóinak szaporodását gátló anyag

pilot (fra-ném.): vashegygel ellátott cölöp, cövek

preventív (lat.): valamit megelőző, előre elhárító

prédikáció (lat.): szentbeszéd, igehirdetés

primer (hálózat) (fra.): külső áramforrásból működő (hálózat)

propagál (lat.): 1) valamit hirdet, valamire valakit rá akar beszélni 2) népszerűsít 3) valamely eszmének, tannak híveket toboroz, meggyőz valamely eszme ügyében

pro arte (lat.): művészetért (díj)

redukció (lat.): 1) kisebbités, csökkentés 2) korlátozás

rentabilitás (lat.): jövedelmezőség

rentábilis (lat.): jövedelmező, gazdasági hasznot hajtó, kifizető (pl. vállalkozás, tevékenység)

retorta (lat.): 1) körte formájú, hajlított nyakú, vegyi folyamatok elvégzésére szolgáló edény 2) hevítő és lepárló készülék

rubeóla (lat.): rózsahimlő, vírusos fertőző gyermekbetegség, méhen belüli magzati károsodást okoz

sic! (lat.): így! (szövegben – rendszerint zárójelben – a betű szerinti hűségre figyelmeztet)

scontro (ol.): nyilvántartás

stabilizáció (lat.): a kiegyensúlyozottság és szabályozottság megvalósítása a működésben, pl. a gazdasági, társadalmi életben, a politikában

stádium (gör-lat.): 1) valamely átmeneti állapot 2) egy korábbi állapothoz képest magasabb fokú fejlődési szakasz valamely fejlődési folyamatban

státus (lat.): álláshely, állás (munkahelyen)

steersütés (ang.-magy.): bérsütés

sterilizátor (lat.): csírátlanító, fertőtlenítő berendezés vagy vegyszer

szabotázs (fra.): 1) szándékos kártevő tevékenység 2) valamely munka, tevékenység szándékos akadályozása

szekunder (hálózat) (lat-ném.): az átalakított villamos áramot átvevő, továbbító (hálózat)

szifon (gör-lat.): búzelzáró, szivornya (vezetékes víz lefolyójában)

tantième (fra.): osztalék

transzformátor (lat.): váltakozó elektromos áram feszültségét megváltoztató berendezés, amely az elektromágneses indukció elvén működik

tuberkulózis (lat.): gümőkór, elsősorban tüdőbaj, fertőző betegség (l. még tbc)

turbina (lat-fra.): áramló anyag (víz, gőz, gáz) mozgási energiáját lapátszerkezet segítségével forgó mozgássá alakító gép

typhus (gör-lat.): 1) hastífusz, a bélcsatorna súlyos fertőző betegsége 2) kiütéses tífusz 3) hagymáz, önkívülettel, magas lázzal járó súlyos betegségek közös neve

Régi kifejezések, fogalmak, elnevezések, hivatalok

Adópengő: Magyar pénzegység, amelyet 1946. január 1-jén vezettek be elszámolási egységként, és 1946. július 31-ig volt törvényes fizetőeszköz, amikor a pengővel együtt kivonták a forgalomból. A kormány által bevezetett új pénznem gyakorlati alkalmazása a fent említett időszakban 1 adópengő = 1 pengő árfolyamon történt. Január 1-jétől fogva naponta közzétettek egy indexszámot, amely megadta, hogy 1 adópengő hány pengővel egyenlő. Az indexszámot a Magyar Gazdaságkutató Intézet (ma: Gazdaságkutató Zrt.) határozta meg a fogyasztói árakból vett mintavétellel a következő súlyozással: élelmiszer 50%, iparcikkek (piaci áron) 30%, iparcikkek (kötött áron) 20%. Az adókat is adópengőben vetették ki, de ezeket pengőben kellett befizetni az esedékesség napján érvényes adópengőindex szerint. Ez a rendszer 1946 januárjától márciusig jól működött, mivel az indexszám tükrözte az árszínvonal alakulását. A költségvetés kiadásainak adókból finanszírozott hányada 7%-ról 14%-ra nőtt. 1946 áprilisától azonban az adópengőindex növekedése elmaradt az árszínvonal emelkedésétől, ami az adópengő értékvesztéséhez vezetett. Az adópengő a kötelezettségek és követelések általános elszámolási egységévé vált. 1946 májusában a kincstár adópengőre szóló adójegyeket (két hónapos lejáratú, adópengőre szóló kötvényeket) bocsátott ki. Ezek kezdetben az adófizetést szolgálták, június 23-tól már a közüzemi díjakat is ki lehetett

egyenlíteni adójegyekkel, július 8-ától pedig törvényes fizetőeszközzé vált és kiszorította az addigra már teljesen értékét veszített pengő bankjegyeket. Az árszínvonal mögött elmaradó indexálás és az adójegyek fokozódó kibocsátása az adópengő elértéktelenedéséhez vezetett. 1946. augusztus 1-jén a forint bevezetésekor egy forint 200 millió adópengővel volt egyenlő.

Angolkór, rachitis: A D-vitamin, kalcium és foszfát hiánya miatt kialakuló betegség, amely a csontok gyengülését és elpuhulását okozza.

Államépítészeti Hivatal: Az 1877. évi XXIV. tc. alapján létesült. Felügyeletét 1944–1950 között a közúti felügyelők útján a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter, illetve 1945. november 15-től a közlekedésügyi miniszter látta el. Ügykörébe tartozott: az állami közutak építése, fenntartása és kezelése; a magasépítészeti ügyek ellátása; az útmesterek, útkaparók ellenőrzése. Szervezete: az Államépítészeti Hivatal élén főmérnök állt, aki a műszaki és irodai személyzet munkáját irányította. Minden vármegye székhelyén önálló hivatal működött. 1943-ban Magyarországon 40 önálló hivatal és két kirendeltség létezett. A 10 210/1946. KM számú rendelet (MK 1946. III. 1. 50. sz.) értelmében a közületi munkát végzők részére az élelmiszerpótjegyeket vidéken a területileg illetékes Államépítészeti Hivatal

állította ki. A 340/1949. MT számú határozat (MK 1949. VII. 17. 149. sz.) értelmében az Államépítészeti Hivatalról leválasztották az útjavító és karbantartó részlegeket, és ezeket önálló nemzeti vállalat formában működtették tovább. A 4326/1949. MT számú rendelet (MK 1949. XI. 26. 246. sz.) értelmében a közületi magas- és mélyépítkezéseknél az illetékes Államépítészeti Hivatal volt az alvállalkozó.

Bajai Nemzeti Bizottság (BNB): Nép-hatalmi és különleges feladatokra alakult bizottság, amely 1945–1949 között működött. A BNB 1945. január 27-én alakult meg a régi közigazgatás ellenőrzésére, az élet megindítására. A baloldali gondolkodású és pártállású emberekből létrehozott, ún. „*Városi Tanácsból*” alakult. A BNB a demokratikus pártok helyi szövetsége volt, amely kitűzött céljának megfelelően nem folyt bele a közigazgatásba, hanem úgy alakította újjá a közigazgatási szerveket, hogy azokban a társadalom minden rétege választás nélkül is arányos képviselést nyerjen. Feladata volt ellenőrizni, hogy a közigazgatási szervek a demokratikus irányvonalnak megfelelően végzik-e munkájukat. A BNB ülésein nemcsak előterjesztették a mezőgazdasági termelés megindításával kapcsolatos tapasztalatokat, hanem javaslatokat is tettek a bajok leküzdésére. A BNB 1945-től a földbirtokreform végrehajtásának is tevékeny részese lett. A Termelési Bizottság 1945 januárjában alakult meg, naponta „*működött*”, és időről-időre beszámolt erről BNB-nek. A Földigénylő Bizottság is a BNB-nek volt alárendelve. 1946-ban a BNB működésében komoly zavaró tényezőnek bizonyult a sváb kitelepítés, és általában a telepések helyzete. 1946 júniusában sor került a kitelepítendők összeírására. A 70 010/1946. BM számú rendelet értelmében Mentésítő Bizottságot szerveztek, amelyben minden párt egy-egy taggal

képviseltette magát, és a BNB támogatta a munkájukat. A BNB-nek állandó napi-rendi pontja volt a kitelepítés kérdése. A két szerv együttműködése úgy történt, hogy a Mentésítő Bizottság időnként beszámolt a végzett munkáról a BNB-nek, és együttes ülésen foglalkoztak a felmerült vitás kérdésekkel. Rendkívüli esetben a BNB 24 órán belül megkapta a mentesítési iratokat. 1948-tól már az államvédelmi szervek helyi osztálya is bekapcsolódott a kitelepítés munkájába. A BNB alkalmanként svábmentő szerepet is játszott, de tevékenységére nem ez volt a jellemző. A Birtokrendező Bizottság 1949. szeptember 27-től október 20-ig dolgozott, de még az ő munkájuk után is maradt egy sor, a későbbiekben elintézendő, a földbirtokreformmal kapcsolatos probléma.

Bajai Parlament: 1947 januárjában tartotta meg összejövetelét. Ezen a város vezetősége, valamennyi párt képviselőjében párttagok és a város közönsége vett részt. Az összejövetelen a pártok tagjai kérdéseket intéztek a város vezetőségéhez, amelyre a válaszokat és felvilágosításokat Babics József polgármester adta meg. Későbbi működéséről nincsenek adatok.

Bajai Takarékpénztár: A Deák Ferenc utca–Szentháromság tér–Roosevelt tér–Déri Miksa köz által határolt épület-tömb. Az 1847-ben alapított takarékpénztár 1863-ban vásárolta meg az épület Deák utcai vonalán lévő présházat, és építette fel itt a székházát, bővítve azt a Szentháromság tere néző új szárnyal. A Roosevelt téri épületrész 1893-ban Pártos Gyula tervei alapján szecessziós stílusban épült. A Városi Múzeum és Képtár 1936. évi alapításakor a takarékpénztár ingyen engedte át a Roosevelt téri helyiségeit az új intézmény céljaira. 1947-ben is a Bajai Takarékpénztár előzékenysége tette lehetővé, hogy épület-

ében a város a múzeumi gyűjteményt, a közkönyvtárat olvasótermekkel, a képtárat, sőt egy kb. 200 személyes előadótermet is, elhelyezhesse. 1948-tól ez a pénzügyintézet bonyolította le a háborús kárt szenvedett lakóépületek helyreállítási kölcsönöszoolgáltatát, és itt helyezte el betéti állományának egy részét 1948 augusztusában a gázgyár.

Bajaszentistván (Szentistván): 1782-ben Pandúr, 1805-ben Kákony falvak lakóinak ideköltözésével bővült. 1863-ban község, 1873-ban nagyközség lett. Mint ilyen Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott. 1898-ig Szentistván volt a neve, ekkortól hívták Bajaszentistvánnak. Az 1930. évi XXX. tc. Baja thj. városhoz, ezáltal Bács-Bodrog vármegyéhez csatolta. Ma Baja egyik városrésze, annak X. kerülete.

Bara: Délszláv szó, jelentése: pocsolya. A bajai „Bara” a város déli részén volt. A Szabadság út – Lökert sor – Szent Antal utca határolta, ma lakóházakkal beépített terület. Elnevezése ma is ez.

Báránymimlő, varicella. Fertőző betegség. Vírusa cseppfertőzéssel, a légutakon át jut a szervezetbe. A bőrön megjelenő vörös foltok erősen viszkető hólyagokká alakulnak, egy részük elgennyesedhet; pörkösödéssel, általában nyom nélkül gyógyulnak. A többnyire kisgyermekkorban lezajló, enyhe lefolyású (felőttkorban általában súlyosabb) betegség immunitást ad.

Begyűjtés (beszolgáltatás): Mezőgazdasági termények, állatok és állati termékek beszerzése az állam részére közellátás, ipari nyersanyag, export, általában központi készletek képzése céljából. Magyarországon 1956 októberéig magában foglalta a kötelező szolgáltatást (beadást), a szerződéses termeltetést,

az állami felvásárlást és a természetbeni keresményeket. A szolgáltatás egyik módszere a kötelező beadás volt, amely kötelezte a termelőket, hogy a mezőgazdasági termékek meghatározott mennyiségét a szabad felvásárlási árnál alacsonyabb, megszabott áron bocsássák az állam rendelkezésére. A kötelező szolgáltatás megszüntetése után a mezőgazdasági termékeknek az állam részére történő beszerzését felvásárlásnak nevezik. Ennek fő módszere a termelők saját elhatározásból eladott termékeinek és terményeinek szerződéses és szabad felvásárlása.

B-lista: Titkosított lista, amely a „*Bizalmas*” szó kezdőbetűjéről kapta a nevét. Ez a főként politikai okokból elbocsátott vagy áthelyezett közalkalmazottak jegyzéke volt. Magyarországon nagyarányú B-listázást 1920-ban és 1945–1946-ban hajtottak végre. Ez utóbbit Rajk László belügyminisztersége alatt. A „*B-lista*” rendelet végrehajtása súlyosan érintette Baja közigazgatását is. Az 1947. május 12-i polgármesteri jelentés szerint a rendelet miatt a városi alkalmazottaknak kb. 50%-át kellett elbocsátani. Az elbocsátások a városi közigazgatásban nagy összevonásokat és átrendezéseket tettek szükségessé. Baján a mérnöki hivatal (1 műszaki tanácsos, 1 főmérnök és 1 adminisztratív tisztviselő) a középfokú műszaki személyzet teljes B-listázása miatt minden apró-cseprő dologgal foglalkozni kényszerült. A városi adóhivatal zavartalan ügyvitelére emiatt nem volt biztosítható, mert a megmaradt beosztottak egy része kezdő és szakképzettséggel nem rendelkező tisztviselő volt.

Bolgárkertész: Bolgár származású kertészek által Magyarországon az 1870-es években meghonosított kertgazdálkodási mód; a fogyasztópiachoz közel folytatott kisüzemi gazdálkodás viszonylag

nagy hozamát trágyázással, öntözéssel és a terület tökéletes kihasználásával éri el. Baján 1949-ben a Kis-Pandúr-szigeten szándékoztak bolgárkertészetet létesíteni.

Bükköny (Vicia): A pillangósvirágúak családjába tartozó egyéves vagy évelő gyom, illetve takarmánynövény. Levelei párosan szárnyasan összetettek, a levélgerinc kacsá alakult. Értékes takarmány a szöszösbükköny (*V. villosa*).

Diftéria, torokgyík. Általában cseppfertőzéssel terjedő fertőző gyermekbetegség. A kórokozó baktérium (*Corynebacterium diphtheriae*) a nyálkahártyákon vagy a bőr sérülésein át jut a szervezetbe: megtelepedése helyén gyulladást, sejtelhalást okoz. A torok vagy a gége nyálkahártyájának duzzadása és a rajta képződő szürkés, vastag lepedék régen gyakran okozott fulladást. A baktérium toxinja súlyosan károsítja a szívizmot, az idegrendszert, a májat, a vesét és a mellékvesét. A gyermekek kötelező diftériavédőoltása nyomán a szervezetben tartós immunitás alakul ki.

Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége (DÉFOSZ): Paraszti tömegszervezet Magyarországon 1948–1952 között. A parasztság politikai képviseletét ellátó parasztpártok háttérbe szorítása után 1948. december 18-án alakult a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége, valamint az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége egyesítésével, a szegény- és középparasztság egységes érdekképviseleti szervezeteként. A működése középpontjába állított politikai feladatok – az állami agrárpolitika támogatása, az MDP befolyásának növelése, a szocialista építés és a téveszesítés propagálása a mezőgazdaságban dolgozók körében – háttérbe szorították az érdekvédelmi funkciót. Politikai tömegszervezetként

beépült az állam intézményrendszerébe, irányítása az MDP agrárpolitikai bizottsága hatáskörébe tartozott. A mezőgazdaság állami szektorában (géppálmások, állami és erdőgazdaságok) folyamatosan épültek ki az üzemi bizottságok 1949–1950-ben. Hozzávetőlegesen 3300 falusi és 1100 üzemi szervezet létesült. Ezek keretén belül könyvtárakat létesítettek, esti tanfolyamokat szerveztek, amelyek részint a politikai rendszer tanainak propagálását, részint a szakmai továbbképzést biztosították. A DÉFOSZ hivatalos lapja a *Szabad Föld* volt. A DÉFOSZ 1952. január 19-én szűnt meg. Utóda a Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók szakszervezete lett.

Duna-híd: A bajai Duna-híd 1906–1908 között épült, ekkor ez volt az egyetlen vasúti híd Budapesttől délre. A szövetséges légierő gépei 1944. szeptember 21-én lebombázták. A híd lerombolása elvágtá Baját a Dunántúltól. A bajai városvezetés 1947. június végén kapta meg a közlekedésügyi miniszter leiratát, amelyben a bajai Duna-híd újjáépítését a hároméves terv keretében határozottan megígérte. A bajai Duna-hidat vasúti és közúti híd-nak tervezték, amelynek előmunkálatai 1947-ben már folytak. Az újjáépült hidat 1950 decemberében adták át a forgalomnak.

Dunavölgyi Leccapoló: A Pestvármegyei Dunavölgy Leccapoló és Öntöző Társulat közkeletű neve. 1909-ben alakult a Kunszentmiklós-Fülöpszállás-Akasztó vidékén lévő mocsarak leccapolására, és a lapos terület teknőiben összegyülemelő belvizek elvezetésére. Érdekeltségi területe 122 000 kataszteri hold. A 620 kilométert kitevő csatornahálózatát 1923–1929 között építették 7 millió pengő államkölcsönrel. Az időközben kitört gazdasági világválság miatt a nyert területek belterjes művelés alá vételét és az addig vízzel borított szike-

sek megjavítását az érdekeltek anyagilag nem győzték, és így a társulati járulékok fizetése hatalmas terhet rótt a tagjaira. A társulat öntözési terveinek megvalósítására sem volt pénze az érdekeltségnek, működését általában pénzügyi nehézségek gátolták.

EB liszt: Az „egységes búzakenyérliszt” (malmi jelzése EB) megnevezése. Ezt a lisztfajtát elsősorban kenyérellátáshoz, részben pedig finomlisztellátásra használták fel. A Közellátási Minisztérium 91 530/1946. számú rendelete az EB liszt örölető malmi eladási árát 100 kilogrammonként 72 Ft-ban, a nagykereskedői eladási árát ugyancsak 100 kilogrammonként 76 Ft-ban, a kiskereskedői eladási (fogyasztói) árát kilogrammonként 82 fillérben állapította meg.

Egyesült Parasztfjúság Országos Szövetsége (EPOSZ): A parasztfjúság egységes tömegszervezete. 1948-ban alakult az addig fennállott különböző ifjúsági szervezetek közös programja alapján. A DISZ megalakulásakor 1950 júniusában szűnt meg.

Ejektoros kút: A vízvezetéki csőhálózatba kapcsolt közkutak egyik fajtája. A kútnak általában olyannak kell lennie, hogy télen, használat után, a kútöntvénynek az elzárószepel és a kifolyónyelés közötti részében visszamaradó víz be ne fagyjon. A felmenő csövön alul kis nyílások vannak: a kút használata után a csőben maradt víz ezeken kifolyik és az öntvénynek a fagymentes mélységben lévő alsó részében gyűlik össze. Mikor a kút szelepét a rugós kar lenyomásával legközelebb nyitják, a felmenő cső ejektornak nevezett szűkülétén nagy sebességgel áthaladó víz az említett kis nyílásokon át az öntvényben visszamaradt vizet kiszippantja.

Erdei üdülőiskola és gyermekszanatórium: Baja városa 1937-ben hozta létre és az intézmény 1944-ig működött. A régi lövőházi pavilont alakították át iskolai célokra. Tüdőbeteg gyermekeket tanítottak itt. A második világháború alatt az intézmény katonai célokat szolgált. A város hitelből és a Sas-akció által nyújtott anyagi támogatással kezdte meg 1947 májusában a háborús események következtében súlyosan károsodott intézmény helyreállítási munkálatait. 1947 novemberében a Joint 3000 Ft készpénzt, a svéd Rädde Barnen 40 db lepedőt, a Baja és Vidéke Ipartestület 636 Ft-ot ajánlott fel az iskola felszerelésére. A helyreállítási munkálatok 1948 májusára – az internatusi rész vízvezetékének kivételével – teljesen el is készültek. Ekkorra már az intézetnek jelentős készletek: ágyak, lepedők, takarók stb. álltak a rendelkezésére.

Folyammérnöki Hivatal: Az 1871. évi XXXIX. tc. alapján hozták létre, szervezeti felépítését és működését a 26 201/1912. FM számú rendelet (*Földművelési Értesítő* 1912. 24. sz.) szabályozta. A földművelésügyi miniszter felügyelete alatt állt. Feladatkörébe tartozott: az állami igazgatás alatt álló folyóvizeken végrehajtani és ellenőrizni az árvízvédelmi rendelkezéseket; felügyelni a folyó medrének és partjának állapotára, terveket készíteni azok szabályozására; végül ellenőrizni, hogy az ármentesítő társulatok törvényes kötelezettségeiknek eleget tegyenek. 1937-ben Magyarországon 9 folyammérnöki hivatal működött. A Duna mentén három: Győr, Budapest, Baja székhellyel; a Tisza mentén négy: Nyíregyháza, Sátoraljaújhely, Szolnok és Szeged székhellyel; a Körösökön egy: Gyulán, végül a Dráván és a Murán szintén egy folyammérnöki hivatal működött: Nagykanizsa

székhellyel. Egy-egy folyammérnöki hivatal tisztii személyzete kettő-négy mérnököt állt. A 31 000/1945. FM számú rendelet (MK 1945. I. 27. 2. sz.), tekintettel arra, hogy a háborús események következtében a kultúrmérnöki hivatalok és a folyammérnöki hivatalok, valamint a víztársulatok vezetői és személyzete a legtöbb helyen hiányzott, az árvédelmi munkálatok irányításával ideiglenesen a törvényhatóságok első tisztviselőit bízta meg. Egyben elrendelte az említett hivatalok, illetve víztársulatok jelenlevő személyzetéből és vezetőiből ár(víz)védelmi bizottságok és az ár(víz) védelmi albizottságok szervezését. A 44 199/1945. FM számú rendelet (MK 1945. XII. 18. 203. sz.) a folyammérnöki hivatalok székhelyét és területi beosztását ismét az 1937. évi állapotnak megfelelően határozta meg. A 44 810/1945. FM számú rendelet (MK 1946. II. 8. 32. sz.) kimondta, hogy az ár- és belvíz elleni védekezéssel kapcsolatos minden feladatot a továbbiakban ismét a folyammérnöki hivatalok és kultúrmérnöki hivatalok, valamint a víztársulatok látják el. A 207 760/1948. FM számú rendelet (MK 1948. VIII. 3. 174. sz.), mely az Országos Vízgazdálkodási Hivatal (OVH) és szerveinek tagozódásáról, továbbá ezek hatáskörének megállapításáról szól, a folyammérnöki hivatalokat megszüntette. Feladataikat az OVH területi szervei, a vízgazdálkodási körzetek és a vízgazdálkodási kirendeltségek vették át. A Bajai Folyammérnöki Hivatal 1948. augusztus 20-i kultúrnapokon az első tervében végzett munkákat és további terveit mutatta be rajzokon, térképeken, kimutatásokon.

Forint: Az 1945–1946. évi hiperinflációt követően a pengő helyett bevezetett pénzegység, amelyet Magyarországon a stabilizáció során 1946. augusztus 1-jén, a 8700/1946. (VII. 29.) ME számú rende-

lettel vezettek be. 1 forint = 100 fillér. 1 forint = 0,757575 g arany értékének felel meg.

Földbérlo bizottság(ok): A mezőgazdasági ingatlanok haszonbérletéről szóló 9000/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. VIII. 29. 194. sz.) Földbérlo bizottságok szervezését rendelte el. Ennek felügyeletét a földművelésügyi miniszter látta el az Országos Földhivatal útján. *Ügykörébe tartozott:* A mezőgazdasági ingatlanok előhaszonbérleti jogának gyakorlására határozathozatal, az előhaszonbérleti jog iránti kérelmek benyújtása esetén. A bizottság határozata ellen az érdekeltek részéről csak jogszabálysértés esetén volt helye a fellebbezésnek. Közérdekből fellebbezéssel élhetett a bizottság bármely érdemi határozata ellen a Magyar Országos Szövetkezeti Központ, valamint a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége. A fellebbezéseket a megyei földhivatalok mellé szervezett földbérlo fellebbezési bizottsághoz kellett felterjeszteni. *Szervezete:* A Földbérlo bizottságokat városenként és községenként alakították meg. A bizottság tagjai községekben a vezető (kör-) jegyző, városokban a polgármester vagy az általa kijelölt tisztviselő, továbbá az Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége, a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége helyi szervezetének, valamint a haszonbérlet átvételére az idézett rendelet alapján igényjogosultakból alakult, illetőleg alakuló földbérlo-szövetkezeteknek, végül a földműves-szövetkezeteknek egy-egy tagja.

Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége (FÉKOSZ): A szervezet 1918–1943 között Földmunkások és Kisgazdák Országos Szövetsége, 1945–1948 között Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetsége néven

működött. A Földmunkásszövetség 1945. május 5–6-i kongresszusán az MKP szándékainak megfelelően alakították át az addigi agrárproletár-szakszervezetet a kistulajdonos parasztság és a földmunkások közös érdekvédelmi szervévé. Tették ezt azzal a céllal, hogy konkurenciát teremtsen a Parasztszövetségnek. Jóllehet formailag hárompárti (SZDP, MKP, NPP) volt, valójában azonban az MKP parasztpolitikáját közvetítette a falusi lakosság felé. 1945 októberében a szakszervezetek munkaközvetítő jogát kiterjesztették a FÉKOSZ-ra is. Megszűnt a hatósági munkaközvetítés, szerepét a FÉKOSZ vette át. A szövetség köteles volt minden községben és körjegyzőségben munkaközvetítő irodát működtetni. A rendelet szerint a munkaközvetítő iroda feljelengette azt a munkáltatót, aki a közvetítő iroda megkerülésével alkalmazott munkást, munkásait nem jelentette be, nem a hivatalosan megállapított bért fizette, vagy megszegte a szerződést. Az irodák hatáskörébe tartozott a vetésterületek összeírása, a munkaadók gazdasága feletti ellenőrzés gyakorlása. 1948 decemberében beolvadt a DÉFOSZ-ba. A FÉKOSZ elnöke 1945–1948 között Rác Gyula volt.

Főispán: Az 1929. évi XXX. tc. szerint a főispán a mindenkori kormány megbízottja, kisebb részben közigazgatási, nagyobb részben ellenőrzési és felügyeleti hatáskörrel rendelkezett azon törvényhatóságok felett, amelyeknek az élére kinevezték. E hatásköre 1945 után is általában megmaradt. A belügyminiszter előterjesztésére az államfő nevezte ki és mentette fel. Közvetlenül a belügyminiszter alárendeltje volt. *Hatásköre:* Felügyeletet gyakorol a törvényhatóság, illetve a törvényhatóságba kihelyezett állami közigazgatási szervek felett. Elnöke az önkormányzat legfontosabb testületi szerveinek. Ha ezek bármelyike a főispán állásfoglalásával ellentétes

határozatot hoz, ez ellen felterjesztési joggal élhet a kormányhoz. Felterjesztés esetén a törvényhatóság a határozatot mindaddig nem hajthatja végre, amíg azt az illetékes szakminiszter jóvá nem hagyta. Felügyeleti szervként a törvényhatóság területén működő összes állami tisztviselő eljárásáról – az igazságügyi tisztviselők kivételével – köteles jelentést tenni az illetékes miniszterhez. Joga van az összes állami tisztviselőtől jelentést kérni, működésükről felvilágosítást adni, előléptetéseknél, új kinevezéseknél javaslatot tenni. Működési területén fontosabb állások betöltése esetén a szakminiszter köteles a főispánt meghallgatni. *Közigazgatási feladatai, ügyköre:* hivatalvizsgálatot, számonkérőszéket tart; ellenőrzi az állami rendeletek végrehajtását; fegyelmi, felfüggesztési jogkört gyakorol, a felfüggesztett tisztviselők állásaira – az alispán kivételével – másokat behelyettesíthet. Joga van egyes tisztviselők kinevezésére, a járási főjegyzőnek a járásokba történő beosztására, áthelyezésére. Az 1030/1945. ME sz. rend. (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) szerint a főispán a megalakítója, elnöke a Közigazgatási Bizottságnak; 1949-től elnöke a Közigazgatási Bizottság Gazdasági Albizottságának. A törvényhatóság területén kormánybiztosi hatáskörben megoldandó feladatok (pl. közellátás, árvízvédelem stb.) ellátásával általában a kormány ugyancsak a főispánt bízta meg. A főispáni állás megszüntetéséről, a törvényhatóságnak mint intézménynek a megszüntetésével együtt, az 1949. évi XX. tc., illetve a helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. tanács törvény rendelkezett.

Függetlenségi Front: Az antifasiszta magyar demokratikus erőket tömörítő politikai egyesülés. 1944. december 2-án alakult meg a felszabadított Szegeden az MKP, az SZDP, a Kisgazdapárt, a Parasztpárt, a Polgári Demokrata Párt és a szakszervezetek részvételével. A

háború folyamán ugyancsak antifasiszta alapon létrejött Magyar Front helyébe lépett. Teljes neve: Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) volt. Az egyesülés elfogadta a kommunisták programját, kíméletlen harcot hirdetett a fasiszták ellen; széles körű földreformot, a kőolajforrások és bányák államosítását, demokratikus külpolitikát követelt. Az 1945. évi választások után, a jobboldal megerősödésével már nem töltötte be kezdeti célkitűzését, és lassan elsorvadt. Az 1949. évi választások előtt az MDP kezdeményezésére új Függetlenségi Front jött létre az MDP, a Parasztpárt és a tömegszervezetek részvételével. Programja a dolgozó tömegek mozgósítása volt a béke megvédésére, a szocializmus építésének megindítására. Feladatát csak kampányszerűen, a választások idején töltötte be. 1954 őszén helyébe a Hazafias Népfront lépett.

Gazdajegyző(k): Az 580/1948. Korm. számú rendelet (MK 1948. I. 20. 15. sz.) és a 100 500/1948 FM számú rendelet (MK 1948. IV. 8. 77. sz.) intézkedett a gazdajegyző(k) alkalmazásáról. A gazdajegyző(k) a földművelésügyi igazgatás és szakszolgálat helyi – alsó fokú –, a földművelésügyi miniszter főhatósága alá tartozó szervei voltak. Működésük felett a felügyeletet, irányítást, ellenőrzést a járási gazdasági felügyelők útján a Vármegyei Gazdasági Felügyelőség gyakorolta. Feladatuk a mezőgazdasági termelés mennyiségi és minőségi színvonalának emelése, a földbirtokreform során földhözjuttatottak gazdálkodásának előmozdítása, továbbá a hároméves terv mezőgazdasági célkitűzéseinek megvalósításával kapcsolatos alsó fokú földművelésügyi igazgatási és szakfeladatok ellátása volt, valamint a gazdasági felügyelői szolgálat hatékonyabbá tétele. Minden nagyobb községben és mezőgazdaságilag jelentős törvényhatósági jogú, illetőleg megyei városban

önállóan, kisebb községekben pedig körzetenként kellett őket alkalmazni. A nagyobb helyeken a szükséghez képest több gazdajegyzőt is alkalmazhattak. Tevékenységük kiterjedt a mezőgazdaság minden ágára: kötelesek voltak a mezőgazdasági termelés mennyiségi és minőségi emelését működési területükön előmozdítani, a lakosságot a szakszerű és helyes gazdálkodásra nevelni; figyelemmel kísérni a mezőgazdasági termelési, értékesítési és munkaviszonyokat; támogatni a hároméves terv mezőgazdasági célkitűzéseinek végrehajtását; figyelemmel kísérni a földműveléssel hivatásszerűen foglalkozók hitelek, kedvezmények megszerzésére irányuló törekvését, gazdálkodását, és azokat mind a gazdasági alapismeretek, mind a különböző hitelek, kedvezmények megszerzésében támogatni; ellenőrizni a mezőrendészeti jogszabályok betartását; előmozdítani az okszerű gazdálkodást, a talajművelést, a talajerő-fenntartást stb.; közreműködni az állattenyésztés fejlesztésében; figyelemmel kísérni a legeltetési társulatok, legelőbirtokosságok, zöldmező szervezetek stb. működését; közreműködni a szövetkezeti mozgalmak szervezésében; kötelesek voltak a gazdákat időnként összehívni és velük az időszerű mezőgazdasági kérdéseket megbeszélni; ellátni mindazokat a feladatokat, amelyeket valamely jogszabály vagy a földművelésügyi miniszter, illetve a Gazdasági Felügyelőség az ügykörükbe utalt. A gazdajegyző(k) hivatalból tagjai voltak a községi (megyei, városi) képviselőtestületeknek és a termelési bizottságoknak. A gazdajegyző(k) a községi elöljáróságnak (polgármesternek) mezőgazdasági ügyekben a szaktanácsadói voltak. A községi elöljáróság (polgármester) köteles volt a gazdajegyzőket a fontosabb mezőgazdasági ügyek tárgyalására meghívni. A gazdajegyző(k) minden olyan közigazgatási határozat vagy intézkedés ellen, amely a mezőgaz-

dasági termelés vagy az e termeléssel foglalkozó lakosságot egyetemlegesen érintette, közérdekű jogorvoslattal tartoztak élni. A gazdajegyző(k) felügyelete 1949-ben módosult. Felügyeletüket a Mezőgazdasági Igazgatóság vette át. (LSZ 1968. 2. sz. 428–429.)

Gyermekbénulás, Heine–Medin-kór: Fertőző betegség. A kórokozó vírus általában szájon át kerül a szervezetbe; a gerincvelő, illetve az agytörzs mozgatósejtjeit károsítja, következménye az általuk irányított izmok petyhüdt bénulása. Ha a légzőizmok is bénulnak, fulladást okozhat. Sok esetben enyhe lefolyású. A Sabin-féle védőoltás bevezetése óta Magyarországon gyakorlatilag megszűnt.

Hastífusz, hasi hagymáz: A tífusz egyik formája, fertőző betegség, amelyet a Salmonella typhi nevű baktérium okoz. A baktériumot széklettel szennyezett élelmiszer, tárgyak, mosatlan kéz közvetíti egyik emberről a másikra. Nem, vagy rosszul közművesített településeken, illetve háborúk, természeti katasztrófák idején szokott előfordulni. A baktériumok megtapadnak a vékonybél és a vastagbél nyirokmirigyeiben, ahol fekélyt okozhatnak, és bekerülnek a véráramba is. A beteg belázasodik, pulzusszáma lecsökken, fáj a feje, influenzaszerű tünetei vannak. Hasmenés is jelentkezhet, de nem mindig. A betegség előrehaladott szakaszában bélrendszeri szövődmények jelennek meg, károsul a szív és az idegrendszer. Ellenszere a baktérium tokanyagát tartalmazó védőoltás (általában a felkarba, a bőr alá adják be), amely 3 éves védelmet biztosít. Két éves kor alatt azonban nem biztosít megfelelő védelmet.

Hároméves terv: Magyarország első szovjet mintájú gazdasági terve. Az MKP kezdeményezésére 1947. augusztus 1. és 1950. augusztus 1. közötti időszak-

ra dolgozták ki. Célja az 1947. évi XVII. törvény szerint Magyarország gazdasági és szellemi felemelkedésének meggyorsítása, demokratikus rendjének megszilárdítása, a termelőerők okszerű felhasználása és a különböző termelési ágak összhangjának megteremtése; konkrétan a II. világháborúban elszenvedett károk helyreállítása, az ország újjáépítése és a lakosság életszínvonalának emelése volt. A tervet a magyar dolgozók 1949 végére teljesítették. 1949-ben az MDP Központi Vezetősége kimondta, hogy „*A hároméves terv az újjáépítésnek, a háborús károk és pusztítások sújtotta magyar gazdaság talpraállításának terve volt.*”

Himlő, feketehimlő, variola vera: Vírus okozta fertőző betegség. Cseppfertőzéssel terjed. Jellegzetes tünetei a kerek, piros, kiemelkedő kiütések; ezek hólyaggá alakulnak át, majd elgennyesednek, esetleg bevérzenek; heggel gyógyulnak. Átvészélése életre szóló immunitást ad. A himlőoltás alkalmazásával a betegség megszűnt.

Hőlégekamra: Teljes csiramentesítésre (sterilizálásra) szolgál. Ebben az eszközben tulajdonképpen hőlégkezelést szoktak végezni, azaz száraz, forró levegőt alkalmaznak izületi gyulladás, vérkeringési zavar stb. gyógyítására. Baján a városi fertőtlenítőintézetben 1947 májusában felállított kamra segítségével tetvetlenítést végeztek. Ezzel a módszerrel kívánták megelőzni a kiütéses tífuszjárvány kialakulását.

Kanyaró, morbilli: Vírusos fertőző betegség. Láz, felsőlégúti hurut, kötőhártyagyulladás, élénkpiros kiütések, a száj nyálkahártyáján ún. Koplik-foltok jellemzik. Cseppfertőzéssel terjed. Általában enyhe lefolyású, de súlyos szövődményei lehetnek. A védőoltás 14 hónapos korban kötelező. Az immunitás életre szóló.

Karwini (karvini) szén: A morvaországi ostrau-karwini kőszénbányák (Csehszlovákia) által termelt gázdús fekete szén, amely kokszosítható volt. Ezzel a jó minőségű szénrel javították fel Baján a gyenge minőségű magyar szeneket. A Bajai Gázgyár már a második világháború előtt is használt karwini szenet. A felszabadulás után 1945-ben rövid ideig áramtermelésre használták a megélvő csekély karwini szénmennyiséget.

Katonaváros: Baja egyik városrésze.

Kenderes (Kenderes-ér, Kenderes-árok, Kenderes-patak): Természetes vízfolyás, amelyre Baja vízlevezetése, csatornázása épült. A külső városrészekből, a Livodából a Kenderes-árok gyűjtötte össze a vizeket és vezette a Sugovicába a Vörös hídnál. Számos csatorna torkollott bele.

Kicsásvoly: Baja egyik városrésze.

Kiütéses tífusz: Fertőző betegség. Okozója a Rickettsia (főként ruhatetű, ritkábban fejtetű élősködője). Emberre a tetvek ürülékéből kerül. Tünetei: magas láz, kábultság, fejfájás, vérnyomásesés, halvány kiütések. A kórokozó érgyuladást, trombózisokat okoz. A betegség lezajlása tartós immunitást alakít ki.

Közellátási felügyelőség(ek): A 7730/1941. ME számú rendelet értelmében a kereskedelmi hivatalok vidéki kirendeltségei közellátási felügyelőség néven folytatták tevékenységüket. A 3420/1946. ME számú rendelet rendelte el az újjászervezésüket. Felügyeletet a közellátásügyi miniszter gyakorolt felettük. *Ügykörükbe tartozott:* a közellátásügyre vonatkozó jogszabályok és kormányhatósági intézkedések végrehajtásának szorgalmazása, irányítása és ellenőrzése; heti jelentés készítése és elküldése a közellátásügyi miniszterhez

az elszámoltatott önellátók számáról és a beszolgáltatandó termékmennyiségről (Elszámoltató Bizottság); búza, rozs, árpa és kukorica esetében egyes községek területére az egységes tengelyfuvarfelár megállapítása; lefoglalt közszükségleti cikkek értékesítésének lebonyolítása; malmok ellenőrzése, a készletek zár alá vétele és megőrzése; a vendéglátóipari üzemek osztályba sorolás iránti fellebbezések elbírálása (Budapest kivételével); javaslattétel a közellátásügyi miniszternek a tojás, élő és vágott baromfi árának megállapítására; a beszolgáltatást nem teljesítő kártérítési kötelezettségének megállapítása végső fokon; a gabonamennyiség nyilvántartása; a közellátást érintő kérdésekben javaslattétel a közellátási kormánybiztoshoz és a törvényhatóság első tisztviselőjéhez. Fellebbezéssel élhetett a közigazgatási hatóságnak közellátási ügyekben hozott minden olyan határozata ellen, amelyet országos közellátási érdekből sérelmesnek tartott. A közellátási felügyelőség látta el 1947. szeptember 15-től a Hús- és Zsiradék hivatal ügykörébe utalt teendőket is. A felügyelőségek keretében szervezték meg a 900/1948. Korm. számú rendelet értelmében az Országos Közellátási Jegyközpont helyi kirendeltségeit. A 11 060/1948. Korm. számú rendelet értelmében a vármegye alispánjának közellátási ügykörét a területileg illetékes közellátási felügyelőség vette át. Hasonlóképpen átvették a közellátási kormánybiztosnak egyes élelmiszerek és egyéb közszükségleti cikkek szétosztására vonatkozó jogkörét is. Ügykörük a későbbiekben tovább bővült. Így pl. ügykörükbe került: az ellátatlan fogyasztók nyilvántartása; a mezőgazdasági és ipari termékek szétosztása a működési területükön lévő községek (megyei városok) között; a mezőgazdasági és ipari termékek hatósági elosztása célját szolgáló jegyek, utalványok és egyéb nyomtatványok kezelése,

szétosztása és elszámolása az Országos Közellátási Jegyközpont utasításai szerint; a miniszter tájékoztatása a működési területük közellátási viszonyairól; szaktanácsadás közellátási kérdésekben a közellátási kormánybiztosnak és a törvényhatóság első tisztviselőjének. A közellátási felügyelőségeket megyénként szervezték meg. Szervezetében a közellátásügyi miniszter által kinevezett vezető és személyzet dolgozott. A felügyelőség vezetője hivatalból tagja volt a törvényhatósági bizottságnak és a közigazgatási bizottságnak. A 12/1/1950. NT számú határozat, valamint a 3/1950. MT számú rendelet szüntette meg a közellátási felügyelőségeket. Az ügykörükbe utalt teendőket a továbbiakban a fenti rendelettel létesített megyei kereskedelmi igazgatóságok vették át.

Kulák: A gazdag paraszt, a szegény- és középparasztokhoz viszonyítva nagy földtulajdonnal rendelkező mezőgazdasági tulajdonosi réteg tagja, aki a parasztságból emelkedett ki. Megmaradt a faluban, kultúrájának eredete és a munkában való személyes részvétele a parasztság többi rétegéhez köti, de rendszeresen foglalkoztat bérmunkásokat, elsősorban falusi nincsteleneket, szegényparasztokat. Magyarországon az 1940-es évek végétől kuláknak minősítették a 25 kat. hold földnél többel rendelkező parasztokat, sőt az ennél kisebb birtokosokat is. A kulákokat, az 1930-as évek szovjet gyakorlatához hasonlóan, dogmatikus-szekta politikai osztályellenségnek minősítette a Rákosi-rendszer. Mint az 1948-tól élesedő osztályharc vidéki célpontjait, perekkel, rendőri és ÁVH-s zaklatással, internálással, megfélemlítéssel igyekezett felszámolni. A gazdákat kötelező terménybeszolgáltatásokkal, betarthatatlan rendeletekkel állandóan nyomorgatták. A börtönben a legsúlyosabb kínzásoknak

vetették őket alá. A kollektivizálás idején nem léphettek be a termelészövetkezetekbe, földjüket, házukat elvették, bár a rendszerváltás után lehetőségük volt rá, hogy azokat értéküknek megfelelő áron visszavásárolhassák.

Lökert: Az 1803-ban alapított Bajai Céllövész Társulat a Lökertben rendezte összejöveteleit. A Lövőház a társasági élet központjává vált Baján. A Lövőház átépítésével jött létre az Erdei Üdülőiskola. A második világháborút követően a lökerti üdülőiskola és fertőtlenítőintézet helyreállítása 1947 júliusában fejeződött be.

Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. (MFTR): hajózási vállalat. Baross Gábor miniszter kezdeményezésére az 1894. évi XXXV. tc. alapján, 1895. január 24-én jött létre. Neve 1907-ben Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Rt.-re változott. 1919-ben az angol Danube Navigation Company megvette részvényeinek 44%-át, amelyet a magyar állam 1932-ben felvásárolt. 1944 végén hajói elvonultak Nyugatra, 1945. május 5-én a hajók többsége Linz térségében személyzetével együtt amerikai fogóságba került, ahonnan 1946–1947-ben tértek vissza. Az 1945. augusztus 27-én megkötött magyar–szovjet gazdasági egyezmény egy közös magyar–szovjet hajózási vállalat alapítását határozta el, valamint előírta, hogy az MFTR 1949. december 31-ig köteles tevékenységét megszüntetni. A Magyar–Szovjet Hajózási Részvénytársaságot (MESZHART) 1946. április 9-én jegyezték be. Tevékenységi köre a folyam- és tengerhajózásra, a szállítmányozásra, a hajójavításra és a kikötőüzemre terjedt ki. 1954-ben a szovjet részesedést visszaadták a magyar félnek, és a társaság neve Magyar Hajózási Rt. lett.

Magyar Norma: Az egyház, az összes felekezetek, a hatóságok és az egész társadalom állami irányítású országos összefogása a szegénykérdés megoldására. 1936. július 15. és 1950 között alkalmazták. A 172 000/1936. BM számú rendelet előírta az Egri Norma bevezetését Magyar Norma elnevezéssel a városokban és nagyobb községekben. Baján 1929-ben telepedtek le a Ferences Szegénygondozó Nővérek, akik a későbbiekben végezték a városban a Magyar Norma szerinti szegénygondozást. A fenti módszer szerinti szegénygondozást országosan 1942-ben 27 otthonban 1520 gondozottal alkalmazták. 1950-ben a megszüntetésekor 35 városban működött, köztük Baján is.

Magyar Nők Demokratikus Szövetsége (MNDSZ): Az MKP kezdeményezésére 1945-ben alakult tömegszervezet. 1948-ban az összes nőegyesületeket egyesítette. Mint az MDP irányítása alatt álló egyetlen női tömegszervezet működött 1956-ig. Feladatait 1957-ben a Magyar Nők Országos Tanácsa vette át.

Magyar Szabadságharcos Szövetség (MSZHSZ): 1948. február 29-én alakult meg, melynek üzemi, városi és községi szervezetei az MKP irányításával eredményes politikai felvilágosító munkát végeztek, mozgalmi életet éltek. Így rövid idő alatt jelentős tömegszervezetté vált. Az újjáépítés után számos szakosztályt, kultúrsoportot működtetett. Baján a szövetség 1948. szeptember 11–12-én tartotta alakuló gyűlését, majd 12-én a Szent István téren ünnepi nagygyűlést tartott.

Malária, mocsárláz, váltóláz. Élősködő egysejtűek okozta, szünyogok által terjesztett járványos betegség. Hidegrázást követő néhány órás magas lázzal, utána erős izzadással járó rohamokban jelentkezik. A lázrohamok – a kórokozó fajtától

függően – naponta, másod-, harmadnaponként vagy szabálytalanul követik egymást. Lefolyása hosszadalmas; következménye lépnagyobbodás, vérszegénység, általános leromlás.

MÁLLERD: A Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) felállításáról a 12 120/1945. ME számú rendelet rendelkezett. A MÁLLERD csak 1946-ban az államosítás befejezése után vált működőképpé. Működését 1946. május 10-én kezdte meg. Gazdálkodását az akkor az állam tulajdonában volt, és a későbbiekben állami tulajdonba kerülő erdőkkel, az államerdészeti kezelésben lévő erdőkkel (községi, közbirtokossági stb.) kezdte. Kezelésébe tartoztak az állami erdőkhöz tartozó egyéb ingatlanok, vasutak, fűrészl- és egyéb üzemek, anyag- és pénzkészletek. A gazdálkodás érdekében állami földeket is eladhatott, ha az nem járt az állami vagyon értékcsökkenésével. Az állami költségvetésben külön fejezettel szerepelt. A gazdálkodás jövedelméből származó pénzfeleslegeket hasznos beruházásra fordíthatta az FM és a PM hozzájárulásával. Államhitelt viszont nem kapott. Az egyéb üzemek, vadászat, halászat haszna, vagy az ezek bérbeadásából származó jövedelem is a MÁLLERD-et illette. Üzemi lapja az *Erdőgazdaság* 1947-ben indult. A MÁLLERD-et 1949-ben szüntették meg. Baja a Nagy-Pandúr-szigetet 1948-ban kapta vissza a MÁLLERD-től. A város itt 153 hold földet ipartelepek létesítésére és mezőgazdasági művelésre fordíthatott. A város vezetése a mezőgazdasági művelés mellett 1949-ben 80 hold földet vont be erdősisítésbe.

Mártonszállás: Tanyaközpont, Baja város külterületi lakott helye 1944-től. Iskoláját 1948. február közepén rubeolafertőzés miatt ideiglenesen be kellett zárni. Májustól városi rendelő is működött itt. A mártonszállási kerületet jú-

liusban vonták be az egészségvédelmi munkába. Az anya- és csecsemővédelmi tanácsadások száma ekkorra már havi 8–900-ra emelkedett. A rendelőben két szakorvos és három védőnő teljesített szolgálatot. Ez év szeptemberétől megindultak a zöldkeresztes tanácsadások és védőnői látogatások is. Novembertől egy bérelt helyiségben orvosi rendelőt szerelgetett fel itt a város, ahol keddenként egy hatósági orvos látta el a betegek orvosi kezelését, míg egy zöldkeresztes védőnő az anya- és csecsemővédelmi tanácsadást. A családlátogatást péntekenként egy védőnő végezte. 1948 decemberében a város a vízellátás javítására új ásott kutat készítettet, míg 1949 májusában megkezdte itt egy nyári napközi otthon szervezését is, amelyhez államsegélyt is kapott.

Mátéháza: Baja külterületi lakott helye 1913-tól. A város tulajdonában lévő földbirtokok majorsági központja volt Bajától keletre 1945 előtt, és maradt 1945 után is. 1945 tavaszára sikerült megoldania a városnak az itt élő szegény sorsú tankötelesek beiskolázásának egy évtizede húzódó kérdését. A mátéházi 1. és 2. majorhoz tartozó gazdaság földjeit az 1945. évi földosztásból kihagyták. 1946 májusára a város helyreállította a hadműveletek következtében elpusztult itteni gazdaságát, ahol 270 kat. hold földet munkáltatott meg és vettett be. Itt működött korábban a városi szeszgyár is, amelyből az orosz katonai alakulatok 1947 májusában költöztek el. Az így elhagyottá vált szeszgyárban 500 000 Ft kár keletkezett. A városi tulajdonban lévő 100 kat. hold mátéházi földön 1947 júliusában holdanként átlag 7 mázsa búza és 9 mázsa rozs termett. Ez a terméseredmény messze felülmúlta a környékbeli gazdák által elért eredményt. 1949-re tervezték a mátéházi szeszgyár üzembe helyezését, erre a célra a város hitelt vett

fel. A szeszgyár üzembe helyezési munkálatai 1949. február közepén valóban meg is indultak.

Milpengő: ezerszer ezer (1 000 000 = 10⁶) pengő. Az egymillió pengő rövidítése, azaz az így feltüntetett érték az eredeti milliomod része lett. A milpengő a második világháborút követő hiperinfláció terméke volt 1946-ban. A tízezer és a százezer milpengős papírpénz 1946. április 29-én, az egymillió és a tízmillió milpengős május 24-én, míg a százmillió és az egymilliárd milpengős papírpénz június 3-án került forgalomba. A tízezer milpengős, amely egyenlő volt tízezerszer egymillió (azaz tízmilliárd) pengővel, külalakja alapján a tízezer pengős bankjegyhez hasonlított. A célja ennek az volt, hogy megkönnyítsék a mindennapos pénzkezelést és számlázást, valamint az is, hogy a korábbi bankjegyek külalakjait újra felhasználják.

Nemzeti Szalon: A magyar képzőművészek és műpártolók egyesülete volt, amelyet Budapesten alakítottak 1894. március 12-én „*abból a célból, hogy a magyar képzőművészet erkölcsi, anyagi és kulturális érdekeinek fölkarolását, a testületi szellem fejlődését előmozdítsa, a művészek és a közönség közti érintkezést élénkebbé tegye.*” Az egyesület helyisége Budapesten az egykori Újvilág utca 2. szám alatt volt, míg állandó művásárcsarnoka, amelyben kiállításokat is rendeztek, az Erzsébet téren volt. Itt nyílt meg 1948. szeptember 19-én Nagy István bajai festőművész hagyatéki kiállítása.

Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ): Az 1945 után létesült népi kollégiumok központi szervezete (1946–1949). Közel 200 intézményéhez több mint 10 000, főként paraszt- és munkásszármazású tanuló tartozott. Az antifasiszta ellenállásban tevékenyen részt vevő

Győrffy István Kollégium diákjai alapították, az MKP és a Nemzeti Parasztpárt támogatásával. Pedagógiai felfogása az ifjúsági önkormányzat, valamint a demokratikus és a szocialista átalakulásban való aktív részvétel nevelő erején nyugodott. Egy párhathározat 1948-ban feltárta a mozgalomban tapasztalható ideológiai és pedagógiai hiányosságokat, torzulásokat. 1949-ben az állami és a különféle társadalmi szervek által fenntartott diákotthonok egyesítésekor a mozgalom által létesített kollégiumokat beolvasztották az egységes, államilag fenntartott és irányított diákotthonok rendszerébe. A bajai Rudnay Szabadakadémia növényékeit 1947-ben a Tóth Kálmán Kaszinó helyiségeiben újonnan létesített Tóth Kálmán Népi Kollégiumban helyezték el. A kollégiumot a NÉKOSZ létesítette és tartotta fenn.

Országos Gyermekvédő Liga (OGYL): Jótékonyági szervezet volt 1906–1950 között Magyarországon. 1906. február 25-én tartotta alakuló közgyűlését, amelyen legfontosabb célját a következőképpen foglalták össze: *„elsősorban egy akkora országos gyermekvédelmi alap létesítése, hogy annak kamatjövedelméből a társadalmi gyermekvédelem összes anyagi szükségletei fedezhetők legyenek.”* Célja volt továbbá a gyermekvédelem minden ágának felkarolása és hathatós támogatása. Az első világháború után a hadiárvak gondozását végezte, 1920–1930 között a rászoruló gyermekek csoportjainak külföldi üdültetését szervezte. 1939. április 18-án a Zsófia Országos Gyermekszanatórium Egyesülettel, 1942-ben a Szegedi Jótékony Egylettel fuzionált. Ettől kezdve a hivatalos neve: Országos Gyermekvédő Liga és Gyermekszanatórium Egyesület lett. 1943-tól már csak a 12 évnél fiatalabb, legyengült szervezetű gyermekek gondozására összpontosította erőit. 1944–1946 között a gyermek és ifjúsági tömegek pusztá élet-

ben tartása is csak jelentős, sokoldalú nemzetközi segélyakciók és a társadalmi szolidaritás végső tartalékainak mozgósításával volt biztosítható. Ettől kezdve a Liga egyrészt erején felüli munkát végzett – minimális eredménnyel –, másrészt megindult ezen munka eredményeinek politikai kisajátítása. Ennek következménye lett a szervezet betiltása is. 1947-ben azonban a belügyminiszter újra engedélyezte a működését. A bajai városvezetés 1947. áprilisában tárgyalásokat kezdett a Ligával, hogy a lőkerti erdei iskola és gyermek tüdőbeteg-szanatórium újra megkezdhesse a működését. Ehhez a Ligával folytatott tárgyalástól remélt támogatást. A Ligát 1950. április 11-én államosították és elkezdték vagyona felosztását.

Országos Közegészségügyi Intézet (OKI): Felállításáról az 1925. évi XXXI. tc. rendelkezett. Az intézet a Rockefeller Alapítvány segítségével jött létre. Működését 1927. július 1-jén kezdte meg. Feladata a közegészségügyi tudomány gyakorlati alkalmazásának előmozdítása, a fertőző betegségek elleni védekezés irányítása, a közegészségügyi hatóságok támogatása és közreműködés a közegészségügyi személyzet, különösen a tisztiorvosi kar megfelelő kiképzésében. Az OKI indította meg a tisztiorvosképzést, a védőnő- és községi ápolónőképzést, a községi orvosok továbbképzését. Az intézet a vizek, élelmiszerek bakteriológiai vizsgálata, a gyógyszerek törzskönyvezése mellett hatósági, igazgatási funkciókat is ellátott. A betegségek gyors és megbízható felismerése céljából korszerű járványügyi megfigyelő szolgálatot, fiókállomások hálózatát hozta létre. Biztosította a különböző oltóanyagok termelését és megszervezte a védőoltások széles körű bevezetését. Irányította a közegészségügyi, járványügyi, egészségvédelmi, anya- és csecsemővédelmi, társadalom-egészségügyi feladatokat, a

tüdő- és nemibetegségek elleni küzdelmet. Az OKI bajai fiókállomása 1945 decemberében torokvádék-, széklet-, vizelet-, vér-, köpet- és vízvizsgálatokat végzett. 1947 márciusában az OKI kiküldötteinek bevonásával tartott értekezleten dolgozták ki a maláriaellenes küzdelem terveit. Ennek lényege az volt, hogy a szúnyogtenyészhelyeket porirtószerral permetezik, és ezzel egyidőben megindul a maláriás betegek gyógykezelése a városi rendelőben, mégpedig az OKI által ingyen rendelkezésre bocsátott gyógyszerek segítségével. Az OKI bajai fiókiintézete 1948 februárjában bacillus-gazda-vizsgálatokat végzett. Májusban a malária elleni védekezéssel kapcsolatban megtörtént az iskolás gyermekek szűrése is. Júliusban a fiókállomás ingyenes maláriaellenes gyógyszereket bocsátott a városi közönség rendelkezésére. Szeptemberben az OKI által rendelkezésre bocsátott permetezőanyaggal végezték városszerte a szúnyogok és legyek irtását. Októbertől az ingyenes maláriaellenes gyógyszerhez már minden maláriás beteg hozzájuthatott. 1949 márciusától az OKI bajai fiókállomásán rendszeresen folytak a városi közutak vegyi és bakteriológiai vizsgálatai. Az OKI országos szinten 1998-ban, jogutódokkal szűnt meg.

Országos Nép- és Családvédelmi Alap (ONCSA) 1940–1944: A nagycsaládos falusi nincstelenek támogatására, a születések számának emelésére és gyermekvédelmi célokból alapított állami szociális szervezet, amelyet az 1940. évi XXIII. tc-vel hoztak létre. Teleki Pál kormányzatának fő célja a támogatott önálló létalapjának megteremtése volt, az hogy „a támogatásra szoruló néprétegek részére nemcsak átmeneti segítséget, hanem állandó életlehetőséget, tisztas megélhetést” biztosítson. A felvetés részben Illyés Gyula demográfiai gondokról írt munkáiból ered (*Pusztulás*

[1933] és *Magyarok megmentése* [1934] című cikkei a *Nyugatban*. Ezekben a parasztság jelentős részének földnélküliségét jelölte meg a hazai romló demográfiai helyzet okául. Nyomában *Németh László Debreceni Káté* című írásában tétélesen összefoglalta a kívánatos intézkedéseket. Másrészt *Esztérgár* Lajos pécsi szociálpolitikus, későbbi polgármester javasolta a *produktív szociálpolitikát*, azaz olyan támogatások bevezetését, amely a szegényeket hozzásegíti, hogy a továbbiakban a saját erejükből tudják megoldani gondjaikat. Az 1939-es pécsi szociálpolitikai értekezlet hatására Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter felkarolta a javaslatokat. A program előkészítése továbbképző tanfolyammal indult (előadói többek közt Heller Farkas, Imre Sándor, Johan Béla, Kovrig Béla, Magyary Zoltán). 1941 márciusa – 1943 decembere közt a terv keretében kb. 12 ezer típuslakást építettek teletszerűen a rászoruló családoknak, 30 éves kamatmentes kölcsön alapján. A títustervekhez a tájegységenkénti falusi lakóházak szolgáltak mintául. Több ezer család jutott így házhoz (elsősorban falun), néhány ezer pedig földhöz, és közel 12 ezer ember kapott a gazdálkodáshoz szükséges állatállományt. Fiatal házásoknak kölcsönt, gyermekeknek segélyt nyújtott az ONCSA. Közjóléti szervezeteket hoztak létre, melyek révén háziipari és kertészeti tevékenységgel jövedelemkiegészítéshez jutottak a rászorultak. Egyidejűleg nép- és családvédelmi pótadót vezettek be, továbbá az állami illetékekből befolyó jövedelmek 27 %-át az ONCSA pénzügyi fedezetére fordították. A bevételek minimumát 1940-ben 28, 1942-ben 46 millió pengőben határozták meg. A telepen élők életmódját és gazdálkodását (segítő céllal) folyamatosan ellenőrizték, és tanácsadással támogatták. A program lebonyolítását az Országos Szociális Felügyelőség hálózata végezte, a Belügyminisztérium IX.

osztálya (id. Antall József osztályvezető, Eszterhás György szociális szakelőadó) irányítása alatt. A tervezéshez, a szükséges intézkedésekhez fölhasználták az alispáni hivatalokba 1937-ben kinevezett vármegyei közjóléti előadók és az 1938-ban a főispáni hivatalokba delegált szociális tanácsadók fölméréseit. A program irányítását helyi szinten 1941-től szociális felügyelők vették kézbe. Az építkezéseknek és a nagy reményekre jogosító programnak a háború vetett véget. A második világháború után 1947-ben a bajai ONCSA-telep villamosítására, míg a kalocsai ONCSA-telep villamosítására 1948-ban került sor. A bajai ONCSA-telepen 1948-ban új fűrt kutat készítettek.

Országos Tervhivatal (OT): Miniszteri jogállású központi szerv. 1947-ben alapították. Feladata eredetileg az első hároméves terv (1947–1949) kidolgozása és végrehajtásának ellenőrzése volt. Hatásköre az 1950-es évek elejére a gazdaság egészére kiterjedt. Az 50/1990. (IX. 15.) Kormányrendelet szüntette meg.

Pandúr-sziget (más néven Nagy-Pandúr-sziget) Bajától délnyugatra fekvő Duna-sziget. Nevét Pandúr településről kapta. A Duna partromboló hatása kedvezőtlenül érintette a falut, amelyet 1779-ben is árvíz pusztított. Az árvíz után a falut nem építették újjá, hanem a megmaradt lakókat a kalocsai érsek 1782-ben áttelepítette Csávolyra és Szentistvánra. A sziget közigazgatásilag Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott. A Ferenc-csatorna tápcsatornája, a baja-bezdáni tápcsatorna építése során (1870–1875) a csatorna vonalát folytató Türr István-átvágással választották le róla a Kis-Pandúr-szigetet (ma: Petőfi-sziget). A 20. század elején a sziget északi részén nyárigátat emeltek. Az itt található Felső-Pandúr-pusztán állattenyésztés és földművelés folyt, a vizes területeket halastóként hasznosították.

A puszta épületeinek építőanyagát a második világháború után meginduló építkezésekhez hordták el. A kalocsai érsekiség tulajdonában lévő pandúr-szigeti erdők fáit a város 1945-ben a közellátás biztosítására téli tüzelőanyagként termeltette ki. Ugyanitt a lakosság konyhakerti igényeinek kielégítésére 200–600 négyszögöles konyhakerteket osztott ki. 1945-ben a Nagy- és Kis-Pandúr-sziget állami tulajdonba került. A Kis-Pandúr-szigetet 1947-ben, míg a Nagy-Pandúr-szigetet 1948-ban kapta vissza a város. Ez utóbbi a MÁLLERDTŐL, 153 hold földet ipartelepek létesítésére és mezőgazdasági művelésre. 1949-ben a városvezetés a Kis-Pandúr-szigeten bolgárkertészetet szándékozott létesíteni. A Nagy-Pandúr-szigeten ekkor a mezőgazdasági művelés mellett 80 hold területet vontak be erdősítésbe.

Pengő: Ezt a pénznemet 1927. január 1-jén vezették be a magyar korona helyett és 1946. július 31-ig volt törvényes fizetőeszköz. Váltópénze a fillér volt. 1 pengő = 100 fillér. Bevezetése az első világháborút és Trianont követő gazdasági válság utáni stabilizációs program része volt. A második világháborút követően a világtörténelem legsúlyosabb hiperinflációját szenvedte el. Bár többször is próbálkoztak az infláció megfékezésével, végül is a forint bevezetése vezetett a gazdasági stabilitás helyreállításához.

Pétisó: A pétfürdői Péti Nitrogénművek által 1931-ben kifejlesztett nitrogéntartalmú műtrágya. Hatóanyag-tartalma: ammónium-nitrát, dolomitliszt. Használata különösen savanyú talajok kezelésére ajánlott.

Pfeiffer-párt = Magyar Függetlenségi Párt (MFP): A FKGP-ből 1947 márciusában kilépett Pfeiffer Zoltán (korábbi igazságügyi államtitkár) és köre, akikhez csatlakozott még a feloszlott

Magyar Szabadság Párt tagjainak egy része is, 1947. augusztus 4-én Magyar Függetlenségi Párt néven új pártot alapított. A párt nyíltan a konzervativizmus olyan ideológiáját hirdette, amely még az 1945-ös állapotokat is elutasította. A Pfeiffer vezette polgári párt programjában a baloldal térnyerésének megállítását tűzte ki célul az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon (kékcédulás választások). A párt a választásokon 670 751 szavazatot, azaz 13,43%-ot kapott, és 49 mandátumhoz jutott a 411 tagú parlamentben. Elért eredménye alapján a párt 11 választókerületben állított listát. Az Országos Nemzeti Bizottság a munkáspártok nyomására 1947. november 20-i határozatában Pfeiffer Zoltánt emigrálásra, illetve a külföldi rádiókban tett nyilatkozataira hivatkozva hazaárulónak és demokráciaellenesnek bélyegezte, pártja 1947. évi választási eredményeit megsemmisítette, és javasolta az MFP betiltását. A pártot a kormány 1947. november 30-án feloszlatta, Pfeiffert pedig 1947. november 23-án megfosztották magyar állampolgárságától. Ő később az USA-ban telepedett le. A megüresedett képviselői helyeket nem töltötték be, így a baloldali pártok többségbe kerültek a parlamentben. Az MFP 1956. október 31-én 30–40 fő részvételével újjáalakult, megbízott elnöke Hornyák Tibor lett, de tényleges tevékenységet nem fejtett ki. 1989 áprilisában Hornyák ismét lét-rehozta, de már nem volt jelentős befolyása.

Posványos: A Bajcsy-Zsilinszky és a Kölcsey utca között fekvő, egykori vizenyős terület. A 19. század második felében lakatlan, beépítetlen terület volt. Agyagos földjéből nyerték a bajaiak a házak építőanyagát, ebben a korban itt készültek a hatszögletű járdakockák. Posványoson volt a városi fatelepek egy része. A terület ipari jellegét mutatja, hogy itt voltak egykor a Schleicher-fé-

le téglaegető kemencék, továbbá itt, a Szentjánosi út és a Sugovica között építették fel 1886-ban a gázgyárat is. A terület feltöltésével itt épült meg az ún. Újvárosi lakótelep.

Posztógyár: A Magyar Országos Központi Takarékpénztár (MOKTÁR) alapította 1920-ban a Bajai Posztó- és Takarógyár Részvénytársaságot. A város és a MOKTÁR szerződése szerint a Duna-parton lévő egykori zabpréselde, konzervgyár és a vattagyár épületeit engedte át az új gyár létesítésére. A gyár a felvidéki Gács és Losonc leszerelt gépeinek Bajára telepítésével jött létre. A termelés 1923-ban indult, ám a gazdasági világválság miatt átmenetileg nem üzemelt. 1934-től a Mayer Miksa és Fiai Részvénytársaság tulajdonában Mechanikai Szövőgyár Rt. bajai leányvállalataként működött. A Duna-parton fekvő posztógyár áramfejlesztő berendezése látta el a várost 1944. december 25. és 1945. május 1-je között árammal. A gyár 1945-ben már kb. 800 munkást foglalkoztatott. A termelést 1946-ban kezdte meg. 1947. július végén a posztógyár új orvosi rendelőt, fürdőt, étkezőt és üzemi konyhát létesített. Novemberben a posztógyár kényszerűségből Szentjános és Bajaszentistván városrészek ivóvízellátásába is bekapcsolódott. 1948 végén a gyárban nagyobb újjáépítés és gépi felújítás folyt.

Rabitzmennyezet: (K. Rabitz német építőmester nevéből): Dróthálóra felhordott gipszes mészhabarcsból készült vékony mennyezet.

Rädda Barnen: 1919. november 19-én alakult svéd gyermeksegély-szervezet. 1947-ben a bajai erdei üdülőiskola részére 40 db lepedőt utalt ki.

Róna-szanatórium: Dr. Róna Dezső, a városi kórház főorvosa által 1912-

ben építettett, emeletes, alagsorral is rendelkező, 20 ágyas magánszanatórium a Kis patak utca sarkán. A szanatóriumot 1940-ig maga a tulajdonos vezette. 1940-ben felajánlotta megvételre a városnak. 1942-ben Bajának adományozta intézményét és itt később gyermekosztály létesült. A szanatóriumot a második világháború idején háborús célokra vették igénybe. A városi kórház gyermekosztálya csak 1947 júliusában foglalhatta el régi helyét ebben az épületben. Belső berendezéseinek helyreállítása 1948 májusára készült el.

Névadója dr. Róna Dezső (Felsőszentiván, 1876 – ?, 1952) orvos 1904-től a bajai izraelita kórház főorvosa, 1907-től az igazgatója volt. Ugyancsak 1907-ben lett a városi kórház igazgató-főorvosa. A kórházat 200 ágyasra bővítette. Az 1930-as évek végére ez a szám 640 ágyra bővült. 1938-ban a városi kórházban már 9 osztály működött.

Rubeóla, rózsahimlő, rózsakiütés: Vírusos fertőző betegség. Cseppfertőzéssel terjed, rövid lefolyású, enyhe tünetekkel (hőemelkedés, nyaki nyirokcsomó-duzzanat, a bőrfelszínből kiemelkedő apró, rózsaszín kiütések) jár. Súlyos szövődmény (pl. agyvelőgyulladás) ritka. Lapangási ideje 14–22 nap. Terhes nő fertőzésekor a magzat is fertőződhet, ez különösen a terhesség első harmadában súlyos fejlődési zavarokat okozhat. A rubeólafertőzés terhességmegszakítást is indokoltá tehet.

Rudnay-művésztelep: Működését 1946. november 1-jén kezdte meg. Első bemutatkozó kiállítását 1946. december 22. és 1947. január 4. között tartotta. Később ezt számos kiállítás követte. A művésztelepen a kezdetektől Pázmándhegyi Bak János (1913–1981), Kun István (1908–1980) és Bácskai Mikli Ferenc (1921–2013) festőművészek alkottak.

1947 júliusában csatlakozott hozzájuk a Budapestről Bajára leköltöző Rudnay Gyula is, aki ettől kezdve átvette a művésztelep irányítását. A telep az Arany János utca 1. szám alatti Grünhut-házban működött. 1946. november 1-je és 1947. július 1-je között a fenti házat bérelte a város a tulajdonosoktól. Az épületet 1947-ben a város 60 000 Ft-ért megvásárolta, de a művésztelep a továbbiakban is itt nyert elhelyezést. Baja város törvényhatósági bizottsága csak 1949. március 25-i közgyűlésén mondta ki a művésztelep végleges megalapítását. Ez azt jelentette, hogy Rudnay Gyula vezetésével egy családos és két egyedülálló festőművész dolgozhatott itt. A művésztelep célja a haladó képzőművészet eredményeinek a nép széles rétegei közé való eljuttatása volt. Ezt a célt a havonta rendezendő ismeretterjesztő előadásokon kívül a bajai üzemekben tartandó bemutatókkal, továbbá a Baján és környékén rendezendő kiállításokkal kívánták elérni. Emellett még a város a művésztelep fenntartása révén alkalmat és lehetőséget kívánt nyújtani a város és környéke népi származású tehetségeinek képzésére is. Célkitűzés volt, hogy nyaranta 15 képzőművészeti és 15 iparművészeti főiskolai hallgató részesüljön Baján festészeti képzésben, június 15. és szeptember 15. között. A művésztelep tagjainak kötelesege volt a bajai Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia művészeti óráinak díjtalan ellátása a Kultuszminisztérium Szabdművelődési Ügyosztályának utasításai szerint, ismeretterjesztő előadásokkal, kiállításokkal tartoztak a város és környéke közönségének művészeti ízlését fejleszteni. A művészek legfeljebb három évre nyertek ide beutalást, de ez újabb pályázaton való részvétel útján további egy évvel meghosszabbítható volt. A művésztelep felügyeleti szerve a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Művészeti Ügyosztálya, 1950-

től a Népművelési Minisztérium volt. A művésztelep személyi összetételében 1953-ig nem következett be változás. 1953-ban Rudnay Gyula visszaköltözött Budapestre, P. Bak János pedig Szolnokra ment. A művésztelep ekkortól a Képzőművészeti Alap kezelésébe került. A művésztelepből 1953-ban alkotóház lett, ahová az ország minden részéből jöttek művészek. A bentlakásos alkotóház-jelleg 1956-ban szűnt meg.

Rudnay Szabadakadémia: A bajai Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia 1947. február 12-én kapta meg működési engedélyét és 1953-ig működött. A szabadakadémia a Vojnits-kúria (Grünhut-ház) épületében, az Arany János u. 1. szám alatt kapott helyet, ugyanott, ahol a művésztelep. Vezetője Rudnay Gyula, előadói P. Bak János, Kun István és B. Mikli Ferenc festőművészek voltak. Célját a rendszeres képzőművészeti oktatás és nevelés, a korszerű képzőművészeti műveltség megalapozása, a készségfejlesztés (alakrajz és festés gyakorlása), valamint a helyes közösségi magatartás kialakításában határozták meg. A hallgatók alsó korhatárát 15 évben állapították meg, felső korhatárt nem szabtak. Az oktatás a hallgatók előképzettsége alapján kialakított csoportokban történt. A tandíjfizetés kötelező volt, de indokolt esetben elengedhették vagy mérsékelhették. A tanítás idő októbertől júniusig tartott. Az oktatók a tanítás menetéről naplót vezettek. A hallgatók hat kötelező tárgykörön (I. Foglalkozási érdek; II. A test és lélek egészségének érdeke; III. A társadalmi érdek; IV. Irodalom; V. Művészet; VI. Történelem) belül számos tantárgyat hallgattak. Az iskolát eredetileg felsőfokú, egy évfolyamú intézménynek szánták, ahol 10–30 fő, döntően munkás, iparos, paraszt- és értelmiségi családból származó fiatal nyer képzőművészeti képzést. A vidékieket a Móricz Zsigmond Népi Kollégiumban helyez-

ték el. A tényleges munka 1947. február 22-én vette kezdetét 9 hallgatóval, akik modell utáni alakrajzolást kaptak feladatul. 1947 októberétől három évfolyamosra, a későbbiekben négy évfolyamosra tervezték az iskolát. A szabadakadémia tanári kara (1947 októberétől) heti 11 órában foglalkozott az általános műveltséget elmélyítő tantárgyakkal. Később a nagyszámú vidéki hallgató miatt a heti óraszámot 24-ről 30-ra emelték. A végzős hallgatók ún. „*Látogatási bizonyítvány*”-t kaptak. Az iskolát az 1949/50-es tanévtől napi 1–2 órás esti elfoglaltságot jelentő képzőművészeti szakkörre süllyesztette a Népművelési Minisztérium Művészeti Ügyosztálya. A Szabadakadémiát (1947–1948) felváltó Képzőművészeti Szabadiskola (1948–1950), majd Képzőművészeti Kör (1950–1953) a Rudnay-művészteleppel közösen számos kiállítást rendezett, amelyeken a tehetséges növendékek munkái is szerepeltek.

Sarabolás, horolás: Eredetileg sarló fűvágást jelentett. Ez a művelet tulajdonképpen a talaj felső (1–3 cm-es) rétegének kapálása. Célja a kelőfélben lévő gyomok kiirtása, a cserepesedés megszüntetése, továbbá elősegíti a talajban lévő vízkészlet megőrzését.

Sas-akció: A „*Siess, Adj, Segíts*” (SAS) mozgalmat 1946 őszén Molnár Erik népjóléti miniszter hívta életre a hadifoglyok, a kórházak és a tüdőbetegek megsegítésére. A mozgalom elindítását az tette szükségessé, hogy a forint védelme érdekében az állam a szociálpolitikai kiadásait messzemenően korlátozta. Az állam ekkor a szociálpolitikai minimumot sem tudta biztosítani, ezért a társadalomhoz fordult segítségért. A mozgalom fővédnöke Tildy Zoltánné, védnöke pedig Molnár Erik lett. A társadalmi munkát a Nemzeti Segély kívánságára, annak tagtoborzása miatt korlátozni kel-

lett. A SAS központi társadalmi szerve az „Egyeztető Bizottság” volt. Ez a szerv döntött az összegyűlt pénz elosztásáról, ellenőrizte és jóváhagyta a SAS adminisztrációjával kapcsolatban felmerült kiadásokat. A bizottság tagjai a Nemzeti Segély részéről dr. Szirtes Miklósné, az MNDSZ részéről Andics Gabriella, az Actio Catholica részéről Párdány Emil, a Református Szociális Központ részéről dr. Domján János lelkész, mint előadó, és dr. Dessauer Pál főtitkár voltak. A bizottság a Népjóléti Minisztérium illetékes osztályainak javaslatára osztott segélyt. A pénzt elsősorban az állami kórházak kapták.

Szamárkőhögés, szamárhurut, pertusszis: Cseppfertőzéssel terjedő, baktérium okozta betegség. A légutakban gyulladást, sejtpusztulást, tüdőgyulladást okoz. Tünetei: láz, felsőlégúti hurut, később jellegzetes görcsös köhögési rohamok. Általában kisgyermekkorban fordul elő, lefolyása súlyos. Kiállása tartós immunitást ad. Megelőzésére kötelező a (DiPerTe; Diftéria-Pertusszis-Tetanusz) védőoltás.

Számonkérőszék: Az 1886. évi XXI. tc. 57. §. B) a) pontja értelmében a városi törvényhatóságokban a főispán évenként legalább kétszer számonkérőszéket tart. A számonkérőszék a közigazgatás működésének, az ügyiratok ellenőrzésének a szerve volt. A városi törvényhatóságokban a polgármester, főjegyző, tisztviselő, tanácsnok és a közgyűlés által erre a célra választandó két bizottsági tagból állt. A főispán a számonkérőszék eredményéhez képes a szükséges intézkedéseket tartozott megtenni, a tapasztalatról és a kiadott rendeleteiről, a jegyzőkönyv másolata és tevékenységi kimutatás felterjesztése mellett, a belügyminiszterhez tett 8 napon belül jelentést. A jegyzőkönyvet pedig a legközelebbi közgyűlés elé terjesztette. Az 57. §.

B) b) pontja értelmében a főispán évente legalább egyszer tartozott megvizsgálni a helyszínen a tisztviselők hivatalos eljárását és ügykezelését, és ahányszor jónak látta, tartozott megtekinteni a polgármesterhez érkezett kormány- és felsőbb hatósági rendeleteket s más beadványokat, valamint az azok alapján tett intézkedéseket. A tapasztaltakhoz képest megtette figyelmeztetéseit, és az 57. §. i) pontjában meghatározott módon rendelkezett. A számonkérőszék ülését a rendes közgyűlés előtt tartotta és tájékoztatta a közgyűlést a hivatali ügymenet ellenőrzési tapasztalatairól. Az 1929. évi XXX. tc. 22. §. 4. pontja szerint a törvényhatósági bizottság közgyűlése tárgyalni tartozott a számonkérőszék jelentését.

Szentjános: Baja egyik városrésze. A Duna, a Bajcsy-Zsilinszky utca és a Posványos által határolt terület, amelyen egykor vízimolnárok és halászok laktak.

Szeretetház: Baja városa 1886-ban hozta létre a helyi Szegényházat. Ennek működtetését 1929-ben vették át a Ferences Szegénygondozó Nővérek, akik Baján a szegénygondozást az „Egri norma” alapján végezték. Baja ennek bevezetésében az elsők között volt az országban. 1929-től a Szegényház neve Szeretetház lett. 1944 decemberében a városi szeretetház kiköltözni kényszerült saját helyiségeiből, mert azokra a közkórháznak volt szüksége. Ekkor az intézmény a pénzügyőri laktanyában nyert elhelyezést, majd 1945 februárjában a járásbíróház épületébe költözött. A szegényházi tagokat 1945-ben a szeretetház szomszédságában lévő házakban gondozták ápolóik. A szeretetház a bajai, hozzátartozó nélküli elaggottakat vette gondozásba. A zárt gondozásban részesülő szegényeket a szeretetházban helyezték el, míg a nyílt gondozásban lévőköt vagy külső gondozottakat a város a szegénygondozó-

zó hivatal közbejöttével pénzzuttatásban, lakbérsegélyben és lakásadó-térítésben részesítette. A külső gondozottak pénzbeli támogatásának egy részét a város társadalma biztosította rendszeres havi adományaival. 1946 decemberében a városi szeretetház és annak vezetését ellenőrző miniszteri bizottság mindkettőt példaképpül állította a többi város elé. 1947 februárjára fokozatosan sikerült a felszerelési hiányait pótolni. Ez év májusára a szeretetház önellátásra rendezkedett be. Konyhakerti természetvényei, saját hízalású sertései nagymértékben megkönnyítették az ápoltak ellátását. 1948 decemberében a külső gondozottak a rendes pénzellátáson felül tüzelőfa- és lisztsegélyt is kaptak. 1949 márciusában mindezeket felül egy alkalommal 20 kg burgonyával is segítette őket a város. A ferences nővérek 1950-ig szolgálták a szegénygondozás ügyét Baján.

Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEZB): A második világháború után a győztes hatalmak által a fegyverszünet betartására és a kormányok működésének ellenőrzésére megalakított testületek voltak a legyőzött országokban a győztes hatalmak részvételével. Churchill és Sztálin 1944 októberében találkoztak, hogy megtárgyalják a háború utáni rendezést és a befolyási övezetek kérdését. A gyakorlatban a szovjetek ellenőrizték az általuk megszállt területeken a SZEZB-eket. A magyar Ideiglenes Nemzeti Kormány küldöttsége 1945. január 20-án írta alá Moszkvában a Szovjetunióval a fegyverszüneti megállapodást, amely korlátozta Magyarország szuverenitását, és az egyezmény betartását a SZEZB-re bízta. A szovjetek elutasították a brit és amerikai javaslatot, hogy a szovjet elnökletű SZEZB csak a szövetségesek egyetértésével hozhasson határozatokat. Kompromisszumként a szövetségesek csak konzultációs jogot kaptak. A Szovjetunió a SZEZB-et használta fel

Közép- és Kelet-Európa országaiban az erőszakos hatalomátvétel elősegítéséhez. A Kommunista Párt politikai ellenfeleit likvidálták vagy elhurcolták a Vörös Hadsereg katonái. Az egyezmény további súlyos következménye az volt, hogy a SZEZB a későbbiekben beleszóllhatott a magyar választások szabályaiba, magyar állampolgárokat tartóztathatott le a magyar hatóságok beleegyezése nélkül. A SZEZB elnöke Kliment Vorosilov marsall lett. A közölt iratok tanúsága szerint a SZEZB-nek helyi meghatalmazottja működött Baján is 1945–1946-ban.

Szükségpénz: Általában rendkívüli helyzetben, pl. háború idején az akadozó pénzforgalom pótlására kibocsátott, legtöbbször helyi érvényű pénzhelyettesítő. Az első világháború alatt és után, 1914–1920 között a forgalmi papírpénzek hiányának pótlására szükségpénzeket bocsátottak ki magyarországi polgári hatóságok, gazdasági szervezetek. A szükségpénzeket használták a magyarországi hadifogolytáborokban, esetenként a környékükön is, valamint 1920-ig az oroszországi magyar hadifoglyokat őrző táborokban is. A Tanácsköztársaság idején 37 település bocsátott ki szükségpénzeket. Az intervenciós csehszlovák, francia, román és szerb csapatok a megszállás időszakában Debrecenben, Pécsen, Szegeden és Szécsényben hoztak forgalomba pénzhelyettesítő szükségpénzeket. A szükségpénzeket kényszerárfolyamon, meghatározott körben a hivatalos forgalmi fizetőeszközökkel azonos módon és értékben használták. Baja polgármestere a pénzügyminiszterhez intézett 1945. január 14-i jelentésében arról számolt be, hogy megtették az előkészületeket szükségpénz nyomására, mert a város az aprópénz hiánya miatt nem tudta kifizetéseit lebonyolítani. Maga a szovjet hadsereg is bocsátott ki bankjegyeket. 1945 elején Baján a városi pénztárban közel 600 db ezer pengős

bankjegy halmozódott fel. A magyar kormány közbelépésére a szovjet hadsereg később már kisebb címletű bankjegyeket hozott forgalomba.

Táblás gazdálkodás: Nagy területen folytatott monokultúras mezőgazdasági termelés, főleg gabonafélék (búza, kukorica, stb.) termelését jelenti. Rövid távon gazdasági haszonnal kecsegtet, megfelelő technikai háttér esetén gyors művelést tesz lehetővé, jelentősebb szak tudást nem igényel. Hátránya a defláció és az erózió, a biodiverzitás csökkenése. Baján 1948-ban alakult egy földműves-szövetkezet, amely már az alakulás évében 80 kat. holdon folytatott táblás gazdálkodást. A szövetkezet 1949-ben már 173 kat. holdra kívánta kiterjeszteni a táblás gazdálkodást, ennek keretében gabonát kívánt termelni.

Termelési bizottság(ok) (községi): A 30 300/1945. FM sz. rend. (MK 1945. II. 18. 5. sz.) 1945. január 23-i hatállyal rendelte el megalakításukat. Közvetlen felügyeletüket a gazdasági felügyelők látták el. A rendelet végrehajtásáért thj. városokban a polgármesterek voltak a felelősek. Ügykörükbe tartozott a mezőgazdasági termelés zavartalanságának biztosítása, színvonalának emelése, gondoskodás valamennyi földterület megműveléséről, a rendelkezésükre álló munkaerő és erőforrások megfelelő szétosztása stb. A termelési bizottságok, mint néphatalmi szervek munkájában a fenti rendelet értelmében részt vettek az MNFF-be tömörült pártok képviselői (a nemzeti bizottságok javaslata alapján), a községi előljárásságok gazdasági alkalmazottai, a mezőgazdasági bizottságok, a gazdák és a munkások képviselői. A 22 500/1945. FM sz. rend. (MK 1945. VIII. 26. 111. sz.) a termelési bizottságok ügyköre tovább bővült. Működésük során a termelési bizottságok közhivatali teendőket láttak el. Rendelkezéseiket a

gazdák kötelesek voltak végrehajtani. Ez a rendelet több fokúvá tette a termelési bizottságok rendszerét, amennyiben községi, városi, járási és megyei termelési bizottságokat hozott létre. Tagjaik száma hétnél több nem lehetett. Elnököt maguk közül választottak egy évre. Később a 4600/1946. ME sz. rend. (MK 1946. V. 11. 106. sz.) értelmében a termelési bizottságok kiegészültek a hegyközségi elnökkel és a hegybíróval. Az 50 353/1946. XIII. a PM sz. (MK 1946. II. 8. 32. sz.), a 12 150/1945. ME sz. (MK 1945. XII. 21. 206. sz.) rend. végrehajtási utasítása a termelési bizottságoknak a dohány kötelező termesztésének szabályozásával, a termesztés szervezésével kapcsolatos teendői felől intézkedett. A termelési bizottságok ügyköre 1949 tavaszán a mezőgazdasági igazgatóságok felállításakor leszűkült. A 2610/1949. Korm. sz. rend. (MK 1949. III. 23. 63–64. sz.) nyomán kibocsátott 10 427/1949. FM sz. rend. (MK 1949. IV. 3. 73. sz.) ügyköruket a mezőgazdasági igazgatóságokra ruházta. A termelési bizottságok a 16 025/1950. FM sz. rend. (MK 1950. III. 29. 42. sz.) értelmében szűntek meg.

Torokgyulladás, angina: A torok és a garat gyakori, gyulladással megbetegedése. Torokszárazság, kaparó érzés, (különösen nyeléskor) fájdalom kíséri.

Törvényhatósági bizottság (thj. városi): A törvényhatósági bizottság a thj. város irányító testületi szerve, amely az 1886. évi XXI. tc. és az 1929. évi XXX. tc. alapján működött. Hatásköre és szervezete (beleértve bizottságait és a törvényhatósági kisgyűlést is) azonos volt a vármegyei törvényhatósági bizottságéval. Ugyanezt mondhatjuk el a közgyűlés hatásköréről és szervezetéről is. Közöttük az eltérések csak formai jellegűek, illetve a városnak a vármegyétől eltérő funkcióiból erednek. A thj. városi törvényhatósági bizottság szervezete:

részben a közgyűlés, részben bizottságok és választmányok alakjában működött. Feladatai közé tartozott: törvényhatósági szabályrendeletek alkotása, választás alá eső tisztviselők választása, a politikai, a felírási és a közigazgatási bírósághoz panaszjog gyakorlása, a költségvetés és a zárszámadás megállapítása, határozathozatal vagyongazdálkodási és közszolgáltatási ügyekben, közintézetek és közüzemek létesítése. Emellett felügyelte az önkormányzati szervek működését, megállapította a kisgyűlés ügyrendjét. A törvényhatósági bizottság tagjainak kétötöde a legtöbb adót fizetők, másik kétötöd része a választók által választott, míg egyötöd része az érdekképviseleti és más kiküldött tagokból került ki. A fentiek kívül egyes tisztviselők hivatalból voltak a tagjai. A felszabadulás után a törvényhatósági bizottság újjászervezése az 1030/1945. ME sz. rend (MK 1945. IV. 26. 17. sz.) alapján történt, akárcsak a vármegyei törvényhatósági bizottságé. Eltérés csak annyiban volt, hogy a thj. város törvényhatósági bizottsága taglétszámát a hivatalból tagok számával csökkentett, előző összlétszámának a felére kellett mérsékelni. A thj. város törvényhatósági bizottsága új választás nélkül egészen a megszűnéséig működött. Megszüntetésére a tanácsrendszer életbeléptetésével 1950 októberében került sor.

Tuberkulózis, gümőkór, tbc: Krónikus fertőző betegség. Okozói a Mycobacterium-fajok; felfedezőjük Robert Koch (1882). A kórokozók leggyakrabban a légutakon keresztül jutnak a szervezetbe. A tuberkulózis a szervezetben specifikus gyulladást okoz; a baktériumok körül meszes tok képződik, abban éve-kig életképesek maradhatnak. Kiszabadulásukkal vagy újabb fertőzéssel a betegség újra fellángolhat. Tünetei: hőemelkedés, gyengeség, izzadás, sápadtság, fokozatos leromlás és az érintett

szerv működésének romlása. Leggyakoribb a tüdőgümőkór. A megbetegedett területeken a tüdő szövete elhal, üregek (kavernák) alakulnak ki. Miliáris tuberkulózis: a szervezetben szétszórva apró gümők képződnek. A tuberkulózisbaktériumok sok szervben megtelepedhetnek. Kezelése hosszadalmas, a gyógyult beteg is további gondozást igényel. Megelőzés: BCG-védőoltás, rendszeres röntgen-szűrővizsgálat. A fertőzöttség felismerésére szolgálnak a tuberkulinpróbák.

Tüdőbeteg-gondozó Intézet: Az intézet működését dr. Pollermann Artúr vezette alatt 1912. december 28-án kezdte meg, amely Baja 1918. november 13-i szerb megszállásáig tartott. Kényszerű szünetelés után, működését 1923-ban kezdte meg újból, dr. Grauaug Ármin irányításával. 1927-ben a városi közkórház újonnan épült tüdőosztályán (a Vass József Pávilonban) nyert elhelyezést. Itt laboratóriumi felszerelést, modern röntgengépet, stb. kapott. A bajai gyermekeknél Pirque-oltásokat, az elemi és középiskolai tanulóknál röntgenátvilágításokat végzett. A második világháborút követően az intézet 1945-től magánlakásban kezdett működni. Ez év decemberétől már légmellkezeléseket és röntgenvizsgálatokat, 1947 februárjától a tanulók tbc-szűrését, 1948 májusától pedig az egyes foglalkozási csoportok szűrővizsgálatát is ellátta, sőt tanácsadást is teljesített. Tevékenységének köszönhetően csökkent a tüdőbajban elhaltak száma Baján.

Türr-émlékmű: Az 1932-re létrehozott új Sugovica-Duna torkolatnál 1934-ben felállított émlékmű, amelyet Nagy András Baja város főépítésze tervezett. Az émlékmű a második világháború alatt megsérült. Helyreállítása 1947 decemberében kezdődött meg, és erre a célra a város vezetése 1948 májusáig 30 000 forintot költött. Türr Istvánról 1948. au-

gusztus 15-én emlékeztek meg Baján. Aznap este ünnepség keretében avatták fel a helyreállított emlékművet.

Uránia mozi: A bajai Uránia Mozgósínházban 1913. szeptember 1-jén volt a nyitó előadás, a már eredetileg is mozinak tervezett épületben. A mozi az Erzsébet királyné utca (ma: Szabadság út) 2. szám alatt működött, és 300 személyt tudott befogadni. Tulajdonosa Szilágyi György volt. Az épületet 1938-ban jelentősen átalakították: kibővítették a nézőteret, páholyt és előcsarnokot alakítottak ki, új hangosfilmet pergető vetítógépet állítottak benne üzembe. Légűtő berendezést is felállítottak benne. 1948. szeptember 26-án itt tartották a Tóth Kálmán-emléknapot.

Újbirtokosok és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége (UFOSZ): 1946. szeptember 15-én a földreform során földhözjuttatott újbirtokosok érdekeinek védelmére alakult szervezet. 1948 végén beolvadt az akkor alakuló új paraszti szervezetbe, a DÉFOSZ-ba.

Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete (VVOME/VOME): Az egyesület 1926-ban alakult meg és 1948. évi államosításáig működött. Jogutódja az 1948. május 10-én felállított országos hatáskörű Országos Mentőszolgálat lett. Baján a városi tűzoltóság szervezetén belül a VOME fiókegyesületet állított fel, amely működését 1929. augusztus 23-án kezdte meg. A második világháborút követően a város mentőszolgálatát 1945–1946-ban egy lófogatú kocsival látták el. 1946-ban állítottak üzembe egy roncsokból, házilag elkészített új Citroen mentőgépkocsit. A városi mentőszolgálat végezte a baleseti és a betegszállítást is. Az új mentőkocsinak köszönhetően 1947 májusától megindulhatott a vidéki mentőszolgálat és betegszállítás is. 1948 má-

jusában a helyi mentőszolgálat a VOME által szolgálatba állított mentőautó segítségével egyre növekvő forgalmat bonyolított le, ám a régi és az új mentőkocsi a szolgálat ellátására alig volt elegendő. 1949 márciusára már csak egy üzemképes mentőautó maradt. Ez a gépkocsi az egyre növekvő igénybevételt alig volt képes ellátni, ezért kiegészítőként gyakran kényszerült a mentőszolgálat bérautó igénybevételére. Májustól az Országos Mentőszolgálat bajai mentőállomásának egyetlen üzemképes mentőgépkocsija nem bírta az állandóan fokozódó igénybevételt, ezért a kialakult helyzet állandó bérautó beállítását igényelte. A kérdéssel a közigazgatási bizottság is foglalkozott, és az újabb mentőautó beállítása érdekében a népjóléti miniszterhez fordult. 1945–1948-ig, a mentőszolgálat államosításáig, a tűzoltói és a mentőszolgálatot, valamint a közellátás részére történő szállításokat is a helyi tűzoltók látták el, akiknek a száma 1947 februárjára 12 főre csökkent.

Városi Gáz- és Villamos üzemek [sic!]: Baja város törvényhatósági bizottsága 1886. március 11-én fogadta el az ausburgi Riedinger L. A. céggel kötött koncessziós szerződést. A vállalat a gázgyár építését a Szentjánosi úton a Vörös híd közelében lévő, a város által ingyen átengedett 1000 négyszögöl nagyságú telken kezdte meg. A gyár 1887. februári üzembe helyezése után ez a cég a szerződést átruházta a Vereinigte Gaswerke von Ausburg vállalatra. Ettől a vállalatól vásárolta meg a város 1923. december 1-jén a gázgyárat, amelyet egyesítettek a Villamosművekkel. Baja város közgyűlése 1926. április 20-án hozta létre a Városi Gáz- és Villamosüzemek Baja nevű vállalatát. 1939-ben a Dél-Pest megyei villamos hálózat kiépítése után a cég nevét Baja Város Közműveire (BAVÁK) változtatták. A második világháborúban

tönkrementek a gázgyár kemencéi, teljesen elpusztult a gázközvilágítás is. A gázgyár 1944. március 19-től szénhiány miatt nem üzemelt. A város csak 1946 szeptemberében fogott hozzá az üzembe helyezési munkálatokhoz. A gázszolgáltatás 1946. november 15-én indult újra. A gázgyári munkáslakóházat 1944. november 30-tól 1946 novemberéig az orosz katonaság foglalta el. Miután újra városi használatba került, helyreállították, és négy munkást helyeztek el benne. 1948 áprilisára már kb. 4000 kalória fűtőértékű gázt tudott a gázgyár szolgáltatni. 1949. január 1-jétől a gázgyár különvált a villamos üzemtől, ám bejegyzett céggént is Baja Város Közművei néven folytatta működését.

A második világháború során elpusztult a komló–bajai 35 000 voltos távvezeték alsónyék–bajai szakasza. Újjáépítéséhez 1945 januárjában fogtak hozzá, és május 1-jén kapcsolták rá a komlói bánya erőművének távvezetékére. A 35 000 voltos távvezeték 1947–1948 decembere között már 60%-kal nagyobb terhelést bírt ki. A bajai villamos üzem 1948 végére befejezte a Bajcsy-Zsilinszky úti 5000 voltos vezetékszakasz, a bajai és a kalocsai ONCSA-telep és Szentistván városrész több utcája villamos hálózatának kiépítését. Emellett Kalocsán több utcát is villamosított. Bővítette a Dél-Pest megyei községek elosztóhálózatát, sőt 1948 októberében megkezdte Bátya és Fajsz községek villamos hálózatának kiépítését is. Az 1948. évi XXV. tc. és a minisztertanács határozata 1949. január 1-jei hatállyal államosította. Emiatt az üzem kivált a Baja Város Közművei kötelékéből. A közüzemek székháza a Deák Ferenc utcában volt. 1948 februárjában itt kapott helyet a közüzemi órahitelesítő laboratórium és a munkás kultúrintézménye is, utóbbit március 15-én nyitották meg. A közüzemek részt vett az 1948. augusztus 20-i Szent István napi ipari kiállításon. Ezen bemutatták az üzemek fejlődését.

Ez év decemberére a bajai közüzemek az ország egyik legjobban működő, stabil pénzügyi helyzetű üzemévé vált.

Városi Múzeum: Baja thj. város törvényhatósági bizottsága 1936. október 7-i ülésén hozott határozatot képtár és múzeum felállításáról. A múzeum a Bajai Takarékpénztár által átengedett helyiségekben kezdte meg működését. Első vezetője Borsay Jenő 1937. augusztus 13-án kapott megbízást a „*muzeális anyag kezelésére*” és az anyaggyűjtésre. Állományának gyarapodása miatt a múzeum 1941-ben a Haynald utca 16. számú házban kapott új otthont. A múzeum ünnepélyes megnyitására azonban csak 1943. március 3-án került sor. Itt a múzeum és a képtár két külön helyiségben működött, de nem egymástól függetlenül. 1944. november 25-én a képtár helyiségeit át kellett engedni a szovjet csapatoknak. 1944 végétől 1947 elejéig tartó időszakban a múzeum fő feladatai a gyűjteményi anyag megóvása, rendszerezése és az új helyiségek megszerzésére irányuló kísérletek voltak. A városi törvényhatósági bizottság határozata után a vármegye 1947. május 30-án fogadta el Baja város Múzeumának és Művelődésházának létrehozását. Megindultak a tárgyalások a Bajai Takarékpénztárral a Latinovits utcai épületrész bérbérvételének feltételeiről. A megállapodás 1947. augusztus közepére meg is történt. Ezáltal lehetővé vált, hogy ott a város elhelyezhesse a múzeumi gyűjteményt, a közkönyvtárat olvasótermekkel, a képtárat, sőt egy kb. 200 személyes előadótermet is sikerült kialakítani. A város a múzeum részére megvásárolta a Mészáros Lázár-hagyaték iratait és tárgyait. A városi múzeum könyvtára az olvasótermekkel 1948. március 15-én nyílt meg a nagyteremben rendezett 48-as kiállítással együtt. Május 30-án a város múzeuma felvette a „*Mészáros Lázár Múzeum*” nevet. Decemberben a múzeum megkapta

a Ladik–Barkóczy könyvtárat. A múzeum területe 1949-ben a takarékpénztár jóvoltából a Deák Ferenc utcai emeleti részzel növekedett meg. Márciusban megkezdődött a múzeum emeleti részeinek berendezése. A képtár, a 48-as szoba és a Telcs-gyűjtemény kapott itt helyet. A múzeum közgyűjteménnyé nyilvánítására 1949-ben vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelettel került sor.

Vérhas, dizentéria, dysenteria. Fertőző betegség; a Shigella nemzetség baktériumai vagy a vérhasamőba (*Entamoeba histolytica*) okozta vastagbélgyulladás. Fő tünete a hasmenés, a széklet gyakran véres. Lefolyása változó, halálos végű is lehet. Mérsékelt éghajlaton a bakteriális, trópusokon a parazitás (trópusi) vérhas a gyakoribb.

Vörheny, sarlak, skarlát (*scarlatina*): Heveny fertőző és ragályos betegség, amely a bőrön jellegzetes élénkpiros (ún. skarlátvörös) kiütésként (*exanthe-ma*) lép fel. A sztreptokokusz baktérium okozza. Hidegrázással, torokfájással kezdődik, majd néhány napon belül kiütések jelennek meg a nyakon, mellen, könyöktájon, lágyékajlatban, melyek áttérjednek az egész testre. Jellegzetes gyermekbetegség.

Vörös híd: A Sugovicába (1923-tól Kamarás-Duna) ömlő Kenderes-ér egyik ága felett épített híd.

Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat: 1933-ban jött létre. Munkája a Rockefeller Alapítvány és a „*Faluszociá-*

lis Alap” anyagi segítségével indult. Megelőző munkát kívánt végezni, amely magában foglalta a falusi anya- és csecsemő-, felnőtt- stb. egészségvédelmet, a népbetegségek (tuberkulózis, nemilletve fogbetegségek stb.) prevencióját, a családok szociális gondozását, a szegény betegek otthoni ápolását, a szűrések megszervezését és az egészségügyi propagandát is. A szolgálat keretében védőnői hálózatot hoztak létre a szociális gondozás lebonyolítására, az országot egészségügyi körzetekre osztották, hangsúlyt fektettek a vízellátás javítására, a gyógyszerellátás ellenőrzésére, az emberek higiénás szokásainak fejlesztésére, közegészségügyi laboratóriumokat, falusi egészségházakat, iskolafogászati fogadókat, napközi otthonokat, tüdőbeteg-gondozókat, stb. hoztak létre. 1940-től a szolgálat állami szerv lett. A második világháború után a szolgálat Baján 1947 februárjában a vármegyeházán, májusban a Nemzeti Bank épületében nyert elhelyezést. Az egészségvédelmi munka 1947 februárjától zavartalanul folyt, sőt ekkor intézkedtek az iskolafogászat beindításáról is. A város 1947-re 6000 Ft-ot irányzott elő műszerek és fogászati anyagok pótlására. Júliusban a városi rendelővel közös helyiségben, ismét a vármegyeházán működött. Végleges elhelyezést csak 1948 májusában nyert, amikor is a közüzemi székházban helyezték el. A szolgálat ekkor már havonta 7–800 főt részesített tanácsadásban. Hasonló számú családlátogatást végeztek a védőnői is. A szolgálat iskolafogászati helyiségei is ekkorra készültek el a közkórházi gyermekosztály alagsorában.

Személynévmutató

A

Antóny János, dr.(?–?): városi orvos, helyettes tisztiorvos, tisztiorvos. 1948-ban Kaposvárott malária tanfolyamon vett részt.; 122, 125, 290, 304, 313, 484

B

Babics József (Baja, 1889. december 29. – ?): lakatos, polgármester. Lakatossegédként 1907-ben szabadult fel. Még ez évben belépett a Baján megalakult Vas- és Fémmunkások Csoportjába és a Szociáldemokrata Pártba. 1907-ben az SZDP vezető tagja lett. 1915–1918 között a kispesti Lipták gyárban dolgozott, ahol szakszervezeti vonalon és a pártmunkában tevékenykedett. 1928-tól önálló iparosként működik. 1929-től Baja thjf. város törvényhatósági bizottságának tagja. A Bajai Iparoskörnek 1935. február 28-tól a háznagya. A Bajai Ipartestület számvizsgáló bizottsági tagja 1932. március 13-tól, elöljárósági tag 1933. január 21-től, alelnök 1936. november 8-tól. 1942-ben kommunistának nevezett működése miatt az ipartestületben viselt valamennyi tisztségéről le kellett mondania. 1944. október 18-án a csendőrség elfogta, fogságba vetette, ahonnan csak az oroszok bejövetelével szabadult. 1944. október 21-én a városi polgárság köréből meghívott kereskedőkkel, iparosokkal és értelmiségiekkel megalakította a 11-es bizottságot (Munkástanácsot), amelynek megbízásából a város gazdasági és közellátási ügyeit vezette. A megbízás az 1944. november 25-i tanácsülés adta szá-

mára, amely a Gazdasági Hivatal vezetésével bízta meg. 1945-től a Kommunista Párt tagja. 1945. februárjában megalakított I. számú Igazolóbizottság elnökévé, majd 1945. május 12-én a város polgármesterévé választották. Ez utóbbi tisztséget 1949. május 30-ig töltötte be. Polgármesterként a város gazdasági és kulturális életének legfőbb irányítója. Az MKP delegálta 1945. május 12-én Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1949-ben. A kisgyűlésnek is tagja 1949-ben. Baja város posztumusz díszpolgárává 1974-ben választották.; 29, 30, 31, 32, 33, 48, 50, 53, 55, 59, 63, 73, 96, 105, 226, 230, 240, 242, 245, 251, 256, 260, 265, 271, 277, 282, 288, 294, 309, 318, 327, 333, 335, 337, 407, 479, 495, 529, 531, 543, 545, 550, 551

Bagó István, dr. (Kalocsa, 1912. december 24. – ?): hittanár, esperes-plébános, címzetes apát. A kalocsai gimnáziumba 1924–1932 között járt. A teológiát Kalocsán végezte 1932–1937 között. Pappá 1937. június 20-án szentelték. Segédlelkész Kecelen 1937–1939, Mélykúton 1939–1941. Gimnáziumi hittanár Óbecsén 1941–1943, Zomborban 1943–1945. Kánonjogi doktor 1944-ben lett. Hitoktató-káplánná nevezik ki a Baja-Szent Szív plébániára 1945. április 16-án. A bajai tanítóképző hitoktatója 1945. szeptember 15-től. Bácsalmásra kapott hitoktató-kápláni kinevezést 1946. szeptember 7-én. Hitoktatási érseki biztosi kinevezést kapott 1948. szeptember 10-én. Ez év szeptember 28-tól Baja-Bel-

városban kapta meg a hitoktatói kinevezését. A bajai Állami Kereskedelmi Leány-középiskola hittanára is. 1948 decemberében mind a Bácsalmási Nemzeti Bizottság, mind pedig a Bajai Nemzeti Bizottság követelte állásából való elmozdítását, mégpedig azért, mert nevezett néhány hónappal korábban Bácsalmáson demokráciaellenes kijelentéseket tett, és a demokrácia ellen izgatott. Vicarius oeconomicus kinevezést kapott a Bajai-Szent Antal plébánián 1950. július 10-én. Espereskerületi jegyző, az egyházmegyei javak kezelésének tanácsa (consilium diocesarum administrationis bonorum) tagja lett 1954. március 31-én. Tanítóképző intézeti hittanár Baján 1945–1950, ugyanott plébános 1950–1957. Plébános Dunaszentbenedeken 1957–1958, a kecskeméti Szentháromság plébánián 1958–1962, az újpesti Magyarok Nagyasszonya plébánián 1962–1965, Soroksáron 1965-től. Főesperes lett 1966-ban, címzetes apát 1968-ban. Az Elnöki Tanács 1987. december 22-én a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntette ki, az állam és a római katolikus egyház közötti kapcsolatok fejlesztésében kifejtett eredményes munkásságáért. Az Országos Béketanács Katolikus Bizottsága titkárhelyettese.; 47, 328

Bakonyi Péter, dr. (?–?): tisztii főügyész. 1941. február 4-től 1945. április 7-ig a bajai járásbírósi ügyészi megbízottja volt. Az 1945. január 27-én megalakult Bajai Nemzeti Bizottság tagja. A PDP delegálta 1945. május 12-én Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. 1945. május 12-től áll Baja város szolgálatában. A törvényhatósági bizottság tagja 1945–1949-ben. Az 5000/1946. ME számú rendelet 4. §. 2. bekezdése alapján alakult 243. számú létszámcsoökkentő bizottság végelbírás alá vonta, és 1946. július 31-ével elbocsátotta a közszolgálatból. A bajai közigazgatási bi-

zottság 1947. januárjában helyezte vissza állásába. 1949-ben még a kisgyűlésnek is tagja.; 51, 236

Barankovics István (Polgár, 1906. december 13. – New York, 1974. március 13.): politikus, újságíró, országgyűlési képviselő. A *Magyar Nemzet* felelős szerkesztője és kiadója (1943–1944). A második világháború után a Keresztény Demokrata Néppárt, illetve a Demokrata Néppárt (DNP) alapító ig. biz. tagja (1944. október – 1945. február), főtítkára és a háromtagú intézőbizottság tagja (1945. február – május). 1945 nyarán a DNP a gróf Pálffy József elnök és a Barankovics István vezette szárnyra szakadt. Szeptemberben az Országos Nemzeti Bizottság Barankovics csoportjának adott engedélyt a törvényhatósági és országgyűlési választásokon való indulásra. A DNP *Hazánk* című lapjának főszerkesztője (1945. október – 1949. január). Pártját egy modern nyugat-európai kereszténydemokrata párttá szándékozott formálni. Elismerlte a köztársasági államformát, a földreform szükségességét, szükségesnek tartotta a Szovjetunióval való jó viszony megőrzését, felfogásával ellentétbe került Mindszenty Józseffel. Ellenzéki programját híres győri beszédében fejtette ki (győri kiáltvány, 1947. augusztus 10.). Az 1947. augusztusi választásokon a DNP a győztes MKP mögött a második helyet szerezte meg. Országgyűlési képviselő (Győr, 1947–1949). Ellenezte az iskolák államosítását. A demokratikus átalakulás mellett a mérsékelt katolikusok vezetőjeként a Szovjetunióval való megegyezés híve volt, de az MDP agresszivitása politikai mozgásterének beszűküléséhez vezetett. Személyes biztonsága megőrzése érdekében a Mindszenty-per előtti napon 1949. februárjában emigrálni kényszerült, pártja feloszlott. Előbb Ausztriában a salzburgi menekültügyi iroda vezetője

volt, majd 1951-ben az USA-ban telepedett le, s a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságában a kulturális ügyeket intézte. 1955-ben újjáalakította a Keresztény Demokrata Néppártot. 1958-ban tagja lett a Magyar Bizottságnak (a Magyar Nemzeti Bizottmány jogutódjának); 301

Barka Imre, dr. (?-?): tiszti főorvos. A népjóléti miniszter a 46 309/1945. V. számú rendeletével 1945 decemberében Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város tiszti főorvosi teendőinek ellátásával bízta meg. Szolgálati székhelyül Baja várost jelölte ki. Hivatalát 1945. október 20-án foglalta el. Törvényhatósági bizottsági tag 1946–1949-ben.; 104, 290, 366

Bánhidv Ferenc, dr. (?-?): politikus, törvényhatósági bizottsági tag. Az 1945. január 27-én alakult Bajai Nemzeti Bizottság elnöke. A PDP delegálta 1945. május 12-én Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. A törvényhatósági bizottság tagja 1945–1949-ben.; 44, 302

Bányai J. (?-?): garai főjegyző. Dr. Takáts Andre bajai polgármester 1945. január 14-i, pénzügyminiszterhez intézett jelentését vitte Debrecenbe.; 296

Bem, Józef (Tarnów, 1794. március 14. – Aleppo, 1850. december 10.): lengyel szabadsághős, magyar honvéd altábornagy. 1830–1831-ben a cári uralom ellen harcoló lengyel felkelés tábornoka. A felkelés leverése után Franciaországba emigrált. Az 1848. októberi bécsi forradalom egyik katonai vezetője. Bécs esete után felajánlotta szolgálatait a magyar kormánynak. 1848. november 22-től honvéd tábornok, november 29-től az erdélyi sereg parancsnoka. 1849. március végére megtisztította Erdélyt, májusban Perczel

Mór csapataival együtt a Temesközt a császári csapatoktól. Április 3-án altábornaggyá léptették elő. A magyarországi hadsereggel való egyesülés meghiúsulása után ismét Erdélyben harcolt. Segesvárnál (július 31.), Nagycsúrnél (augusztus 6.) döntő vereséget szenvedett a cári, majd Temesvárnál (augusztus 9.) az osztrák csapatoktól. Augusztus 7-től a magyar seregek fővezére. A világháború fegyverletétel után Törökországba emigrált, és belépett a török hadseregbe. Haláláig Murad Tevfik pasa néven Szíria katonai parancsnoka volt.; 444

Bernhart Sándor, dr. (Baja, 1889. május 5. – New York, 1984. március 28.): jogász, tiszti főügyész, polgármester. 1906–1910 között a budapesti, 1910–1911-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen tanult. Itt szerzett 1911-ben jogi doktori oklevelet. Budapesten 1913-ban ügyvédi vizsgát tett. 1914–1918-ban a bajai városházán önkéntes munkát végzett a katonai szolgálatot teljesítők helyett. Városházi állásáról Baja 1918. november 13-i megszállását követően mondott le. 1920–1926-ban Budapesten, 1926–1929-ben Baján ügyvédkedett. A törvényhatósági bizottság 1929. december 16-án tiszti főügyésszé választotta meg. Ezt a tisztségét 1937. október 9-ig töltötte be, amikor is a törvényhatósági bizottság Baja város polgármesteri tisztségét bízta rá. Állását 1937. október 9. – 1945. június 4. között töltötte be. 1944 októberében családjával a Dunántúlra menekült, onnan Budapestre mentek. 1945 márciusában tértek vissza Bajára. Itt igazolóbizottság elé állították és megfosztották polgármesteri állásától. 1946-ban a létszámcsoökkentési bizottság nyugdíjazta. 1961-ben feleségével az Egyesült Államokba vándorolt ki. Baja város posztumusz díszpolgárává 1991-ben választották.; 28, 29, 30, 31

Béla Gyula, dr. (?-?): fogalmazó, városi tanácsnok, törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1946–1949-ben, a kisgyűlés tagja 1949-ben. 1944. április 17-én lépett Baja város szolgálatába. Az 1945. augusztus 25-i közgyűlés, mint I. osztályú fogalmazót az I. fokú rendőri büntető bírások ellátásával bízta meg. A 243. számú létszámcsoökkentő bizottság az 1946. augusztus 30-i közgyűlésen végelbánás alá vonás mellett a közszolgálatból 1946. augusztus 1-jei hatállyal elbocsátotta, és nyugállományba helyezte. 1947 januárjában helyezték vissza állásába. 1949-ben azonban fegyelmi eljárás indult ellene, amelynek eredményeként felfüggesztették állásából. Ennek oka pedig az volt, hogy nevezett április 30-án éjjel a május 1-jei, munka ünnepére kifüggesztett plakátokat letépte. Május 10-én a polgármester szolgálatátételre szólította fel, ám Béla Gyula dr. ismeretlen helyre távozott, ezért a polgármester állásáról lemondottnak tekintette és beszüntették az ellene folyó fegyelmi eljárást is.; 51, 58, 236, 298, 300, 319, 531

Biks (?-?): kapitány. Baja szovjet városparancsnoka 1944. október 20. – 1944. december 15. között.; 49, 218

Borbíró Virgil, dr.; Bierbauer (Nagyenyed, 1893. március 6. – Budapest, 1956. július 25.): építészmérnök, építészeti író. A müncheni műszaki egyetemen Th. Fischer tanítványaként végzett (1916), doktorált (1920), a MTA tagja (I. 1948–1949; tanácskozó tag 1949; tagsága helyreállítva 1989). Az országos lakásépítés miniszteri biztosa (1918–1922), önálló tervezőirodát nyitott (1922). A budapesti székesfővárosi Elektromos Művek üzemi építkezéseinek vezetője (1925-től). Befejezte a Reichl Kálmán által elkezdett kelenföldi áramfejlesztő telepet (1926–1933); transzformátorállomást épített a budapesti Városháza udvarán (1927), a

Hungária körúton (1930) és a Vajda Péter utcában (1934). Jelentős műve még a budai repülőter (Králik Lászlóval, 1935–1937). Építésügyi államtitkár (1947–1949). A korszerű építészet és városépítés egyik fő népszerűsítője. Budapest új építési szabályzatának egyik kidolgozója. Több vidéki város rendezési tervének elkészítője. Építészettörténeti tevékenysége is jelentős. A Magyar Művészeti Tanács képviselőjeként 1949. február 6-án részt vett és felszólalt a bajai Városi Múzeumban Rudnay Gyula tiszteletére rendezett gyűjteményes kiállításon.; 88, 518

Borbíró (Vojnics) Ferenc (eredeti neve: Vojnich Zélics Ferenc József), dr. (Szabadka, 1879. február 27. – Ligonier (Pennsylvania, USA), 1962. december 31.): polgármester. 1897. november 4-én Szabadkán a főispáni hivatalban beosztott írnok. 1902. május 13-án Szabadkán közigazgatási gyakornokká, július 31-én harmadik osztályú aljegyzővé, december 20-án a város közgyűlése első aljegyzővé választotta. 1897–1904 között a budapesti tudományegyetem jogtudományi karára jár. Jogtudományi tanulmányait 1904. december 21-én fejezte be, ekkor avatják az államtudományok doktorává. Szabadkán 1906. június 30-án helyettes tanácsnökká nevezték ki. Feladata a város kulturügyeinek intézése volt. 1908. december 10-én Szabadka város főjegyzőjévé választották. 1915. október 9-én Baja város közgyűlése polgármesterré választotta. Baját 1918. november 13-án szerb csapatok szállták meg. December 3-án lemondott polgármesteri tisztségéről. December 17-én megtagadta az eskü letételét a Narodna Upravára. A szerbek 1919 szeptemberében Valjevoba internálták. 1920 júniusában innen megszökött, júliustól Kalocsán banktisztviselő. 1921 augusztusában tért vissza Bajára. 1921–1937. október 9. között ismét Baja polgármestere. 1931-ben nevét

Vojnichról Borbíróra változtatta. 1937-ben Miskolcon pénzügyi ellenőr, majd nyugdíjazását kérte. 1938-ban Kassa főispánja, de még ez évben lemondott hivataláról. 1939-ben családjával Budapestre költözött. 1951 októberében Keszthelyre kerül a család. 1956-ban átjutott Ausztriába. Innen rövid idő után Szent-Györgyi Albert támogatásával kijutott az Egyesült Államokba. Haláláig itt élt.; 28, 29

Bottyán János; Vak Bottyán (Esztergom, 1640–1644 között – Lőrincváta, 1709. szeptember 26.): császári ezredes, kuruc generális. 1683-tól Esztergomban lovas főhadnagy, 1684-ben Vácott a magyar katonaság parancsnoka. 1685-ben Esztergom védelmében küzdött a török sereg ellen. 1686-ban részt vett Buda visszavívásában. A török elleni felszabadító háborúban kitüntette magát; e harcokban veszítette el a fél szemét. 1687-ben Zsámbék alkapitánya. 1690-től szegedi alkapitány, 1692-től ezredtulajdonos; ezredét saját költségén szerelte fel. 1695. márciusától császári ezredes. 1697–1698-ban Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd katonai parancsnoka. 1703-ban a kuruc felkelők elleni toborzással bízták meg, de II. Rákóczi Ferenc szolgálatába állt, aki generálissá nevezte ki, és megbízta a Vágon inneni katonai terület parancsnokságával. 1704. november 16-án bevette Érsekújvárt. 1705. november 4-én átkelt a Dunántúlra, és három hónap alatt kiverte onnan a császáriakat. II. Rákóczi Ferenc 1707 decemberében Érsekújvár főkapitányává nevezte ki, és a Vág-vonal védelmével bízta meg. 1708. szeptember 22. – október 12. között visszaverte Siegbert Heister császári tábornagy Érsekújvár elleni ostromát. A kuruc hadsereg legnépszerűbb és talán legsikeresebb tábornoka volt.; 338

B. Rácz Lili (?–?): zongoratanár. A bajai városi zeneiskola zongoratanára. 1947 novemberében a Kultuszminisztérium a szegedi városi zeneiskolához nevezte ki zenetanárnak.; 91, 437

Breinik Antal (?–?): fogalmazó; 59

Bucs-Szabó László, dr. (?–?): A törvényhatósági szociálpolitikai tanács elnöke 1945. december 11-től.; 201

CS

Csanyik József (?–?): politikus, törvényhatósági bizottsági tag. Az 1944. október 21-én megalakított 11-es bizottság (Munkástanács) tagja. A városi tanács 1944. november 25-én tartott ülése a számvevőség vezetésével bízta meg. Az 1945. január 27-én alakult Bajai Nemzeti Bizottság tagja. Az MKP 1945. május 12-én delegálta Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1949-ben. Az MKP III. kongresszusán 1946 szeptemberében a bajai kommunistákat képviselte. Az MDP tagja 1948-tól. A közigazgatási bizottság rendes tagjai közé választották 1948. május 12-i hatállyal. Ugyanezen a napon az MDP jelölése alapján Baja város törvényhatósági bizottsága a kisgyűlés rendes tagjai közé is beválasztotta.; 496

Csetényi Gyula, dr. (?–?): városi állami tisztiorvos 1948-ban. Törvényhatósági bizottsági tag 1948–1949-ben.; 125, 290, 304, 313

D

Deák Antal (?–?): bérlő (10 holdas 1948); 299

Dikán György (?–?): gazda (7 holdas 1948); 299, 307

Dikán György (?-?): gazda (12 holdas 1948); 299

Dobokai Ferenc (?-?): törvényhatósági bizottsági tag, közigazgatási bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1946–1949-ben. A Bajai Közigazgatási Bizottság rendes tagjai közé választották 1948. május 12-én.; 497

Dobó Gusztáv, dr. (? 1907. szeptember 11. – ?): városi tanácsnok, törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1949-ben. 1945. augusztus 1-jétől a VII. fizetési osztályba sorolt, kiváló minősítésű tisztviselő. A városi árvaszék, a főjegyzői hivatal és a lakáshivatal, valamint a Bajai Nemzeti Bizottság jegyzői teendőit látta el. 1946-ban városi tanácsnökká választják, ám a 243. számú létszámcökkentő bizottság még ugyanebben az évben, végelbánás alá vonás mellett, a közszolgálatból elbocsátotta, és 1946. augusztus 1-jével nyugállományba helyezte. A közigazgatási bizottság 1947-ben visszahelyezte az állásába. Az 1948. november 29-i rendes közgyűlés, mint városi tanácsnokot bízta meg az árvaszéki elnökhelyettesi teendők ellátásával. 1949-től a kisgyűlésnek is tagja. 1949 februárjában soron kívül előléptetik a VI. fizetési osztályba, 1948. január 1-jei hatállyal.; 51, 236, 300, 318, 545, 557

Dolinka Vasilje (Vazul) (?-?): honvéd hadbiztos, polgármester, kormánybiztos. 1918. december 14–15-től rövid ideig a szerb megszállás alá került Baja város polgármestere. Más forrás szerint a polgármesteri állásra csak 1919. január 1-jén nevezték ki. 1918 végétől 1919 őszének elejéig a bajai háromszög kormánybiztosa.; 28, 29

Drescher Ede (Baja, 1850 – Baja, 1900. május 29.): ügyvéd, polgármester, országgyűlési képviselő. Jogi tanulmánya-

it befejezve, ügyvédi diplomát szerzett. 1882–1892 között Baja törvényhatósági joggal felruházott város polgármestere. A számvizsgáló bizottság tagja. 1892-ben Baja város a szabadelvű párti program alapján a képviselőházba küldte. 1892-től 1895. szeptember 26-ig a Liberális Párt országgyűlési képviselője. Ekkor lemondott képviselői mandátumáról.; 28

É

Égi Ádám (?-?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1947–1948-ban. Baja város törvényhatósági bizottsága 1948. május 12-én az MDP jelölése alapján a kisgyűlés rendes tagjai közé választotta.; 496

F

Fábián László, dr. (Szeged-Alsótanya, 1919. február 7. – Budapest, 1977. augusztus 18.): politikus. A budapesti Református Teológiai Akadémián református lelkészi oklevelet szerzett, majd tanítóképzőt végzett. A budapesti tudományegyetemen 1944-ben államtudományi doktori oklevelet szerzett. Felsőfokú kerécszeti és szőlészeti technikumot is végzett. 1937–1938-ban a Márciusi Frontnak, 1945-től a Nemzeti Parasztpártnak a tagja. 1946-ban a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség újpesti szervezője. 1947–1949 között Bács-Bodrog vármegye és Baja törvényhatósági joggal felruházott város főispánja. 1949-ben a Bajai Közigazgatási Bizottság elnöki tisztét is betöltötte. 1949–1953 között Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog választókerület országgyűlési képviselője. 1949–1956 között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, illetve a Közoktatásügyi Minisztérium főelőadója. 1956–1958-ban a Művelődésügyi Minisztérium, 1958–1977 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának csoportvezetője.

Mezőgazdasági ismeretterjesztéssel, szakpropagandával foglalkozott. Nevéhez fűződik a Kertbarát Mozgalom országos szervezése.; 48, 54, 78, 146, 242, 245, 251, 256, 260, 296, 298, 301, 304, 310, 318, 320, 327, 334, 335, 336, 531, 548, 550, 552, 554, 558, 560, 563

Fehérvári Sándor (?-?): gazda (25 holdas 1948-ban); 299

Fischer Gyula, dr. (Hercegszöllös, 1893. március 5. – Budapest, 1967. június 22.): jogász. A Tanácsköztársaság idején közigazgatási szolgálatot teljesített Baranya vármegyében. A pécsi tudományegyetemen fejezte be jogi tanulmányait, majd pénzügyi fogalmazó lett. A proletárdiktatúra alatti magatartásáért 1924-ben büntető eljárást indítottak ellene, bizonyítékok hiányában felmentették, de a közszolgálatból elbocsátották. Ezután jogtudományból doktorált és Pécssett ügyvédkedett. A Függetlenségi Front keretében részt vett a pécsi ellenállási mozgalomban. 1944-ben behívták katonának, egy munkaszolgálatos század parancsnoka lett. Innen megszökött, Budapesten bujkált, majd visszatért Pécsre 1945-ben, ahol belépett az MKP-ba. Megszervezte a pécsi népiügyszéket és népbíróságot; népiügyszékként dolgozott. 1946-tól a Belügyminisztériumban miniszteri osztályfőnök, 1948-tól a Pénzügyminisztérium elnöki főosztályának vezetője volt. Századparancsnoki beosztására hivatkozva kizárták az MDP-ből (1949), jogtanácsosi munkakörbe helyezték, majd elbocsátották. 1955-ig, rehabilitálásáig fizikai munkásként dolgozott. 1955-ben jogtanácsosként helyezkedett el. 1957-től 1960-ig, nyugdíjazásáig a Legfőbb Ügyészségnél főosztályvezető ügyész volt.; 578

Fodor László, dr. (?-?): közkórházi főorvos. 1946–1969 között a Bajai Közkórház belosztályának vezetője.; 108, 406

G

Garai Béla (Pécs, 1889. május 30. – Székesfehérvár, 1957. augusztus 2.): esperes-plébános, apát. Gimnáziumi tanulmányait 1899–1907 közt a pécsi cisztercieknél, a teológiát Kalocsán végezte, 1911-ben szentelték pappá. Káplánkodott Szenttamáson, Temerinben, 1914-től Óbecsén. 1920-ban Jánoshalmára helyezik. 1924-től Akasztón, 1938-tól Baján plébános. Baja-Mártonzállás plébánosa 1938–1944, a bajai Belvárosi plébánia esperes-plébánosa 1944–1955 között. 1945. augusztus 2. – október 26. között internáltak. A bajai kerület esperesi megbízatását 1945. április 16-án, a Szent Mártonról nevezett Felső-Adorjáni apáti címet 1945. december 11-én kapta.; 46, 321, 329, 337

Gellei Albert (?-?): fogalmazó; 59

Gellért Viktória; Gmáze (?-?): gép- és gyorsíró. Ilyen minőségében dolgozott a bajai Polgármesteri Hivatalban 1948–1949-ben.; 242, 246, 271, 277, 283, 300, 310, 333, 335, 337, 552, 554, 579

Gergity József (?-?): gazda (11 holdas 1948-ban); 299

Gerstenmayer Péter (?-?): gazda (12 holdas 1948-ban); 299

Gerő Ernő; Singer (Tergebec, 1898. július 8. – Budapest, 1980. március 12.): politikus, közgazdász, az MTA tiszteletbeli tagja (1949–1957). A Komintern 1943. évi feloszlata után propagandamunkát végzett, a moszkvai Kossuth Rádió munkatársaként. 1944. november 5-én tért vissza Magyarországra. Parlamenti képviselő (1944–1957). A Nemzeti Főtanács tagja (1945. január–május). Kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter (1945. május 11. – november 11.), közlekedésügyi miniszter (1945. november 15.

– 1949. február 18.), pénzügyminiszter is (1948. december 10. –1949. június 11.) volt. Államminiszterként a Nép gazdasági Tanács elnöke (1949. június 11. – 1952. november 30.). Külkereskedelmi miniszter is (1950. május 9–30.). Gerő Ernő, Rákosi Mátyással és Farkas Mihállyal együtt az országot 1950. november – 1953. június közt ténylegesen irányító háromtagú titkos honvédelmi bizottság tagja. Belügyminiszter (1953. július 4. – 1954. július 6.). Miniszterelnök-helyettes (1952–1956). Rákosi leváltása után az MDP KV első titkára (1956. július 18. és 1956. október 25.), és az Elnöki Tanács tagja (1956. július–1957. május). Az MDP KV és PB tagja (1944–1956). 1956–1960 között a Szovjetunióban élt. Súlyos felelősség terhelt az 1949 utáni politikai és gazdaságpolitikai torzulásokért, a törvénysértésekért. 1962. augusztusban kizárták a pártból. visszavonultan élt, fordítói munkát végzett. Kossuth-díjat 1949-ben kapott.; 63, 397

GY

Gyorgyevics Milos (?–?): eszéki járásbíró, polgármester, főispán. Baja szerb megszállása (1918–1921) alatt főispán, de rövid ideig betöltötte a polgármesteri tisztséget is.; 28

Gyurkity József (?–?): bérlő (21 és 25 holdas 1948); 319, 321

Gyurkovits János (?–?): városi rendőrkapitány, polgármester-helyettes. A polgármesteri szék megüresedése miatt az 1854. június 3-i tanácsközségülés a polgármester-helyettesi tisztség betöltésével is megbízta, és e tisztségében a polgármesteri teendőket is ellátta. Az 1856. október 12-i tanácsuléstól kezdve ismét az ő, mint polgármester-helyettes elnöklelte alatt folytak a tanácsülések.

Polgármester-helyettesi tisztségéről az 1858. május 19-i tanácsközségülésen mondott le.; 27, 28

H

Halmos Ferenc (?–?) városi úttör. Állásától szolgálati lopás miatt 1948. július 1-jétől december 31-ig fel volt függesztve.; 315

Harustyák József (Budapest, 1894. szeptember 17. – Budapest, 1970. december 14.): szakszervezeti vezető, politikus, országgyűlési képviselő. 1945-től a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetének függetlenített titkára. 1945–1948-ban ismét az SZDP kőbányai szervezetének titkára, és a fővárosi végrehajtó bizottság tagja. Ezzel egyidejűleg a *Népszava* főszerkesztője volt. Részt vett a Szakszervezeti Világszövetség 1945. évi párizsi megalakulásán, tagja lett a Szakszervezeti Világtanács Főtanácsának, 1949-től az Ellenőrző Bizottságának is. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Október 7-én bekerült a fővárosi törvényhatósági bizottságba. Az SZDP 1948. márciusi kongresszusán beválasztották az országos vezetőségbe. 1948. júniusban a Szaktanács, illetve a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnökévé választották meg. Még 1948 júniusában átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1948–1956 között az MDP KV, 1949-től 1953-ig a PB tagja. 1948-ban az Országos Nemzeti Bizottságnak is tagja lett. Az 1947. augusztusi országgyűlési választásokon a nagybudapesti kerületben pótképviselő lett. Behívására 1948. április 26-án került sor. Egyúttal tagja lett az Országgyűlés Politikai Bizottságának is. Az 1949. május 15-i, népfrontos választásokon újra a nagybudapesti listán jutott mandátumhoz. 1949–1954 között a Magyar Függetlenségi Népfront Országos

Tanácsának a tagja. 1949-től az Elnöki Tanács tagja. 1950-ben helyet kapott a fővárosi képviseleti bizottságban. Miután távozott a SZOT apparátusa éléről, 1953 márciusában a Vegyipari Minisztérium Kereskedelmi Igazgatósága vezetője. Az 1953-as országgyűlési választásokat követően továbbra is Budapest képviselője. 1955 decemberétől ismét a szakszervezeti központban dolgozott, a SZOT Számvizsgáló Bizottsága elnökeként. 1963-ig maradt országgyűlési képviselő. Haláláig tagja volt a Vegyipari Dolgozók Szakszervezete Központi Vezetőségének.; 42, 266

Hauser Mór, dr. (? , 1839? – Orosháza, 1911. május 7.); városi tanácsnok, polgármester. 1874–1882 között Baja város polgármestere. Polgármestersége alatt rendezte a város pénzügyi viszonyait és egy bécsi előnyös kölcsönrel konvertálta a város adósságait.; 28

Hegedűs Aladár, dr. (Rimaszombat, 1860 – ?): királyi tanácsos, polgármester. Egyetemre a kassai jogakadémiára járt. Budapesten avatták doktorrá. Pályáját a Budapesti Pénzügyigazgatóságnál kezdte, majd Pozsonyban adófelügyelőségi fogalmazó lett. 1888-tól Baja város főszámvevője, 1892–1914 között polgármestere. Jelentős szerepe volt a városi kórház megteremtésében.; 28

Helfmann Péter (?–?): gazda (9 holdas 1948); 299, 307

Horváth Géza, dr. (?–?): városi orvos. A városi központi orvosi rendelőben rendelt 1948-ban.; 125, 290

Horváth János (?–?): ideiglenes múzeumi altiszt. Baja városa 1948. november 15-től alkalmazta.; 55, 308

Horváth Mihály (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Az 1949. május 30-i polgármesteri jelentéshez szolt hozzá, és hozzászólásában a város VII. és VIII. kerületi lakosainak érdekeit terjesztette elő.; 539

J

Jenővári Márk (?–?): városi tűzoltó. 1947-ben fegyelmi vétség miatt állásából felfüggesztették.; 51, 237, 401

Jobbágy Jenő, dr. (?–?): törvényhatósági bizottsági tag, városi főjegyző, polgármester-helyettes. Közszolgálatát 1931. július 15-én kezdte. Belügyi szakszolgálatát 1938-ban tett. Közjogi tanácsnok 1941-től, és ebben a tisztségében kiváló eredménnyel vezeti a városi árvászeki ügyosztályt. A városi tanács szóbeli határozata alapján a polgármesternek, mint az árvaszék elnökének teendőit teljes egészében nevezett tanácsnok látta el 1945-ben is, az árvaszeki ügyosztály vezetőjeként. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1948-ban. Az 1947. február 15-i rendes közgyűlésen Baja város törvényhatósági bizottsága, a polgármester előterjesztésére, a polgármester-helyettesi tisztségre, további intézkedésig nevezettet jelölte ki, aki ennek alapján jogosult volt a polgármester-helyettesi cím viselésére és az ezzel egybekötött illetmények élvezetére. Az SZDP hetes bizottsága 1948. március 13-án állásából visszahívta, ezért nyugdíjazták a városnál.; 235, 567, 570, 574, 579

K

Kapitány Istvánné (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1949-ben.; 539

Karagics Lajos, dr. (?-?): polgármester. Baja 1918–1921 közötti szerb megszállása alatt töltötte be rövid ideig ezt a tisztséget.; 28

Karagity (?-?): garai bunyevác, jugoszláv partizánparancsnok. 1944. november 5-én egy partizán hadosztállyal szállta meg Baját. Dr. Takáts Endre polgármestert két napra eltávolította tisztségéből, ugyanekkor az emberei csonka Bács-Bodrog vármegye 26 községét szállták meg. 1944. december 15-én a szovjet katonai városparancsnok-változást kihasználva másodszer jelent meg Baján, és át akarta venni a hatalmat. A szovjet városparancsnok azonban elrendelte Karagity és emberei letartóztatását, mire kíséretével együtt eltűnt a városházáról. Csonka Bács-Bodrog vármegyét el akarta szakítani Magyarországtól. E cél elérése érdekében 1945 elején küldöttséget is vezetett Belgrádba.; 38, 218, 219

Karácsony Lipót (?-?): Bács-Bodrog vármegyei törvényszéki ülnök, polgármester. Az 1855. június 12-i tanácsközségülésen nevezték ki Baja város polgármesterévé. Az 1856. szeptember 30-i tanácsülésen elnökölt utóljára, jóllehet tisztségéről nem mondott le, és le sem váltották.; 28

Karossa-Pfeiffer József, dr. (Sátoraljaújhely (Zemplén vm.), 1893. március 19. – ?): városi tiszti főorvos. Orvosi oklevelének megszerzése után 1920–1935 között Bihar vármegyében Pocsaj és Esztár községben teljesített körorvosi szolgálatot. 1933-ban tisztiorvosi képeztést szerzett. 1935-től Debrecen thj. város tiszti főorvosa. 1936-ban Baja thj. város tiszti főorvosi állását kapta meg, és a második világháború végéig irányította Baja város egészségügyét. 1940-ben a hadsereg-parancsnokság mellé beosztott tisztviselőként irányította az erdélyi és a kelet-magyarországi terület

egészségügyi megszervezését. Ezt követően Máramaros vármegye, majd Baja és Zombor thj. városok, 1945 januárjától pedig Bács-Bodrog vármegye tiszti főorvosa volt. 1945-ben az egészségügyi kormányzat közegészségügyi felügyelővé nevezte ki.; 104, 123, 125, 127, 131, 290, 366, 485, 502, 522

Katits Anna, dr. (dr. Lovász Györgyné) (?-?): ideiglenes fogalmazó, városi főjegyző, polgármester-helyettes, helyettesítő polgármester, polgármester. Az 1945. május 12-i rendes közgyűlés az I. osztályú közigazgatási fogalmazói (közgyámi) állásra ideiglenesen megválasztotta. 1948. november 1-jén került Baja város szolgálatába ideiglenes fogalmazóként. A belügyminiszter 1949. április 11-én városi főjegyzővé nevezte ki. Babics József polgármester 1949. április 11-én saját helyettesítésével bízta meg, és kérte a törvényhatósági bizottságot, hogy a helyettesítés időtartamára a polgármester-helyettesi cím és illetmény viselésére is jogosítsa fel nevezettet, amely kéréshez a bizottság hozzá is járult. A május 30-i rendes közgyűlés a polgármester helyettesítésével további intézkedésig újjólag megbízta. Katits Anna dr. 1949. április 11. – 1949. június 21. között helyettesítő polgármesterként, 1949. június 22. – 1949. augusztus 19. között pedig tényleges polgármesterként látta el a polgármesteri teendőket.; 33, 48, 55, 58, 308, 530, 531, 547

Kádár János; Csermanek (Fiume, 1912. május 26. – Budapest, 1989. július 6.): politikus. 1945. április – május és 1945. november – 1948. augusztus között a budapesti területi pártbizottság titkára. 1945. áprilistól parlamenti képviselő, az MKP KV Titkárság tagja, a káderosztály vezetője, májustól a PB tagja. 1946. szeptember – 1951. február között az MKP, illetve az MDP főtítkárhelyettese. 1948. augusztus 5. – 1950. június 23.

belügyminiszter. 1950. május 31-től az MDP KV párt- és tömegszervezetek osztálya vezetője, a párt szervezőbizottságának tagja. 1955. szeptembertől a Pest megyei pártbizottság első titkára. 1956. júliusban visszakerült az MDP KV-be, a testület titkára és a PB tagja lett. Október 25-től a KV első titkára, október 28-tól a KV elnökségének elnöke. 1956. október 30-tól, formálisan november 4-ig, államminiszter Nagy Imre kormányában. November 11-én újjáalakította az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottságát, decemberben megalakult az ideiglenes KB. Az MSZMP 1957. június 27–29-i értekezletén a KB és a PB tagjává, egyben első titkárrá választották (1985-től a tisztség neve főtitkár). 1956. november 13-tól 1958. január 28-ig, majd 1961. szeptember 13. – 1965. június 30. között miniszterelnök. 1958. január 28. – 1961. szeptember 13. között államminiszter volt. 1958-tól élete végéig országgyűlési képviselő, 1964–1989 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, 1965. november 11. – 1989. július 6. között az Elnöki Tanács tagja. 1962 augusztusában Rákosit és Gerőt kizárta a pártból. 1962-re elérte a mezőgazdaság teljes kollektivizálását. 1968-ban bevezette a gazdaságirányítás racionalizálását megkísérlő új gazdasági mechanizmust. Hozzájárult az 1968. augusztusi „*prágai tavasz*” magyar részvétellel történő leveréséhez. 1977–1978-ban kiszorította a PB-ből baloldali ellenfeleit. Az 1988. május 20–22-i pártkonferencián kimaradt a PB-ből. 1988. májustól a pártelnöki posztot töltötte be. Egyre súlyosbodó betegsége miatt 1989. április 12-i KB ülés után utolsó tisztsége alól is felmentették.; 42, 479

Kállai Gyula (Berettyóújfalu, 1910. június 1. – Budapest, 1996. március 12.): politikus, újságíró, országgyűlési képviselő. Az MKP propagandaosztályának vezetője 1945. januártól. A KV tagja

(1945. február – 1951. május), osztályvezetője (1946. szeptember – 1949. június). Nemzetgyűlési képviselő (1945. április – 1951), országgyűlési képviselő (1958–1990). A miniszterelnökség adminisztratív államtitkára (1945. június–július), politikai államtitkára július–novemberben. A Tájékoztatásügyi Minisztérium politikai államtitkára (1945. november – 1947. május). Külügyminiszter (1949. június 11. – 1951. május 12.). 1951. április 20-án letartóztatták, és a Kádár-perben 15 évi fegyházra ítélték. Szabadulása után 1954-ben rehabilitálták. A Kiadói Főigazgatóság igazgatója 1954–1955-ben. Népművelési miniszterhelyettes (1955. február 19. – 1956. október 31.). A KV tagja ismét 1956. júliustól, egyben a tudományos és kulturális osztály vezetője. A PB és a titkárság tagja 1956. október 24–28. között. A második szovjet intervenció után csatlakozott Kádár Jánoshoz. Az MSZMP Ideiglenes Intézőbizottsága, majd a PB tagja (1956–1975). Ideológiai KB-titkár (1957. február – 1959. december). 1958–1961-ben a *Társadalmi Szemle* című folyóirat főszerkesztője. Művelődési miniszter (1957. március 1. – 1958. január 28.), államminiszter (1958. január 28. – 1960. január 15.), miniszterelnök-helyettes (1960. január 15. – 1965. június 30.), majd miniszterelnök (1965. június 30. – 1967. április 14.). Az Országgyűlés elnöke (1967. április 14. – 1971. május 12.). Az Elnöki Tanács tagja (1967. április – 1989. október), a Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnöke (1958. január – 1989. március).; 88, 518

Kender István (?–?): ügyintéző. A szociális konyha belső ügyintézését támogatta önzetlenül 1945 decemberében.; 362

Kis Lajos (?–?): gazda (6 holdas 1948); 299

Kollár Lajos (?–?): gazda (12 holdas 1948); 299, 307

Kossa István (Balatonlelle, 1904. március 31. – Budapest, 1965. április 9.): politikus, szakszervezeti vezető. A szovjet csapatok bevonulása után 1945–1950 között az MKP, illetve az MDP KV, a Titkárság és a PB tagja. Országgyűlési képviselő 1945-től haláláig. A Szakszervezeti Tanács főtitkára 1945–1948-ban. Iparügyi miniszter (1948. augusztus 5. – 1949. június 11.), pénzügyminiszter (1949. június 11. – 1950. február 25.). A kohó- és gépipari miniszter első helyettese (1950. december 16. – 1951. májusban). Az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke (1951. május – 1952. január). Kohó- és gépipari miniszter (1952. január 5. – december 6.), általános gépipari miniszter (1952. december 6. – 1953. július 4.). A Munkaerő-tartalékok Hivatala elnöke (1953. július –1954. december), az Országos Tervhivatal első elnökhelyettese (1954. december – 1956. október). Nagy Imre kormányának pénzügyminisztere 1956. október 27–31. között. A szovjet intervenció megindulásakor, 1956 novemberében, csatlakozott a Kádár-féle vezetéshez. A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagjaként 1956. november 12. – 1957. május 9. között pénzügyminiszter. 1957. május 9. – 1963. december 7. között közlekedés- és postaügyi miniszter. 1957. februártól – 1965. április 9-ig az MSZMP KB tagja. 1945-től a Szakszervezeti Világszövetség végrehajtó bizottságának tagja.; 42, 479

Kossuth Lajos, udvardi (Monok, 1802. szeptember 19. – Torino, 1894. március 20.): ügyvéd, politikus, pénzügyminiszter, országgyűlési képviselő, kormányzóelnök. Az 1832–1836-os országgyűlésen a távollévő főrendek követe. 1832. december 17-től 1836. május 2-ig szerkesztette az *Országgyűlési Tudósításokat*. Az országgyűlés berekesztése után a *Törvényhatósági Tudósításokat* szerkesztette, dacolva az ismételt tilalmmal. Emiatt 1837–1840 között börtön-

be kerül. 1841. január 2-től átveszi a *Pesti Hírlap* szerkesztését és folytatta azt 1844-ig. Közreműködött a Magyar Kereskedelmi Társaság és a Gyáralapító Társaság megszervezésében. 1844 októberében alapította a honi ipar támogatására a Védegyletet, amelynek ügyvezető igazgatója lett. 1847-ben kezdeményező szerepet játszik az Ellenzéki Párt megalapításában. 1848-ban a Batthyány-kormány pénzügyminisztere. Július 2-től az I. (belvárosi) kerület (Pest város) országgyűlési képviselője. Szeptember 15-től az OHB tagja, október 8-tól annak elnöke. 1849. április 14-én javasolta a Habsburg-ház trónfosztását, amelyet az országgyűlés meg is szavazott. 1849. április 14. – augusztus 11. között kormányzóelnök. Augusztus 11-én a katonai és a polgári hatalam Görgei Artúrra ruházta át. A szabadságharc bukása után élete végéig emigrációban él, 1865-től Turinban.; 43, 288, 444

Kovács Máté, dr. (Hajdúszoboszló, 1906. november 11. – Budapest, 1972. augusztus 23.): könyvtáros, irodalomtörténész, művelődéspolitikus. A debreceni Tisza István Tudományegyetemen középiskolai tanári oklevelet (1931), ugyanitt bölcsészdoktori oklevelet szerzett (1940). Közben a párizsi Sorbonne-on is tanult (1927–1928, 1929–1930). Az irodalomtudományok kandidátusa (1968). – A nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnázium, a nyíregyházi városi kereskedelmi fiúiskola és a debreceni Fazekas Mihály Gimnázium rendes tanára (1931–1943). A debreceni tankerületi főigazgatóság és az Országos Köznevelési Tanács munkatársa (1943–1945). A Nemzeti Parasztpárt (NPP) tagja (1945-től), az országos vezetőség tagja (1945–1949), a párt nagy-budapesti szervezőtitkára, majd elnöke (1945–1949), a Politikai Bizottság tagja (1947–1949), az NPP országgyűlési képviselője (Bp., 1947–1949). A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

Pedagógiai, illetve Elnöki Főosztályának vezetője (1945–1947), államtitkára (1947–1949). – A Debreceni Egyetemi Könyvtár vezetője (1949. május 1. – 1956. augusztus 31.), egyúttal az MTA Könyvtára vezetője (1952. november 16. – 1953. augusztus 31.). Az ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára (1956. szeptember 15. – 1972.); 82, 437

Kovács Tibor, dr. (Budapest, 1914. február 23. – Budapest, 1987. március 9.): jogász, politikus. A Pázmány Péter Tudományegyetemen jogtudományi doktori oklevelet szerzett (1937), az állam- és jogtudományok kandidátusa (1980). A Hazai Fésűsfonó és Szövőgyár üzemi kalkulátora (1932–1939), alkalmi munkából élt (1939–1942), munkaszolgálatos (1942–1944). Kiskunhalas polgármestere (1945. január 9. – 1947), az MKP Központi vezetősége (KV) Közigazgatási Osztálya politikai munkatársa, osztályvezető-helyettese (1947–1949), a Belügyminisztérium (BM) Közigazgatási Főosztálya (1949–1950), a Helyi Tanácsi Főosztály osztályvezetője (1950–1953), a Minisztertanács Titkársága Tanácsszervek Osztálya osztályvezető-helyettese (1953–1970), a Tanácsakadémia főigazgatója (1970. június 1. – 1977. december 1.). Címzetes egyetemi tanár. Magyar közigazgatási és államigazgatási joggal, elsősorban a tanácsi igazgatás szervezésével, a tanácsi intézményrendszer vizsgálatával foglalkozott. Jelentős szerepe volt valamennyi, a tanácsokat érintő jogszabály előkészítésében, illetve a szocialista választójogi jogszabályok kialakításában. Az *Állam és Igazgatás* című folyóirat szerkesztőbizottságának tagja (1951-től), felelős szerkesztője (1959–1969), főszerkesztője (1969-től); 57, 517

Kóbor István (?–?): állami tanító, iskolaigazgató. Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város tanfelügyelője 1948-ban a

bajai általános fiúiskola (a volt ciszterci rendi római katolikus általános fiúiskola) vezetésével bízta meg.; 91, 268

Köller István (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1946–1949-ben. Baja város törvényhatósági bizottsága 1948. május 12-én a szakszervezetek ajánlása alapján a kisgyűlés rendes tagjai közé választotta. A kisgyűlésnek 1949-ben is tagja maradt.; 496

Kricskovic Istvánné (?–?) elnök, az 1948. november 14-én a zárdai iskolában tartott szülői értekezleten.; 44, 302, 311

L

Lakatos Ferenc (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1948-ban.; 497

Lehoczki András (?–?): gazda (10,5 holdas 1948); 299

Lenin, Vlagyimir Iljics; eredetileg Uljanov (Szimbirszk, 1870. április 22. – Gorki, 1924. január 21.): jogász, orosz politikus, gondolkodó, a szovjet állam megalapítója. Jogi tanulmányokat végzett, 1891-ben a szentpétervári egyetemen doktorált. 1895-ben megalapította a Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására nevű szervezetet. Letartóztatták, majd Szibériába száműzték. 1900-tól emigrációban élt Zürichben, Münchenben, Genfben és Londonban. Az 1905-ös forradalom idején irányította az OSZDMP KB munkáját. 1906-tól Finnországban, Svájcban, 1908-tól Párizsban, 1912-től Krakkóban élt. 1917 áprilisában tért vissza Pétervárra és átvette a párt közvetlen irányítását. Miután az Ideiglenes Kormány elfogatóparancsot adott ki ellene, 1917 júliusától illegálitásban kényszerült. 1917-től a Népbiztosok Tanácsának elnöke; 1917–1918-ban írá-

nyitotta a kibontakozó ellenforradalom elleni fegyveres harcot. Döntő szerepe volt a szovjet állam fennmaradása szempontjából fontos breszt-litovszki béke elfogadtatásában 1918 márciusában. Egy eszer terrorista nő 1918 augusztusában merényletet követett el ellene, amelynek során súlyosan megsérült. 1919-ben kezdeményezte a Komintern létrehozását. Vezetésével dolgozták ki 1920-ban az ország villamosításának programját a GOELRO-tervet. Felismerte a hadikommunizmus visszasságait, és egy új gazdaságpolitika (NEP) kidolgozását szorgalmazta 1921-ben. Figyelmeztetett Sztálin önkényeskedésében és türelmetlenségében rejlő súlyos veszélyekre. 1923 májusában egészségi állapota megromlott. A Moszkva melletti Gorkiban halt meg.; 436

Liszenko, Trofim Gyeniszovics (Karlovska, Ukrajna, 1898. szeptember 29. – Kijev, 1976. november 20.): szovjet biológus és növénynevelő, agronómus, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának tagja. Háromszoros Állami díjas. 1921-ben végzett az Umani Kertészeti Egyetemen. 1929–1934 között az Ukrán Központi Növénynevelési és Genetikai Intézet szakértője Odesszában. 1935–1938-ban az Össz-szövetségi Genetikai és Növénynevelő Intézet tudományos igazgatója, majd igazgatója volt. Támadást indított a genetika tudománya ellen, azt hirdette, hogy neveléssel meg lehet változtatni az örökletes tulajdonságokat. Szélsőséges szakmai nézeteket vallott. Több vonatkozásban, különösen a vegetatív hibridizálás terén továbbfejlesztette Micsurin elméleti és gyakorlati eredményeit. A növények szakaszos fejlődésének elméleti kidolgozásával új lehetőségeket nyitott meg a növénynevelés előtt. Jarovizációs eljárásával sikerült az őszi búzát tavaszivá alakítani. Állattenyésztési kísérletei és az ezekből leszűrött következtetései is jelentősek. A

faj biológiai fogalmára vonatkozó megállapításai azonban vitatottak. Az 1960-as évek közepéig volt meghatározó szerepe a szovjet mezőgazdaságban.; 89, 519

Loogó Sándor (?–?): gazda (18 holdas 1948); 299

Lovász Györgyné, dr. (?–?): l. még Katits Anna, dr.; 29, 33, 48, 55, 58, 59, 308, 530, 531, 547, 548, 550, 551, 552, 554

M

Mandits Teodor (Újvidék, 1824 – Újvidék, 1903): jogtudós, cs. kir. hatósági főnök, városi előljáró, miniszteri tanácsos. Jog és államtudományi tudósként lépett állami szolgálatba. A magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban miniszteri tanácsos, s a szerb egyházi ügyek előadója. 1855-ben cs. kir. hatósági főnök, 1856-ban és 1859-ben Baja város előljárója.; 27

Mataiz István (?–?): egészségőr. Egészségőr 1948-ban.; 125, 290

Márton Imre (?–?): tanítóképző intézeti tanár, politikus. Tanárként 1930 szeptembere óta áll alkalmazásban. A Bajai Tanítóképző Intézet tanára 1942–1947, valamint 1959–1966 között. Szaktárgyai: magyar és történelem. Az 1948–1949-es tanévben a Bajai Állami Pedagógiai Leánygimnázium-Leánylíceum és Tanítónőképző Intézetek tanára. 1947–1948-ban Bács-Bodrog vármegye szabadművelődési felügyelője. A Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt 1946-ban delegálta Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1946–1949-ben.; 497

Mátics Márton, dr. (?–?): pénztári tisztviselő, polgármester, főispán, kormánybiztos. Volt zombori munkásbiztosító

pénztári tisztviselő. Baja szerb megszállása (1918–1921) alatt főispán, bajai kormánybiztos. Ez utóbbi tisztségéről 1920. március elején ugyan lemondott. Lemondását elfogadták, ennek ellenére mégis megmaradt állásában. Rövid ideig betöltötte a polgármesteri tisztséget is.; 28

Medve István (?–?): kútúrőmester. Az Országos Vízügyi Hivatal 1949-ben a Baja városi közutak fűrásával bízta meg.; 198, 538

Meleg József (?–?): törvényhatósági bizottsági tag, tanár, iskolaigazgató. Törvényhatósági bizottsági tag 1948-ban. Baja város törvényhatósági bizottsága 1948. május 12-én a NPP jelölése alapján a kisgyűlés rendes tagjai közé választotta. A Bajai Tanítóképző Intézet Gyakorló Iskolájának nevelője, majd a Tanítóképző Intézet tanára 1949–1957 között. A Bajai Tanítóképző Intézet igazgatója 1952–1957 között.; 497

Mezei Mihály (?, 1901 – ?): jegyző, főispán. 1944-ben Pilismarót község (Esztergom vármegye) jegyzője volt. Bács-Bodrog vármegye és Baja thj. város parasztpárti főispáni tisztségét töltötte be 1945. június 9. – 1947. november 12. között.; 230, 235, 240

Mészáros Lázár, pacséri (Baja, 1796. február 20. – Eywood, Herefordshire, Anglia 1858. november 16.): honvéd altábornagy, politikus, az MTA levelező tagja. 1813-tól a császári hadseregben szolgált. 1813–1815-ben részt vett a napóleoni háborúkban, 1831-ben a páрмаi forradalmi megmozdulások leverésében. 1837-től levelezett Széchenyi Istvánnal, általa ismerkedett meg a reformellenzék több vezetőjével. 1844-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. 1845-ben ezredesi rangban az Észak-Itáliában állomásozó 5. (Szárd király)

huszárezred parancsnoka. 1848. április 10-én a Batthyány-kormány hadügyminiszterévé nevezték ki. Tárcaja vezetését május 24-én vette át. Május 26-án vezérőrnaggyá léptették elő. Június 23-án Baja és Istvánmegye országgyűlési képviselőjévé választják. Szeptember 8-tól a délvidéki hadsereg ideiglenes parancsnoka. Szeptember végétől ismét a HM-t vezeti. Októbertől az Országos Honvédelmi Bizottmány tagja. December 11-től a felső-tiszai hadtest vezetője. Az 1849. január 4-i kassai vereség után visszatért Debrecenbe. Január 13-tól ismét a HM élén áll. Április 15-én altábornaggyá léptették elő. Május 6-án megvált a HM irányításától. Július 1–29. közt a magyar sereg fővezére. Július 30-tól H. Dembiński mellett a Szegednél összevont főszereg vezérkari főnöke. A világosi fegyverletétel után emigrált. 1851-ben távollétében halálra ítélték és jelképesen kivégezték. 1849–1851 között Törökországban, 1851–1853 közt Angliában és Franciaországban élt. 1853–1858 közt farmer és tanító az USA-ban. 1858 őszén Angliába utazott, ahol nem sokkal ezután meghalt.; 83, 84, 85, 87, 243, 244, 261, 262, 263, 444, 445, 481, 498, 499

Micsurin, Ivan Vlagyimirovics (Dolgoje mellett, Versino uradalom (Oroszország), 1855. október 27. (a régi naptár szerint október 15.) – Micsurinszk (Kozlov), 1935. június 7.): agrobiológus, szovjet-orosz kertész, növénynevelő, a szovjet tudományos akadémia tiszteletbeli tagja. Vad és félkultúr gyümölcsfajták felhasználásával az oroszországi viszonyokhoz jobban alkalmazkodó fajták előállításával, nemesítésével kiváló eredményeket ért el.; 89, 519

Miklós II., Nyikolaj Alekszandrovics Romanov (Szentpétervár, 1868. május 8./19. – Jekatyerinburg, 1918. július 4./17.): Oroszország cára, Lengyelország

királya, Finnország nagyhercege. A cári méltóságot (1894–1917) között töltötte be. Gyenge akaratú, befolyásolható uralkodó volt, ellenállt a liberális reformkísérleteknek. Az első világháborús vereségek és a kialakult forradalmi hangulat hatására 1917 márciusában lemondásra kényszerült. Őrizetbe vették, és 1918 júliusában az urali területi szovjet utasítására Jekatyerinburgban családjával együtt kivégezték.; 436

Mindszenty József, dr.; 1942-ig Pehm (Csehimindszent, 1892. március 29. – Bécs, 1975. május 6.); római katolikus érsek. A szombathelyi egyházmegye zalai részének püspöki biztosa, tulajdonképpen kormányzója 1927–1944 között. Plébánosként jelentős hitéleti és közéleti tevékenységet fejtett ki, kolostorokat, iskolákat, hitbuzgalmi és társadalmi egyesületeket, nyomdát alapított. Veszprémi püspökként tevékenykedik 1944. március 4. – 1945. augusztus 16. között. A nyilas hatóságok 1944. november 27-én letartóztatták, Sopronkőhidára, majd Sopronba hurcolták. Innen, a szovjet csapatok bevonulásakor, 1945. április 1-jén szabadult. XII. Pius pápa 1945. augusztus 16-án esztergomi érsekké, 1946. február 18-án bíborossá nevezte ki. Megkérdőjelezte ugyan az 1945. évi földreform jogi alapját, de annak történelmi szükségességét elismerte, csak a kárpótlás elmaradását sérelmezte. Fellépett a szlovákiai magyarok jogfosztása és a lakosságcsere, a magyarországi svábok kitelepítése ellen, tiltakozott a hadifoglyok visszatartása, a törvénytelen letartóztatások, internálások miatt. Szembeszállt az egyház közéleti szerepvállalásának korlátozására, majd teljes felszámolására irányuló kommunista törekvésekkel, a katolikus ifjúsági és szociális mozgalmak, a sajtó és könyvkiadás megszüntetése, a fakultatív hitoktatás bevezetésével szemben. Nevéhez fűződik a *Boldogasszony Éve* (Mária-év, 1947. augusztus 15. – 1948.

december 8.). Kezdeményezésére jött létre az elnökletével tartott *Nemzeti Mária-kongresszus*. Az egyházi iskolák államosítását (1948. június 16-án) körlevélben tette szóvá. Az Államvédelmi Hatóság 1948. december 26-án letartóztatta, megkínózták, és koncepciós kirakatper során a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés, kémkedés stb. vádjával 1949. július 9-én életfogytiglani fegyházra ítélték. Az 1956-os eseményeket november 1-jén szabadságharcnak minősítette, híres november 3-i rádióbeszédében nem ismerte el Nagy Imre kormányát. Kiállt a jogállamiság, a többpártrendszer, a magántulajdonon alapuló nemzetállam megteremtése mellett. Később belső száműzetésben élt. A Szentszék és a magyar kormány titkos megállapodása értelmében 1971. szeptember 28-án elhagyhatta az országot. Bécsben telepedett le. VI. Pál pápa 1973. november 1-jén szólította fel lemondásra. Ettől azonban lelkiismereti okokra hivatkozva elzárkózott. Emiatt a pápa 1973. december 18-án megüresedettnek nyilvánította az esztergomi érseki széket. A bécsi irgalmasok kórházában halt meg. Mariazellben temették el.; 45, 47, 303, 312, 328, 329

Molnár Ferenc (?-?): gondozó. 1945-ben a szeretetházi gondozottak ápolását végezte.; 200, 361

Molnár Szilárd, dr. (?-?): politikus, pénzügyigazgató, A PDP bajai elnöke és pénzügyigazgató 1948-ban.; 43, 301, 311

Monasterly, Joannes (Monaszterli) (?-?): rác tábornok és alvajda. A Rákóczi szabadságharc idején határőrvidéki császári ezredes. Monasterly kitüntette magát 1690. augusztus 21-én a törökkel vívott szalánkeméni csatában és az 1697. szeptember 11-i zentai csatában. A szerbek Joannes Monasterlyt 1691. április 11-én alvajdájukká választották. Deák

Ferenc és Ilosvay Imre 1704. január 15–20. közötti időben Monasterly seregét véres csatában megverték. Monasterlyt századmagával elfogták és Miskolcra Rákóczi fejedelemhez küldték.; 338

N

Nagy Antal (?–?): bérlő gazda (12 és 27 holdas 1948); 299

Nagy István (Csíkmindszent, 1873. március 28. – Baja, 1937. február 13.): festő, rajzoló. A kolozsvári Tanítóképző Intézetben 1892-ben szerzett oklevelet. A budapesti Mintarajziskolában – 1895–1898 között Székely Bertalan növendékeként – rajztanári oklevelet szerzett. A müncheni Művészeti Akadémián 1899-ben, és a párizsi Julian Akadémián 1901–1902 közt képezte tovább magát. 1892–1895 közt a homokmégyi népiskola tanára. Csíkmindszinten élt 1903–1920 között. Az I. világháború idején a 22. székely gyalogezrednél szolgált. 1914–1918 között hadirajzoló a galíciai és az olasz fronton. Háborús rajzait 1916-ban állították ki. 1920-tól Szentesen – Koszta Józseffel együtt –, majd Kecskeméten és Baján dolgozott. Az erdélyi havasok komor világa, az alföldi faluk széle, tanyák, legelésző állatok, a bakonyi és Baja környéki emberek portréi jelennek meg művein. Csendéletei (szinte kizárólag virág-csendéletek) a műfaj kiemelkedően fontos darabjai. Többnyire pasztellel dolgozott, kompozícióit határozott, kemény formákkal alakította, sötét kontúrokkal tagolta. Az 1920-as évek alföldi képei a plein air hatására oldottabbá, világosabbakká váltak, majd visszatért a mélyrealista táj- és emberábrázolásokhoz, a konstruktív szemlemhez. 1931-ben Baján telepedett le. Kiállítása volt többek közt Tordán (1914), Kolozsvárott (1923, 1926, 1983), Budapesten a Nemzeti Szalonban (1923, 1927), a MNG-ban (1967). Posztu-

musz kiállítását Baján rendezték 1937-ben. A Szinyei Merse Társaság festészeti díját 1924-ben, a Beczkői Bíró Henrik-díjat 1936-ban kapta meg. A KUT törzstagjának választották 1936-ban. Emlékkiállítást rendeztek még Kolozsváron (1939), Bukarestben (1939), Budapesten (1948), Marosvásárhelyen (1973), Szekszárdon (1976) és a MNG-ban (1973).; 86, 280, 285, 481, 499

Nagy János (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1949-ben.; 539

Nagy Lukács (?–?): műszaki tanácsos. A bajai Mérnöki Hivatal vezetője 1946-ban.; 234, 235

Nádasi József (Nádassy) (?–?): segédhivatali igazgató, majd főigazgató. A belügyi segédhivatali igazgatói címet 1935. június 21-én adományozták részére. A Belügyminisztériumban 1948-ban segédhivatali főigazgatói tisztséget látta el.; 569, 574

Nebojsza György (?–?): gazda (8 holdas 1948); 319, 321

Nikolits Isidor (Szenttamás (Bács-Bodrog vm.), 1805. február 4. – Zombor (Bács-Bodrog vm.), 1862. február 14.): ügyvéd, cs. kir. kerületi főbiztos, tartományi főnök, megyei főispán. Iskoláit Szegeden, Pécsen, Pozsonyban és Pesten végezte. Pozsonyban volt első éves jogász, de ügyvédi oklevelét Pesten szerzte. 1828-ban a királyi tábla esküdt jegyzője, majd Bács vármegye főügyésze lett. 1843-ban a magyar királyi helytartótanácshoz titkárnak nevezték ki. 1849-ben Bács és Torontál vármegye főispáni tisztségét töltötte be. Tartományi főnök 1849. október 10. – 1861. január 15. között. 1851-ben a Bácsi Felső Kerületben cs. kir. kerületi főbiztos volt.; 27

Novák Ferenc (?-?): gazda (10 holdas 1948); 319, 321

P

Pankovics Józsefné; Pankovits; sz.: Zsilinszki Ilona (Baja, 1919. december 25. –); munkás, politikus. 1944-ben lépett be a Magyar Kommunista Pártba, később az MDP, majd az MSZMP tagja lett. A bajai MNDSZ egyik megszervezője volt a felszabadulás után. A bajai törvényhatósági bizottság és a kisgyűlés tagja 1949-ben. 1948–1950 között a Magyar Nők Demokratikus Szervezete Bács-Bodrog vármegyei titkára volt. 1950-től a Bács-Kiskun megyei nőmozgalmat vezette. Parlamenti képviselővé először 1949. május 15-én a Magyar Függetlenségi Népfront Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerületében választották meg. 1949–1953 között országgyűlési képviselő. 1956. november 2-án az MSZMP Bács-Kiskun Megyei Ideiglenes Intézőbizottsága tagjává választották. 1958-ban Baján újra országgyűlési képviselőnek jelölte a város lakossága. 1958. november 16. és 1967. január 28. között a Hazafias Népfront Bács-Kiskun megyei listájáról került be a törvényhozásba. 1968–1969-ben Bács-Kiskun Megye Tanácsa Végrehajtó Bizottság tagja, valamint a Magyar Nők Országos Tanácsa Bács-Kiskun Megyei Titkársága titkára.; 48, 531

Paskovszky (?-?): gárdaőrnagy. Baja szovjet városparancsnoka 1944. december 15-től.; 49, 218

Peterdi Andor (Soponya, 1881. május 28. – Budapest, 1958. március 27.); költő. Felesége Várnai Zseni költő, lánya Peterdi Mária író, műfordító. 1904-ben a Vígszínház színiiskolájában tanult. 1905-től újságíróként dolgozott. Verseit a *Népszava* és más baloldali lapok adták ki. Első kötete 1904-ben jelent meg. A

szocialista költészet korai hazai képviselője. 1916–1918-ban a Petőfi Társaság tagja. A Tanácsköztársaság kikiáltását „*A föld éneke*” (1919) című kötetével köszöntötte. A fehérterror idején elhurcolták, a kivégzés elől szökött meg. A két világháború között műkereskedő volt. A Rudnay-művésztelep művészeinek gyűjteményes kiállítása 1949. február 6-án nyílt meg a városi múzeumban, ennek a kiállításnak egyik díszvendége volt.; 88

Petőfi Sándor; 1842-ig Petrovics (Kiskőrös, 1823. január 1. – Fehéregyháza, 1849. július 31.); költő. 1841–1842-ben a pápai kollégium diákja. 1841–1844 között színészi pályával kísérletezett. 1844-ben Pestre utazott, és megmutatta verseit Vörösmarty Mihálynak, akinek a javaslatára a Nemzeti Kör segítségével megjelent „*Verse*” (1844) című kötete. 1844–1845-ben a *Pesti Divatlap* segéd-szerkesztője. 1845 tavaszán felvidéki utazást tett, élményeit „*Úti jegyzetek*” címmel az *Életképek* közölte. 1846-ban Pesten a Tízek Társaságának megalakítója. 1847-ben bensőséges barátságba kerül Arany Jánossal. 1848. március 15-én a márciusi ifjak egyike. Nemzetőr lett. Március 23-tól társszerkesztője az *Életképek*nek. Júniusban sikertelen kísérletet tett a szabadszállási képviselői mandátum megszerzésére. Tagja volt az Egyenlőségi Társulatnak. 1848 végén jelentkezett katonának. 1849. januárjától Bem József csapataihoz kérte magát. Bem segédtitstijévé, később őrnaggyá nevezte ki. Részt vett az erdélyi téli és tavaszi hadjárat több csatájában. A geszvári csatában tűnt el.; 444

Pető Mihály (?-?): gazda (8 holdas 1948); 299, 307

Pék László (?-?): politikus, nemzeti bizottsági tag, törvényhatósági bizottsági tag, közigazgatási bizottsági tag. 1944. október 21-től a 11-es bizottság

(Munkástanács) tagja. A városi tanács 1944. november 25-én a szociális ügyosztály (szegény ügyek) vezetésével bízta meg. A Szociáldemokrata Párt bajai elnöke 1945-ben. A Bajai Nemzeti Bizottság tagja 1945. január 27-től. Az SZDP 1945. május 12-én delegálta Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1948-ban. Az MDP tagja 1948-tól. A közigazgatási bizottság rendes tagja 1948. május 12-től. Ugyanezen a napon Baja város törvényhatósági bizottsága az MDP jelölése alapján a kisgyűlés rendes tagjai közé is beválasztotta.; 496

Péterfia János, dr. (?–?): városi orvos. A városi központi orvosi rendelőben rendelt 1948-ban.; 125, 290

Pogány Mária; Pock (?–?): leíró, iratkiadó.; 579

Pogány Ö. Gábor, dr. (Kispest, 1916. július 21. – Budapest, 1998. március 21.): művészettörténész, művészeti író. 1939-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1939–1941-ben a berlini tudományegyetemen és a párizsi École du Louvre-ban tanult. 1959-től a művészettörténeti tudományok kandidátusa. 1945–1947-ben a Szépművészeti Múzeum muzeológusa, 1947–1950-ben a Fővárosi Képtár igazgatója, 1950–1952-ben a Műemlékek Országos Központjának elnökhelyettese, 1953–1955-ben és 1956–1957-ben az SZM főigazgató helyettese, 1957–1980-ban a MNG alapító főigazgatója. Kutatási területe a 19. és 20. századi magyar művészet. Nevéhez fűződik 1957-ben a MNG megszervezése a Fővárosi Képtár, az Országos Képtár és a Szépművészeti Múzeum magyar gyűjteményeiből. Művészeti írói, műkritikusi és szerkesztői tevékenysége is jelentős. 1951–1956-ban a „*Képzőművészeti és Iparművészeti Tudósító*” felelős szerkesztője, 1960–

1972-ben a „*Művészet*” és 1961–1980-ban a „*Művészettörténeti Értesítő*” főszerkesztője. 1959–1965-ben a „*Magyar Nemzeti Galéria Közleményei*”, 1970–1980-ban a „*Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve*” alapító főszerkesztője. 1947-ben Baumgarten-díjat kapott.; 88, 518

R

Rajkay József; Hengen (Kalocsa, 1894. november 12. – Zalaegerszeg, 1970. július 21.): okleveles tanító, a bajai törvényhatósági bizottság és a Nemzeti Bizottság tagja, országgyűlési képviselő. Tanítóképzőt végzett. 1925-től különböző helységek iskoláiban tanított. 1930-tól tagja a Független Kisgazdapártnak. 1939-ben baloldali magatartása miatt nyugdíjazták. 1945-től a kisgazdapárt bajai szervezetének titkára. 1946. január 23-tól a városi Nemzeti Bizottság tagja, majd 1946–1948 között az alelnöke. 1947. augusztus 31-én pártja jelöltjeként Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog vármegyei választókerületben pótképviselővé választották. 1948 januárjától a FKGP Bács-Bodrog vármegyei szervezetének főtítkára, október 17-től ügyvezető alelnöke. 1948-ban a bajai törvényhatósági bizottságba is bekerült, május 12-től a kisgyűlés tagja. 1949. január 27-től – behívás útján – országgyűlési képviselő lett. Képviselősege megszűnte után visszatért a tanítói hivatáshoz. 1949. június 16-tól a Baja-Alsóvárosi Általános Iskolában, 1950-től a bajai Központi Általános Iskolában tanított.; 48, 516

Rajk László (Székelyudvarhely, 1909. március 8. – Budapest, 1949. október 15.): politikus. 1945. májustól az MKP, illetve MDP PB, 1945–1946-ban és 1948–1949-ben a titkárság tagja, 1945. novemberig budapesti területi párttitkár, 1945. november – 1946. októberben főtítkárhelyettes. 1945 júniusától parlamenti képviselő. Belügyminiszterként (1946.

március – 1948. augusztus) sokszor törvénytelen eszközökkel segítette pártja térnyerését a közigazgatási apparátusban és a közéletben. Belügyminisztersége alatt történt a B-listázás végrehajtása, 1500 egyesület, kör, civil szerveződés feloszlata, az FKGP szétverésére konstruált ún. köztársaság-ellenes özszeesküvés felnagyítása, és az 1947. augusztusi választások ún. kékcédulás csalássorozata. Párton belüli súlya fokozatosan csökkent. 1948. augusztustól külügyminiszter, 1949. februártól az újjászervezett Magyar Függetlenségi Népfront főtitkára is volt. 1949. május 30-án hamis vádak alapján letartóztatták, júniusban kizárták a pártból, megfosztották parlamenti mandátumától és miniszteri tisztétől. Kirakatperben 1949. szeptember 24-én halálra ítélték és kivégezték.; 42, 479, 567, 569

Rákosi Mátyás; 1904-ig Rosenfeld (Ada, 1892. március 9. – Gorkij (Szovjetunió), 1971. február 5.): politikus. Az 1940-es évek elején magyar kommunista emigráció vezetője Moszkvában. 1945-ben tért haza. Az MDP Zala vármegyei nemzetgyűlési képviselője 1945–1947, majd ennek a megyének országgyűlési képviselője 1947–1957 között. Az MKP (1945–1948), majd az MDP főtitkára (1948–1953), illetve első titkára (1953–1956). A koalíciós kormányokban miniszterelnök-helyettes–államminiszter (1945. november 15. – 1949. szeptember 5.), majd a Minisztertanács elnökhelyettese (1949. szeptember 5. – 1952. augusztus 14.). 1950-ben Rákosi Mátyás, Gerő Ernővel és Farkas Mihállyal együtt megalakította a párt vezető testületei előtt is titokban tartott Honvédelmi Bizottságot. Az ÁVH 1951–1953 között szervezetileg is az ő felügyelete alá tartozott. A miniszterelnöki posztot 1952. augusztus 14. – 1954. július 4. között töltötte be. A Hazafias Népfront alelnöke 1954–1957

között. Döntő felelősség terheli a törvénytörő perekért, a személye körül Sztálinéhoz hasonló személyi kultusz kialakításáért, a súlyos politikai hibáiért. Magyarországon 1956. július 18-án minden párttiszttségéről lemondatták, 1957 májusában megfosztották parlamenti mandátumától, 1962. augusztus 15-én pedig kizárták a pártból. 1957–1971 között a Szovjetunióban élt.; 44, 45, 48, 301, 321, 516, 530

Reisinger Ferenc (Pusztahídvég, Sarud, 1880. január 28. – Budapest, 1955. november 30.): asztalos, szociáldemokrata politikus, nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1922–1935 között valamennyi parlamenti választáson elindult a miskolci választókerületben, és mindannyiszor mandátumhoz jutott. Az 1945. november 4-i országgyűlési választásokon Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerületben újra képviselő lett. 1945. november 23-án az SZDP titkárságának az ajánlására kinevezték belügyi politikai államtitkárrá. Hatáskörébe tartozott a közigazgatási főosztály, ezen belül a vármegyei, a községi és a városi ügyosztályok felügyelete, ami akkor a B-listázás ellenőrzését is jelentette. A kommunisták által vezetett Belügyminisztériumban lehetetlen volt az SZDP irányvonalának érvényesítése, számos intézkedésről, áthelyezésről, kinevezésről csak utólag értesült. 1947. június 14-én visszahívták az államtitkári pozícióból, egyúttal országos erdészeti felügyelővé jelölték. Posztját július 3-án foglalta el. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon megőrizte borsodi mandátumát. 1948 júniusában átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1950-től visszavonult a politikai élettől.; 572

Rostás Sándor (?–?): politikus, törvényhatósági bizottsági tag. Az MDP közigazgatási felelőse. Törvényhatósági bi-

zottsági tag 1948–1949-ben. E tisztsége mellett 1949-ben még a kisgyűlésnek is tagja.; 55, 326, 495, 497

Rónay Amadé (?–?): kerületi biztos és tanácsfőnök, városi előljáró. 1856-ban újvidéki kerületi biztos, később Bács-Bodrog vármegyei kerületi biztos és tanácsfőnök. 1858. május 19-től Baján a tanácsközségülések az ő elnöklete alatt folytak.; 28

Rózsa István (?–?): gazda (12 holdas 1948); 299

Rudnay Gyula (Pelsőc, 1878. január 9. – Budapest, 1957. január 4.): festő. Festői tanulmányait 1893–1894-ben az Iparművészeti Iskolában kezdte. 1895–1902 között Hollósy Simon müncheni szabadiskolájában, nyaranta pedig a nagybányai művésztelepen dolgozott. 1904–1905-ben egy-egy évet Rómában és Párizsban töltött. 1910-ben Pestre költözött, és Pásztor János társaságában kiállítással mutatkozott be a Párizsi nagyáruház Lotz-termében. 1913. évi műcsarnoki tárlata már kiforrott egyéniségnek, a klasszikus és a nemzeti hagyományok ötvözőjének mutatja. (*Krump-lihámozó; Pihenő hegedűs; Táncolók*). Művészetének újabb korszaka Losonchoz kötődik, ahol az első világháború idején drámai képsorozatban jelenítette meg a nagy viláégés áldozatait. (*Menekülők; Öreg parasztpár; Szegény emberek* stb.) Az 1920–1930-as években regényes hangulatú történeti életképek és kosztümös kompozíciók (*Attila udvara; Szegényregények; Bohémek*) jellemzik munkáit. Tájébrázolásai (*Erdő széle; Nagybabonyi táj*) és portréi (*Csipkekendős nő; Kalapos önarckép*) aranyérmek sorát (Bécs, Genova, Barce-lona) szereztek meg számára. 1922-től 1952-ig a Képzőművészeti Főiskola tanára. 1947-ben művésztelepet és népi festőiskolát szervezett Baján. 1948-ban Pro Arte-dí-

jat, 1949-ben Kossuth-díjat, 1953-ban kiváló művészi címet kapott. Gyűjteményes kiállítása 1918-ban az Ernst Múzeumban, 1925-ben Milánóban, 1953-ban a Szépművészeti Múzeumban volt. Rézkarcait is bemutató emlékkiállítását 1969-ben a MNG rendezte meg.; 80, 81, 82, 83, 87, 236, 397, 408, 430, 437, 446, 499, 518

S

Simon István (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1949-ben.; 539

Slezák János (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1949-ben.; 539

Surányi István, dr. (?–?): ügyvéd, törvényhatósági bizottsági tag, közigazgatási bizottsági tag, polgármester. A főispán 1945. február 5-én polgármesterré nevezte ki, tisztségét május 12-ig töltötte be. A PDP tagja 1945-től. A PDP delegálta 1945. május 12-én Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1947-ben. A Bajai Közigazgatási Bizottságnak 1948. május 12-től tagja. Ugyanezen a napon a törvényhatósági bizottság a kisgyűlés rendes tagjai közé is beválasztotta.; 29, 30, 49, 50, 354

SZ

Szakasits Árpád (Budapest, 1888. december 6. – Budapest, 1965. május 3.): politikus, publicista, országgyűlési képviselő, köztársasági elnök. A német megszállás (1944. március 19.) után illegálitásban vonult, a Magyar Front egyik szervezője, az intézőbizottság elnöke. Az MSZDP főtitkára 1945–1948 között, és a Népszava főszerkesztője (1945. február – 1948. június). 1945. áprilistól parlamenti képviselő, szeptembertől az Országos Nemzeti Bizottság társelnöke. 1945. no-

vembertől államminiszter, 1947. május – 1948. augusztus között miniszterelnök-helyettes, 1948. február 26. – 1948. augusztus 5. között iparügyi miniszter is. 1948. júniustól az MDP elnöke, a KV és a PB tagja. 1948. augusztus 3. – 1949. augusztus 23. között Magyarország köztársasági elnöke, az új alkotmány életbe lépése után, 1949. augusztus 23-ától 1950. május 8-ig az Elnöki Tanács elnöke. 1950. április 24-én hamis vádak alapján letartóztatták, 1950. november 24-én életfogytiglani fegyházra ítélték. Börtönéből csak 1956. március 29-én szabadult, 1956. június 27-én rehabilitálták. 1958–1965 között országgyűlési képviselő, 1958. november – 1965. május közt az Elnöki Tanács, 1959. december – 1965. május közt az MSZMP KB tagja. A MŰOSZ-nak (1945–1948, 1958–1963), a Magyarok Világszövetségének (1959–1963), az Országos Béketanács alelnöke 1960-tól, majd elnöke 1963-tól. A Béke Világtanács tagja.; 42, 47, 88, 479, 515, 518

Szász Imre, dr. (?-?): orvos. Gyermektanácsadó orvos Baján 1948-ban.; 108, 290, 406

Szekulity Mihály (?-?): gazda (8 holdas 1948); 319, 321

Szentiványi Lajos, dr. (Tamásd, 1883. február 25. – Budapest, 1956. augusztus 29.); politikus. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen államtudományi végbizonyítványt, a budapesti tudományegyetemen jogtudományi doktori oklevelet szerzett. Hunyad vm. közigazgatási gyakornoka, Déván a vm. aljegyzője, főispáni titkár, majd vármegyei főjegyző (1914–1918), a Károlyi-kormány idején Hunyad vm. utolsó magyar főispánja és kormánybiztosa (1918–1919). Erdély megszállása után megtagadta az együttműködést a román hatóságokkal, kiutasították Romániából (1921).

A budapesti Hitelintézet cégvezetője (1922–1932). A FKGP tagja (1930-tól), a központi pártiroda vezetője (1932–1935), az FKGP országos pártigazgatója (1935–1944). Az FKGP országgyűlési képviselőjelöltje (1935), országgyűlési képviselője (Abaúj-Torna vármegyei lista, 1939–1944). Az ország német megszállása után a Gestapo letartóztatta (1944. március 26.), a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták, ahonnan csak 1945 augusztusában tért haza. A második világháború után az FKGP alelnöke (1945. aug.–1948. ápr.), a párt politikai bizottságának (PB) tagja (1946. szept.–1948). A FKGP társelnöke (1948. ápr.–től), az országos fegyelmi tanács elnöke (1948. jún.–től). Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja (Dunántúl, 1945. jún.–nov.), nemzetgyűlési (országos lista, 1945–1947) és országgyűlési képviselő (országos lista, 1947–1953; Győr-Sopron megye, 1953–1956); közben az FKGP képviselőcsoportjának elnöke (1948–1949). A MNB alelnöke (1945. szept.–1948. febr.), az Országos Vizsgázálkodási Hivatal vezetője (1948–1956). Az Országos Földhitelintézet (1945–1947), illetve az Országos Szövetkezeti Hitelintézet Igazgatóságának tagja (1947–1948).; 78, 335

Szevics Döme (?-?): városi főjegyző, polgármester. 1851. március 12-től 1854. június 3-ig Baja város polgármestere. Ekkor lemondott polgármesteri állásáról, mert más hivatali alkalmazást nyert. 1856-ban Óbecse előjárója.; 27

Szélíg Gyula (?-?): állami adóhivatali vezető, főtanácsos. A kormányzat 1949. január 1-jén államosította a Bajai Adóhivatalt, és az új állami adóhivatal vezetője lett.; 56, 79, 336, 542

Sztálin, Joszif Visszarionovics; eredetileg Dzsugasvili (Gori, 1879. december 21. – Kuncsevo (ma Moszkva része), 1953. március 5.): szovjet (grúz) politikus, mar-

sall (1943), és generalisszimusz (1945). Az OSZDMP tagja 1898-tól. Részt vett az 1905–1907-es forradalomban. Az OSZDMP KB Orosz Irodájának tagja (1912–1913). 1902–1917 között többször letartóztatták és száműzték. 1912 májusában részt vett a *Pravda* megindításában, 1917-től a lap egyik szerkesztője lett. 1917 októberében a forradalom egyik vezetője Szentpéterváron. A nemzetiségi ügyek (1917–1923), és az állami ellenőrzés népbiztosa (1917–1922), az SZKP KB főtitkára (1922–1953). A Népbiztosok Tanácsa és az Állami Honvédelmi Bizottság elnöke 1941-től, honvédelmi népbiztos, a Vörös Hadsereg főparancsnoka 1941-től. Az SZKP KB-nek 1917-től, a PB-nek 1919-től tagja. Elméleti hibái a marxizmus eltorzulásához, politikai diktatúrája a szocialista törvényesség durva megsértéséhez, tömeggyilkosságokhoz, kegyetlen népelnyomáshoz vezettek. Fő felelőse a koncepcióos pereknek. Tevékenységét, a körülötte kialakult személyi kultuszt az SZKP XX. kongresszusa ítélte el.; 436, 560

Sztrikinác **János** (? – ? Baja, 1949): politikus, igazolóbizottsági tag, nemzeti bizottsági tag, törvényhatósági bizottsági tag, közigazgatási bizottsági tag. A Nemzeti Parasztpárt tagja 1945-től. Tagja a Baján 1945. január 27-én alakult Nemzeti Bizottságnak. A NPP 1945. május 12-én Baja város törvényhatósági bizottságába delegálta rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1948-ban. 1948. május 12-től a Bajai Közigazgatási Bizottság rendes tagjai közé választották. Ugyanezen a napon a városi törvényhatósági bizottság a kisgyűlés rendes tagjává is megválasztotta. A kisgyűlésnek 1949-ben is tagja maradt. Vadászserencsétlenség áldozata lett 1949-ben.; 48, 516

T

Takáts Endre, dr. (Apátfalva, 1907. július 27. – Veszprém, 1984. szeptember 21.): tanár, levéltáros, polgármester, megyei kormányzó, múzeumigazgató, levéltárigazgató. 1925–1930 között a bécsi Rudolf Tudományegyetemen teológiai tanulmányokat folytatott. Hazatérve, 1937. szeptember 1-jétől 1943. november 30-ig, a szegedi Baross Gábor Gyakorlógimnáziumban hittanár lett. 1939–1941 között a szegedi tudományegyetemen bölcsészettudományi doktorátust, emellett 1941-ben középiskolai történelem-földrajz szakos tanári oklevelet is szerzett. 1941-től szaktárgyait oktatta a gimnáziumban. Az egyházi szolgálatból történt kilépése után a levéltárosi pályát választotta. 1943. december 11-től az újonnan szervezett Baja városi főlevéltárnoki állást töltötte be. Levéltári gyakorlatát a Magyar Országos Levéltárban kezdte, majd Ort János nagyváradi főlevéltárnok mellett folytatta. 1944-ben visszatért állomáshelyére. 1944. október 22. – 1945. január 27. között Baja város polgármestere. E tisztsége mellett Paskovszky gárdaőr-nagy még a Magyarországhoz került Bács-Bodrog vármegye kormányzásával is megbízta, mint gubernátort. Baja törvényhatósági bizottsága 1946. július 31-én a közszolgálatból elbocsátotta, majd az augusztus 30-i közgyűlés végelbánás alá vonta. 1947–1950 között a Bajai Városi Múzeum vezetője. A Levéltárak Országos Központja 1950. december 4-én a Soproni Állami levéltárba helyezte. 1957. október 17-ig ennek az intézménynek volt a vezetője. 1956. október 27-én megválasztották a soproni Ideiglenes Nemzeti Tanács vezetőjének. 1956 novemberére és 1957 márciusa között Sopron Városi Tanács VB elnök-

helyettesi tisztségét töltötte be. 1956-os ténykedése miatt 1957. október 17-től 1958. június 10-ig vizsgálati fogságban volt. Felmentését követően visszaminősítették, és Sopronból elhelyezték. 1958. szeptember 1-jétől 1960. január 15-ig beosztott levéltárosként a szegedi és a szombathelyi Állami Levéltárban tevékenykedett. 1961. január 16-tól ismét a soproni levéltárban dolgozott. 1961 nyarán rehabilitálták. A Művelődési Minisztérium Levéltári Osztálya 1961. október 1-jén megbízta a Veszprémi Állami Levéltár (1968-tól Veszprém Megyei Levéltár) igazgatói teendőivel. 1973. február 26-ig, nyugdíjba vonulásáig itt dolgozott.; 28, 30, 31, 38, 39, 49, 50, 83, 220, 236, 296, 445

Táncsics Mihály; Stancsics (Ácsteszer, 1799. április 21. – Budapest, 1884. június 28.): forradalmi demokrata politikus, publicista, politikai író, író. Az 1840-es évek végétől regényeket, cikkeket, röpiratokat írt a polgári átalakulás szükségességéről, a váltság nélküli jobbágyszabadság megvalósításáért. 1847 márciusában letartóztatták, börtönéből a pesti nép szabadította ki 1848. március 15-én. 1848. áprilistól a *Munkások Újságja* szerkesztője. Az 1848–1849-es országgyűlés legbaloldaliabb képviselője, a jobbágyszabadság továbbvitelének sürgetője. A szabadságharc bukása után 8 évig rejtőzködött. 1860-ban röpiratai terjesztése és a március 15-i tüntetés megszervezése miatt bebörtönözték, ahonnan 1867-ben szabadult. 1869–1872 között szélsőbaloldali képviselő. 1869-ben indította meg az *Arany Trombita* című munkáslapot, amely az Általános Munkásegylet közlönye lett. 1869-ben az Általános Munkásegylet elnökévé választották, ám a vezetőkkel való ellentétei miatt tisztségéről 1870-ben lemondott.; 444

Telcs Ede; Telsch, Teltsch (Baja, 1872. május 12.– Budapest, 1948. július 18.): szobrász, éremművész. A budapesti Mintarajziskolában végzett. Bécsben az Akademie der Bildenden Künsten 1888–1892 között Edmund Hellmer növendéke, majd Gaspar Clemens von Zumbusch mesteriskolájában képezte tovább magát 1892–1895 között. Itthon Zala György mellett dolgozott 1895-ben. Népies tárgyú, naturalisztikus életképeivel emelkedett a művészeti élet élvonalába (*A két Bornemissza*, 1893). Stílusa később festőibb lett, közelített a szecesszióhoz. Kisplasztikák mellett portrékat (*Prielle Kornélia*, 1901, MNG), köztéri szobrokat és emlékműveket készített (*Kossuth-emlékmű*, 1906 Kecskemét; *Vörösmarty-szoborcsoport*, Kallós Edével és Márkus Gézával, 1902–1908, Bp.; *Szent László*, 1911; *Alpár Ignác*, 1931; *Hüvelyk Matyi*, 1934, Bp.). Több épületdíszítő plasztikát (budapesti Zeneakadémia, 1906 k.) és síremléket (*Munkácsy Mihály*, 1911) alkotott. Az éremművészet egyik megújítója (*Anyaság*, 1906; *Telcs Edéné*, 1910; *Atalanta*, 1926). Műtermében szervezett érmészeti iskolája hosszú időn át a magyar érmészképzés jelentős műhelye volt. 1920–1922-ben Utrechtben egy ezüstműves gyár művészeti vezetője. 1929-ben a herendi porcelánmanufaktúra művészeti tanácsadójának kérték fel. Telcs kezdeményezésére megkezdték a magyaros porcelánfigurák készítését, többek között az ő tervei alapján is (*Hüvelyk Matyi*). Számtalan hazai és nemzetközi kiállításon, szoborpályázaton vett részt sikerrel. Hagyatékát a bajai Türr István Múzeum őrzi. Az Alföldi Művészek Egyesületének elnöke, az Éremkedvelők Egyesületének alelnöke, a „Céhbéliek” művészcsoport alapítója, majd elnöke. Ezüstérem (Antwerpen, 1893), kis aranyérem (Drezda, 1901), aranyérem (St. Louis, 1904), állami nagy

aranyérem (Bp., 1909), II. osztályú aranyérem (Antwerpen, Világkiállítás, 1936), Gran Prix (Párizs, Világkiállítás, 1937). Önálló kiállítása 1928-ban az Ernst Múzeumban, emlékkiállítása 1962-ben Baján, 1963-ban az MNG-ben volt.; 85, 280, 481, 499

Tildy Zoltán (Losonc, 1889. november 18. – Budapest, 1961. augusztus 3.): politikus, református lelkész, nemzetgyűlési képviselő. 1945 januárjában a Budapesti Nemzeti Bizottság alapító tagja. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés, illetve a Nemzetgyűlés képviselője (1945. április – 1946. február). 1945 augusztusától a FKGP vezetője, az Országos Gazdasági Tanács, szeptembertől az Országos Nemzeti Bizottság elnöke. Pártja választási győzelme után 1945. november 15. – 1946. február 1. között koalíciós kormány (FKGP, MKP, NPP, SZDP) élén Magyarország miniszterelnöke. 1946. február 1-jétől az aznap kikiáltott Magyar Köztársaság elnöke. Államfőként a demokratikus intézményrendszer megszilárdítására törekedett. Tudomásul vette a szovjet befolyás tényét, és nem szállt szembe a Kommunista Párt kizárólagos hatalmi törekvéseivel. Veje, Csornoky Viktor koncepció hazaárulási pere miatt 1948. július 30-án (hivatalosan augusztus 3-án) lemondásra kényszerült. 1948 augusztusa – 1956 májusa között házi őrizetben tartották. 1956 őszén bekapcsolódott a Hazafias Népfrent tevékenységébe. 1956. október 26. – november 4. között Nagy Imre kormányának államminisztere, kezdeményezte a FKGP újjászervezését. 1957. május 23-án letartóztatták, és a Nagy Imre-per negyedrendű vádlottjaként 1958. június 15-én 6 évre ítélték. 1959 áprilisában egyéni kegyelemmel szabadult. 1989 júliusában rehabilitálták.; 39, 368

Tóth Kálmán (Baja, 1831. március 30. – Budapest, 1881. február 3.): költő, hírlapíró és szerkesztő, országgyűlési képviselő, a MTA levelező tagja, a Kisfaludy Társaság rendes tagja. 1845-ben Pannonhalmán a bencés rendbe lépett. Betegeskedése miatt 1846-ban elhagyta a rendet, és tanulmányait Pécssett folytatta. Itt két bölceleti évet végzett. Megkedvelte a magyar költészetet, különösen Petőfit. 1847-ben álnéven az „Életképek”-be írt. 1847. októbertől Pesten az egyetemen katonai tárgyakat hallgatott. 1848 elején elhagyta Pestet és a bácskai hadosztályba lépett, ahol dandárnoki segédként szolgált. Részt vett a csurogi és sinki csatározásokban. Később a Perczel-Dembiński hadtestnél hadnagy. 1849-ben a szegedi és a temesvári ütközetekben is harcolt. 1851-ben Nagy Ignác „Hölgyfutár”-jának segéd-, 1856. április 1-jétől 1861. június 30-ig pedig a felelős szerkesztője. 1860 februárjában a Kisfaludy Társaság, 1861. december 20-án pedig a MTA tagjai sorába választotta. 1860. június 4-én indította meg a „*Bolond Miska*” című élclapot. Ebben a lapban jelent meg „*Tizenharmadik seb*” című novellája. Ezt a lapját 1873 végéig szerkesztette. 1864. január 1-jén alapította meg a „*Fővárosi Lapok*” című szépirodalmi napilapot, amelyet haláláig szerkesztett. 1865-ben Baja város országgyűlési képviselőjévé választotta. 1876-ig folyamatosan tagja volt a képviselőháznak. Népszerűvé dalai tették, amelyekből több folklorizálódott. Nagy sikert aratott „*A király házassodik*” (1863) című történelmi, és a „*Nők az alkotmányban*” (1871) című politikai vígjátékával.; 86, 87, 286, 499

Tuzson János (?–?): gondozó. 1945-ben a szeretetházi gondozottak ápolását végezte.; 200, 361

Türr István (Baja, 1825. augusztus 11. – Budapest, 1908. május 3.): katonatiszt, politikus. 1842-ben belépett a császári-királyi hadseregbe. 1848-tól hadnagyi rangbanszolgált. 1849 januárjában Észak-Itáliában átszökött a piemonti csapatokhoz. A novarai vereség (1849. március 23.) után Badenbe menekült, ahol részt vett a forradalomban. Ezt követően többnyire Svájcban és Piemontban élt. Rövid időszakokat Londonban és Párizsban töltött. Harcolt a krími háborúban, 1856 elején angol ezredesként Bukarestben a megszálló osztrák hatóságok letartóztatták, és hadbíróság elé állították, de az angol kormány közbenjárására a halálos ítéletet örökös száműzésre változtatták. 1859-ben Garibaldi alpesi vadászainak soraiban küzdött. A Brescia körüli harcokban súlyosan megsebesült. 1860 májusában Garibaldi hadsegédjeként, majd a hadsereg főfelügyelőjeként részt vett Szicília és Dél-Itália felszabadításában. Garibaldi altábornaggyá, Nápoly elfoglalása után a város katonai és politikai kormányzójává nevezte ki. Rangját az olasz kormány megerősítette. 1866-ban Poroszországban tárgyalt a Magyar Légión felállításáról. A kiegyezés után hazatért. 1868–1869-ben, mint a francia császári család rokona (III. Napóleon unokahugát vette feleségül), egy poroszellenes koalíció létrehozását kívánta elérni. Az 1870–1871. évi porosz–francia háború után a gazdasági életben igyekezett érvényesülni. Nevéhez fűződik a Ferenc-csatorna továbbépítése és a Korinthoszi-csatorna építésének megkezdése.; 83, 85, 244, 279, 445, 481, 498

Ú

Újsághy Pál, dr. (?–?): gyermekgyógyász-főorvos. A Miniszterközi Bizottság 1947-ben helyezte vissza újra az állásába. A városi kórház gyermek-

gyógyászati osztályának osztályvezető főorvosa volt 1943–1976 között.; 110, 237, 402

V

Vadas Sára, dr. (Vas Zoltánné) (Torda, 1903. november 30. – Budapest, 1975. november 17.): orvos. Vas Zoltán első felesége. 1931-től a moszkvai orvostudományi egyetemen tanult, ahol pártvezetőségi tag is volt. 1937-ben orvosi diplomát szerzett; 1937–1941-ben Moszkvában körzeti orvos, 1941–1942-ben Ufában belgyógyász, majd orvosszázadosként a Vörös Hadseregben szolgált. A Nagy Honvédő Háború idején felderítő a voronyezsi fronton, utóbb politikai tiszt. 1943–1945-ben a juzsai hadifogolytáborban a foglyok politikai nevelésével foglalkozott és pártoktató munkát végzett. 1945-ben tért haza, és az MKP tagja lett. A Népjóléti Minisztériumban miniszteri tanácsos, a felügyeleti osztály osztályvezetője, tagja a minisztérium MKP-vezetőségének. A Nemzeti Segélyben a gyermekek megmentésével foglalkozott, és szervezte az alakuló nőmozgalmat. A MNDSZ országos vezetőségének tagja lett, és az egészségügyi kultúra terjesztésével, a gyermekegészségügy fejlesztésével foglalkozott. Társadalmi munkatárs a Magyar Vöröskereszt Országos Központjában, 1968-tól a *Családi Lap* szerkesztőbizottságának tagja. 1950–1955-ben az MDP agitációs és propagandaosztályának munkatársa, 1955–1956-ban a Budapest, VIII. kerületi Vas utcai Balassa János Kórház igazgató-főorvosa. 1957-től 1968-ig, nyugdíjazásáig a budapesti Közegészség- és Járványügyi Állomás higiénikusa, csoportvezető főorvosa volt.; 125, 127, 290, 502

Varga R. (?–?); 220, 296

Várnai Zseni (Nagyvázsony, 1890. május 25. – Budapest, 1981. október 16.): költő, József Attila-díjas. Peterdi Andor író felesége, Peterdi Mária író anyja. 1909-ben lett Peterdi Andor felesége, és férje révén került a munkásmozgalomba. Első versét *Anyaság* címmel írta a Népszavába. 1912 májusában írta *Katonafiainak!* című nagyhatású versét. Ennek a versének a címét kapta első verseskötete is, amely 1914-ben jelent meg. Második verseskötetének 1916-ban *Gracchusok anyja* címet adta. Költészetének – különösen az anyai érzéseknek – kiteljesedése ez a kötet. Hangja a későbbiekben sem változik lényegesen. Verseiben és önéletrajzi írásaiban is a nyomorúságos munkássorsot ábrázolta, és békevágyának, szocialista forradalmi meggyőződésének adott hangot. 1943–1944-ben egy antifasiszta csoport élén állt.; 88, 518

Vásáry István, dr. (?–?): hadifogoly. 1945 januárjában érkezett Bajára hadifogolyként. Vásáry István (a Dálnoki Miklós Béla vezérezredes, miniszterelnök vezette Miklós-kormány pénzügyminisztere 1944. december 22. – 1945. július 21. között) pénzügyminiszter fia.; 295

W

Wehring Péter (?–?): polgármester. 1945-től a Szabad Szakszervezetek tagja. A Szabad Szakszervezetek 1945. május 12-én delegálta Baja város törvényhatósági bizottságába rendes tagnak. Törvényhatósági bizottsági tag 1945–1946-ban és 1948–1949-ben. Baja város polgármestere 1949. augusztus 19-től 1950. augusztus 15-ig. Baja város díszpolgárává 1977-ben választották.; 29, 33, 59, 552, 555

Weidinger Imre (?–?): törvényhatósági bizottsági tag. Törvényhatósági bizottsági tag 1948-ban.; 496

Z

Zilahi László, dr. (?–?): miniszteri tanácsos. 1946. január 21-én nevezték ki a Belügyminisztérium létszámába, az V. fizetési osztályba. 1947-ben még a minisztériumban dolgozik.; 574

Zöld László, dr. (?–?): kórházi főorvos. A debreceni Tisza István Tudományegyetemen 1931. december 1-jétől 1933. október 10-ig fizetés nélküli gyakornok. Baja város közkórházánál 1933. november 6-tól 1937. március 15-ig kórházi alorvosként működik. Baja város szolgálatában 1943. február 26-tól 1946. március 29-ig városi orvos. 1946. március 29-től október 31-ig a városi közkórház bőr- és nemibeteg-gondozó osztályán megbízott főorvos, majd ezt követően ugyanitt 1946. október 31-től 1947. április 15-ig kinevezett főorvos. 1946–1952 között a városi közkórház bőr- és nemibeteg-osztályának osztályvezető főorvosa.; 108, 290, 406

Zrínyi Aladár (?–?): állami tanítóképző intézeti tanár, iskolaigazgató. Szaktárgyai: fizika és mennyiségtan. A Bajai Tanítóképző Intézet tanára 1932–1959 között. A pécsi tankerületi igazgató 1948-ban a bajai ciszterci rendi római katolikus gimnázium igazgatói teendőinek ellátásával bízta meg.; 91, 268

Tárgymutató

A

- ablak – l. még berakóablak, ikerablak, pinceablak, vasablak; 188, 375, 442, 459, 461, 463, 539
- acélkábel – l. még kábel; 153, 384
- adag – l. még alapfejadag, cukorfejadag, ebédadag, ételadag, fejadag, gabonafejadag, lisztfejadag; 214, 347, 362, 380, 381, 424, 466, 520,
- adat – l. még népmozgalmi adat, statisztikai adat, számadat; 34, 54, 57, 91, 115, 120, 124, 125, 127, 129, 130, 137, 139, 239, 246, 252, 257, 283, 290, 307, 310, 323, 345, 347, 358, 362, 369, 370, 432, 451, 453, 485, 500, 502, 515, 521, 565, 568, 569, 573, 575
- adatgyűjtés – l. még gyűjtés; 60, 369
- adminisztratív tisztviselő – l. még tisztviselő; 176, 235
- adminisztrációs költség – l. még költség; 70, 371
- adomány – l. még cipőadomány, konzervadomány, pénzadomány, ruha- és cipőadomány, UNICEF-adomány, 67, 109, 199, 203, 202, 204, 205, 207, 209, 212, 232, 347, 356, 381, 398, 423, 439
- adó – l. még ásvány- és szikvízadó, borfogyasztási adó (borfogyasztási adóbevétele), búzaföldadó, ebadó, egyes adó, fogyasztási adó, földadó, halfogyasztási adó, házadó, húsfogyasztási adó, illetményadó, illetménytöbblet-adó, jövedelemadó, jövedelemtöbblet-adó, kereseti adó, kereseti és jövedelemadó, közadó, községi adó, lakásadó, sörfogyasztási adó, szeszadó, szikvízfogyasztási adó, társulati és tantiemadó, vagyoadó, vigalmi adó; 6, 10, 64, 65, 72, 234, 341, 343, 344, 428, 564
- adóalap; 66, 344
- adóbefizetés – l. még befizetés; 225, 229
- adóbehajtás – l. még behajtás; 11, 143, 255, 291, 564, 577
- adóbevétel – l. még bevétel, előirányzott bevétel, fogyasztási adóbevétel, lakásadó-bevétel, városi bevétel; 73, 74, 76, 250, 259, 269, 307, 334, 478
- adóelőírás – l. még előírás; 76
- adóelőleg; 68
- Adó- és Pénzügyi Osztály – l. még osztály; 75, 494
- adófizető; 70, 75, 371
- adófükönyv (adókönyv) – l. még könyv; 76, 287
- adóhivatal – l. még hivatal; 56, 71, 74, 75, 78, 79, 264, 269, 275, 281, 287, 289, 293, 336, 402, 432, 494, 496, 513, 542, 565
- adóhivatali szak; 53, 249
- adóigazgatás (adóügyi igazgatás) – l. még igazgatás; 442, 477
- adóintézkedés – l. még intézkedés; 68, 357
- adójövedelem – l. még jövedelem; 66, 343
- adókedvezmény – l. még kedvezmény; 496
- adókezelés – l. még kezelés; 20
- adókivetés (adókivetési munkálat) – l. még kivetés; 11, 71, 72, 402, 564
- adókivető bizottság – l. még bizottság; 22
- adókörzet – l. még körzet; 73, 76, 307, 325, 477

- adómorál; 74, 75, 77, 275, 334, 478, 494, 513
- adónem; 66, 79, 250, 255, 344, 528, 577
- adópengő – l. még pengő (P); 69, 371
- adópengő-rendelet – l. még rendelet; 371
- adópótlék – l. még húsfogyasztási adópótlék, sörfogyasztási adópótlék, szeszfogyasztási adópótlék; 10
- adórendelet – l. még rendelet; 72, 428
- adórészesedés – l. még részesedés; 72, 255, 428, 577
- adótiszt – l. még tiszt; 264
- adóügy – l. még ügy; 64, 71, 402, 413
- adóügyszózat (adóügyi osztály) – l. még osztály; 23, 413
- agg – l. még elaggott; 214, 381, 520
- agitáció – l. még ellenagitáció; 319, 323
- agitációs munka – l. még munka; 530
- agyvelőgyulladás – l. még betegség; 122, 484
- ajánlat – l. még árajánlat, városi ajánlat; 194, 264, 509
- ajtó – l. még vasajtó; 188, 442, 459, 462, 464, 490
- ajtó-ablakjavítás – l. még javítás; 469
- akácos – l. még magánakácos; 93
- aknaveszély; 62, 378
- alakuló gyűlés – l. még gyűlés; 284
- alapfejadag – l. még adag; 99, 487
- alaptérkép – l. még térkép; 176, 177, 233, 409
- albizottság – l. még bizottság; 13, 14, 22,
- alispán – l. még tisztviselő; 7, 14, 315, 563, 564, 565, 566, 578
- aljzatbeton – l. még beton; 459, 461
- alkalmazott – l. még ipari alkalmazott, kereskedelmi alkalmazott, kisegítő alkalmazott, közalkalmazott, közigazgatási alkalmazott, közszolgálati alkalmazott, közüzemi alkalmazott, önkormányzati alkalmazott, utcaseprő, útőr, üzemi alkalmazott, városi alkalmazott; 19, 26, 42, 78, 151, 156, 157, 159, 162, 168, 203, 238, 239, 245, 248, 250, 251, 254, 258, 282, 336, 350, 369, 382, 404, 411, 412, 425, 451, 480, 569, 577
- alkalmi munka – l. még munka; 178, 234, 410
- alkalmi munkás – l. még munkás; 345, 514
- alsó és középfokú tanfolyam – l. még tanfolyam; 238, 411
- alsónyék–bajai távvezeték – l. még távvezeték; 150, 151, 425
- altiszt (altiszti segéderő) – l. még hajdú, hivatali altiszt, múzeumi altiszt; 25, 53, 249
- alumíniumedény – l. még edény; 251
- alumíniumvezeték – l. még vezeték; 169, 492
- alvőkészítő – l. még iparos; 544
- amerikai vöröskereszt – l. még Vöröskereszt; 209, 244, 446
- andezitfejkő – l. még kő (kőanyag); 194, 197, 523, 536
- angolkór – l. még betegség; 132, 533
- anya- és csecsemővédelmi tanácsadás – l. még tanácsadás; 113, 120, 127, 128, 244, 273, 304, 312, 446, 502
- anya- és csecsemővédelmi tanácsadó – l. még tanácsadó; 113, 114, 244, 447
- anyag – l. még bontási anyag, cement, cserép, építőanyag, faanyag, fenntartási anyag, fogászati anyag, forrasztóanyag, főispáni anyag, irattári anyag, levéltári anyag (levéltári iratanyag), mezőgazdasági anyag, mész, murva, nyersanyag, nyersbőr, oltóanyag, parafalemez, permetezőanyag, petróleum, rézgálic, samottanyag, szerelési anyag, tömítőanyag, tüzelőanyag, útburkoló anyag, üzemanyag, vegyszer, villanszerelési anyag, vízvezeték-szerelési anyag, zúzalékanyag; 34, 35, 46, 52, 53, 83, 86, 104, 122, 148, 151, 153, 155, 161, 165, 167, 168, 171, 184, 189, 190, 193, 194, 199, 232, 240, 249, 251, 252, 265, 282, 285, 293, 305, 319, 322, 323, 329, 333, 344, 347, 352, 365, 383, 387, 403, 404, 445, 448, 460, 463, 465, 467, 475, 484, 488, 490, 505, 507, 509, 514, 515, 544, 571,
- anyagár – l. még ár; 170, 494, 511

- anyagbeszerzés – l. még beszerzés; 175, 178, 221, 224, 232, 234, 410, 504
- anyagellátás – l. még ellátás; 149, 324
- Anyag- és Árhivatal – l. még hivatal; 156, 405
- anyagfelszerelés – l. még felszerelés; 411
- anyaggyűjtés – l. még gyűjtés; 34
- anyaghiány – l. még hiány; 154, 384, 403
- anyaghivatal – l. még hivatal; 150, 331
- anyagilag kár – l. még háborús kár, háborús üvegkár; 493
- anyagilag támogatás – l. még támogatás; 88, 113, 431, 454, 519
- anyagköltség – l. még költség; 186
- anyagrendelés – l. még rendelés; 176, 228
- anyakönyv – l. még könyv; 224, 399
- anyakönyvi hivatal – l. még hivatal; 24, 359, 360
- anyagvédelmi tanácsadás – l. még tanácsadás; 126, 501
- apaállat – l. még állat; 137, 142, 287, 358, 577
- apaállat-vizsgálat – l. még vizsgálat; 142, 287
- apáca (apácák); 44, 302, 311
- aprópénz – l. még pénz; 295
- aradi vértanúk – l. még vértanúk; 43, 288
- aratás – l. még munka; 73, 280, 477
- aratógép – l. még cséplőgép; 139, 427
- aratóünnepély – l. még ünnep (ünnepély, ünnepség); 42, 86, 266, 482
- arányszám – l. még halálzási arányszám, házasságkötési arányszám, születési arányszám; 122, 123, 359, 370, 399, 400, 484, 485
- artézi kút – l. még kút (kutak); 118, 180, 181, 183, 187, 416, 434, 441, 457, 468, 469, 496, 508
- artézi víz – l. még víz; 184, 185, 441, 442, 449
- artézi vízellátás – l. még ellátás; 184, 442
- aszály – l. még szárazság; 248
- aszálykár – l. még kár; 73, 442, 477
- asztal – l. még gőzfűzőasztal, műtőasztal, tálalóasztal; 98, 188, 190, 388, 464, 470, 490, 508
- asztalos – l. még iparos; 233, 234, 424, 540, 541, 544, 545, 549, 551, 553, 556, 557, 559, 561
- asztalosmunka – l. még munka; 89, 402, 459, 508
- asztaltűzhely – l. még tűzhely; 459
- automatikus kapcsolás – l. még központi kapcsolás; 168, 492
- autó – l. még bérautó, Citroen autó, mentőautó (mentőgépkocsi, mentőkocsi, mentő), teherautó, tűzoltóautó; 111, 421
- autószerelő (autószerelő és javító) – l. még szerelő; 556, 561

Á

- ács – l. még iparos; 153, 233, 234, 385
- ácsmester – l. még mester; 549, 561, 562
- ácsmunka – l. még munka; 459
- ágy – l. még betegágy, gye- és virágágy, kórházi ágy; 104, 105, 106, 109, 111, 112, 116, 117, 121, 124, 125, 222, 228, 232, 278, 290, 365, 421, 431, 447, 455, 456, 464, 486, 501, 522
- ágy- és fehérműkészlet – l. még készlet; 105, 222
- ágykihasználás (ágykihasználtság); 124, 125, 128, 129, 131, 291, 304, 313, 486, 522
- ágyeműhiány – l. még hiány; 106, 222
- ágyredukció; 111, 380, 421
- ágyszám (ágylétszám) – l. még létszám; 107, 117, 120
- ágyú- és lövészállás – l. még állás; 221
- álhír – l. még hír; 369
- állagmegóvó munka – l. még munka; 197, 525, 537
- Államépítészeti Hivatal – l. még hivatal; 185, 196, 403, 448, 467, 536, 591
- államforma – l. még köztársaság (köztársasági államforma); 39, 40, 368
- államháztartás – l. még háztartás; 69, 369
- állami adóhivatal – l. még hivatal; 56, 73, 79, 229, 442, 528, 542

állami ellátmány – l. még ellátmány; 199, 360
 állami építkezés – l. még építkezés; 183, 191, 196, 442, 506, 525
 állami gyermekmenhely – l. még menhely; 120, 210, 274, 447
 állami iskola – l. még iskola; 90, 91, 420
 állami kereskedelmi fiúiskola – l. még iskola; 90, 417
 állami kereskedelmi leány-középiskola – l. még iskola; 47, 328
 állami kezelés – l. még kezelés; 10, 181, 184, 205, 399
 állami közigazgatás – l. még igazgatás
 állami közmunka – l. még munka; 184, 440, 448, 468
 állami tanító – l. még tanító; 91, 268
 Állami Tanítóképző Intézet – l. még iskola, intézet; 184, 442
 állami támogatás – l. még támogatás; 64, 89, 118, 185, 241, 402, 449, 456
 állami tisztviselő – l. még tisztviselő; 65, 72, 343, 402, 599
 állami traktorállomás – l. még állomás; 142, 286
 állami üzem – l. még üzem; 47, 516, 526
 állami vállalat – l. még vállalat; 245, 250
 államkincstár – l. még kincstár; 65, 70, 75, 134, 343, 372, 426, 494
 államosítás – l. még köztulajdonba vétel; 10, 47, 56, 57, 77, 78, 92, 117, 260, 285, 326, 335, 336, 455, 482, 496, 515, 517, 542
 állampénztár – l. még pénztár; 65, 343
 állampolgársági ügy – l. még ügy; 20
 államrendőrség – l. még rendőrség; 13, 39, 91, 219, 268, 278, 340, 355
 államsegély (állami segély, állami segélyösszeg, állami segítség) – l. még segély; 67, 68, 72, 73, 74, 77, 79, 105, 108, 109, 110, 182, 184, 185, 215, 232, 250, 259, 264, 275, 308, 316, 333, 334, 356, 357, 370, 406, 417, 428, 440, 442, 449, 458, 513, 529, 532, 538
 államtitkár – l. még tisztviselő; 82, 88, 98, 428, 437, 518, 572
 állat – l. még apaállat, élőállat, haszonállat, igásállat, juh, sertés, szarvasmarha, tenyészállat, tenyészkan, vágott állat; 8, 47, 95, 137, 143, 146, 227, 328, 331, 372, 488
 állatállomány; 136, 137, 138, 141, 221, 227, 305, 314, 324, 330, 346, 358, 386, 426, 477
 állategészségügyi szolgálat – l. még szolgálat (szolgálattétel); 27
 állathajtó út – l. még út (utak); 187, 469
 állattenyésztés; 314, 324, 330, 577
 állattenyésztési alap; 73, 137, 358, 432, 577
 állatvásár; 400
 állás – l. még ágyú- és lövészállás, igazgatói állás, közgyámi állás, óvónői állás, polgármesteri állás, polgármesteri státus, státus; 6, 8, 25, 26, 29, 30, 31, 50, 51, 52, 54, 58, 59, 110, 237, 275, 315, 351, 376, 408, 409, 417, 437, 531, 577
 állomás – l. még állami traktorállomás, bajai állomás (OKI), bajai feszültségváltó-állomás, bajai letranszformáló-állomás, bajai mentőállomás, bajai trafóállomás, bajai traktorállomás, bajai transzformátorállomás, feszültségváltó-állomás, fiókállomás, gépállomás, hajóállomás, kisállomás, letranszformáló-állomás, mentőállomás, mérőhitelesítő-állomás (mérőhitelesítő), OKI bajai állomása, telefonállomás, trafóállomás, traktorállomás, transzformátorállomás, vasútállomás, vegykísérleti állomás (Vegyzvizsgáló Állomás), vémenői trafóállomás, vízállomás; 104, 162
 általános fiúiskola – l. még iskola; 91, 268
 általános igazgatás (általános közigazgatás) – l. még igazgatás; 60, 243, 259, 369, 417, 430, 437, 517, 530, 531
 általános iskola – l. még iskola; 90, 178, 419
 általános letét; 16
 ápolás – l. még kórházi ápolás; 103, 104, 121, 123, 124, 128, 131, 203, 214, 268, 273, 278, 291, 304, 313, 324, 329, 365, 381, 458, 485, 486, 520, 522

- ápolási nap (ápolási idő) – l. még beteg-ápolási nap; 112, 120, 123, 125, 127, 129, 273, 278, 284, 290, 304, 313, 323, 329, 365, 431, 486, 503
- ápoló; 25, 80, 200, 418
- ápolónői tanfolyam – l. még tanfolyam; 131, 523
- ápolt – l. még szeretetházi ápolt (szere-tetházi tag); 206, 214, 423, 520, 522
- ár – l. még anyagár, áramegységár, bo-rár, egységár, ellenérték, irányár, koksár, nyersanyagár, ócskavasár, önköltségi ár, piaci ár, piaci irányár, sertéshúsár, szénár, terményár, zsír-ár; 100, 101, 102, 107, 142, 155, 286, 292, 306, 324, 331, 382, 404, 504
- áradás, 184, 448
- arájánlat – l. még ajánlat; 190, 304, 313, 490
- áram – l. még elektromos áram, elektro-mos energia, háztartási áram, kise-gítő áram (kisegítő energia), komlói áram, posztógyári áram, villamos energia, villanyáram; 152, 155, 159, 161, 169, 348, 385, 404, 451, 492
- áramátvétel; 493
- áramegységár – l. még ár; 170, 494
- árameladás – l. még eladás; 451
- áramellátás – l. még ellátás; 105, 151, 154, 169, 172, 222, 228, 425, 492
- áramfejlesztő berendezés – l. még beren-dezés; 61, 151, 221, 425, 464
- áramfejlesztő telep – l. még telep; 155, 403
- áramfogyasztás – l. még fogyasztás; 449
- áramfogyasztási terület – l. még terület; 282
- áramfogyasztó – l. még fogyasztó; 167
- áramigény; 173, 513
- áramkimaradás (áramszünet); 70, 152, 158, 348, 371, 435, 464
- áramköltség – l. még költség; 463
- árammegtakarítás – l. még megtakarí-tás; 169, 492
- árammérő – l. még berendezés; 154, 162, 229, 472
- áramszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 56, 151, 152, 154, 155, 158, 166, 224, 239, 276, 332, 403, 404, 412, 425, 426, 443, 497
- áramszolgáltatási berendezés – l. még berendezés; 105, 222
- áramszolgáltatási terület – l. még terület; 61, 221
- árrágító; 40, 50, 71, 230, 396, 397
- árrágító tevékenység – l. még tevékeny-ség; 396
- árelenőrzés (árelenőrzési teendő) – l. még ellenőrzés; 40, 50, 231
- árfelügyeleti értekezlet – l. még értekez-let; 40, 50, 231,
- árkalkuláció; 102, 331
- árkiegészítési díj; 100, 488
- ármentesítő társulat; 177, 401
- árokhalózat – l. még hálózat; 150, 331, 401
- árokrendezés – l. még padka- és árok-rendezés (padkarendezés); 176, 228, 439
- árpa – l. még őszi árpa, tavaszi árpa; 97, 263
- árpakeverék; 98, 413
- árpaliszt – l. még liszt; 96, 382
- árpavetés – l. még vetés; 291, 297, 299, 318, 505
- áru – l. még betonáru, piaci áru, rövid-áru; 103, 148, 344, 386, 535
- áruhiány – l. még hiány; 66, 68, 269, 275, 280, 287, 344, 368
- árúkészlet – l. még készlet; 70, 396
- árúközvetítés – l. még kereskedelem; 359
- árusítófülke – l. még jegykiadó fülke; 191, 490
- árvaszék – l. még városi árvaszék; 16, 210, 447, 448, 573
- árvaszéki elnök – l. még elnök; 7, 26
- árvaszéki szabályrendelet – l. még ren-delet; 16
- árvaszéki tisztviselő – l. még tisztviselő; 210
- árvédelmi töltés – l. még töltés; 61, 62, 177, 221, 377, 401

árvíz (árvizek) – l. még tiszai árvíz; 16, 53, 152, 186, 249, 348, 385, 467
 árvízvédelem; 179, 232, 416
 ásott kút (kutak) – l. még kút (kutak); 183, 193, 441, 507
 ásvány- és szikvízadó – l. még adó; 443
 átalakítási munka – l. még munka, 83, 121, 191, 196, 248, 473
 átalány – l. még munkaátalány; 108, 406
 átépítés – l. még építés; 197, 211; 262, 466, 483, 536
 átfeszített lámpa (átfeszített lámpák) – l. még lámpa; 152, 165, 383, 475
 átfeszítés – l. még dunai átfeszítés (Duna-átfeszítés); 61, 151, 153, 221, 222, 384, 385, 426,
 átirat – l. még irat; 42, 78, 99, 226, 272, 336, 486,
 átmeneti gazdálkodás – l. még gazdálkodás; 68

B

bab – l. még élelmiszer, növény; 147, 280
 babvetés – l. még vetés; 534
 bacilusgazda – l. még gazda; 122, 484
 bacilusgazda-vizsgálat (bacilusgazdakutató vizsgálat) – l. még vizsgálat; 114, 115, 247, 257, 258
 Baja és Vidéke Ipartestület – l. még testület; 209
 bajai állomás (OKI) – l. még állomás; 104, 365
 bajai elosztóhálózat (bajai hálózat) – l. még hálózat; 151, 160, 162, 163, 166, 259, 269, 425, 450, 472, 474, 491, 492
 bajai építőipar – l. még ipar; 443
 bajai feszültségváltó-állomás – l. még állomás; 162, 472
 bajai fogolytábor – l. még tábor; 360
 Bajai Földműves-szövetkezet (Bajai Földműves-szövetkezet) – l. még szövetkezet; 145, 324; 331
 bajai gázgyár – l. még gyár; 154, 164, 174

Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet – l. még szövetkezet; 63, 178, 378, 410
 bajai híd – l. még híd; 60, 63, 434
 bajai iparos – l. még iparos; 153, 385
 bajai kapitányság – l. még rendőrség; 91, 268
 bajai kereskedők – l. még kereskedő; 108, 406
 bajai kórház (bajai közkórház) – l. még kórház; 107, 110, 114, 379, 421, 447
 bajai közművek – l. még közművek (köz-mű); 155, 157, 160, 161, 163
 bajai közüzemek – l. még közművek (köz-mű); 158
 bajai kultúrnapok (Bajai napok) – l. még kultúrnap; 85, 86, 121, 167, 278, 279, 280, 281, 481, 482, 499
 bajai küldöttség – l. még küldöttség; 45, 320
 bajai laktanyák – l. még laktanya; 57, 517
 bajai letranszformáló-állomás – l. még állomás; 173, 512, 513
 bajai mentőállomás – l. még állomás; 533
 bajai munkás – l. még munkás; 153, 385
 bajai múzeum – l. még múzeum; 83, 86, 87, 243, 285, 445
 bajai művésztelep – l. még telep; 87, 500
 Bajai Nemzeti Bizottság – l. még bizottság; 37, 42, 43, 47, 86, 266, 289, 328, 482
 Bajai Parlament; 41, 236, 408
 Bajai Postahivatal – l. még hivatal; 325
 Bajai Posztó- és Takarógyár – l. még gyár; 155, 404
 bajai raktárak – l. még raktár; 340
 bajai rendőrnapi; 86, 482
 Bajai Szabadművelődési Felügyelőség – l. még Szabadművelődési Felügyelőség; 82, 86, 438, 482
 bajai szekunder hálózat – l. még hálózat; 168, 491
 bajai szeretetház; 57
 Bajai Takarékpénztár; 81, 168, 189, 191, 282, 471, 491,

- bajai telep (Mechanikai Szövőgyár Rt.) – I. még telep; 306, 325
- bajai trafoállomás – I. még állomás; 472
- bajai traktorállomás – I. még állomás; 86, 482
- bajai transzformátorállomás – I. még állomás; 162, 172, 511
- baja–kalocsai távvezeték – I. még távvezeték; 162, 472
- baja–komlói távvezeték – I. még távvezeték; 492
- Baja Város Közművei – I. még közművek (közmű); 113, 150, 159, 173, 175, 238, 242, 245, 411, 425, 435, 443, 471, 491, 509, 526, 527, 573
- bajai villamosművek – I. még közművek (közmű); 173
- bajaszetistváni gyermekotthon – I. még gyermekotthon; 201, 362, 446
- bajaszentistváni iskola – I. még iskola; 187, 190, 193
- bajaszentistváni napközi otthon – I. még gyermekotthon; 209
- bakancs- és szövetruha-járandóság; 401
- bakteriológiai vizsgálat – I. még vizsgálat; 131, 132, 522, 533
- baleset; 104, 364, 366, 425
- baleseti kiszállás – I. még kiszállás; 126, 501
- bankbetét; 67, 357
- bankjegy; 64, 65, 341, 342
- bankjegydézsma; 70, 372
- Barankovics megmozdulás; 301
- baromfiállomány; 138, 227
- baromfi-, gyümölcs-, zöldségkereskedő – I. még kereskedő; 556
- baromfi-nagykereskedő – I. még kereskedő; 546
- baromfi-tojás-zöldségkereskedés – I. még kereskedés; 551, 556, 559, 562
- baromfi-, tojás-, zöldségkereskedő – I. még kereskedő; 562
- bazaltáru-kereskedés – I. még kereskedés; 549, 559
- bazáráru-kereskedő – I. még kereskedő; 553
- bazaltfejkő – I. még kő (kőanyag); 194, 197, 523, 536
- bazaltkockakő – I. még kő (kőanyag); 179, 186, 415, 467
- bazaltzúzalék – I. még zúzalék; 195, 523
- bába (bábák); 130, 521
- bábsütő – I. még iparos; 544
- Bácsalmási Nemzeti Bizottság – I. még bizottság; 47, 328
- Bács-Bodrog vármegye és Baja város múzeuma és művelődésháza; 251, 418, 419, 430
- bácskai föld – I. még föld; 280, 482, 499
- „Bácska” szövetkezet – I. még szövetkezet; 145, 324
- bádogos – I. még iparos; 546
- bádogosmunka – I. még munka; 212, 267, 459, 508
- bánya (bányák) – I. még komlói bánya, kőbánya, Magyar Állami Szénbányák; 154, 155, 156, 385, 404, 405, 599
- bárányhimlő – I. még betegség; 108, 113, 231, 241
- bátaszék–bajai távvezeték – I. még távvezeték; 471
- BCG-oltás (BCG-védőoltás) – I. még oltás; 127, 130, 132, 502, 521, 532, 533
- befizetés – I. még adóbefizetés, kedvezményes befizetés; 64, 69, 70, 72, 75, 234, 341, 371, 494
- begyűjtés – I. még gyűjtés; 101, 146
- behajtás – I. még adóbehajtás; 72, 74, 76, 158, 259, 264, 402, 412, 428, 478, 495, 564
- behajtási osztály – I. még osztály; 74, 478
- beiskolázás; 90, 91, 419, 420
- beiratás – I. még iskolai beiratás; 92, 285, 483
- bejáró beteg – I. még beteg; 106, 108, 224, 228
- bejelentés – I. még jelentés; 60, 129, 130, 132, 322, 369, 370, 477, 520, 521, 532, 547, 549, 551, 553, 556, 557, 559, 561, 562
- belgyógyászati osztály (belosztály) – I. még osztály; 523
- belgyógyászati pavilon – I. még pavilon; 131

- beoltás – l. még oltás; 107, 110, 379, 421
- belgyógyászati osztály (belosztály) – l. még osztály; 108, 406, 523
- belső berendezés – l. még berendezés; 117, 171, 212, 272, 293, 294, 456,
- belső gazdaság – l. még gazdaság; 139, 427
- belső gondozás – l. még gondozás; 211, 213, 272, 411
- belső gondozott – l. még gondozott; 209
- belső kút – l. még kút (kutak); 193, 508
- belső munka (munkák) – l. még munka; 196, 469, 525
- belterjes gazdálkodás – l. még gazdálkodás; 140, 476
- belterület – l. még terület; 26, 115, 250, 258
- belterületi térkép – l. még térkép; 187, 469
- belügyi kormányzat – l. még kormány (kormányzat); 57, 517
- belügyminiszter – l. még miniszter; 6, 7, 11, 12, 20, 31, 33, 35, 38, 39, 42, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 61, 63, 73, 74, 75, 76, 78, 83, 84, 85, 86, 91, 92, 95, 96, 97, 101, 105, 107, 108, 113, 114, 115, 119, 120, 121, 124, 135, 137, 207, 211, 218, 220, 226, 230, 236, 237, 240, 243, 246, 252, 256, 261, 262, 266, 269, 271, 277, 283, 288, 296, 298, 308, 318, 336, 423, 466, 479, 483, 531, 547, 552, 555, 563, 564, 568, 574, 578, 579
- Belügyminisztérium – l. még minisztérium; 16, 20, 23, 51, 52, 57, 198, 231, 252, 256, 257, 266, 276, 300, 418, 538, 564, 566, 570, 575
- belügyminisztériumi ellenőrzés – l. még ellenőrzés; 57, 518
- belvárosi általános iskola – l. még iskola; 178, 410
- belvárosi elemi iskola – l. még iskola; 416
- belvárosi plébános – l. még plébános; 46, 321
- berakóablak – l. még ablak; 459
- berendezés (berendezési tárgy) – l. még áramfejlesztő berendezés, árammérő, belső berendezés, csatornaberendezés, fogyasztóberendezés, fűdőberendezés, fűtőberendezés, gázgyári berendezés, gázgyártási berendezés, gázszívó berendezés (gázszívó), gáztermelési berendezés, gépi berendezés, gőzelvonó berendezés, hűtőberendezés (hűtő), jelzőcsengő-berendezés, kórházi berendezés, központi fűtőberendezés, közvilágítási berendezés, melegvíz-szolgáltató berendezés, mérőberendezés, műszaki berendezés, sterilizátor, székesfehérvári gázszívó, szívóberendezés, távbeszélő-berendezés, telefonberendezés, vastalanító berendezés, villamos berendezés; 89, 104, 105, 106, 110, 116, 117, 118, 156, 164, 171, 208, 211, 222, 270, 340, 366, 405, 420, 432, 455, 456, 457, 458, 461, 462, 464, 465, 466, 474, 499, 508, 509, 510, 513, 519, 537
- beruházás; 40, 64, 78, 79, 160, 172, 173, 231, 334, 341, 450, 509, 511, 512, 513
- beruházási engedély – l. még engedély; 159, 444
- beruházási hitel – l. még hitel (hitelösszeg); 276
- beruházási munka – l. még munka; 79, 473, 539
- beruházási program – l. még program; 512
- beruházási terv – l. még terv; 161, 451, 495
- besorolás; 167, 276
- beszámoló; 269, 349, 350, 373, 414, 428, 429, 430, 436, 444, 445, 453, 478, 479, 480, 495, 498, 514, 517, 530, 548
- beszerzés – l. még anyagbeszerzés, bútorez eszközbeszerzés, élelmiszer-beszerzés, élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzés, tüzelőanyag-beszerzés; 40, 79, 87, 109, 136, 141, 142, 150, 152, 154, 156, 159, 196, 203, 208, 211, 212, 232, 233, 234, 237, 251, 256, 270, 273, 287, 331, 381, 385, 405, 409, 411, 432, 433, 444, 459, 462, 466, 477, 483, 511, 525, 528, 535, 539, 577

- beszerzési segély – l. még segély; 70, 372
- beszolgáltatás (beszolgáltatási kötelezettség) – l. még szolgáltatás; 8, 42, 98, 99, 100, 102, 141, 144, 146, 272, 275, 278, 292, 298, 305, 314, 335, 337, 428, 433, 486, 487, 488, 497, 504
- betakarítás – l. még szőlőbetakarítás, szüret; 75, 141, 142, 144, 231, 275, 280, 286, 291, 297, 488
- beteg – l. még bejáró beteg, fertőző beteg, maláriás beteg (maláriabeteg, maláriás egyén), nemi beteg, serkés, szegénybeteg (szegény sorsú beteg), tetves, tüdőbeteg, vérbajos; 103, 104, 106, 107, 108, 111, 112, 114, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 273, 278, 284, 290, 304, 313, 323, 329, 365, 379, 406, 422, 454, 458, 484, 485, 486, 500, 501, 503, 521, 522
- betegágy – l. még ágy; 106, 222
- betegápolási nap – l. még ápolási nap (ápolási idő); 123, 485
- betegellátás – l. még ellátás; 112, 113, 273, 304, 312, 346, 431, 446, 523
- betegfelvétel; 109, 114, 224, 228, 237, 247, 409
- betegforgalom – l. még forgalom; 114, 120, 121, 123, 126, 127, 131, 132, 237, 247, 268, 273, 278, 284, 304, 313, 323, 329, 409, 447, 485, 486, 501, 503, 522, 533
- beteglétszám – l. még létszám; 120, 125, 128, 129, 133, 268, 291, 304, 313, 329, 458, 534
- betegrendelés – l. még rendelés; 304, 312
- betegség – l. még agyvelőgyulladás, an-golkór, bárányhimlő, diftéria (diph-teria), eltetvesedés, érbetegség, fertőző betegség (fertőző megbetegedés), fül-tőmirigylob, gümőkór, gyermekágyi láz, gyermekbénulás (gyermekbenu-lásos eset), hasi hagymáz, hastífusz (hastyphus), himlő, influenza (influenzázás eset), járványos fültőmirigy-gyulladás, kanyaró, kiütéses tífusz, malária (maláriaeset, maláriabeteg-ség), nemi betegség, népbetegség, roncsoló torokgyulladás (roncsoló toroklob), rubeóla, szamarcköhögés (szamarhurut, szamarcköhögési eset), szív- és érbetegség, tbc, tetvesség, tí-fusz (typhus), tuberkulózis, tüdőbaj, tüdőgümőkór, vérhas, vörheny (vör-henyestet); 17, 21, 59, 103, 105, 106, 114., 115, 116, 119, 120, 122, 125, 126, 128, 129, 130, 244, 262, 303, 312, 370, 378, 420, 453, 483, 500, 520, 521, 550
- betegségcsoport – l. még csoport; 105, 370
- betegszállítás – l. még szállítás; 104, 111, 366, 421, 425
- betegszállító gépkocsi – l. még kocsi; 424
- betéti állomány; 168, 282
- betétes; 64, 341
- beton – l. még aljzatbeton, vasbeton; 118, 162, 186, 190, 457, 461, 468, 472, 489,
- betonáru – l. még áru; 541, 553
- betoncső – l. még cső; 434
- betonhíd – l. még híd; 166, 167, 168, 269, 281, 491
- betonjárdalap (betonlap) – l. még jár-dalap; 182, 185, 186, 191, 195, 197, 441, 449, 467, 488, 506, 524, 536
- betonoszlop – l. még oszlop; 504
- betonvas – l. még vas (vasanyag); 460
- betonvályú; 464
- betűsoros névjegyzék – l. még névjegy-zék; 52, 257
- bevétel – l. még adóbevétel, előirány-zott bevétel, fogyasztási adóbevétel, háztartási bevétel, közadóbevétel, lakásadó-bevétel, városi bevétel; 65, 66, 68, 69, 75, 76, 77, 79, 108, 133, 161, 225, 255, 307, 308, 316, 326, 333, 334, 357, 358, 369, 371, 443, 495, 528, 577
- bevételi előirányzat; 72, 402
- bevételekiesés; 155, 404

- béke – l. még világbéke; 48, 71, 85, 280, 337, 351, 376, 396, 413, 452, 453, 481, 498, 500, 516, 530, 569
- béke-előkészítő értekezlet – l. még értekezlet; 222
- békeszerződés – l. még szerződés; 39, 222, 366, 367
- béketárgyalás – l. még tárgyalás; 39, 367
- bélyegakció; 108, 406
- bélyegkereskedő – l. még kereskedő; 554
- bér – l. még haszonbér, kollektív bér, munkabér, örökhaszonbér; 66, 157, 159, 160, 234, 238, 245, 250, 343, 411
- bérautó – l. még autó; 130, 132, 521, 533
- bércsoport – l. még csoport; 157, 239, 412
- bérelszámolás; 234
- béremelés; 157
- bérház – l. még ház; 66, 171, 180, 183, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 196, 293, 294, 333, 343, 417, 441, 442, 469, 470, 471, 490, 507, 509, 511, 525, 537
- bérházépítés – l. még építés; 324, 327
- bérkocsifuvaros; 544
- bérkocsihajtási igazolvány – l. még igazolvány; 562
- bérkocsivállalat – l. még vállalat; 26
- bérelti szerződés – l. még szerződés; 234
- bérlő – l. még haszonbérlő; 144, 178, 292, 298, 299, 319, 321, 410
- bérmunkás – l. még munkás; 69, 369
- bika – l. még tenyészbika; 137, 143, 488
- biológiai kutatás; 89, 519
- birtok – l. még földbirtok; 135
- birtokbaadás; 136
- birtoknyilvántartó hivatal – l. még hivatal; 73, 477
- birtokrendezés; 59, 559
- Birtokrendező Bizottság – l. még bizottság; 59, 559
- birtokváltozási becslés; 234
- bizalmi válság; 69, 369
- bizonyítvány – l. még tisztiorvosi bizonyítvány, végbizonyítvány; 104, 365
- bizottság – l. még adókiivető bizottság, albizottság, Bajai Nemzeti Bizottság, Bácsalmási Nemzeti Bizottság, Birtokrendező Bizottság, „*Dolgozók az iskoláért*” bizottság, előkészítő bizottság, földbérlo bizottság, hadigondozó bizottság, helyi versenybizottság, ideiglenes előkészítő bizottság, Igazolóbizottság, járványbizottság, kórházi bizottság, közellátási bizottság, közigazgatási bizottság, Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság (Közlekedésügyi Bizottság), különbizottság, létszámcsonkító bizottság, marhavészbizottság, megyei bizottság, mezőgazdasági versenybizottság, miniszteri bizottság, Miniszterközi Bizottság, nemzeti bizottság, népi bizottság, népjóléti bizottság, Országos Munkabér-megállapító Bizottság, óvodai felügyelőbizottság, statisztikai bizottság, Szövetséges Ellenőrző Bizottság, tárcaközi miniszteri bizottság (tárcaközi bizottság), termelési bizottság, termelési és versenybizottság, törvényhatósági bizottság, üzemi bizottság, vármegyei bizottság, városi földbérlo bizottság, városi népjóléti bizottság, versenybizottság; 13, 41, 49, 102, 133, 142, 199, 205, 287, 293, 345, 360, 399, 436, 504, 560
- biztonsági szolgálat – l. még szolgálat (szolgálatétel); 355
- biztosítás – l. még partbiztosítás, telekkönyvi biztosítás, tűzbiztosítás; 78, 234
- biztosító (biztosító intézet); 290, 304, 313, 329, 503
- bíbor here – l. még takarmány; 146, 330
- bírálo bizottmány; 6
- bírálo választmány; 17
- bíró – l. még főbíró, helyettes bíró, másodbíró (második bíró); 5

- bíróági ítélet; 122, 484
- MNL BKML – I. még Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára; 11, 12, 16, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 189, 191, 194, 196, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 220, 226, 230, 235, 240, 242, 246, 251, 256, 260, 265, 271, 277, 283, 288, 294, 296, 298, 300, 310, 318, 319, 327, 333, 335, 337, 351, 366, 373, 388, 407, 413, 429, 435, 444, 451, 479, 497, 515, 529, 540, 543, 545, 548, 550, 552, 554, 558, 560, 563, 567, 570, 573, 574, 579
- B-lista (B-listázás); 51, 52, 72, 176, 235, 241, 417, 428
- BM – I. még Belügyminisztérium
- bognár – I. még iparos; 541, 544, 547, 549, 557, 561
- bolgárkertészet – I. még kertészet; 140, 150, 331, 476
- bolt – I. még üzlet; 148, 386
- bontási anyag – I. még anyag; 194, 234, 464, 508
- bor (bormennyiség) – I. még ital; 66, 145, 321, 343, 381
- borár – I. még ár; 66, 321, 343
- borbély – I. még iparos; 546, 551
- borfogyasztási adó (borfogyasztási adó-bevétel) – I. még adó; 66, 75, 225, 229, 343, 443, 494,
- bornagykereskedő – I. még kereskedő; 554, 562
- bortermés – I. még termés; 44, 302
- borsó – I. még élelmiszer, növény, velőborsó; 136, 142, 147, 263, 358, 488, 535
- borsóvetés – I. még vetés; 534
- bölcsőde – I. még városi bölcsőde; 201, 207, 208, 211, 212, 213, 244, 247, 257, 363, 423, 438, 446, 483, 503
- bőr- és nemibeteg-gondozó; 464
- bőr- és nemibeteg-osztály (bőr- és nemi osztály) – I. még osztály; 105, 108, 370, 406, 460
- börgyár – I. még gyár; 148, 149, 163, 324, 387, 473
- börhiány – I. még hiány; 306
- bőrkereskedés – I. még kereskedés; 561
- bővítés – I. még hálózatbővítés, konyhabővítés, levéltár-bővítés; 64, 121, 124, 127, 160, 185, 193, 241, 276, 278, 378, 449, 450, 458, 471, 486, 502, 507, 508, 509, 511,
- brigád – I. még közigazgatási munkabrigád, választási brigád (választási munkabrigád); 59, 555
- Budapest Székesfőváros Gázművei; 156, 405
- Budapest Székesfővárosi Hirdetővállalat (Budapest Székesfőváros Hirdetővállalata); 46, 304, 313, 323, 514
- bunyevác; 38, 218, 219
- burgonya – I. még élelmiszer, növény; 101, 139, 142, 147, 208, 214, 227, 248, 258, 263, 280, 286, 291, 306, 438, 439, 520, 534
- burgonyaellátás – I. még ellátás; 97, 142, 286, 397
- burgonyatermesztés; 141, 477
- burgonyavetőmag – I. még vetőmag; 141, 477
- burkolat – I. még járdaburkolat, kiskockaburkolat, kövezet, mozaiklap-burkolat, padlóburkolat, rézsüburkolat, terméskőburkolat, téglaburkolat, utcaburkolat, útburkolat; 62, 182, 189, 197, 403, 440, 464, 488, 489, 536
- burkolómunka – I. még munka; 270, 459, 523

bútor (bútorzat) – l. még használt bútor, hivatali bútor, iskolabútorzat, műbútorzat, óvodabútor; 90, 109, 116, 193, 196, 237, 408, 409, 419, 455, 462, 464
bútor- és eszközbeszerzés – l. még beszerzés; 234
bútorjavítás – l. még javítás; 89, 402
bútor-kiegészítés; 196
bútorszükséglet – l. még szükséglet; 188, 470
búvárszivattyú – l. még szivattyú; 489
búza – l. még őszi búza; 95, 97, 98, 136, 139, 142, 143, 146, 223, 227, 258, 263, 305, 316, 317, 323, 330, 331, 340, 358, 397, 413, 429, 432, 442, 488, 534
búzaegység; 226
búzaérték; 229
búzafeldadó – l. még adó; 73, 74, 75, 76, 226, 229, 250, 259, 269, 275, 281, 287, 442, 477, 494
búzaprobéma; 340
búzavaluta; 65, 342,
búzavetés – l. még vetés; 291, 297, 299, 318, 505
búzavetőmag – l. még vetőmag; 145, 309
büntetés – l. még dorgálás, pénzbüntetés, rendbüntetés; 22, 317
büntetőítélet; 299
büntetőparancs; 400

C

cement – l. még anyag; 186, 460, 467
cementáru-készítő – l. még iparos; 551, 556
centenáris év – l. még év; 498, 499
Centenáris Orvosi Nagyhét; 124, 285
centenáris program – l. még program; 86, 286
centenárium (centenáris ünnepség) – l. még ünnep; 83, 85, 161, 163, 243, 255, 445, 474
centiméter (cm); 183, 186, 195, 197, 263, 441, 460, 461, 467, 524, 536
cég – l. még társas cég; 128, 165, 175, 475, 503, 527, 562

ciánozó – l. még iparos; 556
cigánytelep – l. még telep; 130, 521
cipész – l. még iparos; 541, 542, 544, 546, 547, 549, 551, 553, 557, 559, 561,
cipészipar – l. még ipar; 306
cipő; 209, 210, 211, 214, 244, 247, 253, 257, 399, 446, 520
cipőadomány – l. még adomány; 205, 399
cipő- és ruhasegély – l. még segély; 214, 504
cipőfelsőrész-készítő – l. még iparos; 562
cipőhiány – l. még hiány; 206, 411
ciszterci rend; 91
ciszterci rend gimnáziuma – l. még iskola; 268
Citroen autó – l. még autó; 111, 421
combsín – l. még vaslábsín; 462
cukor – l. még kristálycukor, kockacukor; 93, 95, 98, 223, 239, 340, 413, 487
cukorellátás – l. még ellátás; 95, 97, 101, 292, 373, 398
cukorfejadag – l. még adag; 96, 97, 100, 382, 398, 487
cukorka, déligyümölcs, hűsítő italkereskedés – l. még kereskedő; 544, 549
cukorka-gyümölcskereskedés – l. még kereskedés; 549
cukorkakereskedő (cukorka-gyümölcskereskedő) – l. még kereskedő; 546, 553, 559, 561
cukorka-nagykereskedés; 541, 544
cukorrépa – l. még növény; 139, 140, 142, 258, 263, 286, 291

CS

család; 20, 32, 94, 126, 208, 210, 213, 364, 367, 376, 432, 447, 500, 517
családi pénztár – l. még pénztár; 234
családlátogatás; 104, 117, 127, 366, 455, 502
családtag – l. még hadigondozott családtag; 115, 257
csanád-monostori útszakasz – l. még útszakasz; 181, 439

- csapadékvíz-levezetőcsatorna – l. még csatorna; 195, 524
- csapat – l. még szerb csapat, szovjet csapat (szovjet erő); 37, 338, 340, 354
- csaptelep – l. még telep; 465
- csatorna – l. még csapadékvíz-levezetőcsatorna, ereszcatorna, esővízcsatorna, főcsatorna, füstcsatorna, gyűjtőcsatorna, közcsatorna, lefolyócsatorna, levezetőcsatorna, szennyvízcsatorna, vasbetoncsatorna; 135, 176, 180, 233, 409, 416, 432, 460
- csatornaberendezés (csatornázó berendezés) – l. még berendezés; 270, 460
- csatorna- és gázvezeték – l. még vezeték; 461, 465
- Csatorna híd – l. még híd; 539
- csatornatársulat; 539
- csatornázás (csatornázási munka, munkák, munkálat) – l. még munka; 179, 197, 212, 233, 270, 272, 416, 467, 537
- csecsemő; 104, 291, 304, 313, 329, 365, 503
- csecsemőgondozás – l. még gondozás; 127, 502
- csecsemőhalandóság (csecsemőhalálozás, csecsemőelhalálozás) – l. még halálozás; 103, 107, 123, 124, 125, 127, 285, 290, 364, 378, 379, 420, 485, 502, 576
- csekkellátmány – l. még ellátmány; 101, 292
- cselédkönyv – l. még könyv; 134, 359, 400, 542, 547, 549
- csempézés; 128
- csendőrség; 21
- cseppfogótálca; 461
- csere – l. még lisztcseré, oszlopcseré (oszlopcserélés), szigetelőcsere; 162, 165, 171, 174, 189, 294, 526
- cseretárgy – l. még tárgy; 138, 227
- cserép – l. még anyag
- cserépetés – l. még cserépgyártás; 551
- cserépfedés – l. még palatetőfedés; 462
- cserépgyártás – l. még cserépetés; 551
- cséplés (csépelés); 75, 139, 141, 274, 275, 280, 427, 432, 494
- cséplőgép; 139, 427
- csizmadia – l. még iparos; 549, 551, 561
- cs. kir. hatósági főnök; 27
- Cs. Kir. Kormánybiztosi Hivatal – l. még hivatal; 27
- csoport – l. még betegségcsoport, bércsoport, ellátási csoport, épületcsoport, foglalkozási csoport, higiénikus szakcsoport, korcsoport, szakcsoport, ügycsoport; 115, 248, 284, 578
- csónaképítő – l. még iparos; 559
- csónakfelvonulás – l. még felvonulás; 85, 279, 481
- csónaktelep – l. még telep; 194, 508
- cső – l. még betoncső, eternitcső, gázcső, nyomócső, ólomcső, permetezőcső, szifon, szívócső, vascső; 187, 195, 410, 441, 459, 460, 461, 462, 463, 465, 469, 493, 524
- csőfolyosó – l. még folyosó; 461
- csőkiemelés; 166, 270
- csőtöklazulás; 475
- csőtörés; 159, 160, 443, 450, 475
- csővezeték – l. még vezeték; 165, 196, 265, 525
- csukamájolaj-akció; 132, 533

D

- Dalman-féle ház – l. ház; 463
- darab (db) – l. még gyermekruhadarab, ügydarab; 61, 85, 86, 136, 148, 151, 153, 164, 165, 166, 174, 182, 212, 221, 234, 244, 253, 280, 285, 345, 347, 358, 359, 410, 424, 425, 427, 439, 440, 446, 459, 463, 464, 465, 467, 468, 472, 474, 478, 506, 507, 523, 524, 527, 535, 536, 538, 542
- darabos koksiz – l. még koksiz; 174, 527
- daráló; 139, 427
- dán vöröskereszt – l. még Vöröskereszt; 423
- DDT (DDT-por) – l. még rovarirtó szer (rovarirtó por); 110, 126, 421, 500
- deficit – l. még háztartási deficit; 67, 71, 72, 357, 402, 428
- demokratikus fejlődés – l. még fejlődés; 12, 368, 575

- Demokratikus Női Szövetség; 201, 362
 demokrácia – l. még népi demokrácia;
 30, 47, 303, 311, 321, 328, 375, 436,
 451, 500, 510
 demokráciaellenes gyűlés – l. még gyű-
 lés; 329
 demokráciaellenes megmozdulás (de-
 mokráciaellenes megnyilvánulás);
 47, 302, 303, 312, 321, 328
 deportálás; 210, 447
 deportált; 201, 363
 dereglye (dereglyék) – l. még hajó; 151,
 425
 derítőtelep – l. még telep; 463
 devalváció; 29
 déligyümölcs-kereskedés – l. még keres-
 kedés; 544
 déligyümölcs-kereskedő – l. még keres-
 kedés; 554
 délszláv (délszláv nemzetiség); 90, 420
 délszláv népiskola – l. még iskola; 89, 90,
 402
 Délvidéki Kis Újság; 41, 266
 diák (diáktárs); 44, 86, 285, 302
 diftéria (diphtheria) – l. még betegség;
 103, 108, 112, 113, 119, 126, 130, 231,
 241, 262, 430, 501, 521
 diftériaoltás – l. még oltás; 106, 224
 diluviális parttörés; 183, 441
 diókoksz – l. még koksz; 174, 527
 disznóhizlalda; 539
 diszparitás; 165, 170, 476, 494
 divatkalap-készítő – l. még iparos; 551,
 559
 díszközgyűlés (ünnepi közgyűlés) – l.
 még közgyűlés; 84, 85, 262, 264,
 481
 díszműáru-nagykereskedő – l. még ke-
 reskedő; 546
 díszoklevél – l. még oklevél; 335,
 díszvilágítás – l. még világítás; 161, 163,
 255, 474
 doboló – l. még napidíjas; 539
 dobszó (dobolás); 46, 144, 291, 297, 515
 dohány – l. még növény; 347, 381
 dohányárusítási mellékciikk-kereskedés;
 541, 544, 546, 558, 561
 dohánytermelés – l. még termelés; 19
 dokumentum – l. még irat; 11, 14, 33, 34,
 35, 50, 217, 351, 435, 435
 dologi kiadás – l. még kiadás; 66, 343
 dolgozó – l. még egészségügyi dolgozó,
 fiatalkorú dolgozó, mezőgazdasági
 dolgozó, városi dolgozó; 32, 40, 42,
 48, 55, 73, 82, 84, 92, 99, 101, 118,
 127, 149, 151, 202, 222, 231, 261, 265,
 272, 306, 314, 326, 329, 345, 355, 371,
 380, 453, 456, 457, 458, 466, 473, 480,
 483, 486, 495, 502, 504, 526, 530
 „Dolgozók az iskoláért” bizottság – l.
 még bizottság; 92, 285
 dolgozók iskolája – l. még iskola; 438
 dorgálás – l. még büntetés; 23
 drágulás; 68, 69, 161, 250, 368, 369
 dugulás – l. még fűcsődugulás, hálózat-
 dugulás; 164, 475
 Duna-híd (dunai híd) – l. még híd; 60, 61,
 62, 63, 198, 221, 354, 378, 434, 538,
 dunai átfeszítés (Duna-átfeszítés) – l.
 még átfeszítés; 172, 471, 512
 dunai átkelő forgalom (dunai átkelési
 forgalom) – l. még forgalom; 178
 dunai hajó – l. még hajó; 193, 507
 dunai hajózás; 62, 378
 dunai kavics (Duna-kavics) – l. még ka-
 vics; 177, 309, 316, 326, 401,
 dunai komp – l. még komp; 177, 178, 179,
 238, 401, 409, 416
 dunai rakpart – l. még rakpart; 135, 427
 dunai uszályhíd – l. még híd; 153, 384
 dunai vezeték – l. még vezeték; 151, 426
 dunai védtöltés – l. még töltés; 179, 416
 dunai vízállás – l. még vízállás; 183, 441
 Duna-Tisza közti Gazdák Tejszövetkezete
 – l. még szövetkezet; 166, 169, 269,
 492
 Dunavölgyi Leccapoló; 176, 232
 dunántúli rakpart – l. még rakpart; 193,
 507

E

- ebadó – l. még adó; 225, 229
 ebéd – l. még étkezés, ingyenebéd, me-

- leg ebéd; 199, 200, 202, 203, 206, 209, 213, 347, 362, 380, 381, 382, 411, 439, 501
- ebédadag – l. még adag; 501
- ebédellátás – l. még ellátás; 503
- ebédutalvány; 203, 382
- edény – l. még alumíniumedény, mintavételi edény; 195, 251, 524
- edénymosogató – l. még mosogató; 461
- edényszárító állvány; 459
- egészség – l. még közegészség; 118, 377, 414, 456, 457
- egészség- és kárvédelem; 62, 377, 414, 456, 457
- egészségőr – l. még népegészségőr; 125, 128, 290, 303, 312, 470, 485
- egészségügy – l. még közegészségügy; 456
- egészségügyi dolgozó – l. még dolgozó; 131, 523
- egészségügyi ellátás – l. még ellátás; 106, 213, 502
- egészségügyi ellenőrzés – l. még ellenőrzés; 120, 127, 274, 501
- egészségügyi építkezés – l. még építkezés; 241, 470
- egészségügyi felügyelet – l. még felügyelet; 201
- egészségügyi igazgatás – l. még igazgatás; 224, 228
- egészségügyi intézmény – l. még intézmény; 104, 107, 113, 119, 123, 131, 242, 263, 365, 378, 379, 453, 485, 500, 522, 530
- egészségügyi ismeret; 123, 127, 485, 502
- egészségügyi kerület – l. még kerület; 125, 290, 687, 723
- egészségügyi kiállítás – l. még kiállítás; 121, 279
- egészségügyi kormányzat – l. még kormány (kormányzat); 104
- egészségügyi munkaverseny – l. még verseny; 263
- egészségügyi szolgálat – l. még szolgálat (szolgálattétel); 123, 203, 279, 381
- egészségügyi vizsgálat – l. még vizsgálat; 123, 485
- egészségvédelem – l. még zöldkeresztes egészségvédelem; 119, 202, 380, 456, 458, 522
- egészségvédelmi munka – l. még munka; 110, 117, 120, 279, 421, 455
- egészségvédelmi szolgálat – l. még szolgálat (szolgálattétel); 107, 109, 117, 119, 121, 123, 126, 130, 132, 267, 279, 329, 379, 421, 456, 484, 501, 522, 533
- egészségvédelmi szövetség; 125, 290
- egyenes adó – l. még adó; 74, 75, 76, 287, 442, 494
- egyenesadó-főkönyv – l. még könyv; 269
- egyesület – l. még polgári kaszinó, társadalmi egyesület, Tóth Kálmán Kaszinó, Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesülete, VOME; 267, 575
- EgyesültNemzetekGyermekmentőAlapja – l. még UNRRA; 123, 485
- egyéni hatóság – l. még hatóság; 24, 25
- egyház (egyházközség); 42, 99, 205, 272, 303, 312, 321, 328, 399, 486
- egyházi iskola – l. még iskola; 92, 285
- egységár – l. még ár; 161, 170, 250, 494, 511
- ejektoros kút – l. még kút (kutak); 183, 185, 190, 441, 449, 489
- ejektoros kútfej; 190, 489
- ekekapa; 147, 535
- eladás – l. még árameladás; 143, 161
- elaggott – l. még agg; 200, 204, 206, 208, 361, 398, 423, 432, 503
- elbocsátás – l. még hadifogoly-elbocsátás; 30, 54, 275
- elektromos áram (elektromos energia) – l. még áram; 155, 169, 404, 493
- elektromos hálózat – l. még hálózat; 224
- elektromotor; 460, 462, 463
- elemi csapás – l. még elemi kár; 258, 576
- elemi iskola – l. még iskola; 180, 185, 188, 416, 449, 469
- elemi kár – l. még aszálykár, elemi csapás, épületkár, fagykár, kár, rovarkár; 73, 223, 477

- elemi oktatás; 188, 470
 elégedetlenség; 157, 159, 238, 239, 245, 250, 412
 elgázosítás; 171, 510
 elhalt; 103, 107, 211, 364, 379, 466
 elismerő nyilatkozat; 210, 448
 eljárás – l. még behajtási eljárás, fegyelmi eljárás, földbirtokreform-eljárás, földigénylő eljárás, földreformeljárás, hatósági eljárás, kihágási eljárás; 7, 15, 17, 21, 26, 27, 73, 303, 360, 514, 566, 569
 elkobzás; 118, 119, 262, 457
 elkobzó határozat – l. még határozat; 135, 432
 ellátatlan; 94, 96, 97, 98, 99, 103, 228, 364, 382, 398, 413, 428, 433, 487, 535
 ellátás – l. még anyagellátás, artézi vízellátás, áramellátás, betegellátás, burgonyaellátás, cukorellátás, ebédellátás, egészségügyi ellátás, energiaellátás, faellátás, finomlisztellátás, gyógyszerellátás, hadigonozási pénzellátás, ingyenes ellátás, húsellátás, ivóvízellátás, kenyérellátás, kenyérgabona-ellátás, kórházi betegellátás, közellátás, közgyógy-szerellátás, lisztellátás, nyersanyagellátás, orvosi ellátás, önellátás, petróleumellátás, pénzellátás, sóellátás, szappanellátás, szegénybeteg-ellátás, szülész női ellátás (szülész női ellátottság), tejellátás, tömegellátás, tüzelőanyag-ellátás, üzemanyag-ellátás, városi faellátás, vízellátás, zsiradékellátás, zsirellátás, zsir- és szappanellátás; 8, 93, 97, 98, 100, 103, 104, 107, 116, 117, 119, 122, 130, 144, 148, 152, 162, 201, 204, 206, 207, 209, 210, 213, 218, 224, 242, 247, 253, 268, 279, 290, 292, 298, 341, 358, 362, 363, 366, 379, 398, 423, 424, 425, 428, 446, 447, 448, 454, 455, 458, 472, 484, 496, 502, 503, 511, 520, 521, 535, 569
 ellátási év – l. még év; 340
 ellátmány – l. még állami ellátmány, csekkellátmány, petróleumellátmány; 9, 94, 101, 209, 292, 364, 439
 ellátott; 100, 103, 487, 488, 535
 ellenagitáció – l. még agitáció; 291, 297, 299
 ellenérték – l. még ár; 66, 343
 ellenpropaganda – l. még propaganda; 44, 302
 ellenőrzés – l. még áellenőrzés (áellenőrzési teendő), belügyminisztériumi ellenőrzés, egészségügyi ellenőrzés, közegészségügy-rendészeti ellenőrzés, piaci ellenőrzés, rendészeti ellenőrzés; 11, 24, 25, 35, 37, 55, 57, 72, 95, 118, 119, 122, 126, 129, 131, 141, 176, 198, 233, 236, 240, 243, 246, 252, 256, 261, 262, 266, 271, 274, 277, 283, 288, 299, 300, 308, 322, 347, 355, 372, 428, 457, 477, 484, 496, 500, 521, 522, 533, 563, 565, 568, 569, 570, 574
 ellenőrző munka – l. még munka; 138, 235, 400
 ellenőrző szemle; 123, 485
 ellenszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 106, 380
 elmeépület – l. még épület; 270, 463
 elmeosztály – l. még osztály; 114, 121, 276, 278, 279, 447
 elnök – l. még árvaszéki elnök, köztársasági elnök, miniszterelnök; 6, 7, 15, 16, 17, 21, 30, 31, 42, 43, 48, 78, 201, 266, 301, 302, 311, 335, 363, 407, 413, 429, 436, 444, 446, 452, 479, 498, 515, 516, 518, 529, 540, 543, 545, 546, 548, 550, 552, 554, 555, 558, 560, 563
 elnöki irat – l. még irat; 39, 220, 296
 elosztóhálózat – l. még hálózat; 61, 162, 163, 166, 170, 172, 221, 259, 269, 287, 472, 473, 474, 494, 511
 előadás – l. még felvilágosító előadás, iparegészségügyi előadás, kerti előadás, műkedvelő előadás, propagan-

- da előadás, szabadegyetemi előadás, szabadtéri előadás, zenei előadás; 56, 82, 84, 86, 89, 124, 125, 127, 143, 167, 262, 285, 290, 299, 319, 323, 438, 439, 482, 502, 505, 519, 542
- előadó – I. még hadigondozási előadó, népjóléti előadó, szakelőadó, szociális előadó, törvényhatósági előadó, vendéglelőadó; 9, 17, 82, 127, 128, 199, 304, 360, 502, 543, 545, 547, 548, 550, 554, 560, 563
- előadóterem – I. még terem; 419, 464
- előhaszonbérlet – I. még haszonbérlet; 144, 289
- előírányzott bevétel – I. még bevétel; 77, 79, 333, 334, 513, 528
- előírás – I. még adóelőírás, földadó-előírás, orvosi előírás; 5, 19, 20, 21, 35, 50, 55, 73, 74, 75, 76, 77, 138, 259, 275, 287, 289, 293, 297, 299, 305, 308, 316, 318, 323, 334, 400, 432, 442, 477, 478, 492, 494, 513
- előkészítő bizottság – I. még bizottság; 80, 418
- elsőfokú hatóság – I. még hatóság; 12, 25, 26
- elszállásolás – I. még katonai elszállásolás, orosz elszállásolás; 39, 219
- eltetvesedés – I. még betegség; 109, 237, 409
- emlékezés – I. még megemlékezés; 252, 452, 480, 498
- emlékérem – I. még érem; 87, 88, 499
- emlékkönyv – I. még könyv; 83, 243, 445,
- emlékmű – I. még hadifogoly-emlékmű (hadifoglyok síremlékműve), síremlék (síremlékmű), Türr István emlékmű (Türr-emlékmű); 43, 289
- emléktábla – I. még tábla (táblák); 83, 85, 244, 279, 445, 481, 498
- energiaellátás – I. még ellátás; 224, 228
- energiaigény (energiatöbblet-igény); 172, 173, 509, 511, 512, 526
- engedély – I. még beruházási engedély, építési engedély, fagylaltengedély, használati engedély, iparengedély, italmérési engedély, lakhatási engedély, működési engedély, sertésvágási engedély, vándoripar-engedély, vásárlási engedély; 41, 95, 223, 266, 491, 538
- engedélyokirat – I. még okmány (okirat); 266
- EPOSZ; 46, 328
- erdei üdülőiskola (erdei iskola) – I. még iskola; 112, 117, 125, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 244, 251, 256, 272, 290, 423, 424, 431, 432, 439, 446, 456, 466, 504
- erdészlak – I. még épület; 198, 537
- erdő – I. még városi erdő; 134, 198, 371, 427, 537
- erdőterület – I. még terület; 135, 433
- erdősítés; 141, 147, 150, 325, 332, 477, 534
- erdőtörvény – I. még törvény; 25
- ereszcsatorna – I. még csatorna; 459
- ernyőkészítő – I. még iparos; 556
- erőátviteli fogyasztó – I. még fogyasztó; 474
- erőmű – I. még üzem; 151, 155, 159, 163, 173, 425, 443, 474, 512
- erőműtelep (erőtelep) – I. még telep; 155, 158, 404, 412
- Erzsébet királyné úti laktanya – I. még laktanya; 439
- esővízcsatorna – I. még csatorna; 538
- eskü – I. még hivatali eskü, tiszti eskü; 515
- esperes-plébános; 329
- eternitcső – I. még cső; 465
- exhumálás; 125, 290

É

- égetett téglá – I. még téglá; 182, 441
- éjjeli munka – I. még munka; 177, 235
- éjjeliszekrény – I. még szekrény; 460, 464
- ékszerkereskedés – I. még kereskedés; 549, 551, 558
- ékszerkereskedő – I. még kereskedő; 547
- élelem – I. még élelmiszer; 200, 204, 207, 362, 398, 423

- élelmezés – I. még népélelmezés; 96, 108, 202, 203, 208, 223, 244, 380, 382, 439, 446, 466
 élelmezési technikus; 201, 363
 élelmezési válság; 70, 372
 élelmiszer-beszerzés – I. még beszerzés; 202
 élelmiszer- és tüzelőanyag-beszerzés – I. még beszerzés; 157, 238, 411
 élelmiszerkereskedés – I. még kereskedés; 541
 élelmiszer- és cukorkakereskedő – I. még kereskedő; 559
 élelmiszer-, háztartási kereskedés – I. még kereskedés; 549
 élelmiszer-kereskedő – I. még kereskedő; 284, 561, 562
 élelmiszer-kiutalás – I. még kiutalás; 382
 élelmiszer-rendészet – I. még rendészet; 262, 457
 élelmiszer-szükséglet – I. még szükséglet; 204, 398, 483
 élelmiszer-támogatás – I. még támogatás; 214, 532
 élet- és vagyonvédelem; 425
 életszínvonal; 42, 353, 373, 374, 495, 530
 élgazda – I. még gazda; 146, 335
 élőállat – I. még állat; 551
 élőállat-kereskedő – I. még kereskedő; 554
 építés – I. még átépítés, bérházépítés, házépítés (házépítkezés), kemenceépítés, kertépítés, kislakásépítés, lakásépítés, magasépítés (magasépítkezés), országépítés, toldaléképítés, útépítés, vízépítés; 63, 114, 118, 124, 150, 153, 165, 171, 173, 191, 265, 316, 331, 384, 434, 510, 523, 526
 építés- és közmunkaügyi miniszter – I. még miniszter; 197
 építési engedély – I. még engedély; 234, 401, 434, 449, 471, 491, 509, 525, 538
 építési munka – I. még munka; 131, 181, 234, 410, 434, 458, 511
 építési tevékenység – I. még tevékenység; 449
 építési vállalkozó (épit. vállalkozó) – I. még vállalkozó; 542
 építésügyi igazgatóság – I. még igazgatóság; 171, 510
 Építésügyi és Közmunaküügyi Minisztérium – I. még minisztérium; 195, 524
 építésügyi kormányzat – I. még kormány (kormányzat); 196, 525
 Építésügyi Minisztérium – I. még minisztérium; 181, 184, 190, 434, 442, 489
 építkezés – I. még állami építkezés, egészségügyi építkezés, házépítés (házépítkezés), konyhatoldalék-építkezés, kórházi építkezés, közegészségügyi építkezés, középítkezés, közületi építkezés, magasépítés (magasépítkezés), magánépítkezés, múzeumépítkezés, toldaléképítkezés, városi építkezés; 78, 116, 117, 121, 129, 177, 183, 189, 306, 326, 335, 401, 442, 454, 455, 458, 460, 464, 470, 471
 építőanyag – I. még anyag; 148, 387
 építőanyag-hiány – I. még hiány; 180, 416
 építőanyag-kereskedés – I. még kereskedés; 547
 építőanyag-kereskedő – I. még kereskedő; 540, 554, 559
 építőipar – I. még ipar; 150, 180, 306, 331, 416, 417, 443, 495, 496,
 épület (építmény) – I. még elmeépület, erdészlak, főépület, fürdőépület, gazdasági épület, irodaépület, kezelőépület, konzervgyári épület, konyhaépület, konyhatoldalék (konyhai toldalék, konyhai toldaléképület), kórházi épület, középület, lakóépület, magtár, melléképület, munkásfürdő-épület, múzeumi épület, műhelyépület, óvodaépület, plébániaépület, postaépület, révkapitánysági épület, szárnyépület, születési épület, tanya, tudóépület, üdülő, üzemi épület, városi középület, vásárcsarnok, vendéglő, vízmű, víztorony; 60, 61, 81, 88, 89, 90, 91, 105, 107, 110,

- 112, 117, 118, 168, 171, 180, 183, 188, 194, 197, 198, 200, 206, 211, 222, 234, 253, 262, 268, 346, 347, 361, 370, 375, 402, 416, 417, 419, 423, 424, 431, 434, 439, 442, 447, 456, 458, 461, 462, 465, 466, 471, 472, 483, 490, 499, 509, 511, 519, 537
- épülecsoport – l. még csoport; 60, 370
- épület-helyreállítási kölcsön – l. még kölcsön (kölcsöndíj); 191
- épületkár – l. még kár; 53, 60, 249, 369, 370
- épületrongálás – l. még rongálás; 202, 371
- érbetegség – l. még betegség; 103, 364
- érem – l. még emlékérem; 87, 500
- éremművész – l. még művész; 85, 280, 482, 499
- értekezlet – l. még árfelügyeleti értekezlet, béke-előkészítő értekezlet, hatósági orvosi értekezlet, munka-értekezlet, polgármesteri értekezlet, szülői értekezlet, törvényhatósági értekezlet; 50, 55, 127, 155, 222, 231, 308, 326, 404, 422, 502, 530, 565, 577
- értelmiségi; 59, 331
- értékesítés – l. még gázértékesítés; 146, 161, 250, 331, 494, 527
- étel – l. még hideg étel, védőétel; 198, 199, 200, 203, 214, 347, 361, 362, 381, 424, 520
- ételadag – l. még adag; 520
- ételkiadó; 458
- ételmelegítő; 459
- étkezés – l. még ebéd, ingyenebéd, meleg ebéd, reggeli, tízórai, uzsonna (ozsonna), vacsora; 211, 257, 267, 272, 362, 399, 533
- étkező – l. még munkásétkező; 118, 191, 456, 460, 490
- étkeztetés – l. még népétkeztetés; 111, 123, 131, 201, 202, 204, 213, 380, 422, 485, 501, 522, 532
- étolaj – l. még olaj; 97, 228, 398
- étrend; 202, 208, 380, 438
- étsó – l. még só; 96, 228
- év – l. még centenáris év, ellátási év, gazdasági év, költségvetési év, közellátási év, tervév, üzemi év; 21, 26, 53, 63, 90, 98, 119, 124, 126, 127, 132, 137, 141, 142, 160, 163, 165, 166, 171, 180, 222, 240, 249, 251, 267, 270, 275, 301, 336, 338, 339, 340, 347, 351, 355, 358, 361, 365, 370, 374, 375, 378, 379, 380, 381, 382, 384, 385, 397, 405, 412, 414, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 429, 431, 443, 445, 447, 450, 455, 469, 472, 474, 475, 484, 486, 490, 498, 502, 510, 512, 522, 525, 526, 527, 533, 557, 566

F

- faanyag – l. még anyag; 153, 371, 384
- facsemete – l. még növény; 61, 137, 221
- faellátás – l. még ellátás; 93, 358
- fa- és játékaru-készítő – l. még iparos; 557
- fafűtés – l. még fűtés; 461, 464
- fagúla – l. még gúla; 61, 151, 153, 221, 222, 384, 385, 426
- fagy; 139, 146, 195, 198, 238, 258, 330, 333, 347, 411, 524, 534
- fagykár – l. még kár; 73, 477
- fagyaltengedély – l. még engedély; 551, 557
- fakitermelés – l. még termelés; 93, 137, 341, 358
- fal – l. még szárnyfal, válaszfal; 192, 234, 255, 480, 490, 507
- faliszekrény – l. még szekrény; 460
- falmázolás; 461
- falu (falvak); 93, 201, 203, 340, 341, 363, 381, 512
- faluvillamosítás – l. még villamosítás; 170, 494
- fanagykereskedő – l. még kereskedő; 554
- fasiszta (fasiszták); 32
- faszénkereskedő – l. még kereskedő; 556, 559
- fatalpkészítő – l. még iparos; 553
- fáklyás felvonulás – l. még felvonulás; 561

- fásítás – l. még utcafásítás; 141, 150, 325; 332, 427, 489
- fásított út (utak) – l. még út (utak); 190
- fecskendő – l. még gépjárműfecskendő, motorfecskendő; 383
- fedezet – l. még hitelfedezet; 66, 70, 76, 77, 80, 113, 171, 334, 396, 418, 442, 495, 510, 513
- fedezethiány – l. még hiány; 343
- fegyelmi eljárás – l. még eljárás; 7, 26, 31, 51, 54, 58, 237, 275, 297, 300, 308, 315, 319, 326, 332, 408, 531, 569, 577
- fegyelmi hatóság – l. még hatóság; 21
- fegyelmi ügy – l. még ügy; 7, 54, 275, 577
- fegyelmi vétség; 51, 237, 408
- fegyelmi vizsgálat – l. még vizsgálat; 18
- fehérnemű-készítő – l. még fehérneművarró; 553
- fehérneműkészlet – l. még készlet; 105, 222
- fehérneművarró – l. még fehérneműkészítő; 559, 562
- fejadag – l. még adag; 9, 95, 96, 97, 99, 100, 223, 228, 372, 398, 487,
- fejlesztés; 31, 48, 64, 160, 187, 241, 254, 263, 348, 450, 469, 495, 496, 516, 526, 576
- fejlődés – l. még demokratikus fejlődés; 14, 29, 109, 134, 169, 175, 227, 237, 268, 274, 309, 317, 367, 386, 396, 409, 480, 491, 493, 496, 512, 528
- fejtágító; 56, 542
- fejtetű; 126, 500
- fejtifusziójárvány – l. még járvány (járványos betegség); 346
- fekália-trágyatelep (fekál trágyatelep) – l. még telep; 141, 477
- feketekávé – l. még kávé; 347, 362, 381
- feketepiac – l. még piac; 69, 369
- feketézés; 47, 328
- felekezeti iskola – l. még iskola; 91, 268
- felhajtott jószág; 400
- felirat – l. még felterjesztés, irat; 15, 18
- feljáró – l. még kompfeljáró; 17, 401
- feljelentés – l. még jelentés; 44, 100, 144, 299, 303, 309, 317, 488
- felkelő; 436
- fellebbezés; 13, 22, 134, 315, 427, 432, 478, 514
- felszabadulás; 7, 13, 31, 90, 91, 154, 198, 289, 326, 354, 403, 419, 420, 451, 453, 500, 516
- felszerelés – l. még anyagfelszerelés, gépfelszerelés (gépi felszerelés), orvosi felszerelés; 22, 90, 91, 104, 105, 106, 107, 113, 129, 146, 154, 156, 165, 166, 187, 190, 196, 207, 208, 209, 211, 222, 229, 251, 256, 262, 268, 276, 365, 370, 378, 379, 405, 419, 420, 423, 424, 431, 432, 439, 458, 462, 464, 465, 466, 476, 483, 490, 507, 525, 528
- felszerelési hiány – l. még hiány; 138, 202, 205, 206, 371, 400, 411, 423
- felszerelési tárgy – l. még tárgy; 109, 232, 383, 411
- felszerkezet – l. még kútfelszerkezet; 187, 193, 468, 469, 507
- Felten Budapesti Kábelgyár (Felten kábelgyár) – l. még gyár; 153, 384
- felterjesztés – l. még felirat; 6, 11, 12, 15, 17, 18, 22, 23, 54, 63, 235, 240, 242, 246, 256, 265, 277, 283, 293, 294, 378, 564, 566, 570, 571
- feltöltés – l. még padlásfeltöltés; 149, 186, 307, 403, 468, 539
- felújítás (felújítási munka) – l. még gépi felújítás, munka; 161, 162, 471, 472, 509
- felügyelet – l. még egészségügyi felügyelet; 24, 25, 120, 201, 213, 274, 362, 502, 569
- felügyeleti hatóság – l. még hatóság; 565
- felügyeleti jog – l. még jog; 24, 54, 307, 315, 326, 332, 577
- felügyeleti osztály (NM) – l. még osztály; 125, 127, 290, 502
- felügyeleti vizsgálat – l. még vizsgálat; 566, 577
- felügyelőnő – l. még nő; 201, 213, 362, 502
- felülvizsgálat – l. még revízió, vizsgálat; 45, 73, 125, 129, 143, 154, 170, 212, 215, 229, 290, 320, 322, 400, 466, 477, 505, 532

- felvételi terv – l. még terv; 181, 433
 felvételi vizsga; 81, 437
 felvilágosító előadás – l. még előadás; 48, 530
 felvonulás – l. még csónakfelvonulás, fáklyás felvonulás; 40, 222
 fenntartási anyag – l. még anyag; 155, 184, 232, 404, 415, 439, 440, 448, 505, 524
 fenntartási kavics – l. még kavics; 505, 523
 fenyőfa – l. még fa; 180, 416
 Ferences zárda – l. még zárda; 410
 fertőtlenítógép; 103, 365
 fertőtlenítőintézet – l. még intézet; 104, 105, 109, 110, 113, 116, 176, 180, 181, 188, 234, 237, 241, 365, 370, 409, 417, 421, 434, 454, 470
 fertőtlenítőmunka (fertőtlenítés) – l. még munka; 104, 116, 130, 365, 454, 521
 fertőző beteg – l. még beteg; 104, 365
 fertőző betegség (fertőző megbetegedés) – l. még betegség; 103, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 122, 124, 125, 129, 131, 224, 228, 231, 237, 241, 244, 247, 253, 257, 262, 267, 273, 274, 279, 284, 285, 289, 303, 312, 322, 329, 364, 365, 370, 408, 409, 430, 438, 446, 453, 454, 483, 484, 500, 520, 532
 fertőzőbeteg-szállítás – l. még szállítás; 425
 festőakadémia (festő-szabadakadémia) – l. még festő-szabadakadémia, Jelky András Iparosképző Szabadakadémia, Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (Rudnay Szabadakadémia), szabadakadémia; 188, 470, 515
 festőművész – l. még művész; 79, 80, 82, 83, 85, 87, 236, 280, 397, 408, 418, 430, 437, 446, 481, 499, 518, 519
 feszültségszabályozó (feszültségváltó) – l. még transzformátor; 162, 172, 472, 511
 feszültségváltó-állomás – l. még állomás; 162, 472
 FÉKOSZ; 45, 135, 136, 286, 320
 féléjszakás kapcsolószál – l. még kapcsolószál; 169, 171, 294, 492
 féléjszakás lámpa (lámpák) – l. még lámpa (lámpák); 492
 fényező és mázoló – l. még iparos; 556
 fénykép; 198, 538
 fényképész – l. még iparos; 544, 555
 férfiszabó – l. még iparos; 540, 541, 544, 546, 553, 556, 561
 fészer – l. még kocsiszín, 194, 509
 fiatalokú dolgozó – l. még dolgozó; 127, 502
 finomliszt – l. még liszt; 93, 94, 96, 363, 382
 finomlisztellátás – l. még ellátás; 96, 228
 finomlisztkészlet – l. még készlet; 372
 fillér – l. még pénz; 66, 77, 83, 108, 207, 208, 248, 334, 342, 343, 406, 423, 438, 442, 513
 filoxéra; 20
 fiókállomás – l. még állomás; 114, 247
 fiúiskola – l. még iskola; 89, 90, 91, 183, 189, 191, 194, 196, 198, 233, 268, 401, 417, 442, 471, 490, 509, 525, 538
 fizetés – l. még készpénzfizetés, ráfizetés, személyzeti fizetés, tisztviselői fizetés; 18, 40, 41, 65, 100, 138, 227, 230, 231, 234, 343, 407, 488
 fizetési fokozat – l. még fizetési osztály; 167, 276
 fizetési meghagyás; 72, 73, 74, 413, 477, 478, 494
 fizetési osztály – l. még osztály; 25, 26, 157, 239, 412
 fizetésjavítás (fizetésemelés) – l. még javítás; 69, 369
 fizikai munkás – l. még munkás; 159, 245, 250
 FM – l. még Földmívelésügyi Minisztérium; 136, 345
 fodrász – l. még iparos; 541, 542, 545, 546, 550, 551, 553, 561
 fodrászüzlet – l. még üzlet; 544
 fogadalomtételi ünnepély – l. még ünnep (ünnepély, ünnepség); 47, 515

- foglalmazási szak; 53, 249
- fogalmazó – l. még ideiglenes fogalmazó; 55, 58, 59, 308, 547
- fogalmazói kar; 59
- fogat (fogatos kocsi) – l. még kocsi; 94, 106, 111, 138, 142, 144, 286, 305, 316, 372, 383, 400; 421
- fogathiány – l. még hiány; 136, 358
- fogatos közmunka – l. még munka; 137, 359
- fogatszántás – l. még szántás; 146, 297, 299, 305, 316, 318, 323, 330
- fogatszükséglet – l. még szükséglet; 358
- fogászati anyag – l. még anyag; 110, 421
- fogházór; 514
- fogkezelés – l. még kezelés; 126, 501, 533
- foglalkozási ág; 149, 223, 387, 514
- foglalkozási csoport – l. még csoport; 117, 456
- foglalkoztatás (foglalkoztatottság); 149, 173, 201, 370, 434, 526
- fogműves (fogtechnikus) – l. még iparos; 546, 549
- fogyasztás – l. még áramfogyasztás, gázfogyasztás, magánfogyasztás; 164, 475, 512
- fogyasztási adó – l. még adó; 76, 225, 229, 289, 293
- fogyasztási adóbevétel – l. még bevétel; 75, 77, 494, 513
- fogyasztási adóhivatal – l. még hivatal; 76, 289, 293, 443
- fogyasztó – l. még áramfogyasztó, erőátviteli fogyasztó, gázfogyasztó, kalocsai fogyasztó, magánfogyasztó, motorikus fogyasztó, nagyfogyasztó, világítási fogyasztó, villanyfogyasztó; 8, 102, 156, 158, 160, 162, 164, 165, 166, 168, 170, 172, 173, 239, 269, 282, 405, 412, 450, 473, 475, 476, 494, 504, 512, 513
- fogyasztóberendezés – l. még berendezés; 405
- fogyasztóközönség – l. még közönség; 173, 504, 526
- fogyasztótoborzás, 476
- foltozás (befoltozás, kifoltozás) – l. még lyukfoltozás, munka; 177, 179, 180, 191, 195, 232, 401, 415, 433, 488, 505, 524
- Folyammérnöki Hivatal – l. még hivatal; 65, 150, 191, 325, 343, 491
- folyamodvány – l. még kérvény; 6, 15
- folyosó – l. még csőfolyosó; 176, 234
- folyóirat-terjesztés; 551
- folyóméter (fm) – l. még méter; 163, 170, 189, 191, 192, 195, 196, 293, 465, 474, 488, 489, 493, 506, 524, 536
- fonáláru-kereskedés – l. még kereskedés; 544
- forgalom – l. még betegforgalom, dunai átkelő forgalom (dunai átkelési forgalom), idegenforgalom, járműforgalom, kocsiforgalom, közúti forgalom, légi forgalom, pénzügyi forgalom, teherforgalom, tragacsforgalom, ügyforgalom; 26, 63, 64, 65, 70, 100, 117, 179, 182, 295, 329, 341, 342, 378, 396, 409, 416, 440, 487
- forint (Ft) – l. még pénz; 22, 32, 44, 48, 53, 71, 73, 74, 76, 77, 78, 80, 87, 90, 98, 100, 101, 102, 108, 109, 110, 114, 118, 121, 124, 128, 145, 146, 149, 155, 160, 165, 167, 170, 172, 173, 177, 178, 182, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 196, 197, 198, 204, 205, 206, 207, 209, 211, 232, 247, 250, 251, 276, 279, 287, 302, 306, 307, 308, 309, 316, 317, 324, 334, 335, 396, 398, 401, 402, 404, 406, 416, 418, 420, 421, 423, 424, 428, 439, 443, 446, 450, 451, 456, 459, 460, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 475, 478, 483, 486, 487, 489, 499, 503, 504, 506, 507, 509, 512, 513, 516, 523, 525, 526, 529, 539
- forinthiány – l. még hiány; 400
- forintmérleg; 158, 435
- forradalom – l. még francia forradalom, októberi forradalom; 29, 83, 163, 356
- forrasztóanyag – l. még anyag; 465

- forrasztólámpa – l. még lámpa; 463
- föld – l. még bácskai föld, földterület, kukoricaföld, magyar föld, mátéházi föld, szántóföld; 99, 102, 133, 134, 135, 137, 138, 140, 145, 146, 147, 192, 220, 221, 223, 231, 248, 254, 258, 264, 272, 280, 281, 286, 319, 321, 330, 351, 358, 367, 386, 426, 429, 432, 460, 476, 482, 486, 490, 499, 505, 507, 528
- földadó – l. még adó; 73, 75, 275, 281, 477
- földadó-előírás – l. még előírás; 75, 432
- földadókivetés – l. még kivetés; 73, 477
- földadókivetési lajstrom; 72, 413
- földalatti kábelcsatlakozás; 168, 491
- földbérlo bizottság – l. még bizottság; 135, 136, 144, 286, 292, 298
- földbérlo-szövetkezet – l. még szövetkezet; 146, 331
- földbirtok – l. még birtok; 205, 399
- földbirtokreform – l. még reform; 66, 133, 134, 343, 345, 359, 386
- földbirtokreform-eljárás – l. még eljárás; 134
- földbirtokrendező tanács – l. még tanács; 201, 363
- földgáz – l. még gáz, lipcsei földgáz, palackos gáz (palackgáz); 150, 336
- földhivatal – l. még hivatal; 135, 190, 191, 192, 432, 489, 491, 507
- földhözjuttatott; 135, 248, 576
- földigénylő – l. még igénylő; 221
- földigénylő eljárás – l. még eljárás; 134, 386
- Földművelésügyi Minisztérium – l. még FM; 136, 254, 345
- földmunka (földmunkák, földmunkálat) – l. még munka; 78, 111, 137, 149, 150, 176, 177, 178, 179, 182, 184, 186, 189, 193, 194, 228, 238, 325, 331, 335, 401, 409, 415, 422, 433, 440, 448, 467, 468, 489, 507, 523
- földmunkás – l. még munkás; 32, 45, 48, 177, 320, 401, 516
- földosztás; 133, 345
- földműves (földművelő) – l. még gazdálkodó, 136, 345, 350, 514
- földművelési kormányzat (földművelési kormányzat) – l. még kormány (kormányzat); 136, 141
- földművelésügyi miniszter (földművelésügyi miniszter) – l. még miniszter; 9, 59, 134, 135, 140, 263, 427, 433, 559
- Földművelésügyi Minisztérium (Földművelésügyi Minisztérium) – l. még minisztérium, 254
- földműves-szövetkezet (földműves-szövetkezet) – l. még szövetkezet; 142, 145, 146, 286, 324, 576
- földreform – l. még reform; 133, 134, 357, 358, 426, 476, 572
- földreformeljárás – l. még eljárás; 426
- Földrendező Tanács – l. még tanács, 134, 221, 426
- földterület – l. még terület; 73, 133, 346, 478
- földtulajdonos – l. még tulajdonos; 137, 359
- főbíró – l. még bíró; 5
- főcsatorna – l. még csatorna; 179, 416
- főcsődugulás – l. még dugulás; 164, 475
- főépület – l. még épület, 460, 462, 463
- főgazda – l. még gazda; 5
- főgépezés; 463
- főispán – l. még tisztviselő; 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 33, 39, 40, 45, 46, 49, 50, 55, 54, 76, 78, 84, 91, 101, 102, 129, 144, 146, 150, 226, 230, 231, 235, 240, 242, 245, 246, 251, 256, 260, 261, 262, 268, 272, 294, 296, 298, 301, 304, 308, 309, 310, 313, 315, 318, 320, 327, 332, 334, 335, 336, 350, 351, 355, 366, 373, 387, 396, 486, 531, 540, 542, 552, 554, 558, 560, 563, 564, 565, 566, 577, 578
- főispáni anyag – l. még anyag; 305
- főispáni hivatal – l. még hivatal; 196, 525
- főispáni intézkedés – l. még intézkedés; 44, 302, 311
- főispáni javaslat – l. még javaslat; 307
- főispáni körlevél – l. még körlevél; 45, 303, 312
- főispáni utasítás – l. még utasítás; 42, 45, 99, 320

főispáni vizsgálat – l. még vizsgálat; 566
 főjegyző – l. még helyettes főjegyző (h. főjegyző), községi főjegyző, városi főjegyző; 7, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 48, 53, 58, 235, 254, 259, 530, 531, 547, 550, 552, 554, 563, 565, 566, 567, 579
 főjegyzői hivatal – l. még hivatal; 108, 406, 566
 főjegyzői és közbiztonsági ügyosztály – l. még ügyosztály; 11, 12, 62, 226, 230, 235, 240, 242, 246, 251, 256, 260, 265, 271, 277, 283, 288, 294, 298, 300, 310, 318, 319, 327, 333, 335, 337, 567, 570, 573, 574, 579
 főjegyzői ügyosztály – l. még ügyosztály; 52, 243
 főkapitány – l. még kapitány; 13, 21
 főkönyv – l. még könyv; 73, 74, 75, 269, 275, 287, 432
 főközlekedési út – l. még út (utak); 191, 448, 469, 506
 főlevéltárnok – l. még tisztviselő; 30, 49, 53, 83, 218, 249, 445
 főmérnök – l. még tisztviselő; 176, 233, 235, 347
 főorvos – l. még gyermekgyógyász-főorvos, kórházi főorvos, tiszti főorvos; 22, 25, 108, 346, 406
 főszámvevő – l. még tisztviselő; 23, 25
 főtanácsos – l. még tanácsos (tanácsnok); 79, 336
 főtéri kút – l. még kút (kutak); 183, 441
 főtérkép – l. még térkép; 183, 441
 főtítkárs; 88, 518
 főügyész – l. még tiszti főügyész; 25
 főváros – l. még város; 83, 156, 243, 304, 313, 405, 445, 564, 568, 570, 574, 575
 Fővárosi Képtár – l. még képtár; 88, 518
 főzés – l. még kifőzés; 203, 381
 főzőkonyha – l. még konyha; 465
 főzőlétszám – l. még létszám; 458
 francia forradalom – l. még forradalom; 87, 499
 front – l. még Népfrent; 38, 43, 49, 61, 86, 143, 218, 221, 291, 297, 299, 319, 323, 482, 516
 futár; 39, 220
 futóhomok – l. még homok; 146, 330
 fuvar (fuvarozás) – l. még szemétfuvarozás (szemétfuvarozás), vasúti fuvar; 234
 fuvardíj; 175, 224, 234
 fuvarhiány – l. még hiány; 93, 94, 363
 fuvarkiadás – l. még kiadás, 138, 400
 fuvarnapszám (fuvaros napszám) – l. még napszám; 232, 233, 234
 fúrás – l. még kútfúrás; 150, 180, 181, 183, 187, 193, 195, 198, 333, 336, 434, 441, 469, 489, 524, 538
 fűrőmester – l. még mester; 198, 538
 fűrt kút (kutak) – l. még kút (kutak); 183, 193, 195, 441, 468, 508, 524
 fűzió; 45, 168, 282, 320
 Független Kisgazda, Földmunkás- és PolgáriPárt(FüggetlenKisgazdapárt) – l. még párt; 37, 41, 45, 48, 266, 320, 355, 516
 Függetlenségi Front; 43, 86, 143, 291, 297, 299, 319, 323, 482
 fültőmirigylob – l. még betegség; 521
 fürdő – l. még iskolafürdő, közfürdő, központi iskolafürdő, munkásfürdő; 116, 118, 168, 454, 456
 fürdőberendezés – l. még berendezés; 460
 fürdőépület – l. még épület; 282
 fürdő- és csónaktelep – l. még telep; 194, 508
 fürdőszoba – l. még szoba; 464
 fürdőtelep – l. még telep; 191, 490
 füstcsatorna – l. még csatorna; 462
 fűszer – l. még élelmiszer; 551
 fűszeráru-nagykereskedő – l. még kereskedő; 554
 fűszer-csemegekereskedés – l. még kereskedés; 558
 fűszerkereskedés – l. még kereskedés; 551
 fűszernagykereskedő – l. még kereskedő; 551
 fűszerpaprika; 140, 263
 fűtés – l. még fafűtés, központi fűtés, pótgázfűtés; 108, 406, 461
 fűtési terv – l. még terv; 461

fűtőberendezés – l. még berendezés; 9,
105, 121, 222, 279, 460
fűtő – l. még gázgyári fűtő; 462, 492
fűtőérték; 154, 165, 386
fűtőkazán – l. még kazán, 459

G

gabona (gabonamennyiség) – l. még ka-
lászos gabona (kalászosok), kenyér-
gabona; 73, 98, 141, 145, 254, 258,
275, 305, 372, 477
gabonaátvétel; 145, 305
gabonafejadag – l. még adag; 100, 487
gabonafelvásárlás; 146, 331
gabonafélék; 280
gabonakészlet – l. még készlet; 93, 363
gabona, mag, hüvelyes nagykereskedés –
l. még kereskedés; 541
gazda – l. még bacilusgazda, élgazda,
főgazda, kisgazda, kitüntetett gazda,
mintagazda, szőlősgazda, tehéntartó
gazda (gazdák), újgazda, városgaz-
da; 42, 75, 95, 98, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 147, 166, 169,
227, 248, 254, 263, 269, 275, 280,
286, 291, 292, 297, 299, 300, 302,
307, 309, 312, 315, 317, 319, 321, 330,
335, 337, 372, 400, 432, 433, 476, 477,
492, 528
gazdajegyző; 8, 139, 140, 254, 258, 263,
280, 576
gazdaság – l. még belső gazdaság, me-
zőgazdaság, szőlőgazdaság, városi
gazdaság (városgazdaság); 133, 137,
144, 147, 220, 221, 299, 307, 315, 346,
386, 400, 427, 528
gazdasági cselédkönyv – l. még könyv;
134, 359, 547
gazdasági épület – l. még épület; 131,
464, 465, 523
gazdasági év – l. még év; 98, 142, 272,
427, 429, 488
Gazdasági Felügyelőség; 8, 139, 254,
300
gazdasági hivatal – l. még hivatal; 138,
400
gazdasági jelentés – l. még jelentés; 227

gazdasági iskola – l. még iskola, 196,
198, 525, 538
gazdasági kapcsolat; 68, 576
gazdasági munkásigazolvány – l. még
igazolvány; 542
gazdasági összeomlás; 414, 429
gazdasági stabilizáció; 71
gazdasági tanfolyam; 141, 477
gazdasági telep – l. még telep; 194, 508
gazdasági tevékenység – l. még tevé-
kenység; 386
gazdasági ügy – l. még ügy; 5
gazdasági ügyosztály – l. még ügyosz-
tály; 23, 432, 476, 528
gazdálkodó – l. még földműves (földmí-
ves); 73, 75, 94, 100, 275, 364, 477,
487, 488,
gazdálkodás – l. még átmeneti gazdál-
kodás, belterjes gazdálkodás, belső
gazdálkodás, kertgazdálkodás, táb-
lás gazdálkodás; 19, 331, 488
gárdakapitány – l. még kapitány; 38, 219
gárdaörnagy – l. még tiszt; 49, 218
gáz – l. még földgáz, lipcei földgáz,
palackos gáz (palackgáz); 150, 153,
154, 160, 161, 164, 165, 169, 173, 195,
250, 282, 336, 386, 450, 461, 474,
476, 493, 510, 524, 526
gázalátüzelés; 164, 474
gázberendezési munka – l. még munka;
270
gázcső – l. még cső; 161, 465
gázcsőhálózat – l. még hálózat; 510
gázcsőrepedés; 510
gázcsőtisztítási munkálat – l. még mun-
ka; 165, 265
gázelosztó-hálózat (gázhálózat) – l. még
hálózat; 159, 174, 245, 250, 287, 527
gázértékesítés – l. még értékesítés; 164,
475
gáz- és villamos üzem – l. még üzem
(üzemek); 166, 270, 300, 325
gázfejlesztő kemence (kemencék) – l.
még kemence; 164, 165, 167, 170,
171, 173, 276, 474, 475, 493, 510, 526
gázfeltörés; 150, 195, 336, 524
gázfogyasztás – l. még fogyasztás; 156,
164, 172, 405, 475, 512

- gázfogyasztó – l. még fogyasztó; 165, 171, 294, 476, 512
- gázfőzeték – l. még vezeték; 171, 294
- gázfűző; 461, 465
- gázgyár – l. még gyár; 150, 152, 153, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 191, 239, 245, 250, 265, 270, 281, 282, 294, 347, 384, 385, 405, 412, 425, 426, 443, 450, 451, 474, 475, 476, 490, 493, 509, 510, 512, 526, 527, 538
- Gázgyárak Országos Szövetsége – l. még Magyar Gázgyárak Országos Szövetsége; 156, 164, 405, 474
- gázgyári berendezés – l. még berendezés; 156, 164, 405, 474
- gázgyári fűtő – l. még fűtő; 492
- gázgyári kemence – l. még kemence; 385
- gázgyári kongresszus – l. még kongresszus; 55, 326
- gázgyári munkás – l. még munkás; 173
- gázgyári munkásgárda; 526
- gázgyári munkáslakóház – l. még ház; 156, 158, 404, 412
- gázgyári raktár – l. még raktár; 162, 282
- gázgyári üzem – l. még üzem (üzemek); 194, 509, 538
- gázgyártás; 153, 154, 160, 169, 385, 450, 493, 510
- gázgyártási berendezés – l. még berendezés; 169, 493
- gázhálózat – l. még hálózat; 158, 164, 168, 239, 412, 474
- gázhálózati veszteség – l. még veszteség; 510
- gázkamra; 57
- gázkemence – l. még kemence; 154, 385
- gázközvilágítás – l. még világítás; 150, 164, 170, 239, 425, 475, 493
- gázlámpa (gázközvilágítási lámpa) – l. még lámpa; 152, 158, 164, 166, 170, 384, 475, 493
- gázmérő – l. még hitelesített gázmérő; 156, 164, 165, 167, 170, 174, 282, 405, 475, 476, 494, 510, 527
- gázömlés; 159, 160, 164, 169, 171, 175, 443, 450, 475, 493, 538
- gázzívó berendezés (gázzívó) – l. még berendezés; 173, 174, 175, 526, 538
- gázszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 153, 156, 174, 385, 405, 426, 510, 526
- gázszolgáltató; 510
- gáztermelés – l. még termelés; 494
- gáztermelési berendezés – l. még berendezés; 287
- gáztüzelés; 461, 464
- gázüzem (gázmű) – l. még üzem; 154, 156, 167, 276, 282, 287, 403, 405
- gázvezeték – l. még vezeték; 159, 443, 461, 465
- geológus; 150, 336
- Gerté-féle ház – l. még ház; 168, 282
- gesztenyekereskedés – l. még kereskedés; 544
- gépállomás – l. még állomás; 145, 309, 317
- gépfelszerelés (gépi felszerelés) – l. még felszerelés; 142, 193, 286, 508
- gépi berendezés – l. még berendezés; 173, 458, 526
- gépi felújítás – l. még felújítás; 149, 324
- gépi kötő – l. még iparos; 562
- gépjavító üzem – l. még üzem; 546
- gépjármű (gépkocsi) – l. még kocsi; 26, 94, 95, 96, 229, 372, 382, 383, 424, 533
- gépjárműfecskendő – l. még fecskendő; 383, 411, 424
- gépjármű-kereskedés – l. még kereskedés; 541
- géplakatos – l. még iparos; 562
- gimnázium – l. még iskola; 91, 268, 424
- gimnáziumi tanuló – l. még tanuló; 207
- Goldschmidt-malom (Goldschmidt-hengermalom) – l. még malom (malomok); 158, 163, 435, 473
- gombbehúzó – l. még iparos; 556
- gondozási díj; 65, 207, 208, 342, 423, 438
- gondozóintézet – l. még intézet; 119, 267
- gőzelvonó berendezés (gőzelvonó) – l. még berendezés; 128, 129, 304, 313, 327, 503
- gőzfűzőasztal – l. még asztal; 459
- gőzfűző üst (gőzüst) – l. még üst; 259

gőzkazán – l. még kazán; 154, 158, 175, 403, 435, 538
gőzkazánjavítás – l. még javítás; 171, 294
gőzturbina – l. még turbina (turbinák); 154, 159163, 403, 443, 474
gőz-turbógenerátor; 154
Grünhut-ház – l. még ház; 80, 397
gubernátor – l. még kormányzó; 49, 218
gúla – l. még fagúla; 151, 153, 154, 170, 222, 293, 385, 403, 426
gümőkór – l. még betegség; 107, 124, 132, 228, 284, 364, 378, 420, 422, 532

GY

gyakorlati tanfolyam – l. még tanfolyam; 131, 523
gyalogjárda – l. még járda (járdák); 62, 377, 449
gyapjúfonó és kártoló – l. még gyapjúfonó; 544, 546, 547, 553
gyapjúkártoló és fonó – l. még gyapjúfonó; 544, 559
gyapjú-toll-nyersbőrkereskedés – l. még kereskedés; 541
gyámfázás (gyámolítás) – l. még oszlogyámolítás; 156, 166, 269, 405
gyámoszlop – l. még oszlop; 162, 472
gyámügyi fellebbviteli küldöttség – l. még küldöttség; 14, 281
gyár – l. még bajai gázgyár, Bajai Posztó- és Takarógyár, bőrgyár, Felten kábelgyár (Felten Budapesti Kábelgyár), gázgyár, hajógyár, konzervgyár, ládagyár, Láng gépgyár, mátéházi szeszgyár (mátéháza-pusztai szeszgyár), Mechanikai Szövőgyár, mezőgazdasági szeszgyár, Pollák-féle bútorgyár, posztógyár, szeszgyár, székesfehérvári gázgyár, Székesfehérvári Légszeszgyár, Sziebert bőrgyár, szövőgyár, városi gázgyár, városi szeszgyár; 134, 148, 164, 168, 170, 385, 386, 387
gyárgondozónő – l. még nő; 118, 456

gyári és segédi munkakönyv – l. még könyv; 559, 562
gyári munkakönyv – l. még könyv; 359, 400, 542, 547, 549, 551, 554, 557
gyári munkás – l. még munkás; 173, 514
gyáripar – l. még ipar; 148, 359, 387
gyárorvos – l. még orvos; 118, 456
gyártelep – l. még telep; 135, 433
gyárvizsgálat – l. még vizsgálat; 118, 456
gyep- és virágágy – l. még ágy; 463
gyepmesteri telep – l. még telep; 141, 477
gyermek – l. még gyermekmenhelyi gyermek, iskolaköteles gyermek, iskolás gyermek, kisgyermek, menhelyi gyermek, munkásgyermek, napközi otthonos gyermek, óvodás gyermek, óvodás, paraszt- és munkásgyermek, szegény iskolás, tanköteles, úttörő (úttörőgyermek); 20, 24, 30, 92, 94, 95, 96, 103, 104, 111, 112, 120, 126, 128, 131, 132, 182, 201, 202, 204, 206, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 223, 247, 257, 267, 272, 274, 285, 302, 303, 312, 322, 362, 363, 364, 365, 372, 380, 382, 399, 411, 422, 423, 430, 440, 446, 447, 448, 466, 482, 483, 503, 504, 522, 532, 533
gyermekágyi láz – l. még betegség; 107, 228
gyermekbénulás (gyermekbénulásos eset) – l. még betegség; 116, 122, 453, 483
gyermekgyógyász (gyermekgyógyászfőorvos) – l. még orvos; 110, 237, 409
gyermekjátékszer-készítés – l. még ipar; 558
gyermekjátékszótér – l. még játszótér; 440, 468
gyermeklétszám – l. még létszám; 204, 213, 262, 272, 278, 398, 431
gyermekmenhely – l. még menhely; 65, 342
gyermekmenhelyi gyermek – l. még gyermek; 115, 257

- gyermekmentő munka – l. még munka; 209, 446
- gyermekosztály (gyermekgyógyászati osztály) – l. még osztály; 106, 108, 112, 117, 380, 406, 431, 456, 462, 523
- gyermekotthon – l. még bajszentistváni gyermekotthon, bajszentistváni napközi otthon, szentistváni gyermekotthon (szentistváni napközi gyermekotthon, szentistváni napközi otthon); 204, 206, 207, 398, 423, 424
- gyermekruhadarab – l. még darab (db); 267
- gyermekszanatórium – l. még gyermek tüdőbeteg-otthon, gyermek tüdőbeteg-szanatórium; 112, 431
- gyermektanácsadás – l. még tanácsadás; 126, 501
- gyermektartásdíj-megállapítás; 447
- gyermektartási díj; 210
- gyermek tüdőbeteg-otthon (gyermek tüdőbeteg-szanatórium) – l. még gyermekszanatórium; 117, 206, 207, 208, 423, 432, 456
- gyermekvédelem; 370, 447
- Gyermekvédő Liga – l. még Liga; 207, 208, 423, 432
- gyorssegély – l. még segély; 209, 212, 213, 262, 284, 439, 483, 503
- gyógykezelés – l. még ingyenes gyógykezelés (ingyenes orvosi kezelés); 111, 112, 116, 122, 421, 422, 454
- gyógyszerellátás – l. még ellátás; 107, 112, 211, 213, 214, 215, 431, 446, 466, 520
- gyógyszer- és kötszerhiány – l. még hiány; 346
- gyógyszerész; 514
- gyógyszerhiány – l. még hiány; 107, 378
- gyógyszerszámla; 125, 129, 290, 322
- gyógyszerrendelés – l. még rendelés; 130, 521
- gyógyszertár; 17, 20, 117
- gyümölcs – l. még szőlő; 101, 306, 314, 362, 381, 576
- gyümölcs-, baromfi-, zöldségkereskedő – l. még kereskedő; 559
- gyümölcs-, bor-, sörkereskedés – l. még kereskedés; 544
- gyümölcsfa – l. még növény; 139, 148, 207, 254, 258, 424, 535
- gyümölcsfajta (gyümölcsfajták); 140, 263
- gyümölcsíz; 213, 503
- gyümölcsös; 207, 254, 258, 424
- gyümölcs, tejtermék-kereskedő – l. még kereskedő; 547
- gyümölcs-tojás-baromfikereskedő – l. még kereskedő; 562
- gyümölcs, zöldség, baromfi-nagykereskedő – l. még kereskedő; 546, 551
- gyümölcs, zöldségkereskedés – l. még kereskedés; 540, 547, 551
- gyűjtemény – l. még múzeumi gyűjtemény, Telcs-gyűjtemény;
- gyűjteményes kiállítás – l. még kiállítás; 9, 16, 21, 22, 24, 27, 35, 42, 85, 87, 280, 479, 482, 497, 499, 529, 540
- gyűjtés – l. még adatgyűjtés, anyaggyűjtés, begyűjtés, nyersbőrbegyűjtés, piaci gyűjtés; 34, 344, 353
- gyűjtőcsatorna – l. még csatorna; 190, 489
- gyűjtőhölgy; 202, 381
- gyűlés – l. még alakuló gyűlés, demokráciaellenes gyűlés, kisgyűlés, nagygyűlés, nemzetgyűlés, népgyűlés, országgyűlés, röpgyűlés; 6, 7, 43, 305

H

- hadbavonult; 199, 205, 207, 209, 247, 360, 399, 410, 424, 439
- hadiárva; 65, 199, 205, 209, 211, 212, 253, 342, 360, 410, 439, 466
- hadiárva-járadék – l. még járadék; 204, 224
- hadifogoly (hadifoglyok); 44, 209, 212, 262, 295, 302, 439, 466, 575
- hadifogoly-elbocsátás – l. még elbocsátás; 203, 381
- hadifogoly-emlékmű (hadifoglyok sír-emlékműve) – l. még emlékmű; 198, 538

- hadifogoly-szolgálat (Magyar Vöröskereszt) – l. még szolgálat; 203, 205, 210, 247, 253, 381, 382, 399
- hadifogság; 200, 361
- hadigondozás – l. még gondozás; 13, 575
- hadigondozási előadó – l. még előadó; 199, 360
- hadigondozási nyilvántartás – l. még nyilvántartás; 214, 520
- hadigondozási pénzellátás – l. még ellátás; 205, 399
- hadigondozási ügyintézés; 214, 520
- hadigondozott – l. még gondozott; 199, 205, 208, 209, 211, 213, 215, 229, 242, 244, 247, 253, 257, 262, 267, 273, 360, 410, 432, 439, 446, 483, 520, 532
- hadigondozott családtag – l. még családtag; 199, 209, 215, 360, 439, 532
- hadigondozó bizottság – l. még bizottság; 199, 360
- hadikórház – l. még kórház; 66, 93, 341, 343, 344
- hadisegély – l. még segély; 65, 199, 205, 207, 209, 214, 224, 229, 244, 247, 273, 278, 284, 342, 343, 360, 399, 424, 439, 446, 520
- hadisegélyes – l. még hadisegélyezett; 242
- hadisegélyezett – l. még hadisegélyes; 208, 212, 213, 267, 289, 432, 466, 483, 503
- hadisegélyezés – l. még segélyezés; 204
- hadirokkant; 65, 199, 204, 205, 207, 209, 211, 212, 215, 224, 253, 342, 360, 399, 410, 424, 439, 466, 532
- hadiozvegy – l. még özvegy; 65, 199, 205, 207, 209, 211, 212, 215, 224, 253, 342, 360, 399, 410, 424, 439, 466, 532
- hadizsákmány; 340
- hadművelet; 60, 68, 137, 220, 344, 368, 386, 426
- hadműveleti terület – l. még terület; 62, 377, 415
- hadsereg – l. még orosz hadsereg (orosz haderő, orosz katonaság), szovjet hadsereg, Vörös Hadsereg; 339
- hadügyminiszter – l. még miniszter; 499
- hagyaték – l. még Mészáros Lázár-hagyaték; 85, 243, 280, 445, 481, 499
- hagyatéki kiállítás – l. még kiállítás; 86, 285
- hajdú – l. még altiszt; 19
- hajfonatkereskedés – l. még kereskedés; 546
- hajó – l. még dereglye (dereglyék), dunai hajó, uszály; 193, 507
- hajóállomás – l. még állomás; 168, 491
- hajógyár – l. még gyár; 149, 324
- hajóhegesztés; 473
- hajóhiány – l. még hiány; 62, 378
- hajójárat; 191, 490
- hajóroncs – l. még roncs; 62, 378, 506
- hajós – l. még külföldi hajós; 115, 453, 514
- hajótérhiány – l. még hiány; 387
- Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet (Baja) – l. még szövetkezet; 63, 178, 378, 410
- hajtási igazolvány (hajtási jogosítvány) – l. még igazolvány; 559, 562
- haláleset; 224, 364
- haláleset-felvételi jegyzőkönyv; 210, 447
- halálok; 364, 502
- halálozás – l. még csecsemőhalandóság (csecsemőhalálozás, csecsemő elhalálozás), összhalálozás; 116, 122, 123, 273, 359, 364, 370, 399, 454, 484, 485
- halálozási arányszám – l. még arányszám; 103, 359, 364
- halászati törvény – l. még törvény; 23
- halászcarnok (halcsarnok); 193, 508, 537
- halfogyasztási adó – l. még adó; 229
- halhúspiac – l. még piac; 536
- halkereskedés – l. még kereskedés; 551
- hallgató; 127, 128, 304, 313, 502
- halotti anyakönyvezés; 360
- halotti anyakönyvi kivonat; 360
- halpiac – l. még piac; 165, 166, 170, 197, 270, 475, 493, 537
- hamisítás; 118, 457
- hanglemezt; 85, 86, 274, 482
- hangos híradó; 329

hangszóró; 46, 304, 313, 323, 329
hangverseny – l. még verseny; 85, 86, 274, 482
harisnyakötő – l. még iparos; 561
hasi hagymáz – l. még betegség; 284, 364
hastífusz (hastypus) – l. még betegség; 103, 106, 115, 122, 224, 257, 378, 420, 453, 483, 484
hastífuszjárvány – l. még járvány; 110, 346, 421
használati engedély – l. még engedély; 234, 401
használt bútor – l. még bútor (bútorzat); 464
haszonállat – l. még állat; 145, 305, 314
haszonbér – l. még bér; 66, 133, 134, 135, 343, 427
haszonbérlet – l. még előhaszonbérlet, kishaszonbérlet; 426
haszonbérleti jogügylet; 135, 286
haszonbérleti terület – l. még terület; 136, 286
haszonbérelő – l. még bérlő; 144, 292, 298
határbejárás – l. még határszemle; 140, 269
határozat – l. még elkobzó határozat, közgyűlési határozat (közgyűlési véghatározat); 6, 13, 16, 21, 24, 31, 102, 134, 135, 173, 193, 300, 366, 373, 407, 413, 426, 429, 432, 433, 435, 437, 444, 451, 479, 497, 504, 508, 515, 526, 529, 543, 545, 548, 550, 552, 554, 558, 560, 563, 573
határszemle – l. még határbejárás; 141
hatáskör; 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 24, 25, 40, 50, 101, 199, 231, 360, 572
hatóság – l. még egyéni hatóság, elsőfokú hatóság, fegyelmi hatóság, felügyeleti hatóság, főhatóság, iparhatóság, katonai hatóság, kormányhatóság, közegészségügyi hatóság, másodfokú hatóság, orosz katonai hatóság, önkormányzati hatóság, rendészeti hatóság, rendőrhatalóság, szovjet hatóság, tanügyi hatóság, társtörvényhatóság, törvényhatóság, városi hatóság, városi törvényhatóság; 13, 25, 30, 34, 57, 78, 90, 91, 92, 107, 268, 278, 335, 338, 350, 418, 419, 483, 518, 568
hatósági eljárás – l. még eljárás; 297
hatósági orvos – l. még orvos; 107, 118, 119, 123, 127, 132, 263, 267, 279, 365, 379, 457, 485, 502
hatósági orvosi értekezlet – l. még értekezlet; 131, 522
hatósági orvosi kar; 119, 125, 255, 290, 458, 532
hatósági orvosi szolgálat – l. még szolgálat; 119, 127, 458, 502
hatósági vágás; 94, 364
hatsarkos téglá – l. még téglá; 190, 489
havidíjas szakmunkás – l. még munkás; 157, 239, 412
hazai szén (szenek) – l. még szén; 154, 171, 385, 510
háború (háborús esemény, háborús behatás, háborús pusztítás); 29, 43, 53, 68, 85, 90, 91, 104, 106, 112, 136, 138, 150, 154, 156, 159, 161, 177, 206, 249, 272, 279, 289, 337, 338, 350, 352, 365, 367, 368, 375, 378, 385, 400, 401, 403, 405, 413, 414, 419, 420, 422, 424, 425, 428, 429, 431, 443, 451, 452, 453, 458, 461, 462, 463, 465, 471, 480, 500, 511, 523, 529
háborús kár – l. még kár; 60, 189, 191, 369, 370, 411, 460, 465, 471, 491
háborús üvegkár – l. még kár; 462
hálózat – l. még árokhálózat, bajai elosztóhálózat (bajai hálózat), bajai szekunder hálózat, elektromos hálózat, elosztóhálózat, gázcsőhálózat, gázelosztó-hálózat (gázhálózat), ideiglenes hálózat, kalocsai hálózat, közlekedési hálózat, közúti útvonalhálózat, közvilágítási hálózat, Manesmann csőhálózat, nyomócsőhálózat, posztógyári hálózat, szekunder hálózat, szentistváni hálózat, szentjánosi hálózat, törvényhatósági úthálózat, útvonal (útvonalhálózat, úthálózat), városi elosztóhálózat (városi hálózat), városi úthálózat, vezeték-

- hálózat, vidéki hálózat, villamos elosztóhálózat (villamos hálózat), vízgyűjtő árokhálózat, vízvezeték-hálózat; 160, 163, 164, 170, 176, 233, 403, 443, 450, 474, 494, 506, 511, 526, 539
- hálózatbővítés – l. még bővítés; 160, 161, 163, 165, 166, 170, 259, 264, 269, 293, 450, 474
- hálózatdugulás – l. még dugulás; 160, 450
- hálózatépítési munka (munkák, hálózatépítés) – l. még munka; 171, 293
- hálózati fővezeték – l. még vezeték; 164, 475
- hálózati veszteség – l. még veszteség; 164, 168, 282, 474, 510
- hálózatkutató; 169, 493
- hálózatmegerősítés; 471, 473, 474
- hálózatömlés (hálózati gázömlés); 294, 538
- hámlási szak (hámlási szakasz); 126, 128, 303, 312, 500
- hároméves részletterv – l. még terv; 159
- hároméves terv (3 éves terv) – l. még terv; 12, 41, 42, 52, 63, 77, 114, 116, 118, 124, 142, 158, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 184, 185, 189, 210, 241, 245, 247, 250, 251, 255, 256, 258, 259, 260, 262, 264, 265, 270, 276, 282, 309, 316, 326, 327, 333, 334, 429, 430, 434, 435, 442, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 466, 467, 471, 474, 475, 478, 480, 483, 486, 488, 491, 492, 495, 496, 503, 509, 513, 523, 530, 578, 579
- hároméves tervhitelezés – l. még hitel (hitelösszeg); 458
- háromfázisú vezeték – l. még vezeték; 167, 281
- hátralék – l. még könyvelési hátralék, munkahátralék; 56, 74, 77, 174, 332, 478, 513, 527, 542, 577
- ház – l. még bérház, Dalmann-féle ház, gázgyári munkáslakóház, Gerté-féle ház, Grünhut-ház, kazánház, lakóház, MABI-ház, magánház, MNDSZ székház, megyeháza, munkáslakóház, művelődésház, NOSTRA (NOSTRA-tárház), növényház, OTI-székház, Roosz-féle ház, sorház, szakszervezeti székház, szeretetház, székház, szivattyúház, szülőház, telepes ház, transzformátorház, üvegház, vaskúti vámház, vámház, vármegyei székház (vármegyei háza), vármegyei háza (vármegyei háza), városi bérház, városi szeretetház, városi székház, városi vámház; 183, 294, 441, 471, 491
- házadó – l. még adó; 71, 72, 73, 74, 75, 77, 275, 281, 334, 402, 413, 432, 478, 513
- házadókivetés – l. még kivetés; 74, 413
- házasság (házassági életközösség); 210, 224, 448
- házassági jog – l. még jog; 24
- házasságkötés; 24, 104, 359, 360, 365, 399, 502
- házasságkötési arányszám – l. még arányszám; 400
- házépítés (házépítkezés) – l. még építés; 189, 576
- házhely; 477
- házhelykiosztás (házhelyosztás); 56, 141, 190, 192, 332, 477, 489, 507
- házhelykiosztási akció; 495
- házhelyosztási terv – l. még terv; 196, 525
- házi cselédkönyv – l. még könyv; 542, 547
- házi kezelés – l. még kezelés; 143, 505
- házi munkaverseny – l. még verseny; 74, 478
- házimunkás – l. még munkás; 200, 362
- házipénztár – l. még pénztár; 18
- háztartás – l. még államháztartás, magánháztartás, városi háztartás; 12, 73, 77, 250, 308, 315, 326, 333, 357, 512, 571, 577
- háztartási alap; 73, 155, 160, 250, 259, 264, 404, 450, 511, 512, 577
- háztartási alkalmazotti könyv – l. még könyv; 544, 551, 554, 557, 559, 562

- háztartási áram – l. még áram; 161, 451
háztartási bevétel – l. még bevétel; 76, 289, 293
háztartási deficit – l. még deficit; 67, 357
háztartási és közúti költségvetés – l. még költségvetés; 73, 432
háztartási költségvetés – l. még költségvetés; 74, 76, 269, 289, 293
háztartási üveg, porcelán, díszműáru-nagykereskedő – l. még kereskedő; 546
háztulajdonos – l. még tulajdonos; 70
hegesztőkészülék; 463
hektoliter (hl); 66, 77, 334, 343, 347, 513
hely – l. még férőhely, kikötőhely, munkahely, óvóhely, székhely, szűnyogtenyészhely, telephely, tenyészhely, vízi tenyészhely, vízvételi hely; 34, 35, 91, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 118, 119, 121, 152, 185, 201, 274, 339, 348, 363, 375, 378, 380, 420, 421, 431, 449, 454, 463, 519
helyettes bíró – l. még bíró; 5
helyettes főjegyző (h. főjegyző) – l. még főjegyző; 33
helyettes polgármester – l. még polgármester-helyettes; 7
helyhiány – l. még hiány; 131, 522
helyi gyáripar – l. még ipar; 148, 387
helyi hírlap; 143, 319, 505
helyi ipar – l. még ipar; 148, 149
helyi iparos – l. még iparos; 190, 194
helyi sajtó – l. még sajtó; 246, 252, 257, 261, 266, 271, 278, 283, 575
helyi szervezet – l. még szervezet; 30, 43, 143, 203, 291, 297, 299, 319, 323
helyiség – l. még kultúrhelyiség, mellék-helyiség, párthelyiség, sötétkamra, sterilizáló, üzemi helyiség, vágóhe-lyiség; 66, 129, 194, 273, 322, 344, 438, 456, 461, 508
helyi vállalkozó – l. még vállalkozó; 190
helyi versenybizottság – l. még bizottság; 140, 258
helypénz (helypénzdíj) – l. még pénz; 225, 229, 443
helyreállítási munka (munkák, helyreál-lítás) – l. még munka; 9, 37, 53, 62, 63, 64, 89, 90, 105, 106, 107, 108, 111, 112, 115, 116, 117, 118, 121, 152, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 188, 189, 190, 193, 196, 197, 198, 207, 228, 233, 241, 249, 251, 259, 270, 274, 355, 378, 380, 401, 402, 415, 416, 417, 421, 426, 431, 434, 441, 442, 443, 449, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 465, 467, 468, 469, 470, 471, 489, 490, 496, 507, 508, 509, 511, 523, 525; 537, 538
helyszíni szemle – l. még köztisztasági helyszíni szemle; 224, 234, 299, 365
helyszíni vizsgálat – l. még vizsgálat; 195, 524, 564
hengerlés (hengerezés); 179, 185, 196, 415, 467, 536
hengerlési kavics – l. még kavics; 523
hengermalom – l. még malom (malmok); 163, 473
hentes (hentes és mészáros) – l. még iparos; 102, 324, 331, 504, 542, 544, 546, 547, 549, 550, 561
hercegprimás; 45, 303, 312
heti bérjegyzék; 234
hetipiac – l. még piac; 304, 313
hiány – l. még anyaghiány, ágyneműhi-ány, áruhiány, bőrhoány, cipőhiány, építőanyag-hiány, fedezethiány, fel-szerelési hiány, fogathiány, forinthei-ány, fuvarhiány, gyógyszer- és köt-szerhiány, gyógyszerhiány, hajóhi-ány, hajóterhiány, helyhiány, hitelfe-dezeti hiány, hitelhiány, igaerőhiány, készáruhiány, készlethiány, kész-pénzhiány, költségvetési hiány, köt-szer- és gyógyszerhiány, létszámhi-ány, munkaerőhiány, munkáshiány, napszámoshiány, nyersanyaghiány, nyersanyag- és készáruhiány, pénz-és hitelhiány, pénzhiány, sóhiány, személyzethiány, szénhiány, takar-mányhiány, töltéshiány, traktorhiány, traktorüzemanyag-hiány, üveghiány, üzemanyaghiány, vetőmaghiány; 65, 66, 71, 87, 108, 109, 131, 160, 190, 193, 223, 232, 237, 249, 259, 406, 408, 457, 461, 499, 508, 522

- hideg étel – l. még étel; 199, 347
- higiénikus szakcsoport – l. még csoport; 124, 285
- himlő – l. még betegség; 103, 119, 126, 130, 262, 365, 501, 521
- hinta; 182, 440, 468, 537
- hintó – l. még kocsi; 146, 528
- hirdetési díj; 443
- hirdetővállalat – l. még vállalat; 46, 304, 313, 323, 329, 514
- hittanár – l. még tanár; 47, 328
- hitel (hitelösszeg) – l. még beruházási hitel, hároméves tervhitel, szántási hitel, tervhitel; 113, 143, 157, 193, 406, 431, 505
- hitelesítés – l. még mérőhitelesítés; 27, 76, 167, 282
- hitelesített gázmérő – l. még gázmérő; 164
- hitelfedezet – l. még fedezet; 417
- hitelfedezeti hiány – l. még hiány; 180
- hitelhiány – l. még hiány; 177, 401
- hitelkeret – l. még költségvetési hitelkeret; 67, 196, 214, 356, 520, 525
- hivatal – l. még adóhivatal, Anyag- és Árhivatal, anyaghivatal, anyakönyvi hivatal, államépítészeti hivatal, állami adóhivatal, Bajai Postahivatal, birtoknyilvántartó hivatal, Cs. Kir. Kormánybiztosi Hivatal, fogyasztási adóhivatal, folyammérnöki hivatal, földhivatal, főispáni hivatal, főjegyzői hivatal, gazdasági hivatal, javadalmi hivatal, közellátási hivatal, közhivatal, közmunkahivatal, Központi Illetményhivatal, községi hivatal, lakáshivatal, mérnöki hivatal, műszaki hivatal, Országos Földhivatal, Országos Hadigondozó Hivatal, Országos Tervhivatal, Országos Vízgazdálkodási Hivatal, orvosi hivatal, OVH, polgármesteri hivatal, szegénygondozó hivatal, Tervhivatal, tisztii főorvosi hivatal, tisztiorvosi hivatal, városi adóhivatal, városi közmunkahivatal, városi orvosi hivatal; 27, 38, 72, 76, 79, 176, 195, 196, 234, 428, 528
- hivatali altiszt – l. még altiszt (altiszti segéderő); 53, 249
- hivatali bútor – l. még bútor; 525
- hivatali eskü – l. még eskü; 30
- hivatali munka – l. még munka; 57, 518
- hivatali sikkasztás; 54, 275
- hivatalvizsgálat – l. még vizsgálat; 315, 542
- híd – l. még bajai híd, betonhíd, Csatorna híd, Duna-híd (dunai híd), dunai uszályhíd, közúti híd, orosz katonai pontonhíd, orosz uszályhíd, pontonhíd, szükséghíd, uszályhíd, uszályponton, vasúti híd, vasúti pontonhíd, Vörös híd; 60, 61, 63, 192, 221, 354, 507, 539
- hídmérleg; 464
- hídpillér – l. még pillér; 153, 384
- hídpillércsonk; 384
- hídrész – l. még pilótázott hídrész; 151, 425
- hídroncs – l. még roncs, vasroncs; 62, 163, 192, 378, 473
- hír – l. még álhír, közérdekű hír, rémhír, területi hírek; 141, 275
- hírközlés; 46, 304, 313, 323
- hold – l. még katasztrális hold (kat. hold); 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 193, 207, 220, 221, 223, 286, 299, 305, 316, 319, 323, 330, 331, 346, 386, 426, 432, 476, 505, 507, 528, 534, 535
- holttanyilvánítási ügy – l. még ügy; 210, 447
- homlokzat (homlokzatképzés); 163, 181, 188, 434, 459, 470, 474, 498
- homok – l. még futóhomok; 180, 233, 433, 460, 539
- homokjátsszóláda; 489
- homokjátsszótér (homokozó) – l. még gyermekjátsszótér, játszótér; 190, 440
- homokolás; 177, 401, 409, 439
- honfitárs – l. még polgártárs; 57, 517
- honvéd – l. még kiszolgált honvéd; 16, 57, 517
- honvédelmi miniszter – l. még miniszter; 203, 360, 381

- Honvédelmi Minisztérium – l. még minisztérium; 203, 382
- honvédkincstár – l. még kincstár; 439
- honvédség; 65, 200, 343, 362
- hordár (hordári tevékenység); 549, 562
- horgoló – l. még iparos; 562
- hozzájárulás – l. még városi hozzájárulás; 8, 58, 65, 75, 117, 155, 160, 170, 172, 178, 179, 238, 281, 336, 342, 404, 409, 450, 455, 494, 511, 512, 526, 531
- hőekézés (hóeltakarítás); 177, 409
- hőlégekamra; 110, 421
- hullaszállító kocsi – l. még kocsi; 138, 400
- hús – l. még sertéshús; 92, 102, 204, 212, 340, 352, 399, 483, 504, 535
- húsárus – l. még kereskedő; 191, 490
- húsellátás – l. még ellátás; 92, 103, 340
- húsfogyasztási adó – l. még adó; 10, 66, 225, 229, 343
- húsfogyasztási adópótlék – l. még adópótlék; 443
- húsiparos – l. még iparos; 100, 487
- húsvizsgálati díj; 225, 229
- hűsítő italkereskedés – l. még kereskedés; 544
- hűsítő italkereskedő – l. még kereskedő; 553
- hűtőberendezés (hűtő) – l. még berendezés; 124, 128, 458, 486, 503
- I**
- idegenforgalom – l. még forgalom; 576
- ideiglenes előkészítő bizottság – l. még bizottság; 80, 418
- ideiglenes fogalmazó – l. még fogalmazó; 55, 308
- ideiglenes hálózat – l. még hálózat; 169, 491, 492
- Ideiglenes Nemzeti Kormány (Debrecen) – l. még kormány (kormányzat); 38, 39, 220, 355, 444
- időszaki jelentés – l. még jelentés; 220, 222, 226, 230, 232, 235, 238, 240, 241, 243, 246, 252, 256, 261, 266, 271, 277, 283, 288, 300, 444, 451, 515, 543, 545, 548, 550, 560
- időszaki lap; 23, 41, 266
- ifjúság – l. még tanulóifjúság; 43, 47, 83, 87, 244, 286, 289, 424, 445, 499, 516
- ifjúsági rendezvény; 84, 252
- iga (igaerő); 136, 145, 309, 317, 345, 576
- igaerőhiány – l. még hiány; 135, 248, 264
- igaerő-szükséglet – l. még szükséglet; 138, 400
- igazgatás – l. még adóigazgatás (adóügyi igazgatás), állami közigazgatás, általános igazgatás (általános közigazgatás), egészségügyi igazgatás, közellátásügyi igazgatás, közigazgatás (kig.), magyar közigazgatás, műszaki igazgatás, népjóléti igazgatás, pénzügyi igazgatás (pénzügyi közigazgatás), szegényügyi és népjóléti igazgatás, szegényügyi igazgatás, szociális igazgatás, városi adóigazgatás, városi közigazgatás (városi igazgatás, városigazgatás); 8, 201, 249, 254, 264, 269, 275, 281, 287, 293, 307, 315, 325, 332, 362, 564, 569, 576, 577
- igazgató – l. még pénzügyigazgató, tanterületi főigazgató; 88, 91, 92, 128, 155, 285, 303, 312, 346, 347, 404, 518
- igazgatói állás – l. még állás; 268
- igazgatóság – l. még építésügyi igazgatóság, közmunkaügyi főigazgatóság, pénzügyigazgatóság; 14, 427, 451,
- Igazolóbizottság – l. még bizottság; 48, 516
- igazoló választmány; 6
- igazolvány – l. még bérkocsihajtási igazolvány, gazdasági munkásigazolvány, hajtási igazolvány (hajtás jogosítvány), iparigazolvány, munkásigazolvány, sertésvágási igazolvány; 234
- igásállat – l. még állat; 226, 229
- igáskocsi – l. még kocsi; 146, 148, 528, 535
- igásló – l. még ló; 138, 400

- igásmunkás – l. még munkás; 229
- igénylő – l. még földigénylő; 95, 133, 135, 223, 286, 317, 346
- ikerablak – l. még ablak; 461
- illegális kereskedelem – l. még kereskedelem (kereskedelmi tevékenység); 69
- illeték – l. még italmérési illeték, szeszital-forgalmi illeték, vagyonát ruházási illeték; 66, 225, 343, 442
- illetmény; 19, 42, 58, 65, 342, 343, 480, 531,
- illetményadó – l. még adó; 74, 75, 77, 225, 229, 334, 402, 442, 478, 494, 513
- illetményszabályzat – l. még üzemi illetményszabályzat; 159, 160, 245, 250
- illetménytöbblet-adó – l. még adó; 71, 74, 402, 442, 478
- ingatlan – l. még mezőgazdasági ingatlan, romingatlan; 133, 134, 135, 234, 346, 386, 432
- ingatlanközvetítő; 555, 559
- ingyenebéd – l. még ebéd, étkezés; 203, 503
- ingyenes ellátás – l. még ellátás; 209, 446
- ingyenes gyógykezelés (ingyenes orvosi kezelés) – l. még gyógykezelés; 112, 207, 215, 430, 532
- ingyenes gyógyszer; 120, 207, 273, 424
- infláció; 69, 368
- influenza (influenzás eset) – l. még betegség; 130, 521
- influenza megbetegedés – l. még megbetegedés; 521
- influenzajárvány – l. még járvány; 532
- internátusi elhelyezés; 82, 437
- internátusi konyha – l. még konyha; 115, 253
- intervenció; 65, 342
- intézkedés – l. még adóintézkedés, főispáni intézkedés, kormányintézkedés, közigazgatási intézkedés, övintézkedés (övintézkedés), polgármesteri intézkedés, preventív intézkedés; 6, 8, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 41, 51, 59, 65, 78, 97, 102, 110, 119, 130, 160, 190, 225, 236, 246, 248, 252, 254, 266, 267, 277, 283, 288, 295, 304, 317, 322, 329, 335, 397, 408, 417, 421, 450, 489, 497, 504, 539, 540, 544, 546, 548, 551, 552, 555, 558, 561, 568, 569, 571, 572, 575, 576, 577, 578
- intézet – l. még Állami Tanítóképző Intézet, fertőtlenítőintézet, gondozóintézet, kertészeti tanintézet (kertészképző, kertészképző-iskola, kertészeti intézet), Közegészségügyi Intézet, Magasépítés-tudományi Intézet, magánintézet, Mértékügyi Intézet, Nemibeteg-gondozó Intézet (nemibeteg-gondozó), Országos Közegészségügyi Intézet (OKI), pénzintézet, tanintézet, Tüdőbeteg-gondozó Intézet (tüdőbeteg-gondozó, tüdőgondozó intézet), tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek, Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet; 104, 114, 117, 184, 245, 424, 447, 456
- intézmény – l. még egészségügyi intézmény, közintézmény, kultúrintézmény, munkás kultúrintézmény, népjóléti intézmény, szociális intézmény, városi intézmény; 80, 81, 91, 106, 108, 110, 112, 121, 198, 206, 207, 212, 267, 274, 289, 290, 347, 387, 420, 424, 431, 455
- inzulin; 215, 532
- ipar (iparág) – l. még bajai építőipar, cipészipar, építőipar, gyáripar, gyermekjátékszer-készítés, helyi gyáripar, helyi ipar, kávémérés, kisipar, szüneteltetett ipar; 27, 66, 85, 148, 150, 248, 254, 258, 264, 269, 275, 278, 280, 287, 306, 314, 324, 331, 359, 386, 457, 481, 551, 576
- iparegészségügyi előadás – l. még előadás; 457
- iparengedély – l. még engedély; 26, 400, 541, 544, 546, 549, 551, 553, 555, 558
- iparfelügyelő – l. még kerületi iparfelügyelő; 129, 322

- iparhatóság – l. még hatóság; 322, 400, 540, 544, 546, 547, 549, 551, 553, 554, 557, 561
- ipari alkalmazott – l. még alkalmazott; 359
- iparigazolvány – l. még igazolvány; 359, 400, 540, 544, 546, 549, 551, 553, 555, 558, 561
- ipari gőzvezeték – l. még vezeték; 523
- ipari kiállítás – l. még kiállítás; 167, 169, 281, 482, 493
- ipari munkás – l. még munkás; 149
- ipari segédmunkás – l. még munkás; 514
- ipari növény – l. még növény; 140, 476
- ipari üzem – l. még üzem; 129, 161, 322, 329, 451
- iparjogosítvány; 205, 399
- iparlemondás; 546, 549, 551, 553, 557, 559, 561
- Iparművészeti Főiskola – l. még iskola; 88, 519
- iparos – l. még alvékészítő, asztalos, ács, bajai iparos, bábsütő, bádogos, bog-nár, borbély, cementáru-készítő, ci-ánozó, cipész, cipőfelsőrész-készítő, csizmadia, csónaképítő, divatkalap-készítő, ernyőkészítő, fa- és játék-áru-készítő, fatalpkészítő, fényező és mázoló, fényképész, férfiszabó, fodrász, fogműves, fogtechnikus, gépi kötő, géplakatos, gombbehúzó, harisnyakötő, helyi iparos, hentes (hentes és mészáros), horgoló, hús-iparos, kádár, kártoló, kelmefestő, kerékgyártó, kisiparos, kocsmáros, kovács, kötélgyártó, kőfaragó, kő-műves, lakatos, mázoló, mészáros és hentes, mészégető, molnár, műjegy-gyártó, műszerész, női divatkalap-készítő (női kalapkészítő), női szabó, órás, papucsos, pék, puskaműves, sütőiparos (sütő), szappanfőző, szik-víz-készítő, szíjgyártó, szobafestő, szűcs, tetőfedő, vendéglős; 32, 66, 81, 123, 138, 149, 177, 204, 223, 227, 235, 248, 253, 254, 258, 344, 350, 385, 387, 418, 427, 485, 490, 514
- iparostanonc-iskola – l. még iskola; 88
- iparostanuló-iskola – l. még iskola; 519
- iparszünetelés; 553, 559
- ipartelep – l. még telep; 193
- ipartestület – l. még testület; 31, 123, 209, 439, 485
- iparügy – l. még ügy; 27
- iparügyi miniszter – l. még miniszter; 42, 163, 473, 479
- Iparügyi Minisztérium – l. még minisz-
térium; 155, 157, 404, 406
- iparvasút – l. még vasút (vasutak); 135, 432
- iparvállalat – l. még vállalat; 512
- iparváltozás; 400, 541, 544, 546, 549, 551, 553, 556, 561
- irat – l. még átirat, dokumentum, elnö-
ki irat, engedélyokirat, felirat, leirat,
miniszteri leirat, okmány (okirat),
távirat, ügyirat; 11, 12, 18, 27, 28, 29,
30, 34, 39, 56, 60, 62, 83, 220, 226,
230, 235, 239, 240, 242, 243, 245,
246, 250, 251, 255, 256, 260, 265,
271, 276, 277, 282, 283, 288, 294,
296, 298, 300, 310, 318, 319, 327, 333,
335, 337, 338, 351, 366, 373, 388, 407,
413, 429, 435, 444, 445, 451, 479, 497,
515, 529, 540, 543, 545, 548, 550,
552, 554, 558, 560, 563, 567, 570,
573, 574, 579
- irattár; 53, 220, 249, 543, 545, 548, 550,
552, 560, 570, 574
- irattári anyag (iratanyag) – l. még anyag;
34, 53, 249, 296
- irányár – l. még ár; 46, 304, 323, 515
- iroda (irodahelyiség) – l. még műhely-
iroda; 185, 449, 510
- irodaépület – l. még épület; 191, 490
- irodai segéderő – l. még irodai személy-
zet; 530
- irodai személyzet – l. még személyzet;
165, 166, 264, 270
- iskola – l. még állami iskola, állami ke-
reskedelmi fiúiskola, állami keres-
kedelmi leány-középiskola, állami
tanítóképző intézet, általános fiúis-
kola, általános iskola, bajaszentistvá-
ni iskola, belvárosi általános iskola,
belvárosi elemi iskola, ciszterci rend

- gimnáziuma, délszláv népiskola, dolgozók iskolája, egyházi iskola, elemi iskola, erdei üdülőiskola (erdei iskola), felekezeti iskola, fiúiskola, gazdasági iskola, gimnázium, Iparművészeti Főiskola, iparostanonc-iskola, iparostanuló-iskola, iskolakomplexum, józsefvárosi iskola, kereskedelmi fiúiskola, kereskedelmi iskola, kereskedelmi leány-középiskola, kertészeti tanintézet, kiscsávolyi iskola (kiscsávolyi elemi iskola), majorbeli iskola, mártonszállási iskola, mezőgazdasági szakiskola, népiskola, polgári fiúiskola, polgári iskola, szállásvárosi iskola, szentistváni iskola, szentjánosi iskola, tanintézet, tanítóképző, tanonciskola, tanyai iskola, téli gazdasági iskola, üdülőiskola, városi iskola, városi zeneiskola, vöröskereszttéri iskola, zárdai iskola, zeneiskola; 90, 128, 188, 196, 198, 207, 211, 234, 303, 312, 417, 434, 439, 489, 525, 538
- iskolabútorzat – l. még bútor (bútorzat); 508
- iskolafogászat; 104, 110, 113, 117, 120, 123, 130, 132, 191, 194, 267, 366, 421, 431, 456, 462, 485, 490, 501, 509, 522, 533
- iskolafogászati kezelés – l. még kezelés; 126
- iskolafürdő – l. még fürdő; 110, 116, 120, 126, 130, 132, 185, 188, 267, 421, 449, 454, 470, 501, 522, 533
- iskolai beíratás – l. még beíratás; 483
- iskolajárda – l. még járda (járdák); 539
- iskolakomplexum – l. még iskola; 207
- iskolaköteles gyermek – l. még gyermek; 483
- iskolalátogatás; 91, 420
- iskolaterem – l. még terem; 193, 508
- iskolaorvosi vizsgálat – l. még vizsgálat; 111, 422
- iskolapad – l. még pad; 178, 190, 410, 490
- iskolatábla – l. még tábla (táblák); 188, 470
- iskolás – l. még iskolaköteles gyermek, iskolás gyermek, szegény iskolás; 130, 211, 213, 214, 289
- iskolás gyermek – l. még gyermek; 104, 116, 117, 126, 128, 132, 209, 211, 214, 244, 247, 253, 257, 303, 312, 366, 446, 454, 456, 501, 503, 504, 520, 533
- istentisztelet; 42, 45, 99, 272, 303, 312, 486
- iszapfogó gát; 184, 186, 448
- ital – l. még bor (bormennyiség), likőr, pálinka, rum, szeszecital; 204, 398
- italkereskedés – l. még kereskedés; 544
- italmérési engedély – l. még engedély; 66, 343
- italmérési illeték – l. még illeték; 443
- ivóvíz – l. még víz; 183, 441, 496
- ivóvízellátás – l. még ellátás; 115, 118, 183, 187, 258, 431, 441, 457, 469, 533
- izraelita – l. még zsidó; 517
- izzólámpa (izzólámpák) – l. még lámpa (lámpák); 159, 443, 462, 465

I

- író; 86, 88, 286, 518
- írógép; 34, 220, 226, 230, 235, 240, 242, 246, 251, 256, 260, 265, 271, 277, 283, 288, 294, 296, 298, 300, 310, 318, 319, 327, 333, 335, 337, 338, 543, 545, 548, 550, 552, 554, 558, 560, 563, 567, 570, 573, 574, 579

J

- javadalmi hivatal – l. még hivatal; 53, 54, 66, 68, 225, 249, 269, 343, 357
- javaslat – l. még főispáni javaslat, törvényjavaslat; 8, 17, 20, 52, 57, 88, 127, 259, 280, 313, 400, 418, 496, 502, 518
- javítás – l. még ajtó-ablakjavítás, bútorjavítás, fizetésjavítás (fizetésemelés), gőzkazánjavítás, járdajavítás, kávajavítás, kocsijavítás, kövezetjavítás (kövezetjavítási munka, munkák), tetőjavítás (tetőfedés javítása), útjavítás, vakolatjavítás; 89, 108, 116,

- 118, 121, 123, 141, 143, 159, 162, 174, 175, 178, 182, 185, 188, 190, 193, 197, 202, 224, 232, 233, 234, 235, 238, 239, 240, 242, 279, 310, 318, 327, 333, 380, 386, 409, 410, 411, 412, 415, 416, 424, 449, 455, 457, 460, 461, 462, 468, 469, 473, 477, 485, 489, 491, 496, 505, 508, 523, 527, 537, 538, 578
- javítási munka (munkák, javítási munkálat) – l. még munka; 60, 62, 154, 176, 178, 180, 184, 185, 186, 188, 190, 191, 192, 207, 229, 265, 344, 377, 467, 489, 506, 509
- járadék – l. még hadiárva-járadék; 65, 199, 205, 207, 212, 247, 253, 342, 360, 399, 424, 466
- járásbíróság; 186, 198, 200, 347, 361, 467
- járda (járdák, járdaszakasz) – l. még gyalogjárda, iskolajárda, közvetlen járda (járdák), városi járda (járdák); 169, 177, 179, 182, 183, 185, 186, 190, 192, 195, 197, 232, 401, 415, 441, 449, 468, 489, 492, 507, 524, 537
- járdaburkolat – l. még burkolat; 192, 197, 507, 536
- járdaépítés – l. még járdafektetés; 195, 524, 536
- járdafektetés – l. még járdaépítés; 197, 536, 537
- járdajavítási munka (járdajavítás, járda-helyreállítás) – l. még munka; 190, 197, 467, 536
- járdalap – l. még betonjárdalap, (betonlap); 192, 194, 507, 523
- járdatégla (téglák) – l. még téglá; 186, 197, 467, 536
- járdaüveglap; 460
- járműforgalom – l. még forgalom; 182
- járvány (járványos betegség) – l. még fej-tífuszjárvány, hastífuszjárvány, influenzajárvány, kiütéses tífuszjárvány, tífuszjárvány; 16, 17, 106, 113, 128, 224, 257, 274, 279, 303, 312, 378, 420, 576
- járványbizottság – l. még bizottság; 17
- járványos fültőmirigy-gyulladás – l. még betegség; 130, 521
- járványosztály – l. még osztály; 462
- járványveszély (járványhullám); 365, 454, 463
- játszótér – l. még gyermekjátszótér, homokjátszótér; 182, 186, 440, 468
- jegykiadó fülke – l. még árusítófülke; 191, 490
- jelentés – l. még bejelentés, gazdasági jelentés, feljelentés, időszaki jelentés, pénzügyi jelentés, polgármesteri jelentés (polm. jelentés), pótjelentés; 6, 8, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 26, 33, 34, 35, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 67, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 107, 106, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 129, 131, 133, 134, 135, 137, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 184, 185, 186, 189, 191, 194, 196, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 220, 226, 230, 232, 234, 235, 238, 239, 240, 242, 245, 250, 251, 254, 255, 256, 259, 260, 265, 271, 272, 276, 277, 282, 288, 294, 295, 301, 309, 310, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 326, 327, 328, 330, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 353, 354, 357, 359, 373, 387, 388, 396, 397, 407, 413, 427, 429, 430, 435, 437, 444, 447, 451, 458, 470, 478, 480, 484, 486, 494, 495, 498, 501, 515, 524, 529, 531, 539, 543, 545, 547, 550, 552, 554, 557, 558, 560, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 574, 575, 578, 579
- Jelky András Iparosképző Szabadakadémia – l. még szabadakadémia; 81, 418

- jelzőcsengő-berendezés – l. még berendezés; 464
 jelzőszám; 69, 371
 jég; 178, 179, 238, 385, 409, 410
 jégverem; 464
 jégvédelem; 154, 403
 jégzajlás – l. még zajlás; 61, 153, 221, 384, 403
 jog – l. még felügyeleti jog, házassági jog, közellátási jogkör, özvegyi jog, szabadságjog, szavazati jog, tulajdonjog, utalványozási jog, vadászati jog; 6, 7, 12, 13, 16, 18, 22, 24, 25, 28, 135, 286, 352, 444, 498
 jogszabály; 8, 14, 25, 248, 254, 258, 264
 jogügyi szakosztály – l. még osztály; 21
 jogviszony; 13, 360
 Joint – l. még külföldi segélyakció; 209, 439
 jóvátétel (jóvátételi terhek); 69, 154, 225, 368, 403
 jóvátételi alap; 73, 432
 józsefvárosi iskola – l. még iskola; 89, 190, 193, 194, 401, 490, 508, 509
 jövedelem – l. még adójövedelem; 25, 149, 175, 325, 357, 358, 528
 jövedelemadó – l. még adó ; 71, 74, 75, 76, 77, 334, 402, 478, 494, 513
 jövedelemtöbblet-adó – l. még adó; 76, 77, 287, 334, 513
 jugoszláv; 38, 218
 juh – l. még állat; 136, 358
 jutalom (jutalmazás) – l. még pénzjutalom; 146, 335, 337
 juttatás – l. még külön juttatás, pénzjuttatás, tejporjuttatás, természetbeni juttatás; 97, 134, 135, 204, 209, 244, 386, 398, 399, 427, 446, 490,
- K**
- kalász; 258, 263
 kalászképződés; 227
 kalászminőség; 227
 kalászos gabona (kalászosok) – l. még őszi kalászosok, tavaszi kalászosok; 139, 141, 143, 254, 258, 263, 268, 274
 kalászos termény – l. még termény; 141, 488
 kalocsai ág; 287, 492
 kalocsai érsek; 45, 303
 kalocsai érsekség; 93, 133, 346
 kalocsai fogyasztó – l. még fogyasztó; 158
 kalocsai hálózat – l. még hálózat; 160, 162, 450, 472
 kalocsai kórház – l. még kórház; 158, 412
 kalória (kalóriaérték, kalóriamennyiség, kalóriatartalom); 123, 131, 165, 212, 213, 476, 483, 485, 501, 522, 533
 kamat; 65, 225, 342
 kamatmentes kölcsön – l. még kölcsön (kölcsöndíj); 67, 68, 70, 356, 357, 372
 kanyaró – l. még betegség; 108, 112, 113, 115, 116, 119, 120, 122, 124, 231, 241, 253, 262, 267, 273, 430, 454
 kanyaró megbetegedés; 284, 484
 kapacitás (kapacitásnövelés); 148, 152, 161, 384, 387, 451, 509, 511
 kapásnövény – l. még növény; 141, 268
 kapcsolóóra; 168, 492
 kapcsolószál – l. még féléjszakás kapcsolószál; 169, 492
 kapitány – l. még főkapitány, gárdakapitány, rendőrkapitány, városi kapitány; 49, 218
 karbantartási munka (karbantartó munka, karbantartás) – l. még munka; 62, 159, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 187, 196, 197, 224, 228, 233, 234, 377, 401, 410, 416, 417, 434, 468, 523, 527, 535, 536
 karhatalmi szerv; 355
 kartotékrendszer – l. még rendszer; 137, 359
 karvini szén (karvini gázzsén) – l. még szén; 152, 347, 405
 katasztrális hold (kat. hold) – l. még hold; 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 193, 220, 305, 306, 316, 319, 323, 330, 345, 346, 358, 386, 400, 426, 432, 505, 507, 528, 534, 535

- katonai elszállásolás – l. még elszállásolás; 339, 344
- katonai hatóság – l. még hatóság; 107, 153, 380, 384
- katonai városparancsnok – l. még parancsnok; 38, 219, 339, 345
- kavics – l. még dunai kavics, fenntartási kavics, hengerlési kavics; 177, 185, 186, 194, 401, 416, 439, 448, 460, 467, 488, 505
- kazán – l. még fűtőkazán, gőzkazán, tartalék gőzkazán; 154, 155, 159, 403, 404, 443, 462, 465
- kazánház – l. még ház; 131, 523
- kábel – l. még acélkábel; 491
- kábelcsatlakozás; 168, 491
- kábelfej; 492
- kábelvezeték – l. még vezeték; 167, 281
- kádár – l. még iparos; 541
- kályha; 410, 465
- káposzta (káposztafélék); 101, 147, 306, 314, 534
- kár – l. még anyagi kár, aszálykár, elemi kár, épületkár, fagykár, háborús kár, háborús üvegkár, rovarkár; 60, 90, 136, 139, 147, 150, 164, 170, 177, 201, 206, 222, 235, 248, 258, 317, 358, 363, 369, 370, 419, 422, 427, 534
- kártoló – l. még iparos; 544, 546, 553, 559
- kátrányelótét; 170, 493
- kátránypince – l. még pince; 168, 282, 493
- kávajavítás – l. még javítás; 507
- kávé – l. még feketekávé; 213, 503
- kávémérés – l. még ipar; 546, 553
- kedvezmény – l. még adókedvezmény; 70, 137, 165, 200, 358, 362, 371
- kedvezményes befizetés – l. még befizetés; 70
- kegytárgykereskedés – l. még kereskedés; 546, 547
- kelmefestő – l. még iparos; 149, 324
- kemence – l. még gázfejlesztő kemence, gázgyári kemence, gázkemence, kiskamrás kemence, sütőkemence; 156, 165, 166, 173, 265, 270, 276, 475, 526
- kemencebontás; 166, 167, 270, 276, 282
- kemenceépítés – l. még építés; 160, 165, 171, 450, 475
- kenyér – l. még közellátási kenyér, szabadkenyér; 9, 86, 93, 98, 99, 103, 200, 213, 272, 340, 362, 363, 429, 482, 487, 497, 503, 535
- kenyérellátás – l. még ellátás; 73, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 223, 228, 239, 292, 306, 314, 363, 382, 397, 413, 427, 433, 477, 487, 504
- kenyérgabona – l. még gabona (gabonamennyiség); 94, 98, 99, 100, 372, 428, 433, 488
- kenyérgabona-ellátás – l. még ellátás; 428
- kenyérgabona-mennyiség; 427
- kenyérkérdés; 102, 504
- kenyérliszt – l. még liszt; 97, 231
- kenyérszükséglet – l. még szükséglet; 96, 382
- kereseti adó – l. még adó; 357, 413
- kereseti és jövedelemadó – l. még adó; 71, 74, 75, 76, 77, 287, 334, 402, 478, 494, 513
- kereskedelem – l. még áruközvetítés, illegális kereskedelem, szabad kereskedelem; 69, 148, 275, 280, 287, 359, 363, 369, 576
- kereskedelem- és közlekedésügyi kormány – l. még kormány (kormányzat); 357
- kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter (kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter) – l. még miniszter; 54, 63, 293, 397
- kereskedelmi alkalmazott – l. még alkalmazott; 514
- kereskedelmi és téli kikötő – l. még téli kikötő; 182, 440
- kereskedelmi és üzemi könyvelés – l. még könyvelés; 174, 527
- kereskedelmi fiúiskola – l. még iskola; 90, 183, 189, 191, 196, 198, 417, 442, 471, 490, 525, 538
- kereskedelmi iskola – l. még iskola; 167, 194, 281, 509
- kereskedelmi jogosítvány; 205, 399

kereskedelmi leány-közéiskola – l. még iskola; 47, 328
kereskedelmi tevékenység – l. még tevékenység; 145, 305, 324
kereskedelmi ügynökség; 557
kereskedelmi vállalkozás – l. még vállalkozás; 71
kereskedés – l. még baromfi-tojás-zöldségkereskedés; bazáráru-kereskedés; bőrkereskedés; cukorka-, déligyümölcs-, hűsítő italkereskedés; cukorka-gyümölcskereskedés; cukorka-nagykereskedés; déligyümölcs-kereskedés; dohányárusítási mellékcikk-kereskedés; ékszerkereskedés; élelmiszer-, háztartási kereskedés; élelmiszerkereskedés; élőállat-kereskedés; építőanyag-kereskedés; fonáláru-kereskedés; fűszerkereskedés; fűszer-csemegekereskedés; gabona-, mag-, hüvelyes nagykereskedés; gesztenyekereskedés; gépjármű-kereskedés; gyapjú-toll-nyersbőrkereskedés; gyümölcs-, bor-, sörkereskedés; gyümölcs-tojás-baromfikereskedés; gyümölcs-, zöldségkereskedés; hajfonat-kereskedés; halkereskedés; hűsítő italkereskedés; italkereskedés; kegytárgykereskedés; kötött-szövött árukereskedés; kötött, divatáru, rövidáru kereskedés; lúgkőárusítás; magkereskedés; mellékcikk-kereskedés; mezőgazdasági termék-nagykereskedés; mezőgazdasági termény- és termékkereskedés; műszaki gép-, vas- és fémáru-nagykereskedés; nagykereskedés; női-férfi ruha, stb. kereskedés; ószerkereskedés; papír-, írószer, stb. kereskedés; papír-nagykereskedés; paprika-, gesztenyekereskedés; paprikakereskedés; pipere-, háztartási kötél-, rövidáru-kereskedés; rövidáru-, bazár-, kegytárgykereskedés; rövidáru-kereskedés; sörkereskedés; szövöttáru-kereskedés; szövött-divatáru-kereskedés; szövött-kötöttáru-kereskedés; szövött-kötött-rövidáru-

kereskedés; szövött, rövidáru-kereskedés; szövött-, zsák-, ponyva-, fonáláru-kereskedés; tejtermékáru-, gyümölcs-, bor-, sörkereskedés; termény- és termékkereskedés; textil-, divat-, rövidáru-kereskedés; tojáskereskedés; toll- és használtruha-kereskedés; vas- és fémáru-nagykereskedés; vegyeskereskedés; zöldség-, tojáskereskedés; 359, 546
kereskedő – l. még bajai kereskedők; baromfi-, gyümölcs-, zöldségkereskedő; baromfi-nagykereskedő; baromfi-, tojás-, zöldségkereskedő; bazáráru-kereskedő; bélyegkereskedő; bornagykereskedő; cukorka-gyümölcskereskedő; cukorkakereskedő; déligyümölcs-kereskedő; díszmúaru-nagykereskedő; ékszerkereskedő; élelmiszer- és cukorkakereskedő; élelmiszer-kereskedő; élőállat-kereskedő; építőanyag-kereskedő; építő-tüzelőanyag-kereskedő; építés, tüzelőanyag-kereskedő; fanagykereskedő; faszénkereskedő; fűszeráru-nagykereskedő; fűszernagykereskedő; gyümölcs-, baromfi-, zöldségkereskedő; gyümölcs-, tejtermék-kereskedő; gyümölcs-, tojás-, baromfikereskedő; gyümölcs-, zöldség-, baromfi-nagykereskedő; gyümölcs-, zöldségkereskedő; háztartási üveg, porcelán, díszmúaru-nagykereskedő; húsárus; hűsítő italkereskedő; konyhakerti vetemények, zöldség, baromfi, gyümölcs, tejtermék-kereskedő; kötött-szövöttáru-kereskedő; kötött-, szövött-, rövidáru-kereskedő; mezőgazdasági gépkereskedő; mezőgazdasági termény-nagykereskedő; mész-, cement- és faszénkereskedő; műtrágya-, növényvédelmiszer-kereskedő; nyersbőrkereskedő; óra-, ékszer, stb. nagykereskedő; papír-nagykereskedő; sütőipari termékkereskedő; szövött-divatáru-kereskedő; szövöttáru-kereskedő; szövött-, kötött-, rövidáru-nagykereskedő; szö-

- vött és rövidáru-kereskedő; rövidáru-nagykereskedő; tejárusító; textiláru-nagykereskedő; textilügynök; tüzelőanyag-kereskedő; vegyeskereskedő; vegycikk-kereskedő; zsi-bárus; 66, 86, 97, 108, 149, 204, 223, 253, 344, 350, 387, 398, 406, 427, 482, 514
- kereskedő- és iparos osztály – I. még osztály; 398
- kereslet; 101, 174, 191, 306, 314, 324, 400, 490, 527
- kerékgyártó – I. még iparos; 555
- kerékvető; 190, 192, 489, 506
- kerítés – I. még téglakerítés; 234, 434, 462, 464, 468, 470, 490, 504, 537
- kert – I. még konyhakert; 468, 537
- kertépítés – I. még építés; 463
- kertészet – I. még bolgárkertészet, konyhakertészet, városi kertészet, városi konyhakertészet, virágkertészet; 148, 358, 410, 442, 508, 535
- kertészeti tanintézet (kertészképző, kertészképző-iskola, kertészeti intézet) – I. még iskola, intézet; 189, 196, 207, 424, 471, 525
- kertgazdálkodás – I. még gazdálkodás; 187, 469
- kerti előadás – I. még előadás; 85, 274
- kerület – I. még egészségügyi kerület, mártonszállási kerület, szülésznői kerület; 539, 592
- kerületi főbiztos; 27, 28
- kerületi iparfelügyelő – I. még iparfelügyelő; 129, 322
- kerületi kormányzó – I. még kormányzó; 218, 295
- kerületi pénztár (OTI) – I. még pénztár; 295
- kerületi térképszelvény – I. még térképszelvény; 187, 469
- kezelési szak; 53, 249
- kezelőépület (kezelő) – I. még épület; 124, 194, 278, 486, 509
- kezelő- és segéd személyzet – I. még személyzet; 21
- kezelőszemélyzet – I. még személyzet; 6, 8, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 25
- kezelőtisztviselő – I. még tisztviselő; 7
- képkiallítás – I. még kiállítás; 437
- képtár – I. még Fővárosi Képtár; 81, 89, 426, 519
- képzőművészet – I. még művészet; 89, 519
- képzőművészeti kiállítás – I. még kiállítás; 89, 519
- képviselő – I. még országgyűlési képviselő; 24, 43, 48, 49, 88, 125, 127, 289, 290, 502, 518, 531
- képviselőtestület – I. még testület; 577
- képviselőválasztói névjegyzék – I. még névjegyzék; 58, 547
- kéregető – I. még koldus; 204, 398, 497
- kérvény – I. még folyamodvány, törlési kérvény; 20
- készáruhiány – I. még hiány; 148, 386
- készlet – I. még ágy- és fehérneműkészlet, árukészlet, fehérneműkészlet, finomlisztkészlet, gabonakészlet, kukoricakészlet, lisztkészlet, országos készlet, pénztárkészlet (pénztári készlet), szénkészlet, tüzelőanyagkészlet, zöldtakarmány-készlet, zsi-radékkészlet, zsi-réskészlet; 94, 96, 98, 107, 117, 156, 173, 203, 223, 372, 379, 382, 405, 427, 456, 526
- készlethiány – I. még hiány; 94, 364
- készpénz – I. még pénz; 64, 65, 93, 209, 225, 341, 439
- készpénzfizetés – I. még fizetés; 93, 363
- készpénzhiány – I. még hiány; 65, 66, 342, 343
- készpénzsegély – I. még segély; 211, 398, 466
- kétszersült – I. még élelmiszer; 381
- kézbesítő – I. még postás; 19, 194, 508
- kézilámpa – I. még lámpa; 463
- kézi napszámos – I. még napszámos; 225
- kéziszerszám – I. még szerszám; 463
- kézi vizsgálóeszköz; 109, 237, 409

- kiadás – l. még fuvarkiadás, dologi kiadás, szociális kiadás, városi kiadás; 19, 32, 35, 80, 83, 96, 101, 102, 104, 159, 171, 175, 205, 228, 234, 243, 245, 250, 292, 343, 360, 365, 399, 418, 445, 504, 510, 577
- kiállítás – l. még egészségügyi kiállítás, gyűjteményes kiállítás, hagyatéki kiállítás, ipari kiállítás, képkiállítás, képzőművészeti kiállítás, negyvennyolcas kiállítás (48-as kiállítás), Rudnay-kiállítás, szovjet képzőművészeti kiállítás; 82, 83, 84, 85, 86, 88, 189, 191, 243, 248, 253, 274, 278, 280, 437, 442, 445, 481, 482, 488, 494, 496, 497, 499, 518
- kiállítási terem – l. még terem; 83, 89, 167, 191, 248, 281, 491, 519
- kiegészítő költségvetés – l. még költségvetés; 76, 287, 495
- kiegített lámpa (lámpák) – l. még lámpa (lámpák); 159
- kifőzés – l. még főzés; 553, 554, 558
- kihágás; 20, 186, 322
- kihágási büntetőbíróság (kihágási bíróság) – l. még rendőri büntetőbíróság; 44, 302, 311, 319, 321
- kihágási eljárás – l. még eljárás; 118, 457
- kijelölő választmány; 21
- kikötőhely – l. még hely; 184, 448
- kikövezés – l. még kövezés; 177, 180, 186, 197, 401
- kiküldött – l. még központi kiküldött; 78, 86, 98, 111, 124, 167, 201, 211, 214, 257, 260, 282, 335, 363, 422, 424, 427, 520
- kilépési bárcarendszer – l. még rendszer; 54, 307
- kilogramm (kg) – l. még kiló; 75, 76, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 136, 147, 207, 214, 223, 226, 228, 229, 281, 287, 306, 324, 345, 347, 362, 363, 381, 382, 398, 399, 423, 442, 460, 463, 465, 487, 520, 534
- kilométer (km) – l. még méter; 151, 162, 169, 186, 194, 221, 224, 228, 232, 366, 382, 425, 467, 472, 492, 523
- kilowatt; 172, 511, 513
- kiló – l. még kilogramm (kg); 101, 306
- kimutatás; 10, 12, 78, 191, 239, 282, 336, 491, 571
- kincstár – l. még államkincstár, honvédkincstár; 75, 495
- kirakatverseny – l. még verseny; 86, 482
- kirakodó- és állatvásár – l. még vásár; 400
- király; 197
- kirándulás – l. még vidéki kirándulás; 208, 431
- kisállomás – l. még állomás; 539
- kisbirtokos – l. még újbirtokos; 514
- kiscsávolyi iskola (kiscsávolyi elemi iskola) – l. még iskola; 181, 184, 185, 188, 434, 442, 449, 469
- kiscsávolyi napközi otthon – l. még kiscsávolyi otthon; 201, 431
- kiscsávolyi napközi otthonos óvoda – l. még óvoda; 208, 431
- kiscsávolyi otthon – l. még kiscsávolyi napközi otthon; 363
- kiscsávolyi óvoda – l. még óvoda; 198, 538
- kiseddővő – l. még óvoda; 91, 268
- kisegítő áram (kisegítő energia) – l. még áram; 155, 404
- kisegítő áramszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 155, 404
- kisegítő munkaerő – l. még munkaerő; 53, 54, 73, 249, 269, 432
- kisgazda – l. még gazda; 142, 280
- kisgyermek – l. még gyermek; 422
- kisgyűlés – l. még gyűlés; 7, 13, 25, 56, 249, 275, 287, 307, 315, 332, 530, 577
- kishaszonbérlet – l. még haszonbérlet; 144, 292, 298
- kisipar – l. még ipar; 264
- kisipari szövetkezet – l. még szövetkezet; 32
- kisipari üzem – l. még üzem (üzemek); 127, 501
- kisiparos – l. még iparos; 32, 496
- kiskamrás kemence – l. még kemence; 171, 510,
- kiskertakció; 134, 427

- kiskockaburkolat – l. még burkolat; 180, 189, 191, 192, 197, 433, 488, 489, 506, 536
- kiskockakő (kiskocka) – l. még kő (kőanyag); 179, 186, 191, 194, 197, 506, 523, 536
- kislakás – l. még lakás; 188, 470
- kislakásépítés – l. még építés; 184, 442
- kispiac – l. még piac, 177, 401
- kiszállás – l. még baleseti kiszállás; 138, 400, 501, 564
- kiszolgálás; 235, 451, 496
- kiszolgált honvéd – l. még honvéd; 16
- kitelepítendők; 52, 257
- kitelepítés – l. még német áttelepítés (német kitelepítés), telepítés; 50, 52, 107, 111, 227, 243, 380, 421, 572
- kitüntetett gazda – l. még gazda; 47, 146, 329, 335
- kiutalás – l. még ételmiszer-kiutalás, központi kiutalás, szénkiutalás, üzemanyag-kiutalás; 9, 68, 97, 108, 121, 124, 203, 212, 223, 279, 357, 398, 406, 486, 514
- kiutalt pénz – l. még pénz; 109, 114, 124, 237, 247, 276, 408, 486
- kiutasított; 201, 363
- kiütéses tifusz – l. még betegség; 105, 106, 109, 110, 113, 237, 241, 370, 378, 409, 420, 421
- kiütéses tifuszjárvány – l. még járvány; 110, 421
- kivetés – l. még adókiivetés, földadókivetés, házadókivetés; 10, 74, 75, 76, 77, 147, 281, 287, 334, 413, 432, 478, 494, 513, 528, 564
- kivitelezés – l. még műszaki kivitelezés; 157, 195, 196, 213, 270
- kínálat – l. még többletkínálat; 101, 264, 306, 314, 324, 400
- koalíciós kormány – l. még kormány (kormányzat); 357
- koalíciós párt (koalíciós politikai párt) – l. még párt; 43, 45, 301, 310, 311, 320, 321, 327, 568
- kockacukor – l. még cukor; 100, 487
- kocsi – l. még betegszállító gépkocsi, fogat (fogatos kocsi), gépjármű (gépkocsi), hintó, hullaszállító kocsi, igáskocsi, lajt, lófogatú kocsi, mentőautó (mentőgépkocsi, mentőkocsi, mentő), pótkocsi, személygépkocsi, teherautó-pótkocsi, tehergépkocsi (teherautó), tengely, tűzoltógépkocsi, vagon, vasúti kocsi, városi gépkocsi; 94, 225, 372, 387, 433, 544
- kocsiforgalom – l. még forgalom; 178, 410
- kocsigyártó – l. még iparos; 556
- kocsiszín – l. még fészter; 464
- kocsitulajdonos – l. még tulajdonos; 100
- kocsiút – l. még út (utak); 464
- kocsivilágítás – l. még világítás; 100, 487
- kocsma – l. még korcsma; 557
- kocsmáros – l. még iparos; 124
- koksz – l. még darabos koksz, diókoksz; 156, 161, 171, 174, 250, 405, 463, 527
- kokszalátüzelés; 164, 474
- kokszár – l. még ár; 174, 527
- kokszszűrőréteg – l. még szűrőréteg; 463
- koksztermelés – l. még termelés; 405
- koksztrörgép (koksztrőri); 171, 174, 510, 527
- kokszüzlet – l. még üzlet, 174, 527
- koldus – l. még kéregető; 204, 398
- kollektív bér – l. még bér; 245, 250
- kollektív szerződés – l. még szerződés; 157, 159, 238, 245, 250, 411
- kollégium – l. még művész-kollégium, Tóth Kálmán Népi Kollégium (Tóth Kálmán Kollégium); 82, 88, 438, 519, 572, 576
- komló-bajai távvezeték – l. még vezeték; 150, 154, 161, 169, 173, 403, 425, 472, 492, 512
- komlói ág; 492
- komlói áram – l. még áram; 61, 221
- komlói bánya – l. még bánya (bányák); 151, 152, 154, 155, 158, 159, 161, 255, 348, 403, 404, 425, 435, 443

- komlói bányatelep – I. még telep; 155, 404
- komlói erőműtelep (komlói erőmű) – I. még telep; 155, 158, 159, 163, 173, 403, 412, 443, 474, 512
- komlói központ – I. még központ; 151
- kommunista (kommunisták); 32, 311
- Kommunista Párt – I. még párt; 37, 49, 339, 355
- komp – I. még dunai komp; 63, 178, 378, 410
- kompatkélés – I. még közlekedés; 178, 179, 238, 378, 409, 416
- kompenzációs szerződés – I. még szerződés; 154, 385
- kompfeljáró – I. még feljáró; 179, 416
- kompközlekedés – I. még közlekedés; 416
- komplejáró (komplejárát); 176, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 192, 197, 228, 233, 238, 409, 410, 433, 440, 448, 467, 506, 536
- kondenzvíz – I. még víz; 461
- Konfekcionáló Nemzeti Vállalat – I. még ruhakonfekcionáló üzem; 309
- kongresszus – I. még gázgyári kongresszus, világkongresszus; 516
- konjunktúra; 359
- konzolidáció; 495
- konzervadomány – I. még adomány; 204, 399
- konzervgyár – I. még gyár; 149, 306
- konzervgyári épület – I. még épület; 176, 234
- konzervleves – I. még élelmiszer; 347
- konyha – I. még főzőkonyha, internátusi konyha, központi konyha, mosókonyha, népkonyha, szociális konyha, tejkonyha, üzemi konyha; 199, 203, 206, 209, 211, 262, 347, 381, 424, 439, 463, 483
- konyhabővítés – I. még bővítés; 324, 327, 333
- konyhaépület – I. még épület; 117, 121, 183, 185, 188, 276, 279, 442, 449, 455, 458, 470
- konyhaépület-toldalék – I. még konyhatoldalék (konyhai toldalék, konyhai toldaléképület); 121, 279
- konyhagép; 270, 459, 465
- konyhakert – I. még kert; 136, 207, 345, 423, 424
- konyhakertészet (konyhakerti művelés) – I. még kertészet; 137, 140, 141, 147, 358, 476, 477, 534
- konyhakerti természetvény – I. még természetvény (termesztvény); 206
- konyhakerti vetemények, zöldség, baromfi, gyümölcs, tejtermék-kereskedő – I. még kereskedő; 547
- konyhatoldalék (konyhai toldalék, konyhai toldaléképület) – I. még épület; 114, 124, 129, 247, 327, 486
- konyhatoldalék-építkezés – I. még építkezés; 128, 129, 304, 313, 503
- korcsma – I. még kocsmá; 541, 546, 549, 551, 553, 562
- korcsmáros – I. még iparos; 284
- korcsoport – I. még csoport; 103, 117, 126, 364, 456, 501
- kormány (kormányzat) – I. még belügyi kormányzat, egészségügyi kormányzat, építésügyi kormányzat, földművelési kormányzat (földművelési kormányzat), Ideiglenes Nemzeti Kormány, kereskedelem- és közlekedésügyi kormány, koalíciós kormány, kultuskormányzat, magyar kormány, Nemzeti Kormány, önkormányzat, pénzügyi kormányzat, városi önkormányzat; 7, 15, 27, 39, 42, 44, 56, 68, 69, 71, 75, 77, 79, 91, 98, 99, 102, 136, 141, 149, 150, 154, 185, 189, 199, 201, 265, 268, 272, 302, 309, 311, 332, 335, 355, 357, 360, 363, 366, 368, 369, 375, 385, 396, 397, 402, 427, 467, 471, 478, 479, 480, 483, 486, 494, 497, 504, 529, 542, 543, 564
- kormányhatósági rendelet – I. még rendelet; 25, 26
- kormányhatóság (kormányzati hatóság) – I. még hatóság; 51, 63, 72, 76, 108, 231, 308, 316, 325, 332, 356, 359, 378, 397, 406, 418, 428
- kormányintézkedés – I. még intézkedés; 73, 102, 478, 504

- kormányprogram – l. még program; 11, 45, 63, 321, 397
- kormányrendelet (korm. rendelet) – l. még rendelet; 6, 8, 9, 10, 15, 18, 21, 51, 52, 74, 358, 417, 478, 569
- kormánytámogatás (kormányhatósági támogatás) – l. még támogatás; 67, 106, 222
- kormányterv – l. még terv; 149, 306
- korona – l. még töltéskorona; 23, 436
- korosztály – l. még osztály; 533
- korruptió; 376
- korzó; 166, 270
- korzóvilágítás – l. még világítás; 493
- Kossuth-díj; 87, 518
- kotrás – l. még mederkotrás; 149, 190, 325, 490
- kovács – l. még iparos; 541, 553
- kovácsmunka – l. még munka; 282
- kovácsműhely – l. még műhely; 463
- kórház – l. még bajai kórház (bajai köz-kórház), hadikórház, kalocsai kórház, közkórház, orosz kórház, tüdőbetegkórház, városi közkórház; 104, 105, 107, 108, 111, 112, 123, 124, 222, 228, 232, 247, 257, 259, 273, 276, 327, 346, 365, 379, 406, 421, 431, 442, 447, 455, 458, 460, 461, 462, 463, 465, 466, 486, 489, 496, 501, 523, 572, 576
- kórházi ágy – l. még ágy; 131
- kórházi ápolás – l. még ápolás; 131, 203, 381, 458, 522
- kórházi berendezés – l. még berendezés; 464
- kórházi betegellátás – l. még ellátás; 273
- kórházi bizottság – l. még bizottság; 22, 259
- kórházi építkezés – l. még építkezés; 185, 449
- kórházi épület – l. még épület; 458
- kórházi főorvos – l. még orvos; 108, 290
- kórházi helyreállítás – l. még munka; 110, 116, 228, 417, 455
- kórházi nagymosoda; 107, 380
- kórházi osztály – l. még osztály; 106, 111, 117, 456, 521
- kórterem – l. még terem; 466
- köbméter (m³) – l. még méter; 183, 282, 401, 412, 416, 439, 441, 460, 467, 468, 475, 494; 512, 523
- kölcsön (kölcsöndíj) – l. még épület-helyreállítási kölcsön, kamatmentes kölcsön, Speyer-kölcsön; 65, 105, 165, 196, 208, 342, 370, 432, 476, 536
- kölcsönkönyvtár – l. még könyvtár; 86, 253, 285
- kölcsönszolgálat – l. még szolgálat; 189, 471
- kölcsöntámogatás – l. még támogatás; 67, 356
- kölcsönzési díj; 87, 499
- költő; 86, 87, 286, 445, 499
- költség – l. még adminisztrációs költség, anyagköltség, áramköltség, munkaköltség, önköltség, összköltség, többletköltség, útépitési költség; 16, 53, 71, 79, 80, 110, 170, 178, 188, 189, 191, 192, 193, 232, 238, 249, 268, 291, 402, 409, 418, 420, 421, 468, 469, 470, 488, 489, 494, 503, 506, 508, 538
- költségelőirányzat; 166, 270
- költségkeret; 128, 327, 460, 503
- költségvetés – l. még háztartási és közúti költségvetés, háztartási költségvetés, kiegészítő költségvetés, közúti költségvetés, pótköltségvetés, szociális költségvetés, városi költségvetés; 26, 64, 66, 71, 72, 78, 79, 80, 108, 109, 138, 143, 155, 158, 160, 165, 167, 170, 178, 179, 185, 198, 205, 232, 237, 238, 251, 259, 260, 275, 276, 281, 334, 342, 343, 399, 400, 402, 404, 406, 410, 418, 428, 435, 449, 450, 453, 460, 466, 475, 494, 495, 498, 505, 512, 513, 528, 537, 539, 577
- költségvetési egyensúly; 72, 428
- költségvetési előirányzat; 251
- költségvetési év – l. még év; 88, 180, 433, 519
- költségvetési hiány – l. még hiány; 68, 357
- költségvetési hitelkeret – l. még hitelkeret; 214, 520

- költségvetési tervezet – l. még terv; 43, 55, 301, 310, 311, 326
- könyv – l. még adófőkönyv (adókönyv), anyakönyv, cselédkönyv, egyenesadó-főkönyv, emlékkönyv, főkönyv, gazdasági cselédkönyv, gyári és segédi munkakönyv, gyári munkakönyv, házi cselédkönyv, háztartási alkalmazotti könyv, mezőgazdasági munkakönyv, munkakönyv, Petőfi emlékkönyv, tankönyv; 17, 28, 30, 31, 34, 87, 210, 307, 338, 363, 447, 499, 544
- könyvelés – l. még kereskedelmi és üzemi könyvelés; 10, 174, 527
- könyvelési hátralék – l. még hátralék; 76, 287
- könyv- és lapkiadó – l. még nyomda; 87, 499
- könyvtár – l. még kölcsönkönyvtár, közkönyvtár, Ladik-Barkóczy könyvtár, orvosi könyvtár, városi könyvtár; 83, 87, 185, 244, 248, 449, 499
- körfűrészes – l. még villamos körfűrészes; 427
- körrendelet – l. még rendelet; 78, 143, 319, 324, 336, 505, 573, 574, 575
- Körting Budapesti Nemzeti Vállalat (Körting Cég Nemzeti Vállalat) – l. még vállalat; 128, 327, 503
- körvezetek – l. még vezeték; 162, 472
- körzet – l. még adóköri körzet, szavazóköri körzet, trafóköri körzet, városházi körzet, városköri körzet; 159, 162, 170, 171, 293, 294, 443, 472
- körzeti térkép – l. még térkép; 192, 507
- kötélgyártó – l. még iparos; 544, 553
- kötött, divatárú, rövidáru kereskedés – l. még kereskedés; 544
- kötött-szövött árukereskedés – l. még kereskedés; 549
- kötött-szövöttáru-kereskedő – l. még kereskedő; 553
- kötött-, szövött-, rövidáru-kereskedő – l. még kereskedő; 556
- kötözés – l. még munka; 227
- kötszer- és gyógyszerhiány – l. még hiány; 107, 346, 378, 420
- kövezet – l. még burkolat; 179, 195, 415
- kövezetjavítás (kövezetjavítási munka, munkák) – l. még javítás, munka; 179, 192, 195, 506, 524
- kövezetlen járda (járdák) – l. még járda (járdák); 179, 415, 537
- kövezetlen utca (utcák) – l. még utca (utcák); 177, 179, 195, 197, 401, 415, 524
- kövezés – l. még kikövezés, útkövezés; 178, 179, 180, 238, 403, 410, 415, 433, 440, 449, 449, 467, 539
- kövezőmunkás (kövező) – l. még munkás; 176, 232, 553
- közzadó – l. még adó; 76, 77, 225, 229, 289, 293, 513
- közzadóbevétel – l. még bevétel; 199, 360
- közalkalmazott – l. még alkalmazott; 69
- közállapot; 12, 223, 227, 230, 236, 241, 243, 564, 570, 571
- közbiztonság; 170, 493
- közbiztonsági alap; 65, 67, 342, 356
- közcsatorna – l. még csatorna; 401
- közegészség – l. még egészség; 109, 409
- közegészségügy – l. még egészségügy; 27, 103, 106, 131, 188, 365, 366, 378, 420, 457
- közegészségügyi építkezés – l. még építkezés; 470
- közegészségügyi főfelügyelő (közegészségügyi felügyelő); 104, 123, 131, 485, 502
- Közegészségügyi Intézet – l. még OKI, Országos Közegészségügyi Intézet; 430
- közegészségügyi szervezet – l. még szervezet; 378
- közegészségügyi szolgálat – l. még szolgálat; 114, 247, 253, 257, 262, 273, 278, 284, 289, 422, 576
- közegészségügyi törvény – l. még törvény; 17
- közegészségügyi ügy – l. még ügy; 27
- közegészségügyi viszonyok; 128, 303, 312, 322
- közegészségügy-rendészeti ellenőrzés – l. még ellenőrzés; 522

- közellátás – I. még ellátás; 92, 93, 95, 96, 98, 99, 101, 102, 239, 248, 254, 258, 264, 292, 306, 314, 324, 331, 339, 340, 341, 358, 372, 382, 397, 413, 424, 427, 486, 487, 504, 535, 576
- közellátási bizottság – I. még bizottság; 8, 101, 102, 306, 324, 331, 504
- közellátási év – I. még év; 99, 433
- közellátási felügyelő; 8
- közellátási felügyelőség; 13, 93, 101, 293, 341
- közellátási helyzet; 97, 96, 223, 228, 231, 373, 433
- közellátási hivatal – I. még hivatal; 9, 11, 92, 97, 144, 180, 239, 292, 298, 340, 341, 398, 417, 565
- közellátási jogkör – I. még jog; 8
- közellátási kenyér – I. még kenyér; 102, 504
- közellátási kormánybiztos; 40, 50, 231
- közellátási kormányzat – I. még Közellátási Minisztérium; 98, 427
- közellátási miniszter (közellátásügyi miniszter) – I. még miniszter; 95, 98, 223, 427
- Közellátási Minisztérium – I. még minisztérium; 97, 98, 397, 427
- közellátási probléma (problémák); 340
- közellátási szállítás – I. még szállítás; 425
- közellátási szelvény; 97, 398
- közellátási ügykör; 93, 363
- közellátási ügyosztály – I. még ügyosztály; 94, 372
- közellátásügyi igazgatás – I. még igazgatás; 8
- közélelmezési tiszt – I. még tiszt; 496
- középitkezés – I. még építkezés; 449
- középparasztság – I. még parasztság; 297, 299, 319, 323
- középület – I. még épület; 60, 61, 105, 176, 180, 181, 221, 233, 370, 371, 417, 434, 441, 470, 508
- közérdekű hír – I. még hír; 46, 304, 313, 323, 329, 514, 515
- közérdekű hírszolgálat – I. még szolgálat; 46, 304, 305, 313, 323, 329, 514
- közérdekű tevékenység – I. még tevékenység; 387
- közfürdő – I. még fürdő; 64, 241
- közgyámi állás – I. még állás; 210, 448
- közgyógyszerellátás – I. még ellátás; 107, 130, 213, 215, 379, 431, 466, 503, 521, 532
- közgyűlés – I. még diszközgyűlés, rendes közgyűlés, rendkívüli közgyűlés, tanácsközség-ülés (tanácsközségi ülés), törvényhatósági bizottsági ülés, törvényhatósági közgyűlés, ünnepi közgyűlés; 6, 7, 8, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 43, 44, 53, 54, 56, 59, 76, 169, 249, 259, 264, 275, 287, 301, 307, 308, 315, 332, 340, 350, 366, 369, 388, 413, 414, 428, 430, 438, 446, 452, 453, 480, 490, 493, 495, 498, 552
- közgyűlési határozat (közgyűlési véghatározat) – I. még határozat; 21, 23, 184, 448
- közgyűlési terem – I. még terem; 40, 47, 48, 146, 289, 335, 407, 515, 516
- közhangulat; 222
- közihivatal – I. még hivatal; 387, 514
- közigazgatás (kig.) – I. még igazgatás; 5, 10, 11, 12, 18, 19, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 157, 158, 159, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 189, 191, 194, 196, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 219, 226, 230, 234, 235, 236, 238, 240, 242, 243, 245, 246, 249, 251, 252, 254, 256,

- 260, 261, 265, 266, 271, 277, 281, 283, 288, 294, 298, 300, 301, 307, 308, 310, 311, 318, 319, 326, 327, 333, 335, 336, 337, 339, 344, 345, 348, 351, 354, 355, 356, 357, 359, 366, 369, 373, 376, 380, 388, 397, 401, 407, 408, 413, 417, 429, 430, 435, 444, 451, 479, 496, 497, 508, 515, 516, 529, 540, 543, 546, 548, 550, 551, 552, 561, 563, 565, 567, 568, 569, 570, 572, 573, 574, 575, 577, 579
- közigazgatási alkalmazott – l. még alkalmazott; 54, 308, 315
- közigazgatási bizottság – l. még bizottság; 7, 12, 13, 14, 17, 21, 22, 23, 24, 25, 33, 49, 51, 54, 56, 58, 59, 133, 255, 259, 269, 281, 287, 293, 315, 325, 531, 533, 540, 543, 544, 545, 546, 548, 550, 551, 552, 554, 555, 558, 559, 560, 561, 563, 577
- közigazgatási bizottsági ülés; 281
- közigazgatási bíróság ; 22
- közigazgatási feladat; 340
- közigazgatási felelős; 55
- közigazgatási intézkedés – l. még intézkedés; 388
- közigazgatási munka – l. még munka; 44, 417
- közigazgatási munkabrigád – l. még brigád; 518
- közigazgatási szerv; 12, 24, 143, 144, 291, 297, 299, 319, 324, 505
- közigazgatási szervezet – l. még szervezet; 339
- közigazgatási tisztviselő – l. még tisztviselő; 55, 56, 325, 332, 514, 542
- közigazgatási ügy – l. még ügy; 16, 17
- közintézmény – l. még intézmény; 178
- közkereseti társaság; 551, 558
- közkórház – l. még kórház; 25, 63, 71, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 116, 117, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 180, 188, 200, 222, 224, 232, 237, 241, 247, 268, 270, 276, 278, 284, 290, 300, 304, 313, 323, 329, 346, 361, 365, 370, 378, 380, 402, 406, 409, 417, 420, 421, 431, 447, 455, 458, 470, 484, 485, 492, 496, 503, 521, 522, 534, 567, 573
- közkórházi gyermekosztály – l. még osztály; 112, 117, 456
- közkönyvtár – l. még könyvtár; 81, 87, 419, 499
- közkút (közutak) – l. még kút (kutak); 113, 118, 131, 132, 176, 177, 179, 180, 183, 185, 187, 198, 224, 233, 401, 410, 416, 431, 434, 441, 449, 457, 468, 469, 489, 496, 507, 522, 524, 533, 538
- közlekedés – l. még kompátkelés, komp-közlekedés; 62, 180, 182, 377, 414, 440, 461
- közlekedési hálózat – l. még hálózat; 182, 187, 440, 469
- közlekedési nehézség; 69, 368
- közlekedésügyi miniszter – l. még miniszter; 54, 63, 184, 293, 397, 434, 448
- Közlekedésügyi Miniszteri Bizottság (Közlekedésügyi Bizottság) – l. még bizottság; 178, 238, 409
- közmegrendelés – l. még rendelés; 523
- közmunka – l. még munka; 94, 137, 184, 194, 226, 350, 359, 372, 440, 448, 509
- közmunkahivatal – l. még hivatal; 70, 77, 78, 225, 229, 234, 326, 336, 344, 371
- közmunkaigény; 339
- közmunkakérdés; 344
- közmunkaösszeg – l. még összeg; 467
- közmunkapénz – l. még pénz; 185, 186, 467
- Közmunkaügyi Főigazgatóság (Szeged) – l. még igazgatóság; 194, 509
- közmunkaügyi miniszter – l. még miniszter; 182, 197, 440, 536
- közmunkaváltság; 70, 371
- közmunkás – l. még munkás; 199, 234, 347
- közművek (közmű) – l. még bajai közművek, bajai közüzemek, bajai vilamosművek, Baja Város Közművei, közüzemek, városi közművek, városi közüzemek; 113, 150, 151, 152, 155,

- 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 167, 170, 221, 224, 238, 251, 255, 281, 384, 385, 404, 406, 411, 425, 426, 443, 450, 451, 476, 494, 509, 513, 579
- közművek székháza – l. még székház; 183, 185, 242, 441, 449
- közművelődés – l. még művelődés; 285
- Közművelődési Felügyelőség; 167, 281
- közművelődési szolgálat – l. még szolgálat; 263, 268, 285, 576
- közoktatás; 89
- közönség – l. még fogyasztóközönség, nagyközönség, városi közönség; 41, 46, 53, 67, 69, 70, 71, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 97, 102, 103, 106, 108, 117, 120, 152, 156, 164, 165, 170, 174, 177, 181, 185, 188, 193, 231, 235, 236, 243, 246, 248, 249, 253, 260, 261, 262, 264, 266, 269, 273, 274, 279, 288, 314, 323, 329, 348, 356, 362, 369, 381, 383, 387, 388, 396, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 416, 417, 427, 428, 434, 438, 441, 442, 443, 445, 446, 449, 451, 455, 457, 458, 461, 466, 468, 470, 475, 476, 479, 481, 482, 483, 489, 490, 493, 494, 497, 499, 504, 505, 508, 510, 512, 513, 527, 528, 533
- központ – l. még komlói központ, N. V. Központ, Országos Mentőszolgálat Központja, tanyaközpont; 305, 537
- központi fűtés – l. még fűtés; 128, 129, 304, 313, 327, 459, 465, 491, 503, 523, 525
- központi fűtőberendezés – l. még berendezés; 105, 121, 222, 279, 460, 465
- Központi Illetményhivatal – l. még hivatal; 211, 212, 253, 257, 267, 273, 466
- központi iskolafürdő – l. még fürdő; 110, 421
- központi kapcsolás – l. még automatikus kapcsolás; 152, 168, 426, 492
- központi kiküldött – l. még kiküldött; 86, 482
- központi kiutalás – l. még kiutalás; 96, 98, 382, 427
- központi konyha – l. még konyha; 201, 204, 206, 207, 214, 215, 251, 278, 284, 363, 398, 411, 424, 520, 532
- központi rendelő – l. még rendelő; 113, 114, 125, 244, 290, 446
- központi választmány; 17
- központi vezetőség; 45, 321
- közsegély – l. még segély; 204, 206, 398, 423
- közsegélyezés – l. még segélyezés; 200, 361
- közsegély-szabályrendelet – l. még rendelet; 200, 361
- község – l. még település; 38, 39, 105, 106, 133, 151, 152, 153, 155, 157, 158, 160, 161, 163, 165, 167, 170, 171, 172, 173, 208, 219, 239, 251, 255, 264, 276, 280, 281, 293, 294, 340, 346, 348, 370, 383, 384, 404, 406, 412, 425, 431, 435, 450, 473, 494, 509, 511, 512, 526, 565, 567
- községi adó – l. még adó; 77, 513
- községi eljárás; 101, 293
- községi főjegyző – l. még főjegyző; 47, 515, 565
- községi hivatal – l. még hivatal; 25
- községi közmunka – l. még munka; 226, 229
- községi orvos – l. még orvos; 10, 131, 523
- községi vizsgálat – l. még vizsgálat; 566, 567
- községletanács – l. még tanács; 27
- közszolgálat – l. még szolgálat; 30, 31
- közszolgálati alkalmazott – l. még alkalmazott; 25
- közszükségleti cikk(ek); 40, 98, 142, 286, 428
- köztársaság (köztársasági államforma) – l. még államforma, Magyar Köztársaság; 39, 40, 47, 368, 407, 445, 516, 568
- köztársasági elnök – l. még elnök; 42, 47, 83, 88, 515, 518
- közteher (közterhek); 441
- közterület – l. még terület; 61, 187, 190, 221, 233, 234, 274, 469, 489

- köztisztaság (köztisztasági állapot); 233, 365, 409, 468
- köztisztasági helyszíni szemle – l. még helyszíni szemle; 365
- köztisztasági munka (munkák) – l. még munka; 175, 176, 224
- köztisztviselő – l. még tisztviselő; 514
- köztulajdon – l. még tulajdon; 187
- köztulajdonba vétel – l. még államosítás; 187, 469
- közút (közutak) – l. még út (utak); 181, 184, 185, 197, 401, 415, 439, 440, 448, 467, 488, 505, 536
- közúti alap; 68
- közúti forgalom – l. még forgalom; 139, 427
- közúti híd – l. még híd; 63, 434, 595
- közúti költségvetés – l. még költségvetés; 73, 432, 448
- közúti útvonalhálózat – l. még hálózat; 181, 434
- közület; 60, 71, 97, 260, 353, 369, 398, 402
- közületi építkezés – l. még építkezés; 189, 471
- közüzem – l. még üzem; 172, 383, 512
- közüzemek – l. még bajai közművek, bajai közüzemek, bajai villamosművek, Baja Város Közművei, közművek (közmű), városi közművek, városi közüzemek; 150, 156, 157, 162, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 185, 513
- közüzemi alkalmazott – l. még alkalmazott; 167
- közüzemi illetményrendszer; 157, 239
- közüzemi székház – l. még székház; 113, 114, 117, 244, 246, 446, 455
- közvágó; 26
- közvágóhíd – l. még vágóhíd; 180, 181, 417, 434
- közvilágítás – l. még világítás; 152, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 168, 172, 234, 239, 245, 250, 403, 405, 412, 426, 435, 443, 450, 451, 472, 475, 492, 511, 512
- közvilágítási berendezés – l. még berendezés; 152, 383
- közvilágítási hálózat – l. még hálózat; 62, 152, 222, 224, 384
- közvilágítási kábelvezeték – l. még vezeték; 167, 281
- közvilágítási lámpa (lámpák) – l. még lámpa (lámpák); 161, 163, 166, 168, 255, 269, 270, 281, 412, 443, 473, 474, 491
- közvilágítási munka (munkák) – l. még munka; 154
- közvilágítási vezeték – l. még vezeték; 168, 169, 491, 492
- kő (kőanyag) – l. még andezitfejkő, bazaltfejkő, bazalt kockakő, kiskockakő (kiskocka), terméskő, zúzott kő; 184, 189, 195, 196, 197, 232, 403, 415, 440, 488, 524, 535, 536
- kőbánya – l. még bánya (bányák); 523
- Kőbányaipari Nemzeti Vállalat – l. még vállalat; 536
- Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége – l. még munkaközösség; 191, 195, 506, 524
- kőfaragó – l. még iparos; 549
- kőműves – l. még iparos; 176, 232, 233, 234, 424, 544, 546, 553, 556, 559, 561, 562
- kőművesmester – l. még mester; 544, 547, 551, 561, 562
- kőművesmunka – l. még munka; 270, 459, 523
- kőpálya – l. még út (utak); 186, 401, 448, 467
- kőszállítás – l. még szállítás; 524
- kristálycukor – l. még cukor; 100, 487
- kubikmunka – l. még munka; 149, 150, 325, 332
- kubikus (kubikos) – l. még munkás; 149, 306, 325, 331
- kukorica – l. még tengeri; 142, 148, 231, 258, 263, 280, 286, 534, 535
- kukorica-beszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 400
- kukoricaföld – l. még föld; 534
- kukoricakészlet – l. még készlet; 136, 358
- kukoricaliszt – l. még liszt; 95, 96, 97, 223, 231, 382

- kukoricaszár – l. még tengeriszár; 146, 305, 330
- kukoricaszár-vágás; 44, 302, 311
- kukoricaszárító üzem – l. még üzem; 129, 322
- kukoricatörés – l. még munka; 291
- kukoricavetés – l. még vetés; 258, 535
- kulák (kulákság); 44, 47, 297, 302, 303, 311, 321, 328
- kulturális cél (kulturárcél); 83, 185, 248, 449
- kulturális élet (kulturális esemény); 79, 80, 85, 236, 243, 408, 418, 430, 437, 445, 498, 518
- kulturális tárgyalás – l. még tárgyalás; 81, 418
- kulturális ügy – l. még ügy; 252
- kulturális ügyosztály – l. még ügyosztály; 83, 243, 445, 498
- kultusz-kormányzat – l. még kormány (kormányzat); 80, 90, 418, 420
- kultuszminiszter – l. még miniszter; 88, 518
- Kultuszminisztérium – l. még minisztérium; 88, 91, 437, 519
- kultúra – l. még szovjet tánc, ének- és zenekultúra, zenekultúra; 39, 367, 438, 576
- kultúrhelyiség – l. még helyiség; 162, 473
- kultúrintézmény – l. még intézmény; 185, 419, 449
- kultúrnap – l. még bajai kultúrnapok (Bajai napok), szovjet kultúrnap, vármegyei kultúrnapok; 83, 84, 86, 89, 189, 191, 274, 482, 488, 491
- kút (kutak) – l. még artézi kút, ásott kút (kutak), belső kút, ejektoros kút, főtéri kút, fűrt kút (kutak), közkút (közkutak), magánkút (kutak, magántulajdonú kút), mélyfúrású kút (kutak), Northon kút, városközi kút, városi közkút (közkutak); 115, 118, 150, 183, 187, 193, 195, 258, 324, 333, 336, 441, 457, 469, 489, 496, 524, 538, 539
- kútfelszerkezet – l. még felszerkezet; 185, 449
- kútfúrás – l. még fúrás; 150, 190, 336
- kútfúrasi terv – l. még terv; 195, 524
- küldöttség – l. még bajai küldöttség, gyámügyi fellebbviteli küldöttség; 38, 219
- külföldi hajós – l. még hajós; 57, 517
- külföldi segélyakció – l. még Joint, Rádda Barnen, UNICEF-tejakkció; 113, 431
- külföldi szén – l. még szén; 153, 154, 156, 385, 386, 405
- külföldi támogatás – l. még támogatás; 132, 532
- különbizottság – l. még bizottság; 17
- külön juttatás – l. még juttatás; 157, 239, 412
- külső gondozás – l. még gondozás; 200, 203, 205, 206, 361, 411, 423, 520
- külső gondozott (külső szegénygondozott) – l. még gondozott; 202, 204, 209, 211, 213, 214, 223, 228, 242, 244, 247, 257, 272, 380, 381, 398, 439, 446, 520
- külső segélyezett; 483
- külső segélyezés – l. még segélyezés; 213
- külső szegénygondozott (külső szegény) – l. még külső gondozott; 209, 267, 278, 439, 503
- külső út (utak) – l. még út (utak); 180, 433, 523
- kültelki lakosság – l. még lakosság; 502
- külterület – l. még terület; 114, 116, 117, 123, 127, 273, 455, 485
- külterületi térképszelvény – l. még térkép; 187, 469
- külügyminiszter – l. még miniszter; 42, 222, 479
- Külügyminisztérium – l. még minisztérium; 200, 361
- kV; 224, 493
- kVA; 162, 163, 169, 172, 224, 472, 473, 474, 492, 493, 512
- kWh; 282

L

- laboratórium; 107, 110, 185, 346, 379, 421, 449
- Ladik-Barkóczy könyvtár – I. még könyvtár; 87, 499
- lajt – I. még kocsi; 148, 535
- lakatos – I. még iparos; 233, 234, 541, 547, 562
- lakatosműhely – I. még műhely; 171, 294, 462
- lakás – I. még kislakás, magánlakás, romlakás, személyzeti lakás; 9, 17, 59, 107, 126, 158, 180, 181, 183, 185, 188, 189, 191, 194, 202, 285, 379, 381, 412, 417, 434, 442, 449, 470, 471, 490, 501, 509, 555
- lakásadó – I. még adó; 69, 70, 371
- lakásadó-bevétel – I. még bevétel; 70, 371
- lakásadó-térítés – I. még térítés; 202, 381
- lakásépítés – I. még építés; 241
- lakáshivatal (lakásügyi hivatal) – I. még hivatal; 46, 54, 269, 328, 514
- lakásinség (lakáskérdés, lakásszükség); 59, 183, 188, 442, 470, 555
- lakáskataszteri munkálat – I. még munka; 59, 555
- lakbérsegély – I. még segély; 202, 206, 211, 214, 380, 423, 466, 520
- lakhatási engedély – I. még engedély; 471
- lakosság – I. még kültelki lakosság, német (német lakosság), polgári lakosság (polgárság), városi lakosság; 38, 50, 62, 64, 67, 80, 86, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 101, 103, 105, 127, 133, 136, 141, 142, 143, 144, 152, 174, 190, 199, 202, 222, 223, 236, 261, 286, 291, 292, 297, 299, 319, 324, 330, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 347, 350, 355, 356, 358, 364, 365, 369, 370, 373, 376, 377, 388, 397, 408, 414, 428, 431, 476, 477, 495, 505, 517, 521, 535, 539
- lakóépület – I. még épület; 189, 471
- lakóház – I. még ház; 9, 53, 60, 156, 184, 249, 370, 442
- lakótelep – I. még telep; 193, 508
- laksűrűségi vizsgálat – I. még vizsgálat; 196, 524
- laktanya (laktanyák) – I. még bajai laktanyák, Erzsébet királyné úti laktanya, pénzügyőri laktanya, Türr István laktanya, vaskúti laktanya (Vaskúti úti laktanya); 178, 198, 410, 439, 538
- lábfejlesztő; 462
- ládagyár – I. még gyár; 149, 324, 556
- lámpa (lámpák) – I. még átfeszített lámpa (átfeszített lámpák), féléjszakás lámpa (lámpák), forrasztólámpa, gázlámpa (gázközvilágítási lámpa), izzólámpa (izzólámpák), kézilámpa, kiégett lámpa (lámpák), közvilágítási lámpa (lámpák), villamos lámpa, villanylámpa (villanylámpák); 166, 167, 168, 169, 172, 270, 491, 492, 511, 512
- lámpatest; 157, 158, 239, 412, 462, 465
- Láng gépgyár – I. még gyár; 143, 505
- lecsapolási munka (munkák) – I. még munka; 181, 433
- lefolyócsatorna – I. még csatorna; 539
- legelő; 227, 577
- legeltetés; 227
- legénység (tűzoltó); 238, 411, 425
- leirat – I. még irat; 15, 18, 59, 63, 92, 97, 240, 398, 434, 483, 552
- leltározás (leltározási munka); 53, 91, 210, 268, 283, 447
- leltározó közeg; 447
- lepedő; 109, 117, 209, 232, 237, 409, 439, 456
- lerovás (lerovási eredmény); 73, 74, 75, 76, 77, 281, 287, 334, 477, 478, 494, 513
- letranszformáló-állomás – I. még állomás; 173, 512, 513
- letéti napló (letétpénzek naplója); 16, 22
- letétpénz – I. még pénz; 22
- levezetőcsatorna – I. még csatorna; 195, 524, 539
- levéltár; 18, 34, 53, 249
- levéltár bővítés – I. még bővítés; 194, 508
- levéltári anyag (levéltári iratanyag); 33, 34, 53, 249

- légbiztosító; 162, 472
légi forgalom – l. még forgalom; 182, 440
légkompresszor; 463
légmellkezelés – l. még kezelés; 104, 365
légoltalmi vízmedence (légoltalmi medence) – l. még medence; 182, 186, 440, 468
légvezeték – l. még vezeték; 162, 472
légy (legyek) – l. még rovar; 132, 285, 532
létszám – l. még ágyszám (ágylétszám), beteglétszám, főzőlétszám, gyermeklétszám, munkáslétszám, napi létszám, státuslétszám, taglétszám, tisztviselői létszám; 52, 55, 57, 71, 72, 73, 78, 99, 107, 123, 126, 176, 204, 205, 206, 208, 209, 212, 213, 214, 215, 224, 228, 233, 236, 242, 244, 247, 253, 257, 262, 264, 267, 272, 273, 278, 279, 284, 289, 336, 365, 378, 402, 408, 410, 411, 417, 420, 423, 425, 432, 439, 446, 466, 484, 487, 501, 503, 517, 520, 522, 532, 535, 576
létszámcsökkentés; 51, 73, 236, 238, 397, 408, 411, 417, 425, 430, 477
létszámcsökkentő bizottság – l. még bizottság; 30, 31
létszámhiány – l. még hiány; 52, 72, 74, 158, 210, 307, 402, 435, 448, 478
lift; 124, 128, 486, 503
Liga – l. még Gyermekvédő Liga, Országos Gyermekvédő Liga; 207, 423
likőr – l. még ital; 551
lipcsei földgáz – l. még gáz; 154, 386
liszt – l. még árpaliszt, finomliszt, kenyérliszt, kukoricaliszt, nullás liszt, tengeriliszt; 9, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 146, 223, 228, 231, 331, 363, 382, 413, 487, 535
lisztellátás – l. még ellátás; 95, 97, 101, 102, 223, 228, 231, 292, 306, 314, 504
lisztcsere – l. még csere; 99, 487
lisztfejadag – l. még adag; 97
lisztkészlet – l. még készlet; 94, 372
lisztsegély – l. még segély; 213, 503
lisztzállítás – l. még szállítás; 94, 372
liszttartály; 459
liter; 44, 94, 95, 96, 100, 145, 223, 302, 321, 362, 364, 372, 381, 382, 459, 487
locsolás – l. még munka; 148, 535
ló – l. még igásló; 136, 358, 535, 551
lóállomány; 136, 138, 227, 400
lóerő; 154, 159, 403, 443
lófogatú kocsi – l. még kocsi; 106, 111, 383, 421
lőszemle (lővizsgálat, lővizsga) – l. még vizsgálat; 137, 358
lótulajdonos – l. még tulajdonos; 137, 359
lövészállás – l. még lőállás; 61, 221
lövészárok (lövészárkok); 61, 62, 377
lőállás – l. még lövészállás; 62, 377
lucerna – l. még takarmány; 147, 305, 316, 330, 534, 535
lúgkőárusítás – l. még kereskedés; 145, 305
- LY**
- lyukfoltozás – l. még foltozás, munka; 401
- M**
- MABI; 189, 471
MABI-ház – l. még ház; 179, 415
magasépítés (magasépítkezés) – l. még építés; 181, 233, 410, 416, 434, 441, 449, 469, 490, 508, 525, 537
magasépítési tevékenység – l. még tevékenység; 177
magánépítési munka – l. még munka; 525
magánépítési tevékenység (magánépítkezés) – l. még tevékenység; 189, 401, 441, 449, 471, 491, 496, 509, 538,
Magasépítés-tudományi Intézet – l. még intézet; 196, 525
magánakácos – l. még akácos; 341
magánfogyasztás – l. még fogyasztás; 152, 384

- magánfogyasztó – l. még fogyasztó; 166, 269
- magánház – l. még ház; 191
- magánháztartás – l. még háztartás; 60, 153, 369, 384
- magánintézet – l. még intézet; 20
- magánjavak; 87, 499
- magánkút (kutak, magántulajdonú kút) – l. még kút (kutak); 190, 193, 489, 507
- magánlakás – l. még lakás; 46, 90, 110, 328, 345, 419, 420
- magánszféra; 71
- magántisztviselő – l. még tisztviselő; 514
- magántulajdon – l. még tulajdon; 142, 507
- magánvágás; 92, 340
- magkereskedés – l. még kereskedés; 559
- magtár – l. még épület; 464
- magtermelés – l. még termelés; 140, 142, 476, 488
- magtermelési szerződés – l. még szerződés; 140, 476
- Magtermesztő Magyar Gazdák Szövetkezete – l. még szövetkezet; 140, 476
- Magyar Állami Szénbányák – l. még bánya (bányák); 160, 245, 250
- Magyar Dolgozók Pártja (MDP) – l. még párt; 31, 32, 45, 46, 55, 320, 321, 326, 328
- Magyar Est; 84, 252
- magyar föld – l. még föld; 272, 429, 486, 504
- Magyar Gázgyárak Országos Szövetsége – l. még Gázgyárak Országos Szövetsége; 164, 474
- magyar képzőművészet – l. még művészet; 89, 519
- magyar kormány – l. még kormány (kormányzat); 39, 65, 136, 342, 345
- magyar közigazgatás – l. még igazgatás; 37, 565
- Magyar Köztársaság – l. még köztársaság; 88, 91, 268, 518
- magyar művészet – l. még művészet; 82, 438
- magyar nép – l. még nép; 42, 99, 272, 350, 374, 429, 430, 444, 479, 480, 482, 486
- Magyar Norma; 211, 466
- Magyar Nők Demokratikus Szövetsége – l. még MNDSZ; 119, 205, 399, 458
- magyar nyelv; 200, 361
- Magyar Szabadságharcos Szövetség; 43, 284
- magyar szén (szenek) – l. még szén; 156, 175, 405, 538
- Magyar-Szovjet Művelődési Társulat; 89
- Magyar Vöröskeleszt – l. még Vöröskeleszt; 203, 382
- major – l. még mátéházi major (mátéházi major); 346
- majorbéli iskola – l. még iskola; 198, 537
- makadámút – l. még út (utak); 196, 535
- malária (maláriaeset, maláriabetegség) – l. még betegség; 106, 107, 108, 111, 112, 116, 119, 120, 122, 125, 224, 228, 231, 262, 267, 273, 274, 284, 289, 364, 422, 430, 438, 454, 532
- maláriaellenes gyógyszer; 112, 120, 125, 273, 290, 430
- maláriahelyzet (maláriakérdés); 111, 116, 119, 267, 279, 422, 454
- maláriaküzdőlelem; 484
- malária megbetegedés (maláriás megbetegedés) – l. még megbetegedés; 121, 124, 430, 438, 454, 484
- malária tanfolyam – l. még tanfolyam; 121, 122, 279, 484
- maláriás beteg (maláriabeteg, maláriás egyén) – l. még beteg; 378
- malom (malmok) – l. még Goldschmidt-malom (Goldschmidt-hengermalom), nagymalom, süködsi paprikamalom; 158, 340
- Mannesmann csőhálózat – l. még hálózat; 170, 493
- manzard – l. még szoba; 466
- marha – l. még szarvasmarha; 136, 551
- marhaállomány; 138, 227, 358
- marhavágás; 434

- marhavészbizottság – I. még bizottság; 17
- MATI (Szeged); 197, 198, 537
- matrac; 109, 232, 237, 409
- mák – I. még élelmiszer, növény; 147, 534
- MÁLLERD; 143, 325, 505
- Mária-napok (Mária-ünnep) – I. még ünnep (ünnepély, ünnepség); 41, 266
- mártír; 517
- mártonszállási iskola – I. még iskola; 114, 244, 247
- mártonszállási kerület – I. még kerület; 120
- márványtábla – I. még tábla (táblák); 84, 85, 262, 481
- másodbíró (második bíró) – I. még bíró; 5
- másodfokú hatóság – I. még hatóság; 23, 27
- mátéházi föld – I. még föld; 66, 133, 136, 343, 358
- mátéházi major (mátéházai major) – I. még major; 133, 525
- mátéházi szeszgyár (mátéháza-pusztai szeszgyár) – I. még gyár; 136, 198, 358
- MÁVAUT; 514
- MÁV; 153, 180, 187, 384, 433, 469, 514
- MÁV osztálymérnökség; 193, 508
- MÁV szimfonikusok; 86, 482
- mázoló – I. még iparos; 555, 556, 559, 562
- mázolómunka (mázolási munka, mázolás) – I. még munka; 270, 459, 508, 523
- mázsa (q); 92, 94, 95, 100, 139, 142, 144, 145, 211, 223, 292, 298, 309, 317, 340, 347, 372, 398, 432, 466, 488
- MDP – I. még párt; 31, 32, 45, 46, 55, 321, 326, 328
- MDTR; 191, 490
- ME – I. még miniszterelnök; 7, 8, 13, 30, 50, 78, 133, 201, 205, 336, 345, 349, 363, 399
- Mechanikai Szövőgyár – I. még gyár; 306, 325
- mederkotrás – I. még kotrás; 184, 448
- megbeszélés – I. még távbeszélő-megbeszélés; 88, 208, 308, 410, 432, 518
- megbetegedés – I. még influenza megbetegedés, malária megbetegedés (maláriás megbetegedés); 105, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 122, 124, 126, 129, 228, 231, 237, 241, 244, 257, 273, 274, 279, 284, 289, 303, 312, 322, 364, 370, 378, 408, 409, 420, 422, 430, 446, 453, 454, 484, 500, 502, 521
- megemlékezés – I. még emlékezés; 43, 48, 57, 288, 445, 480, 516, 517
- megélhetés (megélhetési viszonyok); 71, 138, 157, 205, 227, 238, 396, 399, 411
- meghatalmazott; 228
- megművelendő terület – I. még terület; 146, 528
- megművelt terület – I. még terület; 146, 330
- megrendelés – I. még rendelés; 168, 276, 523
- meztakarítás – I. még árammeztakarítás, tüzelőanyag-meztakarítás; 138, 169, 400
- megye – I. még vármegye; 35, 36, 50, 80, 85, 99, 219, 278, 348, 351, 406, 458, 481, 564
- megyeháza (vármegyeháza) – I. még ház; 47, 66, 79, 109, 110, 112, 116, 237, 343, 408, 420, 420, 421, 431, 454, 515, 528
- megyei bizottság – I. még bizottság; 31, 32, 46, 328
- Megyei Földrendező Tanács – I. még tanács; 134, 221, 363, 426
- megyei képviselőtestület – I. még testület; 600
- Megyei Tanács – I. még tanács; 135, 432
- megyei törvényszéki ülnök; 28
- megyei város – I. még város; 55, 308, 563, 564, 565, 568, 574, 575, 578
- meleg ebéd – I. még ebéd, étkezés; 199, 347
- melegvíz-szolgáltató berendezés – I. még berendezés; 9, 131, 464, 523
- melegvízvezeték – I. még vezeték; 270

- mellékhelyiség – l. még helyiség; 472
- mellékcikk-kereskedés – l. még kereskedés; 541, 544, 546, 558, 561
- melléképület – l. még épület; 176, 234
- mellékmunka (mellékmunkálat) – l. még munka; 178, 179, 238, 410, 464
- mellény – l. még ruha; 541, 553
- menekült; 200, 201, 362, 363
- menhely – l. még állami gyermekmenhely, gyermekmenhely; 213, 502
- menhelyi gyermek – l. még gyermek; 115, 213, 257, 501, 502
- mentőautó (mentőgépkocsi, mentőkocsi, mentő) – l. még autó és kocsi; 106, 111, 117, 122, 130, 132, 383, 411, 421, 424, 455, 484, 521, 533, 539
- mentőállomás – l. még állomás; 111, 421, 521, 533
- mentőláda (ládák); 214, 520
- mentőszolgálat (mentők) – l. még szolgálat; 104, 106, 111, 117, 126, 130, 132, 238, 366, 383, 411, 421, 455, 484, 501, 521
- mennyezet – l. még rabitzmennyezet; 459, 461
- mester – l. még ácsmester, fűrómester, kőművesmester, útmester; 80, 236, 397, 408
- mestervizsga; 81, 418
- meszelés – l. még munka; 178, 188, 270, 410, 441, 459, 461, 462, 469, 490
- MESZHART; 155, 158, 404, 412
- metszés – l. még munka; 139, 148, 535
- mezőgazdaság – l. még gazdaság; 55, 85, 136, 138, 223, 227, 238, 254, 263, 274, 278, 305, 314, 330, 411, 481, 576
- mezőgazdasági anyag – l. még anyag; 46
- mezőgazdasági dolgozó (mezőgazdasági munkás) – l. még dolgozó; 45, 47, 149, 325, 329
- mezőgazdasági fejlesztési hozzájárulás (mezőgazdaság-fejlesztési hozzájárulás, mezőgazdasági hozzájárulás); 75, 281, 494
- mezőgazdasági gépkereskedő – l. még kereskedő; 555
- mezőgazdasági helyzet; 138, 242, 248, 263, 268, 280, 314, 323, 330, 400, 505
- mezőgazdasági ingatlan – l. még ingatlan; 135, 386, 432
- mezőgazdasági kisgépakció; 146, 331
- mezőgazdasági munka (munkák, mezőgazdasági munkálat) – l. még munka; 43, 45, 47, 138, 139, 143, 227, 231, 248, 254, 258, 263, 280, 286, 291, 303, 312, 317, 319, 324, 328, 330, 345, 400, 497, 505, 576
- mezőgazdasági kampány; 291, 297, 299, 305, 314, 318, 323, 505
- mezőgazdasági munkakönyv – l. még könyv; 134, 359
- mezőgazdasági munkaverseny – l. még munkaverseny; 143, 258, 315, 319, 505
- mezőgazdasági művelés; 138, 143, 505
- mezőgazdasági szakiskola – l. még iskola; 189, 471
- mezőgazdasági szeszgyár – l. még gyár; 134, 196, 386, 525
- mezőgazdasági termelés – l. még termelés; 8, 137, 140, 141, 145, 306, 359, 476, 477
- mezőgazdasági termelési verseny – l. még munkaverseny; 140, 141, 142, 258, 264, 269, 280, 477
- mezőgazdasági termék – l. még termék; 141
- mezőgazdasági termény-nagykereskedő (mezőgazdasági termék-nagykereskedő) – l. még kereskedő; 546, 553, 562
- mezőgazdasági termény – l. még termény; 8
- mezőgazdasági termény- és termékkereskedés – l. még kereskedés; 541
- mezőgazdasági ütemterv – l. még terv; 143, 297, 299, 305, 316, 318, 505
- mezőgazdasági versenybizottság – l. még bizottság; 140, 263
- mezőőr – l. még városi mezőőr; 44, 302
- mezőrendőrség – l. még rendőrség; 138, 400

- mezőváros – I. még város; 5
- mélyfúrású kút (kutak) – I. még kút (kutak); 121, 132, 193, 274, 463, 496, 507, 533
- méntelep – I. még telep; 189, 471
- Mértékügyi Intézet (Szeged) – I. még intézet; 167, 282
- mérnöki hivatal – I. még hivatal; 54, 153, 176, 177, 178, 179, 181, 194, 195, 197, 198, 232, 235, 237, 238, 242, 245, 250, 255, 260, 265, 271, 276, 282, 294, 385, 409, 410, 488, 494, 496, 523, 567, 573
- mérnöki munka – I. még munka; 176, 235, 237
- mérőberendezés – I. még berendezés; 169, 493
- mérőhitelesítés – I. még hitelesítés; 170, 494
- mérőhitelesítő-állomás (mérőhitelesítő) – I. még állomás; 162, 171, 473, 510
- mérsékelt térítés – I. még térítés; 213, 501, 503
- Mészáros-emlékünnepe – I. még ünnep (ünnepe, ünnepe); 84, 262, 481
- mészáros és hentes – I. még hentes (hentes és mészáros); 542, 544, 546, 547, 549, 550, 561
- Mészáros Lázár emléknapi; 84, 85, 261, 481
- Mészáros Lázár hagyatéka – I. még hagyatéka; 83, 243, 445
- Mészáros Lázár Múzeum – I. még múzeum; 84, 85, 262, 481
- mész – I. még anyag; 460
- mész, cement és faszénkereskedő – I. még kereskedő; 556
- mészégetés – I. még munka; 551
- mészégető – I. még iparos; 556
- méter (m) – I. még centiméter (cm), folyóméter (fm), kilométer (km), köbméter (m³), milliméter, négyzetméter (m²); 61, 63, 150, 151, 153, 163, 167, 169, 170, 178, 181, 192, 222, 309, 316, 336, 378, 384, 425, 426
- MFTR; 65, 343
- Miasszonyunkról elnevezett zárdája – I. még zárdája; 91, 268
- milliméter – I. még méter; 169
- miniszter – I. még belügyminiszter, építés-és közmunkaügyi miniszter, földművelésügyi miniszter (földművelésügyi miniszter), hadügyminiszter, honvédelmi miniszter, iparügyi miniszter, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter (kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter), közellátási miniszter (közellátásügyi miniszter), közlekedésügyi miniszter, közmunkaügyi miniszter, kultuszminiszter, külügyminiszter, népjóléti miniszter, pénzügyminiszter, szakminiszter
- miniszterelnök – I. még elnök; 15, 18, 88, 114, 218, 220, 247, 295, 434, 518, 572, 574, 578
- miniszterelnök-helyettes; 44, 301
- miniszterelnökség (Miniszterelnökség Sajtóosztálya) – I. még MÉV; 41, 205, 266, 399
- miniszteri bizottság – I. még bizottság; 143, 178, 205, 238, 399, 409, 505
- miniszteri biztos; 87
- miniszteri leirat – I. még irat; 15, 18, 97, 434
- miniszteri tanácsos (miniszteri osztálytanácsos) – I. még tanácsos (tanácsnok); 57, 88, 125, 517, 574
- Miniszterközi Bizottság – I. még bizottság; 51, 52, 71, 78, 108, 109, 110, 182, 232, 236, 241, 334, 402, 406, 408, 409, 417, 437, 440, 513
- minisztertanács – I. még tanács; 173, 210, 447, 526
- minisztérium – I. még Belügyminisztérium, Építésügyi és Közmunkaügyi Minisztérium, Építésügyi Minisztérium, Földművelésügyi Minisztérium (Földművelésügyi Minisztérium), Honvédelmi Minisztérium, Iparügyi Minisztérium, Közellátási Minisztérium, Kultuszminisztérium, Külügyminisztérium, Népjóléti Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, VKM; 34, 84, 85, 88, 90, 95,

97, 127, 158; 161, 190, 192, 213, 254, 255, 261, 373, 398, 417, 435, 481, 489, 502, 507, 519

minőségi termelés – l. még termelés; 258

mintagazda – l. még gazda; 142, 280

mintavétel (mintavételezés); 118, 119, 262, 457

mintavételi edény – l. még edény; 118, 131, 457, 522

MNDSZ – l. még Magyar Nők Demokratikus Szövetsége; 48, 115, 119, 127, 128, 129, 130, 248, 253, 304, 313, 322, 457, 502, 521, 530

MNDSZ székház – l. még ház; 127, 502

Mobil fertőtlenítőgépj; 103, 365

mobil tőke – l. még tőke; 65, 342

molnár – l. még iparos; 541, 546, 558

morzsoló; 139, 427

mosdó; 461, 462, 465

mosogató – l. még edénymosogató; 459

mosókonyha – l. még konyha; 222

MOSZK ; 9, 309, 317

motorfecskendő – l. még fecskendő; 383, 424

motorikus fogyasztó – l. még fogyasztó; 169, 171, 172, 294, 493, 512

mozaiklap; 459

mozaiklap-burkolat – l. még burkolat; 461

mozgalom – l. még munkásmozgalom, „*Siess, adj, segíts*” mozgalom, úttörőmozgalom; 41, 407

muhar – l. még növény; 280

munka – l. még alkalmi munka, agitációs munka, adókiivetés (adókiivetési munkálat), aratás, asztalosmunka, ácsmunka, állagmegóvó munka, állami közmunka, állami munka, átalakítási munka, bádogosmunka, belső munka (munkák), beruházási munka, burkolómunka, csatornázási munka (munkák), egészségvédelmi munka, ellenőrző munka, éjjeli munka, építési munka (munkák), felújítás (felújítási munka), fertőtlenítőmunka (fertőtlenítés), fogatos közmun-

ka, foltozás, földmunka (földmunkák, földmunkálat), gázberendezési munka, gázcsőtisztítási munkálat, gyermekmentő munka, hálózatépítési munka (munkák, hálózatépítés), helyreállítási munka (munkák, helyreállítás), hivatali munka, javítási munka (munkák, javítási munkálat), járdajavítási munka (járdajavítás, járdahelyreállítás), karbantartási munka (karbantartó munka, karbantartás), kovácsmunka, kórházi helyreállítás, kötözés, kövezetjavítási munka (munkák), közigazgatási munka, közmunka, községi közmunka, köztisztasági munka (munkák), közvilágítási munka (munkák), kőművesmunka, kubikmunka, kukoricatörés, lakáskataszteri munkálat, lecsapolási munka (munkák), leltározás (leltározási munka), locsolás, lyukfoltozás, magánépítési munka, mázolómunka, mellékmunka (mellékmunkálat), metselés, metszés, mezőgazdasági munka (munkák, mezőgazdasági munkálat), mérnöki munka, mészégetés, műhelymunka, műszaki munka (munkák), önkéntesmunka, őszi munkák, őszi talajmunkák, partrendezési földmunka, permetezési munka (permetezés), rendkívüli munka, rohammunka, sarabolás, silózás, szántási-vetési munka, szárbehordás, szárvágás, szezonmunka, szintezési munka (munkák), talajmunka (munkák, talaj-előkészítés), tanítási munka, tanulmánymunka, tarlóhántás, tartósítás, tatarozási munka (munkák, tatarozás), társadalmi munka, tengeritörés, termelőmunka, természetbeni munka (természetbeni közmunka), tetvetlenítés, tisztítási munka, többletmunka, újjáépítő munka, útburkolás, útépitési munka, ütredezési munka, üvegesmunka (üvegezés), üzemfenntartási munka, városrendészeti munka (munkák), villamos bő-

- vítési munka (munkák), vízvezetés (vízvezetési munkálat); 20, 29, 30, 32, 33, 34, 36, 42, 48, 50, 51, 55, 56, 57, 58, 60, 63, 68, 70, 71, 73, 74, 76, 79, 80, 82, 83, 90, 91, 93, 105, 107, 110, 111, 112, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 130, 132, 135, 136, 142, 143, 145, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 166, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 207, 210, 225, 228, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 248, 253, 258, 259, 260, 264, 265, 267, 269, 270, 272, 273, 275, 276, 279, 280, 281, 286, 287, 290, 291, 294, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 319, 323, 325, 327, 330, 332, 333, 341, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 353, 354, 357, 358, 360, 361, 362, 370, 371, 372, 377, 378, 379, 381, 385, 387, 388, 396, 397, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 408, 409, 410, 412, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 424, 426, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 441, 442, 443, 447, 449, 451, 454, 455, 456, 458, 459, 460, 461, 462, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 478, 479, 480, 482, 485, 486, 488, 489, 490, 491, 495, 496, 498, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 514, 516, 517, 518, 521, 523, 524, 525, 526, 528, 530, 532, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 542, 544, 545, 560, 572, 576
- munkabér (munkadíj) – l. még bér; 66, 101, 175, 176, 224, 228, 232, 233, 234, 292, 343, 468, 497, 523
- munkaerő – l. még kiegészítő munkaerő; 53, 68, 154, 232, 233, 234, 249, 368, 403, 428, 506
- munkaerőhiány – l. még hiány; 53, 91, 420
- munkaértekezlet – l. még értekezlet; 119, 131, 255, 458, 485, 522
- munkahátralék – l. még hátralék; 56, 58, 518
- munkahely – l. még hely; 54, 199, 202, 276, 307, 347, 381, 448
- munkaidő; 54, 72, 307, 428
- munkakiesés; 173, 526
- munkaköltség – l. még költség; 468
- munkakönyv – l. még könyv; 54, 134, 307, 359, 400, 542, 547, 549, 551, 554, 557, 559, 562
- munkaközösség – l. még Kőbányaipari Vállalatok Munkaközössége, Villamos Munkaközösség (Kalocsa); 89, 203, 381, 519
- munkaközvetítő; 150, 331
- munkamegosztás; 490
- munkamorál; 264
- munkanélküli; 149, 150, 306, 307, 314, 325, 331
- munkanélküliség; 78, 149, 150, 182, 189, 194, 248, 254, 258, 306, 309, 314, 325, 332, 335, 440, 471, 495, 496, 523, 576
- munkateljesítmény – l. még teljesítmény; 241
- munkaterv – l. még terv; 11, 12, 238, 528, 565, 572
- munkatöbblet; 55, 56, 58, 325, 332, 514, 530, 542, 547
- munkavállaló; 306, 576
- munkaverseny – l. még egészségügyi munkaverseny, házi munkaverseny, mezőgazdasági munkaverseny, mezőgazdasági termelési verseny; 54, 55, 74, 76, 144, 292, 297, 299, 307, 308, 315, 325, 332, 478, 505, 537
- munkás – l. még alkalmi munkás, bajai munkás, bér munkás, fizikai munkás, földmunkás, gázgyári munkás, gyári munkás, havidíjas szakmunkás, házimunkás, igásmunkás, ipari munkás, ipari segédmunkás, kövezőmunkás (kövező), közmunkás, kubikus (kubikos), mezőgazdasági dolgozó (mezőgazdasági munkás), ro-

botmunkás, segédmunkás, szakmunkás, vezetőmunkás; 32, 80, 86, 112, 118, 134, 149, 157, 158, 164, 224, 232, 233, 234, 238, 239, 258, 285, 324, 325, 350, 387, 411, 412, 426, 431, 434, 450, 457, 471, 475, 497
 munkásétkező – l. még étkező; 168, 171, 282, 510
 munkásfürdő – l. még fürdő; 171, 191, 490
 munkásfürdő-épület – l. még épület; 510
 munkásgyermek – l. még gyermek; 202, 380, 418
 munkáshiány – l. még hiány; 138, 224, 227
 munkásigazolvány – l. még igazolvány; 400, 542, 550, 551, 554, 557, 559
 munkásigény; 39, 219
 munkás kultúrintézmény – l. még intézmény; 185, 449
 Munkás Kultúrszövetség; 183, 437, 441
 munkáslakóház – l. még ház; 156, 158, 404, 412
 munkáslétszám – l. még létszám; 306, 314
 munkásmozgalom – l. még mozgalom; 31
 munkásosztály – l. még osztály; 32, 87, 499
 munkáspárt – l. még párt; 496
 murva – l. még anyag; 197, 536, 537
 múzeum – l. még bajai múzeum, Méyszáros Lázár Múzeum, városi múzeum; 81, 83, 84, 85, 87, 88, 185, 190, 193, 243, 248, 251, 252, 262, 280, 285, 418, 419, 430, 445, 449, 481, 490, 499, 508, 518, 519, 576
 múzeumalapítás; 251
 múzeumépítkezés – l. még építkezés; 470
 múzeumi altiszt – l. még altiszt; 55, 308
 múzeumi épület – l. még épület; 499
 múzeumi gyűjtemény – l. még gyűjtemény; 35, 42, 81, 419, 479, 497, 529, 540
 műhely – l. még kovácsműhely, lakatosműhely, pékműhely; 94, 157, 171, 191, 239, 383, 412, 462, 463, 510
 műhelyépület – l. még épület; 194, 508
 műhelyiroda – l. még iroda (irodahelyiség); 463
 műhelymunka – l. még munka; 424
 műhelyraktár – l. még raktár; 490
 műjéggyártó – l. még iparos; 562
 műkedvelő előadás – l. még előadás; 86, 209, 482
 működési engedély – l. még engedély; 122, 484
 műsor – l. még program; 43, 85, 289, 481, 516
 műszaki berendezés – l. még berendezés; 131, 523
 műszaki feladat; 62, 377
 műszaki gép, vas- és fémáru-nagykereskedés – l. még kereskedés; 546
 műszaki gumicikk; 465
 műszaki hivatal – l. még hivatal; 245
 műszaki igazgatás – l. még igazgatás; 175, 224, 228, 401, 415, 433, 439, 448, 488, 505, 535
 műszaki kar – l. még műszaki személyzet; 235
 műszaki kivitelezés – l. még kivitelezés; 426
 műszaki mentés; 425
 műszaki munka (munkák) – l. még munka; 131, 143, 494, 505
 műszaki személyzet – l. még személyzet; 176, 177, 233
 műszaki tanácsos – l. még tanácsos (tanácsnok); 25, 176, 234, 235
 műszaki ügyosztály – l. még ügyosztály; 467
 műszer – l. még orvosi műszer; 109, 110, 164, 237, 408, 421, 475
 műszerész – l. még iparos; 546
 műszerfőző; 461, 464
 műszerpótlás; 110, 420
 műtárgy – l. még tárgy; 233, 506
 műterembeosztás; 185, 450
 műtét – l. még sebészeti műtét, veseműtét; 106, 108, 224, 228, 379, 461
 műtő – l. még nőgyógyászati műtő, sebészeti műtő; 121, 124, 278, 461, 486
 műtőasztal – l. még asztal; 462
 műtőbútorzat – l. még bútor (bútorzat); 461

műtrágyaakció; 146, 331
 műtrágya-, növényvédelmiszer-kereskedő – l. még kereskedő; 559
 művelődés – l. még közművelődés, politikai művelődés; 81, 482
 művelődésház – l. még ház; 81, 251, 418, 419
 művelődéspolitika; 419
 művész – l. még éremművész, festőművész; 80, 86, 89, 280, 286, 418, 482, 499, 519
 Művészeti Tanács – l. még tanács; 88, 518
 művészetpártoló (művészbár); 80, 418
 művész kollégium – l. még kollégium; 88, 519
 művésznövendék – l. még növendék; 88, 519
 művésztelep – l. még telep; 47, 79, 80, 81, 82, 87, 88, 184, 185, 188, 236, 397, 408, 418, 430, 437, 442, 470, 500, 515, 518, 519

N

nagyfogyasztó – l. még fogyasztó; 155, 404
 nagygyűlés – l. még gyűlés; 43, 45, 284, 320
 nagykereskedelem – l. még kereskedelem; 541, 547
 nagyközönség – l. még közönség; 46, 51, 102, 155, 156, 184, 186, 190, 191, 304, 313, 504
 nagymalom – l. még malom (malmok); 129, 322
 nagytakaró – l. még takaró; 209, 244, 446
 nagy-tám–nemesnádudvari távvezeték-szakasz; 276, 492
 napidíjas – l. még doboló; 19
 napilap; 87, 499
 napi létszám – l. még létszám; 104, 365
 napközi – l. még napközi gyermekotthon, napközi otthon, városi napközi; 201, 206
 napközi gyermekotthon – l. még napközi; 423, 446

napközi otthon – l. még napközi; 123, 126, 183, 188, 193, 201, 202, 204, 206, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 224, 228, 233, 242, 244, 247, 251, 253, 257, 262, 267, 272, 278, 284, 289, 358, 362, 371, 380, 398, 411, 417, 423, 431, 432, 438, 439, 441, 446, 466, 469, 470, 483, 485, 490, 496, 500, 501, 503, 508, 520, 532, 533, 537, 575
 napközi otthonos gyermek – l. még gyermek; 208, 431
 napközi otthonos óvoda – l. még óvoda; 201, 202, 204, 206, 208, 213, 362, 370, 380, 398, 411, 431, 501
 napraforgó – l. még növény; 142, 147, 280, 286, 291, 314, 528, 534
 napszám – l. még fuvarnapszám (fuvaros napszám); 468
 napszámos – l. még kézi napszámos, útnapszámos; 149, 173, 176, 232, 233, 234, 306, 514, 526
 napszámoshiány – l. még hiány; 153, 385
 Narodna Uprava; 29
 negyvennyolcas kiállítás (48-as kiállítás) – l. még kiállítás; 83, 84, 248, 252, 263
 nehéz testi pótjegy; 99, 487
 nemi beteg – l. még beteg; 104, 365
 Nemibeteg-gondozó Intézet (nemibeteg-gondozó) – l. még intézet; 104, 110, 111, 112, 114, 118, 120, 123, 127, 131, 132, 181, 183, 188, 245, 273, 365, 420, 421, 431, 434, 442, 447, 456, 464, 470, 485, 501, 522, 533
 nemibeteg-osztály (nemi osztály) – l. még osztály; 105, 108, 370, 406, 410, 460
 nemi betegség – l. még betegség; 127, 379
 nemzetgyűlés – l. még gyűlés; 39, 368
 Nemzeti Bank; 110, 346, 420
 nemzeti bizottság – l. még bizottság; 13, 30, 37, 42, 43, 47, 48, 49, 84, 86, 261, 266, 289, 328, 339, 350, 355, 482, 516

- Nemzeti Kormány – I. még kormány (kormányzat); 219, 220
- Nemzeti Parasztpárt – I. még párt; 37, 45, 46, 48, 320, 328, 355, 516
- Nemzeti Segély – I. még segély; 201, 204, 207, 209, 224, 363, 423, 446
- nemzetiségi politika; 90, 420
- Nemzeti Szalon; 86, 285
- Nemzeti Szálló (Baja); 32, 167, 196, 197, 276, 525, 537
- nemzeti újjáépítés – I. még újjáépítés; 353
- Nemzeti Vállalat (N. V.) – I. még vállalat; 128, 198, 309, 327, 503, 536, 537
- Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség; 45, 321
- nevelés – I. még palántanevelés; 201, 362
- nevelő – I. még tanár, tanító, tanítónő; 90, 419
- nevelői kar – I. még tanári és tanítói kar, tanári kar; 91, 419, 420
- négyszögöl; 133, 136, 148
- négyzetméter (m²) – I. még méter; 186, 189, 195, 197, 459, 460, 462, 464, 467, 488, 524, 536, 582
- német (német lakosság) – I. még lakosság, nép; 38, 52, 57, 219, 243, 252, 517
- német áttelepítés (német kitelepítés) – I. még kitelepítés; 50, 53, 227, 246, 283, 572
- német vagyon – I. még vagyon (vagyon-tömeg); 53, 283
- nép – I. még magyar nép, német (német lakosság), orosz nép, sváb (svábság); 30, 278, 352, 355, 364, 367, 374, 375, 376, 396, 414, 429, 436, 452, 480, 481, 515, 516, 531
- népbetegség – I. még betegség; 485
- népegészségőr – I. még egészségőr; 115, 119, 123, 128, 131, 248, 253, 457, 485, 522
- népegészségőri szolgálat – I. még szolgálat (szolgálati); 119, 457, 485
- népegészségőri tanfolyam (népegészségőr-tanfolyam, népegészségügyi tanfolyam) – I. még tanfolyam; 115, 127, 129, 131, 248, 304, 313, 322, 329, 522
- népegészségőri vizsga; 329
- népegészségügyi szolgálat – I. még szolgálat (szolgálati); 123
- népélelmzés – I. még élelmzés; 124, 285
- népétkeztetés – I. még étkeztetés; 200, 362
- népfelkelési törvény – I. még törvény; 24
- Népfront – I. még front; 48, 516, 530, 531, 549
- népgyűlés – I. még gyűlés; 43, 143, 291, 297
- népi bizottság – I. még bizottság; 143, 291, 319, 324, 505
- népi demokrácia – I. még demokrácia; 500, 512
- népi ifjúsági szervek – I. még népi szervek (népi szervezetek); 46, 328
- Népi Kollégiumok Országos Szövetsége; 82, 438
- népiskola – I. még iskola; 89, 90, 402, 419
- népi szervek (népi szervezetek) – I. még népi ifjúsági szervek; 45, 127, 190, 192, 254, 263, 291, 297, 299, 320, 489, 502, 507, 576, 577
- népjóléti bizottság – I. még bizottság; 200, 214, 361, 520
- népjóléti előadó – I. még előadó; 201, 362
- népjóléti igazgatás – I. még igazgatás; 204, 212, 398, 466, 483
- népjóléti intézmény – I. még intézmény; 203, 205, 381, 399
- népjóléti miniszter – I. még miniszter; 10, 121, 128, 133, 201, 205, 209, 279, 304, 313, 362, 363, 399, 446, 533
- Népjóléti Minisztérium – I. még minisztérium; 108, 119, 125, 127, 131, 209, 214, 255, 276, 290, 406, 439, 458, 502, 503, 520, 523
- népjóléti osztály – I. még osztály; 201, 204
- népjóléti ügy – I. még ügy; 201, 363
- népjóléti ügyosztály (népjóléti osztály) – I. még ügyosztály; 200, 361, 363, 398

- népkonyha – l. még konyha; 203, 211, 223, 228
- népmozgalmi adat – l. még adat; 246, 252, 257, 283, 453, 485, 500, 502, 575
- népoktatás; 20
- néposztály (népréteg) – l. még osztály; 116, 202, 230, 380, 397, 454, 455
- Népszava; 68, 357
- népszámlálás; 55, 56, 57, 192, 325, 332, 507, 514, 517, 518, 542
- névjegyzék – l. még betűsoros névjegyzék, képviselőválasztói névjegyzék, választói névjegyzék; 48, 53, 58, 257, 283, 530, 531, 547, 549
- Northon kút – l. még kút (kutak); 193, 324, 507
- névváltozás; 542
- NOSTRA (NOSTRA-tárház) – l. még ház; 163, 172, 196, 198, 473, 512, 525, 538
- növendék – l. még művésznövendék, vidéki növendék; 80, 81, 82, 88, 207, 262, 418, 424, 437, 438, 519
- növény – l. még bab, borsó, burgonya, cukorrépa, dohány, facsemete, gyümölcsfa, kapásnövény, ipari növény, mák, muhar, napraforgó, paradicsom, rozs, rózsa (rózsák), szöszös-bükköny, szőlő, takarmánynövény, takarmányrépa, tök, uborka, virág, vörös here, zab, zabosbükköny, zaboslucerna, zöldség (zöldségfélék); 463
- növényház – l. még ház; 194, 508
- nő – l. még felügyelőnő, gyárgondozónő, óvónő, szülésznő, szülő nő, tanítónő, védőnő, zongoratanárnő; 44, 48, 53, 104, 203, 249, 302, 311, 325, 331, 361, 362, 365, 381, 382, 387, 530
- nőgyógyászati műtő – l. még műtő; 464
- női divatkalap-készítő (női kalapkészítő) – l. még iparos; 551, 559
- női-férfi ruha, stb. kereskedés – l. még kereskedés; 549
- női munkaszolgálatos; 203, 381
- női önkéntes munkanap; 362
- női szabó – l. még iparos; 545, 546, 549, 550, 551, 557, 559
- nullás liszt – l. még liszt; 97, 231
- N. V. Központ – l. még központ; 537

NY

- nyári tanfolyam – l. még tanfolyam; 82, 437
- nyereség; 172, 173, 512, 526
- nyersanyag – l. még anyag; 150, 331
- nyersanyagár – l. még ár; 165, 476
- nyersanyagellátás – l. még ellátás; 248, 254, 264, 576
- nyersanyag- és készáruhiány – l. még hiány; 148, 386
- nyersanyaghiány – l. még hiány; 66, 248, 254, 258, 314, 344
- nyersbőr – l. még anyag; 146
- nyersbőrbegyűjtés – l. még gyűjtés; 331
- nyersbőrkereskedő – l. még kereskedő; 561
- nyilvántartás – l. még hadigondozási nyilvántartás; 10, 25, 137, 210, 214, 359, 448, 520
- nyilvántartott; 201, 363
- nyílt gondozás – l. még gondozás; 202, 380
- nyomda – l. még könyv- és lapkiadó; 544
- nyomor; 62, 373, 374, 377, 414
- nyomozás; 44, 302
- nyomócső – l. még cső; 465
- nyomócsőhálózat – l. még hálózat; 463
- nyugdíj; 31, 264
- nyugdíjalap – l. még törvényhatósági nyugdíjalap; 22, 471, 511
- nyugdíjas; 65, 343
- nyugdíjazás; 259

O

- OKI – l. még intézet; 111, 112, 116, 120, 125, 131, 422, 500
- OKI bajai állomása – l. még állomás; 104, 114
- oklevél – l. még díszoklevél; 146

- okmány (okirat) – l. még irat; 6, 15, 16, 18
- októberi forradalom – l. még forradalom; 436
- olaj – l. még étolaj; 95, 96, 162, 223, 382, 472
- olajcentrifuga; 162, 472
- olajcseretelep – l. még telep; 95, 373
- olajfestés; 461
- olajtisztítás; 169, 492
- oltás – l. még beoltás, BCG-oltás (BCG-védőoltás), diftériaoltás, újraoltás, védőoltás; 126, 130, 132, 148, 501, 521, 533, 535
- oltóanyag – l. még anyag; 107, 379
- olvasóterem (olvasótermek) – l. még terem; 81, 83, 248, 419
- OMTK-fiók; 100, 487
- országépítés – l. még építés; 453
- országgyűlés – l. még gyűlés; 516
- országgyűlési képviselő – l. még képviselő; 48
- országgyűlési képviselőválasztás – l. még választás; 48, 530, 549
- Országos Földhivatal – l. még hivatal; 135, 432
- Országos Gyermekekvédő Liga – l. még Liga; 207, 423
- Országos Hadigondozó Hivatal – l. még hivatal; 215, 532
- országos készlet – l. még készlet; 95, 373
- Országos Közegészségügyi Intézet – l. még intézet; 247, 285, 290, 365, 422, 454, 522
- Országos Mentőszolgálat – l. még szolgálat; 533
- Országos Mentőszolgálat Központja – l. még központ; 130, 521
- Országos Munkabér-megállapító Bizottság – l. még bizottság; 168, 282
- országos pályázat – l. még pályázat; 81, 437
- Országos Tervhivatal – l. még hivatal; 78, 159, 167, 185, 198, 245, 251, 260, 335, 449
- Országos Vízgazdálkodási Hivatal – l. még hivatal; 78, 195, 524
- orosz elszállásolás – l. még elszállásolás; 234
- orosz hadsereg (orosz haderő, orosz katonaság) – l. még hadsereg; 66, 93, 136, 137, 156, 158, 221, 338, 339, 341, 343, 345, 346, 347, 348, 404, 412
- orosz katonai hatóság – l. még hatóság; 107, 153, 380, 384
- orosz katonai parancsnok (orosz katonai városparancsnok) – l. még parancsnok; 339, 345
- orosz katonai pontonhíd – l. még híd; 63, 378, 416
- orosz katonai temető (orosz hősi temető) – l. még temető; 184, 198, 442, 538
- orosz kórház – l. még kórház; 61, 105, 221
- orosz nép – l. még nép; 436
- orosz parancsnokság (orosz katonai parancsnokság) – l. még városparancsnokság; 63, 65, 179, 342, 378
- orosz uszályhíd – l. még híd; 151, 425
- orosz városparancsnokság (orosz katonai városparancsnokság) – l. még városparancsnokság; 136, 152, 184, 347, 358, 442
- orvos – l. még főorvos, gyárorvos, gyermekgyógyász (gyermekgyógyász-főorvos), hatósági orvos, kórházi főorvos, községi orvos, szakorvos, szerződöttetett orvos, tiszti főorvos, tiszti-orvos, városi orvos; 10, 20, 111, 120, 128, 131, 213, 285, 290, 350, 422, 461, 502, 514, 522
- orvosi ellátás – l. még ellátás; 127, 455, 502
- orvosi előírás – l. még előírás; 458
- orvosi felszerelés – l. még felszerelés; 464
- orvosi hivatal – l. még hivatal; 185, 285, 449
- orvosi kezelés – l. még kezelés; 127, 207, 215, 424, 502, 532
- orvosi könyvtár – l. még könyvtár; 464
- orvosi műszer – l. még műszer; 116, 455

- orvosi rendelő – l. még rendelő; 109, 110, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 122, 125, 126, 127, 128, 237, 244, 290, 304, 312, 329, 408, 420, 422, 446, 454, 456, 484, 501, 502
- orvosi személyzet – l. még személyzet; 107, 378
- orvosi szolgálat – l. még szolgálat; 10, 107, 119, 123, 127, 285, 378, 456, 458, 502
- orvosi tanács – l. még tanács; 113, 244, 447
- orvosi tanácsadás – l. még tanácsadás; 104, 366
- orvosi vizsgálat – l. még vizsgálat; 104, 365
- orvos szakértő – l. még szakértő; 199, 360
- oszlop (oszloptorony) – l. még betonoszlop, gyámoszlop, tartalékoszlop, támoszlop, vasoszlop, vezetékoszlop (vezetéktartó-oszlop); 151, 156, 161, 162, 163, 165, 167, 169, 170, 171, 259, 281, 293, 348, 405, 425, 426, 472, 473, 492
- oszlopcseré (oszlopcserélés) – l. még távvezetési oszlopcserék; 161, 162, 166, 168, 169, 259, 269, 472, 491, 492
- oszlogyámolítás – l. még gyámfázás (gyámolítás); 168, 169, 491
- oszlopszállítás – l. még szállítás; 473
- osztály – l. még adó- és pénzügyi osztály, adóügysztaály (adóügyi osztály), behajtási osztály, belgyógyászati osztály (belosztály), bőr- és nemibeteg-osztály (bőr- és nemi osztály), elmeosztály, felügyeleti osztály, fizetési osztály, gyermekosztály (gyermekgyógyászati osztály), járványosztály, jogügyi szakosztály, kereskedő- és iparos osztály, korosztály, kórházi osztály, közkórházi gyermekosztály, munkásosztály, nemibeteg-osztály (nemi osztály), népjóléti osztály, néposztály, pénzügyi osztály, szemészeti osztály (szemészet), szülészeti osztály (szülőosztály), telepítési osztály, tüdőbetegosztály, tüdőosztály, városi adóügysztaály, városi osztály, Városrendezési Osztály (ÉM); 32, 52, 73, 105, 108, 121, 124, 125, 170, 181, 226, 237, 266, 278, 283, 290, 293, 370, 380, 406, 409, 418, 421, 461, 462, 478, 486, 502, 564
- osztályellenség; 32
- OTI; 234, 295
- OTI-székház – l. még ház; 189, 471
- OTI-tag; 132, 533
- OVH – l. még hivatal; 198, 538

Ó

- ócskavas – l. még vas; 465
- ócskavasár – l. még ár; 175, 538
- ól – l. még sertésól; 116, 525
- ólomcső – l. még cső; 465
- óra, ékszer stb. nagykereskedő – l. még kereskedő; 547
- órás – l. még iparos; 558, 559, 561
- ószkereskedés – l. még kereskedés; 549
- óvintézkedés (óvintézkedés) – l. még intézkedés; 113, 124, 284, 312, 446, 500
- óvoda – l. még kiscsávolyi napközi otthonos óvoda, kiscsávolyi óvoda, kiscsedővő, napközi otthonos óvoda, szentjánosi óvoda; 89, 111, 119, 121, 126, 129, 130, 176, 183, 187, 193, 201, 202, 206, 210, 214, 233, 234, 262, 274, 322, 370, 371, 380, 402, 410, 417, 422, 423, 441, 447, 469, 490, 500, 508, 520, 521, 537, 576
- óvodabútor – l. még bútor (bútorzat); 196, 525
- óvodaépület – l. még épület; 193, 508
- óvodai felügyelőbizottság – l. még bizottság; 210, 447
- óvodás (óvodás gyermek); 119, 126, 130, 210, 500
- óvóhely – l. még hely; 410
- óvónő – l. még nő; 121, 201, 274, 322, 362
- óvónői állás – l. még állás; 210, 447

Ö

önellátás – l. még ellátás; 206, 423, 487
 önellátó; 99, 433
 öngyilkosság; 364
 önkéntes munka – l. még munka; 194, 362, 424, 508
 önkormányzat – l. még kormány (kormányzat); 18, 25, 34, 39, 355, 569
 önkormányzati alkalmazott – l. még alkalmazott; 55, 308, 326, 333
 önkormányzati hatóság – l. még hatóság; 26
 önkormányzati szervezet – l. még szervezet; 12, 569
 önkormányzati testület – l. még testület; 13, 37, 249, 275, 287, 355, 577
 önköltség – l. még költség; 145, 321
 önköltségi ár – l. még ár; 200, 362
 Önségélyező Hitelszövetkezet (Baja) – l. még szövetkezet; 168
 öntözéses kertművelés; 149, 325
 öntözőcsatorna-rendszer – l. még rendszer; 187, 469
 örökhaszonbér – l. még bér; 427
 összeg – l. még közmunkaösszeg, pénzmenyiség (pénzösszeg); 22, 60, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 77, 78, 80, 108, 121, 124, 128, 129, 146, 160, 172, 178, 187, 189, 199, 207, 208, 225, 238, 250, 251, 255, 279, 322, 335, 342, 343, 356, 357, 360, 370, 371, 372, 402, 410, 423, 424, 432, 438, 460, 466, 469, 471, 478, 486, 499, 503
 összeírás; 20, 50, 52, 60, 187, 199, 200, 227, 243, 246, 252, 361, 369, 469
 összeíró; 56, 542
 összehalálozás – l. még halálozás; 103, 364
 összköltség – l. még költség; 188, 506, 507
 öt éves terv – l. még terv; 48, 55, 56, 325, 514, 516, 530, 543
 özvegy – l. még hadiözvegy; 149, 325
 özvegyi jog – l. még jog; 542, 544, 549, 551, 557, 558, 562

Ő

őszi árpa – l. még árpa; 305, 316, 330, 534
 őszi árpavetés – l. még vetés; 291
 őszi búza – l. még búza; 263
 őszi kalászosok – l. még kalászos gabona (kalászosok); 143
 őszi kapások; 142, 143, 286, 291
 őszi munkák – l. még munka; 144, 145, 299, 307, 314, 315
 őszi rozs – l. még rozs; 263
 őszi szántás – l. még szántás; 144, 145, 231, 248, 299, 305, 314, 319, 323, 324
 őszi takarmánykeverék – l. még takarmánykeverék; 146, 330
 őszi talajmunkák – l. még munka; 142
 őszi vetés – l. még vetés; 147, 227, 248, 280, 286, 291, 305, 314, 316, 534

P

pad – l. még iskolapad; 508
 padka- és árokrendezés (padkarendezés) – l. még árokrendezés; 176, 180, 228, 232, 433, 439,
 padlásfeltöltés – l. még feltöltés; 459
 padlástartály; 183, 441
 padlóburkolat – l. még burkolat; 461
 padlózás; 89, 402
 palackos gáz (palackgáz) – l. még gáz; 159, 443
 palatetőfedés – l. még cserépfedés; 462
 palántanevelés – l. még nevelés; 463
 palántaültetés – l. még virágpalántálás; 535
 panasz; 22, 157, 165, 210, 234, 238, 300, 317, 319, 339, 344, 397, 411, 447, 476, 502, 566
 papír, írószer stb. kereskedés – l. még kereskedés; 544, 547
 papírnagykereskedő – l. még kereskedő; 554
 paprika-gesztenyekereskedés – l. még kereskedés; 544
 paprikakereskedés – l. még kereskedés; 544

papság; 297
 papucsos – l. még iparos; 541, 549, 551, 553, 557, 559, 561
 paradicsom – l. még ételízesítő, növény; 147, 534
 parafalemez – l. még anyag; 460
 parancsnok – l. még katonai városparancsnok, orosz katonai parancsnok (orosz katonai városparancsnok), partizán városparancsnok, szovjet városparancsnok, városparancsnok; 37, 354, 383
 paraszt- és munkásgyermek – l. még gyermek; 418
 parasztság – l. még középparasztság; 482
 park; 61, 221, 468, 489, 537
 part; 61, 85, 134, 135, 149, 150, 151, 153, 154, 158, 159, 163, 170, 179, 180, 182, 184, 186, 191, 192, 194, 197, 221, 279, 307, 325, 384, 386, 403, 415, 425, 426, 433, 435, 440, 443, 468, 473, 481, 490, 493, 536, 538
 partbiztosítás – l. még biztosítás; 192, 506
 partépitmény; 179, 416
 parti rakodó – l. még rakodó; 194, 523
 partizán; 38, 39, 219
 partizán hadosztály; 38, 219
 partizán városparancsnok – l. még parancsnok; 38, 219
 partrendezési földmunka – l. még munka; 149, 325
 partszakadás; 538
 pasztörizált tej – l. még tej (tejmennyiség); 100, 487, 488
 pavilon – l. még belgyógyászati pavilon, tüdőbeteg-pavilon; 523
 pálinka – l. még ital; 381
 pályázat – l. még országos pályázat; 196
 pánik; 69, 369
 párt – l. még Független Kisgazda, Földmunkás- és Polgári Párt (Független Kisgazdapárt), koalíciós párt (koalíciós politikai párt), Kommunista Párt, Magyar Dolgozók Pártja, MDP, munkáspárt, Nemzeti Paraszt-párt, PDP, Pfeiffer-párt, Polgári Demok-
 rata Párt, politikai párt, SZDP, Szociáldemokrata Párt; 30, 31, 32, 33, 37, 41, 43, 45, 46, 47, 49, 53, 59, 143, 236, 254, 259, 289, 291, 297, 299, 301, 305, 319, 320, 323, 328, 350, 387, 408, 505, 514, 516, 539, 550, 568
 párthelyiség – l. még helyiség; 43, 46, 301, 310, 328
 párttevékenység – l. még tevékenység; 226
 PDP – l. még párt; 43, 44, 46, 301, 302, 310, 311, 320, 328
 pedikűr; 561
 pengő (P) – l. még adópengő; 60, 64, 65, 67, 68, 70, 175, 176, 204, 224, 341, 342, 343, 356, 357, 370, 371, 372
 penicillin; 111, 421
 permetezési munka (permetezés) – l. még munka; 122, 132, 484, 532
 permetezőanyag – l. még anyag; 285
 permetezőcső – l. még cső; 463
 permetezőgép; 148, 535
 pesti üzem – l. még üzem; 537
 Petőfi emlékkönyv – l. még könyv; 83, 283, 445
 Petőfi Társaság; 88, 518
 petróleum – l. még anyag; 96, 98, 100, 103, 239, 413, 487, 505
 petróleumellátás – l. még ellátás; 96, 97, 101, 103, 223, 228, 292, 306, 314, 398, 413, 487
 pécsi energiatelep (pécsi erőműtelep) – l. még telep; 155, 404
 petróleumellátmány – l. még ellátmány; 95
 petróleumjeggy; 100
 pécsi szén – l. még szén; 155, 404
 pécsi szénmosó; 159, 245, 250
 pécsi telep – l. még telep; 158, 412
 pék – l. még iparos; 93, 100, 102, 340, 358, 487, 504
 pékműhely – l. még műhely; 94, 363
 pékprobléma; 340
 pénz – l. még aprópénz, fillér, forint, helypénz, készpénz, kiutalt pénz, közmunkapénz, letétpénz, szükségpénz, új pénz; 16, 32, 64, 69, 70, 71, 87, 101, 138, 142, 177, 179, 181, 209,

214, 227, 279, 292, 338, 363, 369, 396, 414, 415, 433, 468, 486, 503, 520, 532

pénzadomány – l. még adomány; 209, 439

pénzbeli támogatás – l. még támogatás; 202, 381

pénzbüntetés – l. még büntetés; 23, 129, 145, 309, 317, 322

pénzellátás – l. még ellátás; 199, 205, 213, 262, 273, 360, 399, 410, 439, 503

pénz- és élelmiszer-támogatás – l. még támogatás; 532

pénz- és hitelhiány – l. még hiány; 177

pénzhiány – l. még hiány; 65, 66, 77, 94, 121, 334, 342, 343, 363, 401, 513

pénz- és lakbérsegély – l. még segély; 214, 520

pénzintézet – l. még intézet; 64, 168, 282, 341, 342, 350

pénzjutalom – l. még jutalom (jutalmazás); 141, 146, 335

pénzjuttatás – l. még juttatás; 202, 380

pénz lebélyegzése; 69, 369

pénzmennyiség (pénzösszeg) – l. még összeg; 69, 93, 128, 363, 369, 503

pénzromlás; 68, 368

pénzsegély – l. még segély; 204, 211, 398, 466

pénztárkészlet (pénztári készlet) – l. még készlet; 64, 341

pénztárvizsgálat – l. még vizsgálat; 23

pénzügy – l. még ügy; 5

pénzügyi alap; 67, 356

pénzügyi egyensúly; 77, 308, 315, 326, 333

pénzügyi forgalom – l. még forgalom; 295

pénzügyigazgató – l. még igazgató; 11, 43, 78, 301, 311, 335, 565

pénzügyigazgatóság – l. még igazgatóság; 14, 72, 402

pénzügyi helyzet; 64, 67, 68, 70, 166, 168, 255, 260, 265, 270, 282, 295, 356, 368, 384, 396, 528, 569

pénzügyi igazgatás (pénzügyi közigazgatás) – l. még igazgatás; 10, 69, 74, 78, 275, 336, 371, 538

pénzügyi immobilitás; 341

pénzügyi jelentés – l. még jelentés; 229

pénzügyi kormányzat – l. még kormány (kormányzat); 68, 70, 357, 372

pénzügyi nehézség – l. még pénzügyi probléma; 65, 180, 342, 416

pénzügyi osztály – l. még osztály; 72, 73, 240, 428, 432, 573

pénzügyi probléma – l. még pénzügyi nehézség; 66, 341, 343

pénzügyi tanácsnok – l. még tanácsos (tanácsnok); 67, 68, 70, 356, 357, 372

pénzügyi tárca – l. még Pénzügyminisztérium; 78, 336

pénzügyi teljesítmény – l. még teljesítmény; 67, 356

pénzügyi művelet; 357

pénzügyi váltság; 368

pénzügyminiszter – l. még miniszter; 10, 33, 78, 295, 336,

Pénzügyminisztérium – l. még minisztérium; 78, 335

pénzügyőri laktanya – l. még laktanya (laktanyák); 200, 361

pétisó – l. még só; 147, 534

Pfeiffer-párti szavazó; 43, 301

piac – l. még feketepiac, halhúspiac, halpiac, hetipiac, kispiac, tejpiac; 32, 118, 119, 143, 262, 263, 291, 457

piaci ár – l. még ár; 32

piaci áru – l. még áru; 103, 535

piaci ellenőrzés – l. még piacvizsgálat; 329

piaci gyűjtés – l. még gyűjtés; 203, 381

piaci irányár – l. még ár; 46, 323, 515

piacozó; 183, 441

piacvizsgálat (piaci ellenőrzés) – l. még vizsgálat; 129, 322, 329

pillér – l. még hídpillér; 61, 221, 538

pilótázott hídrész – l. még hídrész; 153, 384

pince – l. még kátránypince; 233, 462

pinceablak – l. még ablak; 459

pipere, háztartási kötél, rövidáru-kereskedés – l. még kereskedelem; 547

plakát; 58, 82, 438, 531

plakett; 85, 280, 482

plébániaépület – l. még épület; 188, 470

- plébániatemplom – l. még templom; 470
- plébános – l. még belvárosi plébános; 46, 321, 329, 337
- Polgári Demokrata Párt – l. még párt; 37, 46, 328, 355
- polgári fiúiskola – l. még iskola; 89, 233, 401
- polgári fogoly (foglyok); 360
- polgári gondozott – l. még gondozott; 209, 439
- polgári iskola – l. még iskola; 181, 188, 434, 469, 470
- polgári kaszinó – l. még egyesület; 82, 437
- polgári lakosság (polgárság) – l. még lakosság; 37, 340, 353, 355, 471
- polgári rendőrség – l. még rendőrség; 39, 219
- polgármester – l. még tisztviselő; 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 129, 131, 134, 137, 139, 141, 143, 144, 145, 149, 150, 154, 158, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 174, 175, 178, 179, 181, 184, 186, 191, 194, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 218, 220, 226, 230, 231, 235, 236, 240, 242, 243, 245, 246, 251, 252, 256, 260, 261, 264, 265, 266, 271, 277, 282, 283, 288, 289, 293, 294, 295, 296, 298, 300, 301, 307, 308, 309, 310, 311, 315, 318, 319, 320, 326, 327, 333, 334, 335, 336, 337, 339, 351, 354, 363, 373, 376, 407, 408, 414, 444, 451, 452, 479, 482, 495, 497, 515, 517, 529, 530, 531, 539, 540, 543, 545, 546, 548, 550, 551, 552, 555, 558, 560, 563, 564, 565, 568, 569, 570, 571, 572, 574, 575, 577, 578
- polgármester-helyettes – l. még helyettes polgármester; 7, 26, 27, 28, 33, 59, 531, 551, 554, 555
- polgármesteri állás – l. még állás; 7, 28, 30, 49, 50, 59, 349
- polgármesteri cím; 58
- polgármesteri értekezlet – l. még értekezlet; 55, 57, 308, 315, 517, 563, 577
- polgármesteri hivatal – l. még hivatal; 7, 11, 12, 39, 44, 47, 52, 62, 101, 220, 226, 230, 235, 240, 242, 246, 251, 256, 260, 265, 271, 277, 283, 288, 293, 294, 296, 298, 300, 310, 318, 319, 327, 333, 335, 337, 567, 570, 573, 574, 579
- polgármesteri intézkedés – l. még intézkedés; 12, 321
- polgármesteri jelentés (polgm. jelentés) – l. még jelentés; 12, 33, 34, 35, 41, 42, 43, 45, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 70, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 107, 109, 112, 113, 119, 122, 124, 131, 133, 135, 137, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 152, 154, 157, 159, 161, 165, 170, 175, 176, 185, 189, 191, 196, 198, 199, 201, 208, 210, 212, 213, 214, 215, 218, 236, 240, 243, 246, 252, 256, 261, 264, 266, 271, 277, 283, 288, 296, 300, 332, 337, 366, 407, 413, 429, 435, 452, 479, 495, 496, 497, 498, 529, 539, 540, 571, 573,
- polgármesteri szék – l. még szék; 33, 49, 219, 339, 374, 552, 555
- polgármesteri tisztség – l. még tisztség; 10, 14, 32, 59
- polgárőrség; 339
- polgártárs – l. még honfitárs; 517
- politikai élet; 222, 226, 230, 236, 241, 243
- politikai helyzet; 246, 252, 257, 261, 266, 271, 277, 283, 288, 310, 568, 571, 575
- politikai művelődés – l. még művelődés; 44, 302, 311
- politikai párt – l. még párt; 34, 43, 49, 301, 310, 311, 320, 327, 328

- Pollák-féle bútorgyár – l. még gyár; 148, 387
- pontonhíd – l. még híd; 63, 179, 378
- porirtószer; 111, 422
- posta; 58, 492, 531, 564, 571
- postaépület – l. még épület; 66, 343
- postás – l. még kézbesítő; 514
- posztógyár – l. még gyár; 61, 148, 149, 151, 152, 155, 164, 166, 167, 172, 173, 183, 221, 275, 276, 281, 324, 347, 387, 404, 425, 441, 475, 512, 513
- posztógyári áram – l. még áram; 152, 348
- posztógyári hálózat – l. még hálózat; 151
- pótgázfűtés – l. még fűtés; 461
- pótlelet – l. még jelentés; 78, 146, 335, 337
- pótkocsi – l. még kocsi; 138, 139, 400, 410, 427, 473
- pótköltségvetés – l. még költségvetés; 76, 287, 495
- prevenzív intézkedés – l. még intézkedés; 106, 224
- prédikáció – l. még szentbeszéd; 42, 99, 272, 486
- program – l. még beruházási program, centenáris program, kormányprogram, műsor; 82, 84, 168, 257, 261, 353, 438, 491, 492, 493, 508, 578
- „*pro arte*” rend; 83, 446
- propaganda – l. még ellenpropaganda; 165, 305, 476, 496,
- propagandaelőadás – l. még előadás; 43, 143, 291, 297
- propagandatevékenység – l. még tevékenység; 497
- próbaömlés; 150, 336
- puskaműves – l. még iparos; 562
- pünkösöd – l. még ünnep (ünnepély, ünnepe); 151, 425
- püspöki kari körlevél – l. még körlevél (körlevelet); 45, 303, 312
- R**
- rabitzmennyezet – l. még mennyezet; 461
- Rädda Barnen – l. még külföldi segítségakció; 209, 439
- rajz – l. még tervrajz, vázrajz; 191, 196, 491, 525
- rajzeszköz; 233
- rajzszerke; 233
- rakodó – l. még parti rakodó; 194, 523
- rakpart – l. még dunai rakpart, dunántúli rakpart; 193, 507
- rakpartrendezés; 507
- raktár – l. még bajai raktárak, gázgyári raktár, műhelyraktár; 171, 191, 194, 458, 463, 508, 510, 525
- rádió; 46, 48, 323, 329, 383, 514, 530
- ráfizetés – l. még fizetés; 170, 494
- rákszűrő vizsgálat – l. még vizsgálat; 130, 522
- rántott leves – l. még élelmiszer; 347
- rászoruló; 113, 126, 133, 134, 199, 202, 203, 206, 211, 213, 214, 215, 241, 380, 427, 466, 501, 503, 504, 532
- reform – l. még földbirtokreform, földreform; 90, 140, 419, 476
- reggeli – l. még étkezés; 200, 202, 209, 347, 362, 380, 381, 439
- rendbüntetés – l. még büntetés; 22, 26
- rendelet – l. még adópengő-rendelet, adórendelet, árvaszéki szabályrendelet, királyi rendelet, kormányelőírás, kormányhatósági rendelet, kormányrendelet (korm. rendelet), körendelet, közsegély-szabályrendelet, szabályrendelet, tejbeszolgáltatási rendelet; 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 23, 25, 27, 30, 34, 35, 40, 50, 51, 53, 69, 70, 71, 78, 91, 96, 116, 126, 128, 131, 133, 136, 144, 157, 161, 167, 168, 200, 201, 203, 205, 220, 226, 230, 231, 236, 239, 240, 243, 246, 252, 255, 256, 257, 261, 266, 268, 271, 276, 277, 282, 283, 288, 292, 295, 296, 298, 300, 301, 304, 310, 313, 318, 320, 327, 336, 345, 349, 361, 363, 371, 372, 381, 382, 399, 402, 412, 417, 454, 501, 523, 538, 565, 567, 568, 570, 573, 574, 575, 578, 579
- rendelés – l. még anyagrendelés, betegrendelés, gyógyszerrendelés, közmegrendelés, megrendelés, szegénybeteg-rendelés; 126, 173, 273, 415, 492, 501, 502

- rendelő – l. még központi rendelő, orvosi rendelő, városi rendelő, zöldkeresztes rendelő; 116, 126, 454, 501
- rendes közgyűlés – l. még közgyűlés; 23, 29, 30, 33
- rendezett tanácsú város – l. még város; 5, 28
- rendezési terv – l. még terv; 187, 469
- rendészet – l. még élelmiszer-rendészet, közrendészet, tűzrendészet, városrendészet; 26
- rendészeti ellenőrzés – l. még ellenőrzés; 131, 522
- rendészeti hatóság – l. még hatóság; 555, 558
- rendkívüli közgyűlés – l. még közgyűlés; 6, 15, 18, 29, 31
- rendkívüli munka – l. még munka; 58, 518
- rendkívüli segély – l. még segély; 26, 201, 278, 363
- rendőr; 19, 514
- rendőrhatalom – l. még hatóság; 41, 266
- rendőri büntetőbíró; 129, 312, 322
- rendőri büntetőbírórság – l. még kihágási büntetőbírórság (kihágási bíróság); 299, 400
- rendőri büntetőügy – l. még ügy; 27
- rendőrkapitány – l. még kapitány; 22
- rendőrség – l. még államrendőrség, bajai kapitányság, mezőrendőrség, polgári rendőrség, rendőrhatalom, vörösrészeség; 60, 65, 342, 344, 350
- rendőrtiszt – l. még tiszt; 39, 219
- rendőrtisztviselő – l. még tisztviselő; 39, 219
- rendszer – l. még kartotékrendszer, kilépcsés bárcarendszer, öntözőcsatorna-rendszer, távvezetékrendszer; 14, 28, 39, 60, 157, 202, 239, 367, 369, 375, 380, 412, 436, 572
- rendzavarás; 50, 227, 339
- repülőgép; 367
- retortafaj; 170, 493
- revízió – l. még felülvizsgálat; 125, 290
- rémhír – l. még hír; 44, 69, 369
- rémhírterjesztés; 71, 396
- répabogár – l. még rovar; 147, 534
- részeseledés – l. még adórészeseledés; 70, 73, 75, 76, 225, 229, 234, 250, 259, 289, 293, 353, 371, 494, 495
- részletterv – l. még terv; 159, 165, 166, 167, 245, 251, 264, 270, 276
- rét; 227, 577
- révkapitánysági épület – l. még épület; 176, 234
- rézgálic – l. még anyag; 136, 138, 227, 345
- rézszuburkolat – l. még burkolat; 180, 433
- robotmunkás – l. még munkás; 200, 362
- rohammunka – l. még munka; 58, 151, 426, 471, 547
- romingatlan – l. még ingatlan; 32
- romlakás – l. még lakás; 9
- roncs – l. még hajóroncs, hídroncs, vasroncs; 106, 138, 153, 383, 400
- roncsoló torokgyulladás (roncsoló toroklob) – l. még betegség; 115, 453
- rongálás – l. még épületrongálás, tetőrongálás; 468, 489
- Roosz-féle ház – l. még ház; 160, 450
- rovar – l. még légy (legyek), répabogár, szúnyog; 139, 258
- rovarirtó szer (rovarirtó por) – l. még DDT-por; 116, 130, 454, 521
- rovarkár – l. még kár; 140, 263
- rozsa – l. még növény, őszi rozsa; 95, 97, 98, 139, 143, 223, 227, 258, 263, 286, 291, 305, 316, 323, 330, 397, 413, 432
- rozsvetés – l. még vetés; 297, 299, 318, 505
- Róna-féle szanatórium (Róna-szanatórium); 112, 431
- rózsa (rózsák) – l. még növény; 463
- röntgenvizsgálat – l. még vizsgálat; 104, 365
- röpgyűlés – l. még gyűlés; 44, 302, 311
- rövidáru – l. még áru; 541, 546
- rövidáru, bazár, kegytárgykereskedés – l. még kereskedés; 546
- rövidáru-kereskedés – l. még kereskedés; 551
- rövidáru-kereskedő – l. még kereskedő; 557, 561
- rövidáru-nagykereskedő – l. még kereskedő; 551

- rubeóla – l. még betegség; 114, 244, 247
- Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (Rudnay Szabadakadémia) – l. még szabadakadémia; 80, 81, 82, 236, 408, 418, 437, 442
- Rudnay-kiállítás – l. még kiállítás; 47, 515
- Rudnay-művésztelep (Rudnay-telep) – l. még telep; 79, 80, 81, 82, 88, 184, 185, 188, 397, 418, 430, 437, 442, 450, 470, 518
- Rudnay-ünnepségek – l. még ünnep (ünnepély, ünnepség); 88, 518
- ruha (ruhák, ruhanemű, ruházat, ruházati cikkek) – l. még mellény; 40, 95, 157, 199, 209, 210, 211, 214, 231, 238, 244, 247, 253, 257, 347, 373, 399, 411, 446, 504, 520
- ruhaakció; 201, 363
- ruha- és cipőadomány – l. még adomány; 205, 399
- ruhakonfekcionáló üzem (Konfekcionáló Nemzeti Vállalat) – l. még üzem; 149, 306,
- ruha- és fejtetű – l. még ruhatetű; 126, 500
- ruhatetű – l. még ruha- és fejtetű; 105, 370
- rum – l. még ital; 551
- S**
- sajtó – l. még helyi sajtó; 246, 252
- sajtótörvény – l. még törvény; 23
- salakterítés (salakozás) – l. még terítés; 195, 197, 401, 415
- samottanyag – l. még anyag; 170, 493
- samott-téglák – l. még téglák; 167, 276
- sarabolás – l. még munka; 263, 534, 535
- Sas-akció; 113, 431
- scontró; 18
- sebészeti műtét – l. még műtét; 107, 379
- sebészeti műtő – l. még műtő; 461, 462
- segéd- és kezelőszemélyzet – l. még személyzet; 6, 8, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23
- segédmunkás – l. még munkás; 325, 514
- segédszemélyzet – l. még személyzet; 21, 26
- segély – l. még államsegély (állami segély, állami segélyösszeg, állami segítség), beszerzési segély, cipő- és ruhasegély, gyorssegély, hadisegély, készpénzsegély, közsegély, lakbérsegély, lisztsegély, Nemzeti Segély, pénz- és lakbérsegély, pénzsegély, rendkívüli segély, természetbeni segély, tüzelőfa- és lisztsegély, UNRRA-segély; 20, 67, 68, 71, 113, 182, 205, 209, 212, 213, 289, 357, 399, 402, 431, 440, 446, 466, 503
- segélyezés – l. még hadisegélyezés, közsegélyezés, külső segélyezés; 199, 205, 211, 399
- serkés – l. még beteg; 130, 521
- sértés – l. még állat; 92, 101, 102, 206, 306, 324, 340, 423, 551
- sértésállomány; 138, 227
- sértéshús – l. még hús; 102, 324, 331, 504
- sértéshúsár – l. még ár; 47, 328
- sértésöl – l. még öl; 537
- sértésvágás; 101, 292
- sértésvágási engedély – l. még engedély; 102, 504
- sértésvágási igazolvány – l. még igazolvány; 97, 398
- sértézsír – l. még zsír (zsiradékmenyiség); 103, 535
- sétány, sétányút (utak) – l. még út (utak); 35, 161, 164, 170, 197, 255, 475, 493, 536
- „Siess, *adj, segíts*” mozgalom – l. még mozgalom; 41, 207, 407, 424
- silózás – l. még munka; 141, 477
- Sió-zsilip – l. még zsilip; 186, 467
- sír – l. még szovjet katonai sírok; 41, 198, 436, 437, 538
- síremlék (síremlékmű) – l. még emlékmű; 196, 525
- sorház – l. még ház; 63, 241
- sóellátás – l. még ellátás; 95, 96, 97, 223, 382, 398
- sóhiány – l. még hiány; 94, 364

- sóínség; 95, 223
sósvízkészülék; 462
sószállítmány; 92
sörfogyasztási adó – l. még adó; 66, 343
sörfogyasztási adópótlék – l. még adópótlék; 443
sörkereskedés – l. még kereskedés; 541, 544
sötétkamra – l. még helyiség; 121, 124, 278, 486
Speyer-kölcson – l. még kölcson (kölcsondíj); 29
sporttelep – l. még telep; 42, 181, 225, 229, 266, 434, 491
sporttelep-használati díj; 225, 229
sportverseny – l. még verseny; 86, 482
statisztikai adat – l. még adat; 125, 127, 290, 451, 502
statisztikai bizottság – l. még bizottság; 17, 22
státus – l. még állás; 265, 425
státuslétszám – l. még létszám; 52, 241
státusrendezés; 51, 53, 72, 249, 428
státusrendezési terv – l. még terv; 397, 418
steersütés; 487
sterilizáló – l. még helyiség; 461, 464
sterilizátor – l. még berendezés; 462
sükösi paprikamalom – l. még malom (malmok); 170, 293
sütemény – l. még élelmiszer; 362
sütőipari termékkereskedő – l. még kereskedő; 555
sütőiparos (sütő) – l. még iparos; 97, 99, 100, 398, 487, 541, 542, 546, 553, 556, 561
sütőkemence – l. még kemence; 459
sváb (svábság) – l. még nép; 338
svájci vöröskereszt – l. még Vöröskereszt; 207, 423
svéd vöröskereszt – l. még Vöröskereszt; 207, 423
- SZ**
- szabadakadémia – l. még Jelky András Iparosképző Szabadakadémia, Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (Rudnay Szabadakadémia); 47, 81, 82, 88, 418, 437, 438, 515, 518, 519
szabadegyetem; 81, 82, 437, 438
szabadegyetemi előadás – l. még előadás; 438
szabadkenyér – l. még kenyér; 504
szabad kereskedelem – l. még kereskedelem (kereskedelmi tevékenység); 93, 363
szabad királyi város – l. még város; 5
Szabadművelődési Felügyelőség – l. még Bajai Szabadművelődési Felügyelőség; 84, 85, 86, 252, 274, 438, 482, 494, 497
szabadtéri előadás – l. még előadás; 167, 169, 281, 491, 492
szabadságharc; 83, 84, 87, 163, 243, 244, 246, 252, 262, 263, 286, 288, 419, 436, 444, 445, 481, 498, 499
Szabadságharcos Szövetség; 43, 284
szabadsághős; 279, 280, 482, 498, 499
szabadságjog – l. még jog; 375
Szabad Szakszervezet – l. még szervezet; 134, 350, 426
szabályozási terv – l. még terv; 196, 525
szabályrendelet – l. még rendelet; 6, 7, 10, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 26, 27, 33, 118, 200, 361, 457
szakelőadó – l. még előadó; 17, 438
szakértő – l. még orvos szakértő; 164, 170, 293, 474
szakgondozás – l. még gondozás; 112, 114, 245, 431, 447
szaklátogatás; 104, 366
szakminiszter – l. még miniszter; 7, 24
szakmunkás – l. még munkás; 157, 234, 239, 345, 412
szakorvos – l. még orvos; 120, 126, 273, 501
szakszervezet – l. még szervezet; 31, 37, 86, 88, 134, 157, 201, 239, 350, 355, 363, 387, 412, 426, 482, 519
szakszervezeti székház – l. még ház; 88, 519
Szakszervezeti Tanács – l. még tanács; 42, 266

szaktisztviselő – l. még tisztviselő; 25, 338, 567

szaktisztviselői gárda; 5

szaküzlet – l. még üzlet; 559

szalagfűrészgép; 463

szalonna – l. még élelmiszer; 347, 362, 381

szamárköhögés (szamárhurut, szamárköhögési eset) – l. még betegség; 107, 113, 114, 115, 116, 119, 126, 129, 228, 241, 244, 247, 253, 267, 322, 329, 364, 446, 454, 500

szanálás; 422

szappanellátás – l. még ellátás; 100, 101, 292, 487

szappanfőző – l. még iparos; 542, 546

szarvasmarha – l. még állat, marha; 137, 138, 221, 227

szavazat; 48, 531, 549

szavazati jog – l. még jog; 6

szavazás – l. még titkos szavazás; 30

szavazókörizet – l. még körzet; 530

szállásvárosi iskola – l. még iskola; 89, 193, 401, 490, 508

szállítás – l. még betegszállítás, fertőző-beteg-szállítás, közellátási szállítás, kőszállítás, lisztszállítás, oszlopszállítás, szénszállítás (szénszállítmány), tejbeszállítás, termény- és üzemanyag-szállítás, üzemanyag-szállítás; 17, 94, 95, 138, 143, 186, 232, 255, 291, 372, 398, 400, 411, 440, 459, 467, 536

szállítási nehézség (szállítási probléma); 92, 122, 340, 484

számadat – l. még adat; 347, 357

számadás – l. még zár számadás; 25

számfejtés; 69, 70, 199, 360, 371

számonekérőszék – l. még szék; 21, 54, 56, 76, 307, 308, 315, 542

számonekérőszéki vizsgálat – l. még vizsgálat; 56, 332

számvevőség; 240, 577

számvevőségi főnök; 43, 68, 301, 311, 357, 566

szántás – l. még fogatszántás, őszi szántás, traktorszántás; 139, 144, 146, 305, 316, 323, 330, 410, 427, 576

szántási díj; 142, 286

szántási hitel – l. még hitel (hitelösszeg); 144, 291, 297

szántási kötelezettség; 144, 305, 316

szántási-vetési munka – l. még munka; 254

szántóföld – l. még föld; 61, 221

szántóterület – l. még terület; 137, 146, 330, 359

szárazság – l. még aszály; 140, 263

szárbehordás – l. még munka; 319, 324

szárnyépület – l. még épület; 117, 455

szárnyfal – l. még fal; 192, 507

szárvágás – l. még munka; 44, 145, 291, 299, 305, 311, 314

SZDP – l. még párt; 31

szegedi munkásbíróság; 145, 309, 317

szecskavágó; 139, 427

Szegedi Földmérési Felügyelőség; 187, 469

szegénybeteg (szegény sorsú beteg) – l. még beteg; 107, 116, 120, 214, 273, 304, 313, 329, 379, 484, 520

szegénybeteg-ellátás – l. még ellátás; 116, 122, 126, 322, 329, 454, 501, 521

szegénybeteg-kataszter; 125, 129, 290, 322

szegénybeteg-rendelés – l. még rendelés; 107, 379

szegénygondozás – l. még gondozás; 198, 200, 211, 347, 361, 466

szegénygondozó hivatal – l. még hivatal; 202, 380

szegénygondozó nővér; 200, 361

szegénygondozott – l. még gondozott; 209, 213, 267, 439, 503

szegény iskolás – l. még gyermek; 209, 211, 214, 244, 247, 253, 257, 446, 520

szegényházi tag; 200

szegényügyi alap (szegényalap); 225

szegényügyi és népjóléti igazgatás – l. még igazgatás; 466

szegényügyi igazgatás – l. még igazgatás; 202, 380

szekérfuvarozó; 556

szekrény – l. még éjjeliszekrény, faliszekrény; 190, 464, 490

- szekunder hálózat – l. még hálózat; 168, 169, 170, 293, 491, 492
- személy- és vagyonbiztonság; 340
- személygépkocsi – l. még kocsi; 180, 383
- személyi kultusz; 350
- személyzet – l. még irodai személyzet, kezelő- és szolgaszemélyzet, kezelőszemélyzet, műszaki személyzet, orvosi személyzet, segéd- és kezelőszemélyzet, segédpszemélyzet, szolgaszemélyzet, végrehajtó személyzet; 53, 78, 93, 153, 158, 165, 174, 176, 235, 249, 336, 341, 385, 420, 435, 466, 527
- személyzethiány – l. még hiány; 158, 435
- személyzeti fizetés – l. még fizetés; 108, 406
- személyzeti lakás – l. még lakás; 276, 462, 464, 466, 525
- személyzeti szoba (szobák) – l. még szoba; 466
- szemészeti osztály (szemészet) – l. még osztály; 106, 121, 124, 276, 278, 380, 486
- szemétfuvarozás (szemétfuvarozás) – l. még fuvar (fuvarozás); 409
- szemleplótdíj; 225
- szemüveg; 215, 532
- szentbeszéd – l. még prédikáció; 337
- szentistváni gyermekotthon (szentistváni napközi gyermekotthon, szentistváni napközi otthon) – l. még gyermekotthon; 362, 446
- szentistváni hálózat – l. még hálózat; 162, 435, 472
- szentistváni iskola – l. még iskola; 89, 401, 434, 469, 489, 507
- Szent István nap – l. még ünnep; 169, 493
- szentjánosi hálózat – l. még hálózat; 162, 472
- szentjánosi iskola – l. még iskola; 89, 176, 402
- szentjánosi óvoda – l. még óvoda; 178, 181, 188, 410, 434, 469
- szennyvíz – l. még víz; 180, 416, 461, 463
- szennyvízcsatorna – l. még csatorna; 179, 416
- szennyvízelvezetés; 118, 457
- szerb csapat – l. még csapat; 29
- szerb megszállás; 28, 29
- szerelési anyag – l. még anyag; 465
- szerelő – l. még autószerelő (autószerelő és javító), villanszerelő, vízvezetékszerelő; 497
- szerelőgárda; 165, 457
- szeretetház – l. még ház; 57, 198, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 211, 213, 214, 223, 228, 233, 242, 244, 247, 251, 253, 256, 262, 267, 272, 278, 284, 289, 346, 347, 361, 380, 398, 399, 411, 422, 423, 432, 434, 439, 446, 466, 483, 503, 517, 520, 532
- szeretetházi ápoló (szeretetházi tag) – l. még ápoló; 206, 209, 257
- szeretetházi gondozás – l. még gondozás; 206
- szerszám – l. még kéziszerszám; 473
- szervezet – l. még helyi szervezet, közegészségügyi szervezet, közigazgatási szervezet, önkormányzati szervezet, Szabad Szakszervezet, szakszervezet, tömegszervezet, utcamegbízott szervezet; 13, 34, 106, 253, 254, 339, 381, 423, 502, 576
- szerződés – l. még békeszerződés, bérleti szerződés, kollektív szerződés, kompenzációs szerződés, magtermelési szerződés, tanoncszerződés, termelési szerződés; 142, 198, 488, 537
- szerződtetett orvos – l. még orvos; 213
- szeszadó – l. még adó; 66, 343
- szeszésital – l. még ital; 551
- szeszésital-forgalmi illeték – l. még illeték; 225, 229
- szeszésital-ügynökség; 549
- szeszfogyasztási adópótlék – l. még adópótlék; 443
- szeszgyár – l. még gyár; 134, 1354, 136, 139, 143, 147, 148, 149, 175, 196, 198, 324, 358, 386, 387, 427, 505, 525, 527, 528, 537
- szezonmunka – l. még munka; 306

- szék – l. még polgármesteri szék, számonkérőszék, szószék, tisztújító szék; 259
- székesfehérvári gázgyár – l. még gyár; 174, 526
- székesfehérvári gázszívó – l. még berendezés; 175, 538
- Székesfehérvári Légszuszogógyár – l. még gyár; 175, 538
- székesfőváros – l. még város; 83, 156, 243, 304, 313, 405, 445, 568, 570, 574, 575
- székház – l. még közüzemi székház, közművek székháza, üzemi székház, vármegyei székház (vármegyeháza), városi székház; 113, 116, 127, 181, 183, 184, 189, 242, 434, 442, 454, 471, 502, 519
- székhely – l. még hely; 563
- szén – l. még hazai szén (szenek), karvini szén (karvini gázzszen), külföldi szén, magyar szén (szenek), pécsi szén, szénpor; 97, 156, 385, 398, 405
- szénár – l. még ár; 250
- szénáremelés; 161, 250
- szénhiány – l. még hiány; 93, 134, 153, 156, 358, 385, 386, 405,
- szénkészlet – l. még készlet; 156, 405
- szénkiutalás – l. még kiutalás; 156, 405
- szénpor – l. még szén; 462
- szénrakomány; 385
- szénsav; 195, 524
- szénszállítás (szénszállítmány) – l. még szállítás; 97, 154, 385, 462, 464
- szénszükséglet – l. még szükséglet; 159, 245, 250
- széntartalék – l. még tartalék; 154, 385
- szérum; 346
- Sziebert börgyár – l. még gyár; 163, 473
- szifon – l. még cső, szívócső; 465
- szigetelő; 162, 163, 472, 473
- szigetelőcsere – l. még csere; 472
- szikvízfogyasztási adó – l. még adó; 225, 229
- szikvízkészítő – l. még iparos; 557
- szintezési munka (munkák, szintezés) – l. még munka; 181, 187, 469
- szivattyú – l. még bűvárszivattyú; 462, 463
- szivattyúház – l. még ház; 463
- szivattyútelep – l. még telep; 463
- szíjgyártó – l. még iparos; 559
- színtársulat; 84, 262
- szív- és érbetegség – l. még betegség; 103, 364
- szívóberendezés – l. még berendezés; 538
- szívócső – l. még cső, szifon; 462
- szoba – l. még fürdőszoba, manzard, személyzeti szoba (szobák), szülőszoba; 46, 89, 95, 131, 158, 328, 373, 412, 442, 519, 523
- szobafestő – l. még iparos; 541, 549, 553, 556, 559, 561, 562
- szobor (szobrot); 85, 280, 482, 560
- szobrász (szobrász- és éremművész); 85, 280, 482, 499
- Szociáldemokrata Párt – l. még párt; 30, 37, 355
- szociális előadó – l. még előadó; 199, 360
- szociális és közbiztonsági alap; 65, 67, 342, 356
- szociális felügyelő; 13, 210, 247, 253, 363
- szociális gondozás (szociális gondoskodás) – l. még gondozás; 99, 201, 272, 363, 379, 486
- szociális igazgatás – l. még igazgatás; 198, 205, 206, 242, 244, 272, 278, 284, 289, 360, 410, 422, 431, 438, 446, 503, 520, 532
- szociális intézmény – l. még intézmény; 64, 206, 241, 284, 422
- szociális kiadás – l. még kiadás; 160, 450
- szociális konyha – l. még konyha; 111, 198, 200, 203, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 214, 242, 244, 247, 253, 257, 262, 267, 272, 278, 284, 289, 347, 361, 362, 371, 381, 382, 399, 410, 411, 422, 424, 432, 439, 446, 466, 483, 496, 501, 503, 520, 533
- szociális költségvetés – l. még költségvetés; 208, 432

- szociális probléma (problémák); 127, 502
- szociális szakszolgálat – l. még szolgálat (szolgálattétel); 119, 253, 255, 257, 262, 267, 458, 575
- szociális támogatás – l. még támogatás; 202
- szociális tevékenység – l. még tevékenység; 223, 228
- szociális ügyosztály – l. még ügyosztály; 198, 199, 201, 203, 212, 347, 363, 382
- szociálpolitikai tanács – l. még tanács; 201, 363
- szolgaszemélyzet – l. még személyzet; 19, 25
- szolgálat (szolgálattétel) – l. még állat-egészségügyi szolgálat, biztonsági szolgálat, egészségügyi szolgálat, egészségvédelmi szolgálat, hadifogoly-szolgálat, hatósági orvosi szolgálat, kölcsönszolgálat, közegészségügyi szolgálat, közérdekű hírszolgálat, közművelődési szolgálat, közszolgálat, mentőszolgálat (mentők), népegészségőri szolgálat, népegészségügyi szolgálat, Országos Mentőszolgálat, orvosi szolgálat, szociális szakszolgálat, tisztiorvosi szolgálat, tűzoltói-mentői szolgálat, vasúti ügyeletes szolgálat, városi mentőszolgálat, Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat; 25, 31, 50, 51, 55, 58, 104, 117, 116, 130, 121, 130, 132, 174, 188, 203, 220, 237, 241, 256, 272, 273, 274, 279, 308, 336, 354, 366, 382, 408, 455, 470, 482, 527, 531, 566
- szolgáltatás – l. még áramszolgáltatás, beszolgáltatás (beszolgáltatási kötelezettség), ellenszolgáltatás, gázszolgáltatás, kiegészítő áramszolgáltatás, kukorica-beszolgáltatás, tejbeszolgáltatás, városi közszolgáltatás, villany- és vízszolgáltatás, vízszolgáltatás; 10, 72, 74, 116, 159, 239, 428, 443, 478, 574
- szoptatós anyák; 95, 96, 223, 382
- szovjet csapat (szovjet erő) – l. még csapat; 30, 37, 49, 218, 355
- szovjet festőművészet – l. még művészet; 519
- szovjet hadsereg – l. még hadsereg; 47, 65, 338, 342
- szovjet hatóság – l. még hatóság; 200, 361
- szovjet katonai sírok – l. még sír; 41, 436
- szovjet katonák (szovjet katonaság) – l. még katona (katonák); 38, 39, 219
- szovjet képzőművészeti kiállítás – l. még kiállítás; 519
- szovjet kultúrnap – l. még kultúrnap; 519
- szovjet parancsnokság (szovjet katonai parancsnokság) – l. még városparancsnokság; 38, 219
- szovjet tánc, ének- és zenekultúra – l. még kultúra; 89, 519
- szovjet városparancsnok – l. még városparancsnok; 38, 49
- szószék – l. még szék; 42, 46, 47, 99, 272, 322, 328, 329, 486
- szószösbükköny – l. még növény, takarmány; 146, 305, 316, 594
- szövetkezet – l. még Bajai Földműves-szövetkezet (Bajai Földműves-szövetkezet), Bajai Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet, „Bácska” szövetkezet, Duna-Tisza közí Gazdák Tejszövetkezete, földbérlo-szövetkezet, földműves-szövetkezet (földműves-szövetkezet), Hajózási és Kereskedelmi Szövetkezet (Baja), kisipari szövetkezet, Magtermesztő Magyar Gazdák Szövetkezete, Öngélteljesítő Hitelszövetkezet (Baja), Villanyszerelő Szövetkezet (Baja); 63, 145, 314
- Szövetséges Ellenőrző Bizottság – l. még bizottság; 153, 176, 228, 350, 384
- szövöttáru-kereskedés – l. még kereskedés; 541, 549, 561
- szövött és rövidáru kereskedő – l. még kereskedő; 557

- szövöttáru-kereskedő – l. még kereskedő; 553, 556, 562
- szövött-dívatáru-kereskedő – l. még kereskedő; 562
- szövött-kötöttáru-kereskedés – l. még kereskedés; 549, 551, 561
- szövött-kötött-rövidáru-kereskedés – l. még kereskedés; 549
- szövött, rövidáru-kereskedés – l. még kereskedés; 541, 551
- szövött, rövidáru-kereskedő – l. még kereskedő; 559
- szövött-, zsák-, ponyva-, fonáláru-kereskedés – l. még kereskedés; 544
- szövödmény (szövödményes eset); 122, 484, 521, 532
- szövőgyár – l. még gyár; 306, 325
- szőlő – l. még gyümölcs, növény; 139, 140, 227, 231, 254, 258, 263, 576
- szőlőbetakarítás – l. még betakarítás; 302
- szőlőgazdaság – l. még gazdaság; 141, 268
- szőlőművelés; 145, 321
- szőlősgazda – l. még gazda; 145
- szőlőtermelés – l. még termelés; 321
- szőlőtermés – l. még termés; 136, 138, 345
- szőnyeg; 553
- sztrájk – l. még tömegmegmozdulás; 32
- szúnyog – l. még rovar; 111, 112, 116, 119, 120, 121, 122, 132, 267, 273, 279, 285, 422, 430, 454, 484, 532
- szúnyogirtás; 124, 284
- szúnyogtenyészhely – l. még hely; 267, 422
- szúnyogtenyésző-telep – l. még telep; 284
- szükséghid – l. még híd; 151, 426
- szükséglet – bútorszükséglet, élelmiszer-szükséglet, fogatszükséglet, igaerő-szükséglet, kenyérszükséglet, szén-szükséglet, tejperszükséglet, tüzelőanyag-szükséglet, városi szükséglet, zsiradék-szükséglet; 9, 64, 67, 79, 93, 94, 98, 100, 101, 175, 180, 289, 341, 356, 357, 363, 371, 372, 383, 385, 401, 415, 417, 427, 428, 461, 528, 529, 577
- szükségpénz – l. még pénz; 295
- születés; 123, 224, 359, 360, 399, 485
- születési arányszám – l. még arányszám; 370, 399, 400
- szülészeti épület – l. még épület; 464
- szülészeti osztály (szülőosztály) – l. még osztály; 130, 521
- szülésznő – l. még nő; 248, 253, 576
- szülésznői ellátás (szülésznői ellátottság) – l. még ellátás; 116, 455, 484
- szülésznői kerület – l. még kerület; 116, 455
- szülő; 44, 90, 91, 92, 207, 208, 285, 302, 311, 419, 420, 423, 438
- szülői értekezlet – l. még értekezlet; 44, 92, 302, 311, 483
- szülőház – l. még ház; 83, 84, 85, 244, 262, 279, 445, 481
- szülő nő – l. még nő; 130, 521
- szülőszoba – l. még szoba; 464
- szülőváros – l. még város; 85, 87, 280, 351, 482, 499
- szüneteltetett ipar – l. még ipar; 542, 547, 549, 551, 553, 556, 559, 561
- szüret – l. még betakarítás; 66, 76, 77, 143, 286, 289, 291, 293, 334, 343, 513
- szücs – l. még iparos; 544, 545, 561
- szűrőréteg – l. még kokszzűrőréteg; 463
- szűrővizsgálat – l. még vizsgálat; 104, 115, 117, 124, 130, 257, 258, 284, 366, 456, 522

T

- tagfelülvizsgálat – l. még vizsgálat; 45, 46, 320, 328
- taglétszám – l. még létszám; 86, 285
- takarékosság; 44, 71, 130, 172, 173, 302, 383, 402, 511, 521, 526
- takarékpénztár – l. még pénztár; 81, 168, 189, 191, 282, 419, 471, 491
- takarmány – l. még bíbor here, lucerna, szöszbükköny, takarmányrépa, vörös here, zab, zabosbükköny, zabos-lucerna; 139, 258, 263, 286, 477
- takarmányhiány – l. még hiány; 95, 372
- takarmánykeverék – l. még őszi takarmánykeverék; 146, 330

- takarmánynövény – l. még növény; 146, 330
- takarmányozás (takarmányellátás); 142, 287, 324, 577
- takarmányoptálás; 141
- takarmányrépa – l. még növény, takarmány; 139, 140, 142, 148, 291, 535
- takarmányrépa-vetés – l. még vetés; 258
- takarmányvetőmag – l. még vetőmag; 140, 476
- takaró – l. még nagytakaró, térdtakaró; 109, 117, 232 237, 409, 456
- talajmunka (munkák, talaj-előkészítés) – l. még munka; 142, 280, 286
- tanács – l. még földbirtokrendező tanács, Földrendező Tanács, községtanács, Megyei Földrendező Tanács, Megyei Tanács, minisztertanács, Művészeti Tanács, orvosi tanács, Szakszervezeti Tanács, szociálpolitikai tanács, tizenegyes tanács (11-es tanács), városi tanács; 15, 27, 36, 65, 222, 338, 524
- tanácsadó – l. még anya- és csecsemővédelmi tanácsadó, zöldkeresztes tanácsadó (zöldkeresztes tanácsadó-helyiség); 8, 104, 366
- tanácsadás – l. még anya- és csecsemővédelmi tanácsadás, anyavédelmi tanácsadás, gyermektanácsadás, orvosi tanácsadás, terhes tanácsadás, zöldkeresztes tanácsadás; 117, 126, 127, 132, 455, 501, 533
- tanácsközségülés (tanácsközségi ülés) – l. még közgyűlés; 27, 28
- tanácsos (tanácsnok, tanácsstag) – l. még főtanácsos, kamarai tanácsos, miniszteri tanácsos (miniszteri osztálytanácsos), műszaki tanácsos, pénzügyi tanácsnok, városi tanácsnok; 7, 22, 23, 24, 26, 51, 58, 198, 236, 298, 300, 319, 347, 408, 531, 543, 545
- tanácsstörvény – l. még törvény; 10
- tanácsülés – l. még városi tanácsülés; 19, 28, 54, 307, 332
- tanár – l. még hittanár, nevelő, tanítóképző intézeti tanár, zenetanár, zongoratanárnő; 514
- tanári és tanítói kar (tanári kar); 90, 419
- tanfelügyelő; 91, 268
- tanfolyam – l. még alsó és középfokú tanfolyam, ápolónői tanfolyam, gyakorlati tanfolyam, maláriatanfolyam, népegészségőri tanfolyam (népegészségőr-tanfolyam, népegészségügyi tanfolyam), nyári tanfolyam, téli gazdasági tanfolyam, továbbképző tanfolyam; 81, 119, 127, 128, 304, 313, 411, 437, 457
- tanintézet – l. még iskola, intézet; 17, 20, 189, 470, 471, 525
- tanítási munka – l. még munka; 419
- tanító – l. még állami tanító, nevelő; 21, 128, 303, 312, 514
- tanítóképző – l. még iskola; 184, 442
- tanítóképző intézeti tanár – l. még tanár; 91, 268
- tanítónő – l. még nő, nevelő; 21
- tankcsapda (tankcsapdák); 61, 62, 221, 377
- tankerületi főigazgató – l. még igazgató; 91, 268
- tankönyv – l. még könyv; 92, 208, 211, 253, 257, 432, 483
- tankönyvakiadás; 251
- tanköteles – l. még gyermek; 20, 90, 91, 92, 211, 419, 420
- tanonciskola – l. még iskola; 81, 188, 194, 418, 470, 509
- tanoncszerződés – l. még szerződés; 542
- tanterem (tantermek) – l. még terem; 89, 90, 181, 188, 419, 434, 470
- tantímadó – l. még adó; 74, 478
- tanulmánymunka – l. még munka; 437
- tanuló – l. még gimnáziumi tanuló; 82, 91, 111, 132, 420, 422, 424, 437, 533
- tanulóifjúság – l. még ifjúság; 112, 116, 422, 454
- tanügy – l. még ügy; 419
- tanügyi hatóság – l. még hatóság; 91, 420
- tanya – l. még épület; 44, 302
- tanyai iskola – l. még iskola; 525
- tanyaközpont – l. még központ; 127, 502
- tarlóhántás – l. még munka; 280
- tartalék – l. még széntartalék; 79, 174, 526, 538

- tartalék gőzkazán – l. még kazán; 175, 538
- tartalékoszlop – l. még oszlop; 153, 384
- tartalékszivó; 175, 538
- tartaléktrafó – l. még feszültségváltó, trafó, transzformátor; 224
- tartalékvilágítás – l. még világítás; 464
- tartósitás – l. még munka; 212, 213, 284, 483
- tatarozási munka (munkák, tatarozás) – l. még munka; 90, 105, 175, 176, 188, 189, 190, 191, 193, 196, 208, 224, 234, 401, 416, 419, 432, 434, 441, 442, 443, 456, 462, 468, 483, 490, 491, 508, 525, 537
- tavaszi árpa – l. még árpa; 147, 263, 528
- tavaszi kalászosok – l. még kalászos gabona (kalászosok); 258
- tavaszi kapások; 227
- tavaszi vetés – l. még vetés; 147, 231, 258, 263, 316, 400, 534
- tábla (táblák) – l. még emléktábla, iskolatábla (táblák), márványtábla; 190, 490
- táblás gazdálkodás – l. még gazdálkodás; 145, 146, 306, 331
- tábor – l. még bajai fogolytábor; 222, 586
- tálalóasztal – l. még asztal; 459
- támogatás – l. még anyagi támogatás, állami támogatás, élelmiszer-támogatás, kormánytámogatás (kormányhatósági támogatás), kölcsöntámogatás, külföldi támogatás, pénzbeli támogatás, pénz- és élelmiszer-támogatás, szociális támogatás, városi támogatás; 29, 37, 42, 67, 69, 80, 83, 89, 90, 99, 107, 113, 141, 157, 172, 201, 202, 204, 207, 208, 214, 224, 236, 265, 272, 301, 311, 350, 352, 353, 355, 356, 362, 369, 376, 379, 381, 387, 397, 408, 419, 421, 423, 424, 431, 432, 477, 478, 486, 496, 512, 519, 520
- támogatási alap; 71, 402
- támoszlop – l. még oszlop; 472
- tápszer – l. még élelmiszer; 207, 423
- tárcaközi miniszteri bizottság (tárcaközi bizottság) – l. még bizottság; 55, 143, 326, 505
- tárgy – l. még berendezés (berendezési tárgy), cseretárgy, felszerelési tárgy, műtárgy, vagyontárgy; 6, 8, 9, 10, 17, 21, 24, 35, 39, 43, 46, 56, 83, 108, 157, 238, 243, 264, 275, 291, 297, 300, 301, 307, 310, 315, 320, 322, 327, 332, 334, 344, 366, 404, 411, 432, 445, 484, 563, 568, 570, 573, 574, 575, 577
- tárgyalás – l. még béketárgyalás, kulturális tárgyalás, versenytárgyalás; 8, 44, 51, 67, 71, 76, 78, 80, 81, 105, 108, 143, 149, 153, 163, 167, 171, 199, 207, 251, 260, 276, 293, 302, 303, 306, 311, 334, 335, 356, 361, 370, 384, 397, 402, 406, 410, 418, 424, 430, 473, 495, 505, 513
- társadalmi akció; 80, 418
- társadalmi átalakulás – l. még társadalmi változás; 355
- társadalmi egyesület – l. még egyesület; 205, 262, 399
- társadalmi élet; 80, 222, 227, 397
- társadalmi helyzet; 210, 247, 252, 257, 261, 266, 272, 278, 284, 288, 311, 448, 569, 571, 578
- társadalmi megmozdulás; 509, 569
- társadalmi munka – l. még munka; 194
- társadalmi szerv(ek); 127, 247, 253, 255, 257, 267, 355, 502, 569, 575
- társadalmi változás – l. még társadalmi átalakulás; 355
- társas cég – l. még cég; 562
- társtörvényhatóság – l. még hatóság; 497
- társulati és tantiemadó – l. még adó; 74, 478
- távbeszélő-berendezés – l. még berendezés; 336, 492
- távbeszélő-megbeszélés – l. még megbeszélés; 322
- távbeszélő-összeköttetés; 492,
- távbeszélővonal – l. még telefonvonal; 287
- távirat – l. még irat; 39, 368
- távvezeték – l. még alsónyék–bajai távvezeték, baja–kalocsai távvezeték, baja–komlói távvezeték, bátaszék–bajai távvezeték, komló–bajai táv-

vezeték, városi távvezeték, villamos távvezeték (villamos vezeték), villanyvezeték; 61, 150, 151, 153, 154, 161, 162, 169, 170, 173, 221, 222, 228, 287, 293, 383, 384, 403, 404, 425, 426, 471, 472, 492, 510, 511, 512, 526
 távvezetéki oszlopocserék – l. még oszlopocseré (oszlopocserélés); 165, 264
 távvezetékrendszer – l. még rendszer; 155, 404
 távvezeték szakasz – l. még vezeték szakasz; 61, 151, 166, 221, 276, 425
 tbc – l. még betegség; 119, 241, 267
 tbc-szűrővizsgálat (tbc-szűrés) – l. még vizsgálat; 111, 115, 257
 teherautó – l. még autó; 178, 410
 teherautó-pótkocsi – l. még kocsi; 410
 teherforgalom – l. még forgalom; 416
 tehergépkocsi – l. még kocsi; 96, 171, 293, 382, 411, 424, 425, 473
 tehéntartó gazda (gazdák) – l. még gazda; 95, 100, 372, 488
 tej (tejmennyiség) – l. még pasztörizált tej; 93, 94, 95, 96, 100, 118, 129, 223, 322, 363, 364, 372, 382, 457
 tejakció – l. még UNICEF-tej akció; 123, 214, 485, 520
 tejárúsító – l. még kereskedő; 118, 457
 tejbeszállítás – l. még szállítás; 372
 tejbeszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 95, 100, 223, 400, 488
 tejbeszolgáltatási rendelet – l. még rendelet; 96, 382
 tejellátás – l. még ellátás; 94, 95, 100, 204, 212, 272, 364, 372, 399, 483, 487, 488
 tejjegy; 100, 487, 488
 tejfelhozatal; 204, 399
 tejföl (tejfel) – l. még élelmiszer; 129, 322
 tejkonyha – l. még konyha; 204, 224
 tejpiac – l. még piac; 109, 409
 tejpor – l. még élelmiszer; 212, 483
 tejporjuttatás – l. még juttatás; 278
 tejporszükséglet – l. még szükséglet; 214, 520
 tejtermelés – l. még termelés; 93, 145, 305, 314, 341
 tejtermék – l. még termék; 118, 119, 131, 262, 322, 457, 522, 547
 tejtermékáru-, gyümölcs-, bor-, sörkereskedés – l. még kereskedés; 544
 Telcs-gyűjtemény – l. még gyűjtemény; 89, 519
 telefonállomás – l. még állomás; 206, 411
 telefonberendezés – l. még berendezés; 154, 403
 telefonvezeték – l. még vezeték; 169, 492
 telefonvédő-szerelés; 168, 492
 telefonvonal – l. még távbeszélővonal; 162, 293, 472
 telekkönyvezés; 135, 141, 248, 477, 576
 telekkönyvi átírás; 211, 262, 466, 483
 telekkönyvi biztosítás – l. még biztosítás; 74, 478
 telep – l. még áramfejlesztő telep, bajai művésztelep, bajai telep, cigánytelep, csaptelep, csónaktelep, derítőtelep, erőműtelep (erőtelep), fűdő- és csónaktelep, fekália-trágyatelep (fekáltrágyatelep), fürdőtelep, gazdasági telep, gyártelep, gyepmesteri telep, ipartelep, komlói bányatelep, komlói erőműtelep, lakótelep, méntelep, művésztelep, nyugdíjtelep, olajcseretelep, pécsi energiatelep (pécsi erőműtelep), pécsi telep, Rudnay-művésztelep (Rudnay-telep), sporttelep, szivattyútelep, szünyogtenyésztő-telep, városi gazdasági telep, vásártelep, vízi sporttelep; 80, 168, 404, 418, 430, 519
 telepes; 474
 telepes ház – l. még ház; 169, 493
 telephely – l. még hely; 168
 telepítés – l. még kitelepítés; 25
 telepítési osztály – l. még osztály; 201, 363
 település – l. még község; 5, 35, 36
 teljesítmény – l. még munkateljesítmény, pénzügyi teljesítmény, transzformátorteljesítmény; 73, 121, 158, 160, 162, 172, 173, 254, 278, 356, 450, 451, 458, 466, 477, 512, 513, 523

teljesítménynövelés (teljesítménynövekedés, teljesítménytöbblet); 173, 472, 512, 513

temető – l. még orosz katonai temető (orosz hősi temető); 489

templom – l. még plébániatemplom; 46, 323, 329

tengely – l. még kocsi; 171, 293

tengeri – l. még kukorica; 97, 98, 227, 291, 297, 314, 397, 413, 535

tengeriliszt – l. még liszt; 96, 228

tengeriszár – l. még kukoricaszár; 144, 291, 297, 299, 309, 317, 319, 321

tengeritörés – l. még munka; 145, 305, 314

tenyészállat – l. még állat; 141, 324, 330, 477

tenyészbika – l. még bika; 137, 221, 358, 386, 426

tenyészhely – l. még hely; 111, 116, 119, 422, 454

tenyészkan – l. még állat; 137, 221, 386, 426

terem – l. még előadóterem, iskolaterem, kiállítási terem, kórterem, közgyűlési terem, műterem, olvasóterem (olvasóterem), tanterem (tanterem); 83, 248, 286, 480

terhes tanácsadás – l. még tanácsadás; 130, 522

terítés – l. még salakterítés, újraterítés; 180, 191, 433, 488, 505, 536

termelés – l. még dohánytermelés, faki-termelés, gáztermelés, kokszttermelés, magtermelés, mezőgazdasági termelés, minőségi termelés, szőlőtermelés, tejtermelés, többtermelés; 68, 107, 134, 140, 148, 156, 170, 358, 368, 379, 386, 387, 405, 476

termelési bizottság – l. még bizottság; 136, 137, 138, 345, 358, 405, 576

termelési és versenybizottság – l. még bizottság; 263, 280

termelési szerződés – l. még szerződés; 140, 147, 476, 528

termelési terv (termelési ütemterv) – l. még terv; 147, 164, 475

termelési verseny – l. még verseny; 140, 141, 142, 258, 280, 477

termelőmunka – l. még munka; 137, 359, 388

termelvény – l. még termesztmény (termesztvény); 165, 380, 423, 476

termesztmény (termesztvény) – l. még konyhakerti termesztvény, termelvény; 202, 206

termék – l. még mezőgazdasági termék, tejtermék; 8

termény – l. még kalászos termény, mezőgazdasági termény; 137, 138, 142, 143, 221, 291, 400, 488, 576

terményár – l. még ár; 142, 143, 286, 291

termény- és üzemanyag-szállítás – l. még szállítás; 138, 400

terményfelesleg; 143

termés – l. még bortermés, szőlőtermés; 42, 75, 96, 99, 102, 142, 143, 202, 223, 227, 263, 272, 275, 286, 291, 303, 345, 350, 380, 429, 432, 486, 488, 504

terméseredmény; 139, 258

terméskilátás; 141, 268

terméskő – l. még kő (kőanyag); 186, 467

terméskőburkolat – l. még burkolat; 197, 464, 536

természetbeni juttatás – l. még juttatás; 157, 239, 412

természetbeni munka (természetbeni közmunka) – l. még munka; 225, 229

természetbeni segély – l. még segély; 206, 423

terület – l. még áramfogyasztási terület, áramszolgáltatási terület, belterület, erdőterület, földterület, hadműveleti terület, haszonbérleti terület, közterület, külterület, megművelendő terület, megművelt terület, szántóterület, városi terület, vetésterület; 8, 11, 17, 20, 22, 38, 39, 43, 91, 97, 105, 112, 121, 132, 133, 134, 135, 139, 142, 144, 145, 146, 147, 151, 171, 172, 174, 177, 179, 186, 189, 190, 192, 193, 202, 210,

- 219, 223, 258, 274, 279, 284, 289, 291, 292, 297, 299, 303, 305, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 322, 323, 330, 331, 338, 344, 346, 360, 370, 375, 380, 386, 401, 420, 425, 426, 430, 432, 433, 447, 463, 465, 467, 469, 488, 489, 507, 510, 511, 525, 528, 532, 560, 564, 568, 576
- területi hírek – I. még hír; 222
- terv – I. még beruházási terv, felvételi terv, fűtési terv, hároméves részlet-terv, hároméves terv (3 éves terv), házhelyosztási terv, kormányterv, költségvetési tervezet, kútúrasi terv, mezőgazdasági ütemterv, munkaterv, öt éves terv, rendezési terv, részletterv, státuszrendezési terv, szabályozási terv, termelési terv (termelési ütemterv), utcavezetési terv, újjáépítési terv, útpépítési terv, ütemterv, vastalanító terv, városfejlesztési terv, városi munkaterv, városi ütemterv, városrendezési terv (városrendezési cél), vázlatterv, villamosítási terv; 74, 88, 89, 111, 142, 149, 153, 157, 168, 171, 190, 191, 193, 195, 197, 198, 231, 237, 239, 241, 243, 245, 251, 265, 270, 275, 282, 306, 326, 333, 349, 372, 383, 384, 385, 388, 403, 405, 412, 422, 430, 440, 445, 450, 463, 469, 480, 488, 490, 491, 495, 496, 507, 509, 510, 518, 519, 524, 525, 537, 566
- tervév – I. még év; 128, 160, 162, 165, 191, 211, 262, 269, 450, 451, 466, 472, 473, 474, 475, 476, 491, 503
- tervhitel – I. még hitel (hitelösszeg); 128, 160, 170, 270, 450, 458, 494, 503
- Tervhivatal – I. még hivatal; 78, 150, 159, 163, 167, 185, 198, 245, 251, 260, 276, 281, 335, 444, 449, 473, 537
- tervrajz – I. még rajz; 161, 255
- testi pótjegy; 99, 487
- testület – I. még Baja és Vidéke Ipartestület, ipartestület, képviselőtestület, megyei képviselőtestület, önkormányzati testület; 7, 12, 49
- tetőfedő – I. még iparos; 424, 556, 559
- tetőjavítás (tetőfedés javítása) – I. még javítás; 490
- tetőrongálás – I. még rongálás; 61, 221
- tetves – I. még beteg; 130, 521
- tetvesség – I. még betegség; 110, 421
- tetvességi vizsgálat – I. még vizsgálat; 115, 130, 253, 521
- tetvetlenítés – I. még munka; 110, 113, 115, 241, 253, 421
- tevékenység – I. még árdragító tevékenység, építési tevékenység, gazdasági tevékenység, hordári tevékenység, kereskedelmi tevékenység, közérdekű tevékenység, magasépítési tevékenység, magánépítési tevékenység, párttevékenység, propagandatevékenység, szociális tevékenység; 11, 71, 94, 107, 123, 145, 148, 177, 203, 234, 235, 285, 291, 297, 329, 369, 379, 382, 396, 428, 433, 569
- textiláru-nagykereskedő – I. még kereskedő; 562
- textil-, divat-, rövidáru-kereskedés – I. még kereskedés; 551
- textilügynök – I. még kereskedő; 551
- textília (textiliák); 109, 237, 409
- tégla – I. még égetett tégla, hatsarkos tégla, járdatégla, samott-téglák, válaszfaltégla; 182, 185, 440, 449, 460, 464, 551
- téglaburkolat – I. még burkolat; 464
- téglakerítés – I. még kerítés; 89, 402
- téli gazdasági iskola – I. még iskola; 196, 525
- téli gazdasági tanfolyam – I. még tanfolyam; 141, 477
- téli kikötő – I. még kereskedelmi és téli kikötő; 78, 135, 149, 150, 182, 186, 325, 332, 335, 433, 440, 468
- tér (terek) – I. még főtér, lőtér; 43, 61, 166, 179, 180, 195, 197, 221, 270, 284, 304, 313, 415, 433, 470, 490, 524, 536, 537
- térdfakaró – I. még takaró; 209, 244, 446
- térítés – I. még lakásadó-térítés, mérsékelt térítés; 202, 203, 213, 223, 228, 381, 503

térkép – I. még alaptérkép, belterületi térkép, főterkép, körzeti térkép, külterületi térképszelvény; 181, 187, 191, 192, 196, 434, 469, 491, 507, 524

térképszelvény – I. még kerületi térképszelvény; 187, 469

tiszai árvíz – I. még árvíz (árvizek); 53, 249

tiszt – I. még adótiszt, gárdaőrnagy, közéletmezési tiszt, rendőrtiszt; 383, 425

tiszthelyettes; 383

tiszti eskü – I. még eskü; 28

tiszti főorvos – I. még orvos; 7, 26, 104, 123, 125, 126, 201, 290, 300, 313, 362, 363, 366, 485, 500

tiszti főorvosi hivatal – I. még hivatal; 110, 113, 121, 125, 279, 290, 420

tiszti főügyész – I. még főügyész; 7, 21, 26, 29

tisztikar – I. még tisztviselői kar (tisztviselőkar), választott tisztikar; 19, 159

tisztiorvos – I. még orvos; 123, 125, 290, 304, 313, 485, 579

tisztiorvosi hivatal – I. még hivatal; 109, 237, 285, 408, 409

tisztiorvosi szolgálat – I. még szolgálat; 107, 123, 378

tisztügyész; 22

tisztítási munka – I. még munka; 165, 190, 212, 265, 489

tisztség – I. még polgármesteri tisztség; 27, 28

tisztújító szék – I. még szék; 21

tisztviselő (tisztviselőgárda) – I. még adminisztratív tisztviselő, alispán, állami tisztviselő, államtitkár, árvaszéki tisztviselő, főispán, főlevéltárnok, főmérnök, főszámvevő, kezelőtisztviselő, közigazgatási tisztviselő, köztisztviselő, magántisztviselő, polgármester, rendőrtisztviselő, szaktisztviselő, útmester, ügyosztályvezető, városi szolga (városi szolgák), városi tisztviselő; 5, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 49, 51, 52, 54, 64, 72, 77, 78, 138, 210, 218, 227, 237, 241, 259, 307, 308, 315, 326, 332, 336, 338, 339, 341, 350, 408, 417, 428, 430, 437, 530, 547, 563, 564, 565, 566, 569, 571

tisztviselői fizetés – I. még fizetés; 66, 343

tisztviselői kar (tisztviselőkar) – I. még tisztikar; 30, 52, 57, 58, 245, 351, 437, 518

tisztviselői létszám – I. még létszám; 52, 53, 57, 241, 249, 254, 417, 517

titkos szavazás – I. még szavazás; 30

tizenegyes tanács (11-es tanács) – I. még tanács; 339

tífusz (typhus) – I. még betegség; 103, 105, 106, 109, 110, 113, 115, 122, 124, 224, 237, 241, 257, 284, 346, 370, 378, 409, 420, 421, 453, 483, 484

tífuszjárvány – I. még járvány (járványos betegség); 107, 110, 346, 379, 421

tífuszszezon; 122, 484

tízórai – I. még étkezés; 209, 439, 520

tízórai akció (10 órai akció); 213, 214, 520

tojás – I. még ételiszter; 347, 362, 381

tojáskereskedés – I. még kereskedés; 549

toldaléképítés – I. még építés; 441

toldaléképítkezés – I. még építkezés; 270, 471

toll- és használtruha-kereskedés – I. még kereskedés; 558

toroköblítő; 465

továbbképző tanfolyam – I. még tanfolyam; 121, 279

Tóth Kálmán-emlékünnepe – I. még ünnep (ünnepe, ünnepe); 86, 286

Tóth Kálmán Kaszinó – I. még egyesület; 82, 438

Tóth Kálmán Népi Kollégium (Tóth Kálmán Kollégium) – I. még kollégium; 82, 188, 438, 470

többletkínálat – I. még kínálat; 101, 306

többletköltség – I. még költség; 155, 404

többletmunka – I. még munka; 210, 448

többermelés – I. még termelés; 258, 476

tök – I. még ételiszter, növény; 147, 534

töltés – I. még árvédelmi töltés, dunai védtöltés, védtöltés; 156, 177, 186, 401, 405, 468

- töltéshiány – l. még hiány; 180, 433
- töltéskorona – l. még korona; 62, 377
- tömeg – l. még vagyontömeg; 46, 47, 68, 69, 70, 84, 86, 89, 105, 134, 253, 284, 323, 345, 359, 368, 370, 371, 444, 445, 482, 503, 516, 519, 561
- tömegellátás – l. még ellátás; 202, 380
- tömegmegmozdulás – l. még tüntetés, sztrájk; 45, 321
- tömegszervezet – l. még szervezet; 32, 458,
- tömítőanyag – l. még anyag; 465
- törlési kérvény – l. még kérvény; 66, 343
- törökországi napló; 83, 243, 445
- törvény – l. még erdőtörvény, halászati törvény, közegészségügyi törvény, népfelkelési törvény, sajtótörvény, tanácstörvény; 5, 6, 7, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 116, 117, 118, 123, 352, 454, 456, 457
- törvényhatóság – l. még hatóság; 8, 9, 10, 15, 16, 17, 20, 23, 24, 25, 26, 76, 77, 79, 287, 315, 326, 332, 333, 351, 418, 497, 515, 518, 563, 564, 565
- törvényhatósági bizottság (th. biz., th. bizottság) – l. még bizottság; 6, 8, 29, 30, 31, 32, 33, 39, 41, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 60, 62, 67, 68, 70, 72, 73, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 105, 106, 109, 110, 112, 113, 115, 122, 125, 129, 131, 133, 134, 135, 137, 164, 181, 187, 193, 201, 249, 259, 262, 264, 275, 287, 289, 293, 301, 307, 311, 315, 337, 349, 351, 354, 356, 363, 366, 368, 369, 373, 376, 387, 388, 396, 407, 413, 414, 418, 419, 429, 435, 436, 437, 444, 451, 452, 453, 469, 474, 478, 479, 494, 495, 497, 498, 510, 515, 516, 517, 529, 531, 540, 552, 555
- törvényhatósági bizottsági ülés (törvényhatósági közgyűlés) – l. még közgyűlés; 6, 7, 17, 50, 287, 349, 510, 551
- törvényhatósági bizottsági tag (th. biz. tag); 44, 48, 56, 301, 302, 311, 332, 516
- törvényhatósági előadó – l. még előadó; 201, 363
- törvényhatósági értekezlet – l. még értekezlet; 11, 565
- törvényhatósági jogú város (thj. város) – l. még város; 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 33, 34, 53, 54, 55, 79, 91, 218, 220, 226, 230, 236, 237, 239, 240, 243, 245, 246, 249, 252, 258, 261, 266, 268, 271, 277, 283, 288, 295, 296, 298, 301, 308, 310, 313, 318, 320, 327, 334, 336, 408, 418, 433, 451, 502, 529, 552, 554, 558, 563, 565, 566, 577, 578
- törvényhatósági nyugdíjalap – l. még nyugdíjalap; 22
- törvényhatósági útalap; 226, 578
- törvényhatósági úthálózat – l. még hálózat; 192
- törvényjavaslat – l. még javaslat; 39, 40, 368
- törzs- és mutatólap – l. még törzslap; 211
- törzslap – l. még törzs- és mutatólap; 211, 253, 257
- tőke – l. még mobil tőke; 157, 160, 406, 450, 576
- tözeგრéteg; 150, 336
- trafó – l. még feszültségváltó, tartalékt-rafó, transzformátor; 224, 472
- trafóállomás – l. még állomás; 472
- trafókörczet – l. még körczet; 491
- tragacsforgalom – l. még forgalom; 182, 441
- traktor – l. még városi traktor; 139, 142, 144, 145, 286, 291, 305, 309, 316, 317, 400, 427, 576
- traktorállomás – l. még állomás; 86, 142, 286, 482
- traktorhiány – l. még hiány; 345
- traktorszántás – l. még szántás; 142, 146, 286, 297, 299, 305, 316, 318, 323, 330
- traktorüzemanyag – l. még anyag; 280
- traktorüzemanyag-hiány – l. még hiány; 139, 254

- transzformátor – l. még feszültség szabályozó (feszültségváltó), trafó, tartaléktrafó; 152, 162, 163, 166, 167, 169, 173, 224, 270, 281, 426, 463, 472, 474, 492, 493, 510, 511, 512
- transzformátorállomás – l. még állomás; 158, 162, 163, 166, 170, 172, 269, 270, 275, 293, 435, 472, 473, 492, 511
- transzformátorház – l. még ház; 171, 293
- transzformátorteljesítmény – l. még teljesítmény; 173
- tuberkulózis – l. még betegség; 103, 107, 113, 114, 115, 117, 244, 258, 446, 456
- tudományos és szépirodalom; 87, 499
- tudós; 82, 438
- tulajdon – l. még köztulajdon, magántulajdon; 135, 137, 139, 211, 358, 432, 433, 511, 526, 537
- tulajdonjog – l. még jog; 135, 197, 427
- tulajdonos – l. még földtulajdonos, háztulajdonos, kocsitulajdonos, lótulajdonos; 93, 341
- turbina (turbinák) – l. még gőzturbina; 159, 443
- túlóra (túlórázás, túlóráztatás); 73, 159, 173, 177, 235, 245, 251, 432, 526
- tüdőbaj – l. még betegség; 107, 379
- tüdőbeteg – l. még beteg; 127, 501
- Tüdőbeteg-gondozó Intézet (tüdőbeteg-gondozó, tüdőgondozó intézet) – l. még intézet; 104, 107, 111, 114, 117, 123, 127, 245, 365, 379, 447, 456, 485
- tüdőbetegkórház – l. még kórház; 439
- tüdőbetegosztály – l. még osztály; 108, 109, 232, 406
- tüdőbeteg-pavilon – l. még pavilon; 115, 259
- tüdőbeteg-szanatórium (tüdőbeteg otthon); 117, 206, 207, 208, 423, 432, 456
- tüdőépület – l. még épület; 270, 460, 463, 466
- tüdő- és nemibeteg-gondozó intézetek – l. még intézet; 110, 112, 131, 273, 420, 431, 522, 533
- tüdőgümőkór – l. még betegség; 422
- tüdőosztály – l. még osztály; 106, 232, 276, 380
- tüntetés – l. még tömegmegmozdulás; 40, 50, 71, 230, 396, 397
- Türr István emlékmű (Türr-emlékmű) – l. még emlékmű; 85, 166, 185, 188, 191, 269, 279, 449, 470, 481, 490
- Türr István laktanya – l. még laktanya; 196, 525
- tüzelőanyag – l. még anyag; 97, 202, 206, 371, 398
- tüzelőanyag-beszerezés – l. még beszerzés; 157, 238, 411
- tüzelőanyag-ellátás – l. még ellátás; 102, 504
- tüzelőanyag-ellátási nehézség; 201, 370
- tüzelőanyag-kereskedő – l. még kereskedő; 551, 556
- tüzelőanyag-készlet – l. még készlet; 341
- tüzelőanyag-megtakarítás – l. még megtakarítás; 411
- tüzelőanyag-szükséglet – l. még szükséglet; 93, 98, 239, 413
- tüzelőfa – l. még fa; 213, 503
- tüzelőfa- és lisztsegély – l. még segély; 213, 503
- tűzbiztosítás – l. még biztosítás; 234
- tűzhely – l. még asztaltűzhely; 465
- tűzifa – l. még fa; 211, 214, 466, 520
- tűzijáték; 85, 279, 481
- tűzoltó – l. még városi tűzoltó; 19, 51, 237, 348, 383, 408, 424, 514
- tűzoltóautó – l. még autó; 348
- tűzoltógépkocsi – l. még kocsi; 424
- tűzoltói-mentői szolgálat – l. még szolgálat (szolgálatátétel); 238, 411
- tűzoltóság – l. még városi tűzoltóság; 53, 96, 238, 249, 382, 383, 411, 424, 425, 573
- tűzrendészeti ügy – l. még ügy; 27
- tűzvész (tűz); 16, 425, 444

U

- uborka – l. még ételmyszer, növény; 147, 534

UFOSZ; 45, 320

UNICEF-adomány – l. még adomány;
212, 272

UNICEF-tejakió – l. még külföldi se-
gélyakió; 212, 262

UNRRA-segély – l. még segély; 109,
204, 205, 207, 232, 399, 410, 423,

Uránia mozi (Uránia mozgófényképszín-
ház); 86, 286

uszály – l. még hajó; 61, 63, 153, 171, 221,
293, 384

uszályhíd – l. még híd; 63, 151, 153, 378,
384, 425

utalványos; 200, 362

utalványozási jog – l. még jog; 8, 9, 65,
342

utasítás – l. még főispáni utasítás, mi-
niszteri utasítás, végrehajtási utasít-
ás; 7, 9, 24, 26, 57, 91, 195, 205, 254,
268, 272, 313, 322, 334, 336, 338,
399, 486, 518, 524, 572

utásponton – l. még híd; 416

utca (utcák) – l. még közvetlen utca
(utcák); 35, 61, 62, 88, 116, 118, 119,
126, 129, 137, 141, 150, 152, 153, 163,
165, 166, 168, 169, 171, 172, 176, 177,
179, 180, 182, 183, 185, 186, 187, 188,
189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196,
197, 204, 206, 221, 233, 262, 264,
265, 269, 293, 294, 313, 322, 336,
358, 377, 383, 384, 398, 401, 410, 411,
415, 416, 423, 427, 433, 441, 449, 454,
457, 463, 464, 467, 468, 469, 470,
473, 474, 477, 489, 490, 491, 492,
493, 500, 506, 508, 509, 510, 511,
519, 524, 525, 536, 537, 539

utcaburkolat – l. még burkolat; 377

utcafásítás – l. még fásítás; 139, 141, 400,
427

utcai világítás – l. még világítás; 152

utcamegbiózt szervezet – l. még szerve-
zet; 387

utcasepró – l. még alkalmazott; 176, 233

utcavezetési terv – l. még terv; 190, 489

utókezelés – l. még kezelés; 107, 379

uzsonna (ozsonna) – l. még étkezés; 202,
213, 380, 503

Ú

újirtokos – l. még kisirtokos; 135, 248,
576

úrgazda – l. még gazda; 73, 142, 144,
264, 280, 292, 298, 478

újjáépítés – l. még nemzeti újjáépítés;
31, 42, 60, 61, 62, 63, 105, 106, 107,
149, 151, 164, 166, 180, 220, 221, 222,
241, 265, 269, 275, 276, 324, 354,
376, 377, 378, 383, 387, 397, 414, 417,
420, 422, 425, 451, 453, 474, 478, 479,
480, 492, 510, 511, 572, 576

újjáépítési alap; 229

újjáépítési terv – l. még terv; 169, 492

újjáépítő munka – l. még munka; 107,
225, 229, 379, 387, 424, 530

új kenyér ünnep – l. még ünnep (ünne-
pély, ünnepe); 86, 482

újoncozási ügy – l. még ügy; 21

új pénz – l. még pénz; 70, 71, 177, 396

újraoltás – l. még oltás; 126, 501

újraerítés – l. még erítés; 179, 415

út (utak) – l. még állathajtó út, fásított
út (utak), főközlekedési út, kocsit,
közút (közutak), kópálya, külső út
(utak), makadámút, sétányút (utak),
vízi út (vízi utak); 10, 37, 62, 93, 96,
153, 164, 167, 177, 178, 179, 180, 181,
184, 185, 186, 189, 191, 194, 195, 196,
197, 198, 238, 306, 316, 324, 326,
341, 354, 377, 401, 409, 410, 415, 433,
438, 440, 448, 449, 467, 468, 489,
506, 524, 529, 536, 537, 539,

útburkolat – l. még burkolat; 191, 192,
403, 506, 507

útburkolás – l. még munka; 176, 228

útburkoló anyag – l. még anyag; 62, 377

útépítés – l. még építés; 167, 191, 192,
194, 197, 232, 281, 309, 324, 326,
467, 492, 506, 536, 578

útépítési költség – l. még költség; 192,
506

útépítési munka – l. még munka; 176,
195, 524

útépítési terv – l. még terv; 192, 506

úthenger; 196, 536

- útjavítás – l. még javítás; 175, 194, 523
 útkövezés – l. még kövezés; 190, 489
 útmester – l. még mester, tisztviselő; 176, 232, 233
 útőr – l. még alkalmazott; 176, 232, 315, 401
 úttörőnapos – l. még napszamos; 176, 232
 úttrendezési munka – l. még munka; 197, 536
 útszakasz – l. még csanád-monostori útszakasz; 10, 168, 179, 180, 181, 184, 195, 197, 409, 415, 439, 491, 523, 536
 úttörő (úttörőgyermek) – l. még gyermek; 44, 302
 úttörőmozgalom – l. még mozgalom; 44, 302
 útvonal (útvonalhálózat, úthálózat) – l. még hálózat; 181, 182, 184, 187, 190, 192, 434, 440, 448, 469, 489, 507
- Ü**
- üdülés (üdültetés); 468
 üdülőiskola – l. még iskola; 112, 117, 181, 188, 206, 209, 211, 212, 244, 267, 272, 423, 431, 434, 439, 446, 456, 466, 470
 üdülőváros – l. még város; 111, 422
 ügy – l. még adóügy, állampolgársági ügy, fegyelmi ügy, gazdasági ügy, holttanyilvánítási ügy, iparügy, közegészségügyi ügy, közigazgatási ügy, kulturális ügy, népjóléti ügy, pénzügy, rendőri büntetőügy, tanügy, tűzrendészeti ügy, újoncozási ügy, városi pénzügy; 9, 18, 19, 20, 58, 80, 81, 119, 150, 157, 167, 178, 189, 194, 238, 239, 282, 311, 315, 326, 332, 357, 379, 397, 410, 412, 430, 439, 496, 509, 512, 531
 ügycsoport – l. még csoport; 7
 ügydarab – l. még darab (db); 17, 21, 234, 447, 514
 ügy- és könyvvitel; 174, 527
 ügyészség; 100, 488
 ügyforgalom – l. még forgalom; 114
 ügyirat – l. még irat; 74, 478
 ügykezelés – l. még kezelés; 174, 527, 566
 ügyosztály – l. még adóügyosztály (adóügyi osztály), főjegyzői és közjogi ügyosztály, főjegyzői ügyosztály, gazdasági ügyosztály, közellátási ügyosztály, kulturális ügyosztály, műszaki ügyosztály, népjóléti ügyosztály (népjóléti osztály), szociális ügyosztály, városi adóügyosztály; 58, 199, 201, 300, 307, 362, 363, 466, 518, 530, 579
 ügyosztályvezető – l. még tisztviselő; 300, 567, 579
 ügyvéd; 30, 49, 514
 ügyviteli és pénzkézelési vizsgálat – l. még vizsgálat; 566
 ünnep (ünnepély, ünnepség) – l. még aratóünnepély, centenárium (centenárius ünnepség), fogadalomtételi ünnepély, Mária-napok (Mária ünnep), Mészáros-émlékünnepély, pünkösöd, Rudnay-ünnepségek, Szent István nap, Tóth Kálmán-émlékünnepély, új kenyér ünnep, városi ünnepély; 41, 42, 43, 47, 58, 84, 85, 86, 88, 97, 164, 173, 211, 223, 243, 252, 261, 266, 280, 284, 289, 337, 398, 407, 436, 445, 466, 475, 481, 482, 491, 499, 516, 518, 526, 531
 ünnepi közgyűlés – l. még közgyűlés; 84, 262
 üst – l. még gőzfőzőüst (gőzüst); 459, 464
 ütemterv – l. még terv; 143, 147, 297, 299, 305, 316, 318, 323, 326, 333, 505, 528, 560
 üvegbura; 164, 170, 475, 493
 üvegesmunka (üvegezés) – l. még munka; 89, 327, 402, 459, 509
 üvegház – l. még ház; 463
 üveghiány – l. még hiány; 183, 442
 üzem – l. még állami üzem, erőmű, gáz- és villamos üzem, gázgyári üzem, gázüzem (gázmű), gépjárató üzem, ipari üzem, kisipari üzem, közüzem, kukoricaszárító üzem, pesti üzem, ruhakonfekcionáló üzem, vá-

- rosi üzemek, villamosmú, villamos üzem, zsíregyenlősítő üzem, zsírtermelő üzem; 118, 123, 134, 143, 148, 155, 158, 161, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 173, 205, 225, 245, 251, 255, 259, 260, 265, 270, 282, 287, 294, 324, 325, 332, 365, 387, 399, 426, 435, 449, 456, 457, 474, 485, 493, 505, 511, 526, 537, 576
- üzemanyag – l. még anyag; 95, 136, 142, 145, 286, 300, 309, 317, 319, 345, 576
- üzemanyag-ellátás – l. még ellátás; 62, 94, 142, 286, 372, 377, 415
- üzemanyaghiány – l. még hiány; 95, 136, 280, 292, 298, 345
- üzemanyag-kiutalás – l. még kiutalás; 150, 331
- üzemanyag-szállítás – l. még szállítás; 138, 400
- üzemáthelyezés; 551
- üzemfenntartási munka – l. még munka; 250
- üzemi alkalmazott – l. még alkalmazott; 165, 265, 276, 473
- üzemi bizottság – l. még bizottság; 168, 282
- üzemi épület – l. még épület; 60, 370, 509
- üzemi év – l. még év; 173, 526
- üzemi helyiség – l. még helyiség; 458
- üzemi illetményszabályzat – l. még illetményszabályzat; 159, 160, 245, 250
- üzemi kerékpár; 473
- üzemi konyha – l. még konyha; 118, 456
- üzemi székház – l. még székház; 162, 443, 473
- üzemi telefonvezeték – l. még vezeték; 169
- üzemnap; 165, 475
- üzemszünet; 155, 166, 276, 403
- üzemvizsgálat – l. még vizsgálat; 118, 457
- üzemzavar; 155, 167, 281, 403, 510
- üzlet – l. még bolt, fodrászüzlet, kocsüzlet, szaküzlet, zsibárusüzlet; 118, 148, 191, 204, 327, 365, 386, 398, 457, 490
- üzletáthelyezés; 542, 545, 547, 549, 553, 556, 558, 561
- üzlet- és üzemvizsgálat – l. még vizsgálat; 118, 457

V

- vacsora – l. még étkezés; 199, 200, 209, 347, 362, 381, 439
- vadászat; 19
- vadászati jegy; 19
- vadászati jog – l. még jog; 25
- vadászszerencsétlenség; 48, 516
- vason – l. még kocsi; 98, 136, 152, 155, 340, 347, 358, 404, 428, 536, 537
- vagyon (vagyon tömeg) – l. még német vagyon; 29, 53, 283, 358
- vagyonadó – l. még adó; 76, 77, 287, 334, 513
- vagyonátruházási illeték – l. még illeték; 66, 343
- vagyondézsma; 74, 478
- vagyon cenzus; 125, 290
- vagyon- és anyagkezelés – l. még kezelés; 174, 527
- vagyonszaporulati dézsma; 74, 478
- vagyon tárgy – l. még tárgy; 50, 227
- vagyon tömeg – l. még tömeg; 133, 357
- vakolatjavítás – l. még javítás; 462
- Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium – l. még minisztérium; 20
- vas (vasanyag) – l. még betonvas, ócska-vas; 151, 153, 195, 384, 426, 524
- vasablak – l. még ablak; 461
- vasajtó – l. még ajtó; 459
- vasbeton – l. még beton; 183, 190, 441, 489
- vasbetoncsatorna – l. még csatorna; 506
- vasbetonlemez – l. még vaslemez; 461
- vasbetonmedence – l. még medence; 194, 509
- vasbetonmervítő; 192, 507
- vascső – l. még cső; 460
- vas- és fémáru-nagykereskedés – l. még kereskedés; 546

- vaskúti laktanya (Vaskúti úti laktanya) –
 I. még laktanya; 125, 149, 184, 185,
 290, 306, 442, 449
- vaskúti vámház – I. még ház; 196
- vaslábsín – I. még combsín; 462
- vaslemez – I. még vasbetonlemez; 460,
 465
- vasoszlop – I. még oszlop; 153, 384
- vasroncs – I. még roncs; 153, 384
- vasszerkezet; 171, 294
- vastalanító berendezés – I. még berende-
 zés; 195, 524
- vastalanító terv – I. még terv; 195, 524
- vastartalom; 195, 524
- vasút (vasutak) – I. még iparvasút; 182,
 197, 384, 440, 536
- vasútállomás – I. még állomás; 167, 169,
 180, 189, 191, 281, 433, 489, 492,
 506
- vasúti csomópont; 60, 354
- vasúti fuvar – I. még fuvar (fuvarozás);
 232
- vasúti híd – I. még híd; 63, 397, 416, 434
- vasúti kocsí – I. még kocsí; 148, 387
- vasúti pontonhíd – I. még híd; 179
- vasúti ügyeletés szolgálat – I. még szol-
 gálat; 203, 381, 382
- vattakiöntő; 465
- VÁB; 194, 509
- vágott állat – I. még állat; 8
- vágóhelyiség – I. még helyiség; 464
- vágóhíd – I. még közvágóhíd; 183, 188,
 441, 470
- vágóhídi díj (vágási díj); 443
- válaszfal – I. még fal; 410, 459, 464
- válaszfaltégla – I. még téglá; 460
- választás – I. még országgyűlési képví-
 selőválasztás; 6, 7, 21, 30, 48, 49, 52,
 210, 218, 430, 447, 530, 531, 539
- választási brigád (választási munkabri-
 gád) – I. még brigád; 57, 518
- választott tisztikar – I. még tisztikar; 67,
 356
- választói névjegyzék – I. még névjegy-
 zék; 57, 58, 518, 547
- vállalat – I. még állami vállalat, bérkocsi-
 vállalat, hirdetővállalat, iparvállalat,
 Körting Budapesti Nemzeti Vállalat
 (Körting Cég Nemzeti Vállalat), Kő-
 bányaipari Nemzeti Vállalat, Nemz-
 eti Vállalat (N. V.); 34, 157, 239, 309,
 411, 412, 576
- vállalkozás (vállalatba adás) – I. még
 kereskedelmi vállalkozás; 111, 112,
 186, 194, 195, 196, 197, 240, 421,
 431, 467, 490, 496, 506, 509, 524,
 525, 536, 537
- vállalkozó – I. még építési vállalkozó
 (épít. vállalkozó), helyi vállalkozó;
 190, 460
- vám; 24, 25, 536, 537
- vámház – I. még ház; 193, 196, 233, 415,
 508
- vámkártalanítás; 68, 357
- vándoripar-engedély – I. még engedély;
 400, 542, 551, 557
- vármegye – I. még megye; 33, 36, 38, 39,
 49, 54, 67, 81, 83, 98, 104, 119, 140,
 146, 161, 218, 219, 244, 251, 258, 274,
 295, 313, 335, 357, 366, 418, 419, 427,
 428, 430, 445, 451, 458, 476, 511, 564,
 565, 566, 578
- vármegyeháza (vármegyeház) – I. még
 ház, székház; 47, 66, 79, 109, 110,
 112, 237, 343, 408, 420, 431, 515,
 528
- vármegyei kultúrnapok – I. még kultúr-
 nap; 83, 244, 445
- Vármegyék és Városok Országos Mentő-
 egyesülete – I. még egyesület; 106,
 111, 383, 421
- vármegyei székház (vármegyeháza) – I.
 még ház, székház; 113, 244, 446
- város – I. még főváros, megyei város,
 mezőváros, rendezett tanácsú város,
 szabad királyi város, székesfőváros,
 szülőváros, törvényhatósági jogú
 város (thj. város), üdülőváros, vidéki
 város; 5, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 16, 21, 22,
 24, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35,
 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47,
 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67,
 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99,

100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107,
 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116,
 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125,
 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134,
 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142,
 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150,
 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158,
 159, 160, 161, 163, 164, 165, 168, 169,
 170, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 180,
 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188,
 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196,
 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203,
 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210,
 211, 212, 213, 214, 215, 218, 219, 220,
 221, 222, 225, 226, 227, 228, 229,
 230, 231, 235, 236, 237, 238, 239,
 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
 247, 248, 249, 250, 251, 252, 254,
 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261,
 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269,
 270, 271, 272, 273, 274, 277, 278,
 279, 283, 284, 285, 288, 289, 291,
 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298,
 299, 300, 301, 303, 304, 305, 307,
 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315,
 316, 317, 318, 319, 320, 322, 323, 324,
 326, 327, 329, 330, 333, 334, 335, 336,
 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345,
 346, 347, 348, 349, 350, 351, 353, 354,
 355, 356, 357, 358, 360, 361, 362, 363,
 364, 366, 368, 370, 371, 372, 373,
 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381,
 382, 383, 386, 387, 388, 397, 398,
 399, 400, 402, 403, 405, 407, 408,
 409, 411, 413, 414, 415, 416, 418, 419,
 420, 421, 422, 424, 425, 426, 427,
 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435,
 433, 437, 439, 443, 444, 445, 446,
 447, 449, 450, 451, 452, 453, 454,
 455, 456, 457, 458, 461, 466, 468,
 469, 471, 473, 474, 476, 477, 478, 479,
 480, 481, 482, 483, 487, 488, 490,
 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497,
 498, 499, 500, 501, 502, 503, 505,
 507, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515,
 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 524,
 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533,
 538, 540, 542, 543, 545, 546, 547,
 548, 550, 552, 554, 555, 558, 559,
 560, 563, 564, 565, 566, 567, 568,
 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577,
 578, 579
 városfejlesztési terv – l. még terv; 182,
 410, 440
 városgazda; 5
 városgazdaság – l. még gazdaság; 147,
 410, 426, 534, 535
 városháza – l. még ház, székház; 32, 38,
 43, 47, 48, 79, 118, 146, 161, 163, 181,
 185, 219, 255, 284, 289, 304, 313, 335,
 457, 474, 516, 528, 530
 városházi kút – l. még kút (kutak); 195,
 524
 városi adóhivatal – l. még hivatal; 54, 57,
 72, 73, 75, 76, 76, 77, 78, 79, 326, 334,
 335, 336, 402, 428, 513, 517, 528
 városi adóigazgatás – l. még igazgatás;
 73
 városi adóügyosztály – l. még osztály,
 ügyosztály; 72
 városi ajánlat – l. még ajánlat; 165
 városi alkalmazott – l. még alkalmazott;
 40, 50, 51, 59, 194, 231, 407, 417, 491,
 508, 555
 városi árvaszék – l. még árvaszék; 210,
 448
 városi bevétel – l. még bevétel; 68, 357
 városi bérház – l. még ház; 66, 180, 183,
 188, 193, 196, 343, 417, 442, 507
 városi büntetőbíróóság; 144
 városi bölcsőde – l. még bölcsőde; 207
 városi dolgozó – l. még dolgozó; 45, 73,
 191, 320, 477, 490
 városi elosztóhálózat (városi hálózat) – l.
 még hálózat; 61, 158, 168, 221, 491,
 511
 városi erdő – l. még erdő; 93, 141, 358,
 477
 városi építkezés – l. még építkezés; 189
 városi faellátás – l. még ellátás; 358
 városi földbérleti bizottság – l. még bi-
 zottság; 135, 286
 városi főjegyző – l. még főjegyző; 27
 városi gazdaság (városgazdaság) – l.
 még gazdaság; 137, 138, 147, 410,
 426, 534, 535

- városi gazdasági telep – l. még telep; 194
- városigazgatás – l. még igazgatás; 517
- városi gázgyár – l. még gyár; 152, 156, 158, 173, 526
- városi gépkocsi – l. még kocsi; 94, 372
- városi hatóság – l. még hatóság; 19, 23, 119
- városi hálózat – l. még hálózat; 158, 168, 491, 511
- városi háztartás – l. még háztartás; 11, 19, 68, 73, 77, 79, 160, 172, 250, 259, 334, 513, 526
- városi hozzájárulás – l. még hozzájárulás; 186, 467
- városi intézmény – l. még intézmény; 93, 346, 348, 350
- városi iskola – l. még iskola; 190
- városi járda (járdák) – l. még járda (járdák); 182
- városi kapitány – l. még kapitány; 27, 28
- városi kertészet – l. még kertészet; 137, 139, 148, 160, 163, 183, 194, 358, 400, 450, 473, 535
- városi kezelés – l. még kezelés; 135, 190, 496
- városi kiadás – l. még kiadás; 66
- városi konyhakertészet – l. még kertészet; 141, 477
- városi költségvetés – l. még költségvetés; 71, 72, 75, 205, 214, 307, 315, 399
- városi könyvtár – l. még könyvtár; 87, 576
- városi középület – l. még épület; 61, 105, 221
- városi közigazgatás (városi igazgatás, városigazgatás) – l. még igazgatás; 37, 43, 51, 53, 54, 56, 57, 59, 68, 89, 133, 134, 202, 301, 307, 310, 339, 344, 345, 348, 350, 355, 356, 357, 380, 401, 496
- városi kózkórház – l. még kórház; 63, 105, 107, 108, 111, 112, 114, 116, 120, 123, 125, 127, 128, 129, 241, 276, 300, 346, 421, 455
- városi közút (közutak) – l. még kút (kutak); 179, 183, 522
- városi közmunkahivatal – l. még hivatal; 78, 225, 229, 336
- városi közművek – l. még közművek (közmű); 61, 68, 153, 161, 168, 191, 194, 324, 327, 333, 357, 490, 509
- városi közönség (városi lakosság) – l. még közönség; 51, 71, 83, 84, 98, 121, 140, 146, 155, 159, 171, 172, 174, 175
- városi közszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 239
- városi közüzemek – l. még közüzemek; 116, 454
- városi közvilágítás – l. még világítás; 154, 443
- városi mentőszolgálat – l. még szolgálat; 104
- városi mezőőr – l. még mezőőr; 144, 299
- városi munkaterv – l. még terv; 528
- városi múzeum – l. még múzeum; 83, 85, 87, 89, 188, 190, 248, 253, 263, 280, 481, 499, 519
- városi napközi – l. még napközi; 207, 212
- városi népjóléti bizottság – l. még bizottság; 214, 520
- városi orvos – l. még orvos; 107, 111, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 136, 127, 128, 130, 273, 279, 284, 285, 290, 303, 304, 312, 313, 322, 379, 422, 484, 485, 501, 521
- városi orvosi hivatal – l. még hivatal; 185, 285, 449
- városi osztály (BM) – l. még osztály; 226, 564
- városi önkormányzat – l. még kormány (kormányzat); 39
- városi pénztár – l. még pénztár; 23, 25, 64, 65, 67, 72, 172, 341, 356
- városi pénzügy – l. még ügy; 5
- városi rendelő – l. még rendelő; 112, 322
- városi szeretetház – l. még ház; 198, 200, 203, 204, 205, 213, 214, 361, 398, 399, 520
- városi szeszgyár – l. még gyár; 139, 175, 198, 527
- városi székház – l. még ház, székház; 183, 194, 196, 410, 417, 434, 449, 525

- városi szolga (városi szolgák) – l. még tisztviselő; 16
- városi szükséglet – l. még szükséglet; 94
- városi tanács – l. még tanács; 5, 7, 13, 16, 22, 25, 27, 33, 37, 43, 49, 55, 65, 74, 93, 150, 249, 255, 259, 264, 269, 275, 281, 287, 293, 301, 307, 310, 315, 325, 326, 336, 339, 341, 342, 355
- városi tanácsnok – l. még tanácsos (tanácsnok); 7, 58, 531
- városi tanácsülés – l. még tanácsülés; 28
- városi támogatás – l. még támogatás; 110
- városi távvezeték – l. még távvezeték; 155
- városi terület – l. még terület; 190, 489
- városi tisztiorvos – l. még orvos; 125, 304, 313
- városi tisztviselő – l. még tisztviselő; 7, 26, 30, 41, 48, 52, 53, 57, 58, 351, 407
- városi törvényhatóság – l. még hatóság; 16, 351
- városi traktor – l. még gép, traktor; 138
- városi tűzoltó – l. még tűzoltó; 19
- városi tűzoltóság – l. még tűzoltóság; 96
- városi úthálózat – l. még hálózat; 192
- városi ünnepély – l. még ünnep (ünnepély, ünnepség); 47
- városi ütemterv – l. még terv; 528
- városi üzemek – l. még üzem; 175, 250, 255, 259, 264, 269, 275, 281, 287
- városi vámház – l. még ház; 193
- városi zeneiskola – l. még iskola; 91, 437
- városkörzet – l. még körzet; 44, 302, 311
- városparancsnok – l. még katonai városparancsnok, partizán városparancsnok, szovjet városparancsnok; 49, 218, 219, 345
- városparancsnokság – l. még orosz parancsnokság (orosz katonai parancsnokság), orosz városparancsnokság (orosz katonai városparancsnokság), szovjet parancsnokság (szovjet katonai parancsnokság); 156, 404
- városparancsnok-változás; 38, 219
- városrendezés; 183, 233, 441
- Városrendezési Osztály (ÉM) – l. még osztály; 181, 434
- városrendezési terv (városrendezési cél) – l. még terv; 181, 184, 192, 195, 434, 448, 507, 524
- városrendészeti munka (munkák) – l. még munka; 409
- városrész; 46, 90, 91, 126, 129, 152, 159, 160, 171, 172, 183, 190, 193, 198, 268, 294, 303, 312, 322, 323, 329, 348, 420, 443, 450, 469, 489, 496, 500, 508, 509, 511, 514, 521, 522, 538
- városvezetés; 23, 38, 85, 106, 140, 152, 186, 187, 572
- vásár – l. még kirakodó- és állatvásár; 400
- vásárcsarnok – l. még épület; 64, 241
- vásárlási engedély – l. még engedély; 100, 144, 292, 298, 487
- vásárlóerő; 69, 70, 369, 396
- vásártelep – l. még telep; 185, 449
- vázlattevő – l. még terv; 178, 185, 410, 449
- vázrajz – l. még rajz; 59, 555
- vegyeskereskedés – l. még kereskedés; 541, 551, 556, 558
- vegyeskereskedő – l. még kereskedő; 559
- vegyi és bakteriológiai vizsgálat – l. még vizsgálat; 131, 132, 522, 533
- vegykísérleti állomás (Vegyvizsgáló Állomás Baja, Kalocsa) – l. még állomás; 118, 131, 141, 457, 477, 522
- vegyicikk-kereskedő – l. még kereskedő; 562
- vegyvizsgálat (vegyszeres kezelés) – l. még vizsgálat; 195, 524
- vegyszer – l. még anyag; 112, 120, 273, 289, 431
- velőborsó – l. még borsó; 140, 476
- vendégelődő – l. még előadó; 82, 438
- vendéglő – l. még épület; 557, 561
- vendéglős – l. még iparos; 124, 284
- verseny – l. még egészségügyi munkaverseny, hangverseny, házi munkaverseny, kirakatverseny, munkaverseny, sportverseny, termelési verseny; 140, 141, 144, 263, 292, 297, 299, 315

versenybizottság – l. még bizottság; 140, 142, 144, 258, 263, 264, 269, 280, 292, 297
 versenytárgyalás – l. még tárgyalás; 129, 161, 163, 165, 171, 188, 195, 251, 255, 264, 327, 470, 473, 510, 524
 veseműtét – l. még műtét; 462
 veszteség – l. még gázhálózati veszteség, hálózati veszteség; 57, 70, 164, 165, 168, 199, 282, 287, 361, 372, 474, 476, 510, 517
 vetés (vetési munkák) – l. még árpavetés, babvetés, borsóvetés, búzavetés, kukoricavetés, őszi árpavetés, őszi vetés, rozsvetés, takarmányrépa-vetés, tavaszi vetés, zabvetés; 136, 139, 143, 144, 147, 148, 231, 254, 258, 286, 291, 297, 305, 309, 316, 317, 330, 345, 505, 528, 534, 535, 576
 vetésterület – l. még terület; 147, 316, 528
 vetőmag – l. még burgonyavetőmag, búzavetőmag, takarmányvetőmag; 142, 145, 144, 280, 292, 298, 309, 317, 488
 vetőmagakció; 144, 145, 146, 291, 297, 309, 317, 331
 vetőmagfelesleg; 144, 292, 298
 vetőmaghiány – l. még hiány; 136, 139, 140, 144, 145, 248, 263, 264, 292, 298, 309, 317, 345, 576
 vetőmagigénylés; 300, 319
 vetőmagtermesztés; 142, 488
 vezeték – l. még alumíniumvezeték, baja–kalocsai távvezeték, baja–komlói távvezeték, csatorna- és gázvezeték, csővezeték, dunai vezeték, gázfővezeték, gázvezeték, hálózati fővezeték, háromfázisú vezeték, ipari gőzvezeték, kábelvezeték, komló–bajai távvezeték, körvezeték, közvilágítási kábelvezeték, közvilágítási vezeték, légvezeték, melegvízvezeték, távvezeték, telefonvezeték, üzemi telefonvezeték, városi távvezeték, villamos távvezeték (villamos vezeték), villany- és fűtési vezeték, villanyvezeték, vízvezeték; 61, 151, 153, 162, 163, 164, 166, 167, 221, 275, 281, 403, 426, 461, 465, 472, 473, 474, 475, 510, 511
 vezetékhalózat – l. még hálózat; 167, 524
 vezetékkiemelés; 475
 vezetékoszlop (vezeték tartó-oszlop) – l. még oszlop; 153, 154, 156, 157, 162, 229, 239, 384, 405, 412, 472, 511
 vezeték szakasz – l. még távvezeték szakasz; 172, 511
 vezetőmunkás – l. még munkás; 176, 232
 védőétel – l. még étel; 123, 485
 védőnő – l. még zöldkeresztes védőnő; 104, 111, 117, 120, 121, 123, 125, 127, 128, 273, 279, 290, 304, 313, 366, 422, 455, 484, 502
 védőnői látogatás; 123, 485
 védőoltás – l. még oltás; 103, 106, 107, 115, 116, 119, 122, 124, 128, 130, 132, 224, 262, 284, 304, 365, 379, 453, 454, 484, 521
 védtöltés – l. még töltés; 176, 179, 180, 232, 416, 433
 végelbánás; 30, 33, 59, 551
 végrehajtási utasítás – l. még utasítás; 10, 13, 69, 70, 371
 végrehajtó; 72, 73, 264, 402, 442
 végrehajtó személyzet – l. még személyzet; 72, 402
 vérmérendi trafóállomás – l. még transzformátorállomás; 472
 vér; 104, 352, 356, 365, 445
 vérbajos – l. még beteg; 104, 365
 vérhas – l. még betegség; 115, 453
 vértanú – l. még aradi vértanúk; 288, 445
 vérvizsgálat – l. még vizsgálat; 104, 365
 vidéki hálózat – l. még hálózat; 173, 526
 vidéki kirándulás – l. még kirándulás; 208, 431
 vidéki növendék – l. még növendék; 88, 519
 vidéki város – l. még város; 10, 78, 334, 511, 513
 vigalmi adó – l. még adó; 225, 229, 343, 443

- vihar (hóvihar); 224, 361
 világbéke – l. még béke; 498
 világháború (világégés); 29, 57, 90, 353
 világítás – l. még díszvilágítás, gázközvilágítás, kocsivilágítás, korzóvilágítás, közvilágítás, tartalékvilágítás, utcai világítás, villamos közvilágítás, városi közvilágítás, villanyvilágítás; 152, 153, 164, 168, 170, 383, 384, 475, 491, 493
 világítási fogyasztó – l. még fogyasztó; 169, 172, 294, 474, 493, 512
 világkongresszus – l. még kongresszus; 45, 321
 villamos berendezés – l. még berendezés; 465, 523
 villamos bővítési munka (munkák) – l. még munka; 171, 294
 villamos elosztóhálózat (villamos hálózat) – l. még hálózat; 161, 168, 172, 471, 511
 villamos energia – l. még áram; 158
 villamosítás – l. még faluvillamosítás; 153, 157, 158, 160, 161, 163, 165, 166, 167, 170, 171, 172, 173, 239, 251, 255, 264, 270, 276, 281, 293, 294, 384, 406, 412, 435, 450, 473, 494, 509, 512, 526
 villamosítási terv – l. még terv; 158, 435
 villamos közvilágítás – l. még világítás; 152, 159, 245, 250, 384, 405
 villamos körfűrészes – l. még körfűrészes; 139
 villamos lámpa – l. még lámpa (lámpák); 491
 Villamos Munkaközösség (Kalocsa) – l. még munkaközösség; 171, 293
 villamosmű – l. még üzem; 154, 165, 172, 173, 403, 475, 511, 512, 526
 villamos távvezeték (villamos vezeték) – l. még távvezeték; 61, 152, 153, 221
 villamos üzem – l. még üzem; 160, 161, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 245, 250, 264, 269, 270, 275, 281, 282, 293, 300, 325, 442, 450, 451, 491, 509, 510, 511, 512, 526, 527, 567
 villany; 100, 153, 188, 206, 383, 384, 411, 427, 442, 464, 469, 487
 villanyáram – l. még áram; 155, 404
 villany- és fűtési vezeték – l. még vezeték; 464
 villany- és vízszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 188, 469
 villanyfogyasztó – l. még fogyasztó; 163, 171
 villanylámpa (villanylámpák) – l. még lámpa (lámpák); 151, 168, 172, 425, 511
 villanyszerelési anyag – l. még anyag; 460
 villanyszerelő – l. még szerelő; 546, 547, 549, 556
 Villanyszerelő Szövetkezet (Baja) – l. még szövetkezet; 171, 293
 villanyvezeték – l. még távvezeték; 464, 539
 villanyvilágítás – l. még világítás; 89, 402, 461, 462, 487, 539
 villám (villámcsapás); 224, 492
 villámhárító; 154, 229
 virág – l. még növény; 148, 535, 576
 virágkertészet – l. még kertészet; 358
 virágpalántálás – l. még palántaültetés; 148, 535
 vizsgálat – l. még apaállat-vizsgálat, bacilusgazda-vizsgálat (bacilusgazda-kutató vizsgálat), bakteriológiai vizsgálat, egészségügyi vizsgálat, fegyelmi vizsgálat, felügyeleti vizsgálat, felülvizsgálat, főispáni vizsgálat, gyárvizsgálat, helyszíni vizsgálat, hivatalvizsgálat, iskolaorvosi vizsgálat, községi vizsgálat, laksúrúségi vizsgálat, lövizsgálat (lövizsga), orvosi vizsgálat, pénztárvizsgálat, piacvizsgálat, rákszűrő vizsgálat, röntgenvizsgálat, számonkérőszéki vizsgálat, szűrővizsgálat, tagfelülvizsgálat, tbc-szűrővizsgálat, tetvességi vizsgálat, ügyviteli és pénzkezelési vizsgálat, üzemvizsgálat, üzlet- és üzemvizsgálat, vegyi és bakteriológiai vizsgálat, vegyvizsgálat, vér-

- vizsgálat, vízvizsgálat; 6, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 24, 56, 104, 117, 122, 126, 127, 131, 332, 351, 365, 374, 379, 456, 484, 501, 522, 538, 566, 567, 577
- vizsgálóbiztos; 26
- víz – l. még ivóvíz, kondenzvíz, szennyvíz; 150, 179, 183, 195, 336, 416, 441, 448, 470, 524, 539
- vízállás – l. még dunai vízállás; 122, 177, 182, 183, 184, 401, 440, 441, 448, 484
- vízállomás – l. még állomás; 489
- vízállomásjelző; 168
- vízellátás – l. még ellátás; 180, 181, 184, 187, 193, 416, 434, 442, 469, 496, 508, 576
- vízépítés – l. még építés; 233
- víz- és csatornázási kérdés; 470
- vízgyűjtő; 164, 401, 475
- vízgyűjtő árokhálózat – l. még hálózat; 401
- vízi sporttelep – l. még telep; 491
- vízi tenyészhely – l. még hely; 111
- vízi út (vízi utak) – l. még út (utak); 440
- vízkiemelés (vízkivétel); 183, 441
- vízlevezetés (vízlevezetési munkát) – l. még munka; 186, 190, 192, 409, 415, 467, 489, 506
- vízmű – l. még épület; 107, 380, 462
- vízszabályozási járulék; 75, 77, 281, 334, 494, 513
- vízszolgáltatás – l. még szolgáltatás; 105, 187, 188, 222, 469
- víztartály; 187, 463, 464, 468
- víztorony – l. még épület; 463
- vízvezeték – l. még vezeték; 105, 117, 118, 156, 194, 212, 222, 234, 272, 410, 442, 456, 457, 460, 461, 465, 491, 509, 523
- vízvezeték-hálózat – l. még hálózat; 195
- vízvezeték-szerelési anyag – l. még anyag; 460
- vízvezetékszerelő – l. még szerelő; 424
- vízvételi hely – l. még hely; 193, 489, 508
- vízvizsgálat – l. még vizsgálat; 104
- VKM – l. még minisztérium; 81, 418
- VOME – l. még egyesület; 117, 455
- vörheny (vörhenyeset) – l. még betegség; 108, 113, 115, 120, 125, 126, 128, 129, 130, 231, 241, 273, 289, 303, 312, 322, 329, 453, 500, 520, 532
- Vörös Hadsereg – l. még hadsereg; 37, 151, 289, 295, 354, 425
- vörös here – l. még növény, takarmány; 146, 330
- Vörös híd – l. még híd; 489, 491, 507
- vöröskereszt – l. még amerikai vöröskereszt, dán vöröskereszt, Magyar Vöröskereszt, svájci vöröskereszt, svéd vöröskereszt; 130, 203, 212, 267, 381, 521
- vöröskereszttéri iskola – l. még iskola; 89, 90, 181, 183, 188, 402, 417, 434, 441, 469
- vörösörség – l. még rendőrség; 339, 340

Z

- zab – l. még növény, takarmány; 136, 147, 263, 358
- zabosbükköny – l. még növény, takarmány; 147, 528, 534, 535
- zaboslucerna – l. még növény, takarmány; 147, 534, 535
- zabvetés – l. még vetés; 534
- zajlás – l. még jégzajlás; 150, 178, 179, 238, 331, 409
- zárda – l. még Ferences zárda, Miasszonyunkról elnevezett zárda; 91, 268, 410
- zárdai iskola – l. még iskola; 44, 91, 268, 302, 311
- zárójelentés – l. még jelentés; 330
- zárszámadás – l. még számadás; 79, 173, 343, 526, 539
- zárt gondozás – l. még gondozás; 202, 380
- zene; 86, 286
- zenei előadás – l. még előadás; 82, 438
- zeneiskola – l. még iskola; 91, 188, 437, 470

- zenekultúra – l. még kultúra; 89, 519
 zenetanár – l. még tanár; 91, 437
 zongoratanárnő – l. még nő; 91, 437
 zöldkeresztes egészségvédelem – l. még egészségvédelem; 456
 Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet – l. még intézet; 104, 366
 Zöldkeresztes Egészségvédelmi Szolgálat – l. még szolgálat (szolgálattétel); 109, 110, 112, 117, 237, 237, 366, 408, 420, 421, 431, 455
 zöldkeresztes rendelő – l. még rendelő; 185, 449
 zöldkeresztes tanácsadás – l. még tanácsadás; 485
 zöldkeresztes tanácsadó (zöldkeresztes tanácsadó-helyiség) – l. még tanácsadó; 113, 117, 244, 446, 455
 zöldkeresztes védőnő – l. még védőnő; 121, 127, 279, 502
 zöldség (zöldségfélék) – l. még növény, ételmisszer; 101, 306, 314, 576
 zöldségmosó (zöldségmosó medence) – l. még medence; 259, 459
 zöldség-, zójáskereskedés – l. még kereskedés; 549
 zöldségtakarmány-készlet – l. még készlet; 138, 227
 zöldvetemény; 345
 zúzalék – l. még bazaltzúzalék; 62, 177, 180, 184, 232, 377, 401, 416, 433, 439, 448, 488, 505, 524
 zúzalékanyag – l. még anyag; 196, 535
 zúzott kő – l. még kő (kőanyag); 196, 524

ZS

- zsámolyfőző; 459
 zsbárus – l. még kereskedő; 555
 zsbárusüzlet – l. még üzlet; 541, 546, 549, 551, 556
 zsidó – l. még izraelita; 57, 517
 zsilip – l. még Sió-zsilip; 180, 197, 433, 537
 zsiradékellátás – l. még ellátás; 292
 zsiradékkészlet – l. még készlet; 101, 292
 zsiradékszükséglet – l. még szükséglet; 292
 zsír (zsiradékmennyiség) – l. még sertészsír; 92, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 231, 239, 292, 306, 331, 382, 400, 413, 504, 535
 zsírár – l. még ár; 47, 102, 292, 324, 328, 331, 504
 zsírdézsma; 102, 504
 zsíregyenlősítő üzem – l. még üzem; 293
 zsírellátás – l. még ellátás; 92, 94, 95, 96, 97, 101, 102, 223, 231, 314, 340, 364, 372, 382, 398, 504
 zsír- és szappanellátás – l. még ellátás; 100, 487
 zsírkészlet – l. még készlet; 94, 364
 zsírtermelő üzem – l. még üzem; 101

Helynévmutató

- A**
- Akácos út (Baja); 163, 473
Aknaszlatina (Szolotvina, UA); 92, 340
Alkotmány utca (Baja); 168, 492
Alsónyék (Tolna m.); 150, 151, 425
Alsóváros (Baja); 187
Angyalföld (Budapest része); 48, 530
Arad (Arad, RO); 43, 288
Arany János utca (Baja); 88, 519
Attila utca (Baja); 168, 492
- Á**
- Állatvásártér (Baja); 197, 470, 490, 536
Árpád tér (Baja); 179, 180, 415, 433
Árva utca (Baja); 193, 508
- B**
- Bacsó Béla utca (Baja); 150, 195, 336, 524
Baja (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 5, 11, 12, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 68, 71, 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 121, 124, 125, 127, 132, 133, 134, 135, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 178, 182, 185, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 226, 230, 231, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 270, 271, 274, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 318, 319, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 340, 341, 343, 346, 347, 351, 354, 357, 360, 361, 362, 365, 366, 368, 370, 373, 379, 381, 382, 384, 385, 388, 396, 397, 400, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 411, 412, 413, 414, 418, 419, 421, 422, 425, 426, 427, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 443, 444, 445, 447, 450, 451, 452, 453, 456, 457, 458, 461, 466, 471, 472, 473, 474, 476, 477, 479, 480, 481, 482, 483, 487, 488, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 505, 511, 512, 513, 515, 517, 518, 519, 526, 529, 530, 531, 532, 533, 535, 538, 540, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 552, 554, 555, 557, 558, 559, 560, 563, 567, 570, 573, 574, 579
bajai járás; 105, 132, 370, 532
Bajaszentistván – I. még Szentistván (Baja városrésze); 46, 89, 90, 91, 126, 128, 129, 131, 136, 158, 159, 160, 161, 162, 171, 172, 182, 183, 187, 190, 193, 201, 209, 255, 268, 294, 303, 305, 312, 322, 323, 329, 345, 362, 401,

- 402, 420, 434, 435, 440, 441, 443, 446, 450, 468, 469, 472, 489, 491, 500, 507, 511, 514, 521, 522, 537
- Bajcsy-Zsilinszky út (Baja); 166, 167, 168, 169, 170, 172, 197, 269, 270, 275, 281, 492, 493, 511, 536
- Bara; 182, 440
- Baranya; 162, 472
- baranyai körzet; 170, 293
- Batthyány Lajos utca (Batthyány utca) (Baja); 171, 197, 294, 536
- Bácsalmás (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 45, 47, 108, 320, 328, 406
- bácsalmási járás; 108, 406
- Bács-Bodrog vármegye (Bács-Bodrog várm., Bács-Bodrog vm., Bács megye, Bács); 31, 33, 38, 39, 49, 54, 81, 84, 91, 104, 119, 140, 146, 218, 219, 220, 244, 251, 258, 268, 274, 295, 296, 298, 301, 310, 313, 318, 320, 327, 334, 335, 336, 366, 418, 419, 430, 458
- Bácsbokod (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 105, 152, 348, 370
- Bácsbokodi út (Bokodi út) (Baja); 37, 354
- Bácsborsód (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 105, 370
- Bácska; 42, 68, 85, 99, 145, 151, 152, 159, 272, 278, 280, 324, 338, 348, 357, 425, 443, 481, 482, 486, 499
- Bács-Kiskun megye; 34, 50, 80, 351
- Bánát; 338
- Báta (Tolna m.); 153, 384
- Bátaszék (Tolna m.); 61, 221, 471
- Bátya (Pest vm., ma: Bács-Kiskun m.); 157, 160, 161, 163, 165, 167, 170, 171, 172, 173, 239, 251, 255, 264, 276, 281, 293, 294, 406, 412, 450, 473, 494, 511, 526
- Belgrád (Beograd, SRB); 38, 219
- Belváros (Baja városrésze); 46, 116, 178, 179, 321, 337, 410, 416, 455
- Berényi Dániel utca (Berényi utca) (Baja); 206, 411, 493
- Bezerédy utca (Baja); 180, 433
- Bécs (Wien, A); 222
- Békéscsaba (Békés m.); 60, 354
- Borota (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 133, 346
- Budapest (Pest m.); 7, 46, 55, 60, 67, 68, 78, 83, 107, 124, 153, 156, 191, 220, 226, 230, 243, 254, 285, 304, 308, 313, 315, 323, 327, 335, 354, 356, 357, 379, 384, 405, 445, 450, 489, 506, 514, 564, 567, 568, 569, 570, 572, 574, 575, 578
- Budapesti út (Baja); 177, 401
- C**
- Cellödömlk (Vas m.); 48, 530
- CS**
- Csaba utca (Baja); 163, 473
- Csanád – I. még Érsekcsanád (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 163, 167, 169, 281, 474, 492
- Csanádi út (Baja); 177, 180, 181, 185, 409, 433, 439, 467
- Csátaljai erdő; 134, 427
- Cseh-Szilézia; 154, 385
- Cserkészt utca (Baja); 493
- Csongrád vármegye; 140, 258
- D**
- Damjanich utca (Baja); 118, 119, 126, 129, 187, 197, 262, 322, 457, 469, 500, 536
- Deák Ferenc utca (Baja); 116, 179, 183, 185, 192, 416, 441, 449, 454, 506
- Debrecen (Hajdú-Bihar m.); 38, 55, 220, 296, 326, 355
- Dél-Magyarország; 61, 354
- Dél-Pest megye; 152, 157, 158, 160, 162, 169, 170, 172, 239, 293, 348, 406, 412, 435, 450, 472, 492, 511, 512
- Délvidék; 80, 418
- Déry-kert (Déri-kert) (Baja); 148, 163, 182, 184, 187, 197, 440, 442, 468, 474, 535, 536, 537

Dombóvár (Tolna m.); 60, 354
Dózsa György út (Dózsa György u.) (Baja); 185, 186, 189, 195, 197, 449, 467, 468, 471, 524, 536
Duna; 37, 61, 62, 122, 134, 135, 150, 151, 152, 153, 167, 168, 170, 172, 177, 178, 179, 182, 183, 193, 199, 221, 222, 238, 293, 331, 344, 347, 348, 355, 361, 377, 378, 384, 385, 386, 397, 401, 409, 410, 416, 425, 426, 427, 432, 440, 441, 448, 471, 484, 507, 511, 512
Duna-part (Duna-balpart, Duna-jobbpart, Kamarás-Duna-part); 85, 134, 135, 149, 150, 151, 154, 158, 159, 163, 170, 179, 180, 182, 184, 191, 192, 194, 197, 279, 307, 325, 331, 386, 403, 415, 425, 426, 427, 433, 435, 440, 443, 473, 481, 490, 493, 506, 523
Duna-szakasz; 60, 354
Duna-Tisza köze; 454
Duna-vonal; 152, 221, 348
Dunántúl; 60, 62, 63, 149, 186, 325, 378, 467, 492, 507

E

Engels Frigyes utca (Baja); 197, 536
Ertl-kert (Baja); 86, 167, 281, 482, 491
Erzsébet királyné utca (Erzsébet királyné út) (Baja); 185, 186, 189, 190, 191, 306, 309, 316; 324, 326, 439, 449, 467, 488, 489, 493, 506
Európa; 39, 367

É

Érsekcsanád – I. még Csanád (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 163, 167, 169, 281, 467, 474, 492

F

Fajsz (Pest vm., ma: Bács-Kiskun m.); 157, 160, 161, 163, 165, 167, 170, 171, 172, 173, 239, 251, 255, 264, 276, 281, 293, 294, 406, 412, 450, 473, 494, 511, 526
Fehérló utca (Baja); 188, 206, 423, 470

Felsőszentiván (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 133, 346
Flórián utca (Baja); 177, 401
Főtér – I. még tér (terek); 84, 180, 181, 183, 252, 416, 434, 441

G

Gaál Péter utca (Baja); 171, 194, 294, 509
Galyatető (Gyöngyössolymos, Heves m.); 146, 335
Gara (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-Kiskun m.); 38, 105, 218, 296, 370
Gólyahegyi erdő; 134, 427

GY

Gyüdi utca (Baja); 163, 473

H

Határ utca (Baja); 166, 269, 491
Hévíz (Hévízszentandrás és Egregy kisközségek egyesüléséből alakult 1946-ban, Zala m.); 146, 335
hidas körzet (Baranya m.); 162, 472
Híd utca (Kalocsa); 163, 474
Hun utca (Baja); 196, 525
Hunyady utca (Hunyadi utca) (Baja); 179, 415

I

Iskola utca (Kalocsa); 163, 474

J

Jánoshalmi út (Jánoshalmi út) (Baja); 184, 186, 189, 448, 467, 489
Jobbágy utca (Baja); 193, 508
Józsefváros (Baja városrésze); 89, 190, 193, 194, 401, 490, 508, 509

K

Kalocsa (Pest vm., ma: Bács-Kiskun m.); 151, 152, 155, 160, 163, 166, 169, 170,

171, 172, 269, 293, 348, 404, 412,
425, 450, 474, 492, 511
kalocsai körzet; 162, 472
Kamarás-Duna; 85, 166, 167, 168, 184,
190, 193, 269, 281, 448, 463, 490,
491, 508, 538
Kamarás-Duna-part; 170, 179, 182, 191,
279, 415, 440, 481, 490, 493
Kamarás-Duna sétány (kamarás-dunai
sétány) (Baja); 161, 164, 170, 255,
475, 493
Kaposvár (Somogy m.); 122, 484
Katona István utca (Kalocsa); 163, 474
Katonaváros (Baja városrésze); 491
Kazinczy utca (Baja); 179, 415
Kálmán király utca (Baja); 197, 536
Kecskemét (Pest vm., ma: Bács-Kiskun
m.); 36, 50, 66, 80, 184, 351, 433,
442
Kenderes-árok (Kenderes) (Baja); 176,
181, 186, 197, 233, 401, 416, 433, 434,
467, 537
Kékhegy; 93, 341
Kinizsi utca (Baja); 119, 188, 206, 262,
423, 469
Kiscsávoly (Baja városrésze); 181, 184,
185, 188, 198, 201, 208, 363, 431, 434,
442, 449, 469, 491, 538, 539
Kis-Pandúr-sziget (Kis-Pandúr); 134,
136, 140, 141, 143, 147, 180, 182, 184,
186, 187, 345, 386, 427, 433, 440,
448, 468, 469, 476, 477, 505, 534
Komló (Baranya m.); 61, 150, 151, 152,
154, 155, 158, 159, 160, 161, 163, 169,
173, 221, 245, 250, 255, 282, 348,
403, 404, 412, 425, 426, 435, 443,
472, 474, 492, 512
Koppány-pusztá (Baja); 62, 377
Koppány utca (Baja); 163, 186, 190, 192,
467, 473, 489, 506
Koppányi út (Baja); 539
Kossuth L. utca (Kossuth L. u.) (Baja);
129, 313, 322
Kölcsy Ferenc utca (Kölcsy utca)
(Baja); 177, 186, 197, 401, 467, 536
Külső Dózsa György út (Baja); 180, 415,
433

L

Lipcse (Leipzig, D); 154, 386
Liszt Ferenc utca (Baja); 197, 536
Lökert (Baja); 181, 188, 207, 423, 424,
434, 470
Lökert-sor (Baja); 167, 281, 491

M

Madách Imre utca (Madách utca, Ma-
dách u.) (Baja); 168, 190, 197, 489,
491, 492, 536
Magyarország (Magyar Köztársaság);
30, 39, 40, 42, 47, 68, 88, 91, 222,
268, 368, 445, 479, 518
Marica-fok (Baja); 149, 193, 307, 507
Marx tér (Baja); 195, 197, 524, 537
Mária utca (Baja); 508
Mária Valéria u. (Budapest); 335
Mártonzállás (Baja külterület); 114, 117,
120, 123, 127, 128, 193, 215, 244,
247, 273, 304, 312, 455, 485, 502,
507, 532
Mártonzállási út (Baja); 163, 473
Mátéháza-pusztá (Baja külterület); 90,
134, 137, 139, 143, 147, 220, 346,
386, 419, 426, 427, 432, 505, 528,
534, 537
Mészáros Lázár utca (Baja); 118, 180,
187, 416, 457, 469
Mohács (Baranya m.); 308
Monostori út (Baja); 62, 177, 180, 181,
377, 401, 433, 439, 539
Munkácsy utca (Baja); 176, 233, 401

N

Nagy-Pandúr-sziget (Nagy-Pandúr); 134,
135, 143, 147, 180, 193, 386, 426, 427,
432, 433, 505, 507, 534, 535
Nagy-Tám (Sükösd része, 1922. márc.
1-jétől 1946. január 1-jéig Pest-Pilis-
Solt-Kiskun vármegye kalocsai já-
rásába; 1946. január 1-jétől 1950-ig
Bács-Bodrog vármegye bajai járásá-
ba tartozott); 276, 492

Nádasdy utca (Baja); 196, 525
Nemesnádudvar (Bács-Bodrog vm., ma:
Bács-Kiskun m.); 166, 169, 276, 492

O

ONCSA-telep (Baja, Kalocsa); 157, 158,
166, 170, 172, 193, 239, 270, 293, 412,
435, 508, 511
Oroszország; 436

P

Pandúr-sziget; 93, 147, 149, 150, 197, 325,
331, 341, 410, 491, 528, 537
Parti utca (Parti u.) (Baja); 179, 182, 186,
190, 416, 468, 490
Petőfi Sándor utca (Petőfi utca) (Baja);
197, 536
Pécs (Baranya m.); 39, 91, 144, 155, 158,
159, 219, 245, 250, 268, 299, 307, 315,
404, 412
Pécsvárad (Baranya m.); 153, 162, 163,
172, 384, 472, 474, 511
pécsvárad körzet; 162, 472
Pokorny utca (Baja); 464, 491
Posványosi út (Baja); 161, 163, 255, 473
Prohászka utca (Baja); 171, 191, 293,
294, 490, 511
Püspöknádasd (Baranya m.); 169, 493

R

Remete utca (Baja); 196, 525
Róka utca (Róka u.) (Baja); 193, 508, 539
Rókus utca (Baja); 463

S

Sió; 186, 467
Sumár-puszt (Nagysumár, 1944-től
Baja külterületi lakott helye); 145,
309, 317
Sükösd (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-
Kiskun m.); 162, 170, 293, 472
sükösd körzet; 162, 472
Svájc; 143, 207, 423, 488

SZ

Szabadka (Subotica, SRB); 29, 38, 219
Szállásváros (Baja városrésze); 89, 193,
401, 490, 508
Szeged (Csongrád m.); 91, 145, 167, 187,
194, 197, 282, 309, 317, 437, 469, 509,
537
Szekszárd (Tolna m.); 10, 60, 354
Szenes utca (Baja); 163, 473
Szent Antal utca (Baja); 165, 265
Szent Imre utca (Kalocsa); 163, 474
Szentistván – I. még Bajaszentistván
(Baja városrésze); 89, 90, 159, 160,
161, 162, 171, 172, 294, 303, 312,
329, 345, 362, 401, 402, 420, 434,
435, 440, 441, 443, 446, 450, 468,
469, 472, 489, 491, 500, 507, 511, 521,
522, 537
Szentistváni út (Baja); 255, 469
Szent István tér (Baja); 43, 166, 197, 287,
304, 313, 536
Szentjános (Baja városrésze); 62, 89, 159,
162, 163, 176, 178, 181, 182, 183, 187,
188, 193, 265, 377, 402, 410, 434,
440, 441, 443, 468, 469, 472, 473,
507, 539
Szentjánosi út (Szent János út) (Baja);
164, 165, 265, 475,
Szent László utca (Baja); 168, 491
Szeremle (Bács-Bodrog vm., ma: Bács-
Kiskun m.); 208, 431
Szeremlei u. (Baja); 537
Székesfehérvár (Fejér m.); 174, 175, 526,
538
Szilézia; 154, 385
Szovjetunió; 352, 436
Szőlő utca (Baja); 539
Sztálin-kert (Baja); 560

T

Táltos utca (Baja); 196, 525
Táncsics Mihály utca (Baja); 88, 197,
519, 536
Temető utca (Baja); 193, 508
Téglás utca (Baja); 196, 525

Tisza; 53, 249
Törökország; 83, 243, 445
Türr István liget (Baja); 489
Tüskösi dűlőút (Baja); 189, 489

Ú

Újdombóvár (Tolna m.); 39, 219
Újvidék (Novi Sad, SRB); 191, 506

V

Vaskúti út (Vaskúti országút) (Baja);
149, 177, 184, 185, 194, 196, 232, 306,
409, 442, 449, 523, 536
Vasúti kert (Vonatkert) (Baja); 84, 86,
167, 169, 187, 197, 261, 281, 469, 482,
492, 536, 537

Várady Érsek út (Várady út) (Baja); 181,
188, 433, 470
városházi körzet (Baja); 171, 294
Véménd (Baranya m.); 153, 159, 162, 163,
384, 443, 472, 474
véméendi körzet; 159, 162, 443, 472
Vihar utca (Véménd); 163, 474
Vorosilov-kert (Baja); 537
Vöröskereszt tér (Baja); 402, 417, 434,
440, 441, 469, 537

Z

Zombor utca (Baja); 187, 469

Összefoglaló

A kötet **bevezetője** röviden szól a polgármesteri tisztség jogi háttéréről, vagyis a törvényekben, rendeletekben és a városi szabályrendeletekben a polgármesterre rótt feladatokról. Ezt követően összefoglalja Baja város polgármestereinek 1851–1949 közötti működését, a közgyűlési jegyzőkönyvek bejegyzései alapján részletesebben taglalva az 1944–1949 között történeteket. A bevezető ismerteti továbbá a kötet felépítését, és szól a közlés módjáról.

A kötetben közzétett **tanulmány** 14 fejezetben foglalja össze a közölt dokumentumok tartalmát, ezáltal is megkönnyítve az egyes témákban kutatók munkáját.

Az olvasók és a kutatók a kötetben közzétett **50 darab** 1944–1949 között keletkezett **dokumentumból** tájékozódhatnak a helyi közigazgatás és az államrendőrség újjászervezéséről, a politikai pártok újjáalakulásáról, ezek helyi képviselőinek magatartásáról, az országgyűlési képviselőválasztásokról, a hároméves tervből Bajára háruló feladatok végrehajtásáról. A közölt jelentések kitérnek a polgármester-választásokra, a német áttelepítéssel kapcsolatos összeírásokra, a létszámcsökkentésre (a B-listázásokra), a városi tisztviselők elleni fegyelmi eljárásokra, a hivatalok és intézmények államosítására, a lakásínség enyhítésére fogantatott intézkedésekre, az ezzel kapcsolatos lakáskataszteri munkálatokra, sőt az 1949. októberi birtokrendezésre is. Szólnak a háborús károkról, az 1944 novemberében kezdődő újjáépítésről, a közúti és vasúti közlekedés, a dunai hajózás, az áram- és gázszolgáltatás újraindításáról, a közintézmények helyreállításáról és bővítéséről, új létesítmények tervezéséről és építéséről, a kulturális élet, a közoktatás, a közellátás és a közegészségügy újjászervezéséről, a földbirtokreform végrehajtásáról, a helyi mezőgazdaság, ipar és kereskedelem állapotáról, továbbá a műszaki és szociális igazgatás körébe tartozó feladatokról.

A háború után jelentkező feladatok megoldásához sok pénzre lett volna szükség, ami érthetően nem állt rendelkezésre. Óriási problémák jelentkeztek. A városi ingatlanok bérbeadásából származó jövedelmek nem folytak be a pénztárba, a városi adójövedelmek is csökkentek, és még a hadisegélyt is a városnak kellett fizetni az állam helyett. Helyiség-, áru- és nyersanyaghiány akadályozta a helyi iparosok és kereskedők tevékenységét. Az áruhiány drágulást, a gazdasági kapcsolatok lazulása pénzromlást okozott az egész országban. A gazdálkodást tovább nehezítették a rossz közlekedési viszonyok és a jövótételi terhek. Az infláció csökkentette a vásárlóerőt, az illegális kereskedelem, a fekete piac, a rémhírek növelték a drágulást. Mindez bizalmi válsághoz, elszegényedéshez vezetett. Pénzhelyettesítőkkel próbálkoztak, de sem az adópengő, sem a bankjegydézsma alkalmazása nem javított a helyzeten. A gazdasági és pénzügyi helyzetet csak az új pénz, a forint 1946. augusztus 1-jei bevezetésével tudta az állam stabilizálni. Az adók behajtását a létszámhiány is akadályozta. A B-listázás tovább csökkentette a városi adóhivatal amúgy is alacsony létszámát, amely már a zavarosan ügyműködést is veszélyeztette.

A város a szabad kereskedelem feléledése után sem volt képes úrrá lenni a helyzeten. Az ellátást a gabona-, liszt-, malom-, pék-, készpénz-, fuvar- és üzemanyaghiány nehezítette. A közellátásnak komoly gondot okozott a só-, cukor-, tej- és zsírhiány, valamint a tüzelőanyag-szükséglet biztosítása. A szénhiányt 1945-ben a városi erdők egyharmadának kitermelésével, később hazai és külföldi szén beszerzésével igyekezett enyhíteni. A mindenkorai kenyérellátást a beszolgáltatás zavartalansága, illetve akadályai határozták meg.

A **földreform** végrehajtása során a kalocsai érsekség és a város ingatlanait osztották szét. A városi majorokat az állatállományukkal együtt az orosz hadsereg vette birtokba. A földreformmal a városnak jelentős vagyontömege és ezzel együtt jövedelme veszett el, mert a bevételeinek több mint fele a földjeiből származott. A földreform után városi kezelésben maradt 100 kat. hold föld a mátéházi szeszgyár ellátásához is kevés volt. A város ló-, juh- és szarvasmarha-állománya, hasonlóképpen a búza-, zab-, borsó- és kukoricakészlete a háború alatt

veszett oda. Az állattenyésztési alap tulajdonában maradt tenyészállatok kiöregedtek, további tenyésztésre alkalmatlanná váltak, a pótlásuk nehéz, gyakran megoldhatatlan feladat volt.

A város a földreformeljárás során visszakapta a csátaljai és a gólyahegyi erdőt, valamint a Kis-Pandúr-szigetet, amelyet 1946-ban kis-kertakció céljára átengedett a rászorulóknak.

Nem kis problémát okoztak a városnak a közmunkák és a katonai elszállásolások. A végrehajtásukhoz szükséges embereket kezdetben a vörösörség, majd az ebből alakult rendőrség, később pedig a közmunkahivatal gyűjtötte össze és osztotta el.

Baja iskoláit a háború alatt katonai célokra vették igénybe. A háborús események kárt tettek az **iskolák** épületeiben, bútorzatában és felszerelésében. A felszabadulást követően magánlakásokban folyt az oktatás. 1945 szeptemberétől már minden népiskola saját épületében működhetett. A bajaszentistváni városrészben az 1946/47-es tanévtől délszláv (szerb és horvát) tannyelvű állami iskola indult. Ettől a tanévtől kezdve összeírták a tanköteleseket és ellenőrizték a beiskolázást. Baja négy felekezeti iskoláját 1948-ban államosították. Az illetékes hatóságok ebben az évben hajtották végre az általános iskola reformját is. A városi napközik fenntartásában komoly segítséget jelentettek az UNRRA, a svéd, a dán és a svájci vöröskereszt étel- és tápszer- és egyéb adományai.

A **kulturális élet** új intézményekkel való gyarapodását jelzi a Rudnay-művésztelep 1946. november 1-jei, a Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia 1947. február 22-ei, a Jelky András Iparosképző Szabadakadémia 1947. február 28-ai beindítása. A bajai múzeum 1948-tól „*Mészáros Lázár Múzeum*” néven működött.

Az 1948. évi kulturális események sorából említést érdemel a Szabadművelődési Felügyelőség „*Magyar Est*”-je és több más hangversenye, a Bajai Nemzeti Bizottság vonatkerti ünnepe és aratóünnepélye, a Mészáros Lázár emléknep, Türr István házának emléktáblával történt megjelölése, a Duna-parti Türr-emlékmű helyreállítása, a Nagy István hagyatékából és a Baja városának hagyományozott Telcsyűjteményből rendezett kiállítások, a bajai rendőrnapi előadásai, és a Tóth Kálmán-emlékünnepély.

A magánjavak miniszteri biztosa 1949-ben a bajai múzeumnak juttatta a Ladik-Barkóczy könyvtárat. Ez év február 6-án megnyílt a Rudnay-művésztelep tagjainak gyűjteményes kiállítása, március 13-án pedig a Magyar–Szovjet Művelődési Társulat kultúrnapja jelentett nívós eseményt.

A város **közegészségügyi** helyzete a felszabadulást követően sem javult számottevően. Magas volt a szív- és érbetegségben, valamint a tbc-ben meghaltak száma. A fertőző betegségek ellen védőoltással védekeztek. Az oltóanyagot a városi közkórház laboratóriumában állították elő.

A városi egészségügyi intézmények közül a közkórház súlyos elhelyezési gondokkal küszködött. Fűtőberendezése, vízszolgáltatása és áramellátása még 1946 májusában sem működött. A közkórház anyagi helyzete a forint 1946. augusztus 1-jei bevezetéséig válságos volt. Hasonlóan nehéz körülmények között dolgozott a Tüdőbeteg-gondozó Intézet, a Nemibeteg-gondozó Intézet és az Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) bajai fiókállomása. A mentőszolgálati feladatokat és a városi közellátás áruszállítási feladatait a helyi tűzoltók látták el 1945–1948 között. 1948-ban kezdett működni az Országos Mentőszolgálat bajai mentőállomása. A vidéki mentőszolgálat és betegszállítás 1947 májusától indult meg. A Zöldkeresztes Egészségvédelmi Intézet védőnői családlátogatásokat végeztek, emellett az intézet végezte 1945-től 1947 májusáig a gyermekek szűrővizsgálatát.

A közkórház osztályai – a gyermekosztály és a szemészet kivételével – csak 1946 áprilisától kerültek vissza régi helyükre. A Nemibeteg-gondozó Intézetben 1947 májusától indult meg a penicillinrel történő gyógykezelés. A Tüdőbeteg-gondozó Intézet megkezdte a tanulók tbc-szűrését. Az OKI bajai fiókállomása ugyancsak 1947 májusában indította meg Baján a maláriaellenes küzdelmet, és 1948 februárjától már bacilusgazda-vizsgálatokat is végzett. Ez év májusában készült el a városi fertőtlenítőintézet, amely lehetővé tette a rendszeres fertőtlenítést, és a legszegényebbeknek tisztasági fürdőként is szolgált. Az ifjúság hasonló igényét az ekkorra helyreállított iskolafürdő elégítette ki. A közkórház orvosai a nagy betegforgalom miatt 1948 júliusában arra kényszerültek, hogy a félig gyógyult betegeket hazaküldjék, mert csak így tudták ellátni a súlyosabb és sürgősebb eseteket. A városi or-

vosok 1948 novemberében a diftéria elleni oltásokat, illetve a himlő elleni újraoltásokat végezték. 1949 márciusában megkezdődtek a terhes tanácsadással kapcsolatos rákszűrő vizsgálatok is. Áprilisban sor került a gümőkór elleni BCG-oltásokra. Az egészségvédelmi szolgálat ugyanekkor csukamájolaj-akciót indított az iskolákban az angolkór megelőzésére.

A kötet célja az 1944–1949 közötti polgármesteri jelentések közlésével a forrásmentés mellett az volt, hogy felhívja a figyelmet erre az átmeneti időszakra, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet rövid, de rendkívül intenzív, eseménydús korszakára, a második világháborút követő újjáépítés szerteágazó problémáira, rendkívüli nehézségeire, a mindenkori polgármester és beosztottjai napi küzdelmeire, a pártok, hivatalok, intézmények, különféle szervek, személyek működésére. A közölt források kiváló kordokumentumok, amelyek felhasználhatók az oktatásban, hasznosak lehetnek a helytörténészek számára, de érdekes lehet bárkinek, aki tudni akarja, hogy milyen volt Baja társadalmi és gazdasági élete a második világháború után, hogyan éltek, milyen nehézségekkel küszködtek a város akkori lakói, akik között bizonyára nem kevés ismerős nevűt, sőt rokont is talál majd az olvasó.

Summary

The introduction of the volume describes in short the legal background of the post of mayor, detailing the laws, decrees and municipal statutes which regulated the tasks of the mayor. After this, it summarizes the activities of the mayors of Baja from 1851 to 1949, on hand of the general meeting minutes describing the period between 1944 and 1949 in greater detail. The summary provides information on the structure of the volume, and describes the method of publishing documents.

The study published in the current volume summarizes the contents of the documents in 14 chapters, easing the task of researchers working on the topics.

The readers and researchers can study the 50 documents, which were created between 1944 and 1949, on various topics like the reorganization of the local governance and the police, the founding of the new parties, the conduct of the representatives of these parties, the parliamentary elections and the tasks that had to be executed by the city of Baja as part of the three year plan. The published reports are detailing the mayoral elections, the census conducted as part of resettlement of the German minorities, the cut-backs (the so called B-listing),³³¹ the disciplinary actions taken against the local representatives, the process of taking agencies and institutes into state ownership, the measures taken in order to reduce housing problems, and the related flat registry, and even about the property reforms of October 1949. They are detailing the war damages, the reconstruction starting in November 1944, the restarting of road and railroad traffic, the ship traffic on the Danube, the electricity and gas services, the restoration and expansion of public institutions, the planning and building of new institutions, the reorganization of cultural life, public education, public supply and

331 These layoffs were based on political loyalty in the public administration sector.

public health service, the execution of agrarian reform, the state of the local agricultural, industrial production and commerce, and the tasks concerning technical and social administration.

Solving the problems after the war would have required large sums of money, which understandably wasn't available. Significant problems developed. The proceeds of leasing city property weren't forthcoming, the tax incomes decreased, and even the state provided support for families of the fallen, injured soldiers and prisoners of war had to be paid by the city. The lack of adequate housing, the lack of goods and raw materials impeded the activities of the local traders and craftsmen. The lack of goods caused an increase in prices, the softening up of economic relationships caused the devaluation of the currency in the whole country. Economic problems were worsened by the poor transportation infrastructure and the cost of war reparations. Inflation decreased spending power, illegal trading, the black market, alarmism caused an increase in prices. All this led to a crisis of trust and impoverishment. Attempts were made to adopt alternative currencies, but neither the so-called "tax-pengő", nor the banknote tenths improved the situation. The economic and fiscal situation stabilized only after the new currency, the Forint was adopted on 1 August, 1946. A major problem was the lack of adequate manpower for collecting taxes. The B-listing further decreased the number of officials in the city's tax office, which in itself was inadequate, endangering even the uninterrupted operation of the office.

The city wasn't able to get over the problems after the revival of free trade. The lack of adequate supply of corn, flour, hard cash and fuel, the inadequate number of mills, bakers and vehicles made the situation worse. Supplying the population with essential food stuff was made hard by a lack of salt, sugar, milk, fat and also refuse fuel. The coal shortfall was compensated by cutting down one third of the woods in the ownership of the city, and later by trying to buy coal from abroad and other parts of the country. The supply of bread was dependent on the uninterrupted compulsory agricultural delivery and the problems of that process.

In the course of the agrarian reform the territories in the ownership of the city and archdiocese of Kalocsa were distributed. The farms in the ownership of the city, with their full stand of animals were taken over by the Russian army. With the agrarian reform the city lost great wealth and an important source of income, because more than half of the income previously came from this source. The 100 cadastral acres remaining in the city's ownership was inadequate even for supplying the distillery in Mátéháza. The city's wealth of horses, sheep and neat, just as the wheat, oats, pea and corn stocks were lost in the course of the war. The breeding animal stock remaining in the ownership of the stock-raising fund became too old for breeding, and their replacement proved to be difficult, often impossible.

The ownership of the city over the forests in Csátalja and Gólyahegy was reinstated as part of the agrarian reform, and it also received the Kis Pandúr Island, which was parceled out to the needy in 1946.

A major problem for the city was constituted by public works and the housing of soldiers. The manpower necessary was provided and divided up at the beginning by the volunteer "red" public order keeping force, which eventually developed into the police, and later by the public works office.

The school buildings of Baja were used for military purposes during the war. The hostilities caused damage in the buildings, furniture and equipment of the schools. After the liberation the education was conducted in private homes. After September 1945 every people's school could function in its own building. In Bajaszentistván, a part of the city, a school with Southern Slavic (Serbian and Croatian) language of teaching was started in the school year 1946-1947. From this year on, a census of every school age child was conducted and attendance was enforced. The four religious schools of Baja were taken into state ownership in 1948. The responsible authorities also conducted in that year the reform of primary schools. In the sustenance of city day-time care great help was lent by the food, infant nutrition and other donations of the UNRRA, the Swedish, Danish and Swiss Red Cross.

A sign of the enrichment of the cultural life with new institutions was the opening of the Rudnay Colony of Artists on 1 November, 1946, the opening of the Rudnay Free Academy of Fine Arts on 22 February,

1947, the opening of the András Jelki Free Academy for Artisan Training on 28 February, 1947. The museum of Baja functioned under the name Lázár Mészáros Museum from 1948.

From the cultural events of 1948, the “*Hungarian evening*” and other concerts of the Free Cultural Conservancy, the Vonatkert square festival and harvester festival organized by the National Committee in Baja, the Lázár Mészáros Memorial Day, the placing of a memorial tablet at the birth home of István Türr, the restoration of the Türr memorial at the bank of the Danube, the exhibitions made from the inheritance of István Nagy and the Telcs Collection bequeathed to the city of Baja, the performances at the police day and the Kálmán Tóth remembrance celebrations are worth highlighting.

The ministerial commissioner for private goods bestowed upon the city the Ladik-Bakóczy library in 1949. On 6 February of the same year, the collected exhibition of the members of the Rudnay Colony of Artists opened and on 13 March the cultural day organized by the Soviet-Hungarian Cultural Association were significant events.

The public health situation didn't improve after liberation significantly. The number of deaths due to cardiovascular diseases and tuberculosis was high. Vaccinations were used to defend against infectious diseases. The vaccines were produced at the laboratory of the local public hospital.

Among the health installations of the city the public hospital had to face serious placement problems. The heating, water and electrical supply were still not in operation in May 1946. The financial situation of the public hospital was critical until the introduction of the new currency on 1 August, 1946. The institute for tuberculosis, the polyclinic for venereal diseases and the Nationwide Public Health Institute's (OKI) local branch had to face similar problems. The ambulance service and the local transit services were provided by the firefighter service between 1945 and 1948. The Countrywide Ambulance Service's ambulance station was established in 1948. The rural ambulance service and sick transportation service started providing services in May 1947. The Green Cross Health Protection Institute started home visits by district nurses, and the Institute also managed the children's screening examinations from 1945 until May 1947.

The wards of the public hospital – with the exception of the children’s ward and the optometry – relocated only in 1946 to their original locations. The polyclinic for venereal diseases started treatment with penicillin from May 1947. The institute for tuberculosis started tuberculosis screening of students. The Baja branch of the OKI started also in May 1947 the fight against malaria, and from February 1948 it carried out germcarrier screening examinations. In May that year the city’s disinfection institute was established, which made regular disinfection possible, and it served as a disinfection bath for the poorest. The similar needs of the youth was satisfied by the school bath, which was restored by that time. Because of the great turnover of patients, the doctors of the public hospital were forced in July 1948, to send home the half healed patients, because only so could they tend to the serious and urgent cases. The doctors of the public hospital conducted vaccination against diphtheria and revaccination against smallpox in June 1948. In March 1949 started the cancer screening as part of pregnancy counselling. In April the BCG-vaccination against tuberculosis started. The health protection service started a cod-liver oil campaign for the prevention of rickets in the schools.

The aim of the volume was beside the saving of sources with the publication of the mayoral reports, to call attention to this transitional period, in which the transition from capitalism to socialism took place, which was short but very intensive and eventful, the diverse problems of reconstructions after the Second World War, and to the extraordinary difficulties, the daily fights of the incumbent mayor and mayoral staff, the actions of the parties, offices, institutions, other bodies and personnel. The published sources are excellent accounts of the era, which can be used in education, can be useful for historians engaged in regional history research, and can be interesting for anyone, who is interested in what Baja’s social and economic life was like after the Second World War, how they lived, what kind of difficulties the people of the city had to face, among whom surely the reader will find many names which are familiar or even from their family.

Zusammenfassung

Die Einleitung des Bandes behandelt in Kürze den rechtlichen Hintergrund des Postens des Bürgermeisters, die Aufgaben die per Gesetz, Anordnung und städtische Statut dem Bürgermeister auferlegt wurden. Hernach fasst es die Tätigkeiten der Bürgermeister von Baja zwischen 1851 und 1949 zusammen, und behandelt den Zeitraum zwischen 1944 und 1949 anhand der Protokolle der Generalversammlung ausführlicher. Die Einleitung wird außerdem den Struktur des Bandes und die Methode der Dokumentenveröffentlichung schildern.

Die in diesem Band veröffentlichte Studie fasst den Inhalt der Dokumente in 14 Kapiteln zusammen, und erleichtert damit die Aufgabe der Forscher die in diesen Feldern interessiert sind.

Die Leser und die Forscher können sich aus den 50, zwischen 1944 und 1949 entstandenen Dokumente über die Reorganisation der örtlichen Verwaltung und der Polizei, die Neuaufbau der Parteien, das Verhalten der örtlichen Repräsentanten dieser Parteien, den Ablauf der Parlamentswahlen, und die Aufgaben deren Ausführung auf Baja übertragen worden im Rahmen des Dreijahresplanes informieren. Die publizierten Berichte detaillieren die Bürgermeisterwahlen, die Inventur in Zusammenhang mit der Umsiedlung der deutschsprachigen Minderheit, die Entlassungen (sogenannte B-Listierung³³²), die Disziplinarverfahren gegen die örtlichen Repräsentanten, die staatliche Übernahme der Institutionen und Ämter, die Schritte die gegen die Wohnungsknappheit unternommen worden, und die diesbezüglichen Wohnungszusammenschreibungsarbeiten, und sogar die Grundstückregulierung vom Oktober 1949. Sie berichten über die Kriegsschäden, die im November 1944 beginnende Neuaufbau, die Wiederherstellung des Straßen- und Zugverkehrs, der Schiffsfahrt auf der Donau, der Elektrizität- und Gasversorgung, die Rekonstruktion

332 Entlassungen, die aus politischen Gründen durchgeführt worden.

und Ausweitung der öffentlichen Einrichtungen, die Planung und Aufbau von neuen Institutionen, die Neuorganisation des Kulturlebens, der öffentlichen Schulung, der Volksernährung und des Gesundheitswesens, die Ausführung der Bodenbesitzreform, den Zustand des örtlichen Landwirtschaftswesens, der Industrie und des Handels, und die Aufgaben die auf das Gebiet der technologischen und sozialen Verwaltung gehören.

Die Aufgaben, die nach dem Krieg zu lösen waren, benötigten viel Geld, was aber verständliche Weise nicht zur Verfügung stand. Riesige Probleme entstanden. Die Gelder die aus der Vermietung der Immobilien standen, konnten nicht eingesammelt werden, die städtischen Steuereinnahmen sanken, und die Stadt musste sogar anstelle des Staates noch die Kriegshilfe bezahlen. Der Wohnungs-, Waren- und Rohstoffmangel behinderte die Tätigkeit der örtlichen Industrie und Handelswesens. Der Warenmangel verursachte eine Preiserhöhung, die Auflockerung der Wirtschaftsbeziehungen löste eine Geldentwertung im ganzen Land aus. Die wirtschaftliche Lage wurde durch die schlechten Transportmöglichkeiten und die Kriegsentschädigungszahlungen weiter verschlechtert. Die steigende Inflation verminderte die Kaufkraft, das illegale Handel, der Schwarzmarkt und die Gerüchtemacherei trugen zur Teuerung bei. All das führte zu einer Vertrauenskrise und zur Verarmung. Man versuchte alternative Zahlungsmittel einzuführen, aber weder der Steuerpengő, noch der Banknotenzehnte trugen zur Verbesserung bei. Der Staat konnte die wirtschaftliche und finanzielle Lage nur mit der Einführung der neuen Währung, das Forint, am 1. August 1946 stabilisieren. Die Eintreibung der Steuern war auch durch das mangelnde Personal beeinträchtigt. Die B-Listierung verminderte weiter die sowieso niedrige Anzahl des Personals im städtischen Steueramt, was auch die normalen Amtstätigkeiten gefährdete.

Die Stadt konnte die Lage nach dem Erwachen des Freihandels auch nicht in den Griff kriegen. Die öffentliche Versorgung wurde durch den Mangel an Korn, Mehl, Bargeld, Treibstoff und die niedrige Zahl der Mühlen, Bäcker und Fahrzeuge schwierig gemacht. Die öffentliche Versorgung musste schwere Herausforderungen überwinden am Gebiet der Salz-, Zucker-, Milch-, Fett- und Brennstoffversorgung. Der Kohlenmangel wurde in 1945 durch die Abholzung von ein Drittel

der Bäume im Stadtbesitz befindlichen Wäldern gemildert, und später durch den Kauf von Kohle aus inländischen und ausländischen Quellen. Die jeweilige Brotversorgung wurde durch die Kontinuität der Pflichtablieferungen und deren Problemen bestimmt.

Bei der Ausführung der Agrarreform wurden die Gebiete im Besitz des Erzbistums von Kalocsa und die im Besitz der Stadt verteilt. Die städtischen Meierhöfe samt Tierbestand wurden von der russischen Armee im Besitz genommen. Mit der Agrarreform musste die Stadt einen großen Verlust in der Vermögensmasse und damit auch im Einkommen hinnehmen, denn mehr als die Hälfte der Einnahmen entstand durch den Bodenbesitz. Nach der Agrarreform blieben nur 100 Katastraljoch im Stadtbesitz, was zur Versorgung der Brennerei in Mátéháza zu wenig war. Der Pferd-, Schaf- und Viehbestand, sowie die Vorräte von Weizen, Hafer, Erbse und Mais gingen während des Krieges verloren. Die im Besitz des Viehzuchtvereins verbliebenen Zuchttiere sind zu alt und damit zur Züchtung ungeeignet geworden, und ihr Ersatz war eine schwierige, häufig unmögliche Aufgabe.

Im Rahmen der Agrarreform wurden der Stadt die Wälder in Csátalja und Gólyahegy, und der Insel Kis Pandúr zurückerstattet, welche Gebiete im Rahmen einer „*Kleingartenaktion*“³³³ in 1946 unter den Bedürftigen aufgeteilt wurde.

Die öffentlichen Arbeiten und die Einquartierung des Militärs bereiteten große Probleme. Das zur Ausführung benötigte Personal war am Anfang von der sogenannten roten Wache, und aus der roten Wache geformten Polizei und später vom Pflichtarbeitsamt zur Verfügung gestellt und eingeteilt.

Die Schulgebäude von Baja wurden während des Krieges für militärische Zwecke benutzt. Die Kriegsgeschehen haben Schäden in diesen Gebäuden, dessen Einrichtung und Möbel verursacht. Nach der Befreiung wurde der Unterricht in Privatwohnungen durchgeführt. Vom September 1945 an konnten alle Volksschulen in ihren eigenen Gebäuden funktionieren. In der Stadtteil Bajaszentistván wurde im Schuljahr von 1946-1947 eine südslawisch (serbisch und kroatisch) lehrsprachige Schule eingerichtet. Von diesem Schuljahr an wurden

³³³ Der Zweck dieser Aktion war es die bedürftigen Familien zum Grundbesitz zu verhelfen, damit sie ihren eigenen Bedarf an Lebensmitteln zumindest zum Teil befriedigen können.

alle Schulpflichtigen zusammengeschrieben und die Einschulung überprüft. Die vier konfessionellen Schulen von Baja wurden in 1948 in den Staatsbesitz genommen. Die zuständigen Behörden hatten auch im selben Jahr die Grundschulreformen durchgeführt. In der Inbetriebhaltung der städtischen Tagesheime bedeutete die Unterstützung von UNRRA, die schwedische, dänische und schweizerische Rote Kreuz mit Lebensmitteln, Kindernährmitteln und andere Spenden eine große Hilfe.

Die Vervielfältigung des kulturellen Lebens mit neuen Institutionen zeigt die Gründung der Rudnay Künstlerkolonie am 1. November 1946, der Rudnay Bildkünstlerische Freiakademie am 22. Februar 1947 und der András Jelky Handwerker- und Ausbilderfreiakademie am 28. Februar 1947. Das Museum von Baja funktionierte von 1948 an unter dem Namen Lázár Mészáros Museum.

Aus der Reihe der kulturellen Ereignisse von 1948 muss man die „*ungarische Abende*“ und andere Konzerte des Aufsichtsamt für Freibildung, die Festlichkeiten im Vonatkertplatz und die Erntedankfest organisiert bei der Bajaer Nationalen Kommission, der Lázár Mészáros Gedenktag, die Markierung des Hauses von István Türr mit einer Gedenkplakette, die aus dem Vermächtnis von István Nagy und die aus der Stadt Baja vermachten Telcs-Sammlung veranstaltete Ausstellungen, die Vorträge vom Bajaer Polizeitag und die Kálmán Tóth Gedenkfeier als Nennenswert herausheben.

Der Kommissar im ministerialen Rang für Privatvermögen hat in 1949 die Ladik-Bakóczy Bibliothek der Stadt zukommen lassen. Am 6. Februar dieses Jahres wurde die Kollektivausstellung der Künstler vom Rudnay Künstlerkolonie eröffnet, am 13. März bedeutete der Kulturtag des Ungarisch-Sowjetischen Kulturgesellschaft ein herausragendes kulturelles Ereignis.

Die Lage des öffentlichen Gesundheitswesens hat sich auch nach der Befreiung nicht grundsätzlich verbessert. Der Anzahl der Toten wegen Herz- und Kreislaufkrankheiten und Tuberkulose war hoch. Gegen Infektionskrankheiten währte man sich mit Impfungen. Der Impfstoff wurde im Laboratorium des städtischen Krankenhauses hergestellt.

Von den öffentlichen Gesundheitsinstitutionen musste das öffentliche Krankenhaus mit schwierigen Unterbringungsproblemen kämpfen. Die Heizungsanlagen, Wasser- und Stromversorgung des öffentlichen

Krankenhauses funktionierten im Mai 1946 immer noch nicht. Die finanzielle Lage des öffentlichen Krankenhauses war kritisch bis zur Einführung der neuen Währung am 1. August 1946. Mit ähnlichen Problemen musste sich der Tuberkulosefürsorgestelle, Geschlechtskrankenfürsorgeamt und die Bajaer Filiale des Instituts für Öffentlichen Gesundheitswesen (OKI) konfrontieren. Das Rettungswagendienst und die städtische öffentliche Versorgungsaufgaben wurden von der örtlichen Feuerwehr zwischen 1945 und 1948 übernommen. In 1948 hat die örtliche Station des Landesrettungsdienstes ihre Arbeit aufgenommen. Die regionale Rettungsdienst und Krankentransportdienst begann ihre Arbeit vom Mai 1947 an. Die Fürsorgerinnen des Grünkreuz Gesundheitsbewahrungsinstituts begannen mit Familienbesuchen, außerdem hat das Institut von 1945 bis Mai 1947 die Reihenuntersuchung für Kinder gewährleistet.

Die Abteilungen des öffentlichen Krankenhauses – mit der Ausnahme von der Kinderabteilung und der Augenheilkunde – konnten nur vom April 1946 ihre originalen Räume wieder in Nutz nehmen. Im Geschlechtskrankenfürsorgeamt begannen im Mai 1947 die Behandlungen mit Penizillin. Die Tuberkulosefürsorgestelle begann die Reihenuntersuchung der Schüler. Die örtliche Filiale des OKI startete auch im Mai 1947 ihren Kampf gegen Malaria, und führte vom Februar 1948 an Bakterienwirtuntersuchungen aus. Im Mai dieses Jahres wurde das städtische Desinfizierungsinstitut fertiggestellt, was die regelmäßige Desinfizierung möglich machte, und diente als ein Sauberkeitsbad für die Ärmsten. Die ähnlichen Bedürfnisse der Jugend wurden durch das bis dahin wiedereröffneten Schulbad befriedigt. Die Ärzte des öffentlichen Krankenhauses wurden im Juli 1948 gezwungen wegen der großen Patientenzirkulation halbgeheilte Patienten nach Hause zu entlassen, um schwerere und dringendere Fälle behandeln zu können. Die städtischen Ärzte administrierten Impfungen gegen die Diphtherie, beziehungsweise Nachimpfungen gegen Blattern. Im März 1949 begannen die Krebsvorsorgeuntersuchungen im Zusammenhang mit der Schwangerschaftsberatung. Im April fanden die Impfungen gegen die Tuberkulose statt. Das Gesundheitsbewahrungsinstitut startete eine Präventivaktion in den Schulen mit Lebertran um die englische Krankheit vorzubeugen.

Das Ziel des Bandes war es mit der Veröffentlichung der zwischen 1944 und 1949 entstandenen bürgermeisterlichen Berichte neben der Quellenrettung, die Aufmerksamkeit auf diese provisorische Epoche, diese kurze aber intensive, ereignisvolle Übergangszeit in der der Kapitalismus zum Sozialismus umgeformt wurde, auf die Probleme der Wiederaufbau nach dem Zweiten Weltkrieg, und dessen Schwierigkeiten ans Tageslicht gebracht wurden, auf die täglichen Prüfungen des jeweiligen Bürgermeisters und seine Beamten, auf die Tätigkeiten der Parteien, Ämter, Institutionen und andere Organisationen und Personen zu lenken. Die veröffentlichten Quellen sind herausragende Dokumente der Epoche, die Nutzen in der Bildung finden können, nützlich sind für Ortsgeschichtsexperten, aber auch für Allen interessant seien können, die wissen wollen, wie die soziale und wirtschaftliche Lage in Baja nach dem Zweiten Weltkrieg war, was für ein Leben, welche Herausforderungen die damaligen Einwohner der Stadt hatten, unter wessen Namen bestimmt viele bekannt klingende, vielleicht sogar verwandte Namen der Leser finden wird.

Bibliográfia

Nyomtatott források

Akadémiai Kislexikon

1989–1990 Szerkesztő: Élesztős László. Budapest. I–II. köt.

A Bajai Kórház millenniumi évkönyve 2000-ben

2000 Felelős szerkesztő: Dr. Vajtai István. Baja

A bajai munkásmozgalom főbb eseményei 1890–1950

é. n. Szerkesztette: Dr. Faludi Gábor. Baja.

A Bajai Tanítóképző Intézet jubileumi emlékkönyve 1870–1970.

1970 Szerkesztette: Borsodi István igazgatóhelyettes, dr. Hadnagy János intézeti vezető tanár. Baja.

A magyar állam szervei 1944–1950

1985 Főszerkesztő: Boreczky Beatrix. Budapest. I–II. köt.

Az 1869-dik évi Országos Törvénytár

1870 Kiadja: A M. Kir. Igazságügyminisztérium. Pest.

Az 1947. évi országgyűlés almanachja 1947–1949

2005 Főszerkesztők: Marelyn Kiss József, Vida István. Budapest.

Baja thj. város gáz- és villamosüzemének története

1937 Kiadja: A Városi Gáz- és Villamosüzemek. Baja.

BAKOS Ferenc

1994 Idegen szavak és kifejezések kézikönyvtára. Budapest.

BALANYI Béla

1979 A három város és II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. In: Fejezetek Pest megye történetéből. I. Studia Comitatus. Szerkeszti: Ikvai Nándor. Szentendre. 63–169. o.

Bács-Kiskun megyei és Békés megyei kislexikon. „Tiszán innen Dunán túl”
1970 Összeállította: Katona József Megyei Könyvtár. Kecskemét.

Bács-Kiskun megye moziparkja

(1985) Szerkesztő: Molitorisz Károly. Kecskemét.

BÁLINTNÉ MIKES Katalin–SZABÓ Sándor

é.n. Így kezdődött. Dokumentumok Bács-Kiskun megye történetéből 1944–1945. Kecskemét.

BÖLÖNY József

1978 Magyarország kormányai 1848–1975. In: A Magyar Országos Levéltár Kiadványai IV. Levéltár- és Történeti Forrástudományok 2. Budapest.

CSIZMADIA Andor–KOVÁCS Kálmán–ASZTALOS László

1981 Magyar állam- és jogtörténet. Szerkesztette: Csizmadia Andor. Budapest.

GERGELY Ferenc–KŐHEGYI Mihály

1974 A Pécs-Baranya-Baja háromszög történelmi problémái 1918–1921 között. In: Bajai dolgozatok I. Baja.

GILA János

2008 A vándormozitól a Hírös filmig. Bács-Kiskun megye mozitörténete 1899-től 1990-ig. Kecskemét.

HECKENAST Gusztáv

2005 Ki kicsoda a Rákóczi szabadságharcban? Életrajzi adattár. In: História Könyvtár Kronológiák, Adattárak 8. Sajtó alá rendezte, kiegészítette és az előszót írta: Mészáros Kálmán. Budapest.

HETÉNYI VARGA Károly

1994 Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában. II. Abaliget.

Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1856.
1856 Wien. Fünfter Theil.

Hof- und Staats-Handbuch des Kaiserthumes Österreich für das Jahr 1859.
1859 Wien. Achter Theil.

HORVÁTH Zoltán

1985 Takáts Endre (1907–1984). In: Levéltári Közlemények Budapest, 56. évfolyam 1. szám 140–141. o.

KAJTÁR István

1992 Magyar városi önkormányzatok (1848–1918). In: Területi és települési kutatások 9. Budapest.

Kecskemét város címtára 1968–1969

1969 Szerkesztő bizottság: Fehér Sándor, Bild Ottó, Dr. Sahin Tóth István. Kecskemét.

KEMÉNY János

1995 A Bajai Rudnay Képzőművészeti Szabadakadémia (1947–1953). In: Művészettörténeti Értesítő Budapest, XLIV. évfolyam 3–4. szám 252–265. o.

1998 A bajai Rudnay-művésztelep története 1945–1953. In: Bács-Kiskun megye múltjából XIV. Kecskemét, 1998. 337–380. o.

2008 Baja mezőváros szerepe az 1848–1849. évi szabadságharcban. Kecskemét. 2. köt.

2009 A tiszti főorvos jelentése a belügyi államtitkárnak a Baján, 1942. október 11-én rendezett zöldkeresztes „Egészségnapról”. In: Bács-Kiskun megye múltjából évkönyv 23. Szerkesztette: dr. Gyenesi József. Kecskemét, 2009. 63–86. o.

Keresztény magyar közéleti almanach

1940–1944 [3. köt. Erdély, 4. köt. Délvidék] Felelős szerkesztő és kiadó: Hortobágyi Jenő. Budapest.

Madarász Lajos

1985 Takáts Endre (1907–1984). In: Levéltári Szemle Budapest, 1985. XXXV. évfolyam 1. szám 103–104. o.

- Magyar Életrajzi Lexikon
1981 Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes. Budapest. III. kiegészítő köt.
- Magyar Irodalmi Lexikon
1965 Főszerkesztő: Benedek Marcell. Budapest. 3. köt.
- Magyar Katolikus Lexikon
2005 Főszerkesztő: Dr. Diós István. Budapest. X. köt.
- Magyar Közlöny Rendeletek Tára
1947 Budapest.
1948 Budapest.
- Magyar művészeti kislexikon – kezdetektől napjainkig –
2002 Főszerkesztő: Körber Ágnes. Budapest.
- Magyar Nagylexikon
1995–2003 Főszerkesztő: Élesztős László. Az akadémiai konzultatív szerkesztőbizottság elnöke: Glatz Ferenc. Vizi E. Szilveszter. Budapest. IV–XVII. köt.
- Magyarország tiszti cím- és névtára
1944 Szerkeszti és kiadja: A M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. 51. évfolyam
- Magyarország történeti statisztikai helységnévtára. 8. Bács-Kiskun megye
1996 A kötet szerzője: Iványosi-Szabó Tibor. Budapest.
- Merk Zsuzsa
1989 A Bajai Múzeum ötven éve. In: Emlékkönyv a bajai múzeum 50 éves évfordulójára (1937–1987). Bajai dolgozatok 6. Sorozatszerkesztő: Kőhegyi Mihály. Szerkesztette: Merk Zsuzsa. Baja. 5–35. o.
- Merk Zsuzsa–Rapcsányi László
2007 A város keresi múltját. Borbíró [Vojnics] Ferenc, Baja város polgármestere. Emlékezések, dokumentumok. In: Bajai Dolgozatok 15. Baja.

- Molnár János dr.
[2009] A Bajai Érseki- és Állami Tanítónőképző Intézetek 1929–1948.
[Baja].
- Nagy András emlékezete. Egy kisváros, Baja főépítésének munkássága
2001 In: Bajai dolgozatok 13. Sorozatszerkesztő: Merk Zsuzsa. A szöveget gondozta és a kötetet szerkesztette: Merk Zsuzsa. Baja.
- Petőfi Népe
1958 Országgyűlési képviselőjelöltjeink: Pankovics Józsefné. III. évfolyam 268. szám 1958. november 13. 4. o.
1963 A Hazafias Népfrent képviselőjelöltjei. XVIII. évfolyam 27. szám 1963. február 2. 2. o.
1963 Ülést tartott az országgyűlési képviselők megyei csoportja. XVIII. évfolyam 113. szám 1963. május 17. 1. o.
1963 Ülést tartott a Megyei Kulturális Bizottság. XVIII. évfolyam 115. szám 1963. május 19. 5. o.
- Rapcsányi Jakab
1934 Baja. In: Ladányi Miksa (szerk.): Baja és Bács-Bodrog vármegye községei. Budapest.
- Révai Nagy Lexikona az ismeretek enciklopédiája
1922 Budapest. XV. köt.
- Révai Új Lexikona
1998–2006 Főszerkesztő: Kollega Tarsoly István. Szekszárd. III–XVII. köt.
- Országgyűlési almanach 1892–1897. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és képviselőház tagjairól
1892 Szerkesztette: Sturm Albert. Budapest.
- Szinnyei József
1903 Magyar írók élete és munkái. Budapest. IX. köt.
1914 Magyar írók élete és munkái. Budapest. XIV. köt.

Tildy Zoltán kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1945. november 15. – 1946. február 4.

2005 A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok
41. Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta:
G. Vass István. Budapest.

Tolesvai Nagy Gábor

2007 Idegen szavak szótára. Budapest

Toth, Adalbert

1973 Parteien und Reichstagswahlen in Ungarn 1848–1892. In:
Südosteuropäische Arbeiten 70. München.

Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye II. Minisztertanácsi és mi-
niszteri rendeletek 1949.

1950 Közzéteszi: A Minisztertanács Elnökének Hivatala. Budapest.
1. kötet

Új Magyar Lexikon

1961–1962 Szerkesztő: Berei Andor. Budapest. 1–6. köt.

Váci egyházmegyei almanach

1970 Szerkesztette: Dr. Bánk József váci püspök. Vác.

Vida István–Vörös Vince

1991 A Független Kisgazdapárt képviselői 1944–1949. Életrajzi
lexikon. In: Történeti elít kutatások. ELTE Szociológiai és
Szociálpolitikai Intézet. Budapest.

Internetes források:

<http://www.albertivan.eoldal.hu/cikkek/helytortenet/atadtak-rona-dezso-emlektablaj.html>

<http://bajaikonyvtar.hu/hr/bajski-kalendar-objetnica>

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-759.html>

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Polgármester>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_adópengő

<http://www.mimi.hu/betegseg/angolkor.html>

<http://www.centropa.hu/ujfoglalomtar.ivy?...>

http://hu.metapedia.org/wiki/Dunavölgyi_Társulat

http://hu.metapedia.org/wiki/Ejektoros_kút

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Forint>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Türr_István_híd
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Hastífusz>
http://hu.wikipedia.org/wiki/Hároméves_terv
<http://mek.oszk.hu/02200/02232/html/index.htm>
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Kulák>
http://hu.wikipedia.org/.../Magyar_Honvédelmi_Szövetség
http://lexikon.katolikus.hu/M/Magyar_Norma.html
http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_pengő
http://hu.wikipedia.org/wiki/A_magyar_pengő_pénzjegyei
http://wikipedia.org/wiki/Nemzeti_Szalon
http://hu.wikipedia.org/wiki/Országos_Közegészségügyi_Intézet
http://lexikon.katolikus.hu/O/Országos_Nép-és_Családvédelmi_Alap.html
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Pandúr-sziget>
[http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=5442
&catid=84:p&Itemid=67&lang=hu](http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=5442&catid=84:p&Itemid=67&lang=hu)
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Pétisó>
http://www.c3.hu/~aevk/bek/fabianb/A_dualizmuskori_Baja3.pdf
<http://albertivan.honlapepito.hu/?modul=blog&a=102850>[http://en.wikipedia.org/
wiki/R%C3%A4dda_Barnen](http://en.wikipedia.org/wiki/R%C3%A4dda_Barnen)
http://www.agraroldal.hu/sarabolas-horolas_szotar.html[http://hu.wikipedia.org/wiki/
Szövetseges_Ellenőrző_Bizottság](http://hu.wikipedia.org/wiki/Szövetseges_Ellenőrző_Bizottság)
http://epa.oszk.hu/01600/01612/00002/pdf/vttar_1989-2_11_fulop.pdf
<http://www.mimi.hu/betegseg/vorheny.html>

Tartalom

BEVEZETŐ	5
A polgármesterekre vonatkozó törvényi szabályozás	5
A polgármester jelentéstételi kötelezettsége 1945 után	11
A polgármester és a közigazgatási bizottság viszonya	12
A polgármesteri hatáskör szabályozása a Baja városi szabályrendeletekben	14
Baja polgármesterei	27
A kötet felépítése és a közlés módja	33
TANULMÁNY	37
Politikai élet	37
Közigazgatás	49
Háborús károk, újjáépítés	60
Pénz- és adóügy	64
Kulturális élet	79
Közoktatás	89
Közellátás	92
Közegészségügy	103
Földbirtokreform	133
Mezőgazdaság	136
Ipar és kereskedelem	148
Közüzemek	150
Műszaki igazgatás	175
Szociális igazgatás	198
DOKUMENTUMOK	217
A belügyminiszterhez intézett polgármesteri jelentések	218
A pénzügyminiszterhez intézett polgármesteri jelentés	295
A főispánhoz intézett polgármesteri jelentések	296

A törvényhatósági bizottsághoz intézett polgármesteri jelentések.....	337
A közigazgatási bizottsághoz intézett polgármesteri jelentések.....	540
Mellékletek.....	563
Rövidítések, mozaikszavak.....	581
Idegen szavak.....	583
Régi kifejezések, fogalmak, elnevezések, hivatalok.....	586
Személynévmutató.....	612
Tárgymutató.....	639
Helynévmutató.....	737
Összefoglaló.....	743
Summary.....	748
Zusammenfassung.....	753
Bibliográfia.....	759
Nyomtatott források.....	759
Internetes források.....	764

Nyomdai munkálatok:

ADRIA-PRINT

6000 Kecskemét, Külső-Szegedi út 136.
Telefon: 76/482-190, 30/9559239
Email: adriaprint@gmail.com

Készült: 300 példányban, B5 formátumban

